

ÇEVRE DURUM RAPORU (2016 YILI ÖZETİ - İLLER)

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI

ÇEVRE DURUM RAPORU (2016 YILI ÖZETİ - İLLER)

Bu çalışma Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, Çevre Envanteri ve Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı, Çevre Durum Raporları Şube Müdürlüğü tarafından yayıma hazırlanmıştır.

Bu yayının 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre her hakkı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na aittir. Gerçek ve tüzel kişiler tarafından izinsiz çoğaltılamaz.

ISBN : 978 – 605 - 5294 - 87 - 8

Yayın No : 37

Adres : Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü
Mustafa Kemal Mahallesi Eskişehir Devlet Yolu (Dumlupınar Bulvarı) 9. km
No: 278 Çankaya/ANKARA - 06520

Tel : 0 312 410 16 91

Faks : 0 312 417 02 57

e-ileti : cebyd@csb.gov.tr

Ağ : <http://ced.csb.gov.tr/>

ANKARA – 2017

Bakanlığımız sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda, yaşanabilir çevre vizyonundan hareketle, çevreyi korumak ve çevre kirliliğini kaynağında önlemek üzere gerekli iş ve işlemleri düzenleyici, denetleyici, katılımcı ve çözüm odaklı bir anlayışla yürütmektedir.

Çevreyi gelecek nesillere karşı bir sorumluluk bilinciyle ele almakta ve bir emanet olarak görmekteyiz.

Diğer yandan, dünyada giderek artan oranda nüfusun şehirlerde yaşadığı, zenginliğin ve kültürün şehirlerde geliştiğini dikkate aldığımızda, yaşanabilir şehirler oluşturmak temel önceliğimizdir.

Bu süreçte medeniyetimizin üzerinde yükseleceğini düşündüğümüz şehirlerimizin; kültürümüzün renklerini yansıtan ve yaşadığımız zamanın çizgilerini barındıran, altyapısı sağlam, afetlere dayanıklı ve çevreye duyarlı bir biçimde gelişmesini hedefliyoruz.

Bu amaçla; Bakanlığımız çevre mevzuatı çerçevesinde ekolojik sistemin korunması ve iyileştirilmesi, her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi, doğal bitki ve hayvan varlığı ile doğal zenginliklerin korunması ve kamuoyunda çevre bilincinin oluşması için çalışmalarını yoğun bir şekilde sürdürmektedir.

Çevreyi korumak, çevre kirliliğini önlemek, çevre sorunlarını ve bunların önceliklerini belirlemek için öncelikle doğru ve güvenilir bilgi ve veriye erişimin sağlanması gerekmektedir. Bu hedeften hareketle; çevre değerlerinin mevcut durumunun tespiti, çevreye ilişkin bilgi ve her türlü verinin toplanması, sınıflandırılması ve bilgiye dönüştürülmesi hedefimizdir. Bu hedeften hareketle; Bakanlığımızca her yıl düzenli olarak İl Çevre Durum Raporları hazırlanmakta ve internet sitesinde yayınlanmaktadır. Böylece halkın ve karar vericilerin doğru ve güvenilir çevresel bilgi ve veriye erişimi sağlanmaktadır.

Bakanlığımızca hazırlanan bu kitapta, 2016 yılında 81 ilimizde Hava Kalitesinin Korunması, Su ve Atık Su Yönetimi, Atık, Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları, Arazi Kullanımı, ÇED İşlemleri, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri, Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları konu başlıkları altında yürütülen çalışmalara dair İl Çevre Durum Raporlarında yer alan bilgi ve veriler özet halde sunulmaktadır.

Bu çalışmanın çevre konusunda çalışan araştırmacılar, akademisyenler, karar vericiler ve kamuoyu için önemli bir kaynak olmasını ve ülkemizin çevre hedeflerini yakalamasına katkı sağlamasını temenni eder, hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ederim.

Mehmet ÖZHASEKİ
Çevre ve Şehircilik Bakanı

KISALTMALAR

AAT	Atıksu Arıtma Tesisi
AGS	Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayısı
ÇDP	Çevre Düzeni Planı
ÇŞİM	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
DDD	Derin Deniz Deşarjı
IUCN	International Union for Conservation of Nature – Uluslararası Doğa Koruma Birliği
MÇK	Mahalli Çevre Kurulu
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
ÖBA	Önemli Bitki Alanı
ÖKA	Önemli Kuş Alanı
ÖTL	Ömrünü Tamamlamış Lastik
ÖTA	Ömrünü Tamamlamış Araç
PET-DER	Petrol Sanayicileri Derneği
PGD	Piyasa Denetimi ve Gözetimi
UATF	Ulusal Atık Taşıma Formu
USAK	Ulusal Sulak Alan Komisyonu
TABS	Tehlikeli Atık Beyan Sistemi
TAP	Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği
TUBİVES	Türkiye Bitkileri Veri Servisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
WWF	World Wide Fund for Nature – Dünya Doğayı Koruma Vakfı
YHGS	Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
01.ADANA	1
1. HAVA KALİTESİ	1
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	2
3. ATIK.....	3
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	4
5. ARAZİ KULLANIMI	6
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	6
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	6
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	7
2.ADIYAMAN	8
1. HAVA KALİTESİ	8
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	8
3. ATIK.....	9
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	9
5. ARAZİ KULLANIMI	10
6. ÇED İŞLEMLERİ	10
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	10
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	10
3.AFYONKARAHİSAR.....	12
1. HAVA KALİTESİ	12
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	12
3. ATIK.....	13
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	14
5. ARAZİ KULLANIMI	18
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	18
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	19
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	19
4.AĞRI.....	20
1. HAVA KALİTESİ	20
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	20
3. ATIK.....	21
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	21
5. ARAZİ KULLANIMI	22
6. ÇED İŞLEMLERİ	22
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	23
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	23
05.AMASYA	24
1. HAVA KALİTESİ	24
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	26
3. ATIK.....	27
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	27
5. ARAZİ KULLANIMI	29
6. ÇED İŞLEMLERİ	29
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	30
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	30
06.ANKARA	31
1. HAVA KALİTESİ	31

2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	34
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA	37
5. ARAZİ KULLANIMI	39
6. ÇED İŞLEMLERİ	39
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	39
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	39
07. ANTALYA	41
1. HAVA KALİTESİ	41
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	41
3. ATIK	44
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	45
5. ARAZİ KULLANIMI	52
6. ÇED İŞLEMLERİ	53
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	53
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	53
08. ARTVİN	55
1. HAVA KALİTESİ	55
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	55
3. ATIK	56
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	57
5. ARAZİ KULLANIMI	59
6. ÇED İŞLEMLERİ	59
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	59
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	60
09. AYDIN	61
1. HAVA KALİTESİ	61
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	61
3. ATIK	66
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	67
5. ARAZİ KULLANIMI	71
6. ÇED İŞLEMLERİ	72
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	72
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	72
10. BALIKESİR	74
1. HAVA KALİTESİ	74
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	74
3. ATIK	76
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	77
5. ARAZİ KULLANIMI	81
6. ÇED İŞLEMLERİ	81
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	81
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	81
11. BİLECİK	83
1. HAVA KALİTESİ	83
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	83
3. ATIK	85
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	86
5. ARAZİ KULLANIMI	86
6. ÇED İŞLEMLERİ	87
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	87
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	87

12. BİNGÖL	89
1. HAVA KALİTESİ	89
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	89
3. ATIK.....	91
4. DOĞA KORUMA VE BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	92
5. ARAZİ KULLANIMI	93
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	94
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	94
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	94
13. BİTLİS	95
1. HAVA KALİTESİ	95
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	95
3. ATIK.....	96
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	97
5. ARAZİ KULLANIMI	98
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	98
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	98
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	99
14. BOLU	100
1. HAVA KALİTESİ	100
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	100
3. ATIK.....	101
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	102
5. ARAZİ KULLANIMI	105
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	106
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	106
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	106
15. BURDUR	108
1. HAVA KALİTESİ	108
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	108
3. ATIK.....	109
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	110
5. ARAZİ KULLANIMI	111
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	111
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	111
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	111
16. BURSA	113
1. HAVA KALİTESİ	113
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	115
3. ATIK.....	119
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	120
5. ARAZİ KULLANIMI	122
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	122
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	122
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	123
17. ÇANAKKALE	124
1. HAVA KALİTESİ	124
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	125
3. ATIK.....	126
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	128
5. ARAZİ KULLANIMI	130
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	130

7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	131
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	131
18. ÇANKIRI	132
1. HAVA KALİTESİ	132
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	132
3. ATIK	133
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	134
5. ARAZİ KULLANIMI	136
6. ÇED İŞLEMLERİ	137
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	137
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	137
19. ÇORUM	138
1. HAVA KALİTESİ	138
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	139
3. ATIK	140
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	140
5. ARAZİ KULLANIMI	141
6. ÇED İŞLEMLERİ	141
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	142
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	142
20. DENİZLİ	143
1. HAVA KALİTESİ	143
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	143
3. ATIK	145
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	146
5. ARAZİ KULLANIMI	150
6. ÇED İŞLEMLERİ	150
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	150
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	151
21. DİYARBAKIR	152
1. HAVA KALİTESİ	152
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	152
3. ATIK	153
4. DOĞA KORUMA VE BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	153
5. ARAZİ KULLANIMI	154
6. ÇED İŞLEMLERİ	155
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	155
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	155
22. EDİRNE	156
1. HAVA KALİTESİ	156
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	157
3. ATIK	158
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	158
5. ARAZİ KULLANIMI	160
6. ÇED İŞLEMLERİ	161
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	161
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	161
23. ELAZIĞ	163
1. HAVA KALİTESİ	163
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	163
3. ATIK	164
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	164

5. ARAZİ KULLANIMI	166
6. ÇED İŞLEMLERİ	166
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	166
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	167
24. ERZİNCAN	168
1. HAVA KALİTESİ	168
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	168
3. ATIK	169
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	170
5. ARAZİ KULLANIMI	171
6. ÇED İŞLEMLERİ	172
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	172
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	172
25. ERZURUM	173
1. HAVA KALİTESİ	173
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	174
3. ATIK	175
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	176
5. ARAZİ KULLANIMI	178
6. ÇED İŞLEMLERİ	178
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	178
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	178
26. ESKİŞEHİR	180
1. HAVA KALİTESİ	180
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	180
3. ATIK	181
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	182
5. ARAZİ KULLANIMI	182
6. ÇED İŞLEMLERİ	183
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	183
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	183
27. GAZİANTEP	184
1. HAVA KALİTESİ	184
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	184
3. ATIK	185
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	186
5. ARAZİ KULLANIMI	187
6. ÇED İŞLEMLERİ	188
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	188
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	188
28. GİRESUN	189
1. HAVA KALİTESİ	189
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	189
3. ATIK	191
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	191
5. ARAZİ KULLANIMI	193
6. ÇED İŞLEMLERİ	193
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	193
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	193
29. GÜMÜŞHANE	195
1. HAVA KALİTESİ	195
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	195

3. ATIK.....	196
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	197
5. ARAZİ KULLANIMI	200
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	200
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	200
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	200
30. HAKKARİ	202
1. HAVA KALİTESİ	202
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	202
3. ATIK.....	203
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	204
5. ARAZİ KULLANIMI	205
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	205
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	205
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	205
31. HATAY	207
1. HAVA KALİTESİ	207
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	207
3. ATIK.....	208
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	209
5. ARAZİ KULLANIMI	212
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	212
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	212
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	212
32. ISPARTA.....	214
1. HAVA KALİTESİ	214
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	214
3. ATIK.....	215
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	215
5. ARAZİ KULLANIMI	217
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	218
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	218
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	218
33. MERSİN	219
1. HAVA KALİTESİ	219
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	219
3. ATIK.....	220
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	222
5. ARAZİ KULLANIMI	225
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	225
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	225
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	226
34. İSTANBUL	227
1. HAVA KALİTESİ	227
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	231
3. ATIK.....	236
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	237
5. ARAZİ KULLANIMI	243
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	243
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	243
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	243

35.İZMİR	245
1. HAVA KALİTESİ	245
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	247
3. ATIK.....	250
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	252
5. ARAZİ KULLANIMI	256
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	256
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	256
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	257
36. KARS.....	258
1. HAVA KALİTESİ	258
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	258
3. ATIK.....	258
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	259
5. ARAZİ KULLANIMI	260
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	260
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	260
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	261
37. KASTAMONU	262
1. HAVA KALİTESİ	262
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	262
3. ATIK.....	263
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	264
5. ARAZİ KULLANIMI	266
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	266
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	266
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	266
38. KAYSERİ	268
1. HAVA KALİTESİ	268
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	269
3. ATIK.....	270
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	270
5. ARAZİ KULLANIMI	273
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	274
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	274
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	274
39. KIRKLARELİ	275
1. HAVA KALİTESİ	275
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	275
3. ATIK.....	276
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	276
5. ARAZİ KULLANIMI	278
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	278
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	278
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	279
40. KIRŞEHİR.....	280
1. HAVA KALİTESİ	280
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	280
3. ATIK.....	282
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	283
5. ARAZİ KULLANIMI	284
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	285

7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	285
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	285
41. KOCAELİ	287
1. HAVA KALİTESİ	287
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	288
3. ATIK	292
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	294
5. ARAZİ KULLANIMI	296
6. ÇED İŞLEMLERİ	296
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	297
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	297
42. KONYA	298
1. HAVA KALİTESİ	298
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	300
3. ATIK	302
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	303
5. ARAZİ KULLANIMI	312
6. ÇED İŞLEMLERİ	313
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	313
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	313
43. KÜTAHYA	315
1. HAVA KALİTESİ	315
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	316
3. ATIK	316
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	317
5. ARAZİ KULLANIMI	317
6. ÇED İŞLEMLERİ	318
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	318
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	318
44. MALATYA	319
1. HAVA KALİTESİ	319
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	319
3. ATIK	321
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	321
5. ARAZİ KULLANIMI	323
6. ÇED İŞLEMLERİ	323
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	323
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	324
45. MANİSA	325
1. HAVA KALİTESİ	325
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	325
3. ATIK	326
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	327
5. ARAZİ KULLANIMI	328
6. ÇED İŞLEMLERİ	329
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	329
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	329
46. KAHRAMANMARAŞ	331
1. HAVA KALİTESİ	331
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	331
3. ATIK	332
4. DOĞA KORUMA, BİYÖLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	333

5. ARAZİ KULLANIMI	334
6. ÇED İŞLEMLERİ	334
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	334
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	334
47. MARDİN	336
1. HAVA KALİTESİ	336
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	336
3. ATIK	337
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	338
5. ARAZİ KULLANIMI	338
6. ÇED İŞLEMLERİ	339
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	339
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	339
48. MUĞLA	341
1. HAVA KALİTESİ	341
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	341
3. ATIK	344
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	345
5. ARAZİ KULLANIMI	349
6. ÇED İŞLEMLERİ	349
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	349
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	350
49. MUŞ	351
1. HAVA KALİTESİ	351
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	351
3. ATIK	352
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	352
5. ARAZİ KULLANIMI	353
6. ÇED İŞLEMLERİ	353
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	353
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	354
50. NEVŞEHİR	355
1. HAVA KALİTESİ	355
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	355
3. ATIK	356
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	356
5. ARAZİ KULLANIMI	357
6. ÇED İŞLEMLERİ	358
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	358
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	358
51. NİĞDE	359
1. HAVA KALİTESİ	359
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	359
3. ATIK	360
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	361
5. ARAZİ KULLANIMI	362
6. ÇED İŞLEMLERİ	362
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	362
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	362
52. ORDU	364
1. HAVA KALİTESİ	364
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	365

3. ATIK.....	366
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	366
5. ARAZİ KULLANIMI	368
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	368
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	369
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	369
53. RİZE	370
1. HAVA KALİTESİ	370
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	370
3. ATIK.....	371
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	371
5. ARAZİ KULLANIMI	373
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	373
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	374
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	374
54. SAKARYA	375
1. HAVA KALİTESİ	375
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ.....	375
3. ATIK.....	376
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	376
5. ARAZİ KULLANIMI	380
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	380
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	380
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	380
55. SAMSUN	382
1. HAVA KALİTESİ	382
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	383
3. ATIK.....	385
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	386
5. ARAZİ KULLANIMI	389
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	389
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	389
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	390
56. SİİRT	391
1. HAVA KALİTESİ	391
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ.....	391
3. ATIK.....	392
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	392
5. ARAZİ KULLANIMI	393
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	393
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	393
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	394
57. SİNOP	395
1. HAVA KALİTESİ	395
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	395
3. ATIK.....	396
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	397
5. ARAZİ KULLANIMI	398
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	398
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	399
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	399

58. SİVAS	400
1. HAVA KALİTESİ	400
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	401
3. ATIK.....	402
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	403
5. ARAZİ KULLANIMI	404
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	405
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	405
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	405
59. TEKİRDAĞ	407
1. HAVA KALİTESİ	407
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	407
3. ATIK.....	409
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	409
5. ARAZİ KULLANIMI	411
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	411
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	412
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	412
60. TOKAT	413
1. HAVA KALİTESİ	413
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	414
3. ATIK.....	415
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	416
5. ARAZİ KULLANIMI	417
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	417
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	417
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	418
61. TRABZON	419
1. HAVA KALİTESİ	419
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	420
3. ATIK.....	421
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	422
5. ARAZİ KULLANIMI	424
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	425
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	425
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	425
62. TUNCELİ	426
1. HAVA KALİTESİ	426
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	426
3. ATIK.....	427
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	428
5. ARAZİ KULLANIMI	429
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	430
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	430
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	430
63. ŞANLIURFA	432
1. HAVA KALİTESİ	432
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	432
3. ATIK.....	433
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	434
5. ARAZİ KULLANIMI	434
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	434

7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	435
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	435
64. UŞAK	436
1. HAVA KALİTESİ	436
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	436
3. ATIK	437
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	438
5. ARAZİ KULLANIMI	438
6. ÇED İŞLEMLERİ	438
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	439
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	439
65. VAN	440
1. HAVA KALİTESİ	440
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	440
3. ATIK	441
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	442
5. ARAZİ KULLANIMI	442
6. ÇED İŞLEMLERİ	443
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	443
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	443
66. YOZGAT	444
1. HAVA KALİTESİ	444
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	444
3. ATIK	445
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	445
5. ARAZİ KULLANIMI	446
6. ÇED İŞLEMLERİ	446
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	447
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	447
67. ZONGULDAK	448
1. HAVA KALİTESİ	448
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	448
3. ATIK	449
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	450
5. ARAZİ KULLANIMI	451
6. ÇED İŞLEMLERİ	451
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	451
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	452
68. AKSARAY	453
1. HAVA KALİTESİ	453
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	453
3. ATIK	454
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	454
5. ARAZİ KULLANIMI	455
6. ÇED İŞLEMLERİ	455
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	455
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	456
69. BAYBURT	457
1. HAVA KALİTESİ	457
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	457
3. ATIK	458
4. DOĞA KORUMA, BİYÖÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	458

5. ARAZİ KULLANIMI	459
6. ÇED İŞLEMLERİ	459
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	460
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	460
70. KARAMAN	461
1. HAVA KALİTESİ	461
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	461
3. ATIK	462
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	462
5. ARAZİ KULLANIMI	463
6. ÇED İŞLEMLERİ	463
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	464
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	464
71. KIRIKKALE	465
1. HAVA KALİTESİ	465
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	465
3. ATIK	466
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALAR	466
5. ARAZİ KULLANIMI	467
6. ÇED İŞLEMLERİ	467
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	467
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	467
72. BATMAN	469
1. HAVA KALİTESİ	469
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	469
3. ATIK	470
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	471
5. ARAZİ KULLANIMI	472
6. ÇED İŞLEMLERİ	472
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	472
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	473
73. ŞIRNAK	474
1. HAVA KALİTESİ	474
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	474
3. ATIK	475
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	475
5. ARAZİ KULLANIMI	476
6. ÇED İŞLEMLERİ	476
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	477
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	477
74. BARTIN	478
1. HAVA KALİTESİ	478
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	478
3. ATIK	479
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	480
5. ARAZİ KULLANIMI	482
6. ÇED İŞLEMLERİ	483
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	483
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	483
75. ARDAHAN	485
1. HAVA KALİTESİ	485
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	485

3. ATIK.....	486
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	487
5. ARAZİ KULLANIMI	489
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	489
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	490
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	490
76. İĞDIR	491
1. HAVA KALİTESİ	491
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	491
3. ATIK.....	492
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	492
5. ARAZİ KULLANIMI	494
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	494
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	494
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	494
77. YALOVA	496
1. HAVA KALİTESİ	496
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ.....	497
3. ATIK.....	498
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	499
5. ARAZİ KULLANIMI	500
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	500
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	501
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	501
78. KARABÜK.....	502
1. HAVA KALİTESİ	502
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	503
3. ATIK.....	503
4. DOĞA KORUMA, BİYOÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	503
5. ARAZİ KULLANIMI	504
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	504
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	505
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	505
79. KİLİS	506
1. HAVA KALİTESİ	506
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ.....	506
3. ATIK.....	507
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	507
5. ARAZİ KULLANIMI	508
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	508
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	508
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	509
80. OSMANİYE	510
1. HAVA KALİTESİ	510
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	510
3. ATIK.....	511
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	512
5. ARAZİ KULLANIMI	512
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	512
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	513
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	513

81.DÜZCE	514
1. HAVA KALİTESİ	514
2. SU VE ATIK SU YÖNETİMİ	514
3. ATIK.....	515
4. DOĞA KORUMA, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	516
5. ARAZİ KULLANIMI	520
6. ÇED İŞLEMLERİ.....	520
7. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	520
8. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI.....	521

01.ADANA

1. Hava Kalitesi

Adana'da 2016 yılında konutlarda 55.199.943,30 m³, sanayide de 274.608.479,48 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Adana ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 1'de verilmektedir.

Çizelge 1- Adana ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ^{1 2}

	Çatalan				Doğankent			
	SO ₂	AGS ³	PM10	AGS	SO ₂	AGS	PM10	AGS
Ocak	2	0	14	0	8	0	35	0
Şubat	2	0	24	0	9	0	20	0
Mart	2	0	24	0	7	0	12	0
Nisan	1	0	34	0	8	0	16	0
Mayıs	1	0	29	1	-	-	12	0
Haziran	1	0	36	0	-	-	16	0
Temmuz	1	0	33	0	-	-	14	0
Ağustos	2	0	49	1	-	-	18	0
Eylül	-	-	-	-	4	0	13	0
Ekim	2	0	34	0	3	0	21	0
Kasım	1	0	27	0	10	0	23	0
Aralık	2	0	34	0	12	0	18	0

	Meteoroloji				Valilik			
	SO ₂	AGS	PM10	AGS	SO ₂	AGS	PM10	AGS
Ocak	6	0	-	-	10	0	53	4
Şubat	5	0	60	5	13	0	65	7
Mart	3	0	44	2	9	0	56	4
Nisan	2	0	75	10	11	0	57	2
Mayıs	1	0	60	4	-	-	46	1
Haziran	1	0	54	0	8	0	55	0
Temmuz	1	0	50	0	-	-	44	0
Ağustos	1	0	63	1	-	-	64	3
Eylül	2	0	47	0	-	-	44	0
Ekim	-	-	-	-	-	-	65	5
Kasım	-	-	-	-	-	-	61	1
Aralık	3	0	70	10	-	-	60	9

İlde sanayide yoğun olarak kullanılan yakıt türleri doğalgaz, kalsine edilmemiş petrol koku ve kömürdür. Yumurtalık ilçesinde bulunan İskenderun Enerji A.Ş. ne ait termik santralde yakıt olarak ithal taş kömürü kullanılmakta olup yılda yaklaşık 9,3 milyar kW saat elektrik enerjisi üretilmektedir. Adana Çimento Sanayii Türk AŞ ne ait çimento fabrikasında dört adet döner fırın bulunmakta olup yakıt olarak ana petrol koku ve linyit kömürü kullanılmakta, bu fırınlardan tehlikeli atık yakma lisansı bulunan ikisinde yöresel ve tehlikeli endüstriyel atıklar bertaraf edilmektedir. Ayrıca ilde yakıt olarak

¹ Tüm iller için sonuçlar www.havaizleme.gov.tr adresinden alınmıştır.

² Hava kalitesi parametrelerinin birimleri $\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO: mg/m^3

³ Sınır değerini aşıldığı gün sayısı

petrol koku kullanan altı adet kireç fabrikası bulunmaktadır. İlde Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesinde ve Merkez İlçelerde bulunan sanayi tesislerinde yakıt olarak doğalgaz kullanılmaktadır.

Adana’da araç yoğunluğundan kaynaklanan hava kirliliği toplam kirliliğin büyük bir bölümünü teşkil edecek ölçüdedir. Taşıtlardan kaynaklanan egzoz emisyonunu kontrolü için ilde 44 adet yetki belgeli egzoz gazı ölçüm istasyonu vardır. 2016 yılında 189.780 adet egzoz emisyon pulu ve 54.929 adet egzoz emisyon ruhsatı satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Adana şehrinin içme ve kullanma suyu Çatalan Baraj Gölünden sağlanmaktadır. 1998 yılında yapımına başlanan Adana Çatalan İçme Suyu Temin Projesi 2003 yılında tamamlanmış ve şehre arıtılmış içme kullanma suyu verilmeye başlanmıştır. Bugün itibari ile şehir nüfusunun %98’ine Çatalan Baraj Gölünden sağlanan su verilmektedir. Çatalan Barajından alınan su miktarı 2016 yılında 147.139.370 m³ olmuştur. %2’lik nüfusun içme kullanma suyu ise yeraltından sağlanmaktadır. Şehir nüfusunun %2’sine yeraltından 69 noktadan sağlanan içme kullanma suyu dezenfekte edilerek verilmektedir.

Adana ili İçme Suyu Arıtma Tesisi, Çatalan Baraj Gölü ham su karakteristikleri dikkate alınarak Avrupa ve TSE standartlarına uygun içme suyu temin etmek amacıyla maksimum 550.000 m³/gün, minimum 160.000 m³/gün kapasiteye göre tasarlanmıştır.

Çizelge 2– Adana ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Seyhan	X			Biyolojik	227.000		1.151.066 EN	55.000
	Çukurova				Seyhan Belediyesinin arıtmasına verilmekte				
	Yüreğir	X			Biyolojik	128.000		531.940 EN	29.000
	Sarıçam				Yüreğir Belediyesinin arıtmasına verilmekte				
İlçeler	Karaisalı	X			Biyolojik	2.000		10.000 EN	16
	Aladağ			X					
	Ceyhan	X			Biyolojik + İleri Arıtma	22.000			10-15
	Feke		Proje aşamasında						
	İmamoğlu			X	-	-	-	-	-
	Karataş			X	-	-	-	-	-
	Kozan	X			Doğal (Stabilizasyon Havuzu)	22.000		100.000 EN	
	Pozantı			X	-	-	-	-	-
	Saimbeyli		Proje Aşamasında		-	-	-		
	Tufanbeyli		İnşaat Aşamasında		Biyolojik	1.500	-	7.500 EN	-
Yumurtalık	X			Paket+biyolojik	900	-	3.000 EN	-	

İlde bulunan Büyükşehir Belediyesi’ne ait merkezi atıksu arıtma tesislerinden oluşan arıtma çamurları dekantörde susuzlaştırıldıktan sonra yine Büyükşehir Belediyesine ait Entegre Katı Atık Düzenli Depolama Sahasına gönderilmektedir. Seyhan AAT’de 63.941 ton/yıl, Yüreğir AAT’de 27.677 ton/yıl, Karaisalı AAT’de 168 ton/yıl ve Ceyhan AAT’de 4.745 ton/yıl arıtma çamuru oluşmaktadır.

Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'nde 72.000 m³/gün kapasiteli, 16.150 ton/gün çamur üreten endüstriyel atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. İlde münferit olarak çalışan 139 adet atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

İlde deniz sahillerinde balık üretim çiftliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte Seyhan Barajı, Kilgen Barajı, Kılıçlı Göleti, Hakkıbey Göleti ve Feke-2 Baraj gölünde su ürünleri yetiştiriciliği (balık üretimi) yapılmaktadır. Bu tesislerde balık yetiştiriciliği ile ilgili gerekli tedbirler alındığından dolayı, Baraj Gölleri ve Göletlerde kirlilik oluşmamaktadır. Adana'da Mavi Bayrak almış Yumurtalık ilçe sahilinde bir (1) adet plaj bulunmaktadır.

3. Atık

Adana ilinde 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve kanun doğrultusunda yayımlanarak yürürlüğe giren başta Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği olmak üzere yasal mevzuat çerçevesinde üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmek ve halka katı atık yönetimi alanında daha çağdaş bir hizmet vermek amacıyla merkez ilçelerden olan Sofulu'da Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi kurulmuştur. Adana Büyükşehir Belediyesi Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi 2011 yılı başında hizmete girmiştir. Merkez ilçe belediyeleri tarafından (Seyhan, Yüreğir, Çukurova, Sarıçam ve Karaisalı) ve Ceyhan belediyesi tarafından Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisine konut ile ticari ve kurumlardan toplanan günlük 1.800 ton evsel katı atık getirilmektedir.

Çizelge 3 – Adana ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	25

2016 itibarıyla Adana'da ambalajda 354 piyasaya süren, 76 ambalaj üreticisi vardır; onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı sayısı ise 8 adettir.

Adana ilinde, 2016 yılında toplam 41.293,06 ton tehlikeli atık beyanı yapılmış, bu atığın 11.198,83 tonu geri kazanıma, 11.550,63 tonu bertarafa gönderilmiş ve 18,31 kg'ı da atık minimizasyonu kapsamında stokta bulunmaktadır. Adana ili sınırları içinde üç adet tehlikeli atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

Adana ilinde 2016'da 446.52 ton atık motor yağı, 123,59 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Toplanan atık madeni yağın 336,68 tonu geri kazanılmış, 1,18 tonu nihai olarak bertaraf edilmiş, 230,94 tonu ihraç edilmiş, 91,3 tonu da stokta. 2016'de Adana ilinde 174,31 ton kullanılmış akü, 1.419,1 kg atık pil toplanmıştır.

19.04.2005 tarih ve 25791 sayılı "Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında ilde faaliyet gösteren 2 adet bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmaktadır. İlde 2015 yılında toplanan ve bitkisel atık yağ toplamaya yetkili firmalara sevk edilen kullanılmış kızartmalık yağ miktarı 156.576 kg'dır.

2016'da Adana ilinde 178.915 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanıma gönderilmiş, 71.855 ton'u da çimento fabrikalarında bertaraf edilmiştir.

2016 yılında Adana Belediyesine ait olan hafriyat döküm alanına yaklaşık olarak 983.800 m³ hafriyat dökülmüş ve kayıt altına alınmıştır.

Adana ilinde 2016 yılında İsken Termik Santralinde 3.300.000 ton kömür kullanılmış, 350.000 ton da cüruf-uçucu kül oluşmuştur. EnerjiSA Tufanbeyli Termik Santralinde de (24.4-31.12.2017) 7.253.280 ton kömür kullanılmış, 2.901.312 ton cüruf ve uçucu kül oluşmuştur.

Tıbbi atıklar Seyhan ilçe Belediyesi, Yüreğir ilçe Belediyesi, Ceyhan ilçe Belediyesi, Sarıçam Belediyesi ve Çukurova Belediyesi tarafından Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliğine uygun donanımlı, sıkıştırmasız araçlarla toplanmakta ve taşınmaktadır. Tıbbi atıklar Sofulu Çöp Alanında Sterilizasyon Tesisinde bertaraf edilmektedir. Tesiste günlük 8-10 ton tıbbi atık işlenebilmektedir. Tıbbi atıkların sterilizasyonunda önden parçalama otoklav teknolojisi kullanılmakta ve 135°C sıcaklıkta buhar ile sterilizasyon gerçekleştirilmektedir. 2016 yılında Adana'da 2.455,48 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Adana ilinin yabani hayvan biyoçeşitliliği il geneli biyolojik çeşitlilik envanter çalışmalarıyla ortaya konulmuştur. İl sınırları içerisinde 65 adet memeli türü olduğu tespit edilmiştir. Adana ilinde arazi gözlemlerinde 337 kuş türü tespit edilmiştir. Adana ilinde 6 kaplumbağa, 19 kertenkele, 1 kör kertenkele ve 23 yılan olmak üzere toplam 49 sürüngen türünün yaşadığı tespit edilmiştir. Bu türlerden 4'ü ülkemiz için endemik türlerdir (Toros Kertenkelesi, Bolkar Uysal Yılanı, Baran Cüce Yılanı ve Eiselt Cüce Yılanı).

Adana İli sınırları içerisinde 2 tanesi Ramsar Alanı (Yumurtalık Lagünü ve Akyatan Lagünü) sulak alan bulunmaktadır. Yumurtalık Lagünü ve Akyatan Lagünü'nün koruma bölgeleri sınırları çizilmiştir.

Akyatan Lagünü: (yüzölçümü: 14.400 ha) Türkiye'nin en büyük lagün gölü olup ortalama su seviyesindeki alanı 4.900 hektardır. Üreyen yaz ördeği, turaç, sazhorozu, kocagöz, akça cılıbit, mahmuzlu kızkuşu ve küçük sumru populasyonlarıyla "Önemli Kuş Alanı" statüsü kazanır. En önemlileri flamingo (maksimum 9.579), suna (maksimum 854), fiyu (maksimum 13.900), elmabaş patka (maksimum 16.801), dikkuyruk (maksimum 978) ve sakarmeke (maksimum 46.000) olmak üzere, büyük sayıda sokuşu (maksimum 85.054) gölde kışlar. Alan göç sırasında, küçük karabatak ile en önemlileri kılıçgaga (maksimum 1.589), akça cılıbit (maksimum 3.918) ve küçük kumkuşu (maksimum 5.165) olmak üzere, kıyı kuşları için büyük önem taşır.

Çizelge 4 – Adana ilinde bulunan sahip sulak alanlar

No	Sulak Alan Adı	Alanı (ha)	Enlem	Boylam
1	Akyatan Lagünü Sulak Alanı	14.700	36 37	35 16
2	Yumurtalık Lagünü Sulak Alan	19.853	36 44	35 41

Yumurtalık Tabiatı Koruma Alanı: Tabiatı koruma alanı olarak kapladığı alan 16.430 ha, Ramsar Alanı olarak da 19.500 ha'dır. 9.11.1993 tarih ve 1609 sayılı kararı ile Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Aynı sınırlar korunarak 31 Mart 1994 tarihinde Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir. 2005 yılında ise Ramsar Listesine dahil edilmiştir.

Adana ilinde 2 adet milli park, 3 adet tabiat parkı bulunmaktadır.

Kumluk Tabiat Parkı: Karataş ilçesinde olup, il merkezine 45 km uzaklıktadır. Alan: 30 hektardır. Tescil yılı: 2011

Dağilacak Tabiat Parkı: Kozan ilçesinde olup, il merkezine 95 km ilçe merkezine 15 km uzaklıktadır. Alan: 2,53 hektardır. Tescil yılı: 2011

Belemedik Tabiat Parkı: Pozantı ilçesinde olup, il merkezine 117 km ilçe merkezine 9 km uzaklıktadır. Alan: 6.675,27 hektardır. Tescil yılı: 2014

Aladağ Milli Parkı:

Yumurtalık Lagünleri Milli Parkı: 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na göre, Bakanlar Kurulu'nun 94/5451 sayılı kararı ile 8 Temmuz 1994 tarih ve 21.984 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak "Yumurtalık Tabiatı Koruma Alanı" olarak ilan edilmiştir. 2016 yılında mahkeme kararı ile alan Milli Park statüsüne dönüştürülmüştür.

Çizelge 5 – Aladağ Milli Parkı ve özellikleri

Aladağ Milli Parkı	
Alanın Resmi Adı	Aladağ Milli Parkı
Coğrafik Konum	Saha Kayseri, Niğde, Adana illeri sınırları dâhilinde kalmaktadır. Genel alanı içinde 1.056 m rakımlı yerler olduğu gibi 3.756 m rakımlı yerlerde mevcuttur. Ortalama rakım 2.500- 3.000 m civarındadır.
Alan	Toplam alan 54.524 ha alan olup bu alanın 11.702 hektarlık kısmı Adana il sınırları içerisinde kalmaktadır.
Alanın Açıklamalı Tanımı	Saha içerisinde, Demirkazık Tepesi (yüksekliği 3.756 m olup en yüksek tepedir. Aynı zamanda ülkemizde önemli yükseltileri arasında kalır), Yedi Göller (3.500 m yükseklikte bulunur), Hacer Ormanı (2.750 ha), Kapuzbaşı şelaleleri ve Acısu gibi doğal kaynakları ile yurdumuzun ender doğa parçalarından biridir.
Yasal Konumu	21.07.1995 tarih ve 22265 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararına göre 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. Maddesine dayanılarak Aladağ Milli Parkı ilan edildi.
Sosyo- Ekonomik- Kültürel-Tarihsel Özellikler	Saha Torosların yüksek dağ köylerini içine almaktadır. Sosyo-ekonomik ve kültürel değerleri yönünden bakıldığında; mevcut yöre halkı, tarım ve hayvancılıkla uğraşan fakir orman köylülerini kapsamaktadır. Koruma alanı içerisinde tarihsel/kültürel değeri olan yapılar bulunmamaktadır.
Yerleşimler ve Nüfusları	Aladağlar Milli Parkı, Kayseri ili, Yahyalı ilçesine 30 km, Niğde ili, Çamardı ilçesine 15 km ve Adana ili, Aladağlar ilçesine 26 km uzaklıktadır. Aladağlar Akdeniz Bölgesinde yer alan Orta Toros Dağları'nın en yüksek ünitesidir. Ulaşım karayolu ile sağlanmaktadır.

Tuzla Sulak Alanı (Lagünü): Tuzla Lagünü 1995 yılında "Yaban Hayatı Koruma Sahası" ilan edilmiş, 2005 yılında ise "Tuzla Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Potansiyel Ramsar alanı olarak da statüleştirilmiştir. Kapladığı alan 3.974 ha'dır. 1. Doğal Sit, Yaban Hayatı, Potansiyel Ramsar, Önemli Kuş Alanı, Önemli Bitki Alanıdır. Alan, üreyen yaz ördeği, turaç, kocagöz, akça cılıbit, mahmuzlu kızkuşu ve küçük sumru popülasyonları ile "Önemli Kuş Alanı" statüsü kazanır. Kışlayan sığırcıları (maksimum 28.901) arasında çamurcun (maksimum 13.000) başta gelir.

Çizelge 6- Adana ilindeki tabiat anıtları (Tabiat Varlıkların Koruma Şube Müdürlüğü, 2015)

Adı	Alanı (m ²)	Kaynak Değeri
Biğbiğ Orman Sarmaşığı	184	Yörenin en yaşlı sarmaşığı olması ve kayaya yapışık olarak 15 m boya sahip olması
Kandildere Çınar Ağacı	1.000	Çınar Ağacı (Platanus orientalis) türünün, 340 yaşlarında, 16 m boy, 2,16 m çap ve 6,80 m çevre genişliğine sahip olması
Acıkise Doğu Çınarı	1.000	Çınar Ağacı (Platanus orientalis) türünün, 340 yaşlarında, 16 m boy, 2,16 m çap ve 6,80 m çevre genişliğine sahip olması
Acıkise Ardiç Ağacı	1.000	Ardiç Ağacı (Juniperus foetidissima) türünün, 630 yaşlarında, 19 m boy, 1,88 m çap ve 5,90 m çevre genişliğine sahip olması. 11,0 m boy, 1,70 m çap ve 4,90 m çevre genişliğine sahip olması

Çizelge 7 - Adana ilindeki yaban hayatı geliştirme alanları

	Adı	Alanı (ha)
A	Akyatan Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	15.304
B	Tuzla Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	3.974
C	Seyhan Baraj Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	11.436
D	Karanfıldağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	31.020
E	Hançer Deresi Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	6.048

Çizelge 8– Adana ilindeki Tabiat Anıtları Alanları (Tabiat Varlıklarını Koruma Şube Müdürlüğü, 2016)

Adı	Alanı (m ²)	Kaynak Değeri
Biğbiğ Orman Sarmaşığı	184	Yörenin en yaşlı sarmaşığı olması ve kayaya yapışık olarak 15 m. boya sahip olması.
Kandildere Ardiç Ağacı	1.000	Çınar Ağacı (Platanus orientalis) türünün, 340 yaşlarında, 16 m boy, 2.16 m çap ve 6.80 m çevre genişliğine sahip olması.
Acıkise Doğu Çınarı	1.000	Çınar Ağacı (Platanus orientalis) türünün, 340 yaşlarında, 16 m boy, 2.16 m çap ve 6.80 m çevre genişliğine sahip olması.
Acıkise Ardiç Ağacı	1.000	Ardiç Ağacı (Juniperus foetidissima) ürünün, 630 yaşlarında, 19 m boy, 1.88 m çap ve 5.90 m çevre genişliğine sahip olması. 11.0m boy, 1.70m çap ve 4.90m çevre genişliğine sahip olması.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 9 - Adana ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ADANA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	23.314,97	1,65	28.272,69	2,00	33.653,84	2,44	36.578,06	2,65
2) Tarımsal Alanlar	711.364,75	50,32	699.706,61	49,50	684.980,61	49,58	683.381,3	49,46
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	648.294,71	45,86	647.383,25	45,80	627.147,22	45,39	624.281,33	45,18
4) Sulak Alanlar	8.321,33	0,59	8.322,41	0,59	10.548,3	0,76	10.548,3	0,76
5) Su Yapıları	22.254,41	1,57	29.865,13	2,11	25.355,16	1,84	26.896,15	1,95
TOPLAM	1.413.550,17	100,00	1.413.550,1	100,00	1.381.685,1	100,00	1.381.685,1	100,00

Mersin-Adana Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, 16.09.2013 tarihinde Bakanlık Makamınının 14398 sayılı Olur'u ile onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 10 – Adana ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Adana ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	22	2	11	8	10	0	4	57
ÇED Gereklidir	6	0	0	1	0	0	0	7
ÇED Olumlu Kararı	8	2	0	1	1	3	0	15

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 11 – Adana ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Adana ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	9	43	52
Çevre İzni Belgesi	2	47	49
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	9	25	34
TOPLAM	20	115	135

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 12– Adana ilinde 2016 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Adana ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	51
Ani (plansız) denetimler	1.774
Genel toplam	1.825

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	748	757.848

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
126	0,00

Çizelge 13 – Adana ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Adana ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	920.770,58	193.786,00	0	98.196,00	129.729,83	81.826,00	1.424.308,41
Uygulanan Ceza Sayısı	927	4	0	1	12	2	946

2016'da Adana'da 3 faaliyete ÇED Kararı olmadan kapasite artışı yapması ve 1 faaliyete de ÇED Kararı olmadan faaliyete başlaması nedeniyle Çevre Kanunu uyarınca durdurma cezası uygulanmıştır.

2016 yılı itibarıyla Adana ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 10 adedi üst seviye ve 11 adedi de alt seviye olmak üzere toplam 26 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

2.ADIYAMAN

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Adıyaman ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 14'te verilmektedir.

Çizelge 14 - Adıyaman ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	10	0	60	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	0	69	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	0	58	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	46	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	35	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	59	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	0	46	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	50	0	92	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	23	0	50	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Adıyaman ilinde 2016 yılında konutlarda 59.750.426 m³ ve sanayide 1.688.751 m³ doğalgaz kullanılmıştır.

İlde 14 özel firma ve 1 adet mobil araç muayene istasyonuna Adıyaman Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından Egzoz Emisyon Yetki Belgesi verilmiş olup; ölçümler bu firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir. 2016 yılında Adıyaman ilinde 36.000 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde Gürlevik, Kırkgöz, Medetsiz, Kuru ve Palanlı Kaynaklarından içme suyu temin edilmekte olup kaynaklar 24 hm³/yıllık potansiyele sahiptirler.

Çizelge 15 – Adıyaman ilinin içme suyu temini için projeleri

İçme Suyu Projeleri	İçme Suyu Kaynakları	İçme suyu temini (hm ³ /yıl)
Adıyaman İçmesuyu I. Aşama projesi (2018 Yılı)	Zeban ve Havşari kaynakları + İndere Barajı	(21+12)
Adıyaman İçmesuyu II. Aşama projesi (2018-2040 Yılına kadar)	Gömikhan Barajı	56

Kentsel kanalizasyon sistemi hizmetinden hemen hemen tüm nüfus faydalanmaktadır. İlde atıksu arıtma tesisi 2017 de faaliyete geçecektir. OSB AAT ise inşaat aşamasındadır.

Çizelge 16 – Adıyaman ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Adı	Yerinin	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Adıyaman	X			Biyolojik	32.800	0,33	185.159	10-12
İlçeler	Gölbaşı	X			Biyolojik	3.768,36	3,753	31.283	-
	Kahta		X		Biyolojik				

Adıyaman ilinin akarsularında 2 adet alabalık çiftliği bulunmaktadır. Balık çiftlikleri konum olarak Fırat Nehrinin Atatürk Barajına aktığı noktada bulunmaktadır. Kapasite itibarıyla ikisi de ÇED Ek-3 listesine tabidir.

3. Atık

İlde katı atık düzenli depolama tesisi inşaat çalışmaları devam etmekte olup, Projenin %95'i bitmiş kalan kısmı için ek süre talebinde bulunulmuştur.

Çizelge 17– Adıyaman ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde 2016 yılında 2.566,067 ton tehlikeli atık Ulusal Atık Taşıma formu ile Lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmiştir. İlde tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisi bulunmamaktadır.

Adıyaman ilinde, “Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında 2016 yılında Kayıtlı Ekonomik İşletmeler sayısı 95'tir.

İlde 2016 yılında 1.796 kg atık pil toplanmıştır. Ayrıca 345,939 ton atık akü il dışındaki yetkili firmalara geri kazanım için gönderilmiştir. İlde atık akü toplama ve geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Adıyaman ilinde 2016 Yılında Oluşan Ömrünü Tamamlamış Lastiklerden 218,210 tonu 1 adet ÖTL geri kazanım tesisinde geri kazanılmıştır.

İlde 2016 yılında 427.639 kg tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Biyolojik Çeşitlilik Envanter İhalesi yapılmış olup, 2018 de sonuçlandırılacaktır.

İlde Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği kapsamında Gölbaşı İlçesinde Gölbaşı, Azaplı ve İnekli gölleri mevcuttur.

Güneydoğuda ve Adıyaman ilinde Fırıtlaria Imperialis ve Fırıtlaria Persica mevcuttur. Bunların haricinde bitkilerin bulunduğu endemik alanda doğal yapıları itibari ile sümbül, nergis ve çiğdem yer yer gözükmekle birlikte bazı yerel alanlarda yoğun olarak bulunmaktadır. Her ne kadar Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ve ilde bitki florası genotipleri bunlardan oluşsa da yer yer bunların dışında bitkilere de rastlanmaktadır.

İlde Tabiatı Koruma Alanı bulunmamaktadır. Adıyaman ili sınırları içerisinde Nemrut Dağı ve çevresindeki 13.850 ha alan, Bakanlar Kurulu'nun 88/13572 sayılı kararı ile Milli Park ilan edilmiş olup, karar 17.01.1989 gün ve 20052 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Nemrut Dağı Milli Parkı içinde sit alanları, gelişme alanları, av koruma ve gelişme alanları, orman ve tarım alanları belirlenmiştir. Adıyaman ili sınırları içerisinde Tabiat Anıtı bulunmamaktadır.

Gölbaşı Gölleri Tabiat Parkı 2008 yılında tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. 2.080 ha büyüklüğündedir. Doğanlı Çınarı Tabiat Anıtı bulunmaktadır Adıyaman ili Çelikhan İlçesi, Doğanlı Köyü, Meydan tepe Mevkii'nde bulunan tahmini 550 yaşında olduğu sanılan Çınar Adıyaman-Çelikhan karayolu üzerinde olup, Adıyaman'a 40 km uzaklıktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 18 - Adana ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ADİYAMAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.454,58	0,61	5.152,66	0,71	5.429,10	0,74	6.422,03	0,87
2) Tarımsal Alanlar	381.309,00	52,32	359.967,09	49,39	365.115,07	49,68	364.359,33	49,58
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	327.480,10	44,93	318.260,45	43,67	311.429,75	42,37	311.192,56	42,34
4) Sulak Alanlar	1.517,26	0,21	1.252,37	0,17	1.134,06	0,15	1.134,06	0,15
5) Su Yapıları	14.100,03	1,93	44.218,42	6,07	51.846,96	7,05	51.846,96	7,05
TOPLAM	728.860,97	100,00	728.850,99	100,00	734.954,94	100,00	734.954,94	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 19 – Adıyaman ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Adıyaman ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	16	1	1	0	0	0	1	19
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 20 – Adıyaman ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Adıyaman ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	10	11
Çevre İzini Belgesi	0	15	15
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	2	25	27

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 21 – Adıyaman ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Adıyaman ÇŞİM, 2017)

Denetimler	Toplam
Planlı denetimler	272
Ani (plansız) denetimler	353
Genel toplam	625

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	7	7.112,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
51	10.154,00

Çizelge 22 – Adıyaman ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Adıyaman ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	306.780	16.879,93	323.659,93
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	15	23	38

Adıyaman ilinde 2016 yılında 2 adet alt seviye SEVESO Kuruluşu bulunmaktadır.

3.AFYONKARAHİSAR

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Afyonkarahisar ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 23'te verilmektedir.

Çizelge 23 - Afyonkarahisar ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

Merkez	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	-	31	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	29	-	28	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	31	-	31	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	30	-	25	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	29	-	29	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	29	-	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	31	-	29	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	26	-	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	22	-	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	31	-	31	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	30	-	30	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	31	-	31	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2016 yılında Afyonkarahisar ilinde satılan egzoz emisyonu ölçüm pul sayısı 56.576 olmuştur. 2016'da egzoz emisyon ölçüm yapan kuruluşlardan 10 tanesine yetki belgesi yenileme gerçekleştirilmiştir. Ayrıca egzoz emisyon ölçümü yapan muayene istasyonlarına 16 adet denetim yapılmıştır. Egzoz emisyon denetim sayısı 248'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Afyonkarahisar ilinin içme kullanma su ihtiyacı 15 adet derin kuyu, Akdeğirmen Barajı ve Kadınana Kaynak Suyundan sağlanmaktadır. İlde 500 lt/sn kapasiteli içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Afyonkarahisar ilinde Merkez, Sülün Beldesi, Salar Beldesi, Nuribey Beldesi, Erkmen Beldesi, Sadıkbey Köyü, Çakırköy, Akçin Köyü, Ataköy, Demirçevre Köyü, Halımoru Köyü, Karaaslan, Kışlacık Köyü, Erenler Köyü, Değirmenayvalı Köyü ve Afyonkarahisar Organize Sanayi Bölgesinde (kısmen bağlıdır) oluşan atıksular Afyonkarahisar Merkez Atıksu Arıtma Tesisine gelmektedir. Atıksu arıtma tesisinde arıtılan atıksu, Akarçay Nehrine deşarj edilmektedir. Afyon Merkez Atıksu Arıtma Tesisi yaklaşık 243.000 kişiye hizmet vermektedir.

Düzağaç Atıksu Arıtma Tesis, Afyonkarahisar içme suyu projesi kapsamında Akdeğirmen baraj havzasında bulunan Güney, Tokuşlar ve Düzağaç beldelerinin atıksularını arıtmaktadır. Tesis yaklaşık 5.300 kişiye hizmet vermektedir.

Afyonkarahisar Organize Sanayi Bölgesi atık suları yapılan protokolle Afyonkarahisar Merkez Atıksu Arıtma Tesisine bağlanmıştır.

Atıksu arıtma tesisi çıkış suyu tuzluluk, sodyum, klorür, toplam çözünmüş madde ve SAR parametreleri açısından II. Sınıf su kalitesi özelliği göstermektedir.

Atıksu arıtmadan tesisinden elde edilen 44.000 m³ suyun sulamada kullanılması halinde sulanacak alan yaklaşık 4.740 da olarak belirlenmiştir.

Afyonkarahisar Merkez Atıksu Arıtma Tesisinde evsel nitelikli ve ön arıtmadan geçen endüstriyel atıksular arıtılmaktadır. Tesisten çıkan çamurun tamamı kurutma yataklarında susuzlaştırıldıktan sonra Afyonkarahisar İli Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisine gönderilmektedir.

Çizelge 24 – Afyonkarahisar ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Merkez	X			Biyolojik	44.000	0,509	237.171	15
	Bolvadin	X			Fiziksel + Biyolojik	6.000	0,069	31.227	
	Dinar	X			Fiziksel + Biyolojik	20.000	0,231	24.744	0,27
	Emirdağ	X			Fiziksel + Biyolojik	5.400	0,062	19.101	0,35
	Şuhut	X			Fiziksel + Biyolojik	4.000	0,046	23.457	6,02
İlçeler	İscehisar	X			Fiziksel + Biyolojik	3.800	Deneme aşamasında	12.402	
	Çay	X			Fiziksel + Biyolojik	2.300	0,012	14.604	0,49
	Sandıklı	X			Fiziksel + Biyolojik	7.000	0,081	32.068	
	Sinanpaşa		Plan aşamasında						
	Sulatandağı		Plan aşamasında						
	Başmakçı		Plan aşamasında						
	Bayat		Plan aşamasında						
	Dazkırı		Plan aşamasında						
	Çobanlar		Plan aşamasında						
	Evciler		Plan aşamasında						
	Hocalar		Plan aşamasında						
	İhsaniye		Plan aşamasında						
	Kızılören		Plan aşamasında						
Beldeler	Karadilli	X			Fiziksel + Biyolojik	400		2.476	
	Dereçine	X			Fiziksel + Biyolojik	300		2.131	

Endüstriyel tesislerden ve sanayiden kaynaklanan arıtma çamurları ise yine aynı şekilde Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik hükümleri gereğince analizleri yaptırılarak bertaraf ettirmektedir.

3. Atık

Afyonkarahisar ilinde 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Afyonkarahisar İli Çevre Hizmetleri Birliği (AFÇEBİR) tarafından işletilen düzenli depolama tesisine birlik üyesi 50 adet belediye atıklarını getirmektedir. Birliğe ait 7 adet aktarma istasyonu bulunmaktadır.

Çizelge 25 – Afyonkarahisar ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4

Afyonkarahisar ilinde “Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında İlde Ambalaj Atıkları Yönetim Planı bulunmakta olup plan doğrultusunda Afyonkarahisar İli Çevre hizmetleri Birliği üyesi (50 üye belediye) belediyeler kapsamında 2 adet lisanslı Toplama Ayırma Tesisi ile toplama faaliyeti yürütülmektedir. 2016 yılında üye Kasaba Belediyelerinde de ambalaj atıkları toplanmaya başlanmıştır. Afyonkarahisar ilinde 2016 yılında kayıtlı 268 ekonomik işletme mevcuttur. Bu işletmelerden 37 işletme Tedarikçi, 217 işletme Piyasaya süren, 14 işletme ise Ambalaj Üreticisi konumundadır.

Afyonkarahisar ilinde 2016 yılında tehlikeli atık miktarları; 479.773 kg geri kazanım, 622.812 kg bertaraf, 4.428.588 kg, stok olmak üzere toplam 5.531.173 kg'dır.

2016'da Afyonkarahisar'da 66,06 ton atık motor yağı, 49,62 ton da atık sanayi yağı toplanmış, bu yağların 113,31 tonu geri kazanılmış, 0,16 tonu bertaraf edilmiş, 2,2 tonu ihraç edilmiş, 7,02 tonu da stoktur.

Çevre Hizmetleri Birliği olarak TAP vakfı ile ortaklaşa atık pil konusunda çalışmaktadır. 2016 yılında toplam 3.697,40 kg atık pil toplanarak TAP vakfına gönderilmiştir.

Afyonkarahisar'da 2016 yılı içerisinde 6.811 ton atık akü beyan edilmiştir. 2016 yılında 134,41 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 10,21 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

Afyonkarahisar ilinde 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi bulunmakta olup Uşak, Burdur, Antalya Eskişehir illeri ve Akşehir ilçesinden de tıbbi atıklar bu tesise gelerek sterilize edilmektedir. Afyonkarahisar ilinde 2016 yılı itibarıyla oluşan tıbbi atık miktarı 617,41 tondur.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Afyonkarahisar ili sınırları içerisinde Başkomutan Tarihi Milli Parkı, Akdağ Tabiat Parkı ve 26 Ağustos Tabiat Parkı (65 ha) ve Okturdede Tabiat Parkı (56,85 ha) bulunmaktadır. Ayrıca Dandindere Tabiatı Koruma Alanı (260 ha) mevcuttur.

Başkomutan Tarihi Milli Parkı 40.940 ha'lık alanı kapsar, Kocatepe ve Dumlupınar bölümü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Jeolojik ve Jeomorfolojik yapısı ile sosyal - kültürel kaynak değerleri olan ve 137.000 şehidimizin yattığı alan Türkiye'nin 17. Milli Parkı olarak ilan edilmiştir.

Kocatepe Bölümü (Afyonkarahisar İli Sınırlarında)

1. Kocatepe Anıtı ve Kitabesi,
2. Yüzbaşı Agâh Efendi Şehitliği,
3. Zafer Müzesi,
4. Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı,
5. Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği

Dumlupınar Bölümü (Kütahya İli Sınırlarında)

1. Zafertepe Anıtı,
2. Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı,
3. Şekip Efendi Şehitliği,
4. Üç Tepeler Şehitliği (Büyük Aslanlılar Şehitliği),
5. Dumlupınar Müzesi,
6. Dumlupınar Anıtı ve Atatürk Evi,
7. Dumlupınar Şehitliği

Akdağ Tabiat Parkı: 29.06.2000 tarihinde ilan edilen Akdağ Tabiat Parkı, 14.781 ha büyüklüğündedir. 8.535.5 ha'ı Afyon ili Sandıklı ilçesinde 6.245.5 Ha'sı Denizli İli Çivril İlçesinde kalmaktadır. Tabiat parkı jeolojik, jeomorfolojik ve hidrojeolojik karakterinin yanı sıra Türkiye'deki 3 fitocoğrafik bölgenin geçiş sahası üzerinde bulunduğu tür ve ekosistem çeşitliliği açısından zengindir. Bunların yanında Uluslararası Öneme Sahip Acıgöl ile Akşehir ve Eber Gölleri il sınırları içerisinde yer almaktadır.

Akşehir Gölü, 01.07.1992 tarihinde Doğal Sit Alanı ve 27.03 2008 tarihinde USAK (Ulusal Sulak Alan Komisyonu) Onaylı bir gölümüzdür. 35.300 hektar büyüklüğünde alana sahiptir.

Eber gölü 1992 yılında 1. Derecede Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. 27 Mart 2008 tarihinde Ulusal Sulak Alan Komisyonu (USAK) tarafından onaylanmış bir göl olup 10.400 hektar alana sahiptir.

Fotoğraf 1 – Başkomutan Milli Parkı

Çizelge 26 - Afyonkarahisar ilinde bulunan tabiat varlıkları, milli parklar, tabiat parkları ve sulak alanlar listesi

Doğal Sit Alanları					
Sıra No	İlçesi	Beldesi/Köyü	Sit Adı	Sit Türü	Derecesi
1	Afyon	Merkez	Sarıköz Kayalığı 624 Ada 1 Parsel	Arkeolojik ve Doğal Sit	2.Derece
2	Afyon	Merkez	Cirit Kayalığı	Doğal Sit	1.Derece
3	Afyon	Merkez	Kaplıca İlk Su Kaynağı Havuzu	Doğal Sit	2. Derece
4	Afyon	Merkez/Bolv.	Kamış Höyük	Doğal Sit	3.Derece
5	Afyon	Merkez	Ömer-Gecek Kaplıcaları	Doğal Sit	2. Derece
6	İhsaniye	Döğler	Kızkapanı Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
7	İhsaniye	Döğler	Karamusa Urumkuş-II Karahasan	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
8	İhsaniye	Döğler	Urumkuş-I Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
9	İhsaniye	Döğler	Eski Döğler Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
10	İhsaniye	Döğler	Memeç Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
11	İhsaniye	Döğler	Alacaasma Kayalığı ve İnleri	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
12	İhsaniye	Döğler	Kırkmerdiven Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	2.Derece
13	İhsaniye	Döğler	Asar Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
14	İhsaniye	Döğler	Nallıhan Kayalığı ve İnleri	Arkeolojik ve Doğal Sit	2.Derece
15	İhsaniye	Bayramaliler Köyü	Basamaktaşı ve Püren Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
16	İhsaniye	Döğler	Aslankaya ve Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
17	İhsaniye	Demirli Köyü	Kurt Gediği Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
18	İhsaniye	Kayihan	Köhnüş Vadisi	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
19	İhsaniye	Bayramaliler K	Bayramiler Köyü	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
20	İhsaniye	Üçlerkayası K	Üçlerkayası Köyü	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
21	İhsaniye	Demirli Köyü	Kocataş Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
22	İhsaniye	Demirli Köyü	Aktepe	Doğal Sit	1.Derece
23	İhsaniye	Ayazini	Deliktaş Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
24	İhsaniye	Kayihan	Asarlık Tepe	Doğal Sit	1.Derece
25	İhsaniye	Ayazini	Bedesten Kayalıkları	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece

Çizelge 26- Afyonkarahisar ilinde bulunan tabiat varlıkları, milli parklar, tabiat parkları ve sulak alanlar listesi (devam)

Doğal Sit Alanları					
Sıra No	İlçesi	Beldesi/Köyü	Sit Adı	Sit Türü	Derecesi
26	İhsaniye	Döğer	Kızkapanı Kayalığı-2	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
27	İhsaniye	Ayazini	Ayazini 1.Derece Doğ. Sit Alanı	Doğal Sit	1.Derece
28	İhsaniye	Gazlıgöl	Gazlıgöl Kaplıcası	Doğal Sit	2.Derece
29	İscehisar	Doğanlar K	Sarıçayır İleri	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
30	İscehisar	Seydiler	Kuztepe	Doğal Sit	1.Derece
31	İscehisar	Seydiler	Seydiler Kuzeyi	Doğal Sit	1.Derece
32	İscehisar	Merkez	İscehisar Gölü (Kocagöl)	Doğal Sit	1.Derece
33	İscehisar	Seydiler	Seydiler Kalesi	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
34	İscehisar	Seydiler	Han Yakası Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
35	İscehisar	Seydiler	Balıklı Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
36	İscehisar	Seydiler	Leylek Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
37	İscehisar	Seydiler	Yanarlar	Arkeolojik ve Doğal Sit	3.Derece
38	Dinar	Yıprak	Kale	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
39	Dinar	Karakuyu	Karakuyu Gölü Doğal Siti Doğa Sit 1. Derece	Doğal Sit (1.375 ha)	1.Derece
40	Çay	Eber	Eber Gölü 1. Derece Doğal Siti	Doğal Sit (12.418,8 ha)	1.Derece
41	Sultandağı		Akşehir Gölü 1. Derece Doğal Siti	Doğal Sit (382.240 ha tamamı)	1.Derece
42	Çay	Karamık	Karamık Sazlığı	Doğal Sit (8.356,6 ha)	1.Derece
43					
44					
45	Dinar	Merkez	Ilıca-Kemeri	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
46	Bolvadin		Böceklerin Ağılı	Doğal Sit	3.Derece
47	Bolvadin	Kemerkaya	Sülünün Öreni ve Yedikapılar Yer.	Doğal Sit	
48	Bolvadin		Heybeli (Kızıl Kilise) Kaplıcası-2	Doğal Sit	2.Derece
49	Bolvadin		Heybeli (Kızıl Kilise) Kaplıcası-2	Doğal Sit	3.Derece

Milli Parklar					
50			Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Milli Park (19.782 ha'ı ilde)	2873 S.K. Uyarınca
51			Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Tarihi Sit	1.Derece

Tabiat Parkları					
52			Akdağ Tabiat Parkı	Tabiat Parkı (6.972,5 ha)	2873 S.K. Uyarınca
53			26 Ağustos Tabiat Parkı	Tabiat Parkı (65 ha)	2873 S.K. Uyarınca
54			Sandıklı Mentеш Oktur Dede	Tabiat Parkı (57 ha)	2873 S.K. Uyarınca

Tabiat Koruma Alanları					
55	Dandindere Tabiat Koruma Alanı			Tabiat Koruma Alanı (260 ha)	2873 S.K. Uyarınca

Sulak Alan Yönetim Planı Bulunan Sulak Alanlar					
Eber-Akşehir Gölleri Sulak Alanı			Sulak Alan Koruma Bölge	Ulusal Sulak Alan Komisyonunca	
Karakuyu Sazlıklar Sulak Alanı			Sulak Alan Koruma Bölge	Ulusal Sulak Alan Komisyonunca	

Acı Göl, 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ve Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği gereğince koruma altına alınmış bir gölümüzdür. Yaklaşık 21.100 hektar alana sahiptir.

Diğer Sulak Alanlar ise Karakuyu ve Karamık (Sazlığı) Sulak Alanlarıdır. Karamık Sazlığı, 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ve Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği

gereğince koruma altına alınmıştır. 16.06.1993 tarihinde 1.derece doğal sit olarak ilan edilmiş olup 4.500 hektar alana sahiptir.

Eber Gölü'nde gerçekleştirilen arazi çalışması ve literatür taramasına sonuçlarında 65 farklı su kuşunun varlığı ortaya konmuştur. Alandaki kuşların mevsimsel alanda bulunma durumlarına baktığımızda, alanda gözlenen 65 su kuşu türünden, 18 tür yerli, 22 tür kış ziyaretçisi, 16 tür yaz ziyaretçisi ve 9 tür transit göçmendir. Göl Önemli Kuş Alanı, Önemli Doğa Alanı ve Doğal Sit Alanı gibi statülere sahiptir.

Fotoğraf 2 – Eber Gölü. (ÇŞİM (TVK Şube), 2016)

Acıgöl, ülkemizde yer alan en tuzlu ikinci göldür. Özellikle sokuşları için büyük öneme sahip olan göl, Yaban Hayatı , Geliştirme Sahası olduğu gibi, Önemli Kuş Alanı ve Önemli Doğa Alanı gibi statülere sahiptir.

Alanda varlığı literatür araştırması ve arazi çalışmaları sonucunda tespit edilen su kuşlarının mevsimsel alanda bulunma durumlarına bakıldığında, Acıgöl'de gözlenen 78 su kuşu türünden, 20 tür yerli, 33 tür kış ziyaretçisi, 19 tür yaz ziyaretçisi ve 6 türün transit göçmendir. Alan özellikle flamingo için büyük öneme sahip olup, yıl boyunca flamingolar için önemli bir beslenme alanıdır.

Fotoğraf 3-Acı Göl Flamingolar. (ÇŞİM (TVK Şube), 2016)

Çizelge 27- Afyonkarahisar ilindeki anıt ağaçlar listesi

Anıt Ağaçlar	
Istıranca Meşesi	Anıt Ağaç
Istıranca Meşesi	Anıt Ağaç
Tüylü Meşe	Anıt Ağaç
Hükümet Meydanı Çınar Ağacı	Anıt Ağaç
Çarşı Camii Önü Çınar Ağacı	Anıt Ağaç
Kestane Meşesi	Anıt Ağaç
Kermes Meşesi Ağacı 1	Anıt Ağaç
Kermes Meşesi Ağacı 2	Anıt Ağaç
Kermes Meşesi Ağacı 3	Anıt Ağaç
Anıt Ağaç	Anıt Ağaç
Saçlı Meşe	Anıt Ağaç
Çınar Ağacı	Anıt Ağaç
Türk Fındığı (1)	Anıt Ağaç
Çınar Yapraklı Ak Ağaç	Anıt Ağaç
Adi Porsuk (1)	Anıt Ağaç
Adi Porsuk (2)	Anıt Ağaç
Türk Fındığı (2)	Anıt Ağaç

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 28 - Afyonkarahisar ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

AFYONKARAHİSAR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	19.890,47	1,42	21.977,5	1,57	24.300,24	1,73	25.338,26	1,81
2) Tarımsal Alanlar	688.077,27	49,28	688.966,69	49,34	698.303,55	49,85	697.047,87	49,76
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	647.219,84	46,35	646.979,68	46,34	638.443,63	45,58	637.816,24	45,53
4) Sulak Alanlar	24.176,66	1,73	21.035,54	1,51	13.412,54	0,96	13.656,41	0,97
5) Su Yapıları	16.901,32	1,21	17.306,13	1,24	26.397,68	1,88	26.998,88	1,93
TOPLAM	1.396.265,56	100,00	1.396.265,54	100,00	1.400.857,64	100,00	1.400.857,7	100,00

Afyonkarahisar ili Çevre Düzen Planı, 06.08.2008 tarih ve 247 karar nolu İl Genel Meclisi Onayı ile 01.09.2008 tarih ve 376 karar nolu Afyonkarahisar Belediye Meclisi Onayı ile düzenlenmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 29 – Afyonkarahisar ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda Hayvancılık	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	68	4	3	7	4	0	2	88
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	3	1	0	12	0	0	1	17

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 30 – Afyonkarahisar ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	45	46
Çevre İzni Belgesi	3	45	48
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	2	1	3
TOPLAM	6	91	97

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 31 – Afyonkarahisar ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	36
Ani (plansız) denetimler	176
Genel toplam	212

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	963,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
42	0,00

Çizelge 32 – Afyonkarahisar ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	144,691	0	211.836	0	0	149.512,50	9.018,68	515.058,18
Uygulanan Ceza Sayısı	0	2	0	4	0	0	5	3	14

İlde 2 adet Tarım Gıda Hayvancılık, 2 adet Sanayi Sektöründe olmak üzere, toplam 4 firmaya, 2872 sayılı Çevre Kanununun 15. Maddesi gereği Çevresel Etki Değerlendirmesi(ÇED) incelemesi yapılmaksızın inşaata/faaliyete başlanması nedeniyle faaliyeti durdurma kararı verilmiştir.

2016 yılı itibariyle “Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında 3 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4.AĞRI

1. Hava Kalitesi

Ağrı ilinde 2016 yılında 65.000 ton ithal kömür, 75 ton yerli kömür ısınma amaçlı kullanılmıştır. 2016'da ilde Ağrı Şeker Fabrikası 1.825.000 m³, üniversite de 2.313.000 m³ doğal gaz kullanmıştır. 2016 yılında Ağrı ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 33'te verilmektedir.

Çizelge 33 - Ağrı ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	5	-	13	0	-	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Şubat	47	-	60	6	-	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Mart	25	-	36	4	-	-	2	-	3	-	5	-	9	-
Nisan	15	-	27	0	-	-	4	-	5	-	8	-	18	-
Mayıs	4	-	17	0	-	-	1	-	2	-	3	-	13	-
Haziran	3	-	16	0	-	-	1	-	1	-	1	-	9	-
Temmuz	3	-	18	0	-	-	1	-	1	-	1	-	3	-
Ağustos	4	-	37	1	-	-	1	-	2	-	2	-	3	-
Eylül	3	-	20	0	-	-	2	-	2	-	4	-	2	-
Ekim	4	-	28	0	-	-	1	-	1	-	4	-	2	-
Kasım	12	-	21	6	-	-	14	-	1	-	16	-	2	-
Aralık	6	-	13	20	-	-	5	-	18	-	23	-	20	-

DOĞUBAYAZIT	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Şubat	4	-	20	4	200	-	3	-	10	-	3	-	3	-
Mart	23	-	100	19	1200	-	4	-	34	-	43	-	22	-
Nisan	20	-	85	17	980	-	5	-	28	-	30	-	34	-
Mayıs	3	-	50	14	700	-	18	-	22	-	22	-	33	-
Haziran	2	-	52	10	850	-	2	-	20	-	20	-	30	-
Temmuz	3	-	18	5	2100	-	1	-	8	-	10	-	23	-
Ağustos	3	-	37	27	3000	-	5	-	23	-	27	-	34	-
Eylül	4	-	20	16	4000	-	5	-	21	-	27	-	30	-
Ekim	30	-	28	21	2200	-	20	-	34	-	45	-	18	-
Kasım	60	-	21	29	210	-	28	-	72	-	120	-	14	-
Aralık	90	-	13	26	110	-	35	-	85	-	40	-	20	-

PATNOS	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Şubat	8	0	25	-	3	-	1	-	3	-	9	-	8	-
Mart	30	-0	80	-	850	-	2	-	20	-	25	-	50	-
Nisan	12	0	35	-	740	-	3	-	17	-	18	-	50	-
Mayıs	2	0	45	1	600	-	6	-	12	-	13	-	52	-
Haziran	1	0	48	-	2400	-	34	-	5	-	33	-	64	-
Temmuz	1	0	32	-	30	-	1	-	2	-	2	-	8	-
Ağustos	4	0	75	2	2850	-	3	-	11	-	13	-	55	-
Eylül	2	0	55	-	3320	-	7	-	20	-	20	-	40	-
Ekim	4	0	54	-	2000	-	10	-	13	-	24	-	40	-
Kasım	48	0	100	-	1800	-	38	-	40	-	60	-	34	--
Aralık	60	0	60	0	1900	-	9	-	45	-	58	-	42	-

2016 yılı itibarıyla Ağrı ilinde egzoz ölçümleri ile ilgili olarak beş adet yetkilendirilmiş firma bulunmaktadır. İlde 2016 yılında 14.119 adet araç emisyon ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl dahilinde DSİ tarafından inşası yapılan ve 1993 yılında faaliyete alınan Patnos Barajı ile yapımı devam eden Yazıcı Barajı bulunmaktadır. Bunun dışında baraj bulunmamaktadır. İçme suyu kaynağı olarak, il ve ilçelerde bulunan kaynak suları değerlendirilmektedir. İlde derin içme suyu kuyularından toplam 20.480 m³/yıl su elde edilmektedir. İçme ve kullanma suyu ile hizmet verilen belediyelerin

kayıtlı su aboneli sayısı 295.574 tür. İlde içme ve kullanma amacıyla kullanılan suyun %75'i yeraltı suyundan, %25'i yüzey suyundan temin edilmektedir.

Çizelge 34 – Ağrı ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Ağrı		İlde kentsel AAT bulunmamaktadır	X	-	-	-	-
İlçeler				X	-	-	-	-

Ağrı ilinde 2016 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oran %83'tür. İlin evsel atık suları kanalizasyon boruları ile toplanmakta olup, bunların tekrar kullanıma sunulması amacıyla toplama sistemleri ve arıtma tesisleri bulunmamaktadır. Ağrı OSB'de atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

3. Atık

Ağrı ilinde evsel atıkların türü, miktarı ve geri kazanımına yönelik olarak bir çalışma bulunmamaktadır. Merkez ilçe Yukarıküpüran Köyü adresinde katı atık düzenli depolama alanı bulunmaktadır. İlde ortalama aylık 430 ton çöp çıkmaktadır. Belediyeler tarafından toplanan bu çöpler herhangi bir atık ayrışımına tabi tutulmamaktadır.

Çizelge 35 – Ağrı ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0

İlde tehlikeli madde oluşturan tesis sayısı az olup, Tehlikeli Atık Kontrolü Yönetmeliğine göre gönderilerek bertaraf/geri kazanılması konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Ağrı ilinde tehlikeli atıklarla ilgili lisans almış tesis bulunmamaktadır. Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında Ağrı'da toplam 184,5 ton tehlikeli atık oluşmuş, bu atığın 10,17 tonu geri kazanılmış, 174,33 tonu da bertaraf edilmiştir.

İlde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. 2016 yılında 5,9 kg atık akü toplamıştır. İlde yedi adet Ömrünü Tamamlamış Araç Teslim Yeri bulunmaktadır. 2016 yılında 94,63 ton ömrünü tamamlamış araç işlenmiştir.

Ağrı ilinde Tıbbi Atıklar, Tıbbi Atık Yönetmeliğine uygun şekilde toplanarak Van'da bulunan bertaraf tesisiyle yapılan protokol gereği sağlık kuruluşlarından alınarak sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. 2016 yılında 339,23 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırlarında Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünün 1988 – 1990 yılları arasında yaptığı Ağrı Vegetasyonunun bitki sosyolojisi yönünden araştırılması çalışmasında 2.250 bitki örneği toplanmış, bu örneklerin değerlendirilmesi sonucunda 78 familyaya ait 316 cins 618 tür, 105 alt tür ve 35 varyete tespit edilmiştir. Bu türlerin 3'ü Bryophyta, 5'i Pteridophyta, 750'si Spermatophyta divizyonlarına aittir.

Ağrı Dağı, 01.11.2004 tarihinde Milli Park ilan edilmiştir. Ağrı Dağı Milli Parkı Büyük ve Küçük Ağrı Dağları, Meteor Çukuru ve Nuh'un gemisinin bulunduğu alan olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Ağrı Dağı, 5137 m yüksekliği ile ülkemizin ve Avrupa'nın en yüksek noktası olması

yanında zirvesinde de ülkemizin en büyük buzulu bulunmaktadır. Dünyada Alaska'daki meteor çukurundan sonra ikinci büyük göktaşı çukuru milli park sınırları içerisindedir.

Balık Gölü, Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Gölün üzerindeki 0,15 hektar alana sahip bir adada kuluçkaya yatan Kadife Ördek popülasyonu ile önemli kuş alanı statüsü kazanmıştır. Türkiye'nin en yüksek rakımlı göllerinden birisi olması bakımından da değerlidir.

Doğu Beyazıt Sazlıkları, Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Küçük gölcükler, sazlıklar ve ıslak çayırliklarla bakir bir bataklık kompleksi oluşturan ve dolambaçlı bir yatak çizen bir dere ile birbirine bağlı olduklarından, bu iki göl tek bir önemli kuş alanı olarak değerlendirilmektedir. Bölgedeki önemli kuş türleri: Çayır delicesi, Kadife ördek, Ur keklük, Kınalı keklük, Çil keklük, Kaya kartalı, Turna, Şahin, Doğan, Pasbaş Patka, Boz Ördek, Kızıl Bacak, Bıyıklı Kamışçın, Arı Kuşu, Kılıçgaga, Erguvani Balıkçıl, Büyük Dağ Bülbülü, Doğu Kiraz Kuşu, Ak Kanatlı Kumru, Sarı Başlı Kuyruk Sallayan türleri bulunmaktadır.

Sarısu Sazlığı da Türkiye'nin önemli kuş alanlarından biridir. Bildircın, Kız kuşu, Su çulluğu, Çamurcun, Kilkuyruk, Elmabaş, Kara Ördek, Kınalı keklük, Çil keklük, Angıt, Gri balıkçıl, Toy, Uzun bacak, Bağirtlak, Tepeli taygar, Doğan, Kaya kartalı, Şahin, Karga, Saksığan gibi türler yaşamaktadır.

İlde tabiat koruma alanı bulunmamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 36 - Ağrı ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

AĞRI	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	6.251,67	0,55	7.319,71	0,65	8.921,10	0,80	9.549,31	0,86
2) Tarımsal Alanlar	403.151,31	35,56	401.900,3	35,45	465.161,35	41,97	464.326,3	41,89
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	705.955,63	62,26	705.928,44	62,26	611.459,17	55,16	610.926,92	55,12
4) Sulak Alanlar	12.566,25	1,11	12.566,25	1,11	16.016,50	1,44	16.044,97	1,45
5) Su Yapıları	5.907,07	0,52	6.117,1	0,54	6.878,22	0,62	7.588,84	0,68
TOPLAM	1.133.831,93	100,00	1.133.831,8	100,00	1.108.436,34	100,00	1.108.436,3	100,00

Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi'nin 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı, Bakanlık Makamı'nın 24.02.2014 tarih ve 3025 sayılı Olur'u ile Bakanlığımızca onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 37 – Ağrı ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 Yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ağrı ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	13	0	0	0	0	4	0	17
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 38 – Ağrı ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Ağrı ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	2	3
Çevre İzni Belgesi	0	2	2
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	1	4	5

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 39– Ağrı ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ağrı ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	27
Ani (plansız) denetimler	5
Genel toplam	32

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 40 – Ağrı ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ağrı ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

05.AMASYA

1. Hava Kalitesi

Amasya'da 2016'da konutlarda 29.098.481 sm³ ve sanayide ise 19.050.548 sm³ doğal gaz kullanılmıştır.

İlde, 2006 yılından beri faaliyette olan ve Meteoroloji İstasyonu bahçesinde yer alan 1 adet hava kalitesi izleme istasyonunda, Kükürt dioksit (SO₂) ve Partikül Madde (PM₁₀) ölçümü tam otomatik yapılmaktadır. Öte yandan Samsun Temiz Hava Merkezine bağlı iller bünyesinde yürütülen hava kalitesi ön değerlendirme projesi kapsamında il genelinde belirlenen hava kalitesi izleme istasyonlarının kurulumu işi için yüklenici firma ile sözleşme imzalanmış olup, yapılan çalışmalar sonucunda;

- İl merkezine 1 adet trafik kaynaklı emisyon ölçüm istasyonu
- Merzifon ilçesine 1 adet ısınma kaynaklı emisyon ölçüm istasyonu
- Suluova ilçesine 1 adet ısınma kaynaklı emisyon ölçüm istasyonu kurulmuş olup, 2015 yılı içerisinde hepsi faaliyete geçmiştir.

2016 yılında Amasya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarında aylara göre veriler Çizelge 42'de verilmektedir.

Çizelge 41 - Amasya İlinde Hava Kalitesi Ölçüm İstasyon Yeri ve Ölçülen Parametreler (Amasya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2016)

İstasyon Adı	Ölçülen Parametreler	İstasyon Tipi	Koordinatı	
			X	Y
Amasya Merkez Hava Kalitesi Gözlem İstasyonu	SO ₂ ve PM ₁₀	Isınma	40° 40'.03"	35°50'.09"
Amasya Şehzade Hava Kalitesi Gözlem İstasyonu	PM ₁₀ , PM _{2.5} , NO, NO _x , NO ₂ , O ₃ , CO	Trafik	40° 39.427'	35°50.293'
Merzifon Hava Kalitesi Gözlem İstasyonu	PM ₁₀ , SO ₂ , NO, NO _x , NO ₂	Isınma	40°52.463'	35°27.447'
Suluova Hava Kalitesi Gözlem İstasyonu	PM ₁₀ , SO ₂ , NO, NO _x , NO ₂	Isınma	40°49.383'	35°38.877'

Çizelge 42 - Amasya ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	31	0	**	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	**	0	39	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	**	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	24	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	**	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	16	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	19	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	**	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	**	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	23	0	75	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	14	0	36	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* Sınır değerini aştığı gün sayısı

**Veri alım yüzdesi %90 nın altında olduğu için veri girişi yapılamamıştır.

Not: Veriler 24 saatlik ortalama ile hesaplanmıştır.

Çizelge 42 - Amasya ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

ŞEHZADE (TRAFİK)	PM _{2,5}	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	60	-	87	17	5237	0	132	-	116	10	248	-	65	0
Şubat	60	-	107	24	1634	0	122	-	91	0	213	-	18	0
Mart	46	-	95	21	1189	0	62	-	65	0	127	-	28	0
Nisan	28	-	79	14	912	0	50	-	62	0	112	-	33	0
Mayıs	21	-	62	5	656	0	38	-	56	0	94	-	40	0
Haziran	22	-	72	8	695	0	36	-	54	0	90	-	34	0
Temmuz	20	-	57	2	572	0	31	-	54	0	85	-	46	0
Ağustos	23	-	69	4	706	0	33	-	56	0	89	-	45	0
Eylül	22	-	60	4	740	0	41	-	53	0	94	-	36	0
Ekim	36	-	82	19	1014	0	65	-	56	0	121	-	20	0
Kasım	80	-	148	25	1807	0	101	-	70	0	171	-	11	0
Aralık	65	-	122	24	1469	0	81	-	62	0	143	-	13	0

Not:05.06.2015 tarihinde ölçümlere başlanmıştır.

**Veri alım yüzdesi %90 nın altında olduğu için veri girişi yapılamamıştır.

***Veri alım yüzdesi yaz dönemi için %90, kış dönemi için %75 in altında olduğundan veri girişi yapılamamıştır.

-Sınır değer bulunmamaktadır

MERZİFON (ISINMA)	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	**	**	41	1	-	-	**	-	**	**		-	-	-
Şubat	89	1	56	4	-	-	44	-	121	38	165	-	-	-
Mart	48	0	45	0	-	-	17	-	92	12	109	-	-	-
Nisan	25	0	43	0	-	-	12	-	78	9	90	-	-	-
Mayıs	5	0	*	0	-	-	3	-	20	0	23	-	-	-
Haziran	6	0	33	0	-	-	3	-	14	0	17	-	-	-
Temmuz	**	**	31	0	-	-	**	-	**	**	**	-	-	-
Ağustos	**	**	35	0	-	-	9	-	45	0	54	-	-	-
Eylül	**	**	33	0	-	-	11	-	42	0	53	-	-	-
Ekim	22	0	44	2	-	-	24	-	84	11	108	-	-	-
Kasım	88	4	94	15	-	-	114	-	135	46	249	-	-	-
Aralık	21	0	59	7	-	-	50	-	136	49	186	-	-	-

Not:01.03.2015 tarihinde ölçümlere başlanmıştır.

**Veri alım yüzdesi %90 nın altında olduğu için veri girişi yapılamamıştır.

-Sınır değer bulunmamaktadır

SULUOVA (ISINMA)	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	118	4	51	5			7	-	22	0	29			
Şubat	149	11	69	6			11	-	28	0	39			
Mart	131	9	68	4			5	-	22	0	27			
Nisan	43	4	56	0			4	-	18	0	22			
Mayıs	12	1	32	0			3	-	11	0	14			
Haziran	7	0	**	0			**	-	**	0	**			
Temmuz	11	0	35	0			**	-	**	0	**			
Ağustos	12	0	38	0			5	-	9	0	14			
Eylül	19	2	42	0			3	-	13	0	16			
Ekim	87	5	49	3			6	-	21	0	27			
Kasım	134	23	115	4			35	-	48	0	83			
Aralık	161	18	83	7			20	-	44	0	64			

Not:01.11.2015 tarihinde ölçümlere başlanmıştır.

**Veri alım yüzdesi %90 nın altında olduğu için veri girişi yapılamamıştır.

-Sınır değer bulunmamaktadır

Amasya ilinde egzoz emisyon ölçümleri; il merkezinde 7 adet, Merzifon ilçesinde 5 adet, Taşova ilçesinde 1 adet ve Gümüşhacıköy ilçesinde 1adet olmak üzere toplam 14 adet "Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi" sahibi firma tarafından yürütülmektedir. Ayrıca, 1 adet mobil araç muayene istasyonu da merkezdeki bir istasyona bağlı olarak faaliyet göstermektedir. 2016 yılı içerisinde toplam 35.214

araç egzoz ölçüm muayenelerini gerçekleştirmiş olup, İl Müdürlüğü elemanlarınca 2016 yılında yapılan denetimlerde toplam 26.204 TL idari para cezası kesilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Amasya il merkezine içme suyu, 60 km uzaklıktaki Akdağ'dan Aktaş-Karakise ve Koçalan gözlerinden drenajla alınıp çelik borularla ile ulaşmaktadır. Sertlik derecesi ortalama 10 Fr'tir. Akdağ içme suyunun normal şartlarda en düşük debisi 160 lt/sn'dir.

Merzifon ilçesinin içme suyu ihtiyacı 14 adet sondaj kuyusu ile Muşruf Deresi ve Şırgayır Kaynaklarından gelen cazibeli sular ile sağlanmaktadır. Suluova ilçesinde içme suyu 4 ayrı kaynaktan Alaçam, Ladik, Evricek ve Havza) ve Derinöz Barajından sağlanmaktadır.

Gümüşhacıköy ilçesinde kentsel su temini için çekilen suyun % 20'si Kaynak, % 80'ni sondaj suyudur. Taşova ilçesinde kentsel su temini için çekilen suyun tamamı kaynak suyudur. Bu kaynağın adı Destek Çatağındere'dir ve alınan suyun tamamı evsel amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Göynücek ilçesinin içme suyu %20 cazibeli bir şekilde Saz Mevkiinden, %80'lik kısmı Çayırık Mevkiinde bulunan tesis edilmiş olan 2 adet sondaj (derin kuyu)'dan isale hattı ile depoya aktarılmaktadır. İlçede kentsel su temini için çekilen suyun tamamı evsel amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Hamamözü ilçesinde kentsel su temini için 2 adet kaynaktan (Yemişen ve Heykel) su temin edilmektedir. Bu kaçak ve kayıplar hariç %100'e yakın kısmı evsel amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Çizelge 43 – Amasya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
ii Merkezi	Amasya	X			Fiziksel+ Biyolojik	12.126	0,14	97.728	7-10
İlçeler	Merzifon		X						
	Suluova			X					
	Gümüşhacı köy			X					
	Taşova		X						
	Göynücek			X					
	Hamamözü	X (Faal Değil)							

Amasya Belediyesi hizmet alanı içerisinde bulunan yerleşim yerlerinin kanalizasyon sistemleri uzun yıllardır kullanılmaktadır. 2016 yılı itibariyle % 99'luk nüfus kanalizasyon sisteminden yararlanmaktadır. Amasya Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi 2015 yılında faaliyete başlamıştır. Hizmet verdiği nüfus belediye nüfusunun % 96'sı kadardır.

Çizelge 44 - Amasya ilinde 2016 yılı itibariyle OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Amasya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Merzifon	Var-Çalışıyor	300	Fiziksel + Biyolojik	0,72
Amasya	Proje			
Suluova	Proje			

3. Atık

1 adet düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Merkez İlçesi Bağlarüstü Mevkii'nde bulunan 67 hektarlık alana 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi kurulmuştur. Tesisi depolama hücrelerine proje ömrü boyunca toplam 2.395.000 ton katı atık depolanması planlanmaktadır.

Proje sınırları (Amasya, Merzifon, Suluova ve Gümüşhacıköy) içerisinde günlük ortalama toplanan evsel katı atık miktarı 239,98 ton/gün'dür. (Amasya Katı Atık Birliği (AKAB) Katı Atık Bertaraf Tesisi) kişi başına üretilen evsel atık miktarları; Amasya: 1.21 kg/gün, Merzifon: 1.19 kg/gün, Suluova: 1.20 kg/gün, Gümüşhacıköy: 1.27 kg/gün olarak tespit edilmiştir.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Amasya ilinde 4 adet, ilçe belediyeleri sınırlarında da birer adet, Ziyaret belde belediyesinde 1 adet hafriyat sahası bulunmaktadır.

İlde Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan sayısı 1 adettir. 122 adet ekonomik işletme, 1 adet lisanslı TAT tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 45 – Amasya ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

İlde bir adet tehlikeli atık geri kazanım konusunda faaliyet gösteren lisanslı tesis bulunmaktadır.

Atık Beyan Sisteminden elde edilen verilere göre, Amasya ilinde 2016 yılında toplam 823,182 ton tehlikeli atık oluşmuştur. 222,25 tehlikeli atık bertaraf işlemine, 559,804 ton tehlikeli atık ise geri kazanım işlemine tabi olmuştur.

2016 yılında ilde toplam 34 kg atık pil, 89,680 ton atık akü toplanmıştır.

2016'de Amasya'da 64,399 ton atık motor yağı, 17,012 ton endüstriyel yağ toplanmıştır. Ayrıca, 47,380 ton Kullanılmış Kızartmalık Yağ, 1,803 ton Kullanım Ömrü Dolmuş Yağ toplanmıştır.

Amasya ilinde "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında toplam 69,468 ton lastik lisanslı geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

2016 yılında 23,947 ton atık elektrikli ve elektronik eşya (AEEE) bertaraf edilmiştir.

"Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 2 adet ÖTA teslim yeri mevcuttur. İlde TAT Tehlikesiz Atık Toplama Ayırma belgesi 5 adet tesis bulunmaktadır.

İlde 1 adet Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisi ve 1 adet lisanslı tıbbi atık taşıma aracı bulunmaktadır. 2016 yılında 221,097 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl dahilinde "Milli Parklar", "Tabiat Anıtları" ve "Tabiat Koruma Alanları" bulunmamakta, bir adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Çizelge 46 - Borabay Gölü Tabiat Parkı'nın özellikleri

ALANIN ADI	AMASYA BORABAY GÖLÜ TABİAT PARKI
COĞRAFİ KONUMU	
İli	Amasya
İlçesi	Taşova
Köyü/Mevkii	Borabay Belediyesi
ALAN BÜYÜKLÜĞÜ	259 ha
BIYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK	
Ekosistem	<p>Tabiat Parkı alanı, coğrafik olarak İç Anadolu ile Karadeniz Bölgeleri arasında, bitki coğrafyası bakımından ise Avrupa-Sibirya ile İran-Turan floristik bölgeleri arasında bir geçiş bölgesinde bulunmaktadır. Bu geçiş bölgesi bir yandan Karadeniz'in nemli, diğer taraftan İç Anadolu'nun kurak ikliminin etkisi altında kalması nedeniyle her iki bölgeye ait bitkileri barındırmaktadır. Bu durum gerek flora ve vejetasyon gerekse bitki coğrafyası bakımından oldukça ilginç özellikler göstermektedir.</p> <p>Alanda orman, step ve sulak alan ekosistemleri bulunmaktadır.</p> <p>ORMAN EKOSİSTEMİ, Alanın kuzey yamaçlarında ağırlıklı olarak Doğu Kayını (<i>Fagus orientalis</i>), Karaçam (<i>Pinus nigra</i> subsp. <i>nigra</i>), Sarıçam (<i>P. sylvestris</i>) ve Saçlı meşe (<i>Quercus cerris</i>) endemik meşe (<i>Quercus macranthera</i> subsp. <i>syriensis</i>) alanın güney yamaçlarında ise orman bitki örtüsünün yerini lokal olarak karışık çalı toplulukları yer alır. Orman kesimi ve aşırı otlatma sonucu ortaya çıkan antropojenik etki ile ova ve yüksek dağ stepleri olarak açık zirve sırtlarında yastık formundaki bitkilerden oluşan geniş bir STEP EKOSİSTEMİ mevcuttur. Alanın önemli SULAK ALAN EKOSİSTEMİ Borabay Gölü'dür.</p> <p>AKDAĞ ÖNEMLİ BİTKİ ALANI (ÖBA)'sında yer aldığından Küresel ölçekte tehlike altında bulunan <i>Onobrychis bornmuelleri</i> de dâhil olmak üzere ülke çapında nadir 10 tür ile alanda ilk kez dünyaya tanıtılan 25 tür yer almakta olup, 200'e yakın da endemik tür bulunmaktadır.</p>
Flora	<p>Amasya bölgesi endemik bitkiler açısından önemli bölgelerden birisi olup, Borabay Gölü ve çevresi Amasya'nın en önemli endemik alanıdır. Amasya'da son yapılan değerlendirmeler sonucunda Amasya il sınırlarında 245 endemik taksonun bulunduğu anlaşılmış olup, bunların çoğu (yaklaşık 200 tane) Amasya Borabay Gölü ve çevresinde yayılış göstermektedir. Listede fazla yer kaplamaması için endemiklerin ancak 168 tanesine yer verilmiş olup Tabiat Parkı olarak belirlenen alan içinde ve çevresinde tip yeri Borabay Gölü olan 35 tane endemik tür yer almaktadır. Bunlardan da 25 tanesi listede (***) ile işaretlenmiştir. Bu türlerin dışında endemik olmayıp ancak nadir ve önemli olan türler ilave edilmemiştir.</p> <p>Bu liste "Hikâyeleri ile Amasya ve Akdağ Endemikleri" adlı devam etmekte olan çalışma ile "Türkiye Florası" ve "Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı" adlı eserlerden yararlanarak hazırlanmıştır. (168 adet endemik tür bulunmaktadır).</p>
Fauna	<p>Tabiat Parkı Alanında, halen varlığı bilinen yaban hayvanları şunlardır:</p> <p>Memelilerden: Ayı, karaca, tavşan, kurt, tilki, yaban domuzu, sincap, kirpi, gelincik, porsuk</p> <p>Kuşlardan: Yerli ve göçmen birçok kuşa ev sahipliği yapmaktadır.</p> <p>Küçük sakarca, yeşilbaş, fiyu, bildircin ördeği, kuğu, bildircin, kınalı keklik, çil keklik, sakarmeke, çulluk, üveyik, kumru, kaya güvercini, tahtalı, karatavuk, bülbül, öter ardıc kuşu, karabatak, gri balıkçıl, beyaz balıkçıl, balaban, leylek, kara leylek, şahin, atmaca, akbaba, uludoğan, baykuş, puhu, alaca ağaçkakan, serçegiller, kırlangıçgiller, sığırcıkçiller, kargagiller</p> <p>Sürüngenlerden: Kır kaplumbağası, su kaplumbağası, kertenkeleler, yılanlar, salyangozlar</p> <p>Balıklardan: Borabay Gölü içerisinde sazan ve yayın gibi tatlı su balıkları mevcuttur.</p>

Çizelge 47 – Amasya ilinde bulunan doğal sit alanları (Amasya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

1	SULUOVA	Yedikır Barajı-Yedikuğular Kuş Cenneti	1. derece doğal sit alanı
2	TAŞOVA	Borabay Gölü	1. ve 3. derece doğal sit alanı
3	TAŞOVA	Mercimek Köy Mezarlık Alanı	Doğal sit ve mezarlık alanı
4	MERKEZ	Amasya Kalesi	1. derece arkeolojik ve doğal sit alanı
5	TAŞOVA	Yukarıbaraklı Köyü Kayabaşı Şelalesi	1. derece arkeolojik ve doğal sit alanı

Çizelge 48 – Amasya ilinde bulunan tabiat varlıkları (Amasya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

NO	İLÇESİ	MEVKİİ	STATÜ
1	MERKEZ	Yeşil Yenice Beldesi Anıt Ağaç	Anıt Ağaç (1 adet çınar)
2	MERKEZ	Sultan Beyazıd Camii Avlusu	Anıt Ağaç (2 adet çınar)
3	MERZİFON	Karamustafa Paşa Camii Avlusu	Anıt Ağaç (2 adet çınar)

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 49 - Amasya ilin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

AMASYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	9.462,29	1,68	101.59,57	1,80	7.571,31	1,34	8.296,63	1,47
2) Tarımsal Alanlar	246.215,11	43,73	245.383,13	43,59	257.203,36	45,63	256.762,67	45,56
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	306.092,93	54,37	306.033,45	54,36	297.397,04	52,77	29.7021,7	52,70
4) Sulak Alanlar	56,54	0,01	56,54	0,01	177,23	0,03	177,23	0,03
5) Su Yapıları	1.172,11	0,21	1.366,31	0,24	1.271,74	0,23	1.362,45	0,24
TOPLAM	562.998,98	100,00	562.999	100,00	563.620,68	100,00	563.620,68	100,00

Amasya İl Genel Meclisinin 06.02.2009 tarihli ve 30 sayılı kararına istinaden Valilik Makamınca 10.02.2009 tarihinde onaylanan Amasya İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Amasya il sınırları içerisinde planın amacına yönelik mekânsal kararlar, politika ve stratejileri kapsamaktadır.

Uygulamada karşılaşılan sorunlar nedeniyle ilin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planında revizyon ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle ilin 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Revizyonu 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca Bakanlık Makamı'nın Olur'u ile 05.08.2015 tarihinde onaylanmıştır. 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (Plan Açıklama Raporu, Plan Gerekeç Raporu) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca Bakanlık Makamı'nın Olur'u ile 26.12.2016 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 50 - Amasya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Amasya ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	23	0	1	2	2	0	1	29
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	1	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 51 - Amasya ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Amasya ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	11	12
Çevre İzni Belgesi	0	15	15
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	0	1
TOPLAM	2	26	28

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 52 - Amasya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Amasya ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	314
Genel toplam	319

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	26	26.204,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
14	0,00

Çizelge 53 - Amasya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Amasya ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	71.786,22	154.635	103.557	0	0	76.927,43	12.267	419.172,65
Uygulanan Ceza Sayısı	80	6	7	0	0	5	1	99

Amasya ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 2 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

06.ANKARA

1. Hava Kalitesi

2016 yılı itibariyle Ankara'da konutlarda 1.719.768.509,20 m³, sanayide de 80.298.524,78 m³ doğal gaz kullanılmıştır. Katı yakıt olarak 134.412,89 ton ithal, 38.250 ton yerli kömür tüketilmiştir. 2016 yılında Ankara ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 54'te verilmektedir.

Çizelge 54 - Ankara ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

CEBECİ İSTASYONU	PM ₁₀ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aştığı gün sayısı	SO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aştığı gün sayısı	NO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aştığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aştığı gün sayısı	O ₃ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aştığı gün sayısı
Ocak	73	11	20	0	102	0	1471	0	22	0
Şubat	92	16	18	0	79	0	1573	0	19	0
Mart	67	11	12	0	45	0	1514	0	37	0
Nisan	74	13	9	0	42	0	905	0	34	0
Mayıs	46	2	8	0	43	0	1170	0	36	0
Haziran	42	0	6	0	33	0	932	0	28	0
Temmuz	35	0	7	0	37	0	1252	0	60	0
Ağustos	42	0	8	0	43	0	846	0	26	0
Eylül	55	0	9	0	55	0	1642	0	26	0
Ekim	72	13	9	0	80	0	1743	0	44	0
Kasım	116	20	14	0	126	0	1849	0	67	0
Aralık	57	8	15	0	77	0	1713	0	22	0

DEMETEVLER İSTASYONU	PM ₁₀ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aştığı gün sayısı	SO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aştığı gün sayısı	NO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aştığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aştığı gün sayısı	O ₃ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aştığı gün sayısı
Ocak	58	7	21	0	29	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Şubat	88	13	19	0	51	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Mart	58	8	27	0	87	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Nisan	72	11	Ölçüm Yok	-	53	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Mayıs	48	3	25	0	41	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Haziran	44	2	6	0	53	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Temmuz	35	0	13	0	46	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Ağustos	41	0	15	0	41	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Eylül	45	1	19	0	43	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Ekim	77	15	14	0	54	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Kasım	112	17	20	0	80	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Aralık	64	8	22	0	53	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-

Çizelge 54 - Ankara ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

DİKMEN İSTASYONU	PM ₁₀ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	SO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	NO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	O ₃ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı
Ocak	46	4	17	0	68	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Şubat	64	6	17	0	72	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Mart	42	3	13	0	61	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Nisan	63	7	10	0	65	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Mayıs	56	4	5	0	55	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Haziran	63	4	3	0	42	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Temmuz	54	2	6	0	41	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Ağustos	66	9	7	0	53	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Eylül	65	9	7	0	62	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Ekim	100	22	9	0	73	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Kasım	103	18	10	0	55	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Aralık	72	13	10	0	65	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-

KAYAŞ İSTASYONU	PM ₁₀ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	SO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	NO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	O ₃ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı
Ocak	74	12	12	0	49	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Şubat	101	18	13	0	57	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Mart	109	17	13	0	48	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Nisan	96	15	Ölçüm Yok	-	48	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Mayıs	58	4	7	0	39	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Haziran	35	3	10	0	35	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Temmuz	20	0	5	0	29	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Ağustos	56	6	3	0	17	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Eylül	71	11	6	0	35	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Ekim	127	19	4	0	43	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Kasım	145	24	13	0	70	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-
Aralık	69	12	15	0	49	0	Ölçülüyor	-	Ölçülüyor	-

Çizelge 54 - Ankara ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

KEÇİÖREN İSTASYONU	PM ₁₀ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	SO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	NO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	O ₃ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı
Ocak	58	6	6	0	67	0	Ölçülüyor	-	25	0
Şubat	72	10	7	0	71	0	Ölçülüyor	-	23	0
Mart	48	1	6	0	67	0	Ölçülüyor	-	29	0
Nisan	54	1	7	0	49	0	Ölçülüyor	-	37	0
Mayıs	45	2	5	0	49	0	Ölçülüyor	-	45	0
Haziran	41	1	3	0	40	0	Ölçülüyor	-	58	0
Temmuz	38	0	3	0	36	0	Ölçülüyor	-	82	0
Ağustos	50	0	6	0	41	0	Ölçülüyor	-	69	0
Eylül	44	2	8	0	44	0	Ölçülüyor	-	51	0
Ekim	67	10	9	0	51	0	Ölçülüyor	-	46	0
Kasım	91	16	14	0	63	0	Ölçülüyor	-	18	0
Aralık	68	7	15	0	60	0	Ölçülüyor	-	18	0

SİNCAN İSTASYONU	PM ₁₀ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	SO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	NO ₂ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	CO Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı	O ₃ Ortalaması	Ulusal Sınır değerini aşıldığı gün sayısı
Ocak	50	5	23	0	43	0	Sistemde veri yok	-	23	0
Şubat	76	11	22	0	51	0	Sistemde veri yok	-	23	0
Mart	48	3	6	0	44	0	Sistemde veri yok	-	46	0
Nisan	45	2	Sistemde veri yok	-	38	0	Sistemde veri yok	-	60	0
Mayıs	30	2	37	0	34	0	Sistemde veri yok	-	68	0
Haziran	34	0	40	0	28	0	Sistemde veri yok	-	67	0
Temmuz	20	0	Sistemde veri yok	-	29	0	Sistemde veri yok	-	88	0
Ağustos	28	0	Sistemde veri yok	-	33	0	Sistemde veri yok	-	76	0
Eylül	30	0	1	0	59	0	Sistemde veri yok	-	52	0
Ekim	54	3	12	0	75	0	Sistemde veri yok	-	30	0
Kasım	104	14	17	0	80	0	Sistemde veri yok	-	17	0
Aralık	58	5	17	0	51	0	Sistemde veri yok	-	24	0

Çizelge 55 - Ankara ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları (Ankara Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

ANKARA	PM ₁₀ Yıllık Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	SO ₂ Yıllık Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	NO ₂ Yıllık Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	CO Yıllık Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı	O ₃ Yıllık Ortalaması	Ulusal Sınır değerin aşıldığı gün sayısı
Bahçelievler	60	53	9	0	55	0	851	0	ölçülmüyor	-
Cebeci	65	94	11	0	63	0	1369	0	36	0
Demetevler	62	82	17	0	52	0	ölçülmüyor	-	ölçülmüyor	-
Dikmen	67	97	9	0	59	0	ölçülmüyor	-	ölçülmüyor	-
Kayaş	80	142	10	0	43	0	ölçülmüyor	-	ölçülmüyor	-
Keçiören	56	57	8	0	53	0	ölçülmüyor	-	42	0
Sıhhiye	72	111	10	0	73	0	1412	0	ölçülmüyor	-
Sincan	Sistemde veri yok	Veri yok	18	0	48	0	Sistemde veri yok	Veri yok	46	0

Ankara ilinde 2016 yılı içinde egzoz ölçüm yetki belgesine sahip toplam 141 istasyon bulunmaktadır. Yıl içerisinde 563.473 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde toplam 9 adet konvansiyonel ve membran tip olmak üzere büyük çaplı ve 113 tane paket tip olmak üzere küçük çaplı mahalli noktaları besleyen, toplamda 124 adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır.

İvedik İçme Suyu Arıtma Tesisi, Ankara'nın içme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyacını karşılamaktadır. Ankara'nın su problemini 2020 yılına kadar uzanan bir perspektif içinde çözmek üzere inşa edilmiştir. Türkiye'nin en büyük içme suyu arıtma tesisi olan "İvedik Su Arıtma Tesisleri" 4 ünite olarak projelendirilmiş olup her bir ünitenin kapasitesi 564.000 m³/gün'dür. İvedik Su Arıtma Tesislerinin I. kısmı 1984 yılında, II. kısmı ise 1992 yılında, bitirilerek işletmeye alınmıştır. Tesis dört ana ünite olarak proje kapsamına alınmıştır. İnşası tamamlanan ilk iki kısmın toplam su işleme kapasiteleri 1.128.000 m³/gün'dür. Bazı birimler bu kapasitenin %20 fazlasını taşıyabilecek şekilde tasarlanmıştır.

Çubuk İçme Suyu Arıtma Tesisi, 1996 yılında işletmeye açılmış olan tesis, Çubuk İlçesinin içme ve kullanma suyu ihtiyacını karşılamaktadır. Çubuk Belediye Başkanlığı'na ait tesis, 10.03.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5594 sayılı kanun gereği 10 Temmuz 2008'de ASKİ Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. Tesisin günlük arıtma kapasitesi 8.640 m³ olup, %20 artırıma gidilebilmektedir. Ayrıca Çubuk Çayı üzerinde bulunan iki adet derin kuyudan günlük 2.400 m³ su çekilmektedir. Depoda arıtılan su ile kuyulardan gelen su karıştırılarak dezenfekte edilmekte ve ilçeye verilmektedir. Tesise gelen su ile ilçeye verilen suyun kimyasal ve bakteriyolojik tahlilleri tesise ait laboratuvarın yanı sıra ASKİ laboratuvarlarında da yapılmaktadır.

Pursaklar İçme Suyu Arıtma Tesisi, Pursaklar İçme Suyu Arıtma Tesisi'nde Çubuk-2 Barajı'ndan cazibe ile gelen su arıtılmaktadır. Tesisin arıtma kapasitesi 75.000 m³/gün'dür. 24.01.2000 tarihinden beri Ankara şehrine artılmış su sunmaktadır. Çubuk-2 Barajında su seviyesi azalması üzerine 19.11.2007 tarihinde devre dışı bırakılan tesis, 24.09.2008 tarihinde tekrar devreye alınmıştır. Çubuk-2 Barajından 2009 yılında toplam 14.686.000 m³ su çekilerek, Çubuk içme suyu arıtma tesisi ve Pursaklar içme suyu arıtma tesislerinde arıtılmış ve şebekeye verilmiştir.

Kayaş-Bayındır İçme Suyu Arıtma Tesisi, Bayındır İçme Suyu Arıtma Tesisi'nde Bayındır Barajı'ndan pompa vasıtasıyla alınıp tesise pompalanan su arıtılmaktadır. Tesisin arıtma kapasitesi 30.000 m³/gün'dür. Tesis 1999 tarihinde devreye girmiştir.

Çizelge 56- 2016 yılı itibariyle Ankara'da bulunan içmesuyu arıtma tesisleri (ASKİ Genel Müdürlüğü, 2017)

ADI	KAPASİTESİ (m ³ /gün)
İvedik İçme Suyu Arıtma Tesisi	1.692.000
Kayaş-Bayındır İçme Suyu Arıtma Tesisi	30.000
Pursaklar İçme Suyu Arıtma Tesisi	75.000
Kazan İçme Suyu Arıtma Tesisi	30.000
Çubuk İçme Suyu Arıtma Tesisi	8.640

Ankara ilinde bulunan 25 ilçenin 9 tanesinin atık suları (Çankaya, Altındağ, Keçiören, Pursaklar, Yenimahalle, Mamak, Etimesgut, Sincan, Gölbaşı) ASKİ Genel Müdürlüğüne ait kanalizasyon sistemine bağlıdır ve Sincan ilçesi Tatlar Mevkiinde bulunan merkezi atık su arıtma tesisinde arıtılarak Ankara Çayı'na deşarj edilmektedir. Nallıhan İlçesi'ne bağlı Çayırhan Belediyesi'nin atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Evren, Çubuk, Akyurt, Elmadağ, Ayaş, Kazan, Kalecik ilçeleri atık su arıtma tesislerinin inşası tamamlanmış ve faaliyete başlamıştır. Şereflikoçhisar, Kızılcahamam, Polatlı, Çamlıdere, Bala, Haymana ilçelerinde atıksu arıtma tesisi kurulması çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 57 - Ankara'da ilinde 2016 yılı itibariyle faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (ASKİ, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (kg/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Büyükşehir	X	Tatlar AAT		İleri Arıtma (BNR)			
İlçeler	Pursaklar	X	Karaköy AAT		İleri Arıtma (BNR)	14.187,6		
	Ayaş	X	Ayaş-Sinanlı AAT			104,0		
	Bala		Proje Aşamasında					
	Beyazpazarı		İhale aşamasında			Dünya Bankası Kredisi ile yapılması planlanan Atıksu Arıtma tesisi için Dünya Bankası esas ve usulleri çerçevesinde Kurumsal Müşavirlik ihalesi tamamlanmış olup inşaat işleri ihalesi yapım aşamasındadır.		
	Çamlıdere	X			Paket Arıtma			
	Çubuk	X	Çubuk AAT		İleri Arıtma (BNR)	19.177,3		
	Çubuk	X	Yukarı Çavundur		Paket Arıtma			
	Çubuk		Akkuzulu		Paket Arıtma			
	Elmadağ	X	Elmadağ AAT		İleri Arıtma (BNR)	5.082,0		
	Elmadağ	X	Hasanoğlan AAT		İleri Arıtma (BNR)	8,2		
	Etimesgut	X	Yapracık Güneybatı AAT		İkincil Arıtma	575,3		
	Etimesgut	X	Yapracık Kuzeydoğu AAT		İkincil Arıtma	1.296,0		
	Evren	X	Evren AAT		İkincil Arıtma	9,5		
	Gölbaşı	X	Karagedik AAT		Paket Arıtma			
	Gölbaşı	X	Bezirhane AAT		Paket Arıtma			
Gölbaşı	X	Dikilitaş AAT		Doğal Arıtma				
Güdül			X					
Haymana	X	Haymana AAT		İleri Arıtma (BNR)				
Kalecik	X	Kalecik AAT		İleri Arıtma (BNR)	758,9			

Çizelge 57 - Ankara'da ilinde 2016 yılı itibariyle faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (ASKİ, 2017) (devam)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (kg/gün)	Artılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	Kazan	X	Kazan AAT	İleri Arıtma (BNR)	4.428,7			
	Kazan	X	Orhaniye AAT	Paket Arıtma				
	Kazan	X	Pazar AAT					
	Kızılcahamam		Proje Aşamasında					
	Mamak	X	Lalahan AAT	İleri Arıtma (BNR)				
	Mamak	X	Ortaköy Mezarlığı AAT	Paket Arıtma				
	Nallıhan	X	Nallıhan	İleri Arıtma (BNR)				
	Nallıhan	X	Çayırhan AAT	İkincil Arıtma				
	Polatlı		Proje Aşamasında			IPA 1 projesidir. 17.06.2014 de ihalesi gerçekleştirilmiştir. • Atıksu Arıtma Tesisi inşaatı • Mevcut sistemin rehabilitasyonu • Mevcut içme suyu dağıtım şebekesinin rehabilitasyonu • Kapasite geliştirme		
	Şereflikoçhisar		İnşaat Aşamasında					
	Yenimahalle	X	DEMPA AAT	Paket Arıtma				
	Yenimahalle	X	Turkuaz AAT	İleri Arıtma (BNR)	745,8			

Ankara Sanayi Odası 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü ASKİ ile imzaladığı protokol kapsamında atıksularını ASKİ Merkezi Atıksu Arıtma Tesisine göndermekte bu tesisin arıtma kapasitesi 765.000 m³/gün kapasiteli olup fiziksel, kimyasal, biyolojik ve ileri arıtma ünitelerinden oluşmaktadır.

Çizelge 58 - Ankara'da ilinde 2016 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (AÇŞİM, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı
OSTİM	Sonu arıtma ile biten ASKİ şebekesine bağlıdır.			
İVEDİK	Sonu arıtma ile biten ASKİ şebekesine bağlıdır.			
ANADOLU	İşletmede	100	Biyolojik (evsel) Paket Atıksu Arıtma Tesisi	8.82 kg/gün
BAŞKENT	İşletmede	2.500	Uzun Havalandırmalı Aktif Çamur (Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik)	-
ANKARA SANAYİ ODASI (ASO) 1.	Sonu arıtma ile biten ASKİ şebekesine bağlıdır.			
ANKARA SANAYİ ODASI (ASO) 2. ve 3.	İşletmede	400	Elektroflokülasyon	0,002 ton/gün
POLATLI	İşletmede	410	Paket Biyolojik	-
POLATLI II. (TİCARET ODASI)	Bölge henüz faaliyete geçmemiştir.			
ANKARA DÖKÜMCÜLER İHTİSAS	Bölge henüz faaliyete geçmemiştir.			
ŞEREFİKOÇHİSAR	Bölge henüz faaliyete geçmemiştir.			

3. Atık

Ankara'da yaz aylarında toplanan katı atık miktarı günlük 4.520, kış aylarında ise 4.530 ton'dur. Özel sektör vasıtasıyla yürütülen 5 adet transfer istasyonu mevcuttur. Ankara İli mücavir alan sınırları içerisinde iki adet kontrollü katı atık depolama sahası bulunmaktadır: Mamak Çöp Döküm Alanı ve Sincan Çadırtepe Katı Atık Depolama Sahası.

Şereflikoçhisar ilçesi ve tuz gölü havzasında yer aldığından mülga Özel Çevre Koruma Kurumu desteği ile katı atık düzenli depolama alanı kurulmuş olup, ilçe Belediyesi tarafından işletilmektedir.

Çizelge 59 - Ankara ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2 adet düzenli depolama 1 adet rehabilite alanı
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	36
Lisanslı Ambalaj Geri Kazanım Tesisi	35

Belediye sınırları içindeki hafriyat toprağı döküm sahasına izin verme kapsamın 2016 yılında toplam 180 adet izin belgesi düzenlenmiştir.

Ankara ilinde 28 adet çevre izni/lisansı, 8 adet geçici faaliyet belgesine sahip toplam 36 adet Ambalaj Atıkları Toplama-Ayırma Tesisi, 17 adet çevre izni/lisansı, 18 adet geçici faaliyet belgesine sahip toplam 35 adet Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi faaliyetine devam etmektedir. Ayrıca 16 adet Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı bulunmaktadır. İlde 2016 yılı itibari ile kayıtlı ekonomik işletme sayısı 1.258'dir.

Ankara'da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tehlikeli Atık Beyan Sistemi portalına kayıtlı 5.874 adet tehlikeli atık üreticisi mevcut olup, 2016 yılı için ilde oluşan tehlikeli atık miktarının 19.555.430 kg/yıl olduğu anlaşılmıştır ilde 91 adet tehlikeli atık bertaraf/geri kazanım tesisi mevcuttur.

Ankara'da 2016'da 19.555,43 ton tehlikeli atık toplandığı Atık Yönetim Uygulamasına beyan edilmiş, bu atığın 12.064,97 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 6.734,78 tonu bertaraf edilmiş, 484,36 tonu ihraç edilmiş 271 tonu da stokta bulunmaktadır.

2016 yılında Ankara'da 684,15 ton atık motor yağı, 459,86 ton atık endüstriyel yağ toplanmış, bu kapsamda atık madeni yağın 652,87 tonu geri kazanılmış, 484,51 tonu ihraç edilmiş, 6,63 tonu bertaraf edilmiş ve 19 tonu da tesislerde stokta.

İlde 12 tesise "Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni" düzenlenmiştir. 2016 yılında Ankara'da 130,64 ton atık akümülatör, 87 ton atık pil toplanmıştır.

2016 yılında Ankara ilinde 341,03 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 12,6 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır. Ankara'da 2016'da toplanan ömrünü tamamlamış lastiğin 5.502,74 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 22.429,63 tonu da çimento fabrikasına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

Ankara ilinde 2016'da 16 adet atık elektrikli ve elektronik eşya işleme tesisi bulunmamaktadır ve 2.174,8 ton atık elektrikli ve elektronik eşya toplanmıştır.

Ömrünü Tamamlamış Araçların (ÖTA) Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında Ankara'da 59 adet tesise ÖTA Teslim Yeri izni, 29 tesise ise ÖTA Geçici Depolama lisansı verilmiş olup ilde ÖTA İşleme Tesisi ise bulunmamaktadır.

Çizelge 60 - 2016 yılında Ankara ilindeki termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (2017)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf Miktarı (ton/yıl)
Çayırhan Termik Santrali	Veri yok	433.402	1.733.608

İlde "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında sağlık kuruluşlarından ve diğer alanlardan oluşan tıbbi atıklar Polatlı Belediyesi haricinde tüm il genelinde Büyükşehir Belediye Başkanlığı uhdesinde olan bir firma tarafından toplanmakta ve Sincan Çadırtepe mevkiinde kurulu olan alanda gömülerek bertaraf edilmektedir. Polatlı Belediyesinde oluşan tıbbi atıklar ise Eskişehir ilinde Kurulu bulunan tıbbi atık sterilizasyon tesisine gönderilerek bertarafı sağlanmaktadır. 2016 yılında Ankara'da 9.153 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma

Ankara'da kendi kendine yetişen 1.115 adet doğal bitki türü bulunmaktadır. Bu bitkilerin %16'sı endemik olarak Ankara yerleşim alanının içinde yer almaktadır. Bugünkü kayıtlara göre Ankara florası 99 aileye, 495 cinsine ait 1.365 çiçekli bitki türüne sahiptir. Bunların da 271'i (%19.85) endemiktir.

Ankara'nın ilk tescil edilen bitkisi Noe tarafından 1844 yılında toplanmış olan *Junrinea ancyrensis*'dir. Hacıkadın deresi, Çankaya, Dikmen, Keçiören, Hüseyingazi bölgelerinde bulunur. Son yıllarda yaşam mücadelesi veren yanardöner türü Gölbaşı'nın kıyısında yer alan iki kilometre karelik dar bir alana sıkışıp kalmıştır. Kırmızı renkli ve gösterişli çiçeklere sahip olan bu tür, dünyada yalnızca Ankara-Gölbaşı'na bağlı Hacıhasan Köyü civarında yetişmektedir.

Gölbaşı ilçesi sınırları içinde kalan Gölbaşı Özel Koruma Bölgesi'nde 476'sı tür, 6'sı alttür, 6'sı varyete olmak üzere toplam 488 bitki türü mevcuttur. Florayı oluşturan 488 taksondan 52 tanesi endemik türlerdir. Endemik türlerden *Centaurea tchihatcheffii*, *Erysimum torulosum* ve *Dianthus ancyrensis* en yüksek risk grubuna sahip olan türlerdir. Mogan Gölü'nün batı kısmındaki Kalındil Burnu'nda ve güneyinde endemik yanardöner (*Centaurea tchichatcheffi*) bitkisi bulunur. Vadideki en yaygın üç bitki ailesini *Asteraceae*, *Brassicaceae* ve *Fabaceae* oluşturur. Polatlı ilçesi, Acıkır Bozkırları bitkiler açısından son derece zengindir. Alanda Türkiye'ye endemik olan 19 bitki taksonu bulunmaktadır ve bunların tamamı Türkiye'ye endemiktir.

Ankara'nın Şereflikoçhisar ilçe sınırları içinde kalan Tuz Gölü üreme, göç ve kışlama dönemlerinde çok sayıda, farklı kuş türüne ev sahipliği yapar ve Türkiye'de çok az noktada üreyen bazı kuş türleri düzenli olarak burada yuva kurar. Gölün güneyindeki çamur adacıkları flamingolar için, gölün kuzeyindeki kayalık adalar Van Gölü martısı (*Larus armenicus*), ince gagalı martı (*Larus genei*) ve yırtıcı kuşlar için önemli yaşam alanlarıdır.

Su kuşları açısından Mogan Gölü ile birlikte Çökek bataklığı, Dikilitaş ve İkizce göletleri önemli habitatlardır. Mogan gölü Ankara'nın önemli kuş alanlarından. Gölbaşı'nda 188 kuş türü görülür. Alanda, Alaca Balıkçıl, Macar Ördeği, Pasbaş Pakta ve Dikkuyruk yaşamaktadır. Alanda sonbahar sonunda ve ilkbahar öncesinde, aralarında Macar Ördeği, Pasbaş, Pakta ve Sakramekenin de bulunduğu büyük sayıda su kuşu gözlenebilir. Alanda üreyen diğer türler arasında: Küçük Batağan, Bahri, Kızıl Boyunlu Batağan, Kara Boyunlu Batağan, Küçük Balaban, Boz Ördek, Yeşilbaş, Söz Delicesi, Sakrameke ve Uzunbacak sayılmaktadır.

Kara Akbabanın (*Aegyptus monachus*) Türkiye'nin bilinen ikinci büyük kolonisi ise 7 çift ile Kızılcahamam ormanlarında bulunmaktadır.

Yerli Kara Sığırtı, Ankara Keçisi, Ankara Tavşanı ve Ankara Kedisi Nesli Tehlike Altında Olan ve Olması Muhtemel Evcil ve Yaban Hayvanlar arasındadır. Yerli Kara Sığırtı ve Ankara Keçisi ırkları için Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde yürütülen *in situ* ve *ex situ* koruma programları bulunmaktadır.

Ankara ilinde, 2 adet milli park bulunmaktadır: 1.187 ha'lık bir alanı kaplayan Soğuksu Milli Parkı ve 13,850 ha'lık alan kaplayan Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı. Ayrıca sırasıyla 215 ha'lık ve 40 ha'lık alanlar kaplayan 2 adet tabiat parkı (Çamkoru Tabiat Parkı ve Şahinler Tabiat Parkı), yine sırasıyla 52 ve 0,05 ha'lık alanlar kaplayan 2 adet tabiat anıtı (Asarlık Tepeler Tabiat Anıtı ve Kabaardıç Tabiat Anıtı) bulunmaktadır.

Soğuksu Milli Parkı, gerek İstanbul-Ankara Devlet Karayolu üzerinde bulunması ve gerekse sunduğu rekreasyonel kaynak özelliği sebebiyle yoğun bir kullanıma sahne olmaktadır. Soğuksu Milli Parkı içerisinde özellikle yoğun kullanım günlerinde, orman yangını tehlikesi, katı ve sıvı atık kirliliği, hava ve gürültü kirliliği görülmektedir.

Ankara ilinin sahip olduğu uluslararası öneme sahip sulak alanlarından olan ve toplam 1.002 km²'lik bir alanı içine alan Tuz Gölü (Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi) ve 273 km²'lik bir alanı kaplayan Mogan Gölü (Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi) aynı zamanda ilde bulunan 2 adet Özel Çevre Koruma Alanı durumundadır. 1/25.000 ölçekli Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı, çeşitli tarihlerde yapılan değişiklikler sonucu son halini 24.01.2006 tarihli onay ile almıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 61 – Ankara ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ANKARA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	55.119,63	2,16	74.136,59	2,91	83.143,23	3,24	89.305,45	3,48
2) Tarımsal Alanlar	1.502.507,04	58,98	1.486.796,15	58,36	1.446.584,30	56,39	1.440.122,2	56,13
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	923.275,38	36,24	920.710,15	36,14	945.909,98	36,87	944.914,25	36,83
4) Sulak Alanlar	8.231,08	0,32	9.510,59	0,37	25.881,55	1,01	25.865,77	1,01
5) Su Yapıları	58.492,11	2,30	56.471,31	2,22	63.955,74	2,49	65.267,11	2,54
TOPLAM	2.547.625,24	100,00	2.547.624,79	100,00	2.565.474,80	100,00	2.565.474,8	100,00

“1/100000 ölçekli 2038 Yılı Hedefli Ankara Çevre Düzeni Planı” Ankara Büyükşehir Belediye Meclisinin 13.01.2017 gün ve 116 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 62 – Ankara ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ankara ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	55	6	32	26	12	4	13	148
ÇED Gereklidir	3	0	0	2	1	0	1	7
ÇED Olumlu Kararı	6	8	2	5	1	0	1	23

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 63 – Ankara ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çevrimiçi Çevre İzinleri yazılım portalı, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	28	120	148
Çevre İzni Belgesi	3	112	115
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	25	8	33
TOPLAM	56	240	296

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 64 - Ankara ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ankara ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	55
Ani (plansız) denetimler	2.876
Genel toplam	2.931

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	138	165.117

Çizelge 64 - Ankara ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ankara ÇŞİM, 2017) (devam)

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
451	0,00

Çizelge 65 – Ankara ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ankara ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	642.424	466.389	144.691	4.106.607	330.903,7	681.580	6.372.594,7
Uygulanan Ceza Sayısı	40	11	3	68	29	49	200

2016 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Ankara ilinde 13 adet alt seviye, 13 adet de üst seviye olmak üzere 26 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

07.ANTALYA

1. Hava Kalitesi

Antalya ilinde 2016 yılında konutlarda 22.989.862 m³, sanayide 779.300.168 m³ doğal gaz tüketilmiştir. 2016 yılında sanayide 27.358 ton yerli kömür kullanılmıştır.

Antalya ilinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Hava Kalitesi İzleme Ağı İstasyonu'na bağlı olan Antalya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne ait 1 hava kalitesi adet sabit ölçüm istasyonu (Meydan) ile Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na ait 3 adet sabit (Kepez, Otogar ve Güllük Bölgesinde) ve 1 adet mobil olmak üzere il merkezinde toplam 4 adet sabit hava kalitesi izleme istasyonu ile 1 adet mobil istasyon bulunmaktadır.

Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na ait olan 3 adet hava kalitesi izleme istasyonu ile 1 adet mobil istasyon ulusal izleme ağına bağlı bulunmamaktadır. Bu nedenle bu istasyonların sonuçları verilememektedir. 2016 yılında Antalya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 66'da verilmektedir.

Çizelge 66 - Antalya ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

Meydan	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	19	-	185	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	16	-	177	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	-	118	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	2	-	95	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	-	64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	63	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	-	85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	1	-	94	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	-	133	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	-	185	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	13	-	201	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde hava kirliliğinin asıl sebeplerinin başında il merkezinin geçmiş yıllardan bugüne kadar yapılan planlama hataları (hava koridorları oluşturacak şekilde yapılaşmaya izin verilmemesi) gelmekte olup takiben diğer hava kirliliği nedenleri, ısınmadan kaynaklanan hava kirliliği, trafikte seyreden motorlu taşıtlardan kaynaklanan hava kirliliği, sanayi tesislerinden kaynaklanan hava kirliliğidir. İl merkezinde hava kirliliğine neden olabilecek sanayi tesisleri genellikle Organize Sanayi Bölgesinde yer almaktadır. Şehir merkezinde hava kirlenmesine neden olacak bir adet tesis bulunmakta olup, söz konusu işletmede hava kalitesinin ölçülmesi amacıyla 2 adet sabit hava kalitesi ölçüm cihazı bulunmakta olup hava kalitesi bu istasyonlardan düzenli olarak izlenmektedir. Organize Sanayi Bölgesinde ise yakıt olarak doğal gaz kullanılması nedeniyle hava kirliliği oluşumu minimum seviyede kalmaktadır. İlin topoğrafik yapısı inversiyona neden olmakta olup, meteorolojik koşullar da eklendiğinde de kış döneminde hava kirliliği İl Merkezinde bazı günlerde yoğunlaşmaktadır.

Antalya İli'nde "Egzoz Gazı Emisyon Kontrolü Yönetmeliği" çerçevesinde 2016 Yılında toplam 39 istasyona Bakanlığımızca "Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi" verilmiştir. 2016 yıl sonuna kadar 290.870 araç egzoz gazı emisyon ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Türkiye'deki su potansiyelinin %7,6'sı Antalya ilindedir. DSİ 13. Bölge Müdürlüğü'nün işletme halindeki 4 barajının içme suyu amacı vardır. Bu barajlar: Alanya Dim Barajı, Karacaören II Barajı, Manavgat Barajı ve Oymapınar Barajı'dır. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen yirmi belediye olup, bu kapsamda 2.178.111 kişi hizmet almaktadır. 2014 yılı temin edilen su miktarı 22.220.900 m³/yıl dır.

Antalya kenti su kaynakları koruma alanları

- 1) Antalya Termessus (Kırkgöz) Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı,
- 2) Antalya Duraliler Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı,

- 3) Antalya Yemişpınarı-Kargılıçesme İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,
- 4) Antalya Tekirpınarı İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,
- 5) Antalya Gürkavak İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,
- 6) Antalya Boğaçay Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı,
- 7) Antalya Doyran İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,
- 8) Antalya Aksu Çayı Yeraltisuyu Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı.

2003 yılında 22 adet olan merkezi atıksu arıtma tesisi sayısı 2016 yılında 34'e çıkmıştır. Finike ve İbradı Atıksu Arıtma Tesislerinin yapımı devam etmektedir. 2016 yılında Atıksu Arıtma Tesisi hizmeti verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı %83'e ulaşmıştır.

Çizelge 67 – Antalya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (kg/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	MURATPAŞA (LARA AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	60.000	50.220	44,5
	KONYAALTI (HURMA AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	210.000	162.432	168,2
	DÖŞEMEALTI (HURMA AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	210.000	162.432	168,2
	KEPEZ (HURMA AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	210.000	162.432	168,2
	AKSU (LARA AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	60.000	50.220	44,5
İlçeler	ALANYA (ALANYA AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	70.000	38.820	6,2
	ALANYA (KONAKLI AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	30.000	12.360	3,6
	ALANYA (MAHMUTLAR AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	20.000	13.558	7,0
	ALANYA (OBA-TOSMUR AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	31.000	17.768	8,9
	ALANYA (OKURCALAR AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	20.000	9.272	3,2
	ALANYA (GAZİPAŞA AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	8.800	7.831	1,1
	KAŞ (KAŞ AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	5.400	3.820	2
	KAŞ (KALKAN AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	4.000	3.071	0,3
	KEMER (KEMER AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	21.400	6.550	5,3
	KEMER (ÇAMYUVA AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	21.900	3.670	3,1
	KEMER (GÖYNÜK AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	16.300	3.800	2,3
	KORKUTELİ (KORKUTELİ AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	14.900	2.465	5,9
	KUMLUCA (KUMLUCA AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	17.300	12.880	9,1
	MANAVGAT (MANAVGAT AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	75.000	36.050	25,2

Çizelge 67– Antalya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (kg/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İçmeler	MANAVGAT (ÇOLAKLI AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	15.000	13.050	9,8
	MANAVGAT (KUMKÖY AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	75.000	35.350	5,1
	MANAVGAT (TİTREYENGÖL AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	10.700	4.840	2,9
	SERİK (SERİK AAT)	X			İleri Biyolojik Fiziksel	25.000	10.990	6,9
	SERİK (BELEK 1 AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	13.100	12.700	6,2
	KEMER (TEKİROVA AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	9.000	2.210	3,8
	ALANYA (İNCEKUM AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	15.000	8.440	7,4
	SERİK (BELEK 2 AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	22.600	15.200	3,8
	KEMER (BELDİBİ AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	22.700	4.320	3,8
	ELMALI	X			Biyolojik Fiziksel	2.300	1.675	2,97
	TÜRKLER TURAŞ	X			Biyolojik Fiziksel	15.000	8.000	3,4
	SERİK (ÇANDIR PAKET ARITMA)	X			Biyolojik Fiziksel	4.000	200	0,0027
	SERİK (BOĞAZKENT AAT TURAŞ)	X			Biyolojik Fiziksel	11.000	11.000	4
	DEMRE (DEMRE AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	8.200	4.115	
	AKSEKİ (AKSEKİ AAT)	X			Biyolojik Fiziksel	500	250	
	İBRADI (İBRADI AAT)		X		Biyolojik Fiziksel	550		
	FİNİKE (FİNİKE AAT)		X		Biyolojik Fiziksel	8.540		
	GÜNDOĞMUŞ			X				

Not: Konyaaltı Belediyesi, Kepez Belediyesi ve Döşemealtı Belediyesi sınırları içerisinde oluşan evsel atıksular Hurma İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisinde, Muratpaşa Belediyesi ve Aksu Belediyesi sınırları içerisinde oluşan evsel atıksular Lara İleri Biyolojik Atıksu Arıtma tesisinde arıtılmaktadır.

Antalya’da bulunan tüm arıtma tesislerinden çıkan toplam günlük ortalama çamur miktarı yaklaşık 425 ton arasındadır. İlde, Geçici Faaliyet Belgesi alan 1 adet (solar kurutma), Çevre İzin ve Lisans Belgesi alan 2 adet arıtma çamuru kurutma tesisi (1 adet solar kurutma, 1 adet solar+termal kurutma) bulunmaktadır. İl merkezinde ise sadece Hurma ve Lara Atıksu Arıtma Tesislerinden çıkan çamurları işleme alan ASAT Termal Kurutma Tesisi bulunmaktadır. Bu tesisin ise mevcutta günlük işlem kapasitesi 110 ton’dur. Organize Sanayi Bölgesinde bulunan Atıksu Arıtma Tesisinden kaynaklanan arıtma çamurları solar kurutma işlemine tabii tutulduktan sonra lisanslı firmalarca bertaraf edilmektedir.

Antalya Organize Sanayi Bölgesinde evsel ve endüstriyel atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Kurulu kapasitesi 20.000 m³/gün olup, fiili kapasitesi 2016 yılı ortalaması 9.920 m³/gün’dür. 2014 yılı Aralık ayından itibaren ASAT’a ait kanalizasyon şebekesine bağlantı yapılmış olup, alıcı ortama atıksu deşarjı yapılmamaktadır. Atıksu Arıtma Tesisi’nden kaynaklanan arıtma çamurları ön susuzlaştırma ünitesinden geçirildikten sonra Solar Çamur Kurutma Tesisinde kurutulmakta ve Lisanslı Çimento

fabrikalarına ek yakıt olarak gönderilmektedir. 2016 yılında 908 ton arıtma çamuru bertarafına gönderilmiştir.

İli kapsayan kıyılarda yapılan kirlilik ölçüm sonuçlarında herhangi bir olumsuzluk görülmemektedir.

2016 yılında İl Mavi Bayrak Komisyonu tarafından 467 plaj, marina ve yat denetimi gerçekleştirilmiştir. İlde 2003 yılında 59 olan Mavi Bayraklı plaj sayısı, 2016 yılında 201'e çıkmıştır. Ayrıca 5 marina ve 5 yat Mavi Bayrak ödülü almıştır. Antalya hem ülkemizde hem de dünyada sahip olduğu 201 Mavi Bayraklı plaj sayısı ile Dünyanın en fazla Mavi Bayrağının bulunduğu kent konumundadır İlin akarsularında ve denizde (2 adet) bulunan balık çiftliklerinde alabalık ve çipura besiciliği yapılmaktadır.

3. Atık

Antalya ilinde 5 adet Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi mevcuttur. 14.10.2016 tarihinde yapılan yer teslimi ile Kızıllı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde Entegre Atık Değerlendirme, Geri Dönüşüm ve Bertaraf Tesisi inşaatına başlanmış olup; tesis 18 ay içerisinde tamamlanarak devreye alınacaktır.

Çizelge 68 - Antalya ili sınırları içerisinde bulunan düzenli depolama ve kompost tesisleri

İl/İlçe Adı	Depolama Tesisi Adı	Kompost Tesisi Adı
Alanya	Alanya Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Kaş	Patara Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Kumluca	Kumluca Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Manavgat	Manavgat Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Merkez	Kızıllı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-

Çizelge 69 – Antalya ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	5
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	15
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	6
Lisanslı Ambalaj Geri Kazanım Tesisi Sayısı	32

Hafriyat toprağı depolama ve İnşaat/Yıkıntı atıkları geri kazanım alanları için Antalya il sınırları genelinde Antalya Büyükşehir Belediyesi, Maliye Hazinesi ve Antalya Orman Bölge Müdürlüğü hüküm ve tasarrufunda bulunan 12 adet alan belirlenmiştir. Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından, bu alanlar ile ilgili izin işlemleri ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığından Cezai muayede için yetki devri çalışmaları devam etmektedir.

Antalya'da 15 adet ambalaj atığı toplama ayırma, 6 adet ambalaj atığı toplama ayırma ve ambalaj atığı geri kazanım, 32 adet ambalaj atığı geri kazanım konusunda faaliyet gösteren çevre lisanslı/geçici faaliyet belgeli işletme bulunmaktadır. İlde bulunan 17 belediyenin ambalaj atıkları yönetim planı Antalya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından onaylanmıştır. 2016 yılı itibarı ile İlde 44 adet ambalaj üreticisi firma ve 490 adet piyasaya süren firma mevcuttur.

2016'da Antalya'da 9.033,7 ton tehlikeli atık oluştuğu Atık Yönetim Uygulaması'na bildirim yapılmıştır. Bu atığı 5.985 tonu geri kazanılmış, 2.895 tonu bertaraf edilmiş, 59,2 tonu ihraç edilmiş ve 94,5 tonu da stokdadır.

Atık yönetimi Uygulama verilerine göre Antalya'da 2016 yılında 608.034 kg atık motor yağı, 194.312 kg atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Atık madeni yağın 743 tonu geri kazanılmış, 59 tonu ihraç edilmiş ve 13 tonu da stokdadır.

2016 yılı içerisinde toplanan atık pil miktarı 1.654 kg, toplanan atık akümülatör miktarı 417,44 ton'dur. 2016 yılında Antalya'da protokol imzalanan firmalar tarafından toplanan bitkisel atık yağ miktarı 1.669,73 ton'dur.

2016 yılı içerisinde Antalya'da toplanan atık lastik miktarı 3.607 ton'dur. Toplanan bu ömrünü tamamlamış lastiğın 305,9 tonu çimento fabrikasına ek yakıt olarak gönderilmiştir. 2016 yılı içerisinde toplanan atık elektrikli ve elektronik eşya miktarı yaklaşık 34,2 tondur.

İlde Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği Kapsamında 2016 yılında 44 adet toplama-ayırma belgesi düzenlenmiş olup, toplam firma sayısı 122 dir. 31 adet Çevre İzin ve Lisanslı tehlikesiz atık geri kazanım tesisi mevcuttur.

Kızılı Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında Antalya il mülki sınırları dâhilinde oluşan tıbbi atıkların 10 ton/gün kapasiteli Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisinde bertarafı gerçekleştirilmektedir. 2016 yılı içerisinde toplam 2.877 ton tıbbi atık bertaraf işlemi yapılmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Antalya ili sınırları içerisinde 5 adet Milli Park, 4 adet Tabiat Parkı, 3 adet Tabiat Koruma Alanı, 10 adet Tabiat Anıtı, 8 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 1 adet Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan, 33 adet Devlet Avlağı, 3 adet Genel Avlak, 5 adet Örnek Avlak Sahası, 9 adet Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı bulunmaktadır.

Çizelge 70– Antalya ili sınırları içerisindeki milli parklar

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	PLAN DURUMU
Milli Park	Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı	1970	6.702	Onaylı plan mevcuttur. Revizyon gerekiyor.
Milli Park	Köprülü Kanyon Milli Parkı	1973	36.614	Onaylı plan mevcuttur. Revizyon plan çalışması devam ediyor.
Milli Park	Altınbeşik Milli Parkı	1994	1.156	Taslak halinde, onay aşamasında
Milli Park	Saklıkent Milli Parkı	1996	1.643 (1.556 ha'ı Antalya ili, 87 ha'ı Muğla ili sınırları içerisindedir)	Hazırlanma aşamasında
Milli Park	Beydağları Sahil (Olimpos) Milli Parkı	16.03.1972	31.165,9	

Çizelge 71– Antalya ili sınırları içerisindeki tabiat parkları

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	PLAN DURUMU
Tabiat Park	İncekum Tabiat Parkı	08.12.2006	26,5	Onaylı plan mevcuttur
Tabiat Park	Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı	21.05.1991	596,5	Onaylı plan mevcuttur
Tabiat Park	Mavikent Tabiat Parkı	30.06.2009	42,5	Onaylı plan mevcuttur
Tabiat Park	Tekirova Tabiat Parkı	20.04.2016	11,8	

Fotoğraf 2 - İnce Kum Tabiat Parkı

Çizelge 72 – Antalya ili sınırları içerisindeki mağaralar

Altınbeşik Mağarası	Papazkayası Mağarası	Beldibi Mağarası	Kocain Mağarası
Damlataş Mağarası	Yerköprü Mağarası	Büyük Dipsiz Mağarası	Peynirdeliği Mağarası
Zeytintaşı Mağarası	Gürleyik Mağarası	Derya Mağarası	Tilkiler Mağarası
Karain Mağarası	Kocadüden Mağarası	Çimeniçi Mağarası	Aslanlı (Yaren) Mağarası
Konakaltı Mağarası	Oruç Düdeni Mağarası	Mahrumçalı Mağarası	Geyikbayırı Mağarası
Küçükdipsiz Mağarası	Dim (Gavurini) Mağarası	Molladeligi Mağarası	

Çizelge 73 – Antalya ili sınırları içerisindeki tabiat anıtları

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (Ha)	YAŞI (yıl)
Tabiat Anıtı	Kocakatran Lübnan Sediri Tabiat Anıtı	21.02.1995	0,25	2.025
Tabiat Anıtı	Şah Ardiç Tabiat Anıtı	21.02.1995	0,25	825
Tabiat Anıtı	Koç Sediri Tabiat Anıtı	21.02.1995	0,25	663
Tabiat Anıtı	Aslan Ardıcı Tabiat Anıtı	21.04.1995	0,25	1.725
Tabiat Anıtı	Karamık Köyü Sediri Tabiat Anıtı	21.04.1995	0,25	500
Tabiat Anıtı	Koca Sedir Ağacı Tabiat Anıtı	13.09.2002	0,1	1.085
Tabiat Anıtı	Dibek Sedir Ağacı Tabiat Anıtı	13.09.2002	0,1	1.700
Tabiat Anıtı	Gedelme Çınarı Tabiat Anıtı	06.05.2003	0,1	-
Tabiat Anıtı	Kızılağaç Köyü Lübnan Sediri	21.02.1995		1.525
Tabiat Anıtı	Zeytintaşı Mağarası Tabiat Anıtı	27.06.2013	45,9	
Tabiat Anıtı	Kocain Mağarası Tabiat Anıtı	16.08.2013	60,81	

Çizelge 74– Antalya ili sınırları içerisindeki tabiat koruma alanları

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)
Tabiatı koruma alanı	Alacadağ Tabiatı Koruma Alanı	01.10.1990	427
Tabiatı koruma alanı	Çiğlikara Tabiatı Koruma Alanı	05.07.1991	15.889
Tabiatı koruma alanı	Dibek Tabiatı Koruma Alanı	31.12.1993	550

Çizelge 75– Antalya ili sınırları içerisinde bulunan yaban hayatı geliştirme sahaları

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	PLAN DURUMU
Yaban hayatı geliştirme sahası	Dim Çayı YHGS	16.10.2005	48.133	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Düzlerçamı YHGS	16.10.2005	29.033	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Cevizli Gidengelmiz Dağı YHGS	2005	16.134	-
Yaban hayatı geliştirme sahası	Gündoğmuş YHGS	07.09.2005	8.404,4	Taslak halinde, onaylı değil
Yaban hayatı geliştirme sahası	Kıbrıs Çayı YHGS	16.10.2005	3.554,9	Onay aşamasındadır.
Yaban hayatı geliştirme sahası	Sarıkaya YHGS	2005	40.397,7	
Yaban hayatı geliştirme sahası	Sivridağ YHGS	2003	8.126,8	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Üzümdere YHGS	2005	18.462,2	Onaylı plan mevcuttur

Çizelge 76 – Antalya ili sınırları içerisindeki sulak alanlar

KORUMA STATÜSÜ	ADI	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)
Sulak alan	Aksu Deltası	16.500
Sulak alan	Avlan Gölü	850
Sulak alan	Oluk Köprü Kaynakları	20.000
Sulak alan	Patara Kıyı Ekosistemleri	11.910

Çizelge 77– Antalya ili sınırları içerisindeki Özel Çevre Koruma Bölgeleri

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (km ²)
Özel Çevre Koruma Bölgesi	Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi	21.10.1990	111,79 23 km sahil şeridi
Özel Çevre Koruma Bölgesi	Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi	02.03.1990	197,10 18 km sahil şeridi
Özel Çevre Koruma Bölgesi	Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi	8.11.2006	260
Özel Çevre Koruma Bölgesi	Finike Denizaltı Dağları Özel Çevre Koruma Bölgesi	16.08.2013	1.124.173 ha

Çizelge 78 – Antalya ili sınırları içerisindeki deniz kaplumbağası üreme alanları

ÇALIŞMA KONUSU	ADI	UZUNLUĞU (km)	STATÜSÜ	MÜLKİYET DURUMU
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Kale	8,5	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Kumluca	14	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Çıralı	3,2	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Tekirova	3,7	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Belek	29,5	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Kızılot	16,1	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Demirtaş	7,8	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Gazipaşa	6,8	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Patara	14	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	

İl sınırları içerisinde ilan edilmiş bulunan 33 adet devlet avlağı, 3 adet genel avlak ve 5 adet örnek avlak sahası mevcuttur. Ayrıca il sınırları içerisinde 50 adet doğal sit alanı, 123 adet anıt ağaç ve 35 adet ağaç topluğu bulunmaktadır.

Çizelge 79 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları

İLÇE	YER	TÜRÜ
AKSEKİ	Merkezde bulunan sivil mimarlık örnekleri	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (48 adet) Kültür Varlığı (2 adet), Kentsel Sit Alanı, Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Bademli Köyü, Eski han yapısı ve ağaç grubu	Kültür Varlığı
	Sadıklar Köyü, Koyungöbediği mağarası	Tabiat Varlığı
AKSU	Pınarlı, Çamköy'de bulunan mağara çukuru	Tabiat Varlığı
	Aksu, Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.)
	Aksu merkez biriminde bulunan yapılar ve ağaç grubu (6 adet)	Tabiat Varlığı (Ağaç Grubu)
ALANYA	Alanya Kalesi	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (88 adet) Kültür Varlığı (41 adet) I. Derece Doğal Tarihi-Kentsel-Arkeolojik Sit Etkileme Geçiş Alanı
	Çamyolu (Kestel) Köyündeki yerleşim alanı ve Dovallık III. Derece Arkeolojik Sit Mevkiindeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Gülefşen Köşkü, Gülefşen Camii, Gülefşen Hamamı, Gülefşen Mevkii duvar kalıntısı, türbe, Gülefşen Köprüsü, Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) Hacıibaba Köşkü (Av Kasrı), Oba Medresesi, Hasbahçe Köşkü ve çınar ağacı	Kültür Varlığı (9 adet)
	Oba Beldesi, Cami Alanı Mh.'de bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Oba Beldesinde bulunan taşınmazlar Kültür Varlığı (Sivil Mimari Örn.)	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (2 adet)
	Alanya-Kahyalar Kıyı Bandı	I-III. Derece Doğal Sit
	Oba Beldesi Bucakoluk Mevkiindeki Suini mağarası	Tabiat Varlığı
	Dereköy, Gedevev yaylasında bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Kadıpaşa Mahallesi 21 ada 30 parseldeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı
	Türktaş Köyü, 103 ada 23 parseldeki cami haziresi	Kültür ve Tabiat Varlığı (6 adet)
	Türkler Beldesi, Bilaller Mezarlığı ile anıtsal ağaçlar	Kültür ve Tabiat Varlığı
	Çıplaklı Beldesi, 158 ada 3 parseldeki Sekilioğlu Mezarlığı	Kültür ve Tabiat Varlığı
	Güzelbağ Beldesi şapel, mağara ve Göğügediği öreni	Arkeolojik sit ve Tabiat Varlığı
	Dim Çayı, Gavurini Mağarası	Kültür ve Tabiat Varlığı
	ALANYA	Oba Beldesi, Tosmur Köyü, Kalkamat taşı
Taşatan Dere Mevkii Tesbili Mağarası		Tabiat Varlığı

Çizelge 79 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
DEMRE	Kekova, Üçağz	I.Derece Doğal Sit
	Zümrüt kaya Mahallesi, Taşdibi Yarımadası	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Demre Çayı Mevkii	I.Derece Doğal Sit
DÖŞEMEALTI	Yağca, Çarkini, Mustanini, Karain, Macarini, Öküzini, Suluin, Koyunini, Harunini Mağaraları ve Kırkgöz su kaynakları	I.Derece Doğal Sit I.Derece Arkeolojik Sit (8 adet)
	Yukarıkaraman, Düzlerçamı Ormanı, Güver Uçurumu, Termessos Antik Kenti	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Ekşili, çınar ağaçları ve çeşme	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (2 adet) Kültür Varlığı
ELMALI	Sedir Ağaçları	I.Derece Doğal Sit
	Tekke Köyü Abdal Musa Türbesi yakınında bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Çaybaşı Köyünde, 668 parseldeki Solak Değirmen, Tekke Köyünde, 1585 parseldeki Budala Sultan Türbesi, Tescilli Abdal Musa Türbesinin yaklaşık 1,5 km güneyindeki tepe üzerinde bulunan Oturak Baba Mezarlığı ve 1285 Parseldeki Mestan Dede Türbesi, Tekke Köyünde Tekke Deresi Mevkiindeki ardıç ağacı	Kültür Varlığı (4 adet) Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
FINİKE	Finike-Beymelek Kıyı Bandı	I-III. Derece Doğal Sit
GAZİPAŞA	Gazipaşa-Kahyalar kıyı bandı	I-II-III. Derece Doğal Sit
	Gazipaşa Beyrebucak	Yalan Dünya Mağarası
GÜNDOĞMUŞ	Kayabükü Köyü Uçan Şelale	I.Derece Doğal Sit
	Umutlu Köyü Meryemini Mağarası	Tabiat Varlığı
İBRADI	Merkezde bulunan kestane ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Ürünlü Köyündeki Dūdensuyu Mağarası	Kültür Varlığı
	Maşata Yaylası Turizm Merkezinde, Ürünlü Köyünde	Kentsel Sit Alanı
	Sivil mimarlık örneği, Çeşme, Çınar Ağaçları	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (29 adet) Kültür Varlığı Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (31 adet)
KAŞ	Çukurbağ Yarımadası	III. Derece Doğal Sit
	Kalkan	III. Derece Doğal Sit Etkileme Geçiş Alanı
	Palamut Köyü Şeyhkavağı Mevkiinde bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Aklar Köyü, Saklıkent Kanyonu	I. Derece Doğal Sit

Çizelge 79 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
KAŞ	Bucak Denizindeki Kaş-Kalkan Yolunun arkeolojik sit alanı ile birleştiği kısım ile Kaş'ın güney ve güney doğusundaki kıyı bandı ile limanağzı kesimi	III.Derece Doğal Sit (2 adet)
	Kalkan, Gelemiş Köyü, Patara	I-III.Derece Arkeolojik Sit I.Derece Doğal Sit
	Çukurbağ Köyü, Uçarsu Şelalesi ve çevresi	I.Derece Doğal Sit
	Kalkan Güney Yamaçları	I. Derece Doğal Sit
	Gökçeören Köy Cami bahçesindeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Ağullu Köyündeki Pırnal Meşesi	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Yeşilköy, Fırnaz Koyu ve çevresi	I.Derece Doğal Sit
	Bezirgan Köyü Anıt Ağaç	Tabiat Varlığı
	Bezirgan Köyü, Odayanı Mevkii, 127 ada, 14 parselde, 4 adet Çınar Ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (4 adet)
	Bezirgan Köyü, 10 adet çınar 1 adet meşe ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (11 adet)
KEMER	Çıralı	I-III.Derece Doğal Sit
	Çıralı, Yanartaş	I-II.Derece Arkeolojik Sit I.Derece Doğal Sit
	Tekirova kumsalında bulunan günübürlük alan	II.Derece Doğal Sit
	Ulupınar, 287 parselde servi ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
KEPEZ	Düden Şelalesi ve Düden Çayı	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Vakıf Zeytinliği	I.Derece Doğal Sit
	Varsak, Karşiyaka Mh., Varsak Obruğu	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Ahatlı Mahallesi 1240 ve 1241 parsellerde bulunan Dokuma fabrikası idare binası, yemekhane ve depo yapıları ile Doğal Varlık alandaki ağaç dokusu	Endüstriyel ve Ticari Yapı (3 adet)
	Varsak, 1610 ada adanın güneyindeki sarnıç ile 2016 adanın doğusundaki Kararsak Mağarası	Anıt ve Abide Doğal Varlık
	Duacı Köyü, Başköy-Kolaklar Mah., Kocaçukur Mevkii ile çevresi Güverci (Yemişli) Mağarası	I.Derece Doğal Sit I.Derece Arkeolojik Sit
KONYALTI	Beldibi	I.Derece Arkeolojik -Doğal Sit II.Derece Doğal Sit
	Geyikbayırı, Trebenna antik kenti	I.Derece Arkeolojik -Doğal Sit
	Arapsuyu Olbia-Attalia yanındaki antik kalıntıların bulunduğu alan	I.Derece Doğal Sit
	Sarısu Deresi	I-II.Derece Doğal Sit Etkileme Geçiş Alanı
	Sarısu-Beldibi Tüneli arası kıyı bandı	I-III.Derece Doğal Sit

Çizelge 79 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
KORKUTELİ	Merkezde bulunan asırlık ağaçlar ve sivil mimarlık örn.	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (8 adet) Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.)(4 adet)
	Yenicedere Boğazı	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
KUMLUCA	Beykonak Akmaz Deresi	I.Derece Doğal Sit
	Altınkaya Köyünde bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Alakır Çayı	I.Derece Doğal Sit
	Tekirova-Adrasan-Gelidonya Burnu Arası	I-II. Derece Doğal Sit
MANAVGAT	Köprüçay Havzası	I-III. Derece Arkeolojik-Doğal Sit I.Derece Doğal Sit
	Gebece Köyü, Simuluğu Mağarası	Tabiat Varlığı
	Köprüçayın Bucak Köy- DSİ Regülatörü arasında kalan I.Derece Doğal Sit kısmı ve Karakaya Mahallesiindeki Garnizon yapısı kalıntıları	Kültür Varlığı (2 Adet)
	Sorgun Mevkiindeki ormanlık alan	I.Derece Doğal Sit
	Manavgat ilçesi Yalçıdibi Köyü sınırları içerisinde bulunan Büyükyalçı Tepe ve Akyar Tepe arasında Samanlık Deresi Çevresi	I.Derece Doğal Sit
	Sorgun Kumul Alanı	I.Derece Doğal Sit
	Manavgat Şelalesi	Tabiat Varlığı
MURATPAŞA	Antalya Parkı-Konyaaltı-Lara Plajı içinde kalan falezler	I.Derece Doğal Sit
	Kaleiçi (71 adet anıtsal yapı, 56 adet kuyu 93 adet bahçe, 25 anıt ağaç, 473 adet sivil mimari örneği)	Kentsel-III. Derece Arkeolojik Sit Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (473 adet) Kültür Varlığı (127 adet) Korunacak Bahçe (93 adet) Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (25 adet)
	Zerdalilik Mah., 1385 Sokakta bulunan çınar ağacı	Anıt Ağaç
	Narenciye Araştırma Enstitüsü	I.Derece Doğal Sit
	Karaalioğlu (İnönü) Parkı	I-III. Derece Doğal Sit Koruma Alanı
	Tek ağaçlar	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)(33 adet)
	Ağaç toplulukları	Tabiat Varlığı (Ağaç Grubu)(31 adet)
	Lara Kıyı Bandı	I.Derece Doğal Sit
	Lara Kumulları	II. Derece Doğal Sit
	Düden Çayı	I. Derece Doğal Sit

Çizelge 79– Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
MURATPAŞA	100.Yıl Bulvarı Kadınıyarı Deresi	I.Derece Doğal Sit
	Güzeloba, Yamansaz Bataklığı ve çevresi Kemerağzı	I.Derece Doğal Sit I. -III. Derece Arkeolojik Sit(2 adet) Etkileme Geçiş Alanı
	Sinan Mh., 19 Mayıs Cd., 3344 ada, 5 parselde bulunan ağaç	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	5543 ada, 1 parselde bulunan ağaç	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Değirmenönü Cad. üzerinde bulunan sivil mimarlık örnekleri ve ağaçlar	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (4 adet) Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)(5 adet)
	Konyaaltı Falezleri	I.Derece Doğal Sit
	Ermenek Mah., Gökalp Sokaktaki çınar ağacı grubu	Anıt Ağaç (5 adet)
	Atatürk Caddesi üzerinde bulunan ağaçlar	Tabiat Varlığı (Ağaç Grubu)
	Meydan Kavağı Mh. Avni Tolunay Cd., 5891 ada, Çınar Sitesi Bahçesindeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Kırcami Mah. 740 ada 17 parseldeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Kızıltoprak Mah. Şehit Ercan Cad. 931 sok. 10802 ada 4 parselde Zincirli Kuyu Camii bahçesindeki çınar ağacı ve kuyu	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) Kültür Varlığı
	Haşim İşcan Mah. 1254 ada 21 parselde Tugayoğlu Apartmanı bahçesindeki ağaç	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
SERİK	Büyükbekis Köyü, Aspendos Antik Kenti	I-III. Derece Arkeolojik Sit I.Derece Doğal Sit
	Belek-Kumköy Mevkii, Deniz Kaplumbağaları üreme alanı	I.Derece Doğal Sit
	Akbaş Köyü, Gölçeler Mahallesinde bulunan mağara	I.Derece Doğal Sit
	Kozan Köyü, Uçan I ve Uçan II Şelaleleri	I.Derece Doğal Sit
	Hürriyet Caddesi ve Atatürk Caddesi üzerindeki çınar ağaçları	Tabiat varlığı (3 adet)
	Ahmediye Köyü mezarlığındaki meşe ağacı, Kırsetepedeki antik yerleşim alanı	Tabiat Varlığı Anıt Ağaç) I.Derece Arkeolojik Sit

Antalya ilinin korunan alanlar toplamı 275.954,9 hektar olup, il alanına oranı %13,2'dir.

5. Arazi Kullanımı

Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 7.maddesi uyarınca 15/04/2014 tarihinde onaylanmıştır.

15.04.2014 tarihinde onaylanmış olan "Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı", askı sürecindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında 23.03.2015 tarihinde Bakanlık Makamı'nca onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7.maddesi uyarınca 23.03.2015 tarihinde onaylanmış olan "Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı"na ilişkin askı sürecinde iletilen itirazlar değerlendirilerek 27.08.2015 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanmıştır.

Çizelge 80– Antalya ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ANTALYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.585,84	0,76	29.142,49	1,42	30.984,26	1,54	34.237,19	1,70
2) Tarımsal Alanlar	522.531,11	25,54	512.884,91	25,07	513.580,35	25,49	511.410,65	25,38
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.501.988,06	73,41	1.497.248,69	73,17	1.463.581,38	72,63	1.461.617,92	72,53
4) Sulak Alanlar	2.015,41	0,10	1.995,23	0,10	1490,25	0,07	1.546,09	0,08
5) Su Yapıları	4.008,81	0,20	4.858,06	0,24	5575,19	0,28	6.393,55	0,32
TOPLAM	2.046.129,23	100,00	2.046.129,38	100,00	2.015.211,43	100,00	2.015.205,4	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 81 – Antalya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	51	5	4	8	9	2	12	91
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	2	1	0	1	0	2	2	8

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 82 – Antalya ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Antalya ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	9	59	68
Çevre İzni Belgesi	2	71	73
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	2	16	18
TOPLAM	13	146	159

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 83 – Antalya ilinde 2016 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Antalya ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	100
Ani (plansız) denetimler	538
Genel toplam	638

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	17	17.272,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
311	73.638,00

Çizelge 84 – Antalya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Antalya ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	98.196	245.475	633.084	719.112	380.736	0	2.076.603
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	5	5	29	11	0	51

ÇED Yönetmeliğine göre izin almadan faaliyete geçtiği tespit edilen 10 adet işletmeye durdurma cezası uygulanmıştır. İzin alındıktan sonra durdurma cezası kaldırılmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2016 yılı itibariyle Antalya ilinde 9 adet üst seviye ve 6 adet de alt seviye olmak üzere toplam 15 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

08. ARTVİN

1. Hava Kalitesi

İlde, Merkez ve Hopa ilçesinde olmak üzere iki tane Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. 2016 yılında Artvin ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 85’de verilmektedir.

Çizelge 85 – Artvin ilinde 2016 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

HOPA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	8	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	14	1	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-
Mart	-	-	15	1	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Nisan	-	-	18	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	15	1	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	12	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	12	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	18	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	11	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	12	1	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	13	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	8	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	17	-	15	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	16	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	14	-	31	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde bulunan Hava Kalitesi İzleme İstasyonlarında Kükürtdioksit (SO₂) ve Partikül Madde (PM₁₀) ölçümü yapılmaktadır. 2016 yılı içerisinde bu parametreler özellikle kış aylarında evsel ısınmaya bağlı olarak artmaktadır. İlde hava kirliliği en çok evsel ısınmadan kaynaklanmaktadır. İlin tamamına yakını ithal kömürleri kullanmaktadır.

İlde 6 adet (5 adet sabit, 1 adet mobil) istasyona emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiştir. Bu istasyonlar Merkez, Hopa ve Arhavi ilçelerinde bulunmaktadır. İl Müdürlüğü Döner Sermayesince bu istasyonlara 2016 yılı içerisinde 18.269 adet pul ve 5.015 adet ruhsat satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde kentsel su temini için çekilen su, kaynak sularından, akarsulardan ve kuyu sularından elde edilmektedir. 2014 yılı TÜİK verilerine göre içme ve kullanma suyu şebekesi için toplam çekilen su miktarı 9.477.000 m³/yıl (yerüstü: akarsu 5.251.000 m³/yıl; yeraltı: kaynak 2.740.000 m³/yıl, kuyu: 1.487.000 m³/yıl) ’dır. Toplam dağıtılan su miktarı ise 4.281.804 m³/yıl’dır.

İlde 9 adet belediye (1 adet belde) bulunmakta ve tüm belediyelerde içme suyu şebekesi bulunmaktadır. 2014 yılında ilde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 99.030’tür. 2014 yılında ilde içme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen Belediye sayısı 4, içme suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfus ise 39.220’dir.

Yeraltı ve yüzeysel sular için arıtma tesisi mevcut olup fiziksel arıtma yapılmaktadır. Arıtma kapasitesi 10.629.000 m³/yıl olup 2014 yılı içerisinde 3.490.000m³/yıl su arıtılmıştır.

2014 yılı TÜİK verilerine göre Kentsel kanalizasyon sistemi ile hizmet verilen belediye sayısı 8, hizmet alan nüfus sayısı ise 93.728 kişidir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen Belediye nüfusunun toplam Belediye nüfusuna oranı %91, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen Belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı %55'tir. Artvin'in merkez ve ilçe belediyelerinin hepsinde kentsel kanalizasyon sistemi bulunmaktadır. Ancak hiçbir belediyede atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte belediyelerde AAT yapımı ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

İlin yer şekillerinden ötürü su akış hızı fazla bununla beraber enerji potansiyeli de fazladır. Çoruh nehri üzerinde kurulu halde 6 adet baraj bulunmakta ve enerji üretmektedir. İlde içme ve kullanma suyu olarak akarsular, kaynak ve kuyu suyu kullanılmaktadır. Endüstriyel kullanımlarda ise derelerden su çekilmektedir.

Çizelge 86 – Artvin ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçe	Artvin		X						
	Arhavi		X						
	Hopa		X						
	Kemalpaşa		X						

İli sınırları içerisinde Organize Sanayi Bölgeleri bulunmamakla birlikte Arhavi, Hopa, Borçka ve Artvin'de olmak üzere 4 tane küçük sanayi sitesi bulunmaktadır. Bunlarda ise toplu AAT bulunmamaktadır. Bazı sanayilerin, işletmelerin kendilerine ait atıksu arıtma sistemleri bulunmaktadır.

İlde akarsular üzerinde ve Borçka Baraj gölü üzerinde balık çiftlikleri bulunmaktadır. Borçka Baraj Gölünde ağ kafeslerde alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır. Dereler üzerinde havuz şeklinde tesisler bulunmaktadır.

3. Atık

İlde düzenli katı atık depolama tesisi bulunmamaktadır. Merkez ve ilçe belediyeler katı atıklarını şehir dışında vahşi olarak depolamaktadır. Katı atık problemini çözmek için Artvin ili Merkez ve ilçe belediyeleri ÇOKAB'a (Çoruh Kalkınma Birliği) üye olmuştur. ÇOKAB'ın Erzurum İli, Oltu İlçesinde yapmayı planladığı katı atık bertaraf tesisi hizmete girdiğinde tüm katı atıklar buraya gönderilecektir. Söz konusu tesisin ÇED Süreci Erzurum Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün yürütülmüş ve ÇED Gerekli Kararı verilmiştir. Bu kararın ardından Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ÇED, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü tarafından ÇED süreci yürütülmeye başlanmıştır. ÇED Süreci tamamlanıp ÇED Olumlu kararı alınmasına müteakip tesis kurularak işletmeye alınacaktır. Mevcut katı atık depolama sahalarının da rehabilite edilmesi düşünülmektedir. Belediyelere ait tüm katı atık miktarı verileri elde edilememiştir.

2014 yılı TÜİK verilerine göre Artvin ilinde kişi başına düşen ortalama atık miktarı 1kg/kişi.gün olarak belirlenmiştir. Toplanan belediye atık miktarı ise 37.501 bin.ton/yıl olarak belirlenmiştir.

2016 yılında Artvin ilinde 48.000 kg plastik, 460.000 kg metal, 8.000 kompozit, 375.000 kg kağıt-karton olmak üzere toplam 891.000 kg ambalaj atığı toplanarak geri dönüşüme gönderilmektedir.

Çizelge 87 – Artvin ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

“Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik” çerçevesinde ilde toplanan atık madeni yağlar geçici olarak depolandıktan sonra il dışında bulunan lisanslı firmalara verilmektedir. 2016 yılında 52.114 ton atık motor yağı ve 53.340 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır.

Artvin ilinde oluşan bitkisel atık yağlar “Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik” hükümlerine göre geçici olarak depolandıktan sonra il dışında bulunan lisanslı firmalara verilmektedir. 2016 yılında 670 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Artvin ilinde oluşan tıbbi atıklar Trabzon ilinde bulunan lisanslı bir firma tarafından toplanıp bertaraf edilmektedir. Artvin’de 2016 yılında 103.826 ton tıbbi atık toplanmıştır.

İlde bulunan Eti Bakır A.Ş. Murgul İşletmesi’nde 2016 yılında 3.459.898 ton cevher zenginleştirme tesisi atığı oluşmuştur. Bu atık tesiste depolanmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2016 yılı sonu itibarıyla Artvin ili sınırları içerisinde 2873 sayılı kanuna tabi üç adet milli park (Hatıla Vadisi MP, Karagöl-Sahara MP ve Kaçkar Dağları MP’nın bir bölümü), iki adet tabiat parkı (Borçka Karagöl TP, Altıparmak TP), iki adet tabiatı koruma alanı (Hopa Çamburnu TKA, Macahel Gorgit-Efeler TKA) bir adet yaban hayatı koruma sahası (Çoruh Vadisi YHKS) bulunmaktadır. İlde toplam 51.681,5 ha korunan alan bulunmaktadır. Ayrıca ilin Murgul ilçesinde Kamilet Doğu Kayını ve Merkez Taşlıca mevkiinde Melodere Doğu Ladini olmak üzere 2002 yılında tescil edilmiş iki adet tabiat anıtı bulunmaktadır.

Çizelge 88 – Artvin ilinde bulunan milli parklar, tabiat parkı, doğal sit, tabiat parkı ve anıt ağaçları

Hatıla Vadisi Milli Parkı	
Coğrafik Konum	: 41°03’00”/41°14’00” Kuzey enlemleri ve 41°31’30”/41°47’00” Doğu Boylamları
Alanı	: 17.104,0 ha
Yasal Konumu	: 31 Ağustos 1994 tarih ve 22037 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulunun 94/5841 Sayılı Kararı ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanununa göre “Milli Park” olarak ilan edilmiştir.
Ulaşım	: Alanın şehir merkezine uzaklığı 10 km’dir. Yol stabilize edilmiştir.
Flora ve Fauna	: Sahada relik ve endemik karakterdeki bitki örtüsü, ilginç jeolojik ve jeomorfolojik yapısı, eşsiz peyzaj güzellikleri, zengin faunası ve rekreasyonel potansiyeli mevcuttur. Sahada 530 çeşit bitki türü mevcuttur. Bunlardan 85 adedi relik-endemik türdür. Bitki türlerinden 50 civarındaki türler ilaç sanayinde kullanılan bitkilerdir. Sahada bulunan bitki türlerinden bazıları, ağaç olarak; Ladin, Göknar, Sarıçam, Kayın, Gürgen, Kızılağaç, Meşe, Alıç, Karaağaç, Akçaağaç, Kavak, Kestane, Porsuk ve İhlamur, ağaççık olarak; Orman Güllü, Fındık, Şimşir, Kara Yemiş, Üvez, Çalı olarak; Yaban Güllü, Böğürtlen, Ayı Üzümlü, Otsu bitkiler olarak; Çoban Püskülü, Çilek, Eğrelti Otu, Kekik, Mürver ve ısırgan türleri bulunmaktadır. Hayvan türleri olarak; memeli hayvanlardan; Dağ Keçisi, Sincap, Sansar, Ayı, Domuz, Kurt, Tilki, Tavşan, Çakal, Ceylan, kuş türlerinden; Keklik, Seçe, Ağaçkakan, Karatavuk, Atmaca, Bildircin, Doğan, balık türlerinden; Alabalık, sürüngenlerden; Kertenkele, yılan ve Kaplumbağa türleri bulunmaktadır. Ladin ağaçlarına zarar veren kabuk böcekleri ile ilgili sorunlarla biyolojik mücadele devam etmekte, ayrıca alan ile ilgili master planı yapılmadığı için çeşitli sorunlar yaşanmaktadır.

Çizelge 88 – Artvin ilinde bulunan milli parklar, tabiat parkı, doğal sit, tabiat parkı ve anıt ağaçları (devam)

Karagöl-Sahara Milli Parkı	
Coğrafik Konum	41°11'00"/42°20'00" Kuzey enlemleri 42°25'00"/42°30'00" Doğu boylamları
Alanı	3.304,00 ha (33,04 km ²)
Yasal Konumu	31 Ağustos 1994 tarih ve 22037 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulunun 94/5841 Sayılı Kararı ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanununa göre "Milli Park" olarak ilan edilmiştir.
Ulaşım	Şavşat'a Sahara bölümü 8 km, Karagöl bölümü 19 km dir. Artvin'e 80 km, Ardahan'a 45 km'dir
Flora ve Fauna	Ender manzara güzellikleri, kültürel, rekreasyonel ve turistik potansiyeli olan sahada bitki türlerinden; Ağaç olarak; Ladin sarıçam, Ahlat, Ağaççık olarak; Orman gülü, Kızılıçık, Fındık, Çalı olarak; Orman Çileği, Böğürtlen ve Otsu Bitkiler olarak; Eğrelti ve Çayır otları bulunmaktadır. Hayvan Türlerinden; Memeli Hayvanlardan; Ayı, Kurt, Tavşan, Domuz, Porsuk, Tilki, Sincap, Vaşak, Kuşlardan; Keklik, Doğan, Yabani Güvercin, Karga, Saksagan, Sığırcık, Alakarga, Balıklardan; Alabalık ve Sazan, Sürüngenlerden ise Yılan, Kertenkele ve Kaplumbağa bulunmaktadır.

Borçka Karagöl Tabiat Parkı	
Coğrafik Konum	41° 52' 30" Kuzey enlemleri ve 41° 52' 40" doğu boylamları
Alanı	368 ha (3,68 m ²), su yüzeyi alanı 0,4 km ² , kara yüzeyi alanı 3,28 km ²
Yasal Konumu	Artvin ili Borçka ilçesi sınırları dahilinde bulunan 368 ha'lık bölüm Bakanlık Makamınının 14/08/2002 tarih ve 438 sayılı Olur'ları ile Borçka-Karagöl Tabiat Parkı olarak koruma altına alınmıştır.

	SİT ALANININ ADI	İLÇE/BELDE KÖY/MAH	TÜRÜ	KARAR TARİHİ
1	ARDANUÇ	Cehennem Vadi ve Kanyonu (Adakale Mah.)	I. ve III. Derece Doğal Sit I. Derece Arkeolojik Sit	26.06.2002 tarih ve 4493 sayılı karar
2	ŞAVŞAT	Meydancık Beldesi Papart Vadisi, Göknar ve Mereta Derelerinin Bulunduğu Alan	I. ve III. Derece Doğal Sit	04.08.2010 tarih ve 2853 sayılı karar
3	YUSUFELİ	Altıparmak (Barhal) Çayı Vadisi	Nitelikli Doğal Koruma ve Sürdürülebilir Koruma Kontrolü	16.01.2013 tarih 127 sayılı karar
4	YUSUFELİ	İşhan Köyü Güllütepe (Avres) Mahallesi	Anıt Ağaç (Ceviz)	14.12.1999 tarih sayılı ve 3668 sayılı karar

Ardanuç ilçe merkezinin 7 km kuzeybatısında ve Artvin-Ardanuç karayolunun 25. km'sinde bulunan Cehennem Deresi tipik bir kanyon vadidir. Cehennem Kanyonu dünyada sayılı kanyon vadileri arasında yer alır. Cehennem Vadi ve Kanyonu I. ve III. Derece Sit, I. Derece Arkeolojik Sit alanı olarak kabul edilmiştir.

Yusufeli ilçesi, İşhan Köyü Güllütepe Mahallesinde bulunan Ceviz Ağacı Korunması Gerekli Tabiat Varlığı özelliği gösterdiğinden anıt ağaç olarak kabul edilmiştir.

Kelebekler: Artvin, 210'a yakın türü ile (Türkiye'de yaşayan kelebeklerin yaklaşık yüzde 60'ı) kelebek çeşitliliği açısından Türkiye'nin en zengin illerinden biridir. Artvin'i kelebek faunası açısından önemli kılan en büyük özellik, 1998'de yayımlanan Avrupa Kelebeklerinin Kırmızı Kitabı'na göre Avrupa'da nesli ciddi olarak tükenme tehlikesi altında olan en az bir düzine türün bu ilde yaşıyor olmaları gerçeğidir. Adı geçen türler arasında en iyi bilinen kelebeklerden Apollo (Parnassius apollo), Büyük Korubeni (Glaucopsyche arion), Orman Güzelesmeri (Erebia medusa) ve Nazuğum (Euphydryas aurina) dışında Sarı Ayaklı Nimfalis (Nymphalis xanthomelas), Çokgözlü Poseydon (Polyommatus poseidon), Beşparmakotu Zıpızı (Pyrgus cirsii) ve Turuncu Süslü Doğu Kelebeği (Anthocharis damone) gibi ender görülen türler, Himalaya Mavi Kelebeği (Pseudophilotes vicrama), Bavius

(Pseudophilotes bavius), Karagözlü Mavi Kelebek (Glaucopsyche alexis), Esmer Korubeni (Glaucopsyche nausithous) gibi mavi kelebekler bulunur. Bu türlerin bazılarının nesli birçok Avrupa ülkesinde tükenmiştir ya da tükenme eşiğindedir. Türkiye'nin endemik türlerinden Merhaba Çokgözlü (Polyommatus merhaba) Çoruh Vadisi'nde, Hopfer'in Çokgözlüsü (Polyommatus hoppferi) ilin güney yarısında, Çokgözlü Türk Mavis (Polyommatus turcicus) Kaçkarlar'ın eteklerindeki yüksek çayırlarda, Çokgözlü Büyük Turan Mavis (Polyommatus aedon) ise ilin güneybatı bölgesinde, özellikle Yusufeli ilçesinde, kolaylıkla görülebilecek türler arasındadır

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 89 – Artvin ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ARTVİN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	2.180,81	0,29	2.576,44	0,34	2.378,61	0,32	2.583,96	0,35
2) Tarımsal Alanlar	91.692,38	12,27	91.551,86	12,25	92.215,21	12,46	92.008,59	12,43
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	650.463,08	87,04	650.232,45	87,01	642.944,22	86,89	642.384,81	86,82
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	2.977,20	0,40	2.952,57	0,40	2.389,35	0,32	2.950,03	0,40
TOPLAM	747.313,47	100,00	747.313,32	100,00	739.927,39	100,00	739.927,39	100,00

Artvin iline ait 1/25.000 ölçeğinde Çevre Düzeni Planı bulunmamakta olup Ordu, Trabzon, Rize, Giresun, Gümüşhane, Artvin illeri için hazırlanmış bölgesel 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (ÇDP) kullanılmaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 90 – Artvin ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 Yılı İçerisinde Alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	20	2	0	1	0	3	0	26
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	0	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 91 – Artvin ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Artvin ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	10	10
Çevre İzni Belgesi	0	12	12
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	22	22

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 92– Artvin ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	4
Ani (plansız) denetimler	223
Genel toplam	227

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
29	0,00

Çizelge 93 – Artvin ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	196.380	0	441.855	0	98.184	166.004	0	902.423
Uygulanan Ceza Sayısı	0	4	0	3	0	4	9	0	20

İlde madencilik ve kırma-eleme sektörlerindeki 3 tesise kapatma kararı uygulanmıştır.2 tanesi ÇED Kararı alınmadan faaliyete başlaması sebebiyle diğeri ÇED alanını aşması sebebiyle faaliyet durdurma kararı verilmiştir. Ayrıca 6 firmaya da faaliyetlerinin düzeltilmesi için meri mevzuat kapsamında süre verilmiştir.

İlde, SEVESO Bildirim Sistemine (BEKRA) giriş yapan 1 adet üst seviyeli kuruluş yer almakta olup Bakanlıkça onaylanmış Acil Durum Planları bulunmaktadır.

09. AYDIN

1. Hava Kalitesi

İlde 2016 yılı içinde ilave 7 Eylül Mahallesi, Adnan Menderes Bulvarı, Nazilli hava kirliliği ölçüm istasyonları kurulmuştur. Germencik ve Didim’de de bir ölçüm istasyonu kurulmuştur. 2016 yılında Aydın ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 94’de verilmektedir

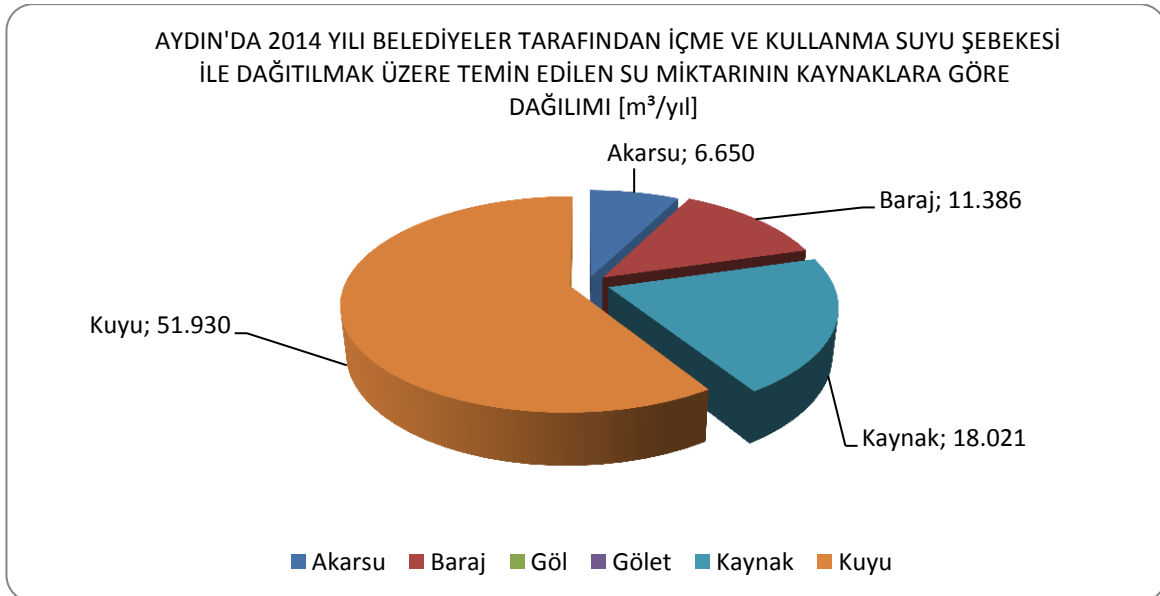
Çizelge 94 – Aydın ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	40	0	90	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	20	0	74	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	12	0	62	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	0	57	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7	0	45	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	7	0	58	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	50	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	2	0	59	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	4	0	73	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	0	80	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2016 yılı itibarıyla Aydın ilinde toplam 18 adet istasyon için egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi düzenlenmiş, egzoz gazı emisyon ölçümlerinde toplam 120.083 adet ölçüm pulu verilmiştir.

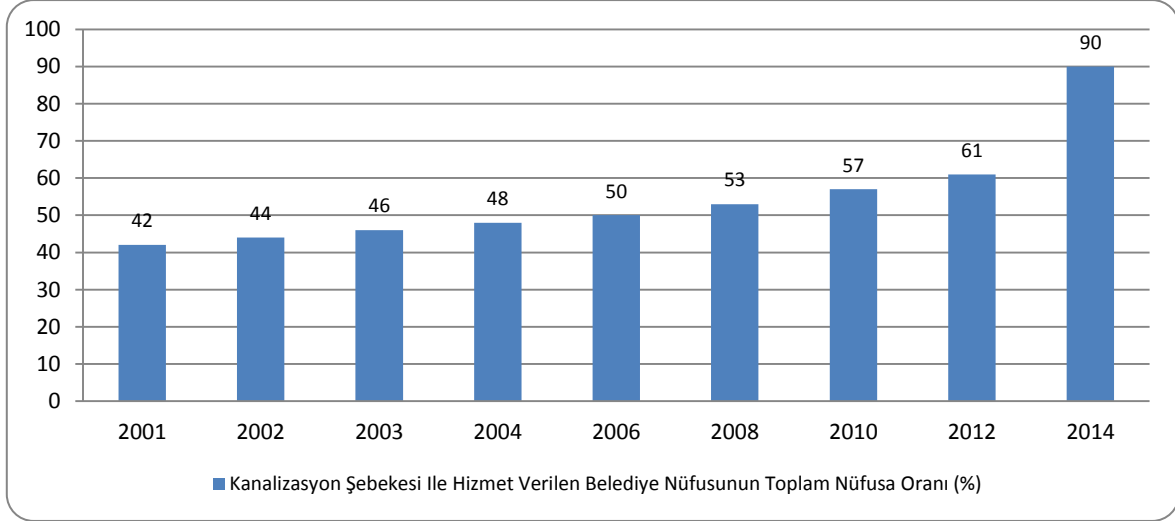
2. Su ve Atık Su Yönetimi

Aydın ili içme ve kullanma suyunu İkizdere Barajından (9.864.006 m³/yıl) ve Tabakhane Deresinden (5.346.101 m³/yıl) ve yeraltı suyu kaynaklarından sağlanmaktadır. Merkez ilçede 1 adet içme suyu arıtma tesisi mevcuttur. 1993 yılında devreye alınan içme suyu arıtma tesisinin kapasitesi 500 lt/sn’dir. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen 18 belediye mevcuttur.

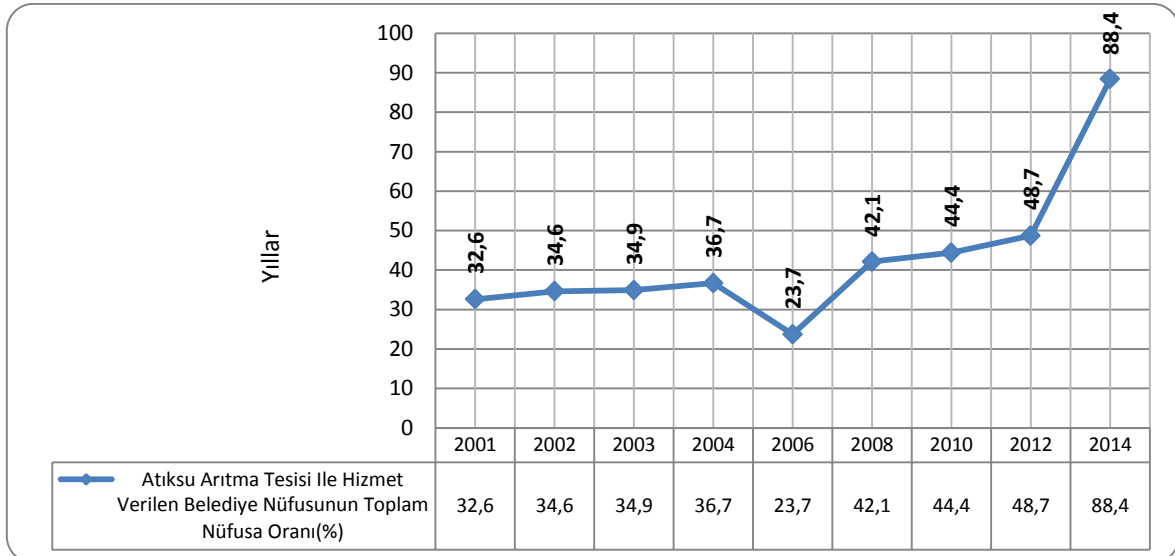

Grafik 1 – Aydın ilinde 2014 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı (TÜİK, 2016)

Aydın ilinde TÜİK 2014 verilerine göre 17 belediye tarafından kanalizasyon şebekesi ile hizmet veren belediye mevcuttur. Atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı 2014 yılında % 88,4'dür. Efeler Merkez ilçesinde 2016 yılı itibari ile 307.630 m kanalizasyon hattı mevcuttur.

Grafik 2 – Aydın ilinde yıllara göre kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı (TÜİK, 2015)

Grafik 3 – Aydın ilinde yıllara göre atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı (TÜİK, 2015)

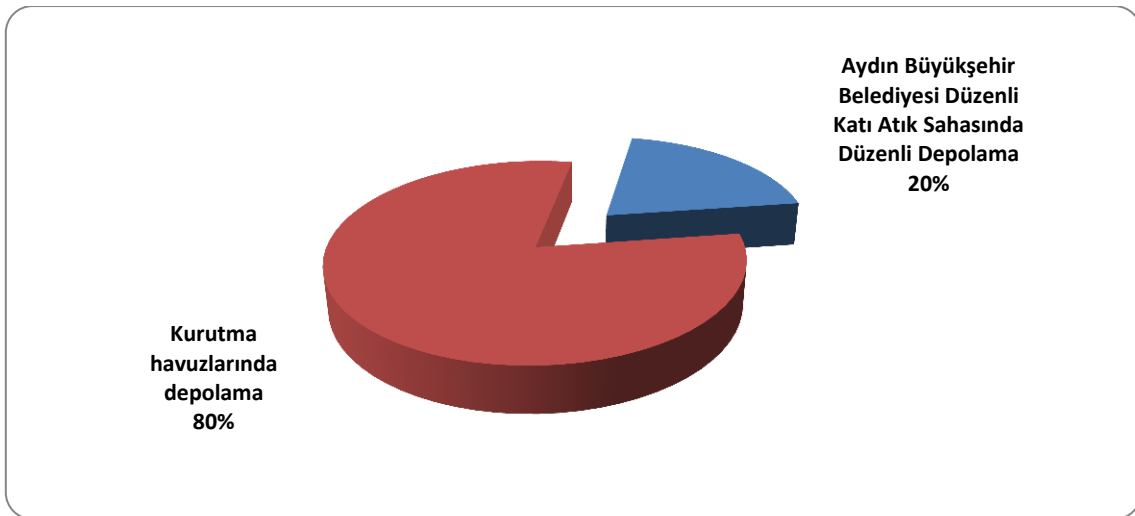
Çizelge 95 – Aydın ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
			Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Bozdoğan	Eymir Mahallesi AAT	X			Fiziksel Biyolojik	100	0,001	1.000	10
		Toki Konutları AAT					180	0,0017	1.500	
		Bozdoğan Genel AAT					1.200	0,0139	7.500	
		Yazıkent AAT					190	0,0017	2.000	
İlçeler	Buharkent	Buharkent Savcılı AAT	X			Fiziksel Biyolojik	250	0,0028	1.250	5
	Çine	Çine AAT	X			İleri	3.000	0,034	20.000	10
		Akçaova AAT	X			Doğal	250	0,0028	2.600	
	Didim	Didim AAT	X			Fiziksel Biyolojik	40.000	0,58	300.000	30
		Akbük AAT					2.500	0,028	2.500	
	Efeler	Doğu AAT	X			Fiziksel Biyolojik	53.531	0,62	176.000	500
		Dalama AAT	X			Doğal	300	0.0036	1.750	
		Umurlu AAT		X		Fiziksel Biyolojik	2.400			
		Aydın Otogar	X			Fiziksel Biyolojik	300	0,0035	1.500	20
	Germencik	Germencik AAT		X		Fiziksel Biyolojik	5.000			
	İncirliova	İncirliova AAT		X		Fiziksel Biyolojik	3.000			
	Karacasu	Karacasu AAT	X			Fiziksel Biyolojik	1.000	0,011	5.000	20
		Ataeymir AAT	X			Doğal	150	0,0024	1.200	
		Yenice AAT	X			Doğal	200	0,0023	1.100	
	Karpuzlu	Karpuzlu AAT	X			Fiziksel Biyolojik	200	0,002	1.500	20
	Koçarlı	Bıyıklı AAT				Fiziksel Biyolojik	160		1.200	10
	Köşk	Köşk AAT		X		Fiziksel Biyolojik			1.500	10
	Kuşadası	Kuşadası AAT		X		Fiziksel Biyolojik	89.794	0,87	Kuşadası AAT inşaatı tamamlanıp işletmeye alındığında yaklaşık 90.000 kişiye hizmet verecektir. Mevcutta atıksular Derin Deniz Deşarjı ile bertaraf edilmektedir	
		Yeniköy AAT	X			Fiziksel Biyolojik	112	0,0013	750	

Çizelge 95 – Aydın ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)	
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İlçeler	Kuyucak	Kuyucak AAT	X			Fiziksel Biyolojik	1.200	0,013	7.000	5
		Başaran AAT	X			Doğal	140	0,0026	1.400	
		Horsunlu AAT		X		Doğal	200	0,0023	1.000	
		Pamukören AAT	X			Doğal	400	0,0046	3.000	
		Kurtuluş AAT		X		Doğal	250	0,0028	1.250	
		Yamalak AAT	X			Doğal	300	0,0033	1.750	
	Nazilli	Nazilli AAT				Fiziksel Biyolojik	27.000	0,3125	80.000	100
		İsabaylı AAT	X				300	0,0034	1.500	
	Söke	Söke AAT	X			Fiziksel Biyolojik	50.000	0,578	250.000	50
	Sultanhisar	Sultanhisar AAT	X			Fiziksel Biyolojik	1.000	0,011	6.000	20
		Atça-1 AAT	X			Fiziksel Biyolojik	600	0,007	7.500	
		Atça-2 AAT	X			Fiziksel Biyolojik	600	0,007	7.500	
	Yenipazar	Yenipazar AAT	X			Fiziksel Biyolojik	600	0,007	6.500	20

Aydın Büyükşehir Belediyesi ASKİ Genel Müdürlüğüne bağlı Atıksu Arıtma Tesislerinden çıkan arıtma çamurları kurutma yataklarında kurutulduktan sonra oluşan çamurun %20 si Aydın Büyükşehir Belediyesi Düzenli Katı Atık Sahasında bertaraf edilmekte kalan kısımda kurutma havuzlarında depolanmaktadır.

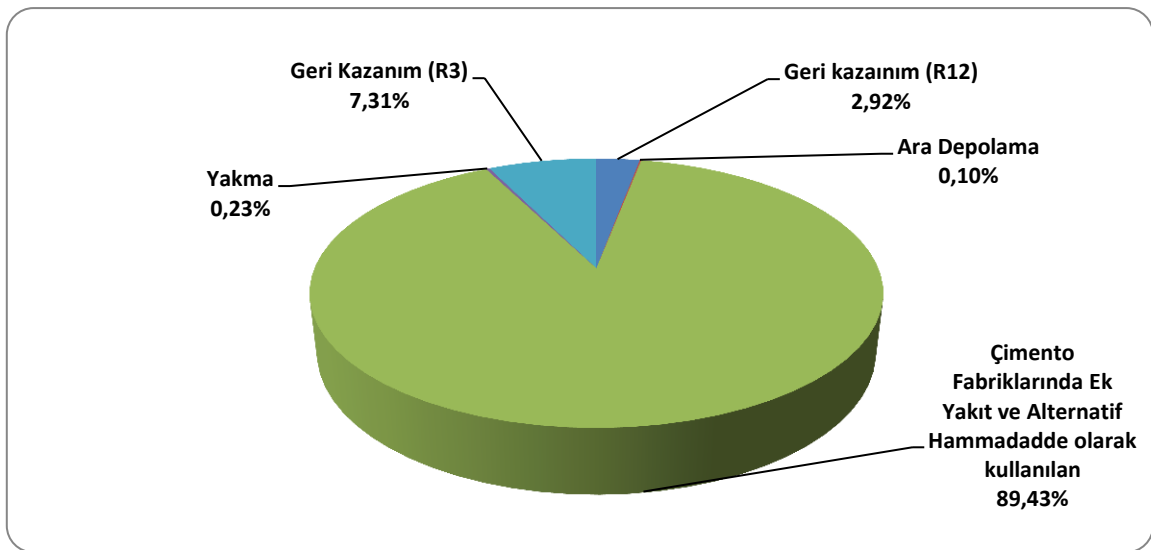

Grafik 4 - Aydın ilinde 2016 yılında belediyelerden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi (Aydın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2016)

Çizelge 96 – Aydın ilindeki OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, OSB Bilgi Sitesi, <https://osbbs.sanayi.gov.tr/>, 2015)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Açıklamalar
AYDIN	Var	2.500	Fiziksel Biyolojik Kimyasal	0,063	Veriler ölçüm ve analizleri göstermektedir
AYDIN	Proje aşamasında	9.000 ton/gün	Fiziksel Biyolojik Kimyasal	46	Söz konusu AAT proje aşamasında olup veriler hesaplamaya dayalıdır
ASTİM	Var	1.750	Fiziksel Biyolojik Kimyasal		
NAZİLLİ	Yok	-	-	-	Nazilli Belediyesi ve OSB Yönetimi arasında yapılan protokol ve meclis kararı doğrultusunda Aydın Büyükşehir Belediyesi’ne ait AAT’ye verilmektedir.
ORTAKLAR	Var	2000	Fiziksel Biyolojik Kimyasal		
ÇİNE	Proje aşamasında	400			Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi 1. Kademesinin Kapasite değeri verilmiştir
SÖKE	Yok	-	-	-	Fosseptiklerde biriktirilen atıksular Söke Belediye Başkanlığına ait vidanjörler ile çektilererek Aydın Büyükşehir Belediye Başkanlığı Söke Atıksu Arıtma Tesisine gönderilmektedir.
BUHARKENT	Yok	-	-	-	Faaliyette herhangi bir tesis yok.

2016 yılı itibariyle Aydın ilinde Kuşadası’nda 20, Didim’de de 11 olmak üzere toplam 31 mavi bayraklı plaj bulunmaktadır. 2016 yılında, Aydın ilinin kıyısı bulunduğu denizlerden, Kuşadası ve Didim ilçelerinden, kirlilik ölçüm araştırması çerçevesinde, 28 adet mavi bayrak, 41 âdeti deniz suyu noktası olmak üzere 69 noktadan 760 adet numune alınmış olup, bunların sonuçlarının 708 âdeti iyi kalite, 52 âdeti ise orta kalite sonuç olarak değerlendirilmiştir.

Grafik 5 - Aydın ilinde 2016 yılında sanayiden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi (Aydın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2016)

Çizelge 97– Aydın ilinde bulunan mavi bayraklı marinalar
(http://www.mavibayrak.org.tr/Plaj/PlajListesi.aspx?il_refno=9)

Bölge	Marina Adı
Didim	D-Marina Didim
Kuşadası	Setur Kuşadası Marina

Aydın ili Didim İlçesi Akköy Taşburun Balıkçı Barınağı açıklarında 1 nolu potansiyel alanda 11 adet deniz balığı yetiştiriciliği işletmesi mevcuttur. Bu işletmelerin toplam kapasitesi 22.000 ton/yıldır. Genel olarak çipura ve levrek balığı yoğun olmakla birlikte fangri, mercan, sinagrit, sarıağz, çinekop, karagöz, sivriburun ve sargos balıkları yetiştirilmektedir.

3. Atık

Aydın ilinde Aydın, Didim ve Kuşadası Belediye'lerinde faaliyet göstermekte olan toplam 3 adet düzenli katı atık depolama tesisi mevcuttur. 2016 yılı boyunca bertaraf tesislerinde depolanan atık miktarları 281.638,3 ton'dur.

Çizelge 98– Aydın ilinde bulunan düzenli katı atık depolama tesislerinde bertaraf edilen atık miktarı (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2016)

	TOPLANAN ATIK MİKTARI (ton)
MERKEZ	127,127.2
KUŞADASI	113,517.4
DİDİM	40,993.7
TOPLAM	281,638.3

Merkez Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde sızıntı suyu geri devir yapılmaktadır. Kuşadası ve Didim Katı Atık Düzenli Depolama Tesislerinde sızıntı suyu arıtma tesisleri bulunmaktadır. Aydın Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılacak olan transfer istasyonları ile ilçelerden katı atıklar toplanarak en yakın düzenli depolama tesisine gönderilecektir.

Aydın il sınırları içerisinde 2016 yılında 48 adet araca 1 yıllık ve Araç Takip Sistemi taktıran 150 adet araca da 2 yıllık olmak üzere toplam 198 adet hafriyat toprağı inşaat/yıkıntı atığı taşıma izin belgesi düzenlenmiştir. Aydın il sınırları içerisinde 2016 yılında 188.765 m³ toprak için rehabilitasyon geri kullanım izni, 1 adet alana da 39.652,42 m³ toprak için dolgu izni verilmiştir.

Çizelge 99– Aydın ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	3
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	17
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	7

Aydın ilinde 2016 yılı itibariyle kayıt altına alınmış toplam 231 adet piyasaya süren, 11 adet ambalaj üreticisi, 7 adet tedarikçi, 17 adet toplama ayırma tesisi, 7 adet geri kazanım tesisi bulunmaktadır. İlde 11 adet Belediyenin Ambalaj Atığı Yönetim planı onaylanmış, geri kalan 6 Belediye için çalışmalar devam etmektedir.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Aydın ilinde 2016'da 5.032,69 ton tehlikeli atık toplanmış, bu atığın 3.314,71 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 1.671,96 tonu bertaraf edilmiş, 42,739 tonu tesis içinde stokta beklemekte, 3,27 tonu da ihraç edilmiştir.

Atık Yönetim Uygulaması 2016 verilerine göre 995 ton atık endüstriyel yağ, 4.290 ton atık motor yağı toplanmış, bu miktarın 4.212 tonu geri kazanılmış, 73 tonu ihraç edilmiş ve 5 tonu da stokta beklemektedir.

2016 yılında Aydın ilinde 106,40 ton atık akümülatör, 503 kg atık pil toplanmış, 126.301 kg kullanılmış kızartmalık yağ, 4.590 kg kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır. 57.651 ton ömrünü

tamamlamış lastik geri kazanıma gönderilmiş, 26.040 ton ömrünü tamamlamış lastik çimento fabrikasında yakılarak bertaraf edilmiştir.

2016 yılında Aydın ilinde 1.378,21 ton tıbbi atık toplanarak Aydın Belediyesi'nin ilde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilerek bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı: Türkiye'nin ve dünyanın en benzersiz doğal alanlarından birisi olan Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası Millî Parkı 27.675 hektarlık bir alana sahiptir. Bu alanın 10.985 hektarı 19.05.1966 yılında Millî Park ilan edilen Dilek Yarımadasına, 16.690 hektarı 1994 yılında Milli Park ilan edilen Büyük Menderes Deltasına aittir. Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, dünyada bir örneği daha olmayan; bir yanda Akdeniz'den Kafkasya'ya kadar kıyılarda yayılım gösteren neredeyse tüm bitkilerin doğal olarak bir arada görüldüğü botanik bahçesi; yırtıcı kuşları ve vahşi hayvanlarıyla bir dağlık arazi ve onu çevreleyen sualtı zenginlikleri, diğer yanda da yüzlerce kuş türünü barındıran, zengin balık çeşitleriyle bir delta ve bütün bunları çevreleyen tarihi ve kültürel zenginliklere sahiptir Milli Parkın Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Park florasında 95 familyaya ait; tür, alttür ve varyete düzeyinde 804 adet bitki belirlenmiştir. Bu bitkilerden 6 adedi dünyada sadece burada görülen (endemik) türlerdir. Bunlarla birlikte Türkiye için endemik olan 31 adet bitki türü vardır. Yarımada kaydedilen diğer veriler şunlardır; 28 tür memeli, 42 tür sürüngen, 45 tür deniz canlısı mevcuttur. Dünyanın en nadir 10 deniz memelisinden biri olan Akdeniz foku (*Monachus monachus*)'da yarımada kıyılarında görülebilir.

Tavşanburnu Tabiat Parkı: Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Mesire Yeri statüsü iptal edilerek 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 3. maddesine göre Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 15,87 ha alana sahiptir.

Bafa Gölü Tabiat Parkı: 08.07.1994 tarihinde, Bakanlar Kurulu kararıyla 12.281 hektar büyüklüğündeki alan, Bafa Gölü Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Birçok kuş türünü de barındıran göl, bu özelliği sayesinde uluslararası önemli kuş alanları listesinde ilk sıralarda yer almaktadır. Gerek sulak alan, gerek Tabiat Parkı olması açısından önem taşıyan Bafa Gölü, Beş Parmak Dağları ve antik kentleri ile olağanüstü güzelliklere sahiptir. Bafa Gölü yakınında Beşparmak dağlarında nesli tükenme sınırında olan Akkuşlu Kartal yaşamaktadır. Bafa Gölündeki adacıklarda Kaşıkçı Kuşu yuva yapmaktadır. Ayrıca yine nesli tükenme sınırında olan Küçük Kerkenez, Aydın ilindeki bir köyde üremektedir.

Fotoğraf 3 – Bafa gölü

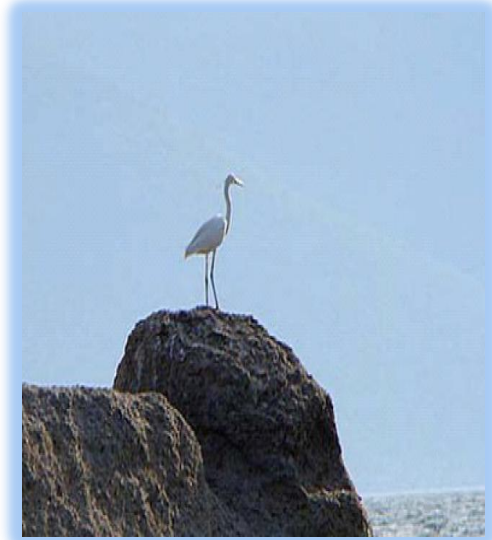
Şarlan Tabiat Parkı: 12.03.2014 tarih ve 469 Sayılı Bakan Olur'u ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. Maddesi gereğince Şarlan Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Şarlan Tabiat Parkı 38 hektar büyüklüğe sahiptir.

Çağlayan Tabiat Parkı: 12.03.2014 tarih ve 470 Sayılı Bakan Olur'u ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. Maddesi gereğince Çağlayan Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Çağlayan Tabiat Parkı 38 hektar büyüklüğe sahiptir.

İlde A sınıfı sulak alan niteliğinde olan Büyük Menderes Deltası ve Bafa Gölü bulunmaktadır. Deltanın ortalama büyüklüğü 16 675 ha'dır. Bafa Gölü 12.281 ha alana sahiptir. Bafa Gölünde 2016 Kış Ortası Su Kuşu Sayımlarında 34.507 adet, Büyük Menderes Deltasında 48.193 adet ve Azap Gölünde 104 adet kuş sayılmıştır.

Büyük Menderes Deltası Sulak Alanı: Dilek yarımadasının hemen güneyinde bulunan Büyük Menderes Deltası, morfolojik gelişimin hızlı olduğu ağız kısmında, bu gelişim sürecinin ürünü olan birçok lagün ve bataklıkları bünyesinde barındıran uluslararası niteliklere haiz bir sulak alan karakterindedir. Büyük Menderes Deltasının alanı 16.690 ha'dır. Tatlı ve tuzlu suyun birbirine karıştığı bu lagüner sistem, bünyesinde zengin bir biyolojik çeşitliliği barındırmaktadır. Lagünler zengin balık potansiyeline sahiptir. Bu zengin ekosistemde 209 kuş türü görülmektedir. Bölge aynı zamanda nesli tehlike altında olan ve dünyada sadece 2.000 civarında kaldığı sanılan Tepeli Pelikanın en önemli kuluçka alanlarından biridir. Lagünler tepeli pelikanların yanı sıra yine dünya çapında nesli tehlike altında olan cüce karabatak adlı türü de barındırmaktadır. Kışları sayıları 30.000'i aşan beş tür ördek ve 6.000 nin üzerinde flamingo gözlenebilmektedir.

Bafa Gölü Sulak Alanı: Eskiden Ege Denizi'nin bir koyu olan Bafa Gölü'nün, Büyük Menderes nehri tarafından taşınan alüvyonlarla denizle olan ilişkisi kesilmiş ve bu koy bir "lagün" haline dönüşmüştür. Göl, Didim merkez'e 10 km mesafededir. Söke-Milas Karayolunun doğusunda yer almakta olup; ortalama olarak 7 bin hektarlık alanı kaplamaktadır. Ülkemizin önemli göllerinden biri olan Bafa Gölü'nde 4 ada bulunuyor. Bunlar Menet, Kahvehisar, Kargaasarı, Kapıkırı adalarıdır. Bafa Gölü ve çevresi sahip olduğu su kuşları zenginliği ve doğal güzellikleri nedeniyle Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından "Tabiat Parkı" olarak ilan edilmiştir. Yaklaşık 210 çeşit kuş türü bulunan bu önemli kuş alanında (ÖKA) yaşayan kuş türlerinin bir kısmı Avrupa'da ve dünyada nesli tehlike altında olan türlerdir. Bunlardan bazıları Atkuyruklu Kartal, Beyaz Leylek, Gök Doğan, Küçük Karabatak, Küçük Balaban, Gece Balıkçısı, Alaca Balıkçıl, Erguvani Balıkçıl, Yılan Kartalı, Angıt, Saz Delicesi, Kızıl Şahin, Uzun Bacak, Yalı Çapkını, Alaca Yalı Çapkını, Küçük Kerkenez'dir.

Fotoğraf 4 – Bafa Gölü kuşları (A.Egemen İŞCAN, Süleyman PINAR)

Azap Gölü Sulak Alanı: Azap Gölü, ılıman iklimin koşullarının olduğu bir sulak alan ekosistemi olup, Aydın'ın Söke İlçesi'ne bağlı Yeşilköy ve Avşar Köyleri arasındadır. Yüzölçümü 0,29 km²'dir. Bafa Gölü'nün kuzeyinde olup, rakımı 7 m'dir. Azap Gölü sığ ve köklü su bitkilerinin yoğun olarak bulunduğu ve besince zengin bir göl olup, yüksek biyolojik çeşitlilik barındırmaktadır. Sazlıklar bu biyolojik çeşitliliğin en önemli parçasıdır. Hem kuşlar, hem de değişik canlılar için sazlıklar hayati

önem taşımaktadır. Azap Gölü değişik özelliklerdeki zengin bitki çeşitliliği ile çok sayıda kuşa kuluçka imkanı sağlamakta, göç esnasında konaklayan ve kışlayan kuşlar için cazip bir ortam oluşturmaktadır. Göl yüzeyinde bulunan sazlık ve adacıklarda Sakar Meke, Bahri, Küçük Batağan, Yeşilbaş, Küçük Akbalıkcıl ve Angıt türü kuşlar üremektedir. Küçük Karabatak ve Tepeli Pelikan gibi nesli tehlike altında olan türlerde kışın gölde barınmaktadır.

İl sınırları içerisinde bulunan **Büyük Menderes Deltası**, aynı zamanda 1. Derecede Doğal Sit Alanı statüsündedir. Ayrıca, Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun, 20/03/2009 tarih ve 2067 sayılı kararı ile onaylanmış **Altın Ada (Panayır Adası)**, İzmir II Nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları koruma Kurulu'nun 19/06/1996 tarih ve 5900 sayılı kararı ile onaylanmış **Çine Çayı Vadisi** ve yine aynı kurul tarafından ilk olarak 20/12/1989 tarih ve 1055 sayılı karar ile onaylanan ancak daha sonra, Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun, 09/07/2009 tarih ve 2187 sayılı ve 18/08/2009 tarih ve 2268 sayılı kararı sınırları genişletilmesi yönünde karar alınmış **Bafa Gölü ve çevresi** de I. Derecede Doğal Sit Alanı statüsündeki alanlardandır.

Aydın ili Kuşadası ilçesi, Kirazlı köyü sınırları içerisinde yer alan ve İzmir II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 06/06/1997 tarih ve 6814 sayılı kararı ile tescillenmiş **Arslanlı (Yaren) Mağarası**, 17/01/2001 tarih ve 9772 sayılı kararı ile tescillenmiş Karacasu ilçesi, Sırtlandağı mevkiinde **Sırtlanini Mağarası** ile 02/08/1989 tarih ve 827 sayılı kararı ile tescillenmiş Kuşadası ilçesi, Güzelçamlı beldesi sınırları içerisinde yer alan **Zeus Mağarası**, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 11/07/2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile "Tabiat Parkı" olarak ilan edilen Tavşan Burnu Tabiat Parkı, İzmir II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 09/09/1998 tarih ve 7997 sayılı kararı ile Cumhuriyet tarihinde önemli bir yeri olan eski Sümerbank tekstil fabrikasına ait **Sümerbank Alanı** III. Derecede Doğal Sit statüsünde ayrı bir korunan alanlardandır.

Çizelge 100 – Aydın ilinde bulunan doğal sit alanları (Aydın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

	Sit Alanının Adı	Derecesi	Tescil Tarihi	Tescil No	Alanı (ha)
1	Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası	I.	14.12.1994	4448	10.846,01
	Dilek Yarımadası Deltası Güney Sınırı Akköy	I.	20.03.2009	2064	
2	Bafa Gölü ve Çevresi	I.	20.12.1989	1055	8.078,45
3	Bafa Gölü ve Çevresi	III.	20.12.1989	1055	7.078,59
4	Çine Çayı Vadisi	I.	19.06.1996	5900	1.062,49
5	Çine Çayı Vadisi İçi Baraj Gölü	II.	19.06.1996	5900	1.122,03
6	Çine Çayı Vadisi (Hacı Paşalar Köyü)	III.	19.06.1996	5900	44,63
7	Çine Çayı Vadisi (Alabayır Köyü)	III.	19.06.1996	5900	71,44
8	Çine Çayı Vadisi (Kırksakallar Köyü)	III.	19.06.1996	5900	41,44
9	Çine Çayı Vadisi (74 Parsel ve civarı)	III.	19.06.1996	5900	27,63
10	Çine Çayı Vadisi (Söğütcük Köyü)	III.	19.06.1996	5900	33,11
11	Çine Çayı Vadisi (Kabalar Köyü Saraç Mah.)	III.	19.06.1996	5900	36,95
12	Çine Çayı Vadisi (Kabalar Köyü Harımcık Mah.)	III.	19.06.1996	5900	24,75
13	Çine Çayı Vadisi (Tüller Mah.)	III.	19.06.1996	5900	21,77
14	Didim Akyeniköy 1686 parsel	I.	06.02.2002	10406	55,17
15	Sırtlanini Mağarası	I.	22.03.1989	639	35,33
16	Altında (Panayır Adası)	I.	20.03.2009	2067	42,30
17	Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası	III.	09.09.1998	7997	23,04
18	Zeus Mağarası	II.	12.06.1996	5861	4,95
19	Arslanlı Mağarası	I.	06.06.1997	6814	2,87

Çizelge 101 – Aydın ilinde bulunan tescilli ağaçlar (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

	İLÇESİ	ADRESİ	NİTELİĞİ
1	Bozdoğan	Yazıkent	7 Adet Çınar Ağacı
2	Bozdoğan	Yazıkent	Menengiç Ağacı
3	Buharkent	Savcılı Köyü	Çınar Ağacı
4	Buharkent	Buharkent, özel arazi içinde	10 Adet Meşe Ağacı
5	Çine	Akçaova Eski Cami	Toplu Tescil, cami, köprü, çınar
6	Çine	Karpuzlu Asfaltı	Çınar Ağacı
7	Çine	Karanfiller	Menengiç Ağacı
8	Didim	Akköy Köy Meydanında	Toplu yapı tescil + ağaç tescili
9	Didim	Merkez	Keçiboynuzu
10	Didim	Merkez	Çitlenbik
11	Germencik	Selatin Köyü	Çınar Ağacı
12	İncirliova	Tren İstasyonu Yanı	Çınar Ağacı
13	İncirliova	Namık Kemal Cad.	Çınar Ağacı
14	İncirliova	Belediye Önü	Çınar Ağacı
15	Karacasu	Geyre Afrodiasias Misafir Evi Önü	Çınar Ağacı
16	Karacasu	Geyre Afrodiasias Kazı Evi Önü	Çınar Ağacı
17	Karacasu	Nacıınar Mevkii	2 Adet Çınar Ağacı
18	Karacasu	Kahvederesi Mevkii	9 Adet Kavak
19	Karacasu	Çamköy Bıçakçı Mevkii	9 Adet Çınar Ağacı
20	Karpuzlu	Yahşiler Köyü	Dut Ağacı
21	Koçarlı	Güdüşlü Köyü Mezarlık Yakını	Menengiç Ağacı
22	Koçarlı	Güdüşlü Köyü	Çınar Ağacı
23	Koçarlı	Cinçin Köyü	Çınar Ağacı
24	Koçarlı	Dere Kenarı	Çınar Ağacı
25	Köşk	Başçayır Cad.	Çınar Ağacı
26	Köşk	Yukarudabanlı Mevkii	3 Adet Çıtlık Ağacı
27	Kuşadası	Karaova Mevkii	Çınar Ağacı
28	Kuşadası	Birlik Yapı Koop.	Meşe Ağacı
29	Kuşadası	Çınar Tatil Sitesi	Çınar Ağacı
30	Kuşadası	Değirmendere Mevkii	Çınar Ağacı
31	Kuşadası	Davutlar	Çınar Ağacı
32	Kuşadası	Güzelçamlı Çataltepe Mevkii	9 Adet Çınar Ağacı
32	Kuşadası	Davutlar Saraydamları Mevkii	Çınar Ağacı
34	Kuyucak	Merkez	Çınar Ağacı
35	Kuyucak	Yamalak Hanarkası Mevkii	Menengiç Ağacı
36	Merkez	Merkez	Sedir ve Fıstık Çamları
37	Merkez	Kemer Camisi Avlusu	Çınar Ağacı
38	Merkez	Aydın Tekstil Bahçesi	Aydın Tekstil bahçesi ağaç rölövesindeki tüm ağaçlar
39	Merkez	Paşayaylası Mevkii	Çınar Ağacı
40	Merkez	Merkez,	Palmiye Ağacı
41	Merkez	Dedekuyusu Haziresi	Kuyular, secdegah ve önündeki çınar ağaçları
42	Nazilli	İsabeyli Atatürk Bulvarı	Çınar Ağacı
43	Nazilli	İsabeyli İstiklal Mah.	Çınar Ağacı
44	Nazilli	İsabeyli Kurt. Mah. Mezarlık Kenarı	Selvi Ağacı
45	Nazilli	İsabeyli Tabanlı Mezarlığı	Çınar Ağacı

Çizelge 101 – Aydın ilinde bulunan tescilli ağaçlar (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017) (devam)

	İLÇESİ	ADRESİ	NİTELİĞİ
46	Nazilli	İsabeyli Tabanlı	Karaselvi
47	Nazilli	Pınarbaşı Mah.	Sedir Ağacı
48	Söke	Söke gar alanında	Demir Ağacı
49	Söke	Bağarası	Çınar Ağacı
50	Söke	Dilek Yarımadası Küçüknero Mevkii	Palamut Meşesi Ağacı
51	Söke	K.paşa Mah. Çınarlıbahçe Kahv. Önü	1 Çınar Ağacı
52	Söke	K.paşa Mah. 6 Eylül çay bahçesi	2 Çınar Ağacı
53	Sultanhisar	Eskihisar Köyü	Çınar Ağacı
54	Yenipazar	Karaçakal Köyü	Meşe Ağacı

Aydın İli sınırları içerisinde, tescil edilmiş 117 adet ağaç bulunmaktadır.

Fotoğraf 5 - Kuşadası İlçesi Güzelçamlı Mh. Küçük Nero Mevkii (H. Basri ÖZÇAKAN)

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 102 – Aydın ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

AYDIN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	17.501,06	2,21	22.596,21	2,85	23.146,83	2,87	24.576,39	3,05
2) Tarımsal Alanlar	375.014,74	47,28	371.369,97	46,82	389.278,38	48,26	388.439,74	48,16
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	392.705,12	49,51	391.336,79	49,33	385.754,85	47,83	384.505,26	47,67
4) Sulak Alanlar	527,25	0,07	369,36	0,05	428,11	0,05	428,11	0,05
5) Su Yapıları	7.503,08	0,95	7.579,00	0,96	7.966,80	0,99	8.633,43	1,07
TOPLAM	793.251,25	100,00	793.251,33	100,00	806.574,97	100,00	806.582,93	100,00

09.03.2011 tarihinde onaylanan "Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı"nın M18, M19, M20, M21, M22, N18, N19, N20, O18, O19, O20, O21, O22, O23, P 22 no'lu paftalarında (Değişiklik Gerekçe Raporu, Değişiklik Listesi) 11.11.2008 tarih ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik", 4856 sayılı Kanun'un 2 (h) ve 10 (c) maddeleri ile 2872/5491 sayılı Kanun'un 9 (b) maddesi uyarınca 05.07.2011 tarihinde değişiklik yapılmıştır.

"Muğla, Bodrum Yalıkavak-Gündoğan-Göltürbükü Turizm Merkezi" sınırının gösterilmesine ilişkin Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (N18 Paftası) 26.12.2012 tarihinde onaylanmıştır.

Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (M18 ve M19 Paftaları) 25.03.2015 tarihinde onaylanmıştır.

Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (M22 Paftası ve Plan Değişikliği Gerekçe Raporu) 22.01.2016 tarihinde onaylanmıştır.

Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (M19 Paftası ve Plan Değişikliği Gerekçe Raporu) 04.08.2016 tarihinde onaylanmıştır.

Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (L22, M18, M19, M23, N18, N19, N20, N22, O20, O21 Paftaları, Lejand, Plan Açıklama Raporu, Plan Hükümleri ve Plan Değişikliği Gerekçe Raporu) 644 Sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca Bakanlık Makamı'nın Olur'u ile 26.12.2016 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 103– Aydın ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Aydın ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	26	3	8	20	0	0	2	59
ÇED Olumlu Kararı	3	3	0	4	1	0	0	11
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 104– Aydın ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Aydın ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	7	31	38
Çevre İzni Belgesi	0	58	58
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	3	4
TOPLAM	8	93	101

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 105 – Aydın ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Aydın ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	117
Ani (plansız) denetimler	1.004
Genel toplam	1.121

Çizelge 105 – Aydın ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Aydın ÇŞİM, 2017) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
81	0,00

Çizelge 106 – Aydın ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Aydın ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	Çevre Görevlisi/Yönetimi	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	748.692	2.043,50	49.095	49.092	124.450,5	98.136	8.178	1.079.687
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	0	1	2	7	13	1	37

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Aydın ilinde 5'i alt seviye, 8'i de üst seviye olmak üzere toplam 13 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

10. BALIKESİR

1. Hava Kalitesi

Balıkesir ilinde 2016 yılında evsel ısınma amacıyla 44.225 ton yerli kömür, 34.295 ton ithal kömür, sanayide de 34.295 ton yerli ve ithal kömür kullanılmıştır. İlde 2016'da konutlarda 79.825.787 sm³, sanayide 31.155.960 sm³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Balıkesir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 107'de verilmektedir.

Çizelge 107 – Balıkesir ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

PM ₁₀ (µg/m ³)	Bandırma	Balıkesir	Ortalama	SO ₂ (µg/m ³)	Bandırma	Erdek	Balıkesir	Ortalama
OCAK	45,9	66,5	56	OCAK	13,8	5,6	17,8	12,4
ŞUBAT	47,9	55,6	52,5	ŞUBAT	10,9	4,6	9,5	8,3
MART	50,8	45,6	47,4	MART	9,5	4,6	8,0	7,4
NİSAN	52,7	41,0	45,8	NİSAN	7,4	6,6	3,9	6
MAYIS	38	33,6	36	MAYIS	4,9	4,5	3,2	4,2
HAZİRAN	40,7	32,5	36,3	HAZİRAN	5,6	5,7	2,3	4,5
TEMMUZ	36,2	28,8	32,6	TEMMUZ	2	5,1	2,0	3
AĞUSTOS	39,3	32,5	35,6	AĞUSTOS	2	1,9	1,8	1,9
EYLÜL	34,6	28,8	32,3	EYLÜL	2,9	2,9	2,8	2,9
EKİM	41,7	37,3	39,4	EKİM	1,9	6	4,6	4,2
KASIM	52,8	58,8	55,4	KASIM	4,9	4,6	10,7	6,7
ARALIK	47,5	50,2	49,2	ARALIK	9,9	8,9	14,8	11,2

01.Ocak–31.Aralık.2016 arası 24 saatlik ortalama PM₁₀ konsantrasyonlarının incelenmesi sonucunda, Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (HKDYY)'de 24 saatlik ortalama süre için verilen sınır değer (80 µg/m³) Bandırma istasyonunda toplamda 17 kez aşılmış olduğu görülmektedir.

01.Ocak-31.Aralık.2016 arası 24 saatlik ortalama PM₁₀ konsantrasyonlarının incelenmesi sonucunda, HKDYY'de 24 saatlik ortalama süre için verilen sınır değer (80 µg/m³) Balıkesir İstasyonu'nda toplamda 32 kez aşılmış olduğu görülmektedir

01.Ocak–31.Aralık.2016 arası 24 saatlik ve saatlik ortalama SO₂ konsantrasyonlarının incelenmesi sonucunda, HKDYY'de 24 saatlik ortalama süre için verilen 200 µg/m³ 'lük sınır değer ve 440 µg/m³ 'lük saatlik sınır değer istasyonlarda hiç aşılmadığı görülmüştür.

01.Ocak–31.Aralık.2016 arası saatlik NO₂ konsantrasyonlarının incelenmesi sonucunda, HKDYY'de verilen 280 µg/m³ 'lük sınır değer istasyonlarda hiç aşılmadığı görülmüştür.

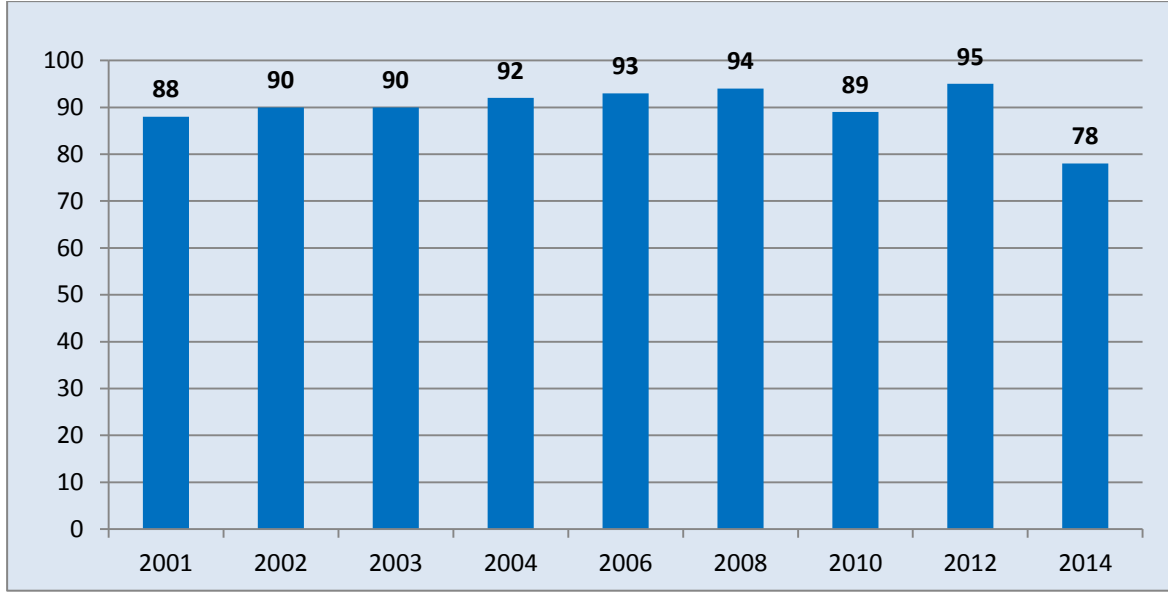
İl sınırları içerisinde 2016 yılında 12 adet emisyon ölçüm yetki belgesi, 136.548 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği ile Mavi Bayrak Projesi kapsamında Ege ve Marmara Denizine kıyısı olan ilçelerde Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından deniz suyu numunesi alınıp analizi yapılmaktadır. Bu çalışmalar her yıl Mayıs ve Eylül ayları içerisinde 15 günlük periyotlarda numune alınmak suretiyle yapılmaktadır. 2016 yılında Mavi Bayrak almaya hak kazanan plaj sayısı 22 marina sayısı 1 ve yat sayısı 3'dür.

Balıkesir ilinde 2016 yılı itibariyle denizde bulunan balık çiftlikleri sayısı 2 adet olup Ayalık Bölgesi'nde yer almaktadır.

Balıkesir ilinde kentsel su temini için çekilen suyun kaynağını baraj, kuyu, kaynak, akarsu ve gölet oluşturmaktadır. İlde kullanılan içme ve kullanma suyunun %27'si kuyulardan, %49'u barajlardan, %19'u kaynak suyundan, %3'ü akarsulardan ve %2'si ise göletlerden sağlanmaktadır (TÜİK, 2015). İlde kullanılan içme ve kullanma suyu ise 8 adet arıtma tesisi tarafından artılmaktadır.

Grafik 6 – Balıkesir ilinde kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranının değişimi (TÜİK, 2015)

2016 yılı içerisinde BASKİ Genel Müdürlüğü tarafından Marmara Saraylar Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi ile Dursunbey Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi inşaatları tamamlanmış faaliyet geçirilmiştir. 2017 yılı içerisinde ise Gönen İlçesi Kentsel Atıksu Arıtma Tesisinin inşaatının tamamlanması ve devreye alınması planlanmaktadır. Ayrıca, Havran Büyükdere Kentsel Atıksu Arıtma Tesisinin kapasitesinin artırılarak Havran İlçe kanalizasyonu atık sularının terfi hattı ile bu arıtma tesisine alınıp artırılması planlanmaktadır.

Çizelge 108 – Balıkesir ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Balıkesir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi BALIKESİR MERKEZ (Altıeylül ve Karesi İlçeleri)	X	-		Fiziksel + Biyolojik	67.117	-	337.809	7.800
İlçeler AYVALIK (MERKEZ)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik (Elektroflokülasyon)	4.800	-	64.462	21,3
AYVALIK (KÜÇÜKKÖY)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik + İleri	30.000	-	11.194	21,4
AYVALIK (ALTINOVA)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik + İleri	8.300	-	14.372	21,3
BURHANİYE (MERKEZ)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	12.000	-	52.674	21,4
BURHANİYE (PELİTKÖY)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik + İleri	4.080	-	2.574	21,3
EDREMİT KÖRFEZİ BELEDİYE BİRLİĞİ (ZEYTİNLİ-AKÇAY)	X	-	-	Fiziksel +Biyolojik	23.760	-	90.000	
EDREMİT (ALTINOLUK)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	16.000	-	20.003	21,3
İVRİNDİ	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	1.000	-	3.487	21,2
İVRİNDİ (BÜYÜKYENİCE)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	500	-	2.539	
MANYAS	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	1.000	-	6.466	21,2
MANYAS (SALUR)	X	-	--	Fiziksel + Biyolojik	5.000	-	2.321	21,2

Çizelge 108 – Balıkesir ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Balıkesir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017) (devam)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
ERDEK (OCAKLAR)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	2.000	-	1.968	21,2
GÖMEÇ	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	1.000	-	6.500	21,2
GÖMEÇ (KARAAĞAÇ)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	500	-	2.667	21,2
HAVRAN (BÜYÜKDERE)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	500	-	2.450	21,2
MARMARA (SARAYLAR)	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	500	-	9.500	
DURSUNBEY	X	-	-	Fiziksel + Biyolojik	4.500	-	18.000	
MARMARA (TOPAAĞAÇ)	X	-	-	Paket Arıtma Ardışık Kesikli Reaktör	600	-	3.000	
BALYA	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
BANDIRMA	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
BİGADIÇ	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
GÖNEN	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
KEPSUT	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
SAVAŞTEPE	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
SINDIRGI	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
SUSURLUK	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
EDREMİT(NARLI)	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
ERDEK	-	PROJE	-	-	-	-	-	-
HAVRAN	-	PROJE	-	-	-	-	-	-

Balıkesir Organize Sanayi Bölgesi (Fiziksel+Biyolojik+Kimyasal) (3.300 m³/gün kapasite) ve Bandırma Organize Sanayi Bölgesinde (Fiziksel+Biyolojik) (1.500 m³/gün kapasite) işletmede olan atıksu arıtım tesisleri bulunmaktadır.

İlde arıtma çamurlarının toprakta kullanımında gerekli tedbirlerin alınması esaslarını sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde belirlemeyi amaçlayan “Evsel ve Kentsel Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanılmasına Dair Yönetmelik” (EKAÇTKDY) kapsamında yapılmakta olup bu kapsamda yalnız 1 (bir) adet işletmeye izin verilmiştir

3. Atık

Balıkesir ilinde, faaliyet gösteren bir adet 2. Sınıf düzenli depolama alanı bulunmakta olup, henüz faaliyette olmayan ve yapımı devam eden 1 adet düzenli depolama alanı bulunmaktadır. Söz konusu düzenli depolama sahasında sızıntı sularının arıtılması için atıksu arıtma tesisi mevcuttur.

Balıkesir Katı Atık Düzenli Depolama Alanı: Büyükşehir Belediyesinin üyesi bulunduğu, BAÇEYÖB (Balıkesir İli Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Belediyeler Birliği) kapsamında, birlik üyesi 7 ilçe belediyesinin (Altıeylül, Karesi, Bigadiç, Susurluk, İvrindi, Kepsut, Savaştepe) evsel katı atıkları bertaraf edilmektedir. BAÇEYÖB bünyesinde, düzenli depolama lotu, sızıntı suyu lagünü, sızıntı suyu arıtma tesisi, ambalaj atığı geri kazanım tesisi, tıbbi atık sterilizasyon tesisi, kompost tesisi ve 2 adet aktarma istasyonu bulunmaktadır. Bu tesisin çevre izni bulunmaktadır. Proje kapsamında 7 adet vahşi depolama alanı rehabilite edilerek kapatılmıştır. İl sınırlarında bulunan diğer 13 ilçe belediyesinin atıkları vahşi depolama yöntemi ile depolanmaya devam edilmektedir. Bu tesisin çevre izni bulunmaktadır.

Burhaniye Katı Atık Düzenli Depolama Alanı: Körfez Belediyeler Birliği tarafından Burhaniye İlçesinde yapımı planlanan katı atık düzenli depolama sahası projesi yapılmış olup ÇED aşamasına geçilmiştir. Söz konusu depolama alanına aşağıda isimleri verilen ve Körfez Belediyeler Birliğine üye

olan Belediyelerde oluşan evsel katı atıkların bertarafı sağlanacaktır. İlin Büyükşehir statüsüne geçmesi sebebiyle Birlik hüviyeti mülga olmuş, iş ve işlemler Balıkesir Büyükşehir Belediyesince yürütülmektedir.

Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından, hafriyat toprağı ile inşaat ve yıkıntı atıklarının yönetiminin sağlanabilmesi için Balıkesir ili, Altıeylül ilçesi ile Karesi ilçesinde 2 adet hafriyat toprağı sahası tespit edilmiştir. Bu sahaların tahsis ve izin ile işlemleri devam etmektedir. Karesi ilçesi sınırlarında yer alan taşınmazın bir bölümünde inşaat ve yıkıntı atıklarının depolanabileceğı ayrı bir lot projelendirilerek 2 yıl içerisinde Atıkların Düzenli Depolamasına Dair Yönetmelik hükümleri doğrultusunda III. sınıf düzenli depolama sahası oluşturulmasının planlanmaktadır.

Çizelge 109 – Balıkesir ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	7
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	11

Ambalaj atıklarının kaynaktan ayrı toplanması, ayrıştırılarak geri dönüşüme kazandırılması esasına dayalı hazırlanan Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliğı çerçevesinde ilde lisanslı, 7 adet toplama ayırma faaliyeti gösteren tesis, 11 adet geri dönüşüm faaliyeti gösteren tesis, 7 adet toplama ayırma ve geri dönüşüm faaliyetini birlikte gerçekleştiren tesis olmak üzere toplam 25 adet tesis bulunmaktadır.

İlde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından lisans verilmiş 4 adet Tehlike Atık Geri Kazanım Tesisi, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından lisanslandırılmış tehlikeli atık taşıma lisanslı 5 adet firma ve bu firmalara ait 15 araç bulunmaktadır. Atık Yönetim Uygulamasına göre 2016 yılında ilde toplanan 4.652 kg tehlikeli atığın 3.832 kg'ı geri kazanıma gitmiş, 860 kg'ı bertaraf edilmiş, 231 kg'ı da stokta bulunmaktadır.

İlde bulunan işletmelerden kaynaklanan atık endüstriyel yağlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş lisanslı firmalar tarafından, atık motor yağları ise PET-DER tarafından toplanmaktadır. İlde 2016 yılı sonu itibarıyla adet atık yağ üreticisi işletmelerden toplam 222 adet atık yağ beyanı yapılmıştır. Bu beyanlar sonucunda Balıkesir'de yaklaşık 189 ton atık motor yağı, 494,45 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır.

2016 yılı içerisinde Balıkesir ilinde toplanan atık akü miktarı 21.313 kg, toplanan atık pil miktarı da 60 kg'dır. 2016 yılı içerisinde Balıkesir ili sınırları içerisinde oluşan toplam atık lastik miktarı 129.943 kg'dır.

İl dahilinde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Bu işletmelerden 2 adedinde 02 03 01, 02 03 04 atık kodunda atıkların kabulü yapılamamaktadır. Bu tesislerde bitkisel rafinasyon tesislerinden elde edilen soapstcok yağ asidi halinde geri kazanılarak piyasaya verilmektedir. 2016 yılında 89.723 kg kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme için lisansı bulunan 1.080 yon/yıl kapasiteli 1 adet tesis bulunmakta olup, bu tesis lisansını 2015 yılı içinde almıştır. İlde 2016 yılında 1,85 ton atık elektrikli ve elektronik eşya işlenmiştir.

İlde Ömrünü Tamamlamış Araçlar için lisanslı 3 adet depolama tesisi ve bu tesisler ait teslim merkezi bulunmaktadır.

2016 yılında 966 ton tıbbi atık toplanmıştır. Toplanan tıbbi atıkların %100'ü sterilizasyona tabi tutularak Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin sterilizasyon tesisinde bertarafı sağlanmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde 2 adet Milli Park bulunmaktadır.

Kazdağı Milli Parkı: 1993 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile 21.450 ha lık alan Milli Park olarak ilan edilmiştir. Balıkesir İli sınırları içerisinde bulunan Kazdağı, endemik ve nadir bitki yönünden Türkiye'nin önemli bitki alanı olarak kabul edilmektedir. Kazdağı florasında yaklaşık 800 bitki türünün bulunduğu tahmin edilmektedir. Bunlardan başta Kazdağı göknarı olmak üzere 32 adet bitki türü endemiktir. Bunlardan bazıları; Abies equi –trojani (Kazdağı Göknarı), Jasione idea, Hypericum

kazdagensis (Kazdağı kantaron otu), Sideritis trojani (Kazdağı çayı, Sarıkız çayı, Dağ çağı), Digitalis trojana (Kazdağı yüksük otu), Thymus pulvinatus (Kekik), Armeria trojana, Allium kurtzianum (Yabani sarımsak), Allium kurtzianum (Yabani sarımsak) dir. Bunun yanında Türkiye'nin endemik türü olan ve Kazdağı'nda yetişen 48 adet, endemik olmayan ancak Türkiye'de sadece Kazdağı'nda yetişen 15 adet tür bilinmektedir. Belirlenen en önemli hayvan türleri; Karaca(Capreolus capreolus), Yaban domuzu (Sus scrofa), Ayı (Ursus arctos), Sırtlan (Hyaena Hyaena), Kurt (Canis lupus), Çakal (Canis aureus), Tilki (Vulpes vulpes), Tavşan (Lepus europeus), Porsuk (Meles meles), Sansar (Martes foina, Martes martes) vb. dir. Bölgede yapılan araştırmada 15-20 yıl öncesine kadar sırtlan ve vaşak gibi hayvanlar görülmesine rağmen, bugün bu türlerin tükendiği anlaşılmıştır. Kazdağı Milli Park'ında 55 kuş türü bulunmaktadır.

Fotoğraf 6 - Kazdağı Milli Parkı- Şahindere Kanyonu

Kuşcenneti Milli Parkı: Balıkesir ilinin Bandırma ve Manyas ilçeleri sınırları içinde yer alan Kuş Cenneti Milli Parkı, gerek kıtalararası coğrafi konumu, gerekse vejetasyonu etkileyen ritmik su hareketlerinin sağladığı avantajlar sayesinde, ekosistem değerleri itibari ile özel nitelikler taşıyan doğal servetlerimizdendir. Doğu batı doğrultusunda uzanan gölün uzunluğu 20 km, genişliği ise 14 km.'dir. Göl normal seviyedeyken kapladığı alan 16.400 hektardır. Kuş Cenneti Milli Parkı 1976 yılında Avrupa Konseyince iyi korunan ve yönetilen koruma alanlarına verilen "A" sınıfı diploma ile ödüllendirilmiştir. 1998 yılında Gölün tamamı Ramsar Listesine dahil edilmiştir. Manyas Kuş Gölü ve yakın çevresinde 34 familyaya ait 118 bitki türü tespit edilmiştir.

Ayrıca Türkiye'nin ilk A sınıfı sulak alan diplomasına sahip olan Manyas Gölü her yıl 2-3 milyon kuş için beslenme barınma kaynağıdır. Manyas Kuş Gölünün planktonlar ve dip canlıları bakımından zengin oluşu, gerek çeşitlilik ve gerekse yoğunluk bakımından çok yüksek düzeyde yaban hayatının barınmasına olanak sağlamaktadır. Gölde 23 balık, 18 amfibi ve sürüngen, 266 kuş türü tespit edilmiştir. Bünyesinde barındırdığı 266 kuş, 118 bitki ve Kuş Gölündeki 23 balık türü ve çeşitli sürüngen türleri için yaşamsal öneme sahiptir. Tüm Avrupa için nesli tehlike altında olan türler listesinde bulunan Tepeli Pelikan (Pelecanus crispus) ve Küçük Karabatak (Phalacrocorax pygmeus) alanda önemli sayıda ürer. Ayrıca gece Balıkçılı, Alaca Balıkçıl ve Kaşıkçı alanda üremektedir. Gölün diğer bölümlerinde üreyen kuşlar arasında Sumru dikkat çekmektedir. Kuş cenneti Milli Parkında

Karabatak, Küçük Ak Balıkçıl, Gri Ak Balıkçıl ve Çeltikçi koloniler halinde üremektedir. Manyas Kuş Gölü ve yakın çevresinde 34 familyaya ait 118 bitki türü tespit edilmiştir. Kuş Cenneti Milli Parkında baskın tür söğüttür (Salix alba).

Çizelge 110 – Balıkesir ilinde bulunan tabiat varlıkları

4 adet tabiat parkı	
Balıkesir-Değirmenboğazı Tabiat Parkı	24,90 ha
Ayvalık Adaları Tabiat Parkı	17.950,00 ha
Edremit Darıdere Tabiat Parkı	10,46 ha
Ayvalık Sarımsaklı Tabiat Parkı	15,81 ha
1 adet tabiatı koruma alanı	
Edremit-Kazdağı Göknarı Tabiatı Koruma Alanı	258,00 ha
2 adet milli park	
Manyas Kuşcenneti Milli Parkı	24.047,00 ha
Kazdağı Milli Parkı	24.450,00 ha
1 adet yaban hayatı geliştirme sahası	
Balıkesir-Kütahya Akdağ Yaban Geliştirme Sahası	1.223,00 ha
2 adet avlak sahası	
Edremit-Narlı Örnek Avlak Sahası	3.880,05 ha
Bigadiç-Karal Keklik Örnek Avlak Sahası	2.091,60 ha
2 adet sulak alan	
Manyas Kuş Gölü Sulak Alanı Koruma Bölgesi	20.047,00 ha
Gönen Çayı Deltası Sulak Alanları Koruma Bölgesi	428,18 ha

Gönen Deltası Sulak Alanı: 12.09.2007 tarihinde gerçekleştirilen 2007 yılı Ulusal Sulak Alan Komisyonu II. Olağan Toplantısı'nda; Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği kapsamında Gönen Deltası Sulak Alan Koruma Bölgesi sınırlarının yürürlüğe girmesine oybirliğiyle karar verilmiştir. Gönen Çayı Deltası tipik bir delta ekosistemine örnek olup, alanda bu ekosisteme özgü bitki ve hayvan türleri yetişmektedir. Alan ve çevresinin, içindeki genel omurgalı fauna yapısı dikkate alındığında oldukça zengin bir tür topluluğuna sahip olduğu görülmektedir. Delta içerisinde 5 familyaya ait 8 iki yaşamlı, 10 familyaya ait 14 sürüngen, 42 familyaya ait 164 kuş, 17 familyaya ait 43 memeli türünün yayılış gösterdiği belirlenmiştir. Bu sayı tüm Türkiye'deki (Balıklar hariç) omurgalı tür sayısı (yaklaşık 750 tür) ile karşılaştırıldığında, Türkiye'deki omurgalı türlerinin yaklaşık 1/3'ünü Gönen Çayı Deltası ve çevresinde bulmak mümkündür. Delta, balık türleri açısından değerlendirilecek olunursa tatlı su ağzlarına Marmara'dan girip çıkan türlerle birlikte 8 familyaya ait 14 tür balık bulunmaktadır. Gönen Çayı Deltası Sulak Alan Alt Havza sınırları içinde 60 familyaya ait, 150 cins ve 200 bitki bulunmaktadır.

Karakoç Deresi Mahalli Sulak Alanı: Ayvalık İlçesi sınırları içerisinde bulunan Karakoç Deresi Sulak Alanı 38 ha'dır ve alanda toplam 172 tür kuş bulunmaktadır. 24.01.2017 tarih ve 56 sayılı Oluru ile Mahalli Sulak Alan olarak tescil edilmiştir. 2016 yılı Kış Ortası Su Kuşu sayımında 34 tür, 1.500 adet kuş tespit edilmiştir.

Şeytan Sofrası Mahalli Sulak Alanı: Ayvalık İlçesi sınırları içerisinde bulunan Şeytan Sofrası Sulak Alanı 17 ha alana sahiptir ve alanda toplam 132 tür kuş bulunmaktadır. 24.01.2017 tarih ve 60 sayılı Oluru ile Mahalli Sulak Alan olarak tescil edilmiştir. 2016 yılı Kış Ortası Su Kuşu sayımında 22 tür, 210 adet kuş tespit edilmiştir.

Ayrıca ilde 4 adet tabiat parkı bulunmaktadır:

Fotoğraf 7 - Ayvalık Adalar Tabiat Parkı genel görünüş

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı: Ayvalık ilçesinde yer alan 196.243 dekarlık saha 21.04.1995 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Tabiat parkının Uzun Devreli Gelişme Planı 2004 yılında onaylanmıştır.

Sarımsaklı Tabiat Parkı: Ayvalık ilçesinde yer alan 16 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Gelişme Planı yapılmamıştır.

Değirmenboğazı Tabiat Parkı: Karesi ilçesinde yer alan 249 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Gelişme Planı yapılmış olup, onay safhasındadır

Fotoğraf 8- Kazdağı'na Endemik- *Abies nordmanniana subsp. equi-trojani*

Darıdere Tabiat Parkı: Edremit ilçesinde yer alan 104 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Gelişme Planı 2014 yılında onaylanmıştır.

Kazdağı Göknarı Tabiatı Koruma Alanı: Edremit ilçesinde yer alan 2.542 dekarlık saha 15.06.1988 tarihinde Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 111 – Balıkesir ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

BALIKESİR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	21.753,03	1,49	28.975,77	1,99	31.834,24	2,19	34.754,95	2,39
2) Tarımsal Alanlar	668.373,98	45,81	66.2882,9	45,43	689.151,28	47,36	687.667,59	47,26
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	748.333,90	51,29	746.441,63	51,16	713.869,40	49,06	711.124,68	48,87
4) Sulak Alanlar	2.930,03	0,20	2.538,92	0,17	2.512,58	0,17	2.512,58	0,17
5) Su Yapıları	17.602,91	1,21	18.154,66	1,24	17.817,77	1,22	1.9130,2	1,31
TOPLAM	1.458.993,85	100,00	1.458.993,88	100,00	1.455.185,27	100,00	145.5190	100,00

Balıkesir Çanakkale Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 20.08.2014 tarih ve 13549 sayılı Makam Olur'u ile onaylanmıştır. Yapılan itirazların değerlendirilmesi sonucunda birkaç defa değişikliğe uğramıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 112 – Balıkesir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Balıkesir ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	62	10	3	25	6	3	0	109
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	6	0	0	2	0	0	0	8

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 113 – Balıkesir ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Balıkesir ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	10	54	64
Çevre İzni Belgesi	20	71	81
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	5	3
TOPLAM	23	130	153

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 114 – Balıkesir ilinde 2016 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Balıkesir ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	37
Ani (plansız) denetimler	630
Genel toplam	667

Çizelge 114 – Balıkesir ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Balıkesir ÇŞİM, 2017) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	20	20.320,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
498	49.108,00

Çizelge 115 – Balıkesir ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Balıkesir ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	49.095	625.986	0	448.708	0	34.623,8	37.268	1.195.680,8
Uygulanan Ceza Sayısı	1	9	0	4	0	4	23	41

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2016 yılı itibariyle Balıkesir ilinde 7'si üst seviye, 6'sı da alt seviye olmak üzere toplam 13 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Ayrıca "BEKRA Bildirim Sistemi"nde 80 adet işletme de kapsam dışı olarak belirlenmiştir. Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Bakanlığımız internet sitesinde bulunan SEVESO Bildirim Sisteminde (BEKRA) bir işletmenin Acil Durum Planı bulunmaktadır.

11. BİLECİK

1. Hava Kalitesi

Hava kirliliği Bilecik için mevcut durumda öncelikli bir çevre sorunu değildir. Bunda kentin coğrafi yapısı, trafiğin az oluşu ve özellikle kent merkezinde doğalgaz kullanımının giderek yaygınlaşması etkilidir. İlde 2016 yılında konutlarda 34.436.768 m³ ve sanayide 475.459.648 m³ doğalgaz kullanılmıştır.

2016 yılı içerisinde ilde Merkez ilçesinde bulunan Hava Kalitesi İzleme İstasyonu yıl içerisinde birkaç günlük veri kayıpları haricinde sürekli olarak ölçümler yapmış ve Hava Kalitesi Ulusal İzleme sistemine veri aktarmıştır. Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu, Meteoroloji İl Müdürlüğü bahçesinde yer almaktadır. Aylık ve günlük ortalama değerlere bakıldığında istasyonda ölçülen iki temel parametrenin (PM10 ve SO₂) yıl içerisinde sınır değerleri aşmadığı görülmektedir. Özellikle SO₂ parametresi, sınır değerlerin çok altında kalmaktadır.

2016 yılında Bilecik ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 116'da verilmektedir.

Çizelge 116 – Bilecik ilinde 2016 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

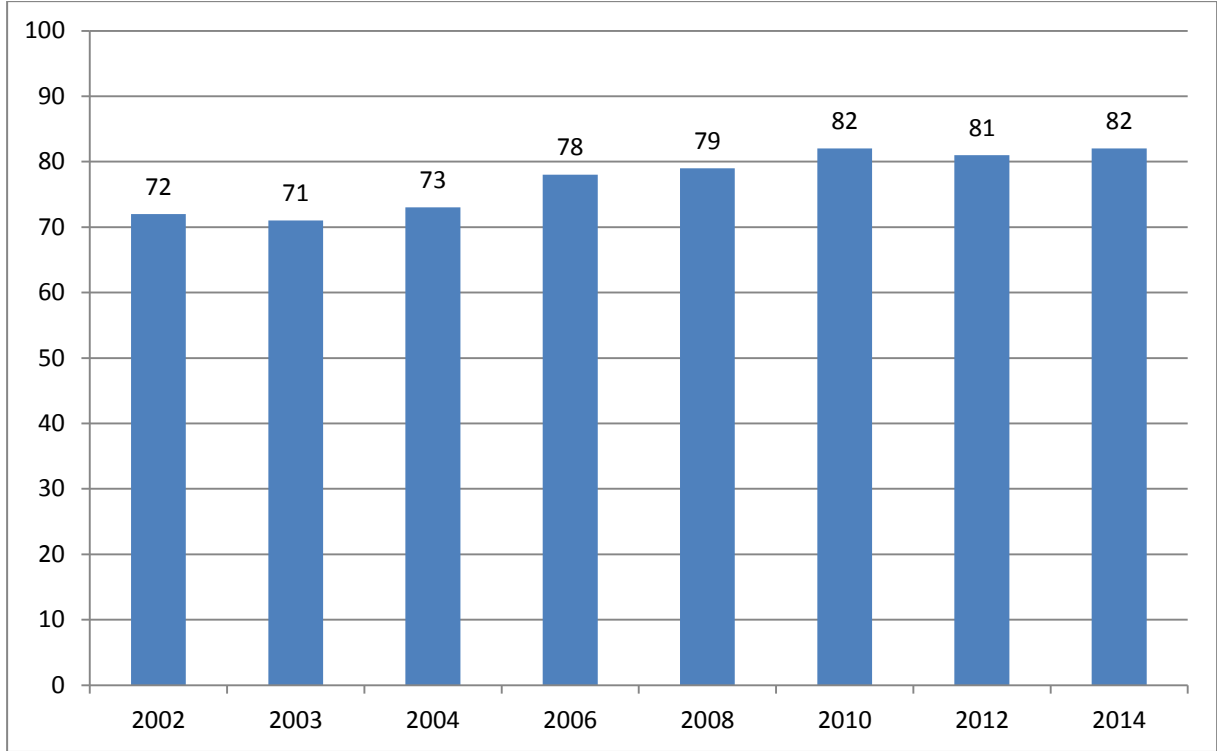
MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	21	0	40,6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	13	0	44,9	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	43,09	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	47,3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	39,7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	41,06	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	39,7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	44,3	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	38,7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	45,8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	10	0	51,86	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	11	0	45,2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Bilecik ilinde 5 adet Egzoz Emisyonu Ölçüm Belgesi'ne sahip firma bulunmaktadır. Bu firmalar tarafından 2016 yılı içerisinde 24.224 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bilecik ilinde tüm içme ve kullanma suyu ihtiyacı Karasu Deresinden ve derin kuyulardan karşılanmaktadır. İlin tamamına hizmet sağlanmaktadır. Kullanım amaçlı olarak 2010 yılında çekilen suyun %91'i kaynaklardan çekilirken, 2016 yılında bu oran %66'ya düşmüştür. Bilecik ilindeki tüm belediyeler içme ve kullanma suyu şebekesi hizmeti vermektedirler. Bu kapsamda Bilecik nüfusunun %99'una içme ve kullanma suyu şebekesi hizmeti ulaştırılmaktadır.

2016 yılı içerisinde Bilecik ilindeki yeraltı suyu kaynaklarından toplam çekilen su miktarı 45,90 hm³/yıl'dır.

Grafik 7 - Bilecik 2016 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı

Çizelge 117 – Bilecik ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Merkez	x			Fiziksel+ Biyolojik	15.255	-	59.500	-
	Merkez	-	Proje aşamasında	-	Elektro-kuagülasyon				
İlçeler	Bozüyük			X		-	-	-	-
	Gölpazarı			X		-	-	-	-
	İnhisar			X		-	-	-	-
	Osmaneli	X			Fiziksel+ Biyolojik	1.437	0,013	15.065	0,15
	Pazaryeri			X		-	-	-	-
	Söğüt			X		-	-	-	-
	Yenipazar			X		-	-	-	-

Bilecik ili Merkez ilçesinde faaliyet gösteren 1. Organize Sanayi Bölgesi bünyesinde faaliyet gösteren firmalara su temini, OSB bünyesindeki 6 adet DSİ Genel Müdürlüğü III. Bölgeden izinli kuyulardan çekilerek dağıtımı yapılmaktadır. Tesis faaliyetleri sonucu oluşan atıksular toplanarak OSB bünyesindeki arıtma tesisinde arıtılmaktadır. Yağmur suları ve endüstriyel nitelikli atıksular ayırık sistemde toplanmaktadır. Arıtma tesisinde arıtılan atıksular Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği Tablo 19. (Karışık Endüstriyel Atık Suların Alıcı Ortama Deşarj Standartları Küçük Ve Büyük Organize Sanayi Bölgeleri ve Sektör Belirlemesi Yapılamayan Diğer Sanayiler) kriterlerine göre arıtılarak Pelitözü Çayı'na deşarj edilmektedir. Günlük olarak deşarj edilen ortalama atıksu miktarı 2.500 m³ civarındadır.

Bölgede sanayide kullanma amaçlı su temini yapılmaktadır. Bu temin 6 adet derin kuyudan pompaj ile sağlanmaktadır. 2016 yılı itibari ile toplam su üretimi 1.653.224 m³/yıl dir. Tamamı kuyu suyudur. İçme suyu arıtım tesisi mevcut değildir.

Çizelge 118 – Bilecik ilinde OSB’lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Bilecik I. OSB	Aktif	5.500	Fiziksel/Kimyasal/Biyolojik	0,33
Bilecik II. OSB	Aktif	2.000	Biyolojik	-
Gölpazarı OSB	Yok	-	-	-
Pazaryeri OSB	Yok	-	-	-
Bozüyük OSB	Yok	-	-	-
Söğüt OSB	Yok	-	-	-

I. Organize Sanayi Bölgesi’nde bulunan arıtma tesisinden çıkan çamur yine OSB’nin atık depolama sahasında bertaraf edilmektedir.

Bilecik ili sınırları içerisinde kurulu olan ve çalışmakta olan hidroelektrik santrali sayısı 3’dür. Pamukova HES 9,3 MW kurulu güçte olup Osmaneli ilçesi, Ciciler Köyü sınırları içerisinde, Bükör-2 HES 13,05 MW kurulu güçte olup Gölpazarı ilçesi, Demirhanlar köyü sınırları içerisinde ve Darca HES 9,625 MW kurulu güçte olup Gölpazarı ilçesi, Küçükyenice Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır.

İlde, Bozüyük ilçesi, Karasu Çayının doğduğu bölgede su ürünleri üretim (genelde alabalık) çiftlikleri bulunmaktadır. Bu bölgede toplam 5 adet su ürünleri üretim tesisi bulunmakta ve tesisler Karasu Çayından alınan su ile üretimlerini gerçekleştirmektedir.

3. Atık

Şehirde günlük oluşan evsel atık miktarı yaklaşık 55-65 ton arası değişmektedir. Kişi başına atık miktarı ise 1,15 kg’dır. Bilecik genelinde yaz aylarında organik atıkların yüksek olmasına karşın kış aylarında da kül oranı yüksektir. Bu oran doğalgazın yayılmasıyla daha da düşecektir. Şehirde evsel atıklar ile birlikte, ambalaj atıkları ve tıbbi atıklar da ayrı olarak toplanmaktadır.

Bilecik ilinde katı atık düzenli depolama sahası yoktur. Vahşi depolama yapılmakla birlikte, Kızıldamlar Entegre Katı Atık Tesisi Projesi 200 hektarlık bir alanda yapımı devam etmektedir.

Bilecik ilindeki dört belediyenin (Bozüyük, İnhisar, Pazaryeri ve Merkez) atıkları için Ambalaj Atıkları Yönetim Planı mevcut olup lisanslı geri dönüşüm tesisiyle sözleşme imzalanmıştır. Şehirde 2016 yılında yaklaşık 559,83 ton ambalaj atığı ayrı toplanmıştır.

2016 yılı Aralık ayı sonu itibari ile ilde 2 adet geri kazanım konusunda lisanslı firma ve 5 adet toplama-ayırma konusunda lisanslı firma bulunmaktadır. İlde atık yönetim planı bulunan Belediyeler; Merkez, Pazaryeri, İnhisar ve Bozüyük Belediyeleri’dir.

Çizelge 119 – Bilecik ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	5
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi	2

Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca yayımlanan Atık Beyan Sistemi (ABS) nihai verilerine göre 2016 yılında Bilecik’te 6.073 ton, 2016 yılında ise 9.458 ton tehlikeli atık toplanmıştır.

Bilecik ilinde bitkisel atık yağlar için lisans alan geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. Toplanan bitkisel atık yağlar civar illerde bulunan lisanslı firmalara gönderilerek geri kazanımları ve bertarafı sağlanmaktadır. 2016 yılında, 14 adet bitkisel atık yağ üreticisi işletmeden 72.442 kg bitkisel atık yağ toplatılmıştır.

Bilecik ilinde 2016 yılında toplanan atık madeni yağın; 191.127 kg’ı geri kazanıma gönderilmiş, 22.305 kg’ı ihraç edilmiş, 6.695 kg’ı stokta kalmıştır.

İlde 2016 yılında 14.555 kg atık akü, 28 kg atık pil toplanmıştır.

Tıbbi atıklar da Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında yapılan sözleşmeyle 2011 yılından itibaren Eskişehir Büyükşehir Belediyesi’nin ilgili firma tarafından işletilen sterilizasyon

tesisine 1 adet araçla haftanın belirli günlerinde taşınmaktadır. Bilecik ilinde 2016 yılında 195 ton 2016 yılında ise 103 ton tıbbi atık oluşmuştur.

Bilecik ilinde hafriyat atıkları belediye tarafından özel bir firmaya toplattırılmaktadır. Hafriyat sahası merkez ilçede yer almakta ve özel bir firma tarafından işletilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bilecik ili yaban hayvanları açısından oldukça zengin bölgedir. İlin ormanlık, dağlık ve kayalık alanlarında tavşan, keklik, çulluk, yaban ördeği, kurt, tilki, ayı, sansar, dağ keçisi, yabandomuzu, bildircin, üveyik, geyik, karaca vb türleri mevcuttur. Yörede kürklü hayvan olarak tavşan, kurt, tilki, ayı, sansar, çakal vb bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde milli park bulunmamakla beraber bir adet tabiat parkı bulunmaktadır.

Küçükemal Tabiat Parkı, Pazaryeri ilçe merkezine 10 km uzaklıktaki Küçükemal Köyü bulunmakta olup yakınındaki gölet çevresi çam ağaçlarıyla kaplıdır. 10,3 ha büyüklüğündedir.

Bilecik ili Merkez ilçede; 2 adet 1.Derece Doğal Sit Alanı, 3 adet 3. Derece Doğal Sit Alanı bulunmaktadır.

Bozüyük ilçesinde;

- Karasu Deresi kaynağı ve vadisinde birer adet 1. ve 3. Derece Doğal Sit alanları bulunmaktadır.

- 1. Derece Doğal Sit Alanı'nda bulunan Orman Mülkiyeti dışındaki taşınmazlar:

- Bozalan Köyü'nde 17 adet parsel
- Karaağaç Köyü'nde 2 adet parsel

- 3. Derece Doğal Sit Alanı'nda bulunan Orman Mülkiyeti dışındaki taşınmazlar:

- Bozalan Köyü'nde 20 adet parsel
- Karaağaç Köyü'nde 30 adet parsel
- Saraycık Köyü'nde 12 adet parsel
- Çaydere Köyü'nde 4 adet parsel
- Kapanalan Köyü'nde 94 adet parsel

Ayrıca il sınırları içerisinde 30 adet aday anıt ağaç, envanter listesinde yer almaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 120 – Bilecik ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

BİLECİK	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.872,59	0,92	4.550,74	1,08	7.122,01	1,70	7.727,84	1,85
2) Tarımsal Alanlar	147.788,58	35,16	147.543,62	35,10	162.246,95	38,83	161.820,56	38,73
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	268.465,66	63,87	267.963,76	63,75	247.997,84	59,36	247.756,96	59,30
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	234,74	0,06	303,46	0,07	444,20	0,11	505,66	0,12
TOPLAM	420.361,57	100,00	420.361,58	100,00	417.811,00	100,00	417.811,02	100,00

Bilecik ili 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı; 01/08/2008 tarih ve 11 sayılı İl Genel Meclisinin Kararı ile yürürlüğe girmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca Bilecik ilinin pilot İl olarak belirlenmesini müteakip, 02/10/2012 tarihinde ilk defa Bakanlıkça onaylanmıştır. Tekrar eden askı süreçleri ve itirazların değerlendirilmesi işlemleri neticesinde söz konusu Çevre Düzeni Planı 10/03/2014 tarih ve 3831 sayılı Bakanlık Oluru ile kesinleşmiştir. Çevre Düzeni Planı; Plan Paftaları (1/100.000 ölçekli Plan Paftası ve 10 adet Tematik Pafta) Plan Hükümleri ve Plan Açıklama Raporu ile bir bütündür.

1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ile; Bilecik ilinin çok sektörlü mekânsal gelişmesinin kurgulanması, sürdürülebilir gelişmenin sağlanması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, ulusal politikalar ve stratejiler çerçevesinde yatırım programları ve stratejik planlar ile uyumun sağlanarak, sektörel gelişmelerin sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal açıdan bütünleştirilmesi ve il çevre düzeni planı kapsamında uygulanması amaçlanmıştır. Çevre Düzeni Planı hükümlerinde Bilecik ilinin gelişmesinde izlenecek ana stratejilere yer verilmiş, alt ölçekli planlara yön verecek hedefler sıralanmıştır.

Plan kapsamında arazilerin genel kullanış biçimleri ile gelişme ve yerleşim alanları, koruma koşulları gibi mekânsal kararlar getirilmiş olup bu alanlarla ilgili planlama ilkeleri belirlenmiştir. 2015 yılı içerisinde Çevre Düzeni Planına istinaden 140 adet kurum görüşü verilmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 121 – Bilecik ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gereklidir Kararlarının sektörel dağılımı (Bilecik ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gereklidir	20	0	2	14	0	2	0	38
ÇED Olumlu Kararı	8	0	1	0	1	0	0	10
ÇED Olumlu Kararı	0	0	1	4	1	0	0	6

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 122 – Bilecik ilinde Bakanlık merkez ve 2016 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bilecik ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	6	20	26
Çevre İzni Belgesi	10	27	37
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	16	47	63

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 123 – Bilecik ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çevre Denetim Raporu 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	392
Ani (plansız) denetimler	123
Genel toplam	515

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	3	3.048,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
37	12.270,00

Çizelge 124 – Bilecik ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bilecik ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.382.726	206.053	384.978	157.919	0	8.178	207.000	3.048	2.349.902
Uygulanan Ceza Sayısı	16	5	8	15	0	1	12	3	60

2016 yılı içerisinde ilde 9 işletmeye faaliyeti durdurma cezası uygulanmıştır.

2016 yılı itibariyle toplam 4 adet SEVESO kuruluşu yer almakta olup bunların 3 tanesi üst seviye, 1 tanesi de alt seviye işletmelerdir. SEVESO kapsam dışı 51 adet firma bulunmaktadır.

12. BİNGÖL

1. Hava Kalitesi

Bingöl ilinde 2016 yılı itibariyle birçok kurum ve mahallede doğalgaz kullanımına başlanmıştır. 2016 yılında Bingöl ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 125'de verilmektedir.

Çizelge 125 – Bingöl ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

BİNGÖL	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	19	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	15	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	13	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	19	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	0	21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	11	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İl merkezinde faaliyet gösteren 2 adet sabit istasyona egzoz emisyonu ölçüm yetki belgesi verilmiştir. 2016 yılı içerisinde toplamda 9.913 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

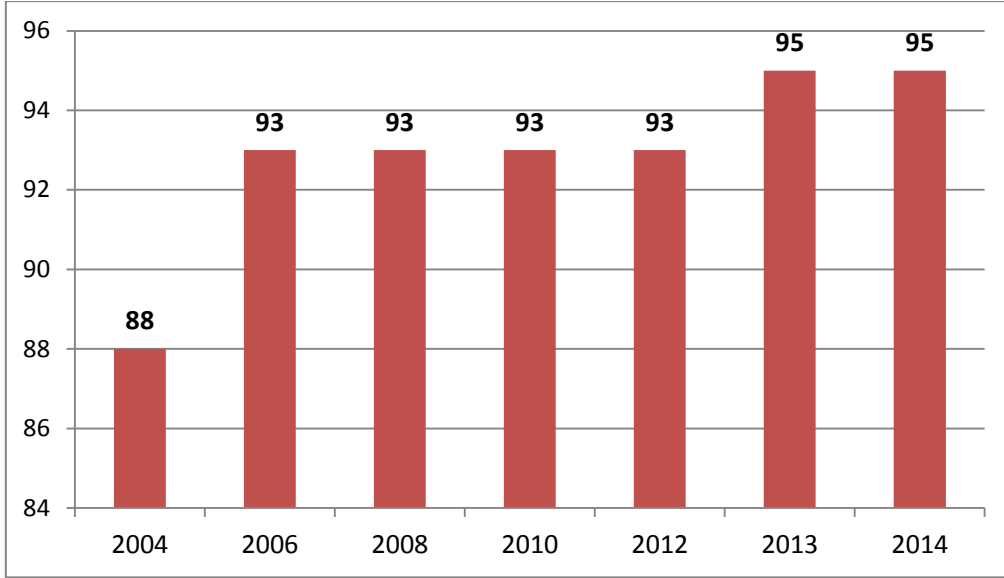
2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bingöl'de kış mevsiminin uzun ve yoğun kar miktarının yüksek olması uzun sürede eriyerek akışa geçmesi, yeraltı suyunun olumlu yönde etkilemektedir. İlde yeraltı suyu potansiyelinin yüksek olmasına rağmen kullanılan miktar çok azdır ve daha çok yüzey suları içme suyu kaynağı olarak kullanılmaktadır. İlin içme ve kullanma suyu kaynakları Metan, Mirzan ve Kürük'dür. Karlıova merkezde açılan 100-150 metrelik sondajlardan yaklaşık 20-30 lt/sn, Bingöl Merkez ve ovada açılan 100-150 metrelik sondajlarda ise 10-25 lt/sn yeraltı suları suyu alınmaktadır. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi nüfusun tamamına (% 100) hizmet vermektedir.

Çizelge 126 - Bingöl ilinde bulunan yüzeysel ve yeraltı içme suyu kaynağı bilgileri (DSİ 94. Şube Müdürlüğü, 2015)

YERLEŞİM YERİ: BİNGÖL MERKEZ			
ADI	TÜRÜ	YERİ	KAPASİTESİ (m ³ /yıl)
Abitor	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	1.892.160
Metan İsale Hattı	Pınar	Bingöl – Merkez	630.720
Mirzan İsale Hattı	Pınar	Bingöl – Merkez	315.360
Gayt K. Sond.	Kuyu	Bingöl – Merkez	346.896
Tarım İl Müdürlüğü	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	536.112
S.S.K. İl Müdürlüğü	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	94.608
Beden Terbiyesi İl Müdürlüğü	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	378.432

Bingöl Belediyesi kanalizasyon şebekesi nüfusun %95'ine hizmet vermektedir.

Grafik 8- Bingöl ilinde 2016 yılı itibariyle kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TÜİK, 2015)

Çizelge 127 – Bingöl ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

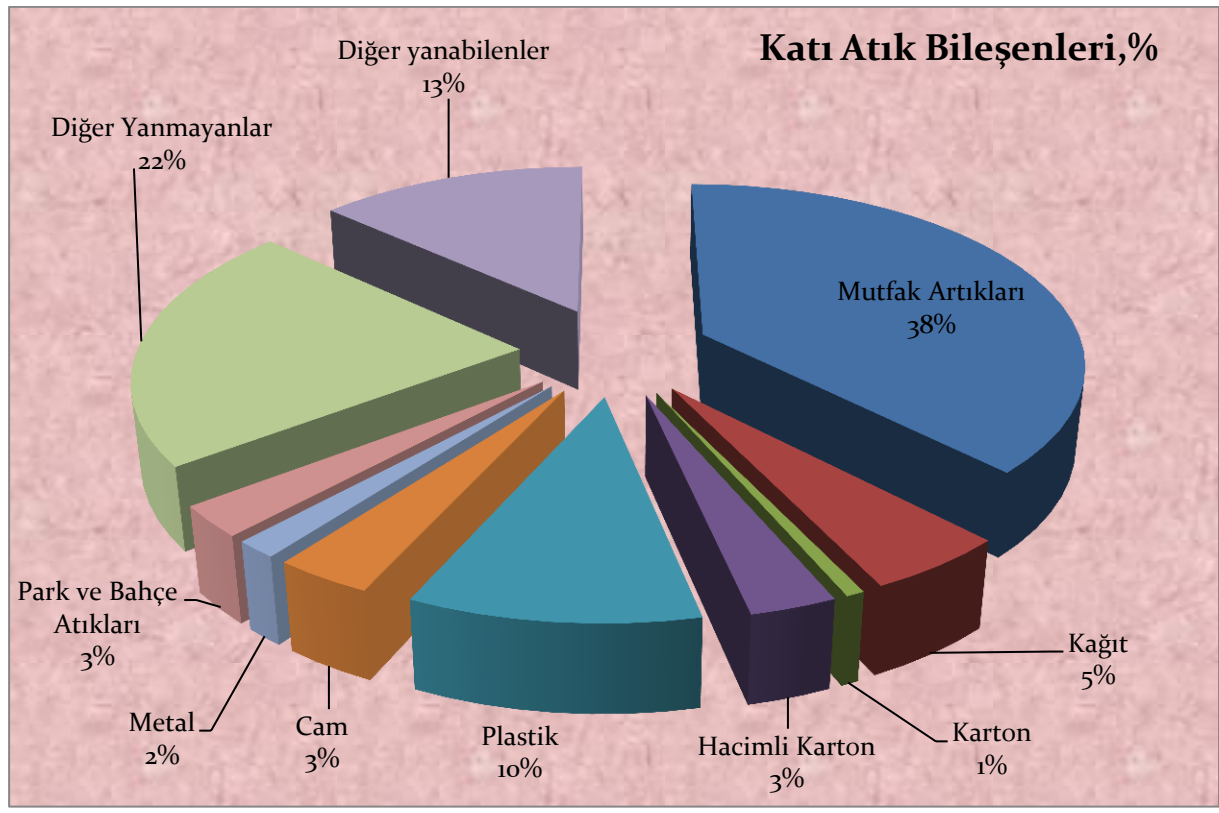
Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (kg/gün)
	Var	İnşaat /plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi								
Bingöl Belediyesi	X			Fiziksel Biyolojik	16.500		98.500	850 (mak.)
İlçeler								
Genç Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		İnşaat Aşamasında		Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi			19.238	
Solhan Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		Proje Aşamasında		Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi			17.282	
Karlıova Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		İnşaat Aşamasında		Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi			6.672	
Yedisu Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		-		Nüfusu 2000 'in altında kaldığından dolayı muaf			1.473	
Kiğı Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		-		Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi			3.485	
Yayladere Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		-		Nüfusu 2000 'in altında kaldığından dolayı muaf			1.001	
Adaklı Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		-		Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi			3.105	
Arakonak Beldesi Atıksu Arıtma Tesisi		Proje Aşamasında		Doğal Atıksu Arıtma Tesisi			2.608	
Sancak Beldesi Atıksu Arıtma Tesisi		Faal		Doğal Atıksu Arıtma Tesisi			2.509	
İlçalar Belediyesi		-		-			3.568	
Çaytepe Belediyesi		-		Nüfusu 2000 'in altında kaldığından dolayı muaf			918	
Servi Belediyesi		-		Nüfusu 2000 'in altında kaldığından dolayı muaf			1.236	
Kiğı Barajı Şantiyesi		Faal		Paket Atıksu Arıtma Tesisi			0	
Kaleköy Barajı Şantiyesi		Faal		Paket Atıksu Arıtma Tesisi			0	
İçmeler TOKİ Konutları		Faal		Paket Atıksu Arıtma Tesisi			-	

Bingöl Belediyesi atıksu arıtma tesisinde arıtma çamuru filtre pres ile çıkışı sağlanarak su içeriği ve tehlike sınıfı yapılan analizler sonucunda belirlenmiş olup arıtma çamurunun 2. sınıf düzenli depolama tesisinde depolanması uygun görülmektedir.

Bingöl OSB Atıksu Arıtma Tesisi (Biyolojik+Kimyasal) proje aşamasındadır.

3. Atık

Bingöl ili Yerel Yönetimler Çevre Hizmetleri Birliği (BİNÇEVBİR) Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösterecek olan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi inşaatı bitmiş olup 2013 yılında tam kapasite ile hizmete alınmıştır. Yer altı ve yüzey sularının kirlenmemesi için düzenli katı atık tesisi çöp döküm sahası tabanı geomembran ile kaplanmış çöp sızıntı suları yer altı sularına karışmamaktadır. Çöp sızıntı suları depo alanı içerisinde yapılan sızıntı suyu havuzunda biriktirilmektedir. Bu havuzda biriktirilen çöp sızıntı suyu çöpün üzerine geri püskürtme yöntemi (resirkülasyon) kullanılmaktadır. Önceki vahşi depolama alanının rehabilite edilerek yeşil alan olarak değerlendirilmesi planlanmaktadır.

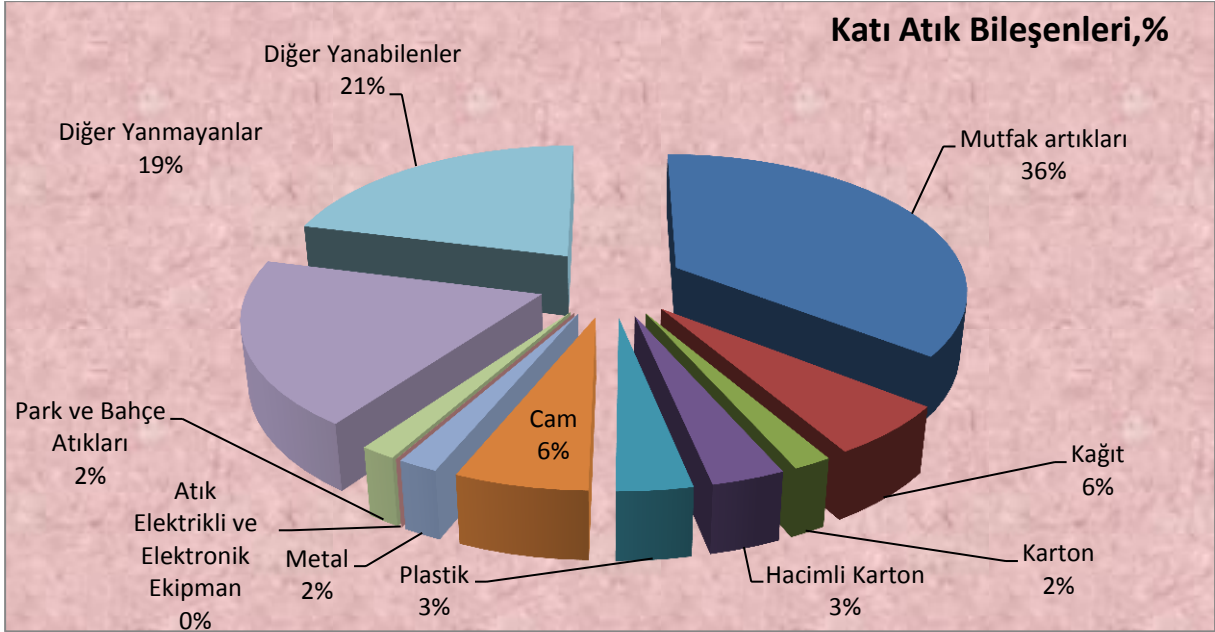
Grafik 9 – Bingöl ili katı atık bileşenleri - Kış (Bingöl Belediyesi, 2016)

Bingöl Belediye Başkanlığı tarafından Recep Tayyip Erdoğan Mahallesi çevresinde hafriyat döküm alanı belirlenmiş olup, ayrıca İl Özel İdaresi tarafından Bingöl Merkez Ekinyolu Köyü civarında da hafriyat döküm alanı belirlenmiştir.

Çizelge 128 – Bingöl ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0

Bingöl Belediyesi Çevre Hizmetleri Birliği (BİNÇEVBİR) tarafından inşaatı tamamlanarak faaliyete alınacak katı atık bertaraf tesisinin hizmet vermesiyle birlikte ambalaj atıklarına yönelik çalışmaların da başlatılması planlanmaktadır. İlde 2016 yılı itibariyle kayıt altına alınan ambalaj üreticisi ve piyasaya süren işletme sayısı 6'dır.

Grafik 10 – Bingöl ili katı atık bileşenleri - Yaz (Bingöl Belediyesi, 2016)

Bingöl’de Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 232,37 ton tehlikeli atık üretildiği beyan edilmiştir. Bu tehlikeli atığın 38,80 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 163,97 tonu bertaraf edilmiş, 26,61 tonu da stoktaadır.

İlde atık madeni yağlara ilişkin PET-DER ile protokol yapılmış olup bu yağların bertarafı sağlanmaktadır. Bu kapsamda 2016 yılsonu itibarıyla 700 lt atık madeni yağ toplanarak bertaraf edilmiştir. İlde 2016 yılında oluşan atık madeni yağ miktarı 19.502 kg’dır.

“Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında Bingöl Belediyesi tarafından toplama ve eğitim çalışmaları yapılmakta olup toplanan atık pil ve akümülatörler yılsonunda TAP derneğine gönderilerek nihai bertarafı sağlanmaktadır. 2016 yılsonu itibarıyla 6.222 kg atık akü toplanmıştır.

İl mücavir alan sınırları içerisinde bitkisel atık yağların toplanmasına ilişkin bir firma ile protokol yapılmış olup cafe, lokanta, restaurant, yemekhane, otel, okul vs. yerlerde bitkisel atık yağlar ayrı biriktirilerek Bingöl Belediyesi adına bu firma tarafından alınarak bertarafı sağlanmaktadır. 2016 yılsonu itibarıyla 7.000 lt bitkisel atık yağ firma eliyle toplattırılmıştır.

Bingöl Belediyesi ile yapılan protokol gereği tarafından ömrünü tamamlamış lastikler belediye tarafından geçici olarak depolanmaktadır. 2016 yılı itibarıyla 22.170 kg ÖTL geri kazanım tesisine gönderilmiş, 32.150 kg ÖTL de çimento Fabrikasına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

“Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında ilde 1 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri mevcuttur.

Binçev-bir Başkanlığı tarafından 2016 yılı içerisinde Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisi yapımı tamamlanarak il merkezi ve ilçelerde oluşan tıbbi atıklar toplatılmaya başlanmıştır. 2016 yılsonu itibarıyla Bingöl ilinde yaklaşık 140,40 ton tıbbi atığın bertarafı sağlanmıştır.

4. Doğa Koruma ve Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Yapılan araştırmalar sonucunda ilde 40 Familya 113 Cins 169 Takson tespit edilmiştir. Bu türlerin birçoğu yöreye özgü endemik bitkidir. İlde bulunan bazı endemik bitkiler: A.kurdicus T.leucophyllum, H.pastinacifolium, Tan abrotanifaolium S.orientalis ssp. Bicolor bu türlere örnek verilebilir.

2873 Sayılı Milli Parklar Kanununun 2. maddesinde tanımlanan ve bu kanunun 3. maddesi uyarınca Bingöl ili sınırları içerisinde Milli Park, Tabiat Parkı ve Tabiat Koruma Alanı bulunmamaktadır. Ancak; Bu kanun çerçevesinde **Solhan İlçesinde Yüzen Ada Tabiat Anıtı** mevcuttur. Bu sahanın alanı 38 ha’dır. Ancak Yüzen Ada Tabiat Anıtının mevcut alanı 400 da’dır. 2003 Yılında tescil edilmiştir. Gölün alanı 300 m²’nin üzerinde olup yaz ve kış aylarında su seviyesi aynı kalmaktadır. Mevcut gölün

derinliğinin 40-60 metre olduğu tahmin edilmektedir. Gölün üzerinde 3 adet yüzen kara parçası mevcut olup üzerinde dış budak ağaçları bulunmaktadır. Solhan ilçesine 17 km, Bingöl il merkezine ise 60 km uzaklığındadır.

Fotoğraf 9 – Bingöl ilinde bulunan Yüzen Ada Tabiat Anıtı

İl sınırları içerisinde bir adet yaban hayatı geliştirme sahası (Kiğı Şeytan Dağları Yaban Hayatı Geliştirme Sahası) bulunmakta olup, alanı 24.858,72 ha'dır. Yapılan inceleme ve etütler sonucu bu alanın nesli azalan türlerden olan yaban keçisi (*Capra aegagrus*) ve çengel boynuzlu dağ keçisi (*Şamua / Rupicapra rupicapra*) için uygun yaşam ortamı özelliğine sahip olduğu ve doğal olarak bu alanda bulunduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 129 - Bingöl'de bulunan doğal sit alanları

Sit Alanının Adı	Sit Alanının Adresi	Sit Alanı Türü
La'l Dut Ağacı	Çayağzı Köyü-Yayladere	-
Kerek Mağarası	Kiğı	-
Yüzen Ada	Hazerşah Köyü – Solhan	I.derece doğal sit alanı
Kös Kaplıcaları	İlçalar	I.ve III. derece doğal sit alanı

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 130 – Bingöl ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

BİNGÖL	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.082,28	0,50	4.436,39	0,55	3.126,58	0,39	3.465,11	0,43
2) Tarımsal Alanlar	189.514,58	23,44	188.812,03	23,35	118.403,88	14,78	118.266,74	14,76
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	611.698,21	75,65	612.066,42	75,70	672.595,46	83,95	672.340,57	83,92
4) Sulak Alanlar	320,40	0,04	320,4	0,04	748,49	0,09	773,76	0,10
5) Su Yapıları	2.973,31	0,37	2.953,58	0,37	6.307,57	0,79	6.335,81	0,79
TOPLAM	808.588,78	100,00	808.588,82	100,00	801.181,98	100,00	801181,99	100,00

Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca Bakanlık Makamı'nın Olur'u ile 20.08.2015 tarihinde

onaylanmıştır. J-40, J-41, J-42, J-43, K-38, K-39, K-40, K-42, L-38, L-39, L-40, L-41, L-42, M-39, M-40 nolu plan paftalarında, plan açıklama raporunda ve plan uygulama hükümleri genelinde yapılması uygun görülen düzenlemeleri kapsayan Malatya - Elazığ - Bingöl - Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği 26.10.2015 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 131 – Bingöl ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bingöl ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	2	3	0	0	0	0	9
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 132– Bingöl ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bingöl ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	3	6
Çevre İzni Belgesi	3	9	12
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	6	12	18

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 133- Bingöl ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bingöl ÇŞİM, 2017)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	17
Ani (plansız) denetimler	29
Genel toplam	46

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 134– Bingöl ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bingöl ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	558	0	0	64.075	0	94.663
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	0	3	0	4

13.BİTLİS

1. Hava Kalitesi

Bitlis ilinde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni; aşırı soğuk havalardan dolayı yüksek miktarda ve bilinçsizce yakılan kömürden kaynaklanmaktadır. Genellikle kış aylarında kullanılan bu yakıtlar hava kalitesi sınır değerlerini aşmamakla birlikte inversiyon etkisiyle de Bitlis ili hava kalitesini yerel de olsa olumsuz yönde etkilemektedir.

Bitlis ilinde bu yıla kadar doğalgaz kullanılmamaktaydı. Fakat hava kirliliği ile mücadele amacıyla hazırlanan plan ve programlar kapsamında 2016 yılında Bitlis'e doğalgaz hattı döşenmeye başlamıştır. 2016 yılı ekim ayından itibaren ise ile bağlı Tatvan ilçesine doğalgaz dağıtımına başlanmıştır. Bitlis Merkez İlçesi ve Güroymak İlçesine de doğalgaz hattı döşenmeye başlanmış olup 2017 yılından itibaren doğalgaz dağıtımına yapılması planlanmaktadır

İlde 2016 yılında konutlarda 383.119 m³ doğalgaz kullanılmıştır.

İlde sanayi kuruluşu olarak adlandırabileceğimiz tesis yok denilebilecek sayıdadır. Çok az sayıda bulunan bu tesisler de genellikle ithal kömür kullanılmaktadırlar ve bu kömürleri evsel ısınmada kullanılan katı yakıtların temin edildiği kömür satış bayilerinden temin edildiği için evsel ısınmada kullanılan kömür miktarı ile sanayide kullanılan kömür miktarı toplam olarak birlikte verilmiştir.

Hava kalitesi ile ilgili denetim ve kontroller devam etmekte olup, il düzeyinde Temiz Hava Eylem Planı hazırlanmaktadır. Ayrıca ilde hava kalitesinin kontrolü için Bitlis İl Emniyet Müdürlüğü ile birlikte yasak kömür satışının engellenmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bitlis ili geçmiş yıllarda hava kirliliğinin en yoğun olduğu iller arasındayken, hava kalitesinin düzeltilmesi için yapılan çalışmalar ile birlikte hava kirliliği azalmış ve havası en kirli iller listesinden çıkmıştır. 2016 yılında Bitlis ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 135'de verilmektedir.

Çizelge 135 – Bitlis ilinde 2016 yılında hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	0	26	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	36	0	36	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	35	0	29	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13	0	18	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	18	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	20	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	31	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	52	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	21	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	15	0	28	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	27	0	28	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	47	0	31	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi bir firma vardır. Bu firma 2016 yılı içerisinde toplam 11.228 adet aracın egzoz emisyon ölçümünü yapmıştır. İlde bulunan yetkili egzoz gazı emisyon ölçüm firması Bitlis Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü personeline belirli periyotlarla denetlenmekte ve herhangi olumsuz durumun yaşanması önlenmektedir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlin içme suyu ihtiyacı Sapko, Kamiyan, Çelikhan, Başhan, Duap ve Şelale, kaynaklarından isale edilen sularla (Q_{max}= 136 lt/sn, Q_{min}= 81 lt/sn) giderilmektedir. İlin içme suyu ihtiyacının %40'ı Duap yaylasındaki kaynaktan karşılanmaktadır. Suların tamamı evsel nitelikli kullanılmakta olup, ilde sanayi bulunmadığından sanayide kullanılmamaktadır. İlde içme suyu arıtma tesisi mevcut değildir.

İlde evsel nitelikli atıksular kanalizasyon boruları vasıtasıyla toplanmaktadır. İldeki ilçelerin çoğunda evsel atık suların ve yağmur sularının toplanıp bunların tekrar kullanıma sunulması amacıyla yapılan bir toplama sistemi ve arıtma tesisi mevcut değildir. İlde atıksu arıtma tesisi hizmeti veren ilçe belediye sayısı 3 olmakla birlikte olup bu belediyeler Tatvan, Ahlat ve Adilcevaz Belediyeleridir. Ayrıca

Ovakışla Belde Belediyesinde de İller Bankası tarafından yaptırılan 1 adet Atıksu Arıtma Tesisi mevcuttur. İlintoplam nüfusu 341.225 olup kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %100'dür.

İlde 3 tanesi ilçe ve 1 tanesi belde belediyesi olmak üzere toplam 4 adet belediyelere ait atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Organize Sanayi Bölgesi Altyapı çalışmaları tamamlanmış olup, hali hazırda çalışan bir Organize Sanayi Bölgesi yoktur.

Çizelge 136 – Bitlis ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)		
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok							
ii Merkezi	Bitlis		Proje	X						
	Yolalan			X						
İlçeler	Adilcevaz	X			Biyolojik +ileri	1.860	1.200	14.611	193	
	Ahlat	X			Fiziksel+ Biyolojik	3.600	2.000	17.000	475	
	Güroymak			X						
	Hizan			X						
	Mutki			X						
	Tatvan	x				Biyolojik	22.750	16.600	68.157	0,5
	Ovakışla (Belde)	x				Fiziksel+ Biyolojik	787		4.138	-

İlde su kaynakları üzerinde enerji üretme amacıyla kurulan mevcut bir hidroelektrik santral bulunmamakta olup Hizan İlçesi Kesen deresi üzerinde yapımına devam edilen bir hidroelektrik santral inşaatı mevcuttur.

3. Atık

İlde 2016 yılı içerisinde belediyeler adına toplam 37.249 ton/yıl atık toplanmıştır.

İlde AB fonları da kullanılarak yapılan bir adet katı atık düzenli depolama tesisi olan Bİ-KA (Bitlis İli, İlçeleri ve Beldeleri Katı Atık Bertaraf Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği) bulunmaktadır. Bitlis Düzenli Katı Atık Depolama Tesisi Bitlis ili, Güroymak ilçesi, Tahtalı Köyü, Belektepe Mevkiindedir. Bitlis Katı Atık Birliği, birliğe üye olan il, ilçe ve belde belediyelerin katı atık hizmetlerinin yürütülmesi için kurulmuş mahalli idare birliğidir. 2006 yılında kurulan birlik AB Katılım Öncesi Mali Yardım fonundan hibe olarak düzenli depolama tesisi, tıbbi atık sterilizasyon ünitesi, sızıntı suyu arıtma ünitesi, vahşi depolama alanlarının rehabilitasyonu, araç ekipman alımı ve müşavirlik hizmetleri alımı yapılmıştır.

Kurulmuş evsel katı atık düzenli depolama tesisi fizibilite raporuna göre 2010 için 185.000 nüfusa 20 yıl yetebilecek şekilde tasarlanmıştır. Tesisin toplam kapasitesi 1.911.2000 tondur. Atıklardan sızan sızıntı (çöp) sularının yer altı ve yer üstü sularını kirletmemesi için sızıntı suyu arıtma ünitesi kurulmuştur. Burada arıtılan sızıntı suları 4.500-8.000 COD'den 15-110 COD arasına getirilerek doğaya deşarj edilmektedir.

Yine kurulan tıbbi atık sterilizasyon ünitesinde sağlık kurumlarında üretilen tıbbi atıklar zararsız hale getirilerek evsel atıklarla birlikte bertaraf edilmektedir. Proje kapsamında Bitlis Deliklitaş, Tatvan Yumurtatepe ve Güroymak Seferman vahşi çöp sahaları rehabilite edilerek gaz kontrolü sağlanmıştır. Tesiste sızıntı sularının yüzeysel ve yer altı su kaynaklarını olumsuz etkilememesi için gerekli önlemler alınmıştır. Deponi alanında oluşan sızıntı (çöp) suları buradaki sızdırmazlık tabakası sayesinde yer altı ve yer üstü kaynaklarına karışmadan ayrı toplanmakta ve Sızıntı Suyu Arıtma Tesisi (Membran-Bio Reaktör) 'ne gönderilerek arıtılmaktadır

Bitlis'in bazı ilçelerinde vahşi depolama tesisleri bulunmakta olup rehabilite edilmesine çalışılmaktadır. Söz konusu çöp vahşi depolama alanlarının rehabilitasyonu yapıldıktan sonra toprak ve ekilen bitkiler depo gazını mümkün olduğunca emebilecek ve kullanımını sağlayacak özelliklere sahip olacaktır. Buna ilaveten gaz depolama bacaları tesis edilmesi planlanmaktadır.

Çizelge 137– Bitlis ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde ambalaj atıkları toplama, ayırma ve geri dönüşüm tesisi lisansı alan firma ya da işletme bulunmamaktadır. “Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında herhangi bir çalışma yapılmamakla birlikte ambalaj üreticisi ya da piyasaya süren işletmelerin sayısı 26'dır.

İlde tehlikeli atıkların geri kazanım ve bertarafının sağlandığı lisanslı bir tesis bulunmamaktadır. Oluşan tehlikeli atıkların geri kazanım ve bertarafı diğer illerde bulunan lisanslı tesislerde gerçekleştirilmektedir. İlde tehlikeli atıklar kapsamında atık üreten TCDD Van Gölü Feribot Müdürlüğü'nün hizmette kullandığı feribotlardan kaynaklanan sintine atıkları bulunmaktadır. İlde 2016 yılı içerisinde 216.376 kg tehlikeli atık toplanmıştır.

İlde atık madeni yağların toplaması, taşınması ve geri kazanımıyla ilgili lisans verilen herhangi bir tesis bulunmamaktadır. Atık yağlar üreticilerin kendi imkânlarıyla başka illerde bulunan Atık Yağ Geri Kazanım/Bertaraf Tesislerine gönderilmekte ve bertaraf edilmektedir. İlde 2016 yılı içerisinde toplam 9.240 ton atık yağ toplanmış ve lisanslı tesislerde gerikazanım/bertaraf edilmiştir.

2016 yılında ilde toplam 8.420 kg atık pil toplanmıştır. İl halkının bilinçli ve duyarlı bir nesle sahip olması amacıyla il genelindeki okullarda atık piller konusunda eğitimler verilmiştir. Ayrıca İl Müdürlüğü personellerince birçok kamu kurum ve kuruluşuna atık pil toplama kutuları teslim edilmiştir. Atık pil kutuları dolmasına müteakip İl Müdürlüğüne teslim alınarak TAP'a gönderilecektir.

“Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında, İl genelinde konuyla ilgili geri kazanım veya bertarafını yapan bir tesis olmamakla birlikte, ömrünü tamamlamış araçların teslim edildiği 2 adet firma bulunmaktadır. Bu tesisler 2016 yılı içerisinde hurda araç teslim edilmediğini beyan etmişlerdir.

İlde 2016 yılı içinde toplam 206 ton tıbbi atık toplanmış olup bu tesiste kurulan tıbbi atık sterilizasyon ünitesinde sağlık kurumlarında üretilen tıbbi atıklar zararsız hale getirilerek evsel atıklarla birlikte bertaraf edilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde milli park bulunmamaktadır. Ancak 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında Bitlis ili Güroymak-Tatvan-Ahlat ilçeleri sınırlarına giren 4.872 ha büyüklüğe sahip olan Nemrut Kalderası Tabiat Anıtı bulunmaktadır. Sahip olduğu boyutları, soğuk ve sıcak su gölleri, buhar bacaları, oluşum özellikleri ve peyzaj değeri itibarı ile ulusal düzeyde ender bir jeolojik/jeomorfolojik doğal bir miras ve tabiat anıtıdır.

İlde bulunan başlıca göller; Van Gölü, Nemrut Gölü, Nazik Gölü, Sodalı Göl (Arin Gölü), Aygır Gölü, Cil Gölü ve Heybeli Gölü'dür. Diğer önemli sulak alanlar ise İron Sazlığı, Ahlat Sazlıkları ve Kavuştuk Yarımadası'dır.

Bitlis ili Adilcevaz ilçesi sınırları içerisinde bulunan 29.400 hektar büyüklüğündeki alan, 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Süphan Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiştir. Koruma sahasında 15–20 yıl kadar önce çengel boynuzlu dağ keçisi yaşamakta iken bugün bölgede hiç görülmediği tespit edilmiştir.

Bitlis il sınırları içerisinde kalan doğal sit alanlarının listesi aşağıda verilmiştir.

- Ahlat Madavans Vadisi 1. Derece Doğal Sit Alanı - 83,712 Ha
- Merkez 8 Ağustos Mahallesi 3. Derece Doğal Sit Alanı - 166,053 Ha
- Tatvan Sorgun Mevkii Kıyıldüzü 678 Numaralı Parsel 1. Derece Doğal Sit Alanı - 169,553 Ha
- Tatvan Lav Taşları 1. Derece Doğal Sit Alanı - 13,541 Ha

Ahlat, Selçuklu eserleri ve mimarisinin en güzel örneklerinin bulunduğu bir yerleşmedir. Selçuklu döneminden bu yana gelenekselleşerek yapılan konutların yoğun olduğu ve bir ortaçağ kenti görünümü sergileyen kentsel doku "Kentsel Sit Alanı" olarak tanımlanmış ve bu alanı da kapsayan Ahlat Koruma Amaçlı İmar Planı Kültür Bakanlığınca yaptırılarak, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 14/05/1993 gün ve 1249 sayılı kararı ile uygun görülmüş ve uygulanmaya başlanmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 138 – Bitlis ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

BİTLİS	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.361,97	0,41	3.438,36	0,42	3.688,81	0,44	4.036,5	0,49
2) Tarımsal Alanlar	189.000,99	23,02	189.054,47	23,02	196.747,60	23,73	196.635,21	23,72
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	449.796,31	54,78	449.742,35	54,77	454.465,85	54,82	454.236,05	54,79
4) Sulak Alanlar	1.679,65	0,20	1.603,82	0,20	2.774,71	0,33	2.774,71	0,33
5) Su Yapıları	177.295,16	21,59	177.295,16	21,59	171.301,31	20,66	171.295,8	20,66
TOPLAM	821.134,08	100,00	821.134,16	100,00	828.978,28	100,00	828.978,27	100,00

Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" 11.11.2008 tarih ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik", 4856 sayılı Kanun'un 2 (h) ve 10 (c) maddeleri ile 2872/5491 sayılı Kanun'un 9 (b) maddesi uyarınca 01.04.2011 tarihinde onaylanmıştır.

Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın K-48 ve L-48 Paftalarında yapılan değişiklikler Bakanlık Makamının 18.12.2012 tarih ve 19412 sayılı oluru ile onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 139 – Bitlis ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bitlis ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	1	1	0	0	0	0	0	2
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	0	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 140 – Bitlis ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bitlis ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	6	6
Çevre İzni Belgesi	0	11	11
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	1	17	17

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 141– Bitlis ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bitlis ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	53
Ani (plansız) denetimler	98
Genel toplam	151

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	963,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
40	0,00

Çizelge 142 – Bitlis ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bitlis ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	49.095,00	0	0	0	0	49.095,00
Uygulanan Ceza Sayısı	0	3	0	1	0	0	3	0	1

İlde 2016 yılında 2872 sayılı Çevre Kanunu kapsamında faaliyet durdurma kararı verilen tesis bulunmamaktadır.

İlde SEVESO kuruluşu olarak alt seviyede 1 adet, kapsam dışı olan 2 adet tesis bulunmaktadır.

14.BOLU

1. Hava Kalitesi

Bolu ilinde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni ilin topoğrafik yapısı, evsel ısınma ve trafiktir. Oluşan hava kirlenici gazların, ilin topoğrafik yapısı nedeniyle hava sirkülasyonu ile uzaklaştırılması mümkün olamamaktadır.

Bolu ilinde 2016 yılında; konutlarda 43.078.030,61 Sm³, sanayide ise 61.204.733,30 Sm³ doğalgaz kullanılmıştır.

İlde 1 adet hava kalitesi izleme istasyonu bulunmaktadır. Bolu Meteoroloji İl Müdürlüğü yerleşkesinde bulunan istasyon, SO₂ ve PM parametrelerini ölçmektedir. 2016 yılında Bolu ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 143'de verilmektedir.

Çizelge 143 – Bolu ilinde 2016 hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	13	90	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	14	29	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	11	34	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	10	5	24	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	12	13	24	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	8	16	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	10	25	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	9	22	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	12	30	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	27	14	53	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	32	11	48	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2016 yılı sonu itibarıyla 11 adet sabit istasyon ve 1 adet mobil istasyon olmak üzere toplam 12 adet istasyona Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi verilmiştir. Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi alan toplam 12 adet istasyona 2016 yılında 39.342 adet egzoz gazı emisyon ölçüm pulu ve 10.826 adet motorlu taşıt egzoz emisyon ruhsatı verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde, merkez ilçe ve diğer ilçeler genel olarak içme ve kullanma sularının önemli bir kısmını doğal kaynaklardan sağlamaktadır.

Bolu merkez ilçenin içme suyu, Gököy Barajından alınarak ilde Salıbeyler Mahallesi üzerinde bulunan İçme Kullanma Suyu Arıtma Tesisi'nde arıtılarak temin edilmektedir.

TÜİK Belediye Su İstatistikleri 2014 verilerine göre 3.186 m³/yıl kaynaktan, 8.750 m³/yıl barajdan, 1.450 m³/yıl kuyudan olmak üzere toplam 13.386 m³/yıl su temin edilmektedir. Ayrıca, TÜİK Belediye Su İstatistikleri 2014 verilerine göre İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 12, bu kapsamda hizmet alan nüfus ise 202.230 kişidir.

TÜİK Belediye Su İstatistikleri 2014 verilerine göre kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 12, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 202.230 kişi, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı % 97, atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı 4, atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı % 85'dir. Bolu Merkez Belediye Mücavir alan sınırları içinde atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfus oranı % 98 dir.

Çizelge 144– Bolu ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /gün)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Bolu Merkez	X			Biyolojik	56.000 m ³ /gün			12
İlçeler	Gerede	X			Biyolojik	5.184	50 lt/sn	24.078	
	Göynük			X			182.900	4.140	
	Seben		Plan	X					
	Kıbrısçık		Proje aşamasında	X					
	Yeniçağa	X			Fiziksel	1.296 m ³ /gün			
	Gökçeşu			X					

İlde ikisi faaliyete geçen 4 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunlar Bolu Karma ve Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Gerede Organize Sanayi Bölgesi, Gerede Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Yeniçağa Organize Sanayi Bölgesidir.

Çizelge 145 – Bolu ilinde OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı	Deşarj Koordinatları
Gerede OSB	Yok					
Gerede Deri İhtisas OSB	Var	4.000	Fiziksel, Biyolojik, Kimyasal	70 ton/gün	Ulus Deresi	40.781244 K 32.282897 D
Bolu Karma ve Tekstil İhtisas OSB	Yok	Bolu Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine Bağlı	-	-	Bolu Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine Bağlı	40.735050 K, 31.668276 D

1993-2016 yılları arasında İlde 5 adet HES projesine ÇED Gereklî Değildir Kararı, 2 adet HES projesine ÇED olumlu kararı, 3 adet HES projesine ise ÇED kapsam dışı (muaf) verilmiştir.

3. Atık

Bolu Merkez İlçesi 2016 yılı sonu itibarıyla nüfus 195.209 olup, 2016 yılında toplanan toplam evsel atık (organik atık/biyobozunur atık) miktarı 62.098 ton/yıldır.

Bolu Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, mücavir alan sınırları içinde şehrin kuzeydoğusunda, Yukarı Soku Mahallesi, İğnesi Mevkiinde olup, şehir merkezine 4 km mesafededir. 2016 yılı sonu itibari ile Bolu Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, merkez ilçe nüfusunun yaklaşık % 94’üne hizmet vermektedir.

Çizelge 146 – Bolu ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	1
Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Atık ambalaj sisteminde 2016 yılı sonu itibarıyla toplam 122 adet piyasaya süren, 4 adet ambalaj üreticisi, 4 adet tedarikçi, 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi kayıtlıdır.

Bolu ilinde 2016 yılı içerisinde Atıkların Karayolunda Taşınmasına İlişkin Tebliğ kapsamında 15 adet yeni araca Atık Taşıma Araç Lisansı verildi, 2 adet firmanın 37 adet aracı yeni MOTAT sistemine

aktarılarak lisansları güncellendi, 2 adet yeni çekici eklendi. 2016 yılında 1.358 ton tehlikeli atık geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

2016 yılında 47.640 ton atık motor yağ, 106.295 ton atık endüstriyel yağ toplanmış olup, 109,945 ton atık yağ geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

İlde 2016 yılında 7,747 ton atık akü, 41 kg atık pil toplanmıştır. 0,260 ton Ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesisine gönderilmiştir.

Her yıl Mahalli Çevre Kurulu (MÇK) toplantısında ilde oluşacak olan tıbbi atıkların bertarafı için ücret belirlenmektedir. Bolu Belediyesine ait 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi bulunmaktadır. Tıbbi atıkların toplanması, taşınması ve bertaraf işlemi bu firma tarafından gerçekleştirilmektedir. İlde 2016 yılında 428,67 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Türkiye'nin flora zenginliğinde Bolu önemli bir yer tutmaktadır. Bolu florasında 89 familya, 363 cins, 771 tür bulunmaktadır. Bunların 82'si Türkiye'nin endemik türlerindedir. Sadece Bolu'ya da endemik olan 4 tür bulunmaktadır. Bunlar *Cirsium boluensis* (Bolu Tarla Dikeni), *Alehemilla boluensis* (Bolu civanperçemi), *Crocus abentensis* (Abant çiğdemi), *Allium cyrilli subsp. asumaniae*'dir.

Bolu ilinde egemen bitki örtüsü ormanlardır. İl topraklarının yarısından fazlasını (%65) orman örtüsü oluşturur. Ormanlarda egemen ağaç türleri göknar (% 31), sarıçam (% 27), karaçam (% 23), kayın (% 14), meşe (% 3), diğer yapraklılar (% 1) ve kızılçam (% 1).

2016 yılı sonu itibarıyla Bolu ili sınırları içerisinde 1 adet milli park (Yedigöller Milli Parkı), 9 adet tabiat parkı (Abant Gölü Tabiat Parkı, Gölcük Tabiat Parkı, Göksu Tabiat Parkı, Sünnet Gölü Tabiat Parkı, Karagöl Tabiat Parkı, Beşpınarlar Tabiat Parkı, Sülüklü Göl Tabiat Parkı, Kargalı-Gölcük Tabiat Parkı, Ayıkayası Tabiat Parkı) bulunmaktadır. İlde ayrıca 3 adet tabiatı koruma alanı (Kökez Tabiatı Koruma Alanı, Akdoğanlar ve Rüzgârlar Ebe Çamı Tabiatı Koruma Alanı, Bolu Kale Fındığı Tabiatı Koruma Alanı) mevcuttur. Ülkemizde 135 adet sulak alan uluslararası öneme sahiptir ve bunlardan Yeniçağa Gölü ile Abant Gölü Bolu ili sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Abant Gölü Tabiat Parkı: Abant Gölü, Bolu'nun 34 km güneybatısında Abant Dağları üzerinde yer alan tektonik oluşumlu bir göldür. 125 hektar genişliğinde olup yeraltı suları ile beslenmektedir. Göl ve çevresindeki floranın zenginliğiyle büyük bir açık hava rekreasyon potansiyeline sahip bulunması nedeniyle yörenin 1.150 hektarlık bölümü, 1988 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Göl çevresi zengin bitki örtüsüne sahiptir.

Bolu Gölcük Tabiat Parkı: Bolu ili Merkez İlçe sınırları içerisinde ortalama 1.217 metre yüksekliğinde, saf göknar ve göknar, kayın, gürgen karışık meşçereleri ile kaplı orman, dağ-göl peyzajlarına sahip olan ve bu kaynak değerleri yanında, yürüyüş parkurları, manzara seyir terasları, piknik alanları ve iklimatik özellikleri ile önemli bir rekreasyonel potansiyele sahiptir.

Karagöl Tabiat Parkı: Bolu ili Kıbrısçık ilçesi sınırları içerisinde yer alan Karagöl Tabiat Parkı, 1976 yılında 15 hektar alana sahip A tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş daha sonra alanı 35 hektara çıkarılmıştır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Mesire Yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Beşpınarlar Tabiat Parkı: Bolu ili Merkez İlçe, Aladağlar Mevkiinde bulunan Beşpınarlar Tabiat Parkı, 1991 yılında 26 hektar alana sahip A tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş ancak 2011 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın oluşumu ve Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Mesire Yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Fotoğraf 10 – Gölcük Tabiat Parkı

Göksu Tabiat Parkı: Göksu Tabiat Parkı, 24.12.1991 tarihinde 25 hektar alana sahip A Tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş ancak 2011 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın oluşumu ve Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile mesire yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Fotoğraf 11 - Göksu Tabiat Parkı

Sünnet Gölü Tabiat Parkı: Bolu ili Göynük ilçesi sınırları içerisinde yer alan Sünnet Gölü Tabiat Parkı, 1973 yılında 80 hektar alana sahip A Tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş ancak 2011 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın oluşumu ve Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Mesire Yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Fotoğraf 12 - Sünnet Gölü Tabiat Parkı

Sülüklü Göl Tabiat Parkı: Bolu ili Mudurnu ilçesi, Yürse Mevkiinde bulunan Sülüklü Göl Tabiat Parkı, 810 hektardır. Sülüklü Göl, ihtiva ettiği göl, sulak saha ve orman ekosistemleri ve bu ekosistemlerde yaşayan bitki ve hayvan türü çeşitliliği ile eşsiz bir tabiat parçasıdır. Tektonik hareketler sonucunda çökmüş ağaçların üst kesimleri su üzerinde kalarak ilginç peyzaj özelliğinden dolayı Tabiat Koruma Alanı olarak ilan edilmiş ancak 14.11.2011 tarih ve 1399 sayılı Bakanlık Olur'u ile statüsü Tabiat Parkına çevrilmiştir.

Kargalı Gölcük Tabiat Parkı: Bolu şehir merkezine yaklaşık 18 km, Ankara'ya 180 km ve İstanbul'a 260 km mesafededir. Bolu ilinin eşsiz doğa güzelliklerini içinde barındıran Kargalı Gölcük Tabiat Parkı 300-400 yaşındaki ağaçları ile 157 hektar büyüklüğünde bir alandır. Kargalı Gölcük Tabiat Parkı, Bakanlık Makamının 17.04.2014 tarih ve 694 sayılı Olurları ile Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Ayıkayası Tabiat Parkı: Bolu şehir merkezine yaklaşık 34 km mesafede olup, Bolu merkezinin kuzeyinde Yedigöller Milli Parkı yolu üzerindedir. Bolu Dağlarının hakim bir noktasında bulunan Ayıkayası ve etrafındaki eşsiz doğa güzellikleri iyi bir manzara ve rekreasyon alanları ile 248 hektar büyüklüğünde bir tabiat parkıdır. Ayıkayası Tabiat Parkı, Bakanlık Makamının 29.08.2014 tarih ve 1437 sayılı Olurları ile Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Kökez Tabiatı Koruma Alanı: Bolu ili Merkez İlçe, Kökez İşletme Şefliği sınırları içerisinde yer alan Kökez Tabiatı Koruma Alanı, 324 hektardır. Çok yaşlı ve boylu Uludağ Göknarı (*Abies Bormülleriana*) içeren bakir bir orman ekosistemine sahip olması nedeniyle bu alan 30.10.1987 tarihinde Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir.

Akdoğanlar ve Rüzgârlar Ebe Çamı Tabiatı Koruma Alanı: Bolu ili Merkez İlçe, Rüzgârlar Mevkii sınırları içerisinde yer alan ve dünya üzerinde sadece bu bölgede tabii yayılış gösteren, nadir ve tehlikeye maruz kalmış bir ağaç türü olan Ebe Çamı (*Pinus nigra ssp pallasiana* varyete seneriyana) olması nedeniyle bu alan 16.08.1988 tarihinde Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir. Bolu İli Rüzgârlar mevkiinde bulunan Rüzgârlar Tabiatı Koruma Alanı 78 Ha. Akdoğan Tabiatı Koruma Alanı 96 Ha. dir. Toplam da 174 hektardır.

Bolu Kale Fındığı Tabiatı Koruma Alanı: Bolu ili Merkez İlçe, Merkez İşletme Şefliği sınırları içerisinde yer alan Bolu Kale Fındığı Tabiatı Koruma Alanı, 460 hektardır. Nesli tehlikeye düşmüş ve yalnız ülkemizde tabii yayılış gösteren Bolu Fındığı'nın (*Corylus Colorna*) çok büyük boy ve çapa sahip örneklerini ihtiva eden eşsiz bir ekosisteme sahiptir.

Bolu, ülkemizin en zengin ağaç ve bitki topluluklarına sahip yörelerinden birisidir. Bu bağlamda ilde 14 adet anıt ağaç tescil edilerek koruma altına alınmıştır.

Çizelge 147 – Bolu ilinde bulunan anıt ağaçlar

1	Merkez ilçe Ömerler Köyü'nde Kuru Otel'in bahçesi	2 adet ıstranca meşe ağacı
2	Merkez ilçe Karacasu Beldesi Mezarlığı'nın köşesi	1 adet sapsız meşe ağacı (petrea)
3	Göynük ilçesi Çeşme Mahallesi, Ömer Sekkin Türbesi yanı	1 adet çınar ağacı
4	Göynük ilçesi Çarşı Meydanı Köprübaşı'nda	4 adet çınar ağacı
5	Mengen ilçesi Gökçesu Beldesi Avşar Köyü Keseroğlu Mahallesi (yaşı 770 yıl olarak hesaplanmış ve çapı itibari ile Türkiye'nin en kalın çaplı Türk Fındığı Ağacı olarak kabul edilmektedir.)	1 adet Türk Fındığı Ağacı
6	Mudurnu ilçesi, Musalla Mahallesi Konukaya, Meydan, Hıdırlık ve Sakalar Sokaklarının kesiştiği alanda, Nallıhan Karayolu'nun hemen kenarında	1 adet çınar ağacı
7	Mudurnu ilçesi Keçikıran Köyü Çobanlar Mahallesi'nde Keçikıran Köyü yolunun sağında	1 adet Türk Fındığı Ağacı
8	Merkez ilçe Saccılar Köyünde Mengen Mamatlar Yaylası'nda Bu ağaçlar ülkemizin en yaşlı (1.000 yaş) ve en kalın gövdeli meşe ağaçlarıdır	1 adet meşe ağacı 2 adet meşe ağacı

Bolu Merkezde 1 (Akkaya travertenleri) ve Seben'de 5, Mudurnu'da 1 olmak üzere toplam 7 adet doğal sit alanı mevcuttur. Bu doğal sit alanları Çizelge 150'de verilmektedir.

Çizelge 148 – Bolu ilinde bulunan doğal sit alanları

1	Akkaya Travertenleri	Bolu Merkez İlçe, Çepni Köyü	1. Derece Doğal Sit
2	Karamurat Gölü	Mudurnu İlçesi, Taşkesti Beldesi	1. Derece Doğal Sit
3	Fosil Ormanı	Seben İlçesi, Hocaş Köyü	1. Derece Doğal Sit
4	Muslar Kaya Evleri	Seben İlçesi, Kaşbıyıklar Köyü Muslar Mahallesi	1. Derece Doğal Sit
5	Solaklar Kaya Evleri	Seben İlçesi, Solaklar Köyü	1. Derece Doğal Sit
6	Kabak Kaya Evleri	Seben İlçesi, Kabak Köyü	1. Derece Doğal Sit
7	Seylik Mağaraları	Seben İlçesi, Musasofular Köyü	1. Derece Doğal Sit

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 149 – Bolu ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

BOLU	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	5.907,19	0,70	8.840,25	1,05	8.505,82	1,02	8.727,67	1,05
2) Tarımsal Alanlar	189.155,80	22,46	187.372,92	22,25	198.628,87	23,89	198.290,11	23,84
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	646.262,51	76,73	644.991,39	76,58	623.345,53	74,96	622.384,91	74,84
4) Sulak Alanlar	352,75	0,04	352,75	0,04	338,81	0,04	338,81	0,04
5) Su Yapıları	590,23	0,07	711,19	0,08	785,97	0,09	1.863,52	0,22
TOPLAM	842.268,48	100,00	842.268,5	100,00	831.605,00	100,00	831.605,02	100,00

Bolu İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 10. maddesinin (c) bendi uyarınca Bolu İl Özel İdaresi, İl Genel Meclisi'nin 07.09.2007 tarih ve 149 sayılı kararı ile onaylanarak, yürürlüğe girmişti. 29.06.2011 günlü, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının

Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7. Maddesi gereği bu görev Çevre Şehircilik Bakanlığı, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.

Bolu İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Plan Hükümlerinde, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca değişiklikler yapılmış olup Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Makamı tarafından 07.03.2016 tarihinde onaylanmıştır. "Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği"nin 33. maddesi gereğince söz konusu plan hükmü değişikliği 24.03.2016 tarihinden itibaren Bolu Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ilan panosu ile internet sayfasında (<http://www.csb.gov.tr/iller/bolu>) 30 (otuz) gün süreyle eş zamanlı olarak ilan edilmiştir. İlan süresince bahse konu plan hükmü değişikliğine herhangi bir itirazda bulunulmamıştır

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 150 – Bolu ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bolu ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	0	0	3	0	0	2	14
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	2
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	2	0	1	0	4

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 151– Bolu ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bolu ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	6	6
Çevre İzni Belgesi	0	22	22
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	0	29	29

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 152 – Bolu ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bolu ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	30
Ani (plansız) denetimler	439
Genel toplam	469

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	1.066,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
32	0,00

Çizelge 153– Bolu İlinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bolu ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.016	49.095	0	1.221	0	0	73.125,05	58.743	183.200,05
Uygulanan Ceza Sayısı	1	1	0	1	0	0	5	4	12

Bolu ilinde 2016 yılında 1 adet Piliç Yetiştirme Tesisine faaliyete durdurma/kapatma kararı verilmiştir.

İlde, Bakanlığa bildirimde bulunan tesislere göre yapılan değerlendirmede 82 tesis yönetmeliğe göre kapsam dışı, 6 tesis ise alt seviye sınıfında yer almaktadır.

15.BURDUR

1. Hava Kalitesi

Burdur ilinde 2016 yılında evsel ısınmada 14.470 ton yerli linyit kömürü, 105.355 ton ithal taşkömürü, sanayide 209.700 ton taşkömürü, 103.259 ton petrokok kullanılmıştır. Konutlarda 25.575.962 m³, sanayide 2.082.626 m³ doğal gaz tüketilmiştir.

2016 yılında Burdur ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 154'de verilmektedir.

Çizelge 154 – Burdur ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	0	106	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	0	89	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	47	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	0	114	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	0	90	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Burdur ilinde 2016 yılı itibariyle 8 adet Yetkili Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. Ayrıca 2016 yılı içerisinde 31.700 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 7.450 adet ruhsat satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlin 209.828 ha'lık tarım arazisinin sulamaya elverişli kısmı 179.451 ha'dır. 30.377 ha Sulamaya elverişsizdir (% 14,47). Ancak bugün fiilen sulanan alan 66.995 ha (55.895 Devlet Sulaması, 11.100 ha Halk Sulaması) olup tarım arazisinin % 37'si sulanmaktadır.

İl genelinde köyler dahil olmak üzere toplam 561 kaynak bulunmakta olup 162 tanesi sondaj, 399 tanesi kaynak suyudur. Tüm Belediyelere ait 14 sondaj ve 48 kaynak olmak üzere toplam 62 kaynak bulunmaktadır. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 11'dir.

İçme ve kullanma suyu temininde Burdur ilinde bulunan toplam su depolarının %62,5'i (344) "İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik" doğrultusundadır. Su depolarının %78,7'inde (271) otomatik klorlama cihazı bulunmakta olup faal çalışan otomatik klorlama cihaz sayısı 270'dir.

Burdur'da 2016 yılı itibariyle biri belde belediyesi olmak üzere 5 belediye tarafından atıksu arıtma tesisi hizmeti verilmektedir. İlde kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %82, 2016 yılı atık su arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise %67 dir.

Çizelge 155 – Burdur ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Burdur	X	Plan Aşamasında		Biyolojik (ileri)	35.000	0,19	75.500	-
	Altınyayla		İller bankası tarafından ihale aşamasında			-	-	5.374	-
İlçeler	Bucak	X		-	Fiziksel Biyolojik	5.820	-	64.783	-
	Çavdır Belediyesi	X			Biyolojik	500		12.689	-
	Göhlisar	X			Biyolojik	4.500	-	22.093	-
	Karamanlı		x			-	-	7.952	-
	Tefenni			x		-	-	10.167	-
	Yeşilova		Proje aşamasında	-		-	-	16.197	-
	Kemer	X			Doğal arıtma mevcut	2.500	-	3.512	-
	Çeltikçi		Proje aşamasında proje dosyası İl Müdürlüğüne sunulmuştur.			-	-	5.278	-
	Çavdır-Söğüt		x		Biyolojik	500	-	12.689	-
	Ağlasun			x		-	-	8.382	-
	Bucak-Kızılkaya			x		-	-		-
	Bucak-Kocaeliler			x		-	-		-

3. Atık

Burdur ili dâhilinde katı atık toplanması ve temizlik işleri Burdur Belediye Başkanlığı Temizlik İşleri Müdürlüğü'nde görevli 22 şoför, 79 temizlik işçisi toplam 101 personel ile yürütülmektedir. Katı atıkların toplanması ve depolama alanında bertarafı işlerinde 13 adet sıkıştırılmalı çöp kamyonu kullanılmakta olup, Belediye sınırları dahilinde yaklaşık 2.400 adet çöp konteynir bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde düzenli katı atık depolama tesisi bulunmamaktadır. Burdur ilinde 9 Belediye Başkanlığı'nın üye olduğu "Burdur Belediyeler Birliği" kurulmuştur. Burdur merkezde Düzenli Depolama Tesisi için "ÇED Olumlu" kararı alınmıştır. Düzenli depolama için Bakanlığımızdan ödenek talep edilmiştir. İl merkezinde inşaatı devam eden düzenli depolama tesisine, iki aktarma istasyonu ile ildeki tüm atıklar düzenli depolama alanına taşınacaktır.

Çizelge 156 – Burdur ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	Burdur Belediyeler Birliği tarafından yaptırılmakta olup, inşaat aşamasındadır.
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	1

30.07.2004 tarih ve 25538 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde çalışmalar yapılmaktadır. Bakanlıktan lisans almış Burdur Merkez'de bir toplama-ayırma tesisi bulunmaktadır. Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması Belediye Başkanlıklarınca yapılmaktadır. İlde kayıt altına alınan 2 adet ambalaj üreticisi ve

61 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır. İlde 7 Belediyenin Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı mevcuttur.

Burdur'da 2016'da Atık Yönetim Uygulamasına 411,35 ton tehlikeli atık üretildiği beyan edilmiş, bu atığın 243,97 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 156,94 tonu bertaraf edilmiş, 10,43 tonu da stokta bulunmaktadır.

2016 yılında Burdur'da 13,39 ton atık motor yağı, 108,37 ton da atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Bu yağların 121,8 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 0,1 tonu da stokta bulunmaktadır.

2016 yılında ilde 97 ton atık akü, 28 kg atık pil, 5,26 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 129,5 ton tıbbi atık toplanmış bulunmaktadır. İlde sterilizasyon tesisi bulunmadığından toplanan tıbbi atıklar Afyonkarahisar'da bulunan tıbbi atık sterilizasyon tesisine gönderilmektedir.

Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıkları, Burdur Belediyesi tarafından belirlenen alana depolanmaktadır. Fen İşleri Müdürlüğü ve Temizlik İşleri Müdürlüğü tarafından yönlendirilen hafriyat toprağı ile inşaat ve yıkıntı atıklarının yılda yaklaşık 150.000 m³ olduğu değerlendirilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde Uluslararası Ramsar Listesinde yer alan Burdur Gölü bulunmaktadır. Ayrıca il sınırları dahilinde Serenler Tepesi Tabiat Parkı ve Salda Gölü Tabiat Parkı olmak üzere iki adet tabiat parkı bulunmaktadır.

Salda Gölü Tabiat Parkı: Yeşilova ilçesinde yer alan 120 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Salda Gölü, oldukça temiz, oligorofik özellikte, az tuzlu, yüksek alkalın ve ekosistem dengesi hala bozulmamış bir göldür. Jeolojik ve kimyasal özellikleri, barındırdığı endemik türler ile Önemli Tabiat Alanı ve Önemli Kuş Alanı kriterlerini sağlayan uluslararası öneme sahip bir sulak alandır. Bölgede yapılan çalışmalar Dünya'da Mars gezegenin yüzey özelliklerini (magnezyum yüklü beyaz kayalar) taşıyan Dünya'daki iki bölgeden birinin Salda Gölü olduğunu göstermektedir.

Serenler Tepesi Tabiat Parkı: Burdur Merkezde yer alan 384 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Burdur Gölü'nün güney sahillerindeki nispeten düz tarım arazilerinin güney yönünde bittiği yerden arazinin 250 m yükselmesi sonucu oluşmuş 1.075 m yükseklikteki Karaburun Tepe'nin kuzey yamaçlarında nispeten dağlık ve kırık bir arazi yapısı üzerinde bulunmaktadır.

Çizelge 157 – Burdur ilindeki tescilli doğal sit alanları ve anıt ağaçlar

Burdur Merkez Çatağıl Köyü İnsuyu Havzası (İnsuyu mağarası)	I. Derece Doğal Sit Alanı
Burdur Gölü ve çevresi	I. Derece Doğal Sit Alanı
Merkez Günalan Köyü Serençay Kanyon	I. Derece Doğal Sit Alanı
Yeşilova İlçesi, Salda Gölü ve çevresi	I. ve II. Derece Doğal Sit Alanları
Bucak İncirdere Köyü Sefer Yitiği Mağarası	Tabiat Anıtı
Altınyayla Ballık Köyü, Ağılıpınar mevkiinde Sedir Ağacı (Cedrus libani) (560 yaşlarında, 49 m boyunda, 2,30 m çap ve 7,22 m çevre genişliğine sahip)	Tabiat Anıtı
Göhlhisar Evciler Köyü Köyiçi Mevkiinde bulunan sedir ağacı (Cedrus libani) (270 yaşlarında, 27 m boyunda, 1,43 m çap ve 4,50 m çevre genişliğine sahip)	Tabiat Anıtı
Ağlasun ilçe meydanında bulunan çınar ağacı	Anıt Ağaç
Altınyayla merkezde bulunan 6 adet ağaç	Anıt Ağaç
Altınyayla Kızılyaka Köyü, Kabaçam mevkiinde bulunan Karaçam Ağacı	Anıt Ağaç
Göhlhisar, Ulucami Mahallesi-Göhlhisar Altınyayla yolu kenarındaki çınar ağacı	Anıt Ağaç
Burdur Merkez Bağlar Mahallesi 90 Pafta 67 Ada 121 Parseldeki ardıç ağacı	Anıt Ağaç

Kargı Köyü Sığla Ormanı Tabiatı Koruma Alanı: Tabiatı Koruma Alanı olarak 88,5 ha sığla ormanının, yaklaşık 4 ha'lık alanı Burdur ili sınırları içerisinde bulunmaktadır. Koruma alanı, ülkemizde

endemik bir tür olan ve sadece iki ilde (Burdur-Muğla) yayılış gösteren Anadolu Sığla Ağacı (*Liquidambar orientalis* Miller var. *integriloba* Fiori) varlığına sahiptir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 158 – Burdur ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

BURDUR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	6.890,58	0,94	7.935,58	1,08	8.063,23	1,12	8.682,45	1,21
2) Tarımsal Alanlar	241.551,91	33,01	237.409,06	32,44	250.047,40	34,85	249.400,18	34,76
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	455.954,45	62,30	458.583,54	62,66	429.809,39	59,90	428.910,94	59,78
4) Sulak Alanlar	1.070,95	0,15	3.012,91	0,41	6.255,04	0,87	6.249,16	0,87
5) Su Yapıları	26.369,13	3,60	24.895,97	3,40	23.341,80	3,25	2.4274,1	3,38
TOPLAM	731.837,02	100,00	731.837,06	100,00	717516,86	100,00	717.516,83	100,00

Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7. Maddesi uyarınca, Bakanlık Makamı tarafından 27/08/2015 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 159 – Burdur ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Burdur ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	39	1	1	1	0	0	0	42
ÇED Gereklidir	4	0	0	0	0	0	0	4
ÇED Olumlu Kararı	3	0	0	0	0	1	0	4

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 160 – Burdur ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Burdur ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	20	20
Çevre İzni Belgesi	2	24	26
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	0	46

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 161 – Burdur ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Burdur ÇŞİM, 2017)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	162
Ani (plansız) denetimler	90
Genel toplam	252

Çizelge 161 - Burdur ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Burdur ÇŞİM, 2017)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
41	0,00

Çizelge 162 – Burdur ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Burdur ÇŞİM, 2016)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	98.190	0	49.095	95.792	0	0	250.783	1.663,1	495.523,1
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	1	3	0	0	8	5	19

Bir adet hazır beton tesisi ile bir adet taş ocağı ve kırma eleme tesisi Çevre İzin Lisans Yönetmeliği kapsamında yapılan denetimde izni bulunmadığı tespit edilerek faaliyet durdurma işlemi yapılmıştır. Ayrıca bir adet mermer ocağında ÇED Yönetmeliği kapsamında yapılan denetim sonucunda durdurma kararı verilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2016 yılı itibariyle Burdur ilinde 1 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

16. BURSA

1. Hava Kalitesi

Bursa ilinde 2016'da sanayide 126.000 ton, evsel ısınmada 255.000 ton ithal kömür kullanılmıştır. Bursa'da 2016 yılında konutlarda 650.000 m³, sanayide 1.500.000 m³ doğal gaz kullanılmıştır.

Bursa ilinde hava kalitesinin izlenmesi amacıyla 6 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bursa, Beyazıt, Kestel, Kültürpark, Uludağ Üniversitesi ve İnegöl istasyonları Bakanlığımıza ait olup, Bursa Büyükşehir Belediyesine ait olan Nilüfer ve Yıldırım istasyonları ise kapatılmıştır. 2016 yılında Bursa ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 164'te verilmektedir.

Çizelge 163 - Bursa ilinde hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler (Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

İSTASYON YERLERİ	HAVA KİRLLETİCİLERİ					
	SO ₂	NO _x	CO	O ₃	HC	PM
Bursa	X	-	-	-	-	X
Kültürpark	X	X	-	X	-	-
Beyazıt	X	X	X	-	-	X
Uludağ	X	X	-	X	-	X
Kestel	X	-	-	-	-	X
İnegöl	X	X	-	-	-	X

Çizelge 164 – Bursa ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

BURSA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	10	0	124	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	6	0	121	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	0	99	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	98	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	66	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	66	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	65	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	68	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	83	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	16	0	131	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	12	0	146	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ULUDAĞ Ü.	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	10	0	-	-	-	-	24		31		68		34	
Şubat	7	0	-	-	-	-	12		20		55		38	
Mart	6	0	-	-	-	-	14		24		45		47	
Nisan	5	0	-	-	-	-	11		29		40		48	
Mayıs	5	0	-	-	-	-	5		20		25		59	
Haziran	9	0	-	-	-	-	2		20		23		68	
Temmuz	7	0	-	-	-	-	1		16		17		84	
Ağustos	3	0	-	-	-	-	3		12		16		80	
Eylül	9	0	-	-	-	-	7		20		30		59	
Ekim	13	0	-	-	-	-	17		27		54		39	
Kasım	3	0	-	-	-	-	41		33		96		30	
Aralık	5	0	-	-	-	-	45		36		105		26	

Çizelge 164 – Bursa ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

KÜLTÜRPARK	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	16	0	-	-	-	-	43		47	-	113	-	40	-
Şubat	9	0	-	-	-	-	44		41	-	109	-	29	-
Mart	7	0	-	-	-	-	29		41	-	86	-	42	-
Nisan	7	0	-	-	-	-	28		50	-	93	-	43	-
Mayıs	3	0	-	-	-	-	7		32	-	42	-	58	-
Haziran	4	0	-	-	-	-	7		36	-	48	-	59	-
Temmuz	6	0	-	-	-	-	3		30	-	34	-	71	-
Ağustos	3	0	-	-	-	-	3		30	-	35	-	67	-
Eylül	4	0	-	-	-	-	9		36	-	49	-	45	-
Ekim	5	0	-	-	-	-	19		39	-	69	-	27	-
Kasım	12	0	-	-	-	-	72		51	-	161	-	26	-
Aralık	13	0	-	-	-	-	64		52	-	150	-	16	-

BEYAZIT	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	20	0	69	5	0,002	0	110		74		243		-	-
Şubat	14	0	89	10	0,682	0	101		68		222		-	-
Mart	16	0	81	10	1,306	0	71		74		182		-	-
Nisan	20	0	79	6	1,527	0	60		79		170		-	-
Mayıs	6	0	56	1	1,182	0	34		63		115		-	-
Haziran	12	0	50	0	1,311	0	26		63		103		-	-
Temmuz	9	0	41	0	8,58	0	16		55		79		-	-
Ağustos	8	0	47	0	3,90	0	20		57		87		-	-
Eylül	6	0	50	0	7,50	0	36		64		119		-	-
Ekim	5	0	63	2	1,489	0	59		68		159		-	-
Kasım	12	0	117	14	1,529	0	127		78		273		-	-
Aralık	8	0	115	13	1,427	0	124		78		269		-	-

KESTEL	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	34	0	56	0	-	-	22		42		76	-	-	-
Şubat	33	0	83	6	-	-	21		39		72	-	-	-
Mart	27	0	79	7	-	-	11		38		55	-	-	-
Nisan	31	0	85	8	-	-	10		42		58	-	-	-
Mayıs	23	0	62	2	-	-	4		32		39	-	-	-
Haziran	13	0	53	0	-	-	3		26		31	-	-	-
Temmuz	23	0	42	0	-	-	1		16		17	-	-	-
Ağustos	16	0	54	1	-	-	3		21		26	-	-	-
Eylül	7,8	0	52	1	-	-	6		26		35	-	-	-
Ekim	16	0	65	5	-	-	12		31		50	-	-	-
Kasım	15	0	92	10	-	-	26		41		82	-	-	-
Aralık	27	0	86	9	-	-	29		42		87	-	-	-

İNEGÖL	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	28	0	86	8	-	-	24		44		80		-	-
Şubat	32	0	99	12	-	-	26		34		73		-	-
Mart	32	0	81	12	-	-	13		35		54		-	-
Nisan	32	0	73	6	-	-	7		35		46		-	-
Mayıs	15	0	47	0	-	-	3		24		28		-	-
Haziran	22	0	47	0	-	-	3		23		26		-	-
Temmuz	17	0	37	0	-	-	2		18		21		-	-
Ağustos	17	0	46	0	-	-	2		19		22		-	-
Eylül	17	0	41	0	-	-	4		21		27		-	-
Ekim	19	0	52	0	-	-	10		29		44		-	-
Kasım	29	0	110	12	-	-	44		45		113		-	-
Aralık	14	0	110	12	-	-	31		44		92		-	-

2016 Yılında Bursa ilinde 27 adet Egzoz Emisyon Ölçüm İstasyonu yetki belgesi verilmiş ve 230.000 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bursa ilinin su ihtiyacı, Selahattin Saygı (Doğancı) Barajı ile Nilüfer Barajından karşılanmaktadır. Nilüfer Barajı ile Selahattin Saygı (Doğancı) Barajları müşterek işletildiğinde yılda yaklaşık 175 hm³ içme suyu sağlanmaktadır. Doğancı Barajı'ndan çekilebilecek su miktarı 115 hm³ olup, Nilüfer Barajı'nın payı da yılda 60 hm³'tür. Ayrıca yeraltısuyundan da (kuyular) içme suyu kaynağı olarak yararlanılmaktadır. 2015 BUSKİ verilerine göre Bursa'da içme ve kullanma suyu olarak kullanılan suyun %87'si barajlardan, %13'ü pınar kaynaklarından elde edilmektedir.

Çizelge 165 – Bursa ilindeki içme suyu kaynakları

İçme Suyu Kaynakları ve Kapasiteleri	KAPASİTE	
	min. lt/sn	Milyon (m ³ /yıl)
Pınarlar	494	15,57
Doğancı Barajı	3.434	108,3
Doğancı+Nilüfer Barajı	5.327	168
Yeraltı suyu	792	25
Gölbaşı Barajı	1.744	55
Çınarcık Barajı	4.597	145

Bursa Büyükşehir Belediyesi hizmet sorumluluk sınırı içerisinde kalan ilçe belediye sayısı 7 (yedi) adet olup, bunlar; Osmangazi, Yıldırım, Nilüfer, Gemlik, Mudanya, Kestel, Gürsu ilçe belediyeleridir. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen projeksiyon nüfus sayısı 2.740.970'tir.

Çizelge 166 – Bursa ilinde mevcut içme suyu arıtma tesisleri

Mevcut İçme Suyu Arıtma Tesisleri	
1- Osmangazi	Dobruca İçme Suyu Arıtma Tesisleri
2- Gemlik	İçme Suyu Arıtma Tesisleri
3- Keles	Haydar İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
4- Keles	Belenören İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
5- İnegöl	İsaören-Dipsizgöllü İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
6- İnegöl	Mezitler İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
7- İnegöl	Hamzabey İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
8- İnegöl	Alanyurt İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
9- Karacabey	Gölecik İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
10- Karacabey	Merkez İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
11- Karacabey	İkizce İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
12- Karacabey	Dağkadı-Şahmelek İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
13- Mustafakemalpaşa	Akarca İçme Suyu Arıtma Tesisleri
14- Mustafakemalpaşa	Çan Deresi İçme Suyu Arıtma Tesisleri
15- Mustafakemalpaşa	Karadere İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
16- Mustafakemalpaşa	Soğukpınar İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
17- Mustafakemalpaşa	Kömürçükadı –Şapçı İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
18- İznik	Orhaniye İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
19- Büyükorhan	Merkez İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
20- Orhaneli	Karınçalı İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
21- Nilüfer	Korubaşı İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
22- Nilüfer	Güngören İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
23- Nilüfer	Ayva İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri
24- Kestel	Şükranıye İçme Suyu Paket Arıtma Tesisleri

Bursa su kaynaklarının 2015 yılı tüketimleri (m³) :

Mesken	66.734.195 m ³
Sanayi	18.044.392 m ³
Diğer	6.992.143 m ³

Kent merkezinin doğu bölgesindeki kentsel atıksular, Demirtaş'ta kurulmuş olan ve BUSKİ'ye (Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi) ait ortalama 240.000 m³/gün kapasiteli **Doğu Atıksu Arıtma Tesisinde** arıtılmaktadır.

Kent merkezinin batı bölgesindeki kentsel atıksular, Özlüce'de kurulmuş olan ve BUSKİ'ye ait ortalama 87.500 m³/gün kapasiteli **Batı Atıksu Arıtma Tesisinde** arıtılmaktadır. (Ayrıca Nilüfer Organize Sanayi Bölgesi'nin evsel nitelikli atıksuları ile 500 m³/gün kapasiteli Hamitler Düzenli Deponi Alanının Ön Arıtmasından çıkan atıksular da Batı Atıksu Arıtma Tesisine ulaşmaktadır.)

Çizelge 167 – Bursa ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Durumu Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Bursa Doğu Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik	240.000	2,635	2.901.396	182,27
	Bursa Batı Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik	87.500	0,595	415.815	57,89
	Kent Katı Atık Depolama Alanı Süzüntü Suyu Arıtma Tesis	X			Biyolojik	500	0,006	-	4,53
	Hasanağa Paket Atıksu Arıtma Tesis	X			Biyolojik	1.200	0,016	1.591	0,55
İlçeler	Mudanya Ön Arıtma ve Derin Deniz Deşarjı Tesis	X			Fiziksel	25.000	0,213	86.426	-
	Gemlik Ön Arıtma Tesis ve Derin Deniz Deşarjı Tesis	X			Fiziksel	27.000	0,290	107.139	-
	Küçük Kumla Terfi Pompa İstasyonu ve Derin Deniz Deşarjı Tesis	X			Fiziksel	28.500	0,067	6.379	-
	Kurşunlu Atıksu Terfi İstasyonu ve Derin Deniz Deşarjı Tesis	X			Fiziksel	10.000	0,03	7.243	-
	Yenice Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik	2.500	0,023	11.847	2,62
	Karacabey Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik	8.500	0,077	581.629	6
	Karacaali Paket Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik	400	0,004	579	0,27
	Narlı Paket Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik	1.000	0,009	376	0,27
	Orhangazi Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik	19.200	0,21	77.297	12
	Orhaneli Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik	1.000	0,010	19.656	1,2
	İznik Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik	8.790	0,06	42.530	5,2
	İznik (Boyalıca) Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik İleri	200	-	2.329	-
	Yenişehir Atıksu Arıtma Tesis	X			Fiziksel Biyolojik	7.062	0,06	55.061	6
	Nilüfer Atıksu Arıtma Tesis		X		Fiziksel Biyolojik İleri	22.000		118.542	-
	Küçük Kumla Atıksu Arıtma Tesis		X		Fiziksel Biyolojik İleri	6.850		6.379	-
	Akçalar Atıksu Arıtma Tesis		X		Fiziksel Biyolojik İleri	5.750		6.449	-
	Gemlik Atıksu Arıtma Tesis		X		Fiziksel Biyolojik İleri	20.150		92.129	-
	Mudanya Atıksu Arıtma Tesis		X		Fiziksel Biyolojik İleri	22.850		65.961	-
	Kurşunlu Atıksu Arıtma Tesis		X		Fiziksel Biyolojik İleri	7.260		10.439	-

Doğu ve Batı Atıksu Arıtma Tesisleri, Doğu ve Batı atıksu havzası ile toplanan kentsel atıksuların Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği ile AB Standartlarında istenen değerlere uygun hale getirilerek alıcı ortama deşarjı ile yüzeysel su kaynaklarına verilen kirliliğin önlenmesi amacıyla

yapılmıştır. Bursa Doğu Atıksu Arıtma Tesisi, Küçük Balıklı Köyü yakınlarında ve Bursa Batı Atıksu Arıtma Tesisi, Özlüce Köyü yakınlarında bulunmaktadır. İleri biyolojik arıtma proseslerinin uygulandığı tesislerde, azot ve fosfor giderimi de gerçekleştirilmektedir.

Doğu ve Batı Atıksu arıtma Tesislerinde, atıksuların arıtılmasında kötü kokuları oluşturacak gazların oluşmasına imkan vermeyen proses kullanılmaktadır. Sistem oluşan fazla çamur susuzlaştırma ünitelerinde (çamur tampon tankı, çamur ızgara (6 mm delik çaplı otomatik D tipi), belt filtre ve dekantör üniteleri, kireçleme ünitesi) ile işlenerek katı madde artırılıp dezenfeksiyon amacıyla sönmemiş toz kireç ile kireçlenerek stabilize edilmektedir. Stabilize edilen çamur sızdırmaz kil dolgu lagünlerde depolanmaktadır. Lagünlerde oluşan sızıntı suları ve yağışlarla oluşan sular lagün çıkış yapısından, boru hatları ile alınarak atıksu arıtma tesisleri girişine verilmektedir.

Hamitler Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından işletilen Hamitler Katı Atık Depolama Sahasında bulunmaktadır. Hamitler Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi, iki etapta gerçekleştirilecektir. Tesis iki aşamalı olarak 2020 yılı 500 m³/gün çöp süzüntü suyunun arıtılmasına hizmet edecek kapasitede projelendirilmiştir. Birinci aşaması, 2004 yılında tamamlanmış, işleme alınmıştır.

Çizelge 168 – Bursa ilindeki 2015 yılı itibaren OSB’lerde çalışmakta olan atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB Müdürlükleri, 2015)

OSB Adı	Kapasitesi (t/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (t/gün)	Deşarj Ortamı
Bursa OSB	40.000	Fiziksel+Kimyasal+ Biyolojik	40	Ayvallı Dere
Demirtaş OSB (*)	70.000	Fiziksel+Biyolojik	60	Nilüfer Çayı
Hasanağa OSB	1.000 m ³ /gün	Fiziksel+Biyolojik	32.700 kg/yıl	Hasanağa Deresi
İnegöl OSB	130.000	Modifiye Aktif Çamur	31,25	Kalburt Deresi
Mustafakemalpaşa OSB(**)	2.000 m ³ /gün	Fiziksel+Biyolojik	2,8 t/yıl	Pınarlı Dere
Nilüfer OSB	792	Fiziksel+Kimyasal	3,25	Ayafatma Deresi
Yenişehir OSB	37,5 t/yıl	Biyolojik+Kimyasal	0,992	Kocası Deresi
SS Yeşil Çevre Arıtma tesisi İşletme Kooperatifi (***)	100.000 m ³ /gün	Fiziksel+Biyolojik	60	Deliçay
Bursa İhtisas Deri OSB	4.000	Fiziksel+Kimyasal+ Biyolojik	50	Nilüfer Çayı
Yenice Islah O.S.B.	İçerisinde inşaat veya proje aşamasında AAT planlaması yapılmamıştır.			
Kayapa Islah O.S.B.	İçerisinde inşaat veya proje aşamasında AAT planlaması yapılmamıştır.			
İnegöl Mobilya Ağaç İşleri İhtisas O.S.B	Proje aşamasında			
Akçalar Islah O.S.B.	Akçalar Islah O.S.B. bünyesinde atıksu arıtma tesisi olmayıp, Bölge sanayi tesislerinden toplanan atıksular Hasanağa Organize Sanayi Bölgesi atıksu arıtma tesisine deşarj edilmektedir.			
Bursa Tekstil Boyahaneleri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi	O.S.B. 2. Kısım Altyapı çalışması inşaat ve Atıksu Arıtma Tesisi, proje aşamasındadır.			

(*) DOSAB Atıksu Arıtma Tesisi Revizyonuna ait “ÇED Olumlu” Kararı ve “AAT Proje Onayı” alınmış olup proje çalışmaları devam etmektedir. Revizyon projesi sonucunda toplam kapasite 12.500 ton/gün artarak 82.500 ton/gün’e, AAT Çamuru miktarı da 33 ton/gün artarak 93 ton/gün olacaktır.

(**) Mustafakemalpaşa Mermerciler İhtisas O.S.B. kamulaştırma aşamasında olduğundan çalışmakta olan ya da proje aşamasında atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

(***) Uludağ OSB, Kestel OSB ve Barakfaki Islah OSB’lerin atıksuları S.S. Yeşil Çevre Arıtma Tesisi İşletme Kooperatifi Atık Su Arıtma Tesisinde arıtılmaktadır.

Sanayi Bölgelerinde işletilen Atıksu Arıtma Tesislerinden çıkan çamurlar toprakta kullanılmamaktadır. Bu nedenle 2016 yılında oluşan sanayi kaynaklı arıtma çamurlarının büyük bir kısmı çimento fabrikalarında ek yakıt ve alternatif hammadde olarak kullanılmakta ya da yakma yöntemiyle bertaraf edilmektedir.

Çizelge 169 – 2016 yılında Bursa ilinde evsel atıksu arıtma tesisi çamurlarının bertarafı (BUSKİ Genel Müdürlüğü, 2017)

ATIKSU ARITMA TESİSLERİ	ÇAMUR MİKTARI (ton/yıl)	AÇIKLAMA
Doğu Atıksu Arıtma Tesisi	66.530	Sızdırmaz lagünlerde geçici olarak düzenli depolama yapılmaktadır.
Batı Atıksu Arıtma Tesisi	21.130	Sızdırmaz lagünlerde geçici olarak düzenli depolama yapılmaktadır.
Kent Katı Atık Depolama Alanı Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi	1.653	-
Yenice Atıksu Arıtma Tesisi	958	Kamyonla Doğu AAT ye taşınarak Sızdırmaz lagünlerde geçici olarak düzenli depolama yapılmaktadır.
Karacabey Atıksu Arıtma Tesisi	2.190	Stabilizasyon Havuzlarının tabanından Pompa ile Tesis içerisinde bulunan çamur kurutma yataklarına alınmaktadır.
Hasanağa Paket Atıksu Arıtma Tesisi	201	Sıvı olarak Batı AAT ye taşınmaktadır.
Narlı Paket Atıksu Arıtma Tesisi	99	Sıvı olarak Doğu AAT ye taşınmaktadır.
Karacaali Paket Atıksu Arıtma Tesisi	99	Sıvı olarak Doğu AAT ye taşınmaktadır.
Orhangazi Atıksu Arıtma Tesisi	4.380	Kamyonla Doğu AAT ye taşınarak Sızdırmaz lagünlerde geçici olarak düzenli depolama yapılmaktadır.
Orhaneli Atıksu Arıtma Tesisi	438	Kamyonla Doğu AAT ye taşınarak Sızdırmaz lagünlerde geçici olarak düzenli depolama yapılmaktadır.
Yenişehir Atıksu Arıtma Tesisi	2.190	Kamyonla Doğu AAT ye taşınarak Sızdırmaz lagünlerde geçici olarak düzenli depolama yapılmaktadır.
İzmit Atıksu Arıtma Tesisi	1.898	Kamyonla Doğu AAT ye taşınarak Sızdırmaz lagünlerde geçici olarak düzenli depolama yapılmaktadır.
TOPLAM	101.765	

Çizelge 170 – 2016 yılında Bursa OSB’de oluşan atıksu arıtma tesisi çamurlarının bertarafı (Bursa OSB., 2017)

Çamur bertaraf yeri	Bertaraf edilen miktar, kg
Lisanslı kurutma tesisi	9.851.981
Çimento fabrikaları	3.973.380

Çizelge 171 - Deniz ve Göl Suları (Yüzme Suyu) Kalitesi Sonuçları, 2016 (Bursa halk Sağlığı Müdürlüğü, 2016)

	Takip Edilen Alan (Nokta) Sayısı	Alınması Gereken Numune Sayısı	Alınan Numune Sayısı	Yüzme Suyu Kalitesi*			
				A (Mükemmel)	B (İyi)	C (Kötü)	D (Çok Kötü)
Gemlik	8	56	56	3	5	0	0
İzmit	3	21	21	1	2	0	0
Karacabey	3	21	21	3	0	0	0
Mudanya	9	63	63	5	3	1	0
Orhangazi	1	7	7	0	1	0	0
İL	24	168	168	12	11	1	0

* Yüzme suyu kalitesi takip edilen alanların durumunu belirtmektedir.

Bursa il sınırları içerisinde bulunan Marmara Sahil şeridindeki kumsallarda Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği gereğince yüzme sezonu öncesi ve yüzme sezonunda İl Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından numune alınarak izleme çalışması yapılmaktadır.

İl genelinde rekreasyonel amaçlı kullanılan su miktarı 1.004.673 m³'tür.

3. Atık

Yenikent Katı Atık Depolama alanı toplam 156 ha'dır ve bunun 83 ha'lık alanı etaplar halinde inşa edilmiş olup, yürürlükteki mevzuatlar çerçevesinde gerekli şartlar sağlanarak yeraltı sularınının kirletilmemesi için önlemler alınmıştır. Zemin geçirimsizliği imalatları ile toplanan çöp süzüntü suları 500 m³/gün kapasiteli biyolojik arıtma tesisinde kanalizasyon deşarj limitlerinde artmaktadır. Süzüntü suyu arıtma tesisi işletimi BUSKİ Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

Ayrıca İnegöl Katı Atık Depolama Alanının işletimi de Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Bu alan 25 Mart 2014 tarihinde İnegöl Belediye Başkanlığı tarafından Büyükşehir Belediyesine devredilmiştir. Bu alan toplam 24,4 ha olup, 21,4 ha'lık kısım çöp döküm alanıdır. Zemin geçirimsizlik imalatları İnegöl Belediyesi tarafından yürürlükteki mevzuatlar çerçevesinde gerekli şartlar sağlanarak yapılmış olup, yeraltı sularınının kirletilmemesi için önlemler alınmıştır. Söz konusu alandan yeraltı suyu gözlem kuyularından alınan numunelerin analizi Yenikent Katı Atık Depolama Alanında bulunan Kontrol amaçlı laboratuvarında yapılmaktadır. Zemin geçirimsizliği imalatları ile toplanan çöp süzüntü suları 2.500 m³/gün kapasiteli lagünde toplanarak bertaraf edilmektedir.

2015 yılında Gemlik Karacaali, Orhangazi Yeniköy ve Çakırlı, İznik Boyalica ve Elbeyli, İnegöl Yenice ve Cerrah vahşi döküm alanları rehabilite edilmiş olup, 2016 yılında ise Karacabey ve Mustafakemalpaşa vahşi döküm alanları rehabilitasyonuna devam edilecek, yıl içinde Yenişehir çöp döküm alanı rehabilitasyonu da tamamlanacaktır. (Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi, 2015)

Çizelge 172 – Bursa ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayrırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	58

Çizelge 173 – Bursa ilinde 2016 Yılı Hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları miktarları

Belediye	Ruhsatlı Hafriyat Sahaları Sayısı	Kapasitesi (m ³)	İnşaat atığı miktarı	Hafriyat toprağı miktarı (m ³)	Yıkıntı atığı miktarı (m ³)
Osmangazi Belediyesi	4	319.845	-	1.372.278	3.749
Yıldırım Belediyesi	0	0	-	371.096	1.657
Nilüfer Belediyesi	6	1.151.316	-	695.714	1.050
Gemlik Belediyesi	1	359.260	-	673.961	2.001
Mudanya Belediyesi	10	411.737	-	425.441	10.749
Gürsu Belediyesi	1	512.728	-	60.590	789
Kestel Belediyesi	2	889.723	-	199.935	2.183
İnegöl Belediyesi	5	500.310	-	394.097	13.260
Yenişehir Belediyesi	1	425.137	-	269.910	880
Mustafakemalpaşa Belediyesi	2	257.872	-	111.279	0
Karacabey Belediyesi	3	1.411.250	-	51.856	1.879
Orhangazi Belediyesi	1	377.569	-	204.141	3.825

Bursa ilinde 2016 yılı itibariyle kayıtlı ekonomik işletme sayısı 350'dir. Bursa'da 2016 Yılında 10 adet Ambalaj Atık Yönetim Planı onaylanmıştır.

Atık Yönetim Uygulamasına göre, 2016 yılında Bursa'da toplam 102.669 ton tehlikeli atık beyan edilmiş olup, bu tehlikeli atığın 7.744 tonu geri kazanılmış, 91.338 tonu tesis içinde stoklanmış, 711 tonu ihraç edilmiş ve 2.876 tonu da stokta bulunmaktadır.

2016 yılında Bursa ilinde 743 ton endüstriyel yağ, 4.522 ton motor yağı toplanmış, toplanan atık yağın 3.734,3 tonu geri kazanılmış, 277,5 tonu ek yakıt olarak kullanılmış ve 81,6 tonu da bertaraf edilmiştir.

2016 yılında Bursa ilinde 870.453 kg atık akümülatör, 25.786 kg atık pil toplanmış bulunmaktadır. Bursa'da 2016 yılı içerisinde 216,80 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır. 2016 yılında Bursa'da oluşan ömrünü tamamlamış lastiklerin 40,1 tonu geri kazanılmıştır. Bursa'da 2016 yılı itibarıyla 7 tane atık elektrikli ve elektronik eşyalar işleme tesisi bulunmaktadır ve 4.956,17 ton atık elektrikli ve elektronik eşya toplanmıştır. 2016'da 2 adet teslim yerinde 137,18 ton ömrünü tamamlamış araç işlenmiştir.

Bursa ilinde 2016 yılında iki demir ve çelik üreticisinden toplam 57.801 ton cüruf çıkmıştır. İlide bulunan Orhaneli Termik Santrali enerji üretimi için 2016 yılında 1.739.532 ton kömür kullanmış, bunun sonucunda 365.301 ton uçucu kül ve 156.558 ton cüruf oluşmuştur.

2016 yılında Bursa'da 2.952 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bursa ilinde 1.808 damarlı bitki taksonu yayılış göstermektedir. Bu taksonların 140'ı endemik, 34'ü ise lokal endemiktir. *Isoetes olympica* (Uludağ Çim Eğreltisi) ve *Amsonia orientalis* (Mavi yıldız) olmak üzere iki tür Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) kırmızı listesinde "CR-Nesli kritik derecede tehdit altında olan türler" kategorisinde yer almaktadır. *Rhus coriaria* (Sumak), *Luzula campestris* (Luzul otu) ve *Plantago lanceolata* (Damarlıca) türleri "VU-Hassas"; *Juglans regia* (Ceviz) ve *Alchemilla bursensis* (Bursa pençesi) türleri ise "NT-Nesli tehdit altına girebilir" kategorilerinde yer almaktadır. "LC-Asgari endişe" kategorisinde ise 121 tür bulunmaktadır.

Bursa'da yayılış gösteren 6 tür, Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunması (BERN) Sözleşmesi'nin Ek-I / Mutlak Koruma Altındaki Bitki Türleri Listesi uyarınca koruma altındadır. 30 bitki türü ise "Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (The Convention on International Trade In Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES)"nin Ek-II listesi uyarınca koruma altındadır. CITES Ek-II listesi, nesilleri mutlak olarak tükenme tehdidiyle karşı karşıya olmamakla birlikte, nesillerinin devamıyla bağdaşmayan kullanımları önlemek amacıyla ticaretleri belirli esaslara bağlanan türleri içerir.

Çizelge 174– Bursa'nın Bern Sözleşmesi kapsamında bulunan bitki türleri

Takson Adı	Türkçe Adı	BERN
<i>Salvinia natans</i>	Su eğreltisi	EK-I
<i>Vaccinium arctostaphylos</i>	Likarpa	EK-I
<i>Teucrium lamiifolium</i> ssp. <i>Lamiifolium</i>	Kumacıotu	EK-I
<i>Ophrys oestrifera</i> spp. <i>Oestrifera</i>	Sinek salebi	Ek-I
<i>Cyclamen coum</i> ssp. <i>Coum</i>	Yer somunu	EK-I
<i>Verbascum afyonense</i>	Afyon sığırkuyruğu	EK-I
<i>Verbascum basivelatum</i>	Kadife sığırkuyruğu	EK-I

Bursa İli sınırları içerisinde 1 adet Milli Park 2 adet Tabiat Parkı ve 1 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır. Bursa ilinin toplam yüz ölçüsünün %8,6'sı korunan alandır.

Uludağ Milli Parkı: 1961 yılında Milli Park ilan edilmiştir, toplam milli park alanı 12.762 ha'dır. Milli Parkın 9.050 ha'ı ormanlık alan, 3.712 ha'ı ise açık alandır. En yüksek yeri ise 2.542 m rakımı olan Uludağ Tepedir. Ayrıca Uludağ, ülkemizde yer alan 144 Önemli Bitki Alanından (ÖBA) biridir. Uludağ'da 104 endemik tür tespit edilmiş olup, bunun 32 adedi Uludağ endemiğidir. Ayrıca, küresel ölçekte nesli tehlike altında olan 3, Avrupa ölçeğinde ise 54 türün yaşam alanını oluşturmaktadır. Uludağ Sakallı Akbaba ve Kaya Kartalının üreme popülasyonlarını barındırması nedeniyle Önemli Kuş Alanı (ÖKA) olarak belirlenmiştir. Ayrıca, milli parkta 46 tür kelebek ve 11 tür bombus arısı tespit edilmiştir.

Sadağı Kanyonu Tabiat Parkı: Bursa İli Orhaneli ilçe sınırlarında içerisinde yer almaktadır. Tabiat Parkının toplam alanı 436 ha olup; Alan Gelişme Planı hükümleri doğrultusunda yönetilmektedir. Koruma Çalışmaları kapsamında 142 adet bitki türü ile 13 adet fauna tespiti yapılmıştır. Endemik olarak bulunan fauna türlerinden *Lutra lutra* (su samuru) izleme çalışması devam etmektedir.

Suuçtu Tabiat Parkı: Bursa ili Mustafakemalpaşa ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Tabiat parkının Toplam alanı 10 ha olup, alan 1. Derece doğal sit alanıdır. Alanın Gelişme Planı mevcut olup, Plan hükümleri kapsamında koru çalışmaları devam etmektedir.

Bursa ilinde tabiatı koruma alanı bulunmamaktadır. Ancak Uluabat Gölü, İznik Gölü ve Kocaçay Deltası Sulak Alan statüsündedir.

Uluabat Gölü: Marmara Denizi'nin güneyinde, Bursa il sınırları içinde yer alan Uluabat Gölü, Türkiye'nin en geniş nilüfer yataklarına sahip göldür. zengin tür çeşitliliğine sahip olması, önemli kuş göç yolu üzerinde bulunması, zengin bir flora ve faunaya sahip olması nedeniyle 15.04.1998 tarihinde Ramsar alanı ilan edilen göl, yaklaşık 20.000 km² alana sahiptir. Uluabat Gölü Sulak Alanı, Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) kırmızı listesinde "Hassas-VU" ve "Tehdite Yakın-NT" kategorilerinde yer alan *Pelecanus crispus* (tepeli pelikan), *Hirudo medicinalis* (tıbbi sülük), *Sagittaria sagittifolia* ve *Stachys palustris* gibitürlere ev sahipliği yapmaktadır. Uluabat Gölü Yönetim Planı ise 27.12.2002 tarihinde yürürlüğe girmiş, 2007, 2011 ve 2015 yıllarında revize edilmiştir.

İznik Gölü: Marmara Bölgesi'nin en büyük, Türkiye'nin ise beşinci büyük doğal gölü olan İznik Gölü, 80 m ile derinliği en fazla olan tektonik bir tatlı su gölüdür. Alan, sık sazlıkların arasında karışık koloniler kuran küçük karabatak ve gece balıkcılı ile özel koruma alanı statüsü kazanır. İznik Gölü Sulak Alanı'nda yapılan floristik çalışmalar sonucunda 88 familyaya ait 497 tür ve tür altı seviyede takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 11'i ülkemize özgü endemiktir ve endemizm oranı %4.97'dir. Alandan tespit edilen ve lokal endemik olan *Rumex bithynicus* "CR"; bölgesel endemik olan *Verbascum bombyciferum* ve *Lathyrus undulatus* "VU", geniş yayılışlı endemiklerden *Verbascum lagurus* "NT"; diğerleri ise "LC" kategorilerinde yer almaktadırlar. İç su balıkları ve değerli kelebek türleri ile de ön plana çıkar. Bölgede, 16 takım ve 44 kuş familyasına ait toplam 172 kuş türünün olduğu belirlenmiştir. Buna göre, bölgede varlığı tespit edilen kuş türü sayısı, Türkiye ornitofaunasına kayıtlı kuş türü sayısının (463 kuş türü) yaklaşık % 37'sidir (yaklaşık 1/3' ü).İznik Gölü'nün sürdürülebilirliğini sağlamak için Sulak Alan Yönetim Planı hazırlama çalışmaları devam etmektedir. 1990 yılında İznik Gölü, Sit Alanı ilan edilmiştir.

Kocaçay Deltası: Marmara Denizi'nin güney kıyısında yer alan delta, göl, bataklık, kumul ve subasar orman ekosistemlerinden meydana gelir. Deltanın batı yarısında, toplam alanı 194 ha olan ve Maliç Deresi tarafından beslenen Dalyan ve Poyraz gölleri, 600 ha alan kaplayan sazlıklar, 730 hektarlık bir alana yayılmış dişbudak, kızılgağaç ve söğütlerden oluşan subasar ormanlar ve çok çeşitli floraya sahip geniş bir kumul bandı bulunmaktadır. Kocaçay Deltası Sulak Alanının Tampon Bölge Koruma Sınırları tespit edilmiş olup, ilgili Yönetmelik kapsamında çalışmalar devam etmektedir. Kocaçay Deltası'nda 14 ordo ve 44 familyaya ait 114 kuş türü tespit edilmiştir. Deltada yapılan çalışmalarda 38 türün yerli (deltada üreyen), 22 türün yaz göçmeni, 11 türün kış göçmeni, 16 türün transit tür olduğu tespit edilmiştir. 27 türün arazide 1 veya 2 kez gözlenmeleri nedeniyle statüleri hakkında karar verilememiştir. 114 kuş türünden 46'sı su kuşu olup, bu su kuşlarından 12'si deltada üremektedir. Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) kriterlerine göre deltada tespit edilen 114 türden 110'u "Düşük Riskli-LC", 2'si "Hassas-VU", 1'i de "Tehdite Yakın-NT" kategorisinde yer almaktadır. "Hassas-VU" tehlike sınıfında yer alan türler *Pelecanus crispus* (Tepeli pelikan) ve *Aquila clanga* (Büyük bağırğan kartal)'dır. *Aythya nyroca* (Pasbaş patka) ise "Tehdite Yakın-NT" olarak değerlendirilmiştir. Alan; *Ciconia nigra* (Kara leylek), *Glareola pratincola* (Bataklık kırlangıcı), *Charadrius alexandrinus*'un (Kesik kolye yağmur kuşu) üreyen popülasyonlarıyla Önemli Kuş Alanı (ÖKA) statüsü kazanmıştır.

Karacabey Karadağı-Ovakorusu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Alanın toplam yüzölçümü 28.575,77 ha (285.757.691 m²) olup, deniz seviyesinden yüksekliği 0 – 833 m (Karatepe) arasında değişmektedir.

Tabiat Anıtları Bursa'da yüzlerce yıllık yaşamlarıyla birer doğal anıt durumunu alan çok sayıda çınar vardır. Bunlardan bazıları şunlardır;

Orhan Camisi Çınarı: 568 yaşında dip çevresi 12 m olan ulu bir çınardır.

Ulufeli Çınar: Oto garajı yakınındaki bu ağacın Yıldırım Beyazıt zamanında dikildiği söylenir. Dip çevresi 21,5 m olan ağacın gövdesinde geniş bir kovuk vardır.

İnkaya Çınarı: 573 yaşında olduğu hesaplanan İnkaya Çınarı'nın dip çevresi 9,2 m, çapı ise 3 m'dir. Turistlerin çok ilgisini çeken bu ağacın çevresinde 1964'te duvarlar örülmüş ve piknik masaları yerleştirilmiştir. İnkaya Çınarı'nın üzerinde sonradan yaptırılan bir de çeşme bulunmaktadır. İnkaya Çınarı çevre düzenlemesi 1991 yılında Osmangazi Belediyesi tarafından yaptırılmıştır.

Bunlardan başka Tophane Semtindeki Kavaklı Camisi Çınarı ile Muradiye Türbesi, Tahtakale Camisi avlusu ve Setbaşı meydanındaki çınar ağaçları bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 175 - Bursa ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

BURSA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	16.963,21	1,57	27.326,73	2,53	33.008,70	3,05	36.545,6	3,38
2) Tarımsal Alanlar	487.909,00	45,25	478.993,02	44,42	479.214,98	44,33	476.343,27	44,06
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	523.724,74	48,57	522.059,54	48,42	519.302,95	48,04	517.241,19	47,84
4) Sulak Alanlar	4.075,48	0,38	5.731,16	0,53	5.643,25	0,52	5.643,25	0,52
5) Su Yapıları	45.592,56	4,23	4.4154,5	4,09	43.904,61	4,06	45.304,66	4,19
TOPLAM	1.078.264,99	100,00	1.078.264,95	100,00	1.081.074,49	100,00	1.081.078	100,00

Bursa 2020 Yılı 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 19.01.1998 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. 02.10.2015/1816 sayılı BBB meclis kararı ile "Bursa İnegöl-Yenice Islah Organize Sanayi Bölgesi"ne ilişkin "Bursa 2020 Yılı 1/100000 ölçekli Çevre Düzeni Planı" değişikliği onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 176 – Bursa ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bursa ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	20	0	25	17	18	0	2	82
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	8	2	4	5	2	0	0	21

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 177 – Bursa ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bursa ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi (kabul)	22	85	107
Geçici Faaliyet Belgesi (red)	0	1	1
Çevre İzini ve lisansı Belgesi (kabul)	34	158	192
Çevre İzini ve lisansı Belgesi (red)	6	13	19

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 178– Bursa ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bursa ÇŞİM, 2017)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	201
Ani (plansız) denetimler	1.308
Genel toplam	1.509

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	42.693	38

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
76	65.556,00

Çizelge 179 – Bursa ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bursa ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.658.381	3.125.260	95.596	6.330.636	0	0	414.734	400.031	12.024.638
Uygulanan Ceza Sayısı	34	28	2	78	0	0	20	19	181

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 2016 yılı itibariyle Bursa ilinde 12'si üst seviye, 3'ü alt seviye olmak üzere toplam 15 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Ayrıca ilde BEKRA Bildirim Sistemi'ne kayıt yaptıran firmalardan 381 adedi kapsam dışı olarak belirlenmiştir.

17.ÇANAKKALE

1. Hava Kalitesi

Çanakkale Merkez ve Çan İlçesinde, 2016 yılında konutlarda 43.478.917 m³, sanayide ise 139.307.267 m³ doğal gaz tüketilmiştir. 2016 yılında Çanakkale ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri aşağıda Çizelge 181’de verilmektedir.

Çizelge 180 – Çanakkale’de hava kalitesi ölçüm istasyonlar ve ölçülen parametreler

İstasyon Adı	Ölçülen Parametreler	Koordinatı	
		X	Y
ÇANAKKALE	SO ₂ ve PM ₁₀	40.08.13.11''	26.24.20.87''
ÇAN	PM ₁₀ , PM _{2,5} , SO ₂ , NO, NO _x , NO ₂ , O ₃	40.01.45.67''	27.02.59.91''
LAPSEKİ	PM _{2,5} , SO ₂ , NO, NO _x , NO ₂ , O ₃	40.24.11.38''	26.46.14.75''
İÇDAŞ	PM ₁₀ , SO ₂ , NO, NO _x , NO ₂ , O ₃	40.25.02.53''	27.06.26.68'

Çizelge 181 – Çanakkale ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

Merkez	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	-	25	-										
Şubat	10	-	32	1										
Mart	7	-	29	1										
Nisan	9	-	26	-										
Mayıs	5	-	22	-										
Haziran	4	-	23	-										
Temmuz	5	-	21	-										
Ağustos	4	-	26	-										
Eylül	7	-	20	-										
Ekim	10	-	22	-										
Kasım	15	-	23	-										
Aralık	17	-	19	-										

Çan	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	193,5	17	94,5	20					28,6				24,5	
Şubat	127,7	6	88,9	15					27,0				23,1	
Mart	91,3	-	75,5	14					24,6				38,8	
Nisan	40,9	-	65,7	8					22,8				37,2	
Mayıs	25,4	-	52,0	2					17,4				48,5	
Haziran	16,8	-	48,0	-					16,0				58,6	
Temmuz	10,3	-	39,6	-					11,9				77,1	
Ağustos	11,3	-	44,6	-					9,8				79,5	
Eylül	13,9	-	46,0	-					14,0				44,1	
Ekim	20,6	-	55,0	4					15,8				43,9	
Kasım	35,8	4	85,2	17					22,8				28,3	
Aralık	47,2	17	81,4	16					21,1				24,9	

Lapseki	SO ₂	AGS	PM2,5	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	9,6	-	13,8						9,5				56,7	
Şubat	9,4	-	14,1						12,9				54,0	
Mart	9,1	-	15,9						11,4				64,1	
Nisan	13,8	-	16,6						14,8				78,5	
Mayıs	11,9	-	13,1						8,8				98,0	
Haziran	4,1	-	12,1						9,1				96,0	
Temmuz	2,8	-	12,4						7,5				103,8	
Ağustos	2,3	-	14,8						8,4				109,0	
Eylül	2,8	-	11,3						7,2				8,1	
Ekim	2,3	-	10,8						4,9					
Kasım	3,5	-	16,6						22,8					
Aralık	6,9	-	14,4						8,7				44,1	

Günümüze kadar ilde 12 adet sabit, 1 adet te gezici Egzoz Ölçüm İstasyona Egzoz Ölçüm Yetki Belgesi verilmiş firma bulunmaktadır. 2016 yılı içerisinde 53.792 adet araca egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Çanakkale il merkezinin içme suyu Atikhisar Barajından sağlanmaktadır. Barajdan gelen su, Çanakkale Belediyesi arıtma tesislerinde ileri bir arıtmadan geçirilerek şehre verilmektedir. Bununla beraber Bayramiç Barajı, Gökçeada Barajı ve Gelibolu Yarımadasındaki Tayfur Barajı da içme ve kullanma suyu kaynağı olarak rol oynamaktadır. İl genelinde 494 memba, 32 keson kuyu ve 102 adet sondaj kuyusu içme suyu kaynağı olarak Çanakkale ilinde yaşayanların su ihtiyacını karşılamaktadır.

Çizelge 182– Çanakkale ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
ii Merkezi	Çanakkale	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik +İleri	21.750		159.758	
	Kepez	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	5.427		21.100	
İlçeler	Ayvacık	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	1.000		8.480	
	Bayramiç	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	3.000		14.459	
	Biga	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	13.972		48.000	
	Bozcaada	-	-	-	-	-	-	-	
	Çan	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	9.325,71	"-	29.648	
	Eceabat	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	1.500		5.626	
	Ezine	-	İnşaat		Fiziksel+Biyolojik	1.640	-	14.056	-
	Gelibolu	X	Faal	-	Fiziksel+Biyolojik	10.000	0,11	29.987	2.2 ton / gün
	Gökçeada	-	Proje	-	-	-	-	-	-
	Lapseki	-	Proje	-	-	-	-	-	-
	Yenice	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	1.000		7.833	
	Küçükkuyu	X	Faal		Biyolojik	5.500		10.000	0,1 ton /gün
	Terzialan Belediyesi	-	Proje		-				
	Kavakköy Belediyesi	X	Faal		Biyolojik	225 ton/gün		600	0,1 ton / gün
	Geyikli Belediyesi	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	5.000	0,03	Kışın:3.200 Yazın:15.000	-
	Karabiga Belediyesi	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	500	0,0014	3.055	0,05 ton/gün
	Gümüşçay Belediyesi	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	500		1.972	
	Umurbey Belediyesi	X	Faal		Fiziksel+Biyolojik	500		2.522	
Evreşe Belediyesi	-	Proje							
Çardak Belediyesi	-	Proje							

İlde mavi bayraklı toplam 11 plaj bulunmakta olup, mavi bayraklı marina bulunmamaktadır.

Çizelge 183 – Çanakkale ilinde OSB’lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Çanakkale OSB	Evsel atıksuların Çanakkale Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi bağlantı yapılmaktadır	-	-	-
Biga OSB	Devreye alındı.	3.000	Biyolojik+Kimyasal	

3. Atık

Çanakkale ilinde katı atıkların toplanması, taşınması ve bertarafına yönelik olarak dört ayrı katı atık birliği kurulmuştur.

Çanakkale Belediyesi’nin öncülüğünde 2004 yılında, bir Avrupa Birliği Projesi olan Çanakkale Bölgesel Katı Atık Yönetim Projesi başlamıştır. 13.12.2004 tarih ve 2004/8226 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kuruluşu onaylanmış ve bu karar 22.12.2004 gün ve 25678 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak Çanakkale Katı Atık Yönetim Birliği (ÇAKAB) ilk olarak; Çanakkale il sınırları içindeki bölgede yer alan Çanakkale Merkez İlçe, Lapseki İlçe, Umurbey, Kepez, Çardak, Kumkale, Erenköy belde belediyelerinden olmak üzere 7 Belediyenin bir araya gelmesiyle kurulmuş, söz konusu Belediyeler dışındaki kırsal alanlarda da aynı sorunların olduğu bilinciyle ve bölgesel bir projenin yürütülmesi hedeflendiğinden Çanakkale İl Özel İdaresi de 2006 yılında Birliğe katılım göstermiştir. Ancak, Kumkale ve Erenköy Belde Belediyelerinin 06.12.2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun gereğince kapanması nedeniyle adı geçen beldeler köy kapsamında İl Özel İdare’nin sorumluluğuna geçmiş ve Birliğimizdeki üye belediye sayısı 5 olmuştur.

Bu proje kapsamında yapılan yeni ve düzenli depolama sahası, 2009 yılından bu yana kullanılmakta ve Birlik tarafından işletilmektedir. Söz konusu sahanın kullanıma açılmasıyla Proje dahilinde, Çanakkale Kuruçeşme Mevkiinde bulunan eski vahşi depolama alanının içerisinde olduğu, 2 aktif, 3 pasif sahanın rehabilitasyonu yapılmıştır. Yani toplam olarak 170.000 metrekare (17 hektar) vahşi çöp döküm alanı kapatılarak yeşillendirilmiştir.

Çizelge 184 – Çanakkale ilinde yer alan Katı Atık Yönetim Birlikleri (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

	KATI ATIK BİRLİĞİNİN ADI	BİRLİĞE ÜYE OLAN BELEDİYELER	SON DURUM
1	Çanakkale Katı Atık Yönetim Birliği (ÇAKAB)	Çanakkale (Merkez), Lapseki, Umurbey, Kepez, Çardak, İl Özel İdare Katı Atık Yönetim Birliği	Katı atık düzenli depolama tesisi işletmeye geçmiştir. (04.09.2009)
2	Gelibolu Yarımadası Katı Atık Yönetim Birliği	Gelibolu, Eceabat, Evreşe, Kavakköy Belediye Başkanlıkları ve İl Özel idaresi)	Katı atık düzenli depolama tesisi işletmeye geçmiştir. (17.03.2011)
3	Troas Bölgesi Katı Atık Yönetim Birliği	Küçükkuyu, Ezine, Bozcaada, Geyikli, Ayvacık, Bayramiç ve İl Özel İdaresi	Yer seçim ve ÇED çalışmaları tamamlanmıştır.
4	Çan, Biga, Yenice ve Çevresi Katı Atık Yönetim Birliği	Biga, Çan, Yenice, Karabiga, Gümüşçay, Terzialan, Kalkın Belediye	Yer seçim ve ÇED çalışmaları tamamlanmıştır.

Çizelge 185 – Çanakkale ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	5

İl sınırları içerisinde bir adet Birlik ve 4 adet Belediye Ambalaj Atıkları Kontrolü Yönetmeliği kapsamında Ambalaj Atığı Yönetim planlarını hazırlamış, Ambalaj Atıklarını kaynağında ayrı toplama çalışmalarını başlatmıştır. 2016 yılı içinde evsel atıktan ayrı olarak Birlik havzasında toplanan ambalaj

atığı (kağıt, karton, cam, plastik, metal) miktarı ortalama 12.140,568 ton'dur. 2016 yılında 178 adet kayıt altına alınan ambalaj üreticisi ve piyasaya süren işletme vardır.

2016 yılında İlde 596,695 ton atık motor yağı, 35 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. İlde atık yağ ve tehlikeli atık taşıma lisansı almış 2 adet firma bulunmaktadır. 2016 yılında Çanakkale ilinde 631.695 kg atık yağ toplanmıştır.

Çanakkale'de 2016 yılında 30.749 kg atık akümülatör, 48 kg atık pil toplanmıştır. İlde 2016 yılında 64,311 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

Çanakkale ilinde "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında 3 adet geçici depolama alanı, 2 Adet geri kazanım tesisi bulunmakta olup, toplam 385,382 ton lastik lisanslı geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

"Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 2 adet ÖTA teslim yeri mevcuttur. İşlenen ÖTA miktarı ise 5.020 tondur.

2016 Yılı içerisinde ilde, hurda ve metal atık toplayan kişi ve kuruluşlara, Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği kapsamında toplam 21 adet "Tehlikesiz Atık Toplama Ayırma Belgesi" verilmiştir.

Çizelge 186 – Çanakkale ilinde 2016 yılında demir ve çelik üreticilerinin cüruf ve bertaraf Yöntemi (İÇDAŞ A.Ş., 2017)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
Çelikhaneler	3.398.183	447.328	Tamamı Geri Kazanım

1. 18 Mart Çan Termik Santrali: Çanakkale ili, Çan ilçesinde faaliyet gösteren termik santral 2x160 MW = 320 MW gücünde, yakıt olarak linyit kullanan akışkan yatak teknolojisine sahiptir. Çanakkale İl Merkezine yaklaşık 50 km, Çan ilçe merkezine ise yaklaşık 6 km mesafede bulunmaktadır. Kömürün yanması sonucu oluşan kül ve cüruf atıkları tesise yaklaşık 1,70 km mesafedeki Kül Depolama Sahasında depolanmaktadır.

2. İçdaş Değirmencik Termik Santrali: Çanakkale ili, Biga İlçesi, Değirmencik Köyü Mevkiinde İçdaş Çelik Enerji Tersane ve Ulaşım Sanayii A.Ş. tarafından işletilen 2*180 MW ve 118,4 MW toplam 478,5 MW gücünde ithal yakıtlı termik santral faaliyettedir. Kömürün yanması sonucu oluşan kül ve cüruf atıkları, tesise yaklaşık 1,5 km mesafede bulunan Kül Depolama Alanında depolanmaktadır. Çanakkale İl Merkezine yaklaşık 90 km, Biga İlçe merkezine ise 38 km mesafede bulunmaktadır.

3. İçdaş Bekirli Termik Santrali: Çanakkale ili, Biga İlçesi, Bekirli Köyü Mevkiinde İçdaş Elektrik Enerjisi Üretim ve Yatırım A.Ş. tarafından işletilen 2*600 MW toplam gücünde ithal kömür kullanılan süperkritik kazan/türbin teknolojisine termik santral faaliyettedir. Kömürün yanması sonucu oluşan kül ve cüruf atıkları, tesise yakınında bulunan Kül Depolama Alanında depolanmaktadır. Çanakkale İl Merkezine yaklaşık 80 km, Biga İlçe merkezine ise 30 km mesafede bulunmaktadır.

Çizelge 187 – Çanakkale ilinde 2016 yılında termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (İçdaş A.Ş., 2017)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf (ton/yıl)
Değirmencik Ter. Santrali	1.185.915	165.683	34.047
Bekirli Termik Santrali	2.888.128	297.977	25.436
TOPLAM	4.074.043	463.660	59.483

Çanakkale ilinde ÇAKAB Katı Atık Yönetim Birliği tarafından merkez ilçe, Kemel Köyü adresinde bulunan Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi'nin 2012 yılından itibaren faaliyeti devam etmektedir. 2016 yılında Çanakkale ilinde 327,902 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyona gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kazdağları, Anadolu yarım adasının kuzeybatısında yer alan, Biga yarımadasının en yüksek dağıdır. Kaz Dağları, doğal ve kültürel kaynak değerleri açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Kazdağları'nın Ege ve Marmara Bölgelerinin sınırlarını oluşturması nedeniyle iki farklı iklim etkisinde kalması, Avrupa – Sibiryaya, Akdeniz ve İran - Turan bitki bölgelerinin kesiştiği noktada bulunması nedeniyle bu bölgeleri temsil eden bitki türlerinin burada bulunması, güney yamaçlarının deniz seviyesinden birden 1.700 metrelere yükselmesi, bu alanların dereler ve çaylar tarafından derin vadiler şeklinde yarılmaları biyoçeşitliliği artırmaktadır.

Fotoğraf 13 - Kaz Dağlarından Bir Görünüm

İl sınırları içerisinde Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı ve Troya Tarihi Milli Parkı olmak üzere toplam iki adet tarihi milli park bulunmaktadır.

Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı: 1973 yılında Milli Park ilan edilmiştir. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Park sınırları dahilinde 1 ilçe (Eceabat) ile 8 köy bulunmaktadır. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı içerisinde 56 yerli anıt ve şehitlik, 35 yabancı mezar ve anıtı bulunmaktadır.

Fotoğraf 14 – Çanakkale Şehitler Abidesi'nden bir görünüm (Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı)

Fotoğraf 15 – Troya Tarihi Milli Parkı'ndan bir görünüm

Troya Tarihi Milli Parkı: Çanakkale il merkezine 25 km mesafede, Troia Antik kentin yeri ve kalıntıları Çanakkale Boğazı güney girişinde, Erenköy (İntepe) Beldesi, Tevfikiye (Asarlık) köyü yakınında Hisarlık (eski Pergamos) mevkiinde ovaya egemen bir tepelik üzerindedir.

Fotoğraf 16 - Saros Körfezinden Bir Görünüm

Saros Körfezi Özel Çevre Koruma Bölgesi: 22.12.2010 tarih ve 27793 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak tespit ve ilan edilmiştir. Saros Körfezi, 144 çeşit balık, 78 tür deniz bitkisi ve 34 tür süngere ev sahipliği yapan, su altı zenginlikleri ile dolu ve sualtı etkinlikleri ile ilgilenenler için oldukça önemli bir bölgedir. Körfez içinde barındırdığı zengin balık çeşitleri

nedeniyle deniz biyologları ve dalış meraklıları arasında büyük ve doğal bir akvaryum olarak nitelendirilir.

Çizelge 188 – Çanakkale ilinde bulunan sit alanları ve sayıları

Arkeolojik Sit Alanı	256
Kentsel Sit Alanı	15
Tarihi Sit Alanı	8
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	-
Diğer Sit Alanları	-
Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	16
Arkeolojik ve Tarihi Sit Alanı	2
TOPLAM	298

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 189 – Çanakkale ilinde Arazi Kullanım Durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı Corine Veritabanı, 2017)

ÇANAKKALE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	13.398,61	1,36	15.666,93	1,59	17.449,06	1,78	17.824,48	1,82
2) Tarımsal Alanlar	400.798,99	40,80	397.064,64	40,42	425.908,19	43,49	425.001,43	43,40
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	563.265,75	57,34	562.853,48	57,29	529.466,56	54,07	529.054,74	54,03
4) Sulak Alanlar	2.361,14	0,24	2.361,14	0,24	2.247,03	0,23	2.247,03	0,23
5) Su Yapıları	2.569,09	0,26	4.447,37	0,45	4.181,57	0,43	5.124,76	0,52
TOPLAM	982.393,58	100,00	982.393,56	100,00	979.252,41	100,00	979.252,44	100,00

20/08/2014 tarihinde onaylanmış olan Balıkesir - Çanakkale Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, askı sürecindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında 16/02/2015 tarihinde Bakanlık Makamı'nca onaylanmıştır. 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7.maddesi uyarınca 16.02.2015 tarihinde onaylanmış olan "Balıkesir-Çanakkale Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı"na ilişkin askı sürecinde iletilen itirazlar değerlendirilerek, 05.06.2015 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanmıştır.

Çanakkale –Balıkesir Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Plan çalışmaları tamamlanmış olup, 22.11.2015 tarihli yazı ile itirazlar değerlendirilerek, Bakanlıkça onaylanmıştır. Mekansal planlama ve imar kanunu kapsamında yapılan talepler, Çanakkale Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından incelenerek değerlendirilmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 190 – Çanakkale ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çanakkale ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	20	3	2	9	1	0	0	35
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	6	0	0	1	1	1	0	9

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 191 – Çanakkale ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çanakkale ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	34	38
Çevre İzni Belgesi	4	32	36
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	1	3
TOPLAM	10	67	77

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 192 – Çanakkale ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çanakkale ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	222
Ani (plansız) denetimler	191
Genel toplam	490

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
18	0,00

Çizelge 193 – Çanakkale ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çanakkale ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Atık	Toprak	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	5.502,00	440.482,00	49.095,00	201.460,00	0	376.554,00	180.676,52	1.253.769,52
Uygulanan Ceza Sayısı	3	8	8	1	0	13	8	41

2016 yılı itibariyle, İlde, 6 adet alt seviye SEVESO kuruluşları yer almaktadır.

18. ÇANKIRI

1. Hava Kalitesi

Çankırı ilinde 2016 yılında evsel ısınmada 26.747 ton kömür, sanayide 48.370 ton kömür ve 41.105 ton odun kullanılmıştır. 2016'da Çankırı'da konutlarda 32.393.378 m³, sanayide ise 31.274.400 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Çankırı ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 194'de verilmektedir.

Çizelge 194 – Çankırı ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Çankırı	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	21	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	2	-	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	-	61	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6	-	85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	3	-	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2016 yılında 3 adet egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiştir olup, Çankırı'da 1'i mobil olmak üzere toplam 5 adet istasyonda egzoz emisyon ölçümü yapılmaktadır. 2016 yılında 19.344 araç egzoz emisyon ölçümü yaptırmıştır. Çankırı Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 2016 yılında 19.751 adet egzoz emisyon pul satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

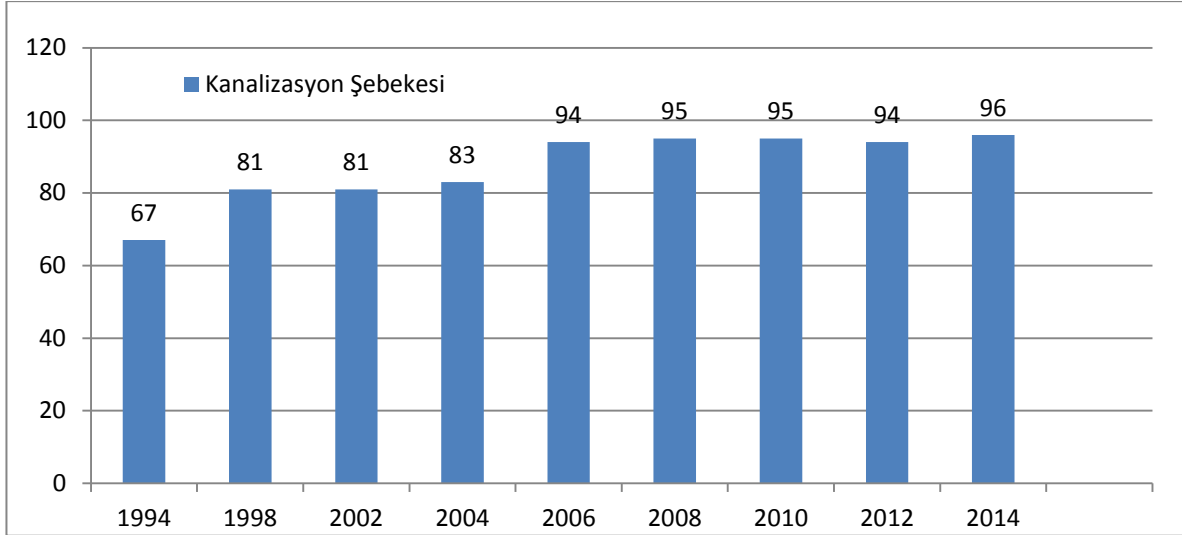
Çankırı Belediyesi olarak içme ve kullanma suyu kaynağı olarak Çankırı Belediyeleri Su ve Hizmet Birliği bünyesindeki Güldürecek Barajından su temin edilmektedir. Barajdan gelen su yine birlik bünyesindeki arıtma tesisinden çıktıktan sonra şebekeye verilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu 2014 yılı bilgilerine göre İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 15 adettir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfus 131.982 dir.

İl genelinde rekreasyonel amaçlı kullanılan 2 adet gölet bulunmaktadır. Karaören ve Alpsarı göletleridir. Karaören Göleti Şabanözü ilçesindedir. Aktif hacmi 1,636 hm³ dir. Alpsarı göleti ise Korgun ilçesindedir. Alpsarı Göleti yaklaşık 227.000 m² lik alanıyla çevrenin en büyük göleti konumundadır.

Çankırı'da atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusu içindeki oranı 2008 yılında %1,3, 2010 yılında %5,2, 2012 yılında %13, 2014 yılında %6,7 dir.

Çankırı Belediyesi, Kızılırmak Belediyesi, Orta Belediyesi, Atkaracalar Belediyesi, Şabanözü Belediyesi, Çerkeş Belediyesinde atıksu arıtma tesisi (AAT) bulunmamaktadır. Belediyelere AAT ile ilgili olarak Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından bilgilendirme yapılmış olup bazı belediyelerde proje çalışmaları devam etmektedir.

İlde 2016 yılı itibarıyla atıksuyu bulunan 4 adet OSB Müdürlüğü bulunmaktadır. Bu OSB'lerden Korgun Organize Sanayi Müdürlüğü'nde 2 ton/gün kapasiteli, aktif çamur sistemli atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Grafik 11 - Çankırı ilinde 2016 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TÜİK, 2017)

Çizelge 195- Çankırı ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi								
Merkez ilçe		Plan aşamasında	Yok					
İlçeler	ATKARACALAR (ÇARDAKLI)	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)		2.000	
	BAYRAMÖREN	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)		1.000	
	ILGAZ	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)		2.000	
	KORGUN	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)		2.000	
	ORTA (YAYLAKENT)	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)			
	ŞABANÖZÜ	Var			Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi (Mekanik)			
	YAPRAKLI	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)			
	YAPRAKLI	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)		2.500	
	ELDİVAN	Var			Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)		2.000	

3. Atık

Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, Aşağı Pelitözü Köyü Tozlu Deresi mevkiinde 114.000 m² alan üzerinde kurulmuş ve en yakın yerleşim yerine 3,5 km mesafededir. İki lot olarak projelendirilen tesise merkez ilçe dahil bütün ilçe ve belde belediyelerinin katı atıkları depolanacaktır. Tesise 17 km mesafedeki Çankırı Belediyesi en yakın belediye, 133 km mesafedeki Çerkeş Belediyesi ise en uzak belediyedir. Açılışı yapılacak olan 1. Lotun tesis alanı 27.400 m² olup, 7 yıl ömrü

bulunmaktadır. Tesis, Çankırı Çevre Birliğine bağlı 184.406 kişilik nüfusa hizmet edecek olup yıllık 48.228 ton katı atık depolanacaktır. Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi 2014 yılında faaliyete geçmiştir. Çankırı Belediye Başkanlığı tarafından 2016 yılında katı atık kompozisyonu belirleme çalışması yapılmamıştır.

Çizelge 196 – Çankırı ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Depolama Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0

İlde hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları Çankırı Belediyesi tarafından Kirazlı dere mevkiine ve Fatih Mahallesi Tosya caddesi hafriyat döküm sahasına gönderilmektedir.

“Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliğı” kapsamında 2016 yılı içerisinde ilde kayıt altına alınan 2 adet ambalaj üreticisi bulunmakta olup, piyasaya süren işletme sayısı 37 adettir.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılı içerisinde Çankırı’da toplam 364,16 ton tehlikeli atık oluşmuş, bu atığın 242,36 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 114,01 tonu bertaraf edilmiş, 4,46 tonu stokta durmakta ve 3,32 tonu da ihraç edilmiştir.

İlde 2016 yılında 14.266 kilogram atık madeni yağ, PETDER tarafından toplanarak geri kazanım/bertarafı sağlanmıştır.

Çankırı ilinde 2016 yılında 27 kg atık pil, 0,76 ton da kullanılmış kızartmalık yağ ve 116,35 ton tıbbi atık toplanmıştır. Ayrıca 310,71 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanarak geri kazanım tesisine gönderilmiştir. İlde ömrünü tamamlamış araç teslim yeri 2 adettir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Çankırı il sınırlarında Türkiye Florası’nın ilk dokuz cildinin kayıtlarına göre 52 familyaya ait 357 tür olmak üzere 360 adet takson bulunmaktadır. Tür sayısı daha sonra yapılan flora çalışmalarıyla yaklaşık 1.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Çankırı ilinde bulunan bu türlerden Türkiye Florası’nın ilk dokuz cildine göre 119 tanesi endemiktir. Endemik türler içerisinde altı tanesi (*Tanacetum germanicopolitanum* (Bornm. et Heimerl) Grierson, *Gypsophila germanicopolitana* Hub.-Mor., *Gypsophila simonii* Hub.-Mor., *Helianthemum germanicopolitanum* Bornm., *Astragalus barbarae* Bornm., *Onobrychis germanicopolitana* Hub.-Mor. et Simon,) lokal endemiktir yani dünya üzerinde tek yaşam alanı Çankırı ilidir. Bu altı türe daha sonra 10 tane tür (*Acantholimon lycanicum* Boiss. et Heldr. subsp. *cappadocicum* Dogan et Akaydin, *Alyssum nezaketiae* Aytac & H. Duman, *Viola alba* Besser subsp. *alba* Dinc et al., *Genista vuralii* A.Duran & H.Dural, *Astragalus fallacinus* Podlech, *Centaurea cankiense* A.Duran & H.Duman, *Erysimum jacquemoudii* Yıld., *Erysimum yaltirikii* Yıld., *Astragalus rausianus* Podlech & Ekici, *Galium cankiense* Yıld.) eklenerek lokal endemik tür sayısı 16 adede çıkmıştır. Bu türlerin tek nokta endemiğı olması da ayrıca çok önemlidir.

Ilgaz Dağı Milli Parkı: Batı Karadeniz Bölgesi’nde, Çankırı ve Kastamonu il sınırları içerisinde yer almakta olup; 1.088,61 ha (bu alanın 337,75 ha’lık kısmı Çankırı il sınırları içerisinde kalmaktadır) alanı kapsamaktadır. 02.06.1976 tarihinde milli park olarak ilan edilmiştir. Milli Parka park içerisinde geçen Çankırı- Kastamonu Devlet karayolu ile ulaşılır. Milli park Kastamonu’ya 45 km, Çankırı’ya 80 km, Ankara’ya ise 200 km uzaklıktadır. Ilgaz Dağı Milli Parkı, başta Ankara olmak üzere, ülkemizde de giderek artan rekreasyonel gereksinimi büyük ölçüde karşılayabilecek önemli bir merkezdir. Mevcut hizmetleri içerisinde en önemli kaynağı kış sporlarıdır. Bu nedenle kış aylarında yoğun bir ziyaretçi potansiyeli vardır. Milli parka gelen ziyaretçilerin yeme, içme ve konaklama gibi ihtiyaçlarını karşılayabilecek tesisler mevcuttur.

Kenbağ Tabiat Parkı: 2004 yılında mesire yeri olarak tescil edilen ve 2007 yılında ihale edilerek işletmeciliğı 29 yıllığına kiraya verilen 36 hektarlık Kenbağ B Tipi Mesire Yeri, taşıdığı kaynak değerleri sonucu 11/07/2011 tarihli Bakanlık Makamı Olur’u ile Tabiat Parkına dönüştürülmüş, henüz Uzun Devreli Gelişim Planı yapılmamıştır.

Kadıncayırı Tabiat Parkı: Orman ve Su İşleri Bakanlığı’nın 05.09.2012 tarih ve 1212 Sayılı olurları ve Genel Müdürlüğün 12.12.2012 tarih ve 56123 sayılı yazıları ile 422 hektarlık bu alan Kadıncayırı adı ile Tabiat Parkı olarak tescil ve ilan edilmiştir.

Hazım Dağlı Tabiat Parkı: Yapraklı ilçesinde bulunan, ilk olarak 2004 yılında mesire yeri olarak tescil edilen alan, 2009 yılında Tabiat Parkı olarak statüsü değiştirilmiştir. 126,3 hektarlık bir büyüklüğe sahiptir. Alanın rakımı 1680 metredir.

Bakkal Gölü Sulak Alanı: İlde Bakkal Gölü Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanı bulunmaktadır. 23.02.2016 tarihinde mahalli öneme haiz sulak alan olarak tescil edilen Bakkal Gölü Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanı 250 dekar alana sahiptir.

Çizelge 197 – Çankırı ilinde bulunan tabiat anıtları

	Dokuz Kardeşler Çamı Tabiat Anıtı	Koca Meşe Tabiat Anıtı
Yeri	Çankırı ili Çerkeş İlçesi Karacahöyük Köyü	Çankırı ili Yapraklı İlçesi Karacaözü Köyü
Yaşı	Tahmini 200	Tahmini 500
Boyu	25 m	12 m
Çapı	280 cm	449 cm
Kapladığı alan	465 m ²	256 m ²
Özelliği	Tek gövdeden çıkan 8 çatal şeklinde dallanması	Üç ayrı gövdenin birbirine kaynaması sonucu oluşan birleşik gövdeli yapı
Tescil Tarihi	1994	2005
	Demir Meşe Tabiat Anıtı	Paşasultan Çamı Tabiat Anıtı
Yeri	Çankırı İli Eldivan İlçesi Küçükacıbey Köyü Köyaltı Mevkii	Çankırı İli Orta İlçesi Yenice Köyü Paşasultan Türbesi Mevkii
Yaşı	Tahmini 700- 1000 yıllık	Tahmini 400-500 yıllık
Boyu	13 m	15 m
Çapı	198 cm	162 cm
Kapladığı alan	230 m ²	365 m ²
Özelliği	Ankara Savaşına tanıklık eden tarihsel yaşa sahip olması	Tarihi olması
Tescil Tarihi	2006	2007
	Türbe Çamı Tabiat Anıtı	Çatal Çam Tabiat Anıtı
Yeri	Çankırı İli Eldivan İlçesi Büyükhacıbey Köyü, İldivan Dağı Mevkii	Çankırı İli Ilgaz İlçesi Arpayeri Köyü, Kayaardı Tarlaları Mevkii
Yaşı	Tahmini 400-500 yıllık	Tahmini 280-350 yıllık
Boyu	13 m	24,8 m
Çapı	96 cm	151 cm
Kapladığı alan	298 m ²	450 m ²
Özelliği	Boyunun yaklaşık iki katı genişliğinde tepe çatısına sahip, yayvan dallı olması	Yayvan dallı, çatal gövde özelliği
Tescil Tarihi	2006	2007
	Yağmur Çamı (Gedene Anıt Ağaç) Tabiat Anıtı	
Yeri	Çankırı İli Eldivan İlçesi Çukuröz Köyü, Kızılca Mevkii	
Yaşı	Tahmini 450-500 yıllık	
Boyu	15 m	
Çapı	94 cm	
Özelliği	Yaygın tepe yapısı, çatal gövde özelliği, yaşlı olması	
Tescil Tarihi	2009	

Fotoğraf 17 - Yağmur Çamı (Gedene Anıt Ağaç) Tabiat Anıtı

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 198 – Çankırı ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ÇANKIRI	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.955,66	0,53	4.130,01	0,55	4.568,11	0,60	5.093,23	0,67
2) Tarımsal Alanlar	312.572,18	41,66	311.211,97	41,48	301.609,98	39,94	301.205,88	39,88
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	431.633,22	57,53	432.497,27	57,64	446.697,04	59,15	446.376,04	59,11
4) Sulak Alanlar	1.172,61	0,16	1.172,61	0,16	837,42	0,11	837,42	0,11
5) Su Yapıları	955,00	0,13	1.276,79	0,17	1.511,25	0,20	1.711,19	0,23
TOPLAM	750.288,67	100,00	750.288,65	100,00	755.223,80	100,00	755.223,76	100,00

Sinop-Kastamonu-Çankırı illerine ait 1/100.000'lik çevre düzeni planı, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 23.01.2008 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 199 – Çankırı ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çankırı ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	11	0	4	2	1	0	1	19
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	1	1	0	3

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 200 – Çankırı ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çankırı ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	5	5
Çevre İzni Belgesi	0	4	4
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	9	9

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 201 – Çankırı ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çankırı ÇŞİM, 2017)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	134
Ani (plansız) denetimler	40
Genel toplam	174

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0,00	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 202 – Çankırı ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çankırı ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	16.368,435	1.221	0	0	0	0	21.100	0	38.689,435
Uygulanan Ceza Sayısı	10	1	0	0	0	0	4	0	15

Çankırı'da 2016 yılı itibarıyla Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 1 adet alt seviye, 1 adet de üst seviye olmak üzere toplam 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

19. ÇORUM

1. Hava Kalitesi

Çorum'da 2016 yılında evsel ısınma amacıyla 126.950 000 ton yerli kömür, 120.591 ton ithal kömür kullanılmıştır. İl merkezi 98.718 hane olup, 89.588 hanesinde doğalgaz bağlıdır. Doğalgazın hiç bağlı olmadığı abone sayısı ise 9.130'dur. İlde 2016 yılında konutlarda 78.222.011 m³, sanayide ise 21.891.699 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Çorum ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 203'de verilmektedir.

Çizelge 203 – Çorum ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

ÇORUM	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	49	0	82	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	25	0	87	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	0	58	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	0	52	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	38	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	41	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	45	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	0	67	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	24	0	109	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	11	0	57	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

MİMARŞINAN	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	31	0	35	0	-	-	30	-	70	0	100	-	-	-
Şubat	47	0	51	5	-	-	36	-	64	0	100	-	-	-
Mart	27	0	53	4	-	-	16	-	53	0	69	-	-	-
Nisan	27	0	54	3	-	-	9	-	48	0	57	-	-	-
Mayıs	19	0	38	2	-	-	4	-	22	0	26	-	-	-
Haziran	17	0	49	0	-	-	3	-	21	0	24	-	-	-
Temmuz	18	0	45	1	-	-	3	-	21	0	24	-	-	-
Ağustos	17	0	51	0	-	-	3	-	31	0	34	-	-	-
Eylül	14	0	52	2	-	-	8	-	35	0	43	-	-	-
Ekim	21	0	73	12	-	-	23	-	56	0	79	-	-	-
Kasım	65	0	120	17	-	-	82	-	77	0	159	-	-	-
Aralık	35	0	62	6	-	-	30	-	61	0	91	-	-	-

BAHABEY	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	90	11	1749	-	56	-	72	0	128	31	24	-
Şubat	-	-	123	21	2177	-	80	-	74	0	153	29	20	-
Mart	-	-	90	15	1312	-	47	-	62	0	109	31	36	-
Nisan	-	-	73	8	875	-	29	-	55	0	84	30	42	-
Mayıs	-	-	49	0	852	-	15	-	42	0	56	31	50	-
Haziran	-	-	58	1	704	-	12	-	34	0	46	30	50	-
Temmuz	-	-	52	1	399	-	9	-	34	0	43	28	63	-
Ağustos	-	-	55	1	526	-	10	-	38	0	48	31	62	-
Eylül	-	-	56	2	702	-	19	-	39	0	58	26	49	-
Ekim	-	-	98	15	984	-	48	-	59	0	107	27	31	-
Kasım	-	-	166	25	2432	-	161	-	92	0	253	28	16	-
Aralık	-	-	79	12	1323	-	68	-	86	0	154	31	19	-

Çorum'da 2016 yılında Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından, 3 adet egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi, 54.263 adet egzoz emisyon pulu, il genelinde 142 adet aracın egzoz gazı emisyon ölçüm pulu kontrolü yapılmıştır. İlde 2016 yılında toplam 54.263 adet aracın egzoz emisyon muayenesi yapılmıştır. 2016 yılında Çorum Merkez de 11 (1 adet mobil), Alaca'da 1, Sungurlu'da 2, Osmaniye'de 2, İskilip'te 1 adet olmak üzere toplam 17 adet ölçüm istasyonu hizmet vermektedir. Ölçüm

istasyonlarında araç cinsine göre yapılması gereken (CO, NC, NO_x, Pb, SO₂... vb) tüm ölçümler yapılmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Çorum ilinde içme ve kullanım amaçlı kentsel su temini için baraj, kuyu ve kaynak sularından yararlanılmaktadır. (Yeni hayat Barajı, Hatap Barajı ve Çomar Barajından) 13.223.441 m³ ve diğer yüzeysel kaynaklardan (Elmalı, Kavacık ve Sağmaca) 3.546.953 m³ su temin edilmiştir.

İlde barajlar, kuyular ve kaynak sularından temin edilen suların, 12.353.000 m³ evsel amaçlı ve 5.300.000 m³ sanayi amaçlı kullanılmıştır. Kaynaklardan alınan toplam suyun bir kısmı ise kayıp ve kaçaqlara maruz kalmaktadır. Çorum Belediyesi tarafından işletilmekte olan iki adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bahabey içme suyu arıtma tesisi kapasitesi 400,00 lt/sn ve Organize sanayi bölgesinde bulunan OSB içme suyu arıtma tesisi kapasitesi 721,00 lt/sn dir.

İl genelinde Organize Bölge Müdürlüğü hariç diğer sanayi kuruluşlarının büyük bir kısmı suları belediye tarafından şebekeye verilen içme ve kullanım suyundan karşılanmaktadır. Bazı sanayi kuruluşları içinde kendi arazisi içindeki kuyu sularını kullananlarda mevcuttur. OSB Müdürlüğü ise kendi bünyesinde olan sanayi kuruluşlarının suyunu temin etmektedir.

İlde Çorum Belediyesi tarafından işletilmekte olan iki adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bahabey içme suyu arıtma tesisi kapasitesi 400,00 l/sn ve Organize sanayi bölgesinde bulunan OSB içme suyu arıtma tesisi kapasitesi 721,00 l/sn dir.

Çorum merkezde 2016 yılı itibari ile 1.360 km kanalizasyon şebekesi ve 116 km yağmur suyu şebekesi bulunmaktadır. İlde yaşayan nüfusun % 99,5'una kanalizasyon hizmeti verilmektedir.

Çizelge 204 – Çorum ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Çorum	X			Fiziksel Biyolojik	64.800	17.902.392	240.000	25
	Sungurlu	X			Fiziksel Biyolojik	5.432,52	4.887,75	31.568	
İlçeler	Osmancık		İnşaat			3.943,68	4.108,65	28.426	
	Alaca		Plan			2.987,52	3.122,65	20.407	
	İskilip	X			Fiziksel Biyolojik	2.872,32	2.992,95	19.209	
	Bayat	X	İnşaat		Fiziksel Biyolojik	938,88	978,60	6.252	
	Kargı	X			Fiziksel Biyolojik	762,24	794,40	5.258	
	Mecitözü	X			Fiziksel Biyolojik	696	725,10	4.539	
	Uğurludağ	X			Fiziksel Biyolojik	521,28	543,75	3.857	
	Oğuzlar	X	İnşaat		Fiziksel Biyolojik	486,72	507,60	3.116	
	Dodurga	X			Fiziksel Biyolojik	395,52	412,65	2.635	
	Ortaköy		Plan			382,08	398,40	3.099	
	Boğazkale	X				193,92	202,35	1.216	
	Laçın 1 Laçın 2	X				109,08	198,90	1.257	

İlde oluşan atıksularının % 100 unun arıtıldığı bir adet atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Atıksu Arıtma Tesisinde evsel ve sanayiden gelen evsel nitelikli endüstriyel atıksular arıtılmaktadır. Çorum şehir merkezindeki evsel ve endüstriyel atıksular kanalizasyon sistemi ile arıtma tesisine taşınmaktadır.

Çorum Organize Sanayi Bölgesi atıksuları Çorum Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine verilmektedir. Çorum Belediyesi Atıksu Arıtma tesisinden oluşan arıtma çamuru tesis depolama alanında depolanmaktadır.

3. Atık

Çorum merkez ve ilçelerinde henüz kurulmuş Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi bulunmamaktadır. Çorum'a 12 km mesafede yer alan Karabürçek Köyü sınırlarında ve Güzelyurt Köyü yolu üzerinde bulunan alan belediye atıkları kontrolsüz olarak atıklar dökülmekte, oluşan evsel atıklar vahşi depolama yöntemi ile bertaraf edilmektedir. 2015 Eylül itibariyle ıslah çalışmaları devam etmektedir.

Katı atık düzenli depolama alanı inşa çalışmaları devam etmektedir. Günlük ortalama 243.017 kg belediye atığı üretilmektedir. 2016 yılında ortalama 88.701.296 kg belediye atığı toplanmıştır. Ayrıca 13 ilçede de vahşi depolama yöntemi ile evsel katı atıklar bertaraf edilmektedir.

Çizelge 205 – Çorum ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	0
Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	8

2016 yılında Çorum Belediyesi ile 3 adet lisanslı firma arasında ambalaj atıklarının toplanması, taşınması, geri dönüşümü ve kazanımı ile ilgili protokol yapılarak yetki ve Bakanlığımız tarafından da lisans verilmiştir. 2016 yılında 4.489,76 ton kağıt-karton, 1.022,89 ton plastik, 47,69 ton metal, 0,3 ton cam, 217,07 ton ahşap ambalaj atığı olmak üzere toplam 5.777,71 ton ambalaj atığı lisanslı firmalar tarafından toplanmıştır. 2016 yılı itibariyle ilde kayıt altına alınan piyasaya süren işletme sayısı 334, kayıt altına alınan ambalaj üreticisi 19, Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan sayısı ise 1 adettir.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında Çorum'da toplam 902,01 ton tehlikeli atık toplandığı beyan edilmiş, bu atığın 555,95 ton tehlikeli atık bertaraf edilmiş, 285,72 tonu geri kazanılmış, 49,28 ton ihraç edilmiş ve 11 tonu da stoktaadır.

İlde oluşan atık yağlar yoğunlukla toprak sanayi sektörü, makine sanayi sektörü ve otomotiv sektöründen kaynaklanmaktadır. Yapılan denetimlerde 76 adet atık yağ üreticisi tespit edilmiş olup, 2016 yılı içerisinde 86,66 ton atık motor yağı, 31,28 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Toplanan atık madeni yağların 68,63 tonu geri kazanılmış, 49,2 tonu ihraç edilmiş, 3,89 tonu da stoktaadır.

İlde atık pil toplama işlemi Çorum Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğüne yapılmaktadır. Diğer taraftan Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği (TAP) ile Çorum Belediyesi arasında imzalanan protokol dahilinde her yıl düzenli olarak yürütülen atık pil toplama kampanyaları devam etmektedir. Her yıl Milli Eğitim Müdürlüğü ile birlikte çalışılarak okullarda Ödüllü Atık Pil Toplama Kampanyaları düzenlenmektedir. 2016 yılında Çorum'da 515,97 ton akü, 2.767 kg atık pil toplanmıştır.

2016 yılı içerisinde ilde lisanslı firmalar tarafından 43.983 litre bitkisel atık yağ toplanmıştır. Çorum'da 2016 yılında 53,07 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanarak geri kazanım tesisine gönderilmiştir. İlde Osmancık ilçesinde bir adet Ömrünü Tamamlamış Araç İşleme Tesisi bulunmaktadır.

Çorum merkez ve merkeze bağlı 13 ilçede oluşan tıbbi atıklar 1 Adet Lisanslı tıbbi atık toplama taşıma aracı ile toplanmakta ve Çorum Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü tarafından işletilmekte olan Kardelen Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde bertaraf edilmektedir. 2016 yılında 516 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Çorum ili irano-turonian bitki kuşağı ile euro-siberian bitki kuşağının kesişme noktasında yer almaktadır. İl sınırları içerisinde ormanlar; meşe, karaçam, sarıçam ve kayın gibi hakim ağaç türlerinden meydana gelmekle birlikte; yerel olarak sedir, ardıç ve köknar ağaçları da bulunmaktadır.

Çorum ili fauna yönünden de oldukça zengin durumdadır. İlde; kızılgeyik, karaca, kurt, ayı, tilki, çakal, yaban tavşanı, sincap vb memeliler ile karaakbaba, şahin, kartal, doğan, atmaca, ördekgiller familyasına ait türler ile leylek ve balıkçıl kuş türleri ile sülün, kınalı ve çil keklik gibi kuşlar, kaplumbağa, yılan, kertenkele gibi sürüngenler görülmektedir.

İlde 2016 yılı sonu itibarıyla bir adet tarihi milli park (Alacahöyük-Boğazköy) 2.634 ha, üç adet tabiat parkı Abdullah Yaylası (18 ha), Çatak (387,5 ha) ve Sıklık Tabiat Parkı (63 ha) ve bir adet de Kargı-Kösdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (1.875 ha) bulunmaktadır. İlde bulunan korunan alanların toplam yüzölçümü 4.977,5 ha'dır.

Boğazköy-Alacahöyük Tarihi Milli Parkı: Toplam Alanı 2.634 Ha'dır. Hattuşa 1986 yılından beri, UNESCO'nun "Dünya Kültür Mirası Listesinde", ayrıca burada bulunan çivi yazılı tablet arşivleri de 2001 yılından itibaren yine UNESCO'nun "Dünya Belleği Listesinde" yer almaktadır. Bugüne kadar bulunmuş olan 31.519 adet çivi yazılı tablet halen İstanbul'daki Müzeler (Eski Şark Eserleri Müzesi, Arkeoloji Müzesi), Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ile Çorum ve Boğazkale Müzelerinde korunmaktadır. Akadça ve Hititçe olan Boğazkale tabletleri, bir devlet arşivi belgeleri olarak kanunlar, antlaşmalar ve yazışmaların yanı sıra dini ve edebi metinlerden oluşmaktadır.

Çatak Tabiat Parkı: Çorum il merkezine 20 km uzaklıktadır. 2009 yılında 63 ha'lık alan Tabiat Parkı olarak tescil edilmiş, 2014 yılında ise 318 ha olarak genişletilmiştir. 1984 yılında tescil edilmiştir.

Sıklık Tabiat Parkı: Çorum'a 7 km mesafededir. 2009 yılında tescil edilmiştir. Alanı 318 ha olup, Samsun-Ankara karayolu üzerinde bulunmaktadır.

Kargı Köşdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 1979 yılında tescil edilmiş olup, alanı 1.875 ha'dır. 2014 yılında sahada yapılan envanter çalışmasında 111 adet kızıl geyik, 125 adet karaca sayılmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 206 – Çorum ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ÇORUM	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	17.632,13	1,40	18.683,15	1,48	12.581,48	1,01	12.902,12	1,04
2) Tarımsal Alanlar	614.463,10	48,72	613.812,4	48,67	641.301,69	51,61	637.929,21	51,33
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	626.248,51	49,66	625.693,85	49,62	585.924,26	47,15	584.995,5	47,08
4) Sulak Alanlar	370,41	0,03	370,41	0,03	331,86	0,03	557,22	0,04
5) Su Yapıları	2.372,50	0,19	2.526,78	0,20	2.543,58	0,20	6.298,82	0,51
TOPLAM	1.261.086,65	100,00	1261086,59	100,00	1242682,87	100,00	1.242.682,87	100,00

Samsun-Çorum-Tokat Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 2008 Şubat ayında onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 207– Çorum ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çorum ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	10	0	5	5	1	0	3	20
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	7	1	1	0	10

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 208– Çorum ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre izni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çorum ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	12	13
Çevre İzni Belgesi	3	15	18
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	4	2	6
TOPLAM	8	29	37

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 209– Çorum ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çorum ÇŞİM, 2017)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	14
Ani (plansız) denetimler	212
Genel toplam	228

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
200	0,00

Çizelge 210– Çorum ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çorum ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	121.560,81	2.442,00	0	2.352,00	8.178,00	312.680,00	0	447.212,81
Uygulanan Ceza Sayısı	45	2	0	4	1	16	0	68

2016 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Çorum ilinde 7 adet alt seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

20.DENİZLİ

1. Hava Kalitesi

Denizli’de 2016’da evsel ısınmada 58.971 ton ithal kömür, 53.453 ton yerli kömür kullanılmış, konutlarda 166.161.713 Sm³, sanayide de 99.675.887 Sm³ doğal gaz tüketilmiştir. 2016 yılında Denizli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 211’de verilmektedir.

Çizelge 211 – Denizli ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

Bayramyeri	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	68	0	100	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	50	0	98	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	23	0	77	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13	0	95	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	9	0	74	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	7	0	77	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	74	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	81	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	0	74	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	15	0	101	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	34	0	124	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	56	0	104	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Merkezefendi	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	23	0	45	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	15	0	56	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	0	50	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	70	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	54	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	66	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	54	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	61	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	61	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	18	0	92	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	0	78	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	0	62	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2016 yılı itibariyle ilde egzoz gazı ölçüm yetki belgesine sahip 18 adet kuruluş bulunmaktadır. 2016 yılında kayıtlı araç sayısı 375.046’dır. Bu rakama traktör, motorsiklet, römork, çekici vb araçlar da dahildir. Egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı ise 122.995 dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Denizli ilinde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır. DESKİ olarak su temininin %40’lık bir kısmı kendiliğinden yüze çıkan doğal su kaynaklarından, %60’lık bir kısmı ise şehrin ihtiyaç duyulan bölgelerinde açılan derin kuyulardan çekilerek temin edilmekte ve şebekeye verilmektedir. Denizli ili sınırları içerisinde irili ufaklı 454 adet doğal su kaynağı (membra, kaynak, drenaj, pınar vb) bulunmaktadır. Derin kuyulardan 2016 yılında temin edilen su miktarı yaklaşık olarak 137.000.000 m³dür. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen 19 belediye ve bu kapsamda hizmet alan nüfus 1.005.687 kişidir. Denizli Büyükşehir Belediyesi’nin verilerine göre 2016 yıl onu itibariyle 993.442 olan Denizli nüfusunun yaklaşık %92’si kanalizasyon hizmetinden yararlanmaktadır. Denizli ili genelinde 2016 yılında rekreasyonel amaçlı su kullanım miktarı 2016 yılı için yaklaşık olarak 500.000 m³dür.

İl sınırları içerisinde mevcut atıksu arıtma tesisleri toplam 130.358 m³/gün kapasiteye sahip olup, bu tesisler ortalama 89.616 m³/gün (2016 yılında yağmur suyu hatlarının ayrılması işi ve kanalizasyon inşaatları devam ettiğinden atıksu debisi 2014 yılına göre düşüş göstermiştir) debiyle hizmet etmektedir.

Çizelge 212 – Denizli ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Denizli (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	115.152	1,33		45
	Akköy (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	7.217	0,083	13.600	
İlçeler	BOZKURT (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	500	0,0057	7.028	10 (%25 KK)
	İNCELER (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	600	0,0069	3.000	720 (%7 KK)
	YEŞİLYUVA (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	900	0,0104	7.500	13 (%30 KK)
	GÜMÜŞSU (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	213	0,0024	2.500	13 (%25 KK)
	GÖZLER (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	450	0,0052	4.500	
	SERİNHİSAR (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	1.294	0,0149	12.420	
	ÇİVRİL (Betonarme AAT)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	2.715	0,0314	26.000	
	KÖKE/ACIPAYAM (Paket AAT)	X			Biyolojik	32	0,0003	400	
	BÖLMEKAYA/BULDAN (Paket AAT)	X			Biyolojik	48	0,0005	600	
	OĞUZ/BULDAN (Paket AAT)	X			Biyolojik	48	0,0005	600	
	BEYLERBEYİ/SARAYKÖY (Paket AAT)	X			Biyolojik	64	0,0007	800	
	KÖPRÜBAŞI-SAZAK/SARAYKÖY (Paket AAT)	X			Biyolojik	96	0,0011	1.200	
	KAVAKLAR/BAKLAN (Paket AAT)	X			Biyolojik	24	0,0002	300	
	GÖMCE/BEKİLLİ (Paket AAT)	X			Biyolojik	48	0,0005	600	
	ÇOĞAŞLI/BEKİLLİ (Paket AAT)	X			Biyolojik	40	0,0004	500	
	MAHMUTGAZI/ÇAL (Paket AAT)	X			Biyolojik	40	0,0004	500	
	KAVAKKÖY/ÇİVRİL (Paket AAT)	X			Biyolojik	8	0,00009	100	
	KARATEKE/HONAZ (Paket AAT)	X			Biyolojik	80	0,0009	1000	
	EMİRİZLİ/HONAZ (Paket AAT)	X			Biyolojik	40	0,0004	500	
	HAYRİYE/ÇARDAK (Paket AAT)	X			Biyolojik	16	0,0001	200	
	AKÇAPINAR/PAMUKKALE (Paket AAT)	X			Biyolojik	24	0,0002	300	
	KORUCUK/PAMUKKALE (Paket AAT)	X			Biyolojik	240	0,002	3000	
	ÇALIKÖY/TAVAS (Paket AAT)	X			Biyolojik	48	0,0005	600	
	HORASANLI/ TAVAS (Paket AAT)	X			Biyolojik	80	0,0009	1000	
	OVACIK/TAVAS (Paket AAT)	X			Biyolojik	32	0,0003	400	
	ALTINOVA/TAVAS (Paket AAT)	X			Biyolojik	96	0,0011	1.200	
	ZEYTİNYAYLA/DENİZLİ (Paket AAT)	X			Biyolojik	216	0,0025	1.800	
	GEMİŞ/ÇARDAK (Paket AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	400	0,0046	2.000	
	BEYDİLLİ/ÇİVRİL (Paket AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	150	0,0017	750	
	DAYILAR/ÇAL (Paket AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	60	0,0007	300	

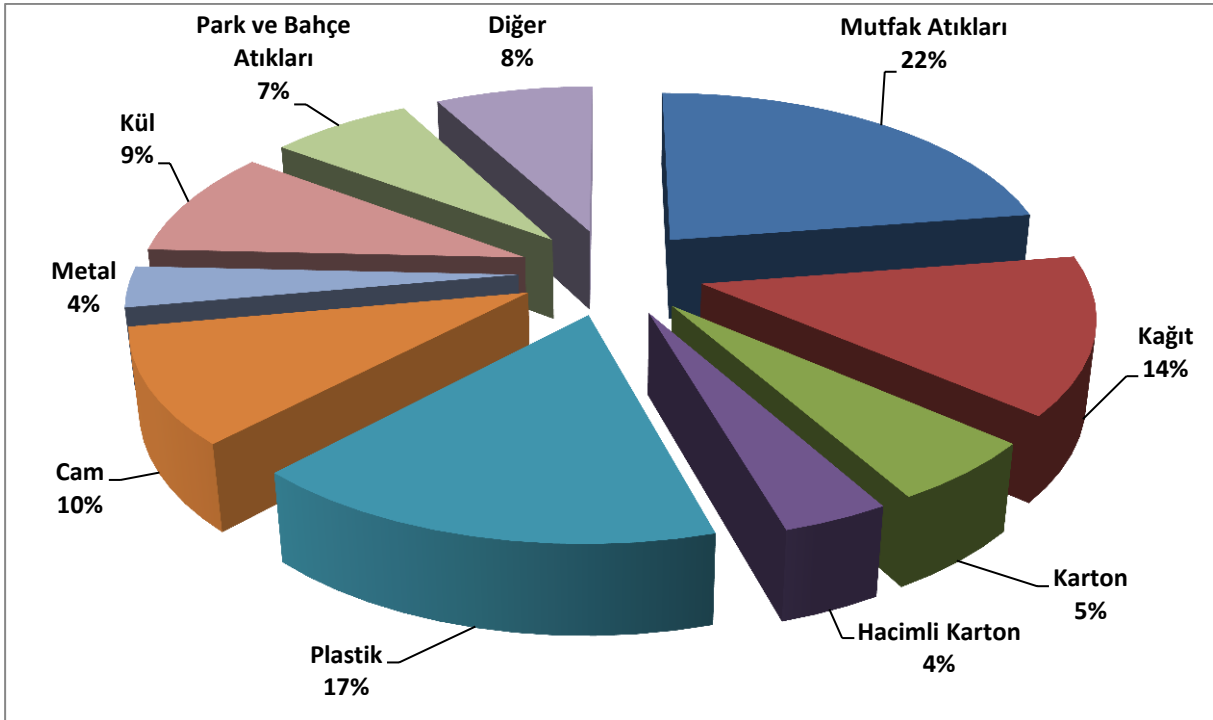
Çizelge 212 - Denizli ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	ESKİKÖY/ACIPAYAM (Paket AAT)	X			Fiziksel Biyolojik	200	0,0023	1.300	
	ÇAMBAŞI BOZKURT (Paket AAT)					100	0,0011	500	
	ALIKURT/BOZKURT DOĞAL AAT					100	0,0011		
	PINARLIK/TAVAS DOĞAL AAT					50	0,0055		

Denizli Organize Sanayi Bölgesinde 42.000 ton gün kapasiteli ve 32-36 ton/gün arıtma çamuruna sahip bir atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

Denizli ilinde 1 adet katı atık düzenli depolama alanı bulunmaktadır. Toplam 3 etaptan oluşan düzenli depolama sahasının 14,2 Hektarlık alandan oluşan 1. ve 2. etabında atıkların düzenli depolanmasına devam edilmiştir. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisine ilçe belediyeleri tarafından toplanan evsel atıklar, çeşitli sanayi kuruluşlarından kaynaklanan tehlikeli olmayan evsel nitelikli atıklar getirilmektedir. 2016 yılında 229.142,20 ton atık düzenli depolama sahasında bertaraf edilmiştir. Belediye sınırları içinde toplanan atıkların kompozisyonunun belirlenebilmesi amacıyla katı atık karakterizasyon çalışması yapılmıştır. Analiz çalışmaları belirlenen 4 bölgeden alınan numuneler ile (yüksek gelir, orta gelir, düşük gelir, sanayi bölgesi) yaz ve kış mevsiminde olmak üzere toplam 2 kez yapılmıştır.

Grafik 12 – Denizli ilinde 2016 yılı atık kompozisyonu (Denizli Büyükşehir Belediyesi 2017)

Denizli ilçelerinde bulunan vahşi depolama alanlarının düzenleme çalışmaları kapsamında toplam 60,8 hektarlık alan düzenlenmiştir.

Çizelge 213– Denizli ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	19
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	20

Denizli ili sınırları içinde faaliyet gösteren; mermer fabrikaları, mermer işletmeleri ile ocaklardan kaynaklanan mermer pasası, mermer çamuru ve traverten parçalarının depolanabileceği ya da dolgu amaçlı kullanılabilmesi toplam 5 adet alan Valiliğimizce belirlenmiştir. Bunlar: Kaklık Çaykara Deresi Mevkii, Kocabaş Canlıdere Mevkii, Gümüşler Kayaköy Mevkii, Hacıyüplü Mahallesi ve Irlıganlı Kasabası'dır.

Denizli'de ambalaj atıklarını toplama ve ayırma işlemini yapan 6, geri kazanan 3 lisanslı tesis bulunmaktadır. Denizli, Baklan, Bozkurt, Çardak, Akköy, Sarayköy ve Acıpayam Belediyeleri lisanslı firmalarla yaptıkları protokol çerçevesinde işletme ve konutlardan kaynaklanan ambalaj atıklarını kaynağında ayrı toplamaktadır. İlde ambalaj atıklarını toplama ve ayırma işlemini yapan 19, geri kazanan 20 lisanslı tesis bulunmaktadır. Denizli'de 29 tedarikçi, 61 ambalaj üreticisi ve 460 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır. Ayrıca ilde bulunan 10 adet ilçe belediyesinin onaylı ambalaj atığı yönetim planı bulunmaktadır.

İlde Atık Yönetim Uygulaması sistemine kayıtlı tesislerden elde edilen verilere göre 2016 yılında 10.204 ton tehlikeli atık beyanı yapılmıştır. Bu atıkların 6.538 tonu tehlikeli atık geri kazanım tesislerine, 1.380 tonu ise bertaraf tesislerine gönderilmiştir, 5 tonu stokta. Bir önceki yıla göre kayıt altına alınan tehlikeli atık miktarı %26 artmıştır.

Denizli'de geçici faaliyet belgesi/çevre lisanslı tehlikeli atık geri kazanım firması 6 adet, atık yakma ve beraber yakma firması 1 adet, atık ara depolama ve atıktan türetilmiş yakıt hazırlama firması 1 adet firma vardır.

2016'de Denizli'de 148,78 ton atık motor yağı, 62,67 ton atık sanayi yağı toplanmıştır. Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde; 2 adet izinli "Hurda Akümülatör Geçici Depolama Alanı" mevcuttur. Atık akü geri kazanım yapan tesis bulunmamaktadır. 2016'da Denizli'de 27.150 kg atık akü, 2 kg atık pil toplanmıştır.

Denizli'de "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında 75,94 ton lastik geri kazanım tesislerine, 4,63 ton lastik de çimento fabrikasına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen faaliyetler sonucu 2016 yılında oluşan 1.900 kg elektrikli ve elektronik atık Denizli Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü personeli tarafından ayrı toplanarak bertarafı sağlanmıştır. Atık Yönetim Uygulamasına göre 2016 yılında 1.236,4 ton elektrikli ve elektronik eşya geri kazanımı gerçekleştirilmiştir. İlde 2 adet lisanslı elektrikli elektronik eşya işleme tesisi bulunmaktadır.

İlde 2.180,12 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 4,45 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır. "Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında ilde, ÖTA teslim yeri uygunluk belgesi alan 3 firma bulunmaktadır.

Denizli ve çevre illere hizmet veren, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan Çevre izni ve lisansına sahip Denizli Büyükşehir Belediyesi Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisine sağlık kurum ve kuruluşlarından toplanan tıbbi atıklar getirilmektedir. Tesise gelen tıbbi atıklar; parçalanarak hacimce %80 oranında azaltılmakta, 3,2 bar ve 145 °C buhar basıncı altında sterilize edilmektedir. Sterilizasyon işleminin uygunluğu kimyasal ve biyolojik indikatörler kullanılarak test edilmekte sonucu uygun olan ve steril hale gelen atıklar Denizli Büyükşehir Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında tıbbi atıklar için ayrılmış özel bölümde bertaraf edilmektedir. Yapılan test sonucu negatif olan atıklar tekrar sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. 2016 yılı içerisinde 1.384,18 ton tıbbi atık sterilizasyon tesisinde sterilize edilerek bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Denizli ili Akdeniz ile İran-Turan floristik bölgelerinin geçiş kuşağında yer almaktadır. Bunun doğal sonucu olarak bu iki floristik bölgenin bitki örtüsünü taşımaktadır. Literatür çalışmaları sonucunda Denizli ilinde yayılış gösteren 118 familyaya ait, 570 cins ve 1.326 tür tespit edilmiştir. Söz konusu türlerden 159'u endemiktir. Denizli ili Ormanları, Korunan Alanları ve Sulak Alanları özel fauna

varlığına sahiptir. Honaz Dağı Milli Parkında; Yaban keçisi (*Capra sp.*), Porsuk (*Meles meles*), Yaban domuzu (*Sus scropa*), Sansar (*Vormela sp.*), Tavşan (*Leporidae sp.*), ve Tilki (*Vulpes sp.*) gibi memeliler bulunmaktadır. Ayrıca Honaz Dağında tespit edilen 4 tür sürüngen ve 64 kuş türü bölgede yaşamaktadır.

İl dâhilinde sulak alan niteliğinde üç yer bulunmaktadır. Uluslararası Kriterlere (Ramsar Sözleşmesi) göre bunlardan Işıklı gölü "A Sınıfı", Acıgöl ise "B Sınıfı" sulak alan kapsamına girer. Buldan Yayla (Süleymanlı Gölü), Mahalli Çevre Kurulu'nca Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'ne göre koruma altına alınmıştır.

Işıklı Gölü; ilin Çivril ilçesinde yer almaktadır. Aynı zamanda çevresindeki su kaynakları itibarıyla Büyük Menderes Nehri'nin Dinar'dan sonra ikinci büyük beslenme kaynağını oluşturmaktadır. Işıklı Gölü yüzölçümü 7.300 ha olup A Sınıfı sulak alan niteliğindedir. Gölde tatlısu canlıları özellikle de sazan balığı çeşitleri, turna tatlısu kefali ve ıstakoz yetiştirilmektedir. Ayrıca göçmen kuşlar için uygun bir konaklama yeri teşkil etmektedir. Işıklı Gölü, Gökgöl ve yakın çevrelerinden günümüze kadar 71 familya ve bu familyalara ait 22'si endemik olmak üzere 327 tür ve takson tespit edilmiştir. Söz konusu 327 bitkinin 31'i Akdeniz, 30'u İran-Turan ve 26'sı Avrupa-Sibirya fitocoğrafik bölge temsilcisidir. Fitocoğrafik bölgesi belli olmayan 240 çok bölgeli bitki mevcuttur.

Fotoğraf 18 - Işıklı Gölü

Acıgöl; Çardak ilçesi merkez ve Gemiş kasabası ile Afyon ili Dazkırı ve Başmakçı sınırları içerisinde bulunmaktadır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 09.04.2015 tarihinde Ulusal Öne Hız Sulak Alan olarak tescil edilmiş ve Sulak Alan Tampon Bölge Koruma Sınırları belirlenmiştir. Sığ bir göldür. Yaz mevsiminde suyu azalır ve yer yer kurur. Uluslararası kriterlere göre "B Sınıfı"na giren sulak alandır. Çardak ilçesine bağlı Gemiş kasabası yakınında bulunan 1.500 lt/sn debili tatlısu kaynağı yazın göl suyunun tamamen yok olmasını önlemektedir. Tatlı su kaynağı etrafında yaklaşık 500 da sazlık bir alan bulunmaktadır. Acıgöl'ün doğal yapısı ve çevresi kuşlar için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Acıgöl, Çaltı (Beylerli) Gölü'nün çevresindeki yamaçlarda Akdeniz bitki örtüsünden örneklerle rastlanır. Toprak tuzlu olduğu için genel olarak tarıma uygun değildir. Ancak özellikle kuzeydoğuda tarıma uygun alanlar vardır. Bölgede tarım için kullanılmayan alanlarda bitki örtüsü özellikle çiçekli bitkilerce zengindir. Acıgöl'de gerçekleştirilen arazi çalışmaları ve literatür çalışmaları ile tespit edilen, 57 familya 90 cinse ait toplam 275 damarlı bitki türünün alanda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu taksonların büyük bir kısmı Akdeniz (31 takson) fitocoğrafik bölgesine ait olmakla birlikte, İran-Turan (23 takson) ve ait olduğu fitocoğrafi bölge belirli olmayan çok sayıda takson yer almaktadır. Alanda bulunan taksonlardan 28'ü endemik olup yalnızca Türkiye sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Fotoğraf 19- Acıgöl Çardak/Denizli

Gökgöl: 300 ha göl aynası ile çevresindeki 700 ha sazlık bataklık sulak alanından oluşur. Gölde tatlısu canlıları yanı sıra özellikle sazan, turna, tatlısu kefali gibi balık türleri ve istakoz bulunmaktadır. Ayrıca birçok türde su kuşları için uygun bir üreme, barınma, beslenme ve konaklama yeri teşkil etmektedir. 2014 yılında 1 adet Kuş Gözlem Kulesi yapılmıştır. Işıklı Gölü ve Gökgöl'de Su sümbülü (*Butomus umbellatus*), Tülü (*Thypha angustifolia*), Beyaz Nilüfer (*Potamegton pectinatus*, *Potamegton perfoliatus*, *Nymphaea alba* L.) Sarı nilüfer (*Nuphar lutea* L.), Su kestanesi (*Trapa natans* L.), Su mercimeği (*Lemna minör* L.), Kuştutan (*Phragmites australis*), Su miğferi (*Utricularia australis*), Süsen (*Iris pseudocorus*), Yaban yasemini, Sofur (*Solanum dulcamara* L.) gibi su içi ve su kenarı bitkileri bulunmaktadır.

Buldan Yayla (Süleymanlı) Gölü; Buldan ilçesi Süleymanlı Köyü yakınında ve Sazak Dağı'nın 1.150 m kotundaki düzlüğünde bulunmaktadır. Göl yatağı ve sulak alan toplam sahası 500 da'dır. Göl flora ve fauna varlığı, kaynak sularına besleyici özellik taşıması ve ayrıca yayla ortamında mesirelik yer olması yönünden önemli bir göldür. Bu özelliklerin korunması için, 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Buldan Yayla Gölü ve yakın çevresinde kuş türlerine yönelik yapılan arazi çalışması neticesinde 16 takım ve 47 familyaya ait 158 kuş türünün yayılış gösterdiği görülmektedir. Bu tür sayısı, Türkiye'deki tüm kuş tür sayısının (502 tür) %30'udur. IUCN kırmızı listesinde EN (endangered; vahşi yaşamda soyu tükenme tehlikesi çok büyük olan türler) kapsamında bölgede yaz dönemlerinde zaman zaman görülen Küçük akbaba (*Neophron percnopterus*) yer almaktadır

Çizelge 214 – Denizli ilindeki tescilli doğal sit alanları

Denizli TVK Bölge Komisyonu Sorumluluk Sahasındaki İl	Kültür ve Turizm Bakanlığından Teslim Alınan Dosya Sayısı	Tescil Edilmiş Doğal Sit Alanı Sayısı	Anıt Ağaç Tescili İle İlgili Dosya Sayısı
DENİZLİ	232	18	73
AYDIN	275	8	120

Çizelge 215 – Denizli ilinde bulunan doğal sit alanları

1	Pamukkale (Hierapolis)	Pamukkale Beldesi/Denizli
2	Karahayıt Kırmızı Su Travertenleri	Karahayıt Beldesi/Denizli
3	Beyinli Mağarası	Kurtluca Köyü/Denizli
4	Aslanini Mağarası	Dodurgalar Beldesi/Acıpayam/Denizli
5	Keloğlan Mağarası	Dodurgalar Beldesi/Acıpayam/Denizli
6	Kartal Gölü	Çiçekbaba Dağı/Beyağaç/Denizli
7	Yayla Gölü	Süleymanlı Köyü/Buldan/Denizli
8	Kamara Traverten	Yenicekent Beldesi/Buldan/Denizli
9	Doğal Mağara	Çakırlar Köyü/Çal/Denizli
10	Güney Şelalesi	Cindere Köyü/Güney/Denizli

Çizelge 215 - Denizli ilinde bulunan doğal sit alanları (devam)

11	Honaz Dağı Milli Parkı	Honaz/Denizli
12	Kaklık Mağarası	Kaklık Kasabası/Honaz/Denizli
13	Kızılhisar Mağarası	Sarpdere Mevkii/Serinhisar/Denizli
14	Atalar Mahallesi	Denizli
15	Servegazi Türbe Alanı	Denizli
16	Kale, Çeşmeyi, Site 1-2 ve Yamuktepe Yerleşmeleri	Çardak/Denizli
17	Sırçalık Köyü Asırlık Çınar Ağaçları Bölgesi	Acıpayam/Denizli
18	Karahayıt II. Derece Doğal Sit	Karahayıt Beldesi/Denizli

Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi; kendine has doğal yapısı ve tarihi değerleri olan bir bölgedir. Bakanlar Kurulu'nca 22/10/1990 tarih ve 90/1117 sayılı Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir. Denizli ilinin 20 km kuzeybatısında Pamukkale, Akköy, Karahayıt, Develi, Yeniköy yerleşim alanlarını da içine alan 66,56 km² lik bir alandan oluşmaktadır.

Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi;

*Dünya Miras Listesinde yer alan Pamukkale Travertenleri ve Hierapolis Antik Kenti,

*Jeotermal Kaynakların potansiyel değerleri,

*Bölgede gelişen turizm potansiyeli,

*Bölgenin biyoçeşitliliği,

*Yerleşmelerin turizm ve kentsel gelişme ihtiyaçları ve artan altyapı talepleri nedeniyle, özel çevre koruma bölgesi olarak tespit ve ilan edilmiştir.

Fotoğraf 20 - Pamukkale (Hierapolis)

İlde bulunan milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtı, yaban hayatı geliştirme sahaları aşağıda verilmektedir.

1. Honaz Dağı Milli Parkı (9.616 ha)
2. Akdağ Tabiat Parkı (14.781 ha)
3. Güney Şelalesi Tabiat Anıtı (0,5 ha)
4. Kartal Gölü Tabiatı Koruma Alanı (1.309 ha)
5. Çivril-Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (12.365 ha)
6. Beylerli Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (682 ha)

Honaz Dağı Milli Parkı: Honaz Dağı Milli Parkı, 21 Nisan 1995 tarih ve 22265 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 95/6717 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 9.219 ha'lık alanda ilan edilmiştir. Honaz Dağı Milli Parkı'nın sınırları 29.04.1998 tarihli Resmi Gazetede yayımlandığı üzere, 3/4/1998 tarih ve 10945 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile genişletilmiş ve alanı 9.219 ha'dan 9.616 hektar

olmuştur. Honaz Dağı hem Akdeniz hem de İran-Turan fitocoğrafik bölgesi bitkilerinin birlikte bulunduğu koruma önceliği olan bir bölgedir. Bu coğrafi konum nedeniyle Honaz Dağı'nın floristik zenginliği, çevresindeki diğer alanlara göre daha zengin durumda olup birçok endemik bitkinin yetiştiği ve özel iklim koşullarının etkili olduğu nadir alanlar arasında yer almaktadır.

Akdağ Tabiat Parkı: Denizli ili Çivril ilçesi sınırları dâhilinde yer almaktadır. Denizli ilinde 123 Km uzaklıktadır. Afyonkarahisar ili Sandıklı ilçesinde 8.535,5 ha (%58'i) ve Denizli İli Çivril ilçesinde 6.245,5 ha (%42'si) olmak üzere toplam 14.781 ha büyüklüğündedir.

Kartal Gölü Tabiatı Koruma Alanı: Denizli İli Beyağaç İlçesi Sınırları dahilindedir. Denizli iline 128 Km, Beyağaç'a ise 30 Km uzaklıktadır. Bakanlık Makamınının 23.12.1994 tarih ve MPG.MPD.2.KG.01/131 sayılı olurları ile 1.309 ha olarak tescil edilmiştir. Alanda anıt ağaç özelliği gösteren karaçamların oluşturduğu saf ormanlar ile "Kartal Gölü Buzul Vadisi" yer almaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 25.08.2009 tarihinde onaylanan Denizli ili 1/100.000 lik Çevre Düzeni Planı 09.03.2011 tarihinde revize edilmiştir.

Çizelge 216– Denizli ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

DENİZLİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	19.320,88	1,61	22.727,14	1,89	23.877,52	1,97	24.336,37	2,00
2) Tarımsal Alanlar	491.389,59	40,96	488.124,63	40,69	515.274,28	42,44	514.806,52	42,41
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	678.004,92	56,51	676.626,46	56,40	661.155,52	54,46	660.548,01	54,41
4) Sulak Alanlar	6.556,83	0,55	6.507,66	0,54	7.212,65	0,59	7.101,94	0,59
5) Su Yapıları	4.428,17	0,37	5.714,44	0,48	6.482,55	0,53	7.209,71	0,59
TOPLAM	1.199.700,39	100,00	1.199.700,33	100,00	1.214.002,52	100,00	1.214.002,6	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 217– Denizli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Denizli ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	30	5	4	16	7	0	5	47
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	1	3	1	0	1	0	7

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 218 – Denizli ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre izni ve Lisansı Belgesi sayıları (Denizli ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	8	48	56
Çevre İzni Belgesi	10	58	68
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	9	9	18
TOPLAM	27	115	142

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 219 – Denizli ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Denizli ÇŞİM, 2017)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	28
Ani (plansız) denetimler	632
Genel toplam	660

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
33	0,00

Çizelge 220 – Denizli ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Denizli ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	49.095	49.095	98.100	0	28.610	199.146,83 (anız)	424.136,83
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	1	2	0	4	19	27

2016 yılında Denizli’de 3 adet tesise kapatma / durdurma kararı verilmiştir.

Denizli’de 2016 yılı itibarıyla Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 4 adet alt seviye, 1 adet de üst seviye olmak üzere toplam 5 SEVESO tesisi bulunmaktadır.

21. DİYARBAKIR

1. Hava Kalitesi

Diyarbakır ilinde 2016 yılında konutlarda 137.741.422 m³ doğalgaz kullanılmıştır. 2016 yılında Diyarbakır ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 221'de verilmektedir.

Çizelge 221 – Diyarbakır ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	12	-	59	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	16	-	59	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	43	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	77	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	-	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	-	67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	-	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2016 yılında Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 2 Adet emisyon ölçüm yetki belgesi ve 72.050 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İçme suyu temin eden belediyeler, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ile birlikte 17 ilçe belediyesidir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayıları 17'dir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı % 97'dir.

İlde kentsel su temini için kullanılan 2 adet kaynak bulunmaktadır. Bunlardan ilki 92 hm³/yıl kapasiteyle Dicle Barajı, ikincisi ise 5,11 hm³ /yıl kapasiteli Serap Güzeli Kuyularıdır. Diyarbakır içme suyunun %90'nı Dicle barajından temin edilmektedir. Kaynak Diyarbakır'ın uzun vadeli içme suyunu karşılayabilecek potansiyededir. %10'luk bölüm ise Serap Güzeli Kuyularından sağlanmaktadır.

Diyarbakır'da bir adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Kapasitesi 255.000 m³/gündür. Ham Su Arıtma Tesisi Kent merkezine yaklaşık 13 km uzaklıkta Mastfroş tepesinde, 440 dekarlık alan üzerine inşa edilmiştir. Diyarbakır kent nüfusunun 1.275.000 kişi olacağı göz önüne alınarak İçme Suyu Arıtma Tesisi iki aşamalı olarak tasarlanmış olup 2001 yılında tam kapasiteyle işletmeye geçmiştir.

Çizelge 222 – Diyarbakır ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi				İleri	167.000	1,5	892.713	30
İlçeler			X	Biyolojik			22.760	
			X	Biyolojik		0,015	16.145	
			X	Biyolojik		0,2832	64.828	

İlde bulunan Organize Sanayi Bölgesine ait atık su arıtma tesisi proje aşamasındadır.

3. Atık

Diyarbakır kent merkezinde üretilen evsel atıklar Eski Urfa yolu 37.Km'de Keşiştepe mevkiinde düzensiz depolanmaktadır. Depolama sahasında günlük ortalama 900 ton atık depolanmaktadır.

İlde 3 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi, 3 adet ambalaj atığı geri kazanım tesisi bulunmaktadır. 2016 yılında 38.167 ton karışık ambalaj atığı toplanmıştır. İlde 2 adet ambalaj üreticisi ile 56 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır.

Çizelge 223 – Diyarbakır ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	6

Diyarbakır ilinde 1 adet atık yağ geri dönüşüm tesisi ve bu tesise ait 4 adet lisanslı atık yağ taşıma aracı bulunmaktadır. İlde ayrıca 20 adet lisanslı atık işleme tesisi bulunmaktadır.

2016 yılı içerisinde toplam 108.174 kg atık madeni yağ toplanmış; 72.810 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 35.364 tonu ihraç edilmiş, 3.390 ton stokta kalmıştır.

İlde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır. Bu alanda biriktirilen bitkisel atık yağlar taşıma araçlarıyla il dışında bulunan geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir.

İlde atık pillerle ilgili olarak, Taşınabilir Atık Pil Üreticileri Derneği (TAP) tarafından okullara gönderilen kutularda biriktirilerek toplama faaliyeti yapılmaktadır. İl Müdürlüğünce verilen 4 adet Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni bulunmakta olup; depolanan bu atıklar, akümülatör üreticileri tarafından toplanmaktadır. İlde, 2016 yılında 827.230 ton atık akü toplanmıştır. İlde 5 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri bulunmakta olup; geçici depolama alanı ve işleme tesisi bulunmamaktadır.

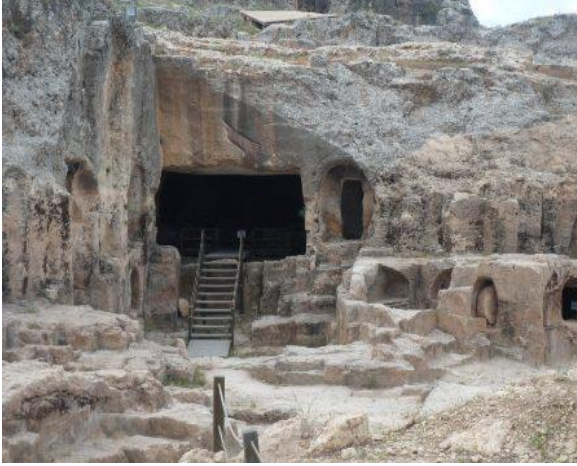
İlde, toplanan tıbbi atıklar, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin sterilizasyon tesisi olmadığı için anlaşmalı olduğu ve Diyarbakır merkez sanayi bölgesinde kurulu olan lisanslı firma tarafından sterilizasyon tesisine taşınıp sterilizasyona tabii tutulmaktadır. 2016 yılında Diyarbakır ilinde 1.648,5 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma ve Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Diyarbakır ili sınırları içerisinde milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı bulunmamaktadır.

Çizelge 224 - Diyarbakır ilinde bulunan tescilli sit (kültür ve tabiat varlıkları) alanları

DOSYA NO	SİT ALANININ ADI	KARAR TARİHİ VE NOSU	KURULUN ADI
21.00/345	Çakmakaş köyü Avludere köşkü bahçesi içinde Çınar Ağacı	21.12.1996/1922	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.07/06	Ergani ilçesi Hilar köyü Harabe/Hilar Mağaraları ve Kayalıkları	10.02.1990/390	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.12/13	Silvan ilçesi Hasuni Mağaraları	08.12.1990/640	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.07/09	Ergani ilçesi Belediye binası ile Halk Eğitim Merkezi çevresi Çınar Ağaçları ve Yeşil Alanlar	23.10.1993/1362	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.13/06	Kocaköy ve Hani İlçe Sınırları içerisindeki Ambar Vadisi	30.04.2009/2206	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.02/05	Çermik ilçesi Termal Kaplıcaları ve Çevresi	23.10.1993/1361	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
28.04.2015	Kulp İlçesi Kaynak köyü-Meşe ağaç	22.05.2015 /6009	Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu
26.10.2015-56	Kocaköy ilçesi 2 adet meşe ağaç	26.10.2015-187 nolu karar Bakanlığa gönderilmiştir.	Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu

Fotoğraf 21 - Ergani ilçesi Hilar köyü Harabe/Hilar Mağaraları ve Kayalıkları

ÇAYÖNÜ (Arkeolojik Sit): Diyarbakır'ın 65 kilometre kuzey batısında, Ergani yakınlarında, Sinek Çayı kıyısında yer alan eski bir yerleşim merkezidir. Yapılan araştırmalarda yörenin tarihi M.Ö. 7500 Yıllarına, Cilali Taş Devrine kadar inmektedir. Yakın doğunun açılmış en büyük Neolitik kültür alanıdır. Çayönü buluntuları Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

ÇERMİK KAPLICALARI (Doğal Sit): Çermik İlçesinin 3 km doğusunda yer alan kaplıca, Türkiye'nin en önemli kaynakları arasındadır. İstanbul Tıp Fakültesi'nce yapılan analizlere göre iltihaplı romatizmalarda, üst solunum enfeksiyonlarında ve kadın hastalıklarında olumlu etkileri olduğu saptanmıştır. Sıcaklığı 48,2°C ve akım değeri 10 lt/sn'dir.

DAKYANUS HAREBELERİ VE ESHAB-I KEHF MAĞARALARI (Tarihi Sit): Efsanesi tüm dünyaca bilinen, çeşitli ülke ve şehirlerin sahip çıktığı Eshab-ı Kehf (Yedi Uyuyanlar) Mağarası'nın aslı, yine efsanede adı geçen Dakyanus şehri ile birlikte Diyarbakır'ın Lice ilçesi yakınındadır. Mağaraya yaya olarak dört saat uzaklıkta Fis ovasındaki Dakyanus şehri kalıntılarında zaman zaman eski paralara heykellere, işlemeli taşlara ve sütunlara rastlanmaktadır.

İlde sulak alanlar kapsamında değerlendirilebilecek önemli akarsular, göletler ve baraj gölleri mevcuttur. Bu rezervuarlarla ilgili koruma ve yönetim planlama çalışmaları devam etmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 225– Diyarbakır ilinde arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

DİYARBAKIR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	12.602,73	0,83	14.729,96	0,97	17.417,09	1,15	18.858,14	1,24
2) Tarımsal Alanlar	870.918,02	57,12	865.446,3	56,76	925.640,50	61,11	925.355,13	61,09
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	626.620,37	41,10	625.400,21	41,02	552.189,44	36,45	551.786,3	36,43
4) Sulak Alanlar	426,56	0,03	426,56	0,03	634,95	0,04	821,3	0,05
5) Su Yapıları	14.157,87	0,93	18.722,42	1,23	18.953,36	1,25	18.014,46	1,19
TOPLAM	1.524.725,55	100,00	1.524.725,45	100,00	1.514.835,34	100,00	1.514.835,3	100,00

Diyarbakır ilinin onaylanmış 1/100.000 lik çevre düzeni planı bulunmaktadır. Söz konusu plan Bakanlığımız tarafından Adıyaman-Urfa-Diyarbakır Bölgesi Havza Planı kapsamında hazırlanmış ve onaylanarak yürürlüğe girmiş üst ölçekli bir plandır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 226 – Diyarbakır ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Diyarbakır ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	16	0	6	3	1	2	6	34
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	1	0	1	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 227 – Diyarbakır ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Diyarbakır ÇŞİM, 2016)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	18	19
Çevre İzni Belgesi	0	28	28
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	2	3
TOPLAM	2	48	50

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 228 – Diyarbakır ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Diyarbakır ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	7
Ani (plansız) denetimler	315
Genel toplam	322

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
2	0,00

Çizelge 229 – Diyarbakır ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Diyarbakır ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	294570	0	0	20.452	225.603,78	540625,78
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	2	0	0	1	285	288

İlde tesislere verilen herhangi bir faaliyeti durdurma/kapatma kararı bulunmamaktadır.

22. EDİRNE

1. Hava Kalitesi

Edirne ilinde 2016 yılında evsel ısıtmada 63.187,5 ton yerli, 21.395,4 ton ithal kömür ve konutlarda 63.620.962 sm³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında 9 adet uygunluk belgesi 45 adet satış izin belgesi, 12 adet katı yakıt satıcısı kayıt belgesi, 3 adet dağıtıcı kayıt belgesi verilmiştir. 2016 yılında Edirne ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 230'da verilmektedir.

Çizelge 230 – Edirne ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	59	0	61	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	42	0	51	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	32	0	54	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	25	0	108	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	32	0	10	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	8	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	11	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	11	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	12	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	45	0	69	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	29	0	52	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	44	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

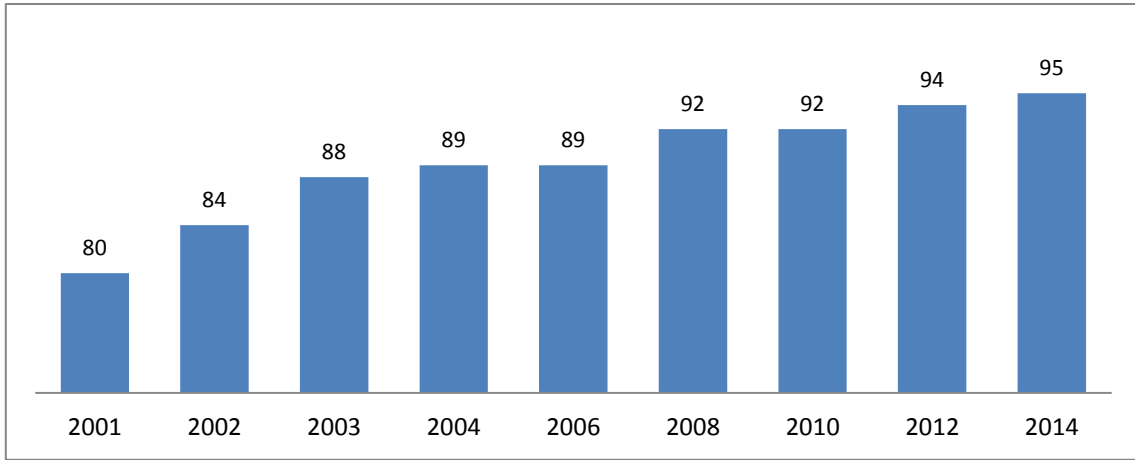
KARAAĞAÇ	SO ₂	AGS	PM2,5	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	25	0	28	0	-	-	6	0	15	0	25	0	34	0
Şubat	49	0	19	0	-	-	3	0	9	0	13	0	46	0
Mart	42	0	16	0	-	-	3	0	9	0	13	0	52	0
Nisan	15	0	13	0	-	-	2	0	12	0	15	0	46	0
Mayıs	8	0	9	0	-	-	1	0	9	0	12	0	54	0
Haziran	12	0	9	0	-	-	1	0	9	0	1	0	51	0
Temmuz	5	0	12	0	-	-	0	0	9	0	10	0	56	0
Ağustos	4	0	12	0	-	-	1	0	7	0	9	0	61	0
Eylül	1	0	21	0	-	-	1	0	3	0	4	0	37	0
Ekim	2	0	33	0	-	-	1	0	2	0	4	0	32	0
Kasım	1	0	27	0	-	-	2	0	3	0	5	0	30	0
Aralık	1	0	14	0	-	-	2	0	3	0	5	0	28	0

KEŞAN	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	953	31	106	17	-	-	16	0	39	0	64	0	11	0
Şubat	659	28	96	14	-	-	12	0	32	0	50	0	10	0
Mart	574	31	90	16	-	-	8	0	29	0	42	0	16	0
Nisan	123	7	63	8	-	-	4	0	19	0	26	0	20	0
Mayıs	66	4	43	2	-	-	2	0	14	0	17	0	26	0
Haziran	5	0	49	2	-	-	1	0	10	0	12	0	46	0
Temmuz	6	0	42	0	-	-	2	0	9	0	12	0	94	0
Ağustos	25	0	44	1	-	-	1	0	10	0	11	0	83	0
Eylül	6	0	40	0	-	-	2	0	14	0	17	0	69	0
Ekim	109	8	59	6	-	-	7	0	23	0	34	0	40	0
Kasım	266	16	102	16	-	-	21	0	31	0	63	0	24	0
Aralık	349	25	114	27	-	-	25	0	39	0	77	0	10	0

İl genelinde 10 adet sabit 1 adet mobil egzoz emisyon ölçüm istasyonu yetkilendirilmiş ve 47.572 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır. Motorlu taşıtların egzoz emisyon pulu kontrolleri neticesinde Edirne Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'ne ulaşan bilgilere göre 2016 yılında 11 adet cezai işlem uygulanmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Edirne ilinde içme suyu yer altı su kaynaklarından ve barajlardan karşılanmaktadır. 2014 TÜİK verilerine göre tüm Edirne ilinde içme suyunun %72'si barajlardan, %27'si kuyulardan, %1'i kaynaklardan ve göletlerden sağlanmaktadır. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet veren 16 adet belediye bulunmaktadır. Bu kapsamda içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı %74'tür. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile 296.361 kişilik nüfusa hizmet verilmektedir. İlde 3 adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. 2014 yılı TÜİK verileri itibariyle ilde 16 belediyede kanalizasyon şebekesi ile hizmet vermektedir.

Grafik 13 - Edirne ilinde 2015 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (2016, TÜİK)

Çizelge 231- Edirne ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan/Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (kg/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez		X				160.233	
İlçeler	Enez	X			Fiziksel Biyolojik	8.116,8		4.243
	Havsa	X			Fiziksel Biyolojik	1.000		8.897
	İpsala		X					
	İpsala (Yenikarpuzlu)	X			Fiziksel Biyolojik	1.000		3.221
	Keşan		X		Fiziksel Biyolojik İleri	24.000		62.000
	Lalapaşa	X			Fiziksel Biyolojik	300		1.654
	Meriç	X			Fiziksel Biyolojik	500		2.822
	Süloğlu	X			İleri	1.392		3.887
	Uzunköprü		X		İleri	8.475		40.336
Keşan (Yayla)	X			Fiziksel	3.250		25.000	

İlde bulunan organize sanayi bölgesinin arıtma tesisi inşaatı tamamlanmış olup, 2017 yılında faaliyete geçecektir. 2016 yılında tesislerde oluşan evsel atıksular sızdırmaz fosseptiklerde biriktirildikten sonra Lalapaşa ve Süloğlu Belediyelerine ait vidanjörlerle çekilerek bu belediyelere ait arıtma tesislerine verilmektedir.

3. Atık

İlde Güney Edirne Katı Atık Yönetim Birliğine ait Katı Atık düzenli depolama tesisi Edirne Keşan karayolu 4. km üzeri 1.578 nolu parsel Koca Yarma Devlet Ormanı mevkiinde bulunmaktadır. Edirne Katı Atık Yönetim Birliğine ait Merkez İlçe, Hıdırağa Köyü Yukarıova Mevkii 1.445 ve 1.391 parsel nolu alanda Düzenli depolama tesisi yapılmış, fakat 2016 yılında faaliyete geçmemiştir. Düzenli depolama tesisine ait 1 adet sızıntı suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Orta Edirne Katı Atık Yönetim Birliğine ait Düzenli Depolama Tesisi proje aşamasında olup inşaatına başlanmamıştır. 2016 yılında Keşan, Enez, İpsala ilçeleri dışında bulunan yerleşim yerleri dışında vahşi depolama sahaları kullanılmıştır.

Çizelge 232 – Edirne ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	5
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2

İlde faaliyetlerden kaynaklı hafriyat atıkları “Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında ilgili yerel idarelerin belirlediği depolama alanlarında biriktirilmekte veya dolgu malzemesi olarak kullanılmaktadır.

Ambalaj atığı toplama ayırma konusunda 5 adet, geri kazanım konusunda 2 adet lisanslı firma bulunmaktadır. İlde kayıt altına alınan 1 adet ambalaj üreticisi ve 155 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır. 2016 yılında onaylanmış 3 adet ambalaj atık yönetim planı bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre ilde 2016 yılında 1.028,36 ton tehlikeli atık beyan edilmiş, bu atığın 325,2 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 619,86 tonu bertaraf edilmiş, 17,93 tonu stok durumunda, 65,38 tonu da ihraç edilmiş durumundadır.

Edirne’de 2016 yılında 88,09 ton atık motor yağı, 3,83 ton atık sanayi yağı toplanmış olup bu yağların 26,54 tonu geri kazanıma gönderilmiş 65,38 tonu ihraç edilmiş olup 15,6 tonu da stokta. 2016’da ilde 6.900 kg akü, 2 kg atık pil toplanmıştır. İlde 2016 yılında 36.993 kg kullanılmış kızartmalık yağ, 1.180 kg kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

2016’da ilde 18.950 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmış geri kazanım tesisine gönderilmiştir. Edirne ilinde 2016 yılında 6,08 ton atık elektrikli ve elektronik eşya toplanmıştır. İlde Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi bulunmamaktadır. Edirne ilinde 2016 yılı itibariyle ömrünü tamamlamış araç teslim yeri sayısı 2 dir.

İlde oluşan tıbbi atıklar, “Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik” kapsamında belediyelerin yaptığı sözleşme ile yetkilendirilen lisanslı firma tarafından toplanarak sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. 2016 yılında 687,65 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Edirne ilinde 1.678 bitki türü (damarlı bitki 1.481 + tohumuz bitki 197) ve 2.134 hayvan türü (omurgalı türü 314, omurgasız türü 1.820) olmak üzere toplam 3.812 canlı türü bulunmaktadır. Tespit edilen 1.481 damarlı bitki taksonundan 23 tür endemik’tir, bu endemik bitkilerden birisi de Edirne’nin adıyla anılan Bellevalia edirnensis’dir. Edirne ticareti yapılan ve ekonomik öneme sahip bitki türleri açısından da zengindir. Edirne’de ekonomik değeri olan bitkilerden 39 tür CITES eklerinde yer alıp ticareti kontrol altındadır. IUCN koruma kategorilerine göre Edirne’de tespit edilen bitki türlerinden; 8 tür dünyada soyu tükenme tehlikesi had safhada olan (CR) kategorisinde, 17’si soyu tükenme tehlikesi çok büyük (EN), 47 tür soyu tükenme tehlikesi büyük olan (VU), 3 tür ise yakın gelecekte soyu tükenme tehlikesi altında olan türler (NT) kategorisindedir.

Edirne’de literatür ve arazi çalışmaları sonucu omurgalı hayvanlara ait toplam 314 tür tespit edilmiştir. Kuş tür sayısı 204, memeli tür sayısı 51, kaplumbağa tür sayısı 5, kertenkele tür sayısı 10, yılan tür sayısı 9, iç su balık tür sayısı 26, çift yaşarlardan kuyruksuz kurbağa tür sayısı 7, semender tür

sayısı ise 2 olarak belirlenmiştir. Kuş türlerinden 1 tür (EN), 3 tür (VU), ve 6 tür (NT) kategorisindedir. Memeliler, sürüngen ve iki yaşamlılardan 1 tür (EN), 4 tür (VU) ve 8 tür (NT) kategorisindedir. Balık türlerinden ise 1 tür, *Anguilla anguilla* (Yılan balığı) soyu tükenme tehlikesi had safhada olan (CR) kategorisinde, 2 tür ise (VU) kategorisindedir.

Gala Gölü Milli Parkı: Edirne ili, Enez ve İpsala ilçelerinde bulunan, 05.03.2005 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan 2005/8547 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Türkiye'nin 36. Milli Park'ı olarak ilan edilen Gala Gölü Milli Parkı; 3.087 ha sulak alan (Büyük Gala Gölü, Küçük Gala Gölü, Pamuklu Gölü) ve 3.000 ha ormanlık alan (Hisarlı Dağı etekleri) olmak üzere toplam 6.087 ha alandan oluşmaktadır. Milli Park alanı içerisinde, 163 kuş türü görülmekte olup, bu türlerin 46 türü yerli, 27 türü kış göçmeni ve 90 türü yaz göçmeni kuşlardır. Milli Parkta 300 bitki türü tespit edilmiş olup bu türlerden 5 tanesi endemiktir. Balık türü olarak da 16 tür balık tespit edilmiş olup yılan balığı, sudak, sazan ve turna gibi ekonomik değeri yüksek olan balıklar bulunur. Gala Gölü Milli Parkı, 511 bitki ve 517 hayvan türü olmak üzere toplam 1.028 canlı türüne ev sahipliği yapar. Milli Parktaki kuş tür sayısı 217, memeli tür sayısı 44, iç su balıkları tür sayısı 27, sürüngen tür sayısı 25, çift yaşarlar tür sayısı 9 olarak belirlenmiştir. Omurgasız hayvanlar grubunda 167 böcek türü tespit edilmiştir. Ayrıca Gala Gölü Milli Parkı'nda 36 farklı tür kelebek yaşamaktadır. Milli Parktaki 3 bitki ve 1 böcek türü endemiktir. Tıbbi ve ekonomik kullanımı olan bitki tür sayısı 73'tür. 15.05.2013 tarihinde Gala Gölü Milli Parkı'nın koruma-kullanma dengesinin tesisi ile gelecek nesillere milli bir miras olarak bırakılabilmesi için arazi kullanım kararlarının alındığı Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) onaylanmıştır. Uzun devreli gelişme planı çerçevesinde hazırlanan imar planı kurum görüşü aşamasındadır. İmar planı onaylandıktan sonra UDGP çerçevesinde yatırımlar başlayacaktır.

Fotoğraf 22 – Gala Gölü

Gökçetepe Tabiat Parkı: 1988 yılında Orman Bölge Müdürlüğü'nün teklifleri üzerine mesire yeri olarak ayrılan alanın büyüklüğü 50,0 ha dır. A Tipi Orman İçi Dinlenme yeri olarak kullanılan saha bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun olması koşullarına bağlı olarak statüsü 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı olarak değiştirilmiştir.

Danışment Tabiat Parkı: 1988 yılında Orman Bölge Müdürlüğü'nün teklifleri üzerine mesire yeri olarak ayrılan alanın büyüklüğü 13,19 ha dır. A Tipi Orman İçi Dinlenme yeri olarak kullanılan saha bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun olması koşullarına bağlı olarak statüsü 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı olarak değiştirilmiştir.

Fotoğraf 23 – Gökcetepe Tabiat Parkı

Meriç Deltası Sulak Alanı: Gala Gölü Milli Parkı'nın da sınırları içerisinde bulunduğu Meriç Deltası Sulak Alanı Koruma Bölgeleri, Ulusal Sulak Alan Komisyonu'nun 06.11.2008 tarihli 2008 yılı II. olağan toplantısında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları, Önemli Kuş Alanları ve Önemli Bitki Alanları listelerinde bulunan ve Ramsar Kriterlerinin üçüne (4., 5. ve 6. kriterlere) sahip uluslararası A sınıfı bir sulak alan olan Meriç Deltası Sulak Alanının Sulak Alan Yönetim Planı bulunmamaktadır. Meriç Deltası Sulak Alanı "Koruma Bölgesi ve Ekolojik Etkilenme Bölgeleri"nin toplam alanı 3.912,21 ha olup, bu alan koruma statüsü olan "Tampon Bölge" ile birlikte 29.161,01 ha'a ulaşmaktadır.

Ayrıca il sınırları içerisinde B. Sınıfı Nitelikli Sulak Alan "**Saroz Körfezi**" bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 233– Edirne ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

EDİRNE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	14.698,81	2,38	16.603,83	2,69	14.922,84	2,43	15.528,25	2,53
2) Tarımsal Alanlar	484.490,11	78,58	483.057,23	78,35	472.505,21	77,05	471.660,12	76,91
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	107.289,69	17,40	107.182,56	17,38	116.263,30	18,96	115.345,98	18,81
4) Sulak Alanlar	5.561,49	0,90	4.202,23	0,68	3.516,12	0,57	3.453,25	0,56
5) Su Yapıları	4.516,93	0,73	5.511,17	0,89	6.055,34	0,99	7.275,22	1,19
TOPLAM	616.557,03	100,00	616.557,02	100,00	613.262,81	100,00	613.262,82	100,00

24/08/2009 tarihinde onaylanan "Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası 1/100 000 Ölçekli Revizyon Çevre Düzeni Planı"nın askı sürecinde yapılan itiraz başvurularının incelenmesi sonucunda; "Plan Açıklama Raporu ve Plan Notlarında" uygun görülerek yapılan değişiklikler, 4856 sayılı Kanun'un 2 (h) ve 10 (c) maddeleri ile 2872/5491 sayılı Kanun'un 9 (b) maddesi ve 11.11.2008 tarih ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik" in 9. maddesi uyarınca 01/07/2010 tarihinde onanmıştır.

Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası 1/100 000 Ölçekli Revizyon Çevre Düzeni Planı Değişikliği (F19, G17, G19 Paftalar, Lejant Paftası ve Plan Hükümleri) 09/05/2013 tarihinde onaylanmıştır.

Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası 1/100 000 Ölçekli Revizyon Çevre Düzeni Planı Değişikliği (F19 Paftası) 23/10/2013 tarihinde onaylanmıştır.

“Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası 1/100 000 Ölçekli Revizyon Çevre Düzeni Planı Değişikliği” (F19, G19 Paftalar, Lejant Paftası, Plan Hükümleri (tıklayınız), Plan Açıklama Raporu (tıklayınız) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca, 08/10/2015 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanmıştır.

“Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası 1/100 000 Ölçekli Revizyon Çevre Düzeni Planı Değişikliği” (E19, F20 Paftalar, Plan Hükümleri Değişikliği, Plan Değişikliği Açıklama Raporu) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2(ç) ve 7(k) maddeleri uyarınca, 27/10/2016 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 234 – Edirne ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Edirne ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Gereklidir	25	0	2	1	0	0	0	28
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	0	0	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 235– Edirne ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Edirne ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	25	28
Çevre İzni Belgesi	1	23	24
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	4	48	52

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 236 – Edirne ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Edirne ÇŞİM, 2017)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	34
Ani (plansız) denetimler	945
Genel toplam	979

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	11	11.176,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 237 – Edirne ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Edirne ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	13.614	0	0	12.463	0	0	14.000	0	
Uygulanan Ceza Sayısı	22	0	0	2	0	0	1	0	25

İlde 2016 yılında madencilik sektöründe faaliyet gösteren 1 firmaya Çevre Kanununun 15. Maddesi 3. Fıkrası gereğince faaliyet durdurma cezası uygulanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Edirne ilinde 1 adet alt seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Ayrıca 48 adet de kapsam dışı SEVESO kuruluşu mevcuttur.

23. ELAZIĞ

1. Hava Kalitesi

Elazığ'da 2016 yılında konutlarda 90.784.155 m³, sanayide 14.150.319 m³ ve diğer alanlarda 26.390.634 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Elazığ ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 238'de verilmektedir.

Çizelge 238 – Elazığ ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

ELAZIĞ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	10	-	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	-	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	3	-	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	-	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	-	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	-	63	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	10	-	71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde emisyon ölçümü yetki belgesi verilen 4 adet istasyon mevcut olup, 2016 yılında 31.581 adet pul ve 8.130 adet ruhsat verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Elazığ Belediyesi içme ve kullanma suyu ihtiyacının %100'ü derin kuyulardan sağlanmaktadır. Mollakendi, Kesik köprü, Ataşehir ve Kızılay bölgelerinde bulunan derin kuyularımızdan toplam olarak 1.550 lt/sn su elde edilmektedir.

850 km Kanalizasyon şebekesi ile 352.000 kişiye hizmet verilmektedir. Kişi başı yaklaşık olarak 120 lt suyu atık su olarak kullanılmaktadır.

1993 yılında işletmeye alınan atıksu arıtma tesisi ilin Bingöl Karayolu 17. km'sinde bulunmaktadır. Atıksu arıtma tesisinin; 1.kademesi 300.011 eşdeğer nüfusa ve 820 lt/s atıksu debisine, 2.kademesi 549.956 eşdeğer nüfusa ve 1.671 lt/s atıksu debisine göre projelendirilmiştir (İller Bankası verilerine göre). Tesis; Ön (Fiziksel) Arıtma, Biyolojik Arıtma ve Çamur Giderme ünitelerinden oluşmaktadır.

Çizelge 239 – Elazığ ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Elazığ	X			Fiziksel+ Biyolojik	69.984		374.319	4,6
İlçeler	Sivrice	X			Fiziksel+ Biyolojik	5.450		8.856	

İldeki OSB'nin münferit arıtma tesisi mevcut olmayıp, OSB Belediyesinin arıtma tesisine bağlıdır. Hayvan Ürünleri OSB'de ise faaliyette bulunan her bir tesis ön arıtma yaparak atıksularını yine Belediyesinin arıtma tesisine bağlı kollektör hattına vermektedir.

3. Atık

Elazığ, Merkez İlçe Dişidi-Çöteli-Üçağaç köyleri arasındaki 131,8 hektar yüzölçümüne sahip Katı Atık Düzenli Depolama Alanı 2009 yılında faaliyete geçmiştir.

Günlük katı atık miktarı 320 ton/gün olup atıklar Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde düzenli olarak depolanmaktadır. Yüklenici firma tarafından Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında metan gazından enerji üretiminin yanı sıra tesisin işletimi de gerçekleştirilmektedir. Elazığ Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Elazığ şehir merkezine yaklaşık 31 km mesafededir. İlçelerde ise katı atıklar vahşi depolama yöntemiyle depolanmaktadır.

Çizelge 240– Elazığ ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

İlde Merkez İlçe Sarıçubuk (Bızmışen) Köyü'nde olan 20.000 m²'lik hafriyat döküm yeri Milli Emlak Müdürlüğü'nden 20.06.2014 tarihinde 5 yıllığına kiralanmıştır. 2016 yılı içerisinde 463.782 m³ hafriyat toprağı bertaraf edilmiştir.

Ambalaj Atıklarının Kaynağında Ayrı Toplanması ve Geri Kazanımı İşi için ihaleyi alan lisanslı bir firma ile sözleşme imzalanarak tüm giderleri yükleniciye ait olmak kaydı ile konut, işyeri ve marketlerden ambalaj atıklarının ayrı toplanması, taşınması, ayrılması sağlanmaktadır.

Atık Beyan Sisteminden elde edilen verilere göre, Elazığ ilinde 2016 yılında toplam 1.167 ton ve 66.214 litre tehlikeli atık oluşmuştur. 894.512 ton tehlikeli atık bertaraf işlemine, 338.399 ton tehlikeli atık ise geri dönüşüm işlemine tabi olmuştur.

“Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği” çerçevesinde; Elazığ ilinde 2016 yılında 47.075 ton atık motor yağı ve 152,237 ton endüstriyel atık yağ toplanmıştır.

İlde 2016 yılında 97.650 kg akümülatör toplanmıştır. 2016 yılında Elazığ ilinde 495 kg pil toplanmıştır. Elazığ ilinde 2016 yılında 19,139 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Elazığ ilinde “Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında toplam 31,110 ton lastik lisanslı geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

Elazığ ilinde 2016 yılında 0,075 ton atık elektrikli ve elektronik eşya (AEEE) bertaraf edilmiştir.

“Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında 5 adet ÖTA teslim yeri mevcuttur.

İlde “Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik” kapsamında Elazığ İli, Sarıbuçuk Köyü Mevkii Merkez adresinde, faaliyet gösteren, Elazığ Belediyesine ait Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi ATLAS firmasına devredilerek bu şirket tarafından işletilmeye başlamıştır. 20.06.2013 tarihinde söz konusu tesise Bakanlığımızca çevre izin ve lisansı verilmiştir. Bu şirket tarafından 2016 yılında Elazığ'da 795,115 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde tespit edilmiş iki endemik tür mevcuttur:

1-Fritillaria Baskilensis Behçet: (Baskil lalesi) Elazığ İli, Baskil İlçesi, Yukarı Kuluşağı Köyü, Şelili Dağı Mevkii

2-Fritillaria Imperialis: (Ters Lale) Elazığ İli, Arıcak İlçesi

İlde daha önce tespit edilen iki adet endemik bitki türüne ilaveten “Hazar Gölü Havzasındaki Biyolojik Çeşitliliğin Tespiti” çalışmaları neticesinde; havzada 47 familyadan 160 cinse ait 226 bitki türü belirlenmiş ve belirlenen taksonlardan 14 tanesinin endemik olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca, alanda 111 adet karasal böcek türü, 3 familyaya ait 5 balık türü tespit edilmiştir. Bu balık türlerinden;

- Oxynoemacheilus Ereğliensis türü Türkiye'ye ait endemik,
- Aphanius asquamatus türü Hazar Gölü'ne ait endemik,
- Alburnus heckeli türü Hazar Gölüne ait endemik,

olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 241 – Elazığ ilinde bulunan endemik türler

Takım Familya Cins ve Tür Adı	Ömür	Habitat	Element
CARYOPHYLLACEAE Saponaria l Saponaria prostrate Wild. Subsp. Anatolica Hedge	Çok Yıllık	Bozulmuş Habitattlar	İran-Turan
MALVACEAE Alcea L. Alceacalvertii (Boiss.) Boiss.	Çok Yıllık	Aşınmış Kıyılar, Yamaçlar, Volkanik Tepeler	İran-Turan
FABACEAE Astragalus L. Astragalus bicolor Lam.	Çok Yıllık	Tarla Kenarları, Dağ Yamaçları,	İran-Turan
FABACEAE Onobrychis Fallax Freyn Et Sint.	Çok Yıllık	Kireçtaşı Yamaçlar, Bozkır	İran-Turan
ASTERACEAE Achillea L. Achillea teretifolia Willd.	Çok Yıllık	Step, Kayalık Yamaç, Konifer Ormanı, Subalpin Çayırılık	İran-Turan
ASTERACEAE Anthemis L. Anthemis Wiedemanniana Fish. Et Mey.	Tek Yıllık	Kireçtaşı, Yamaç, Step	İran-Turan
ASTERACEAE Centaurea L. Centaurea saligna (C. Koch.) Wagenitz.	Çok Yıllık	Step, Kayalık Yamaç	İran-Turan
ASTERACEAE Centaurea L. Centaurea Kurdica Reichardt	İki Yıllık	Step Ve Tarla	İran-Turan
ASTERACEAE Scorzonera L. Scorzonera tomentosa L.	Çok Yıllık	Step, Kayalık Yamaç, Uçurum	İran-Turan
CONVOLVULACEAE Convolvulus L. Convolvulus galaticus Rostan ex Choisy	Çok Yıllık	Seyrek Bozkır, Taşlı Yamaç, Çayırılık, Ekilmiş Ve Nadasa Bırakılmış Tarlalar	İran-Turan
BORAGINACEAE Nonea Medicus Nonea stenosolen Boiss. Et Bal.	Çok Yıllık	Tarlalar Yol Kenarları, Çıplak Yerler, Kayalık Ve Bozkır	İran-Turan
SCROPHULARIACEAE Verbascum L. Verbascum diversifolium Hochst.	İki Yıllık	Bozkırlar, Volkanik Yamaçlar	İran-Turan
LAMIACEAE Phlomis L. Phlomis linearis Boiss. Et bal.	Çok Yıllık	Bozkır, Volkanik Kaya Yamaçları	İran-Turan
LAMIACEAE Wiedemannia Fisch&Mey. Wiedemannia orientalis Fisch&Mey	Tek Yıllık	Taşlı Tepe Etekleri, Bozkır, Tarlalar, Bağlar Yol Kenarları	İran-Turan

Kaynak: Orman Su İşleri Elazığ Şube Müdürlüğü

İlde Milli Park bulunmamakta, ancak 1 adet tabiat parkı bulunmaktadır.

Hazar Gölü Tabiat Parkı	
Koordinatları	38° 28' 11" N 39° 17' 45" E
Alanı	22,51 ha
Yasal Durumu	11.07.2011 tarihinde Orman ve Su İşleri Bakanlığınca "Tabiatı Parkı" olarak ilan edilmiştir. Alan ayrıca 2. derece sit alanıdır.

2016 yılında Baskil ilçesi Doğançık köyünde 1 adet, Şahaplı köyünde 3 adet meşe ağacıyla ilgili olarak yeni tespitler yapılmıştır. Ayrıca Ağın Şenpınar Çukuru, Ağın Balkayası Sülüklü Gölü ile Ölbe Vadisi için Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Raporu ihalesi yapıldıktan sonra gerekli çalışmalar yapılacaktır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 242 – Elazığ ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ELAZIĞ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	8.030,04	0,87	8.857,62	0,96	7.694,78	0,82	8.783,36	0,94
2) Tarımsal Alanlar	307.215,54	33,21	307.927,21	33,29	285.550,85	30,60	284.775,53	30,51
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	551.876,17	59,66	550.173,74	59,47	578.896,96	62,03	57.8334	61,97
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	57.929,81	6,26	58.092,97	6,28	61.156,22	6,55	61.405,92	6,58
TOPLAM	925.051,56	100,00	925.051,54	100,00	933.298,81	100,00	933.298,81	100,00

Malatya - Elazığ – Bingöl – Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı ilk olarak 02.04.2012 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu plan çeşitli tarihlerde 6 (altı) kez askıya çıkartılmış olup, 02.08.2016 tarih ve 12493 sayılı Olur ile onaylanan plan yürürlüktedir. Son askı sürecinde yapılan itirazların değerlendirilmesine Bakanlığımızca devam edilmektedir

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 243 – Elazığ ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Elazığ ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	19	4	3	34	2	2	1	65
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	2	0	0	0	0	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 244 – Elazığ ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Elazığ ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	9	10
Çevre İzni Belgesi	1	10	11
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	2	20	22

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 245 – Elazığ ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Elazığ ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	10
Ani (plansız) denetimler	269
Genel toplam	279

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
1	0,00

Çizelge 246 – Elazığ ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Elazığ ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	171.843	98.190	0	0	0	111.260	1,93	381.294,93
Uygulanan Ceza Sayısı	0	2	2	0	0	0	5	1	10

2016 yılı itibarıyla, ilde, 2 adet alt seviye 1 adet üst seviye olmak üzere 3 SEVESO kuruluşu yer almaktadır.

24. ERZİNCAN

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Erzincan'da konutlarda 53.686.417 Sm³, sanayide de 2.014.169 Sm³ doğal gaz tüketilmiştir. 38.675 ton ithal kömür, 11.460 ton yerli kömür evsel ısınmada, 14.960 ton yerli kömür sanayide kullanılmıştır. 2016 yılında Erzincan ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 247'de verilmektedir.

Çizelge 247 – Erzincan ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

ERZİNCAN	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	2	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	32	0
Şubat	2	0	24	1	-	-	-	-	-	-	-	-	31	0
Mart	2	0	24	2	-	-	-	-	-	-	-	-	36	0
Nisan	1	0	34	5	-	-	-	-	-	-	-	-	40	0
Mayıs	1	0	29	4	-	-	1	0	2	0	4	0	27	0
Haziran	1	0	36	4	-	-	1	0	4	0	5	0	50	0
Temmuz	1	0	46	0	-	-	1	0	5	0	6	0	75	0
Ağustos	2	0	49	13	-	-	1	0	3	0	4	0	44	0
Eylül	1	0	21	0	-	-	1	0	3	0	4	0	37	0
Ekim	2	0	33	2	-	-	1	0	2	0	4	0	32	0
Kasım	26	0	30	1	-	-	30	0	0	0	30	0	30	0
Aralık	23	0	31	0	-	-	100	0	0	0	100	0	4	0

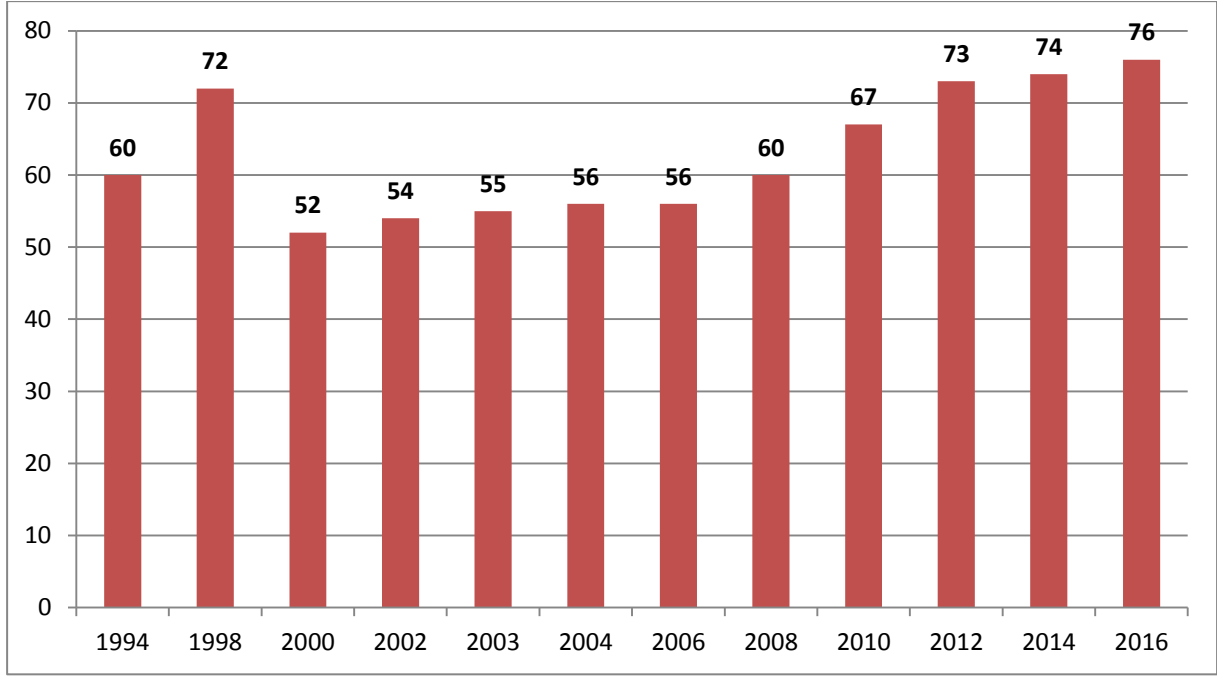
TRAFİK İSTASYONU	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	53	2	74	11		0	45	0	56	2	100	11	-	-
Şubat	34	0	116	25		0	71	3	83	6	113	28	-	-
Mart	13	0	79	24		0	45	0	50	0	94	12	-	-
Nisan	7	0	52	10		0	40	0	53	0	93	9	-	-
Mayıs	3	0	43	10		0	32	0	52	0	83	3	-	-
Haziran	32	9	43	14		0	25	0	64	0	90	9	-	-
Temmuz	35	0	37	2		0	22	0	62	0	84	7	-	-
Ağustos	23	0	54	9		0	30	0	69	0	99	15	-	-
Eylül	3	0	44	9		0	58	0	48	0	105	17	-	-
Ekim	9	0	61	21		0	69	3	61	0	130	23	-	-
Kasım	43	1	88	27		4	111	19	81	4	192	27	-	-
Aralık	36	0	69	23		0	68	4	71	4	139	26	-	-

Erzincan ilinde 2016 yılı itibarı ile 5 (beş) firmanın egzoz emisyon ölçüm yetki belgesine sahiptir. 2016 yılında Erzincan'da 21.273 adet egzoz emisyon pulu satışı, 5.304 adet egzoz emisyon ruhsat satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Erzincan belediyesi içme suyu ihtiyacı Beytahtı ve Kurutilek mevkiinde bulunan derin kuyulardan karşılanmaktadır. Beytahtı Mevkiinde 7, Kurutilek Mevkiinde ise 6 adet derin su kuyusundan temin edilen su, içme suyu amaçlı kullanılmaktadır. İçme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Erzincan'da 29 belediyenin 8'i atık su arıtma tesisi hizmeti vermektedir. 2002 yılında sadece merkez ilçe nüfusuna bu hizmet verilirken on yılda 7 adet belediye daha atık su arıtma tesisi hizmeti vermeye başlamıştır. İlde Erzincan Belediyesine ait atıksu arıtma tesisi mevcuttur. Günlük kapasitesi 120.000 m³ olan atık su arıtma tesisi, yaklaşık 100.000 kişilik nüfusa hizmet etmektedir.

Grafik 14 - Erzurum ilinde 2016 yılı kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TÜİK, 2017)

Çizelge 248 – Erzurum ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan/Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (kg/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X	Tesis AB yatırım fonları desteğiyle revize olup 2017 Temmuz ayında devreye alınacaktır.		Fiziksel + Biyolojik	120.000		97.759
	Üzümlü		Proje					
İlçeler	Çayırlı			X				
	Otlukbeli		Proje					
	Refahiye	X			Fiziksel + Biyolojik			4.233
	Tercan			X				
	Kemah	X			Fiziksel + Biyolojik	400		2.000
	İliç		Proje					
	Kemaliye		Proje					

2.000 m³/gün kapasiteli (fiziksel+biyolojik) Erzurum Organize Sanayi Bölgesi Atık Su Arıtma Tesisi inşaatı tamamlanmış olup tesis devreye alınmıştır. Tesisin yüklenici firmadan henüz teslim alınmamış olup test çalışmaları yürütülmektedir.

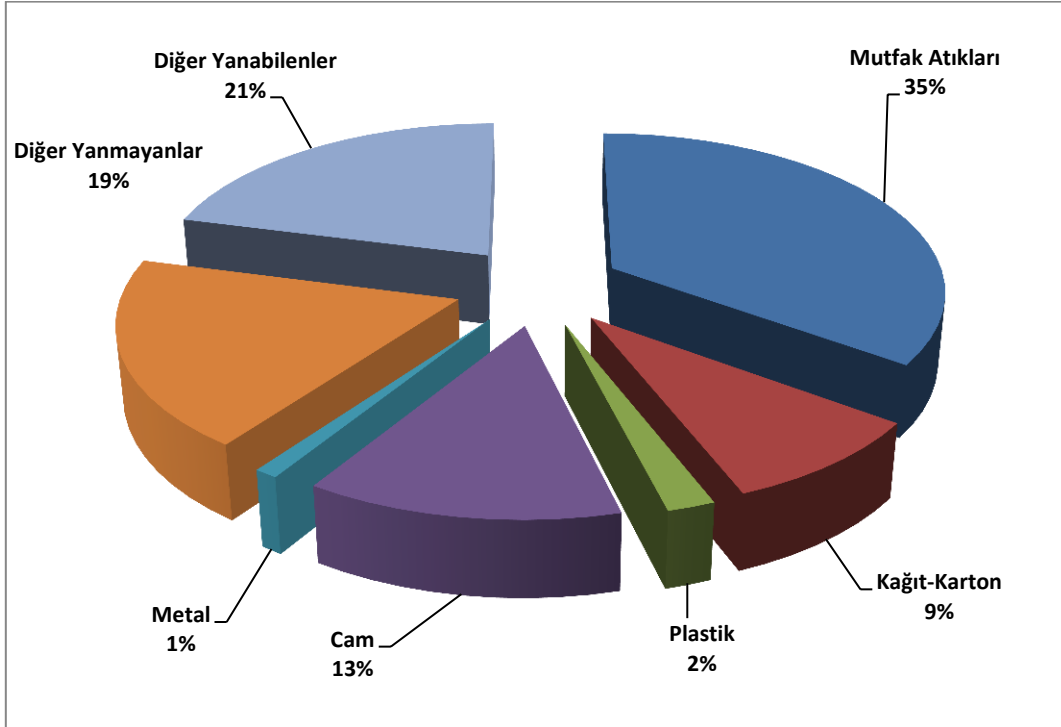
3. Atık

Erzurum belediyesinde oluşan katı atıklar Erzurum Belediyesi Düzenli Depolama Tesisinde bertaraf edilmektedir. Erzurum belediyesine ait tesiste zemin sızdırmazlığı sağlanmış olup oluşan sızıntı suları toplanarak tesisin yanında bulunan Erzurum belediyesi atıksu arıtma tesisinde arıtılarak alıcı ortama deşarj edilmektedir.

Çizelge 249 – Erzincan ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1

Erzincan belediyesi ambalaj atıkların toplanması konusunda lisanslı bir firma ile protokol imzalayarak ambalaj atıklarının toplanmasını sağlamaktadır. 2013 senesinde 5 adet, 2014 senesinde 5 adet ve 2015 senesinde de 9 adet olmak üzere toplam 19 adet Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı verilmiştir. Erzincan ilinde kayıt altına alınan ambalaj üreticisi ve piyasaya süren işletme sayısı 2016 yılında 1.272'ye ulaşmıştır.

Grafik 15 - Erzincan ilinde katı atık kompozisyonu (Erzincan Belediyesi, 2017)

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında Erzincan'da toplam 938,28 ton tehlikeli atık oluşmuştur. Bu atığın 653,29 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 255,46 tonu bertaraf edilmiş, 29,53 tonu da stokta bulunmaktadır.

Erzincan ilinde 2016 yılında 44,17 ton atık motor yağı toplanmıştır. 2016'da ilde 17.705 kg atık akü, 918 kg atık pil toplanmıştır.

Erzincan ilinde 2016 yılında 13,36 ton atık bitkisel yağ toplanmıştır. 2016'da Erzincan'da 46 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

Erzincan ilinde tıbbi atık bertaraf tesisi kurulana kadar tıbbi atıklar Erzurum Büyükşehir Belediyesine ait sterilizasyon ünitesine gönderilmektedir. 2016 yılında Erzincan'da 207,90 ton tıbbi atık toplanarak Erzurum Büyükşehir Belediyesine ait sterilizasyon ünitesine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde sulak alan kapsamında Ulusal Sulak Alan Komisyonu tarafından sınırları belirlenerek 2007 yılında koruma alanları da belirlenen 1 adet sulak alan tescil edilmiştir. İl merkezinin 15 km doğusunda bulunan Ekşisu Sazlığının tescilli alanı 8.736 hektardır.

Ekşisu Sazlığı: Erzincan İli, Üzümlü İlçesi, Geyikli Mahallesi'nde yer alan Ekşi su Sazlığı Mülga Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 11/02/ 2011 tarih ve 2207 karar sayısı ile Sulak Alan Koruma Sınırının, doğal sit sınırı kabul edilmek sureti ile 1. Derece doğal sit alanı ilan edilmiştir. Ekşisu Sazlığı Sulak Alanında 2 adet endemik flora bitkisi [Astragalus pseudocylindraceus (Keven) ve Sonchus erzincanicus (Erzincan sütotu)] bulunmaktadır. Küresel ölçekte tehlike altında olan Erzincan sütotu (*Sonchus erzincanicus*) türü bitkinin dünyadaki tek yayılış

alanı Ekşisu Sazlığı'dır ve çok küçük bir alana yayılabilmektedir. Tür Türkiye'nin taraf olduğu Bern Sözleşmesi'nde koruma altına alınmıştır. Ekşisu Sazlığı Sulak Alanında 240 yabancı bitki yetişmekte olup, bu bitkiler sazlıklarda, çayırlarda, meralarda ve bozkır alanlarda bulunmaktadır. Bunlardan Tuzcul Glayöl sadece ülkemize özgü nadide bitkilerimizdir.

Ekşisu Sazlığı'nda bugüne kadar yapılan çalışmalar sonrasında, 13 kelebek, 8 sürüngen 85 kuş, 13 memeli taksonu tespit edilmiştir. Turna (*Grus grus*) bölgesel kırmızı listede nesli tehlike altında olup alanda üreyen kuş türlerinden biridir. Alanda az sayıda olmakla birlikte, uzunbacak (*Himantopus himantopus*), pasbaş patka (*Aythya nyroca*), küçük balaban (*Ixobrychus minutus*) ve bazı balıkcıl kuş türleri de üremektedir. Ekşi Su Sazlığı, ülkemizdeki 305 Önemli Doğa Alanı'ndan biridir. Turnaların dört mevsim konakladığı ender alanlardan biri olan bu alan, gerçek bir kuş cenneti statüsündedir.

Otlukbeli Gölü: Erzincan ili, Otlukbeli ilçesinin 6 km kuzeybatısında yer alan göl, 150-160 m uzunluğunda, 30-50 m genişliğinde 6.500 m² civarında yüzölçümlü küçük bir göldür. Mülkiyeti hazineye ait olan göl ve çevresi Mülga Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 12.15.2006 tarih ve 303 karar numarası ile I. Derece Doğal Sit alanı ilan edilmiştir Otlukbeli Gölünün oluşumunu sağlayan set, faylar boyunca yüzeye çıkan maden sularının biriktirdiği bir oluşumdur. Göl bu özelliği ile dünyada tektir ve doğal anıt olarak korunmaktadır.

Girlevik Şelalesi: Erzincan İli, Merkez İlçesi, Çağlayan Bucağı, Girlevik Köyü, Şelale Mevkii yakınlarında bulunan I. Derece Doğal Sit Alanı olan "Girlevik Şelalesi"nin merkezden uzaklığı 31,9 km'dir. Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun kararı ile I. Derece Doğal Sit Alanı olarak belirlenmiştir. Suyun kaynağı yamaçta kurulu Kalecik köyünün yaklaşık 1 km güneyindeki sarp kayalıklardadır.

Çizelge 250 – Erzincan ilinde bulunan doğal sitler ve tabiat varlıkları

Doğal Sitler	
Girlevik Şelalesi	(I. Derece Doğal Sit)
Otlukbeli Gölü	(I. Derece Doğal Sit)
Ekşisu Sazlığı	(I. Derece Doğal Sit)

Tescilli Tabiat Varlığı	
Erzincan İli, Kemaliye İlçesi, Akçalı köyü 'nde: Kara Ardiç Ağacı	(Anıt Ağaç)
Erzincan İli, Kemaliye İlçesi, Ocak Köyü, Ocak mevkiinde: Hıdır Abdal Külliyesi bahçesinde 1 adet çınar ağacı ile 4 adet dut ağacı	(Anıt Ağaç)
Ala Mağarası	

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 251 – Erzincan ilinin arazi kullanım durumu, (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ERZİNCAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	Ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	8.249,18	0,71	8.903,06	0,76	7.614,78	0,64	8.475,99	0,72
2) Tarımsal Alanlar	257.547,61	22,12	257.451,87	22,11	244.487,49	20,71	244.707,54	20,73
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	892.227,58	76,62	891.514,87	76,56	919.027,68	77,84	917.946,43	77,75
4) Sulak Alanlar	351,81	0,03	351,81	0,03	2.385,39	0,20	2.385,39	0,20
5) Su Yapıları	6.101,73	0,52	6.256,72	0,54	7.160,88	0,61	7.160,88	0,61
TOPLAM	1.164.477,91	100,00	1.164.478,33	100,00	1.180.676,22	100,00	1.180.676,2	100,00

Erzincan Erzurum Bayburt illerinden oluşan planlama bölgesine ilişkin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışmalarına 2011 yılında başlanılmış olup, 2015 senesi içinde plandaki değişiklikler de sonuçlandırılarak onaylı Çevre Düzeni Planımız hayata geçmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 252 – Erzincan ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Erzincan ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	20	1	1	5	0	0	0	27
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	3	0	1	0	2	0	6

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 253 – Erzincan ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Erzincan ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	10	11
Çevre İzni Belgesi	1	11	12
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	2	2
TOPLAM	2	23	25

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 254– Erzincan ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Erzincan ÇŞİM, 2017)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	240
Ani (plansız) denetimler	256
Genel toplam	496

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	3	3.048,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
16	0,00

Çizelge 255– Erzincan ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Erzincan ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	2.620,79	0	0	0	0	23.249	0	0	25.869,79
Uygulanan Ceza Sayısı	3	0	0	0	0	1	0	0	4

İlde 2016 senesi içinde 1 adet ambalaj atığı geri dönüşüm tesisi fiziksel şartlarını yitirmesi nedeni ile Valilik Oluru ile kapatılmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Erzincan ilinde 1'i alt seviye, 1'i de üst seviye olmak üzere toplam 2 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Ayrıca 3 adet de kapsam dışı SEVESO kuruluşu mevcuttur.

25. ERZURUM

1. Hava Kalitesi

Erzurum'da 2016 yılında konutlarda 84,872,308.00 m³, sanayide ise 23,929,479.00 m³ doğal gaz tüketilmiştir. 2016 yılında Erzurum ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 256'da verilmektedir.

Çizelge 256 – Erzurum ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

ERZURUM	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	23		96	16	-	-			0				-	-
Şubat	27		136	18	-	-	44		64		109		-	-
Mart	7		58	8	-	-	28		113		141		-	-
Nisan	10		24		-	-	13		48		60		-	-
Mayıs	5		16		-	-	8		36		44		-	-
Haziran	4		26		-	-	8		33		40		-	-
Temmuz	5		24		-	-	4		29		34		-	-
Ağustos	4		44		-	-	6		30		37		-	-
Eylül	6		22		-	-	14		37		51		-	-
Ekim	7		41	1	-	-	25		46		71		-	-
Kasım	13		59	4	-	-	53		66		118		-	-
Aralık	19		70	8	-	-	74		89		163		-	-

AZİZİYE	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	42		81	9	1232		34		69		103		-	-
Şubat	42		93	17	1616		29		71		100		-	-
Mart	19		64	7	1039		10		34		44		-	-
Nisan	9		57	3	871		7		29		36		-	-
Mayıs	5		38		2239		4		23		26		-	-
Haziran	1		43	2	3452		3		19		22		-	-
Temmuz	1		40	1	3612		2		14		15		-	-
Ağustos	2		61	3	3826		3		21		23		-	-
Eylül	2		41	2	4148		6		26		32		-	-
Ekim	10		79	13	4798		16		35		51		-	-
Kasım	46		112	22	2262		39		57		96		-	-
Aralık	32		110	16	1336		46		75		121		-	-

PALANDÖKEN	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	14		24	1	435		6		21		27		85	
Şubat	31		28		654		5		22		27		64	
Mart	9		19		874		1		7		8		95	
Nisan	6		21		1127		16		4		7		92	
Mayıs	8		19		1885		282		4		5		93	
Haziran	8		15		2313		1		4		5		93	
Temmuz	10		25		2657		0		4		4		95	
Ağustos	10		39	1	2948		0		4		4		101	
Eylül	10		14		3221		1		5		6		81	
Ekim	10		31	1	3395		2		7		9		67	
Kasım	5		13		1361		4		13		17		79	
Aralık	6		10		505		6		39		45		74	

Çizelge 256 – Erzurum ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

PASİNLER	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	21		26		-	-	1		8		9		-	-
Şubat	7		28	1	-	-	1		14		11		-	-
Mart	12		16		-	-	0		10		4		-	-
Nisan	17		18		-	-	0		9		4		-	-
Mayıs	13		16		-	-	0		5		4		-	-
Haziran	13		19		-	-	0		4		4		-	-
Temmuz	14		24		-	-	0		4		5		-	-
Ağustos	8		37		-	-	0		4		5		-	-
Eylül	3		12		-	-	0		4		5		-	-
Ekim	3		21		-	-	0		6		6		-	-
Kasım	3		10		-	-	0		5		6		-	-
Aralık	7		54	8	-	-	1		14		14		-	-

TAŞHAN	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak			135	17	1851		116		88		204		-	-
Şubat			138	21	2688		111		103		213		-	-
Mart			84	13	2047		48		56		104		-	-
Nisan			65	5	1898		35		48		83		-	-
Mayıs			48		6283		26		42		68		-	-
Haziran			44		9483		20		36		56		-	-
Temmuz			40		12816		15		31		45		-	-
Ağustos			55		17229		16		37		54		-	-
Eylül			42		25288		36		45		81		-	-
Ekim			70	13			50		51		100		-	-
Kasım			134	22	2401		112		80		192		-	-
Aralık			113	16	2897		117		88		205		-	-

2016 yılı itibariyle Erzurum ilinde emisyon ölçüm yetki belgesi olan 8 firma bulunmaktadır. İlde 2016 yılı içerisinde araçlara 43.555 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Erzurum İli sınırları içerisinde sektörel bazda yeraltı suyu kullanım miktarı, 26.52 hm³/yıl içme-kullanma, 2.58 hm³/yıl sanayi amaçlı, 84.87 hm³/yıl zirai sulama şeklindedir. Şehrin içme-kullanma suyu ihtiyacının Palandöken Barajı'ndan karşılanması nedeniyle yeraltı suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Erzurum ilinde 31 adet belediye kanalizasyon hizmeti vermekte olup kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %97'dir.

Çizelge 257 – Erzurum ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez			Fiziksel+Biyolojik	60	0,72		60
	Aşkale	X	-	Biyolojik	200	0,05	12.500	
İlçeler	Pasinler	-	-	X	-	-	-	-
	Karayazı	-	-	X	-	-	-	-
	Köprüköy	X	-	-	-	-	-	-
	İspir	-	Plan aşamasında	-	Fiziksel	-	-	-
	Horasan	-	-	X	-	-	-	-
	Karaçoban	-	-	X	-	-	-	-

Çizelge 257 – Erzurum ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

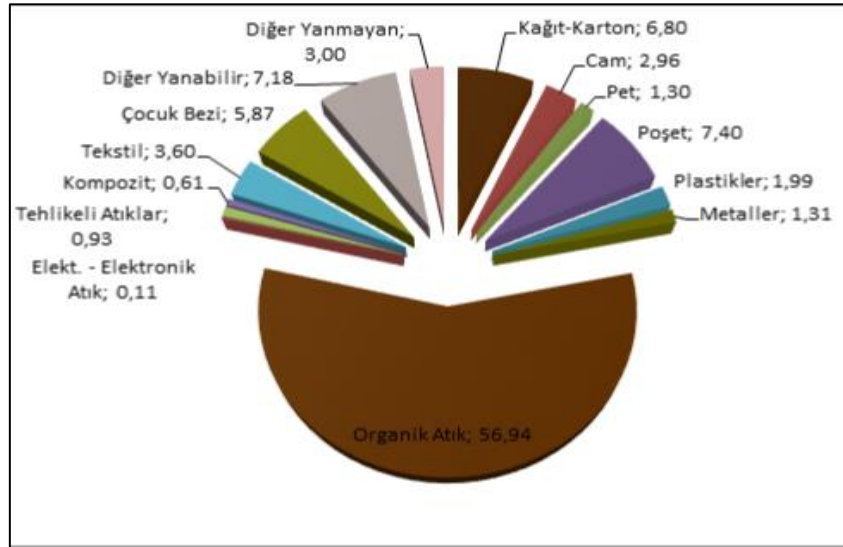
Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
Narman	-	-	X	-	-	-	-	-
Olur	X	-	-	Biyolojik	500	0,13	2.157	0,01
Pazaryolu	-	-	X	-	-	-	-	-
Uzundere	-	-	X	-	-	-	-	-
Hınıs	-	-	X	-	-	-	-	-
Oltu	-	Plan Aşamasında	-	-	-	-	-	-
Çat	-	-	X	-	-	-	-	-

Erzurum il sınırları içerisinde işletmede olan 1 adet OSB bulunmaktadır. Burada oluşan atıksular Erzurum Büyükşehir Belediyesi Kanalizasyonuna bağlıdır.

3. Atık

İlde 2 adet düzenli depolama tesisi vardır. Birincisi Aziziye ilçesinde olup, Erzurum Büyükşehir Belediyesine aittir. Diğeri ise Köprüköy ilçesinde bulunmakta olup Pasin Ovası Belediyeler Birliği tarafından yaptırılmış ve 30.07.2015 tarihinde Erzurum Büyükşehir Belediyesine devredilmiştir.

Erzurum Büyükşehir Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde, Palandöken, Yakutiye ve Aziziye Merkez ilçelerinde oluşan 324 ton/gün katı atık düzenli depolama yolu ile bertaraf edilmektedir. Tesiste oluşan sızıntı suları Ters Osmoz Tesisinde arıtılarak çevreye zararsız hale getirilmektedir

Grafik 16 - Erzurum İli 2016 Yılı Atık Kompozisyonu

Çizelge 258– Erzurum ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

2016 yılı itibariyle, ortalama günlük 571,41 m³ olmak üzere toplam 208.565 m³ atık bertarafı yapılmıştır. 2016 yılı itibariyle Erzurum ilinde 113 adet kayıtlı firma vardır. Bunlardan 2 tanesi ambalaj üreticisi, 111 tanesi piyasaya süren, 1 tanesi lisanslı, 5 tanesi ise tedarikçi firmadır. İlde toplanan tehlikeli atık miktarı 17.860 tondur.

2016 yılında 184.043 kg atık motor yağı, 97.850 kg atık sanayi yağı toplanmıştır. Erzurum'da 2016'da 42.778 kg atık akümülatör, 56 kg atık pil toplanmıştır.

Erzurum ilinde 2016 yılında 23.355 kg kullanılmış kızartmalık yağ, 2.780 kg kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

22.112 ton ÖTL geri kazanılmış, 4.209 kg Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya toplanmış, 339,71 ton ÖTA işlenmiştir.

Erzurum'da toplanan 980 ton tıbbi atık ildeki lisanslı Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde sterilizasyon yöntemiyle bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı: Sarıkamış Ormanları ile Allahuekber Dağlarını kapsayan 22.520 hektar büyüklüğündeki alan, 19/10/2004 tarih ve 25618 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak "Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir. Milli Park sahasının %49 (11.025 ha) lik kısmı Erzurum İl sınırlarında, %51 (11.475 ha) lik kısmı ise Kars il sınırları içerisinde yer almaktadır. Saha içerisinde köy bulunmamaktadır.

Sarıkamış'taki Tarihi Milli Park alanının iki kaynak değeri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; Sarıçam ağaç türünün bu bölgede en yüksek rakımda yayılış göstererek optimal kuruluştaki saf sarıçam meşcereleri oluşturmalarıdır. İkincisi ise Allahuekber Dağlarında 1914 – 1915 yıllarında Sarıkamış Harekatı olarak bilinen harekatta yaklaşık 90 bin Türk Askerinin donarak şehit olduğu Şehitlik abidelerinin bulunmasıdır. Milli Park sınırlarının tamamı 1. Derece Doğal Sit Alanı statüsündedir. Ayrıca Milli park alanı içinde ve çevresinde bulunan şehitliklerin 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre tescilleri yapılmıştır.

Nene Hatun Tarihi Milli Parkı: 06.06.2009 tarih ve 2009/15016 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla; Aziziye ve Mecidiye Tabyalarının bulunduğu 387 ha'lık bölge "Nene Hatun Tarihi Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir.

Erzurum ilinin Tortum ilçesine 41 km, Uzundere ilçesine ise 33 km uzaklıkta bulunan ve "Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan" statüsünde bulunan alan 350 ha koruma alanına sahip "Tortum Gölü" ile koruma alanı 14.132,00 hektar olan ve Su Kuşları Temelinde Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan Statüsünde bulunan "Erzurum Bataklıkları Sulak Alanı" bulunmaktadır.

Tortum Gölü Sulak Alanı: Erzurum İline yaklaşık 85 km, Uzundere ilçesine 8 km uzaklıkta bulunan ve "Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan" statüsünde bulunan Tortum Gölü'nün Koruma Bölgeleri sınırları henüz tespit edilmemiş olan Tortum Gölü aynı zamanda 1. Derecede Doğal Sit alanı olarak tescil edilmiştir. Tortum Gölü sulak alanının büyüklüğü 350 ha'dır. Tortum çayı vadisinin tıkanması ile oluşmuş doğal bir set gölüdür. Setin meydana gelmesi ile bunun arkasında sular toplanarak vadi şekline uygun dar ve uzun bir göl oluşmasına neden olmuştur. Gölün uzunluğu 8 km olduğu halde, genişliği 0,7 ile 1 km arasında değişmektedir. Yüzölçümü ise 8 km² kadardır. Tortum çayı ile beslenmektedir.

Erzurum Bataklıkları Sulak Alanı: Erzurum bataklıkları sulak alanının büyüklüğü 14.132 ha'dır. Erzurum Bataklıkları Türkiye'deki 112 önemli bitki alanından (ÖBA) biridir. Sahip olduğu sulak alanları, fauna ve florasının çeşitliliği bakımından Türkiye ve dünya için son derece önemli bir alandır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nden Türkiye'ye giren Çoruh Vadisi göç rotası ile 200.000'den fazla yırtıcı kuş Çoruh nehri üzerinden uçarak Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki özellikle de Erzurum Ovası'ndaki sulak alanlarda barınmaktadırlar. Türkiye üzerindeki bu göç, Batı Palearktik Bölge'deki en büyük yırtıcı göçüdür. Kuşların göçleri sırasındaki bu uzun yolculuklarını güven içerisinde yapabilmeleri için, Türkiye'deki sulak alanların varlığı herhangi bir ülkeden daha fazla önem taşımaktadır.

Çizelge 259 - Erzurum ilinde bulunan doğal sitler, tescilli tabiat varlıkları

Yakutiye	Lala Paşa Camii Önündeki iki adet Kestane ağacı	Anıt Ağaç
Aziziye	Balıkçı Gölü	Doğal Sit
Olur	Yıldızkaya Köyündeki Mağara	Doğal Sit
Pasinler	Büyük ve Küçük Çermikler	III. Derece Doğal Sit
Uzundere	Tortum Gölü ve Şelalesi	I. II. ve III. Derece Doğal Sit

Fotoğraf 24 - Lala Paşa Camii Önündeki İki Adet Kestane Ağacı (Anıt Ağaç)

Çizelge 260 - Erzurum ilinde tescil işlemi devam eden koruma alanları

Narman Peribacaları	Narman
Erzurum Ovası Sulak Alanları ve Mevcut Kuş Türleri	Aziziye
Oltu - Yaban Hayatı Koruma Sahası	Oltu
Yedigöller	İspir
Palandöken Dağları	Palandöken
Elmalı Mağarası	İspir
Jeolojik ve Doğal Oluşumlar	Hınıs

Fotoğraf 25 – Balıklı Göl

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 261 – Erzurum ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ERZURUM	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.294,35	0,61	16.533,16	0,66	12.275,61	0,49	13.138,98	0,53
2) Tarımsal Alanlar	710.013,38	28,49	708.321,73	28,42	78.0457,33	31,21	780.417,87	31,21
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.759.278,61	70,59	1.758.493,78	70,56	1.695.942,31	67,82	1.694.739,38	67,77
4) Sulak Alanlar	4.500,73	0,18	4.554,5	0,18	7.162,58	0,29	6.015,21	0,24
5) Su Yapıları	3.182,19	0,13	4.366,23	0,18	4.706,95	0,19	6.233,32	0,25
TOPLAM	2.492.269,26	100,00	2.492.269,4	100,00	2.500.544,78	100,00	2.500.544,76	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 262 – Erzurum ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Erzurum ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	25	2	2	1	0	0	2	32
ÇED Olumlu Kararı	2	3	0	1	1	2	0	9

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 263 – Erzurum ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Erzurum ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	4	5
Çevre İzni Belgesi	0	3	3
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	2	7	9

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 264 – Erzurum ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Erzurum ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	15
Ani (plansız) denetimler	250
Genel toplam	265

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	2.032,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
9	0,00

Çizelge 265 – Erzurum ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Erzurum ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	2.032	0	0	588	0	0	167.242,75	0	169.862,75
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	0	9	0	10

İlde 2016 yılında 2872 Sayılı Çevre Kanunu uyarınca uygulanan idari yaptırım sayısı biri madencilik diğeri sanayi sektörüne ait olmak üzere 2'dir. Her iki sektöre ait kapatma cezası da; Proje tanıtım dosyası hazırlanmaksızın faaliyete başlanmasından dolayı verilmiştir.

2016 yılı itibariyle, İlde, 2 adet üst seviye SEVESO kuruluşu yer almaktadır.

26. ESKİŞEHİR

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Eskişehir’de konutlarda 298.911.609 m³, sanayide de 30.998.182 m³ doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. 2016 yılında Eskişehir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 266’da verilmektedir.

Çizelge 266 – Eskişehir ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	5,8	-	22,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	8,2	-	29,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4,2	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3,5	-	33,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2,5	-	26,5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1,8	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	1,8	-	19,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1,3	-	21,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	1,2	-	19,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	NA	-	27,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6,6	-	37,8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	4,6	-	25,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

NA: İlde ölçüm cihazında arıza olması nedeniyle bazı aylarda değer verilememiştir

İl genelinde motorlu araç sayısı 2016 yılı itibarıyla 265.338 adettir. 2016 yılında emisyon ölçüm yetki belgesi bulunan firma sayısı 9 adettir. 2016 yılı içerisinde 91.700 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 24.690 adet ruhsat satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Eskişehir ilinin içme ve kullanma suyu için gerekli ham su ihtiyacı, Porsuk Çayı’nın Eskişehir il merkezine girişinde yer alan Karacaşehir Regülatörü öncesinden karşılanmaktadır. Eskişehir ilinin içme ve kullanma suyunu temin etmek amacıyla İller Bankası tarafından su alma tesisleri, klasik arıtma tesisleri ve dağıtım tesisleri inşaatı 1989 yılında tamamlanmıştır. Arıtıldıktan sonra şehre içme ve kullanma amacıyla verilen su aynı noktada Porsuk Çayı’ndan temin edilmektedir. İçme suyu arıtma tesisi 3.700 lt/sn su verebilme kapasitesine sahiptir. Tesise giren akım 100 hm³/gün’dür. Arıtma tesisi civarında ve Sazova’da açılan derin yeraltı suyu kuyularından içme ve kullanma suyuna özellikle yaz aylarında su kalitesini iyileştirmek amacıyla takviye yapılmaktadır.

Eskişehir ili kent merkezinde 2016 yılı itibarıyla %98 oranında kanalizasyon sistemi tamamlanmıştır. İlde kent merkezinde kanalizasyon sistemi ile hizmet verilen belediye sayısı Tepebaşı ve Odunpazarı Belediyeleri olmak üzere toplam iki adettir. 2010 yılında Atıksu Arıtma Tesisinin ikinci kısmının devreye alınması ile toplanan bütün atıksular arıtmaya başlanmıştır. Kanalizasyon sisteminin mevcut olmadığı yerlerde atıksular vidanjör ile tesise taşınmaktadır.

Çizelge 267 – Eskişehir ilinde 2016 Yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Eskişehir	X		İleri	105.000	1,52	650.000	109
İlçeler	Çifteler	X		İleri	1.496	0,0235	14.007	0,358
	Sivrihisar	X		Biyolojik	1.242	0,0238	11.854	0,350

Çizelge 268 –Eskişehir ilinde OSB’lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi	Faaliyette	18.000	Fiziksel+kimyasal+biyolojik +denitrifikasyon	15 (kurutulmuş)

3. Atık

Eskişehir’de Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Odunpazarı ilçesi Sarıgungur Köyü 466 Sok. No:29/1’de faaliyet göstermektedir. Tesiste 2016 yılında toplam 289.919 ton evsel nitelikli atık bertaraf edilmiştir. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinden kaynaklanan sızıntı suları, sızıntı suyu havuzunda biriktirilmektedir. Geri devir pompaları ve geri devir hattı vasıtası ile sızıntı suyu, Katı Atık Düzenli Depolama Lotu etrafında monte edilen lanslara takılan hortumlar yardımı ve yüzeysel sızdırma yöntemi ile atıkların üzerine gönderilmekte olup, sızıntı suyu buharlaştırma ve geri devir ettirmek sureti ile bertaraf ettirilmektedir. 12 adet İlçe Belediyesinde atıklar düzensiz olarak depolanmaktadır.

Çizelge 269 – Eskişehir ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayısı

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	- 8 adet geri dönüşüm - 14 adet toplama-ayırma tesisi -11 adet Toplama Ayırma ve Geri Kazanım Tesisi

Eskişehir İli, Odunpazarı İlçesi, Sarıgungur Mahallesi 466. Sokakta Katı Atık Düzenli Depolama Tesisimiz tel çit sınırları içerisinde GK4 no’lu İzin Belgesine sahip 2014 Temmuz ayından beri faaliyet gösteren, Hafriyat, İnşaat, Yıkıntı ve Asfalt Atıkları Geri Kazanım Tesisine Eskişehir sınırları içerisinde oluşan atıklar gelmektedir. 2016 yılı içerisinde tesisimize 22.654 adet Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atığı Taşıma İzin Belgesi olan araçlar ile toplamda 405.295,30 ton atık gelmiştir. Bu atıkların 368.388,00 tonu geri kazanılmıştır.

İlde 35 ambalaj üreticisi firma, 308 piyasaya süren firma ve 9 tedarikçi firma bulunmaktadır. Ayrıca, İlde Odunpazarı ve Tepebaşı Belediyelerine ait 3 adet Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı bulunmaktadır.

İlde, 2 adet atık akümülatör geri kazanım tesisi, 5 adet tehlikeli atık geri kazanım tesisi, 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi olmak üzere tehlikeli atık kapsamında yer alan atıkların geri kazanımına ilişkin olarak Bakanlığımızdan lisans almış toplam 8 adet tesis bulunmaktadır.

2016 yılında Eskişehir’de oluşan tehlikeli atığın 60.447,345 ton’u geri kazanılmış, 11.229,752 tonu bertaraf edilmiş, 2.884,113 tonu da lisanslı firma stoğunda bekletilmekte, 229,444 tonu ise ihraç edilmiştir.

2016 yılında Eskişehir’de 307,173 ton atık motor yağı, 448,293 ton atık madeni yağ toplanmıştır.

Eskişehir’de 2 adet akümülatör geri kazanım tesisi bulunmakta olup, 2016 yılında ilden ve ülke içinden gelen toplam 105.530 ton hurda akü bu tesiste işlenmiştir. Ayrıca 4 adet izinli Hurda Akümülatör Geçici Depolama alanı bulunmaktadır. Eskişehir ilinde 2016 yılında 12.233 kg atık pil, 407,707 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

İlde 2016 yılında 175,522 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanmıştır. İlde ÖTL kazanım tesisi bulunmamaktadır. Enerji geri kazanım amacı ile Çimsa Çimento Sanayi AŞ. Eskişehir Çimento Fabrikası ilave yakıt olarak kullanılmaktadır.

İlde 5 adet atık elektrikli ve elektronik eşya işleme tesisi bulunmaktadır.

İlde ömrünü tamamlamış araç geçici depolama alanı 2 adettir. 2016 yılında işlenen ÖTA miktarı 96,885 ton’dur.

Eskişehir sınırları içinde oluşan tıbbi atıklar şehirdeki Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde sterilize edildikten sonra Büyükşehir Belediyesine ait Düzenli Depolama sahasında nihai depolanmaktadır. İlde 2016 yılında 1.170,054 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Eskişehir ili sınırları içindeki en önemli sulak alan Balıkdamı olup, Milli Parklar, Av ve Yaban Hayatı ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca koruma altına alınmıştır. Eskişehir ili, Sivrihisar İlçesi, Sakarya havzası içerisinde yer alan Balıkdamı Sulak Alanı, Eskişehir'in en önemli sulak alanı olup, 33,00 hektar büyüklüğündedir. Saha 9 tür balık çeşidi, 39 adet yerli ve 97 adet göçmen kuş potansiyeline sahiptir.

Balıkdamı dışında küçük ölçekli olsa Alpu içesi Doğanca, Seyitgazi ilçesi Kırka Beldesi Akin, Çifteler ve Sivrihisar İlçeleri sınırındaki Çandır-Ortaköy sazlıkları sulak alan özelliklerindedir.

İlde bulunan ve Tescil tarihi 08.11.2004 tarihi olan Balıkdamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın alanı 1.470 hektardır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı V. Bölge Müdürlüğü Eskişehir Şube Müdürlüğü sorumluluğundaki Fidanlık Tabiat Parkının yüzölçümü 12 hektardır. Tescil tarihi 11.07.2011 olan Fidanlık Tabiat Parkı Eskişehir halkının dinlenme ve eğlence gereksinimini karşılamada önemli bir yere sahiptir. Alan içerisinde çam, kavak, söğüt vb araç türleri, Porsuk Barajı ve Bitki Koruma Parkı bulunmaktadır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı V. Bölge Müdürlüğü Eskişehir Şube Müdürlüğü sorumluluğunda tescil tarihi 11.07.2011 olan 50 hektar yüzölçümlü Musaözü Tabiat Parkı da bulunmaktadır. Musaözü Tabiat Parkı, rekreasyonel faaliyetlere uygun, il merkezine 20 km mesafededir, bu alandaki biyolojik çeşitlilik korunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 270 – Eskişehir ilinde arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ESKİŞEHİR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	18.957,26	1,34	21.860,57	1,51	23.437,79	1,68	24.907,89	1,79
2) Tarımsal Alanlar	744.969,75	52,80	745.772,93	51,40	739.540,85	53,04	738.343,42	52,95
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	637.579,69	45,19	633.740,52	43,68	621.872,22	44,60	621.131,91	44,54
4) Sulak Alanlar	4.434,68	0,31	44.434,68	3,06	5.094,87	0,37	4.958,33	0,36
5) Su Yapıları	5.044,91	0,36	5.177,63	0,36	4.473,30	0,32	5.077,5	0,36
TOPLAM	1.410.986,29	100,00	1.450.986,33	100,00	1.394.419,03	100,00	1.394.419,05	100,00

İlin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 15.04.2005 tarihinde Eskişehir Valiliği ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı arasında imzalanan protokol çerçevesinde İl Genel Meclisinin 03.05.2006 tarih ve 57 sayılı kararı ve Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığının 08.05.2006 tarih ve 8/114 sayılı kararı ile incelenmiş ve onanmıştır. Metropolitan bölge sınırları içinde 1/25.000 ölçekli alt plan çalışmaları Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 271 – Eskişehir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Eskişehir ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	34	6	6	1	5	2	1	55
ÇED Gereklidir	3	0	0	0	0	0	0	3
ÇED Olumlu Kararı	5	1	0	0	0	0	0	6

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 272 – Eskişehir ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları Eskişehir ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	7	39	46
Çevre İzni Belgesi	5	57	62
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	6	7	13
TOPLAM	18	103	121

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 273 – Eskişehir ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Eskişehir ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	30
Ani (plansız) denetimler	1.114
Genel toplam	1.144

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	5	5.080,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
15	24.534,00

Çizelge 274 – Eskişehir ilinde 2015 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Eskişehir ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	214.750	0	0	791.091	0	98.172	170.514	33.529,40	1.308.056,40
Uygulanan Ceza Sayısı	10	0	0	4	0	6	10	6	36

İlde, 2016 yılı içerisinde ÇED Yönetmeliği ve Çevre Kanunu kapsamında 5 adet işletmeye faaliyet durdurma işlemi uygulanmıştır. Toplam 5 adet faaliyet durdurma cezası alan işletmelerin Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği'ne uygunsuzluk nedeni ile 2 adet işletmeye canlı müzik faaliyetini durdurma kararı verilmiştir.

2016 yılı itibarıyla toplam 10 adet SEVESO kuruluşu yer almakta olup bunların 5 tanesi üst seviye, 5 tanesi de alt seviye işletmelerdir.

27. GAZİANTEP

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Gaziantep ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 275’de verilmektedir.

Çizelge 275 – Gaziantep ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

METEOROLOJİ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	5	0	60	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	22	0	93	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	12	0	48	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	75	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	64	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	66	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	53	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	89	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	54	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	87	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	18	0	101	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	16	0	65	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Gaziantep ilinde 2016 yılında 14 (ondört) adet egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup 145.918 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde, içme ve kullanma suyunun en önemli kaynağı Kartalkaya barajı olup 4 m³/s lik su temini yapılmaktadır. İkinci büyük su kaynağı Mizmilli yer altı su kaynakları olup 1,5 m³/s lik su temini gerçekleştirilmektedir. Her iki kaynaktan da 3 ayrı pompa istasyonu vasıtasıyla su temini sağlanmaktadır. Su teminin tamamında yüksek miktarlarda enerji kullanılmaktadır. Nizip ilçesinde ise Birecik Barajından 350 l/s lik su temini sağlanmaktadır. Diğer ilçelerimizde çok düşük oranda kaynak suyu, tamamına yakın kısmında da yer altı su kaynakları(sondaj) kullanılarak su ihtiyacı karşılanmaktadır.

İldeki yeraltı su seviyesi 244,3 hm³/yıl’dır. Son yıllarda yağışların azalması ve kaynak beslenme bölgelerinde kontrolsüz olarak açılan sondaj kuyuları nedeniyle büyük kaynakların debileri azalmakta ve özellikle yaz döneminde küçük debili kaynaklar kurumaktadır (DSİ, 2017).

Gaziantep il merkezine hizmet eden içme suyu arıtma tesislerinin toplam kapasitesi 400,000 m³/gün’dür. 1. etap arıtma tesisi DSİ tarafından 1981 yılında devreye alınmıştır. 2. etap arıtma tesisi 1997 yılında, 3. etap arıtma tesisi ise 2002 yılı sonunda GASKİ Genel Müdürlüğü tarafından devreye alınmıştır.

İl genelinde mevcut yerleşim alanlarında %95 oranında kanalizasyon hizmeti sağlanmaktadır

Evsel atıksuların arıtılması için; 1 adet biyolojik 4 adet ileri biyolojik ve 12 adet paket arıtma, Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğüne ait 1 adet atıksu arıtma tesisi, 13 adet münferit olmak üzere olmak üzere 31 adet arıtma tesisi mevcuttur.

Çizelge 276 – Gaziantep ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Artılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Gaziantep/Büyükşehir/Me rkez A.A.T.	x			Biyolojik	200.000	3,31	1.430.000	250
	Gaziantep/Şahinbey/Kızılıh isar A.A.T.	x			İleri	46.500	0.28	120.000	18
	Gaziantep/Şahinbey/GASK İ Burç P.A.A.T.	x			Biyolojik	1.000	0.0093	4.000	0.02
	Gaziantep/Şahinbey/GASK İ Gülpınar P.A.A.T.	x			Biyolojik	500	0.0046	2.000	0.01
	Gaziantep/Şahinbey/Gaski spor P.A.A.T.	x			Biyolojik	20	0.00023	100	0.0005
	Gaziantep/Şehitkamil/GAS Kİ Arılı P.A.A.T.	x			Biyolojik	800	0.008	3.500	0.019
	Gaziantep/Şehitkamil/GAS Kİ Işıklı P.A.A.T.	x			Biyolojik	800	0.007	3.000	0.019
	Gaziantep/Şehitkamil/GAS Kİ Akçaburç-İncesu P.A.A.T.	x			Biyolojik	400	0.0035	1.500	0.008
	Gaziantep/Şehitkamil/GAS Kİ Sarısalkım P.A.A.T.	x			Biyolojik	1.400	0.013	5.500	0.032
İlçeler	Araban/Araban A.A.T.	x			İleri	2.850	0.022	9.500	4,5
	Araban/GASKİ Aşağı ve Yukarı Karavaiz P.A.A.T.	x			Biyolojik	600	0.005	2.000	0.014
	Araban/GASKİ Elif P.A.A.T.	x			Biyolojik	800	0.007	4.000	0.02
	İslahiye A.A.T.			x					
	İslahiye/GASKİ Türkbahçe P.A.A.T.	x			Biyolojik	800	0.0093	4.000	0.02
	Nizip A.A.T.			x					
	Nizip/GASKİ Suboyu P.A.A.T.	x			Biyolojik	600	0.0046	3.000	0.014
	Yavuzeli A.A.T.			x					
	Nurdağı A.A.T.	x			İleri	3.650	0.03	13.000	5
	Nurdağı/GASKİ Şatırhüyük P.A.A.T.	x			Biyolojik	1.000	0.009	5.000	0.022
	Karkamış A.A.T.			x					
Oğuzeli/Oğuzeli A.A.T.	x			İleri	8.000	0.07	30.000	6,5	

Çizelge 277 – Gaziantep ilinde OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB, 2016)

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Gaziantep OSB AAT	Faal	1.Kademe 30.000 2.Kademe 60.00 Mevcut gelen debi: 55.000 m ³ /gün	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik arıtma ile çamur susuzlaştırma ünitelerinden oluşmaktadır.	102

Ayrıca, katı atık düzenli depolama tesisinde oluşan sızıntı sularının arıtımı 250 m³/gün kapasiteli arıtma tesisinde yapılmaktadır.

3. Atık

İl merkezinden toplanan atıklar şehir merkezinin güneydoğusunda ve 11 km uzaklıktaki Mazmahor Uzundere Mevkiinde Düzenli Katı Atık Depolama Tesisinde bertaraf edilmektedir. Gaziantep merkezinde oluşan günlük evsel nitelikli katı atık miktarı ortalama 1.500 tondur. 2016 yılında bertaraf edilen çöp miktarı ise 494.141 ton/yıldır. Ayrıca Nizip İlçesinde de katı atık düzenli depolama tesisi bulunmakta olup, söz konusu tesise Karkamış İlçesinin katı atıkları da gelmektedir.

Çizelge 278 – Gaziantep ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	23
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	69

İl bazında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı veri tabanına kayıtlı 1.533 ekonomik işletme bulunmaktadır. 2016 yılında 4 ilçe belediyesinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmış Ambalaj Atığı Yönetim Planı bulunmaktadır. İlde ambalaj atıklarının toplanması ve ayrılması konusunda geçici faaliyet belgeli/çevre lisanslı 23 adet, ambalaj atığı geri kazanımı yapan geçici faaliyet belgeli/çevre lisanslı 69 adet işletme bulunmaktadır. 2016 yılında atık ambalaj sisteminden alınan verilere göre üretilen ambalaj miktarı 716.232.334 kg, piyasaya sürülen ambalaj miktarı 108.084.046 kg'dır.

İlde oluşan hafriyat toprağı – inşaat ve yıkıntı atıkları, Otogar mevki Beylerbeyi Köyü eski taş ocağında bulunan Hafriyat Atığı Depolama Alanı'nda, depolanmaktadır.

2016 yılında Gaziantep ilinde TABS verilerine göre 1.467.031 kg tehlikeli atık geri kazanıma gönderilmiş, 88143 kg tehlikeli atık da bertaraf edilmiştir. Toplamda 1.563.057 kg tehlikeli atık girişi yapılmıştır. İlde tehlikeli atık, atık yakma ve beraber yakma konusunda lisans alan 6 tesis bulunmaktadır.

Gaziantep ilinde 2016 yılında 240,376 ton atık motor yağı, 151,838 ton atık endüstriyel yağ toplanmış, 684,351 ton atık yağ geri kazanılmıştır.

İlde 4 adet atık akümülatör geri kazanım tesisi bulunmakta olup 2016 yılında Gaziantep'te 76.685 kg atık akü, 48 kg da atık pil toplanmıştır.

İlde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. Bitkisel Atık yağ Ara depolama faaliyetinde bulunan bir adet firma, "Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında 3 adet Ömrünü Tamamlamış Lastik Geçici Depolama Tesisi bulunmaktadır.

2016 yılında Gaziantep'te 2.325,452 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Gaziantep'te 38 familyaya ait 93 kuş türü tespit edilmiştir. Bu türler içerisinde 9'unun neslinin tehlike altına girmeye yakın, 2'sinin tehlike altında, 6'sının durumunun hassas, 1'nin de neslinin yok olmak üzere olduğu belirlenmiştir. Güney Fırat Havzası Karkamış Bölgesi ülkemizde ve dünyada nesli tehlike altında olan ve kırmızı listede yer alan Turaç (*Francolinus francolinus*) ve Küçük Karabatak türlerinin dağılım gösterdiği ve barındığı alanlardandır. Ayrıca alan nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan Fırat Kaplumbağası (*Rafetus euphraticus*) için son derece önemli bir alandır. Ayrıca alanda Pasbaş pakta (*Aythya nyroca*), Sazhorozu (*porphyrio*) üremekte ve Çizgili sırtlan (*Hyaena hyaena*)'ın da bulunduğu bilinmektedir. abani ve mahalli populasyonlar ise; keklik, tilki, tavşan, çakal, domuz, gelinciktir. Ayrıca yayılım alanı olmamakla birlikte az da olsa Şahin, Doğan gibi yırtıcı kuşlar bulunmaktadır.

"Flora of Turkey"e göre Gaziantep ilinde 645 adet bitki türü bulunmaktadır. Bu bitki türleri içerisinde 56 tanesi endemiktir.

İl sınırları içerisinde Fırat Nehri üzerinde 1 adet sulak alan bulunmaktadır. 17.05.2005 tarih ve 25818 sayılı resmi gazetede yayınlanan sulak alanların korunması yönetmeliği uyarınca Ulusal Sulak Alan Komisyonununun 2008 yılı 1. Olağan Toplantısında Karkamış kıyısı sulak alanı koruma bölgesi ilan edilmiştir.

Karkamış Sulak Alanı, idari olarak Gaziantep ili Karkamış ilçesi sınırlarında yer almakta olup, Gaziantep şehir merkezine uzaklığı 75 km'dir. Alan, Karkamış ilçesinin doğusunda, Şanlıurfa ili Birecik ilçesinin güneyinde yer almaktadır. Alanın toplam yüzölçümü 10.470 ha olup rakımı 385 metredir. Karkamış sulak alanı, uygun iklim koşulları, zengin besin varlığı ve farklı ekolojik karakterdeki habitatlarıyla ülkemizin zengin yaban hayatına sahip sulak alanlarından birisidir. 2005-2008 yılları arasında Karkamış Sulak Alanında yapılmış çalışma sonuçlarına göre; alandan bugüne kadar toplamda 78 familyaya ait 813 bitki, 46 sürüngen ve çift yaşamlı, 13 balık, 6 kelebek, 57 örümcek, 11 memeli ve 110 kuş taksonu tespit edildiği görülmüştür.

İldeki anıt ağaçlar şunlardır;

- Gaziantep merkez kalealtı Dut Ağacı (Marus alba L.)
- Nizip ilçesi Bahçeli Köyünde bulunan İran Palamut Meşesi (Quercus brantii)
- Şahinbey ilçesi Geneyik Mahallesinde bulunan (Beyaz Dut Ağacı)
- Yavuzeli İlçesi, Tokaçlı Köyü Göbekli Mezrasında 3 adet Antep Fıstığı ağacı

İlde Bulunan Tabiat Parkları;

Burç Tabiat Parkı: 192 Hektar büyüklüğündedir. 08/06/2012 tarihinde tescil edilmiştir. 14/01/2014 tarihinde ise Gelişme Planı onaylanmıştır. Gelişme Planında öngörülen yapı ve tesisler dışında alanda herhangi bir yapılaşmaya gidilmemiştir. İlin Şahinbey İlçesinde, İl Merkezine 8km. mesafededir.

Dülükbaba Tabiat Parkı: 306 hektar büyüklüğündedir. 11/07/2011 tarihinde tescil edilmiştir. 10/07/2014 tarihinde ise Gelişme Planı Onaylanmıştır. Gelişme Planında öngörülen yapı ve tesisler dışında alanda herhangi bir yapılaşmaya gidilmemiştir. Şehitkamil İlçesinde, E-24 karayoluna 2km.dir.

Huzurlu Yaylası Tabiat Parkı: 152 hektar büyüklüğündedir. 22.04.2016 tarihinde tescil edilmiştir. İlin İslahiye İlçesi Tandır Mahallesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Alan İslahiye İlçesine 30km., Gaziantep İl Merkezine 120km. uzaklıktadır.

Allaben Tabiat Parkı: 282 hektar büyüklüğündedir. 22.04.2016 tarihinde tescil edilmiştir. İlin Şahinbey İlçesinde Gerciğin ve Yamaçtepe Mahalleleri sınırları içinde bulunmaktadır. Gaziantep İl merkezine 10km. uzaklıktadır.

Diğer koruma çalışmaları;

Tahtaköprü Baraj Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 8.036 hektar büyüklüğündedir. Yaban Hayatı Gaziantep İli İslahiye İlçesi Yesemek, Ortaklı, Aşağıbilenler ve Ağalarobası mahallelerini içine almaktadır. Alan kuş göç yolları üzerindedir. Geliştirme sahası içinde herhangi bir yapılaşma bulunmamaktadır.

Ulusal Önele sahip Karkamış Taşkın Ovası Sulak Alanı: 27.392 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. 09/04/2015 tarihinde Tescil edilmiştir. Yönetim Planı 13.04.2015 tarihinde ihale edilmiştir. Plan tamamlanmak üzeredir.

Tabiatı Koruma alanı olarak, dünyada sadece Gaziantep Dülükbaba ormanı (Dülükbaba Tabiat Parkı) içerisinde yetişen lokal endemik bir bitki türü olan Antepkayakekiği (*Satureja aintabensis*) adlı bitkiyi koruma altına alma ve bölgeyi "Koruma Alanı" ilan etme çalışmaları devam etmektedir. Bitkiyi koruma altına almak amacıyla alanın dört mevsim gözlenmesi gerekmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 279 – Gaziantep ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

GAZİANTEP	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	12.345,18	1,82	18.048,8	2,66	18.862,82	2,77	20.623,35	3,03
2) Tarımsal Alanlar	515.628,03	75,90	508.560,84	74,86	459.087,34	67,49	457.926,01	67,32
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	146.368,60	21,55	145.598,59	21,43	195.062,28	28,68	194.194,57	28,55
4) Sulak Alanlar	1.647,41	0,24	1.647,41	0,24	1.832,89	0,27	1.624,47	0,24
5) Su Yapıları	3.371,77	0,50	5.505,33	0,81	5.373,25	0,79	5.850,19	0,86
TOPLAM	679.360,99	100,00	679.360,97	100,00	680.218,58	100,00	680.218,59	100,00

İl Çevre Düzeni Planı Gaziantep Büyükşehir Belediye Meclisinin 16.09.2011 tarih ve 359 sayılı, İl Genel Meclisinin 03.11.2011 tarih ve 99 sayılı kararları ile kabul edilmiştir. Çevre Düzeni Planında son olarak Taşlıca Çevre Düzeni Planı değişikliği 18.03.2016 tarih 178 sayılı ve Beylerbeyi Çevre Düzeni Planı değişikliği 18.03.2016 tarih 177 sayılı kararları ile onaylanmış olup, söz konusu plan değişikliklerinin askı süreci devam etmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 280 – Gaziantep ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Gaziantep ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	13	1	11	9	5	1	7	47
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	1	0	2	3	2	0	0	8

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 281 – Gaziantep ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Gaziantep ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	60	65
Çevre İzni Belgesi	3	78	81
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	6	25	31
TOPLAM	14	163	187

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 282 – Gaziantep ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Gaziantep ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	113
Ani (plansız) denetimler	1.297
Genel toplam	1.410

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
2.542	36.801,00

Çizelge 283 – Gaziantep ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Gaziantep ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	450.469,54	0	0	344.867	0	0	143.436	23.886	961.848,54
Uygulanan Ceza Sayısı	31	0	0	9	0	0	7	2	49

İlde 2016 yılında, 2872 sayılı Çevre Kanununun 15. maddesinin III. bendi doğrultusunda 1adet maden sektörü ve 2 adet sanayi sektörü) olmak üzere 3 tesise faaliyeti durdurma/kapatma kararı verilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Gaziantep ilinde 2 alt seviye, 1 de üst seviye olmak üzere toplam 3 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

28. GİRESUN

1. Hava Kalitesi

Giresun İlinde, hava kirliliğinin boyutlarını tespit etmek amacıyla; şehir merkezinde Giresun Orman Bölge Müdürlüğü alanı ile Mithatpaşa Ortaokulu alanı içerisinde olmak üzere 2 (iki) adet hava kalitesi izleme istasyonu kurulu bulunmaktadır. Birinci ölçüm istasyonunda Partikül Madde (PM₁₀) ve Kükürt dioksit (SO₂) kirleticilerinin ölçümleri, İkinci ölçüm istasyonunda Partikül Madde (PM₁₀), Kükürt dioksit (SO₂), NO_x, CO ve O₃ kirleticilerinin ölçümleri yapılmaktadır.

Çizelge 284 – Giresun ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

GİRESUN 1	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	10	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	5	-	62	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	-	61	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	-	52	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	-	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	11	-	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17	-	44	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

GİRESUN 2	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	24	-	70	11	1.532	-	70	-	137	-	207	-	17	-
Şubat	24	-	71	12	1.470	-	109	-	157	-	266	-	16	-
Mart	29	-	60	3	1.170	-	52	-	128	-	180	-	29	-
Nisan	36	-	45	2	882	-	40	-	113	-	154	-	35	-
Mayıs	6	-	23	-	538	-	26	-	93	-	119	-	44	-
Haziran	5	-	23	-	423	-	25	-	64	-	89	-	44	-
Temmuz	8	-	19	-	400	-	34	-	57	-	91	-	50	-
Ağustos	8	-	27	1	557	-	40	-	53	-	93	-	35	-
Eylül	8	-	20	-	558	-	38	-	66	-	104	-	38	-
Ekim	11	-	27	-	879	-	66	-	101	-	167	-	26	-
Kasım	21	-	52	2	1.675	-	129	-	156	-	285	-	21	-
Aralık	38	-	57	2	2.232	-	111	-	180	-	291	-	20	-

İlde 2016 yılı içerisinde Giresun-1 istasyonunda yapılan ölçümlerde, PM10 kirletici parametresinde belirlenen sınır değer yıl içerisinde toplam 19 gün aşılmıştır. SO₂ parametresinde ise sınır değer aşımı gözlenmemiştir. Giresun-2 istasyonunda yapılan ölçümlerde ise PM10 kirletici parametresinde belirlenen sınır değer yıl içerisinde toplam 33 gün aşılmıştır. NO_x ve NO₂ konsantrasyonlarının yıllık ortalama değerleri sınır değerlerin (30 µg/m³ - 52 µg/m³) üzerindedir.

İlde, merkez ve ilçelerinde 8 adet yetkili egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu ve 1 adet mobil istasyon bulunmakta olup, ölçüm istasyonları tarafından 2016 yılında toplam 43.196 adet egzoz gazı emisyon ölçümü yapılmış; 12.970 adet motorlu taşıt egzoz emisyon ruhsatı verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl topraklarındaki akarsuların tümü, dağların dik yamaçlarından büyük bir hızla aktığından oluk biçimli derin vadiler oluşmuştur. İlin kuzey bölümünde, Giresun Dağları ile Kuzey Anadolu Dağlarının bazı kesimlerinden doğan çok sayıda akarsu vardır ve bu nedenle kıyı şeridi sık vadiler ağıyla yarılmıştır. İlde yüksek kesimlerde küçük buzul gölleri bulunmaktadır. Giresun ili yeraltı suyu toplam emniyetli rezervi 140 hm³/yıl'dır.

Giresun İl merkezi ve ilçelerin çoğunda içme suyu şebekesi yapılmış olup, il genelinde yerleşimlerin içme suyu ve kullanma suyu ihtiyacı karşılanabilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu 2014

verilerine göre, içme ve kullanma suyu % 86 oranında doğal kaynaklardan, % 12 oranında kuyulardan ve %2 oranında akarsulardan temin edilmektedir. İlde içme suyu arıtım tesisi bulunmamaktadır.

TUİK’den alınan veriler dikkate alındığında İlde tüm ilçe ve belediyelerde kanalizasyon sistemi bulunmadığı anlaşılmıştır. İlde 2014 yılı itibari ile toplam nüfusun % 80 kadarı kentsel kanalizasyon sistemini kullanmaktadır.

Giresun ili mevcut evsel nitelikli atıksuların büyük bir kısmı, İller Bankası aracılığı ile yapılan fiziksel ön arıtım üniteli Derin Deniz Deşarj sistemleriyle deniz ortamda deşarjı sağlanarak bertaraf edilmektedir. Bu kapsamda İlin sahil şeridinde yer alan merkez de 2 adet ve 1 adet ilçe Belediyesi’nde olmak üzere toplam 3 adet Derin Deniz Deşarj Sistemi tamamlanarak faaliyete geçmiştir. Sahil bandında yer alan Espiye, Eynesil, Piraziz ve Tirebolu Belediyelerinde Derin Deniz Deşarj sistemi çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 285 – Giresun ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Giresun Aksu (Derin Deniz Deşarjı)	X			Fiziksel	3.800	0,0868	
	Emniyet (Derin Deniz Deşarjı)	X			Fiziksel	51.840	0,1736	
	Batlama A.A.T		Planlama		Fiziksel+ İleri			
	Duroğlu Beldesi	X			Fiziksel+ Biyolojik	200	100	
İlçeler	Bulancak (Derin Deniz Deşarjı)		Planlama		Fiziksel			
	Kovanlık Beldesi	X			Fiziksel+ Biyolojik	200	100	
	Çamoluk		İnşaat		Fiziksel+ Biyolojik	500		
	Çanakçı Merkez Mh.	X			Fiziksel+ Biyolojik	240	150	
	Çanakçı Orta Mh.	X			Fiziksel+ Biyolojik	180	80	
	Doğankent	X			Fiziksel+ Biyolojik	400	220	
	Espiye (Derin Deniz Deşarjı)		Planlama		Fiziksel			
	Eynesil (Derin Deniz Deşarjı)		İnşaat		Fiziksel			
	Görece	X			Fiziksel			
	Keşap (Derin Deniz Deşarjı)		Planlama		Fiziksel			
	Piraziz (Derin Deniz Deşarjı)		Planlama		Fiziksel			
	Tirebolu (Derin Deniz Deşarjı)		Planlama					
	Yağlıdere		İnşaat		Fiziksel+ Biyolojik			

İlde faaliyette olan iki adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmakta olup, Giresun Organize Sanayi Bölgesine ait atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Giresun Organize Sanayi Bölgesinde oluşan atıksular ön arıtma ile merkez Giresun Belediye Başkanlığı alt yapı kanalizasyonuna bırakılmaktadır.

İlin denize kıyısı bulunan yerleşim yerleri içinde denetime tabi olan toplam 20 adet yüzme alanı (plaj) mevcut olup bunların içinde 14 yüzme alanı izlemeye, diğer 6 yüzme alanı ise incelemeye tabi bulunmaktadır. İzlemeye tabi olan 14 plaj noktasından ve incelemeye tabi olan 6 plaj noktasından alınan toplam 160 deniz suyu numunesinin tamamında yapılan analiz sonuçlarının uygun olduğu görülmüştür.

Giresun ilinde toplam 64 adet hidroelektrik santral projesi geliştirilmiş olup, bunun 36 adeti işletme durumunda ve 3 adeti ise inşaat halindedir.

3. Atık

Atıkların, düzenli olarak depolanmaması, arıtma sistemlerinin geliştirilememesi ve belirlenen standartlar üzerinde alıcı ortamlara (atmosfere, suya, toprağa) bırakılması halinde, canlı ve cansız varlıklar üzerinde kalıcı ve olumsuz etkilere sebep olmaktadır. İlde katı atıklarla ilgili hemen hemen tüm yerleşim birimlerinde sorunlar yaşanmaktadır. Bununla ilgili olarak Giresun İli Katı Sıvı Atık ve İçme Suları Birliği (GİRKASIÇ-BİR) oluşturulmuş ve Görele İlçesi Çavuşlu Mevkiinde katı atık deponi alanı oluşturulmuştur. Katı Atık Bertaraf tesisi 26/10/2015 tarihinden itibaren evsel atıkları kabul etmeye başlamıştır. Ancak 2015 Aralık ayında idari mahkeme kararı ile kapatılmış olup, 11/04/2017 tarihinde yeniden faaliyete başlamıştır.

Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, Giresun İli Katı Sıvı Atık ve İçme Suları Birliği bünyesinde Giresun İli Görele İlçesi Çavuşlu Beldesi mevkiinde bulunmaktadır. Düzenli depolama tesisinde oluşan atıksular Fiziksel+Biyolojik atıksu arıtma sisteminde arıtıldıktan sonra alıcı ortama verilmektedir. Atıksu arıtma sisteminde, fiziksel olarak membran sistemi bulunmaktadır. Katı atık bertaraf tesisinde atıksu arıtma tesisi, geri dönüşüm atıklarını ayrıştırma ünitesi ve lastik yıkama ünitesi bulunmaktadır.

İl merkezindeki vahşi depolama alanında özel bir şirket tarafından kısmen de olsa atıklar; plastik, cam, metal ve kağıt olarak ayrıştırılıp geri kazanımı sağlanmaktadır. Kişi başı ortalama belediye atık miktarı 2016 yılı 1,12 kg/kişi-gün dür. (TÜİK, 2017)

Çizelge 286 – Giresun ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında İlde 2016 yılı itibari ile 98 adet piyasaya süren firma, 1 adet ambalaj üreticisi, 3 adet tedarikçi firma bulunmakta olup, toplam 102 ekonomik işletme bulunmaktadır. Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi bulunmamaktadır.

2016 yılında 1.033.534 ton tehlikeli atık oluşmuştur.

2016 Yılında 60,105 ton atık motor yağ ve 57,237 ton/yıl bitkisel atık yağ, lisanslı firmalarca toplanarak geri kazanımı sağlanmıştır. Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği gereğince 1 adet firmaya bitkisel atık yağ geçici depolama alanı izni verilmiştir.

2016 Yılında 141.000 kg akümülatör ve 1.345 kg atık pil, lisanslı firmalarca toplanarak geri kazanımı/bertarafı sağlanmıştır.

2016 yılında geri kazanım tesislerine gönderilen ÖTL miktarı 210 ton'dur. Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 5 adet Ömrünü Tamamlamış Araç teslim yeri bulunmaktadır

İlde oluşan tıbbi atıklar lisanslı araçla toplanarak sterilizasyon tesislerine götürülerek bertaraf edilmektedir. 2016 yılında Giresun'da toplanan tıbbi atık miktarı 432.149 kilogramdır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Giresun ilinde tescilli olarak 8 adet doğal sit alanı, 3 adet tabiat varlığı ve 28 adet anıt ağaç bulunmaktadır. İl sınırları içerisinde 4 adet tabiat parkımız bulunmakta olup 2 adet Tabiat Parkı da teklif aşamasındadır. Ayrıca arıcılığı geliştirmek ve organik bal üretimini desteklemek amacıyla 8 bal ormanı ile 1 şehir ormanı ve 15 mesire yeri kurulmuştur.

Çizelge 287 – Giresun ilindeki tabiat varlıkları

DOĞAL SİT ALANLARI	Giresun Adası (II. Derece doğal ve arkeolojik sit alanı)
	Giresun Kalesi (I. Derece doğal ve arkeolojik sit alanı)
	Giresun, Yağlıdere İlçesi Gölyanı Obası (III. derece doğal sit alanı)
	Giresun, Espiye İlçesi Andoz Kalesi (I. Derece doğal ve arkeolojik sit alanı)
	Giresun, Görele İlçesi Karaburun Mevkii Kıyı Kesimleri (III. Derece doğal sit alanı)
	Giresun, Eynesil İlçesi Kıyı Kesimleri (Doğal sit alanı)
	Giresun, Keşap İlçesi Şahinkayası (I. Derece Doğal Sit Alanı)
	*Giresun, Tirebolu İlçesi Kıyı Kesimleri Civil, Özlü, Yalıköy ve Kiliseburnu III. Derece doğal sit alanı, Kilise Burnu'nun batısında yer alan ve Espiye kıyılarına kadar uzanan alan (Yılgın) II. Derece doğal sit alanı. *Giresun, Tirebolu Yeniköy Mahallesi – Gelibolu - Kaynarca Mevkiinde yer alan Tirebolu Plajından Kilise Burnuna kadar I. Derece doğal sit alanıdır.
TABIAT VARLIKLARI	Bulancağ İlçesi Gelinkayası
	Alucra İlçesi Tepesidelik Obruğu
	Keşap İlçesi Traverten
ANIT AĞAÇLAR	9 Merkez Cumhuriyet İlkokulu Mevkii / İLHAMUR AĞAÇLARI
	3 Merkez Millet Bahçesi / AT KESTANESİ AĞAÇLARI
	1 Merkez Millet Bahçesi / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1 Merkez Millet Bahçesi / KIZILÇAM AĞAÇI
	1 Merkez Seyyid Vakkas Türbesi / SERVİ AĞAÇI
	1 Bulancağ İlçesi G40B06B1C Pafta 841 parsel Konakyanı mevkii / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1 Çanakçı İlçesi 137 ada 8 parsel Göndereli Mah. / Meşe Ağacı
	1 Dereli İlçesi Gıdımış Mah. Tepeköy Mevkii 109 Ada 107 Parsel / İLHAMUR AĞAÇI
	1 Eynesil İlçesi 131 ada 7 parsel Gümüşçay Mah. / SERVİ AĞAÇI
	1 Eynesil İlçesi Altınlı Mah. Altınlı Camii 259 Ada 2 Parsel / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1 Eynesil İlçesi Merkez Camii 144 Ada 1 Parsel / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1 Eynesil İlçesi Aralık köyü / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1 Eynesil İlçesi İshaklı köyü / DOĞU ÇINARI AĞAÇI
	1 Görele İlçesi Eseli mevkii 130 ada 18 parsel İsmailbey köyü / PORSUK AĞAÇI
	2 Tirebolu İlçesi 182 ada 5 parsel Hükümetdüzü Mahallesi / ERGUVAN AĞAÇI
	1 Şebinkarahisar İlçesi H40A3 Arslanşah köyü Taş mahallesi / SAKIZ (MENENGİÇ) AĞAÇI
TABIAT PARKLARI	1 Espiye İlçesi Yeniköy Köyü / YEDİDEĞİRMENLER TABİAT PARKI
	2 Dereli İlçesi Alancık Köyü / KUZULAN TABİAT PARKI
	3 Merkez İnışdibi Köyü / AĞAÇBAŞI TABİAT PARKI
	4 Dereli İlçesi / KOÇKAYASI TABİAT PARKI

Çizelge 288 – Giresun ilinde bulunan tabiat parkları

1.	Ağaçbaşı Tabiat Parkı	89.3 ha
2.	Koçkayası tabiat parkı	354 ha
3.	Kuzalan Şelalesi Tabiat Parkı	482 ha
4.	Yedideğirmenler ve Mağarası Tabiat Parkı	103 ha

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 289 – Giresun ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

GİRESUN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.578,80	0,23	2.493,97	0,36	2.415,07	0,34	2.626,33	0,37
2) Tarımsal Alanlar	218.965,82	31,22	217.184,01	30,96	247.687,98	35,26	247.512,14	35,24
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	478.275,02	68,19	477.175,52	68,03	447.592,24	63,72	447.574,07	63,72
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	2.605,16	0,37	4.571,35	0,65	4.758,25	0,68	4.741,04	0,67
TOPLAM	701.424,80	100,00	701.424,85	100,00	702.453,54	100,00	702.453,58	100,00

Üst ölçekte planlama çalışması olan Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Çevre Düzeni Planı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 12.12.2016 tarihli Olur'ları ile onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 290 – Giresun ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Giresun ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	7	0	1	0	0	0	0	8
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	2
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	0	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 291 – Giresun ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Giresun ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	5	6
Çevre İzni Belgesi	0	8	8
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	1	13	14

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 292 – Giresun ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Giresun ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	10
Ani (plansız) denetimler	205
Genel toplam	215

Çizelge 292 – Giresun ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Giresun ÇŞİM, 2017) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
25	0,00

Çizelge 293 – Giresun ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Giresun ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	139.503	0	46.501	0	0	19.372	196	205.572
Uygulanan Ceza Sayısı	0	2	0	1	0	0	1	1	5

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde üst seviye grubunda 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

29. GÜMÜŞHANE

1. Hava Kalitesi

Gümüşhane ilinde 2016 yılı içerisinde konutlarda 12.848.564 m³, serbest tüketicilerde 5.002.321 m³ doğal gaz; sanayide ise 1.613 ton yerli linyit, 186.180 ton ithal linyit ve 3.166.097 ton petrokok kullanılmıştır. 2016 yılında Gümüşhane ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 294'de verilmektedir.

Çizelge 294 – Gümüşhane ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	3	0	52	-	-	-	--	-	--	-	--	-	-	-
Şubat	5	0	63	-	-	-	20,5	-	20,6	-	41,1	-	8,4	-
Mart	4	0	54	-	-	-	6,1	-	15,8	-	21,9	-	15,8	-
Nisan	4	0	52	-	-	-	3,7	-	13,4	-	17,1	-	18,6	-
Mayıs	1	0	40	-	-	-	2,3	-	10,7	-	13,0	-	19,2	-
Haziran	1	0	46	-	-	-	2,3	-	8,9	-	11,2	-	17,7	-
Temmuz	1	0	33	-	-	-	1,7	-	5,6	-	7,9	-	24,8	-
Ağustos	1	0	44	-	-	-	1,8	-	6,5	-	8,3	-	22,1	-
Eylül	1	0	34	-	-	-	2,6	-	7,9	-	10,5	-	17,4	-
Ekim	1	0	50	-	-	-	8,7	-	12,2	-	20,8	-	9,3	-
Kasım	6	0	72	-	-	-	177,4	-	12,5	-	190	-	5,0	-
Aralık	5	0	54	-	-	-	158,4	-	19,4	-	178	-	5,7	-

Gümüşhane ilinde 2016 yılı itibariyle, 3 adet egzoz gazı emisyon yetki belgesine sahip istasyon bulunmaktadır. Bu istasyonlarda 2016 yılında toplamda 8.805 aracın egzoz gazı ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Gümüşhane Belediyesi kentsel su ihtiyacını Harşit Çayı alüvyonlarında açılan 5 adet keson kuyu ile ve Halgent ve Soğukpınarı kaynaklarından karşılamaktadır. İhtiyacın en büyük kısmı kuyulardan alınmakta, kaynaklardan ise az bir miktar temin edilmektedir. İlde içmesuyu arıtım tesisi mevcut değildir.

Çizelge 295 – Gümüşhane ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Gümüşhane Merkez	X			Fiziksel Biyolojik	3.960		46.986
	Kelkit	X				3.527	0,035	27.500
İlçeler	Şiran	X			Biyolojik	2.450	0,029	21.000
	Torul		Plan Aşamasında					Çamur atma seviyesine gelmedi 0.0014

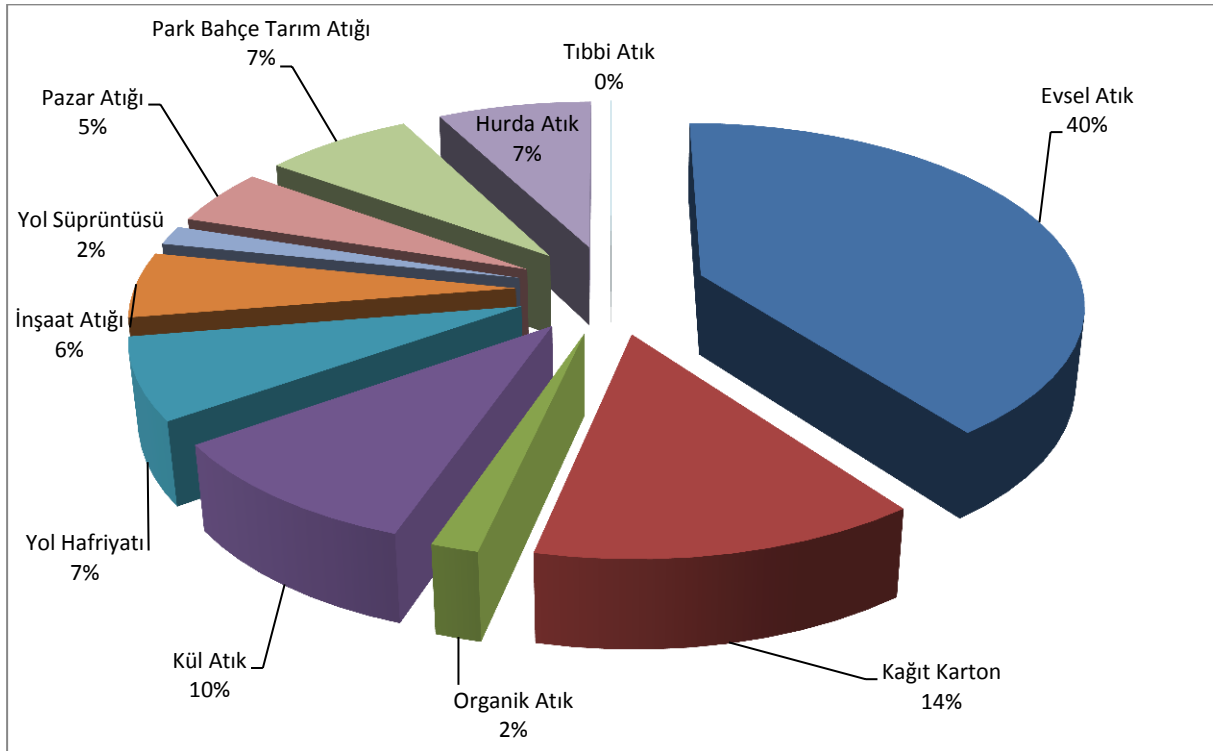
Gümüşhane Belediyesi merkez ilçe mücavir alan sınırları içerisindeki nüfusa hizmet verilmektedir. Şiran Belediyesi kentsel su ihtiyacını akarsu, baraj, gölet, kuyu ve kaynak suyu olmak üzere toplamda 5 kaynaktan karşılamaktadır. Tamamı evsel amaçlı olup sanayi amaçlı su tahsisi bulunmamaktadır. Şiran ilçesinde içme ve kullanma suyu şebekesi sadece Şiran Belediyesi tarafından kullanılıp yaz mevsimlerinde 45.000 kişi kış mevsimlerinde ise 16.580 kişi kullanmaktadır. Torul Belediyesi kentsel su teminini Çit Deresi ve Soğuksu Mevkiinde bulunan depolardan sağlanmaktadır.

Gümüşhane Merkez ilçenin kanalizasyon şebekesi, toplayıcı ve kollektör hatları ve yağmursuyu projesi 1992 yılında tamamlanmış, inşaatı ise 2001 yılında bitirilerek İller Bankası tarafından kesin kabulü yapılmıştır. Gümüşhane ilinde kanalizasyon hizmeti alan nüfus oranı %90'a ulaşmıştır.

Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi'nde 500 kişi (100 m³/gün) kapasitesi atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Organize sanayi bölgemizde 55 firma için yer ayrılmış olup, bu alanlarda 23 tanesi dolu durumdadır.

3. Atık

Gümüşhane Belediyesi sorumluluk alanlarında toplanan çöp miktarı günlük 40 ton civarındadır. İlgili atıkların yönetimi Gümüşhane Yerel Yönetimler Birliğine bağlı katı atık aktarma istasyonları üzerinden Bayburt Eysel Atık Düzenli Depolama Tesisine sevk edilmeye yılsonu itibariyle henüz başlanmıştır. Sistem düzene girene kadar bir kısım evsel atık Topal ve Rûfene semtleri arasındaki Parmaklık Tepe'nin (1.633 m) güneybatı yamaçlarındaki Kurudere vadisine vahşi depolamaya sevk edilmektedir.

Grafik 17 – Gümüşhane ilinde 2016 yılı katı atık kompozisyonu (Gümüşhane Belediyesi, 2017)

Çizelge 296 - Gümüşhane ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0

İlde 2016 yılı itibariyle kayıt altına alınan ambalaj üreticisi bulunmamaktadır. Gümüşhane ilinde 2016 yılında lisanslı firmalar tarafından 36.684 kg tehlikeli atık toplanarak hepsinin geri kazanıldığı beyan edilmiştir. 2016'da Gümüşhane'de 36.684 kg atık madeni yağ, 28.530 kg atık endüstriyel yağ toplanmıştır; toplanan atık madeni yağ geri kazanıma gönderilmiştir.

Ayrıca 5.300 kg akü, 274 kg atık pil, 7.585 kg kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır. Gümüşhane'de 9,64 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanarak bertaraf tesisine gönderilmiştir.

Gümüşhane'de 2016 yılında toplam 97.360 kg tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

Çizelge 297 – Gümüşhane ilinde 2016 yılında maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı
Koza Altın İşletmeleri A.Ş.	Altın-Gümüş	-----	Düzenli Depolama	2.Sınıf
Yıldız Bakır Madencilik San. A.Ş.	Kurşun-Çinko-Altın	747.233	Düzenli Depolama	2.Sınıf
Gümüştaş Madencilik ve Tic. A.Ş.	Kurşun-Çinko-Bakır	136.578	Düzenli Depolama	2.Sınıf

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Gümüşhane ili nemli ve ılık Doğu Karadeniz ile yüksek ve kurak Doğu Anadolu iklim kuşağında bulunduğu farklı bitki topluluklarının gelişmesine ortam hazırlamıştır. Ülkemizin endemik bitkilerce zengin illerinden biri olan Gümüşhane'den bilim dünyasına ilk kez tanıtılan bitki sayısı 50'nin üzerindedir. Gümüşhane, Türkiye endemik bitkilerinden 200'den fazlasına ev sahipliği yapmaktadır. Bu zenginliğin asıl nedeni ilin değişik ekosistemlere sahip olmasıdır. Antropojen step alanlarının çokluğu ve dağlık arazi yapısı başlıca nedenlerden ikisidir.

Sahip olunan endemik bitkilerin yanında Uluslararası Doğa Koruma Birliği ölçütlerine göre "Çok Tehlikede" (CR) kategorisinde yer alan bitkilerin fazlalığı da dikkat çeken bir başka konudur. İl sınırları içerisinde 30 adet endemik flora türü yer almaktadır. Bunlar; Kandamlası, Dügün Çiçeği, Gelincik, Gelin Çiçeği, Mor Akçaççek, Boya Çiçeği, Salkım Çiçeği, Turna Gagası, Geven, Fiğ, Beşparmak Otu, Gelin Parmağı, Tavşancık Otu, Çam Çiçeği, Uzun Saplı Çuha Çiçeği, Kanarya Otu, Papatya, Gümüştüğme, Devedikeni, Delibaz Dikeni, Şahin Otu (Mercangöz), Ballıbaba, Yoğurt Otu, Alyum Bitkisi, Çayır yuması.

Çizelge 298- Gümüşhane'de nesli tehdit altında olan bitki türleri (Orman ve Su İşleri İl Müdürlüğü, 2017)

Türkçe İsim	Bilimsel İsim	IUCN
Gümüşhane lalesi	<i>Tulipa gumusanica</i> Terzioğlu	CR
İğnelik	<i>Erodium hendrikii</i> K.Alpınar	CR
	<i>Hieracium mannagettae</i> Freyn	CR
	<i>Hieracium subrosulatum</i> Freyn et Sint	CR
	<i>Hieracium polygonifolium</i> Gottschl. & Coşkunçelebi	CR
	<i>Hieracium tersundagense</i> Gottschl. & Coşkun	CR
	<i>Barbarea platycarpa</i> Hausskn. ex Bornm	CR

Çizelge 299- Gümüşhane ili sınırları içinde bulunan endemik bitkiler listesi (Orman ve Su İşleri İl Müdürlüğü, 2017)

Ranunculaceae	Crassulaceae	Plumbaginaceae
Papaveraceae	Apiaceae	Euphorbiaceae
Brassicaceae	Campanulaceae	Fagaceae
Caryophyllaceae	Primulaceae	Rubiaceae
Polygonaceae	Asteraceae	Araceae
Linaceae	Asclepiadaceae	Liliaceae
Geraniaceae	Convolvulaceae	Amaryllidaceae
Rutaceae	Boraginaceae	İridaceae
Fabaceae	Scrophulariaceae	Juncaceae
Rosaceae	Lamiaceae	Poaceae

Çizelge 300 – Gümüşhane ilinde bulunan tabiat parkları, tabiatı koruma alanı ve tabiat anıtları

Tabiat Parkları		
1.	Artabel Gölleri Tabiat Parkı	22.12.1998 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 5.859 ha alana sahiptir. Parkın ana kaynak değerini jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, V tipi vadiler, keskin sırtlar ve 18 adet buzul krater gölü oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra endemik bitkilerin de bulunduğu tabiat parkı alanı, yaban hayatı bakımından da oldukça zengindir.
2.	Limni Gölü Tabiat Parkı	11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 72 ha alana sahiptir. Gölün bulunduğu noktada yer alan eşsiz peyzaj ve sahanın pek çok yerinde var olan etkileyici manzara yöreye bu açıdan büyük bir üstünlük katmaktadır.
3.	Tomara Şelalesi Tabiat Parkı	11.07.2011 tarihinde Tabiat parkı ilan edilmiş olup 7 ha alana sahiptir. I. Derece Doğal Sit alanıdır. Şelalenin bulunduğu noktada yer alan eşsiz peyzaj ve etkileyici manzara, yöreye bu açıdan büyük üstünlük katmaktadır.
4.	Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı	02.12.2014 tarihinde ilan edilmiş olup, 17 ha alana sahiptir. Şelale yaklaşık 10 m yükseklikte bir kayadan vadi tabanına düşmekte ve eşsiz bir görsellik göstermektedir. Ayrıca Tabiat Parkı, Avrupa'nın en boylu ve en çaplı ladin ve göknar türlerini barındıran ve Örümcek Ormanı Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilen, doğal yaşlı ormanlara sahip vadi içerisinde yer almaktadır.
5.	Karşıyaka Tabiat Parkı	Gümüşhane İli Merkez İlçe sınırları içerisinde Mesire Mevkiinde yer alan saha 02.04.2015 tarihinde tabiat Parkı ilan edilmiş olup, 84 ha alana sahiptir. Saha sahip olduğu ormanlık bitki örtüsü, doğal güzellikleri ve seyir özellikleri bakımından potansiyel değerlere sahip olup bu kaynak değerlerinin geleceğe sağlıklı biçimde taşınabilmesi amacıyla tabiat parkı olarak belirlenmiştir.
Tabiatı Koruma Alanı		
6.	Örümcek Ormanı Tabiatı Koruma Alanı	Gümüşhane ili Kürtün ilçesi sınırlarında bulunmakta olup 07.01.1998 tarihinde ilan edilmiştir. 263 ha alana sahiptir. Avrupa ve Kafkasların en boylu ve çaplı Ladin ve Göknar fertlerini bünyesinde barındırmaktadır. Doğal yaşlı ormandır.

Fotoğraf 26 – Artabel Gölleri Tabiat Parkı

Çizelge 299 – Gümüşhane ilinde bulunan tabiat parkları, tabiatı koruma alanı ve tabiat anıtları (devam)

Tabiat Anıtları		
7.	Kıranı Evliya Ardıcı Tabiat Anıtı	26.06.1995 tarihinde ilan edilmiştir. 2.030 m rakımda bulunan Ardıcı Ağacı 4,53 m boy, 1,46 m çap ve 4,60 m çevre genişliğine sahiptir.
8.	Ali Ağa'nın Kavağı Tabiat Anıtı	26.06.1995 tarihinde ilan edilmiştir. 30 m boy, 1,57 m çap ve 4,85 m çevre genişliğine sahiptir. Şiran ilçesi Kıranlı Köyündedir.
9.	Örümcek Ormanı Gökmar 1 Tabiat Anıtı:	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Gökmar ağacı 55 m boy, 1,20 m çap ve 3,77 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
10.	Örümcek Ormanı Gökmar 2 Tabiat Anıtı	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Gökmar ağacı 58,6 m boy, 1,57 m çap ve 4,70 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
11.	Örümcek Ormanı Gökmar 3 Tabiat Anıtı	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Gökmar ağacı 57,6 m boy, 1,76 m çap ve 5,52 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
12.	Örümcek Ormanı Gökmar 4 Tabiat Anıtı	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Gökmar ağacı 58,5 m boy, 1.80 m çap ve 5.65 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
13.	Örümcek Ormanı Ladin 1 Tabiat Anıtı	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 49,1 m boy, 1,48 m çap ve 4,65 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
14.	Örümcek Ormanı Ladin 2 Tabiat Anıtı	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 61,5 m boy, 1,54 m çap ve 4,85 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
15.	Örümcek Ormanı Ladin 3 Tabiat Anıtı	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 52,5 m boy, 1.21 m çap ve 3.81 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
16.	Örümcek Ormanı Ladin 4 Tabiat Anıtı	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 53,4 m boy, 1,22 m çap ve 3,83 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.

Çizelge 301 - Gümüşhane ili 2016 yılı sit alanları (Trabzon Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü, Tabiat Varlıklarını Koruma Şube Müdürlüğü, 2017)

	YERİ	SİT ALANININ ADI	SİT ALANININ TÜRÜ
1	Şiran	Tomara Şelalesi(Seydibaba Köyü)	I.Derece Doğal Sit
2	Şiran	Mağara (Babacan Köyü)	Tabiat Varlığı
3	Torul	Arılı Mağarası (Arılı Köyü)	Tabiat Varlığı
4	Torul	Mağara (Bahçecik mah. G42C23B3D pafta, 114 ada, 154 parsel)	Tabiat Varlığı
5	Torul	Damlataş (Karaca)Mağarası (Cebeli Köyü)	Tabiat Varlığı
6	Köse	Kırklar Mağarası (Salyazı Beldesi)	Tabiat Varlığı
7	Kürtün	Örümcek Ormanları (Uluköy Çiftköprü Mevkii)	I. Derece Doğal Sit
8	Merkez	Mağara (İkisü Köyü, Mağarahanları Mevkii 122 Ada, 45 parsel)	Tabiat Varlığı
9	Merkez	Mağara (Akçakale Köyü, Arsa mah.)	Tabiat Varlığı
10	Merkez	Anıtağaç (Akgedik Köyünde 4 adet Akçaağaç)	Tabiat Varlığı
11	Merkez	Süleymaniye Mahallesi	III. Derece Doğal Sit
12	Merkez	Santa harabeleri (Dumanlı Köyü)	I. ve III. Derece Doğal Sit

2016 yılı sonu itibariyle il sınırları içerisinde 5 adet tabiat parkı, 1 adet tabiat koruma alanı ve 10 adet tabiat anıtı yer almaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 302– Gümüşhane ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veri tabanı, 2012)

GÜMÜŞHANE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.394,21	0,95	1.617,97	0,24	1.754,26	0,26	2.100,69	0,31
2) Tarımsal Alanlar	144.164,98	98,46	144.295,76	21,80	138.988,41	20,84	138.876,08	20,82
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	515,92	0,35	515.560,38	77,90	525.437,36	78,79	524.695,98	78,68
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	26,62	0,00	26,62	0,00
5) Su Yapıları	350,59	0,24	350,59	0,05	708,55	0,11	1.215,86	0,18
TOPLAM	146.425,70	100,00	661.824,7	100,00	666.915,20	100,00	666.915,23	100,00

24.06.2011 tarihinde onaylanan Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 28.05.2012, 03.01.2013, 04.07.2013, 13.12.2013 ve 16.11.2015 tarihlerinde yapıp onaylanan değişikliklerle en son halini almıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 303– Gümüşhane ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Gümüşhane ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	0	2	0	0	2	0	13
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	0	0	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 304 – Gümüşhane ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Gümüşhane ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	6	6
Çevre İzni Belgesi	0	1	1
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	0	1
TOPLAM	1	7	8

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 305 – Gümüşhane ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Gümüşhane ÇŞİM, 2017)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	30
Ani (plansız) denetimler	146
Genel toplam	176

Çizelge 305 – Gümüşhane ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Gümüşhane ÇŞİM, 2017) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
18	0,00

Çizelge 306 – Gümüşhane ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Gümüşhane ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Gümüşhane il sınırları içerisinde 1 adet üst seviye, 1 adet de alt seviye olmak üzere toplam 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

30. HAKKARİ

1. Hava Kalitesi

İlde hava kirliliğinin temel nedeni konutlardan ısınma amacıyla kullanılan kömürlerdir. İlın kurulduğu bölgenin çukur bir alan olması, topoğrafik yapısı ve hava sirkülasyonunun yetersiz olmaması nedeniyle hava kirliliği oluşmaktadır. İl de ısınma amacıyla ithal ve yerli yakıtların konutlar da yakılması sonucunda hava kirliliği ortaya çıkmaktadır. 2016 yılında Hakkâri ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 307’de verilmektedir.

Çizelge 307 – Hakkâri ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	54	0	59	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	89	13	104	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	62	13	67	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	50	8	68	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	9	0	79	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	69	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	7	0	79	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	8	0	92	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	9	0	93	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	22	4	61	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	160	20	71	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	79	5	94	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde sanayi olmadığından ve trafik yoğunluğu az olduğundan sanayi ve egzoz gazı kaynaklı hava kirliliği çok düşük seviyededir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl merkezi genel anlamda 2 adet isale hattı ile içme ve kullanma suları açısından beslenmektedir. Hakkâri ’de yerleşimin olduğu mahallelerde genel olarak içme suyu şebekesi döşenmiştir. Yeraltı su kaynaklarından günlük 8.630,1 m³/gün su temin edilmektedir. Temin edilen suyun tümü içme ve kullanma amacıyla kullanmakta olup, İlde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Hakkâri Merkezine, Berçelen Yaylası Kaynak Grubu (231,5 lt/sn) Golan-Kırkçeşme Kaynak Grubu (170,5 lt/sn) isale hatları ile su getirilmiştir. Şemdinli ilçesine yıldız kaynağından su getirilmiştir.

Yüksekova hidrojeoloji raporuna göre yer altı suyu potansiyeli 100,321 hm³/yıl’dır. Alt havza bazında Hakkari ilinde bulunan diğer alt havzaların çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 308 – Hakkari ili 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Hakkari		X		Biyolojik	40.138	-	57.585	-
İlçeler	Yüksekova		X		Biyolojik	22.431	-	68.757	-

İl sınırları içerisinde endüstri tesisi bulunmamaktadır. Bu nedenle sanayi kuruluşlarından kaynaklanan su kirliliği yoktur.

TÜİK verilerine göre, Hakkâri ilinde 2016 yılı itibariyle kanalizasyon şebekesi ile hizmeti verilen belediye nüfusun belediye nüfusuna oranı %16’dır.

3. Atık

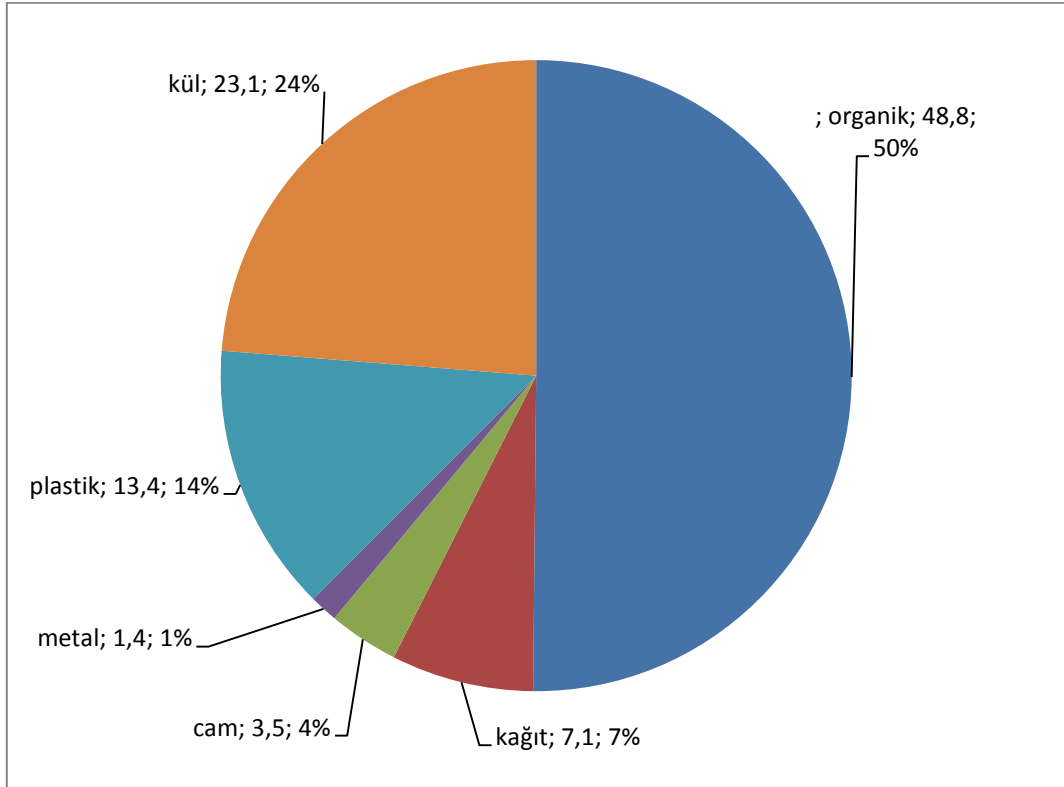
İl sınırları içerisinde katı atık düzenli depolama sahası bulunmamaktadır. İlçe merkezlerinde ortaya çıkan katı atıklar vahşi depolama ile bertaraf edilmektedir.

İlde, Hakkâri İli Belediyeleri Katı Atık Yönetim Birliği 31.07.2006 tarih ve 2006/10829 sayılı Bakanlar Kurulunun kararı ile kurulmuştur. Birliğin üyeleri Hakkâri Belediyesi, Yüksekova Belediyesi, Şemdinli Belediyesi, Çukurca Belediyesi ile Belde belediyelerden Büyükçiftlik, Durankaya, Derecik ve Esendere Belediyelerinden oluşmaktadır. Katı atık düzenli depolama sahası yerinin belirlenmesi ve projelerinin yapılması için Birlik Başkanlığından iş termin planı alınmıştır. Birlik, çalışmaları bu plan doğrultusunda yürütülmektedir. Projenin yer tahsisi, ÇED ve uygulama projesi çalışmaları bitmiştir. İnşaat ihalesi aşamasına gelmiştir.

İlde şehir merkezlerinde yetersiz kanalizasyon şebekesi, çarpık kentleşme, atıksu arıtma tesislerin olmaması nedeniyle atıksular herhangi bir arıtıma tabi tutulmadan Zap suyuna deşarj edilmektedir.

Belediye bulunan yerlerde atık toplama hizmetleri verilmektedir. Belediye mücavir alan dışındaki yerlerde ise atıkların toplanma hizmeti il özel idaresi tarafından yapılmaktadır. Hakkari Entegre Katı Atık Projesinin mastır planı, fizibilite raporu ve fayda-maliyet analiz çalışmaları ve tasarım dökümanları tamamlanarak onaylanmıştır. Tüm belediyeler vahşi çöp depolama sahası kullanmaktadır.

İlde, üretilen belediye atık miktarı ve toplanan atık miktarı aşağıdaki tabloda verilmiştir. Belediye bulunan yerlerde atık toplama hizmetleri verilmektedir. Belediye mücavir alan dışındaki yerlerde ise atıkların toplanma hizmeti il özel idaresi tarafından yapılmaktadır. İlde katı atıkların düzenli depolanması ile ilgili proje aşaması bitmiş inşaat ihale aşamasındadır. Tüm belediyeler vahşi çöp depolama sahası kullanmaktadır.

Grafik 18 – Hakkari ilinin atık kompozisyonu

Katı Atık Kontrol Yönetmeliğinin uygulanması ve denetimi çalışmaları Hakkari Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. İlde, Hakkâri İli Belediyeleri ve İl Özel İdaresi Katı Atık Yönetim Birliği 31.07.2006 tarih ve 2006/10829 sayılı Bakanlar Kurulunun kararı ile birlik kurulmuştur. Birliğin üyeleri Hakkâri Belediyesi, Yüksekova Belediyesi, Şemdinli Belediyesi, Çukurca

Belediyesi ile belde belediyelerden Büyükçiftlik, Durankaya, Derecik, Esendere Belde Belediyeleri ve İl Özel İdaresinden oluşmaktadır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Avrupa Birliği Yatırımlar Dairesi Başkanlığı tarafından Çevre Operasyonel Programı kapsamında Katı Atık Ulusal Önceliklendirme Listesine alınmış olup, Hakkari Merkez Akçalı ve Bağışlı köyleri arasında temin edilen saha üzerinde Hakkari Entegre Katı Atık Projesinin mastır planı, fizibilite raporu ve fayda-maliyet analiz çalışmaları ve tasarım dökümanları tamamlanarak onaylanmıştır. Söz konusu proje katı atık düzenli depolama sahası, sızıntı suyu arıtma tesisi, kompost tesisi, ambalaj atıkları toplama ayırma tesisi mevcut düzensiz depolama sahalarının rehabilitasyonu bileşenleri içermektedir.

Hakkâri İli Belediyeleri ve İl Özel İdaresi Katı Atık Birliği Başkanlığı 2006 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile kurularak çalışmalarına başlamıştır. Birliğin çalışma alanı il sınırları içerisinde ortaya çıkan atıkların düzenli toplanıp depolanmasını sağlamaktır. Katı atık düzenli depolanma alan kamulaştırması bitirilmiştir. ÇED ve uygulama projesi çalışmaları bitirilmiş olup, inşaat ihalesi aşamasına gelinmiştir. Proje kapsamında atıkların düzenli depolanması, tıbbi atıkların sterilizasyon tesisi, geri dönüşüm tesisi, kompost tesisi, atıksu arıtma tesisi yer almaktadır. Proje Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Avrupa Yatırımları Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir.

Çizelge 309 – Hakkâri ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde, ambalaj üretimi yapan tesis ve ambalaj atığı geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Hakkâri ilinde 2016 yılında 300 kg atık motor yağ toplanmıştır.

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde yapılan çalışmalar çerçevesinde; Bakanlığımız tarafından Belediyeler için Belediye Tıbbi Atık Bilgi Formu ve Sağlık Kuruluşları için Tıbbi Atık Bilgi Formunu 25.09.2006 tarihinde Belediye ve yatak ünitesine sahip sağlık kuruluşlarını denetleyerek tıbbi atık envanteri çıkarılmıştır. Hastane atıklarının evsel atıklardan ayrı toplanması ve Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında denetimler yapılmaktadır. Merkez ilçe ve diğer ilçelerimizde tıbbi atıklar ayrı toplanıp Van ilinde bulunan sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. Tıbbi atıkların alındığına dair ulusal atık taşıma formu kesilmektedir. 20 yatak ve üzerine sahip sağlık ünitelerden devlet hastanelerinde tıbbi atık geçici depolama yeri yapılmıştır. 2016 yılında 203,465 ton tıbbi atık toplanarak Van ilinde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2016 yılı sonu itibari ile il sınırları içerisinde milli park, tabiat parkı ve tabiat anıtı bulunmamaktadır. İlde tek korunan alan olarak Yüksekova Nehil Sazlığı bulunmaktadır. Yüksekova Nehil Sazlığı: Hakkâri'nin Yüksekova ilçesinde bulunan Yüksekova- Nehil sazlığı 24.900 ha'lık alana sahiptir. Ulusal Sulak Alan Komisyonunun 2008 yılı II. Olağan Toplantısında Onaylanmış ve koruma altına alınmıştır. Alanda yapılan kuş gözlemlerinde çok sayıda kuşa rastlanmıştır. Bu sazlık Su Kuşları Temelinde Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan olarak değerlendirilmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 310– Hakkâri ilin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

HAKKARI	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.362,24	0,19	1.838,99	0,26	1.747,34	0,25	2.174,87	0,31
2) Tarımsal Alanlar	50.519,51	7,09	50.092,3	7,03	58.548,10	8,28	58.429,93	8,27
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	654.561,81	91,81	654.512,33	91,81	640.295,51	90,59	640.221,12	90,58
4) Sulak Alanlar	41.10,58	0,58	4.110,58	0,58	4.426,07	0,63	4.184,83	0,59
5) Su Yapıları	23.79,83	0,33	2.379,83	0,33	1.818,06	0,26	1.824,34	0,26
TOPLAM	712.933,97	100,00	712.934,03	100,00	706.835,08	100,00	706.835,09	100,00

Hakkâri ili ile ilgili 1/100.000 lik Çevre Düzen planı 2012 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından tasdik edilerek yürürlüğe girmiştir. Çalışmalar bu planlar dahilinde yürütülmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 311 – Hakkâri ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Hakkari ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	1	0	0	1	0	0	0	2
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 312 –Hakkâri ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Hakkâri ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	2	2
Çevre İzni Belgesi	0	4	4
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	6	6

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 313 - Hakkâri ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Hakkari ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	0
Ani (plansız) denetimler	15
Genel toplam	15

Çizelge 313 – Hakkâri ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Hakkari ÇŞİM, 2017) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
9	0,0

Çizelge 314 – Hakkâri ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Hakkâri ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	613.752	0	0	0	0	613.752
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	0	0	0	1

31. HATAY

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Hatay ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 315'de verilmektedir.

Çizelge 315 – Hatay ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

Antakya	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	35	-	104	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	29	-	125	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	-	65	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	2	-	67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	-	59	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	1	-	52	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	-	56	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	1	-	85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	-	87	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	16	-	116	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	22	-	104	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İskenderun	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	21	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	21	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	17	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	26	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	15	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	17	-	43	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	11	-	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	8	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	15	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	17	-	44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	16	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	14	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 22 adet egzoz emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2016 yılında 134.200 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde 15 Belediye içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet vermektedir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 1.533,507'tür. Antakya merkez ve Samandağ ilçesi ile Antakya Samandağ arasındaki beldelerin içme suyunu temin üzere Sulama- İçme suyu-Enerji-Taşkın Koruma amaçlı Büyükbaraçay Projesi geliştirilmiştir. Büyükbaraçay Barajı ve Hatay İçme Suyu Arıtma Tesisi inşaatı devam etmektedir.

İlin toplam belediye sayısı 16 olup, atıksu arıtma tesisi sayısı ilçe bazında 6 adettir (TÜİK, 2016). İlde Antakya Belediyesinin Atıksu Arıtma Tesisi damlatmalı filtre (biyolojik filtrasyon) esasına göre kurulmuş olan atık su arıtma tesisi kullanılmaktadır.

İlde 3 adet Organize Sanayi bölgesi bulunmaktadır. Antakya ve İskenderun Organize Sanayi Bölgelerinin atıksu arıtma tesisleri ile ilgili bilgiler Çizelge 317'de yer almaktadır. Payas OSB' ye ait evsel atıksular belediyenin arıtma tesisine gönderilmekte olup, OSB' de yer alan demir çelik tesislerinde sadece soğutma suyu oluşmaktadır. Endüstriyel atıksular için mevcut çökeltme havuzu bulunmakta ve söz konusu soğutma suları geri devrettirilmektedir.

Çizelge 316 – Hatay ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Antakya	X			Biyolojik	28.800		200.000	8
	Defne		X		Biyolojik	74.800			
	Antakya (Narlıca)		X		Biyolojik	20.061		160.220	
İlçeler	Belen			X					
	Belen (TOKİ)	X			Biyolojik	400		25.000	
	Arsuz			X					
	Erzin		X		İleri	10.079		41.233	
	İskenderun	X			İleri	57.000		244.970	16
	İskenderun (Sarıseki)		X		Biyolojik	1.000		8.000	
	İskenderun (Denizciler)	X			Biyolojik	7.760		48.500	3
	İskenderun (Karayılan)	X			Biyolojik	586		4.900	
	Payas	X			Biyolojik	1.800		12.000	
	Payas Ek	X			Biyolojik	5.500		35.000	0,5
	Altınözü		X		Biyolojik	3.200		61.341	
	Hassa		X		Biyolojik	4.000		40.000	
	Kırıkhan		X		İleri	12.250		10.000	
	Kumlu		X		Biyolojik	4.000		20.000	
	Dört Yol	X			İleri	12.769		100.000	3
	Samandağ	X			İleri	8.051,52		53.000	3,5
	Yayladağı			X				27.800	
Reyhanlı		X		İleri	8.800		80.000		

Çizelge 317 – Hatay ilinde 2016 Yılı OSB’lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Antakya OSB, İskenderun OSB, 2016)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Antakya OSB	Faaliyette	800	Biyolojik + Kimyasal	0,25	Karasu Kanalı
İskenderun OSB	Faaliyette	3500	Kimyasal	2,5	Mersin Çayı

İlde 100 ton/yıl, 30 ton/yıl ve 10 ton/yıl (3 adet), 29 ton/yıl kapasiteli altı adet alabalık işletmesi, 561 ton/yıl ve 950 ton/yıl ve 29 ton/yıl kapasiteli denizde kafeslerde ve gölette çipura ve levrek yetiştiriciliği yapan 3 işletme faaliyet göstermektedir.

3. Atık

İlde, İskenderun Düğün Yurdu Mevkii ile Antakya Gökçeğöz Mevkiinde olmak üzere iki adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. İskenderun’daki evsel atıklardan sızan sular toplanarak paket arıtma sistemi ile arıtılmaktadır. Antakya sınırlarında da sızıntı suları toplanarak Hatay Büyükşehir Belediyesine ait arıtma tesisine gönderilmektedir.

İlin Antakya ilçesine bağlı Serinyol Mahallesi sınırları içerisinde İskenderun Karayolu üzerinde Karayolları 53. Bölge Şefliğine ait yolun sağ ve sol tarafında bulunan kum ocakları ile Karlısu Mahallesinde bulunan Büyükşehir Belediyesine ait hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atık döküm alanları bulunmaktadır.

Çizelge 318– Hatay ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	8
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Dönüşüm Tesisi Sayısı	7

İlde 8 toplama ayırma tesisi, 2 tedarikçi, 7 geri kazanım tesisi, 22 ambalaj üreticisi ve 147 piyasaya süren tesis bulunmaktadır. İlde bulunan Antakya, Altınözü, Defne, Hassa, Kumlu, Kırıkhan, Reyhanlı, Samandağ ilçeleri ile İskenderun Körfez Katı Atık Birliği'ne (İskenderun, Belen, Dörtüyl, Payas, Erzin, Arsuz ilçeleri) ait ambalaj atığı yönetim planları onaylanmış ve bu ilçelerde özellikle hanelerden oluşan ambalaj atıklarının toplanması çalışmaları başlatılmıştır.

İlde Bertaraf Tesisi bulunmamakta olup, 7 (yedi) adet Atık Yakma ve Beraber Yakma Tesisi ve 1 (bir) adet Atıktan Türetilmiş Yakıt (ATY) Hazırlama Tesisi bulunmaktadır. Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında Hatay'da toplam 39.637,07 ton tehlikeli atığın oluştuğu beyan edilmiş olup bu atığın 37.677,54 tonu geri kazanılmış, 1.389,93 tonu bertaraf edilmiş, 286,34 tonu ihraç edilmiş ve 283,25 tonu da stokta bulunmaktadır.

“Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik” çerçevesinde ilde 2016 yılında 414,075 ton atık motor yağı, 859,286 ton atık endüstriyel yağ toplanmış bu yağı 987,02 tonu lisanslı geri kazanım tesislerine gönderilmiş, 286,34 tonu ihraç edilmiş ve 69,27 tonu stokta bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Hatay'da 2016 yılında toplam 27.357 kg atık akü oluştuğu, 36.216 kg atık pil oluştuğu beyan edilmiştir.

Hatay ilinde 2016 yılında 63.987 kg kullanılmış kızartmalık yağ, 0,085 kg da kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır. İl genelinde 2016 yılında toplanan ömrünü tamamlamış lastik miktarı 176 tondur.

Çizelge 319 - Hatay ilinde 2016 Yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf yöntemi (Hatay ÇŞİM 2016)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
İSDEMİR A.Ş.	16.244.121	944.056	R4
EKİNCİLER A.Ş.	782.396	114.585	R4
YAZICI DEMİR ÇELİK A.Ş.	1.062.116	166.581	R4
NURSAN METALURJİ A.Ş.	-	-	-
MMK METALURJİ A.Ş.	-	-	-
EGEMEN METALURJİ SAN. VE TİC. A.Ş.	145.514	5.073	R12
KILIÇLAR HURDACILIK SAN VE TİC. A.Ş.	-	-	-
TOPLAM	9.767.404	1.125.214	

Çizelge 320 - Hatay ilinde Bulunan Termik Santrallerde oluşan cüruf ve uçucu kül miktarları (Hatay ÇŞİM, 2017)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
ATLAS ENERJİ ÜRETİM A.Ş.	3.424.287	33.497,930	219.470,150
TOPLAM	3.424.287	33.497,930	219.470,150

Hatay ilinde, 2016 yılı içerisinde toplanan tıbbi atık miktarı 1.499,974 ton miktarındadır. Toplanan tıbbi atıklar tıbbi atık sterilizasyon tesisinde sterilize edildikten sonra katı atık düzenli depolama tesisinde düzenli depolanmaktadır. Toplanan tıbbi atıkların %100 bertaraf edilmektedir. Tıbbi atık taşıma aracı sayısı 4 adettir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bitki ve orman topluluklarının özellikleri ve çeşitleri ile Hatay ili oldukça zengin bir flora ve vejetasyona sahiptir. WWF (Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı) tarafından belirlenen Avrupa'nın biyolojik çeşitlilik bakımından en değerli ve acil olarak korunması gereken 100 ormanından “Avrupa Ormanlarının Sıcak Noktaları” bir tanesi de Amanos Dağlarıdır. Amanos Dağlarında yapılan floristik

çalışmalarda 91 familya 419 cins 880 tür ve türaltı takson tanımlanmıştır. Türkiye florasında 850 cins tanımlanmıştır. Amanosların Türkiye’de bulunan bitki cinslerinin yarısını içerdiği görülmektedir.

Hatay’da doğal olarak yetişen çiçekli bitki sayısı yaklaşık olarak 1.500 civarındadır. Bu türlerden 185 tanesi endemiktir. Bu endemik türlerden bir kısmı da Türkiye’de sadece Hatay’da doğal olarak yetişirler. İlin Samandağ ilçesi Musa dağında Şimşir ağaçlarından oluşan gen koruma ormanı bulunmaktadır. Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesince Musadağı bölgesinde 15 adet endemik bitki tespit edilmiştir.

İl süzülerek uçan kuşların toplu olarak geçiş yaptıkları yeryüzündeki önemli 3 ana kuş göç yollarının en büyüğü üzerinde bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde 3 adet endemik faunaya rastlanmıştır. Hatay dağ ceylanı türünün nesli tehlike altındadır. 2010 yılında yapılan envanter neticesinde 150 adet dağ ceylanı sayılmıştır. Diğer bir tür olan Çizgili Anadolu sırtlanı ise 2010 sayımlarına göre 36 adet gözlenmiştir.

Samandağ kumsalları 14 km uzunluğunda olup deniz kaplumbağası (Caretta caretta, chelonia mydas) yuvalama alanı olarak korunmaktadır. İlde bulunan yaban keçisi, karaca, sincap, yaban domuzu, tilki, çakal, kurt, porsuk, oklu kirpi, türlerinin de en önemli fauna türleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hatay ili sınırları içerisinde 3 adet tabiatı koruma alanı (1-Tekkoz, 2-Kengerlidüz ve 3-Habibineccar Dağı), 1 adet tabiat parkı ve 2 adet yaban hayatı geliştirme sahası (İskenderun-Arsuz YHGS, Altınözü YHGS) bulunmaktadır.

TEKKOZ ve KENGERLİDÜZ TABİATI KORUMA ALANI	
Kuruluşu	29.05.1987
Alanı	172 (60,5+111,5) ha
Konumu	Akdeniz bölgesinde, Hatay ili, Erzin ilçesi sınırları içerisinde.
Kaynak Değerleri	Alanlar birbirine yakın konumda Hatay ili Dört Yol ilçesi, Kızlarçayı ve Küllü Köyleri sınırlarında, Dört Yol ilçesine 30 km mesafede olup 60,5 ha ve 111,5 ha olmak üzere toplam 172 ha’dır. Doğu Kayını (Fagus orientalis)’nın dünyadaki en güney noktasındaki saf ve karışık mescereleri ile relikt ve izole yayılış göstermektedir. Ayrıca zengin bitki ve hayvan topluluğuna sahip oluşu ile nadir ve eşsiz bir orman ekosistemi özelliğine sahip bulunmaktadır.

HABİBİ NECCAR TABİATI KORUMA ALANI	
Kuruluşu	31.12.1993
Alanı	118 ha
Konumu	Akdeniz bölgesinde, Hatay ili, merkez ilçesi sınırları içerisinde.
Kaynak Değerleri	Saha, kültürel değerler bakımından oldukça zengindir. Bunlardan Sen Piyer Kilisesi kayalara oyularak yapılmış bir Hristiyan kilisesidir. Yine bu alanda yer alan Karon (Charon) Anıtı; Sen Piyer kilisesinin 200 m kuzeyinde yer almakta ve mitolojide “cehennem kayıkçısı” olarak bilinen karon’un kayalara oyulmuş dev bir büstüdür. Ayrıca Sen Piyer kilisesinin içindeki Günahkarlar Hamamı Antiokus I. tarafından M.Ö. 3.yüzyılda yaptırılmıştır.

Belen Geçidi Tabiat Parkı: Antakya-İskenderun Karayolu Belen Gediği mevkiinde olup, ilin Belen ilçesi sınırları dahilindedir. 450 dekar alana sahip olup 2014 yılında ilan edilmiştir. Kaynak değeri Kuş Gözlemciliğidir. Alandan göç kuşlarını en yakın mesafeden izleme imkanı bulunmaktadır. Alana ait gelişim planı yapım aşamasındadır

Çizelge 321 - Hatay ili tabiat varlıkları listesi

İLİ	İLÇESİ	SİT ALANININ ADI	SİT ALANININ ADRESİ	SİT ALANI TÜRÜ	ALT ADI (Doğal, kentsel, arkeolojik, tarihi)	NİTELİĞİ
HATAY	ANTAKYA	Anıt Ağaç	Dervişli Köyü	Anıt Ağaç	Doğal	Çınar Ağacı
HATAY	ANTAKYA	Harbiye Şelaleler Mintikası Doğal Sit Alanı	Harbiye	1-. Derece Doğal ve Tarihi sit alanı	Doğal-Tarihi	Şelale
HATAY	ANTAKYA	I. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	Kuruyer Köyü, Haraparası Mevkii	I. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	Doğal	
HATAY	ANTAKYA	Mağara	Hanyolu Köyü, Yakacık Mevkii, 698 nolu parsel	Kültür ve Tabiat Varlığı	Kültür-Tabiat	Mağara
HATAY	ANTAKYA	Harbiye Şelalesi	Harbiye Beldesi, Kariyer Mah. Şelaleler Mintikası 1728 ve 1737 nolu parseller	1. derece sit alanı	Doğal-Tarihi	Şelala
HATAY	ANTAKYA	Harbiye Şelalesi	Harbiye Beldesi, Kariyer Mah. Şelaleler Mintikası	1. Derece Doğal ve Tarihi sit alanı	Doğal-Tarihi	Şelale
HATAY	ANTAKYA	Harbiye Şelalesi	Harbiye Beldesi, Kariyer Mah. Şelaleler Mintikası		Doğal-Tarihi	Şelale
HATAY	Samandağ	Çınar (Musa) Ağacı	Hıdırbey Köyü	Anıt Ağaç (2000 yıllık çınar ağacı)	Doğal	2000 Yıllık Çınar Ağacı (Musa Ağacı)
HATAY	İskenderun	Azganlık Sulak Alanı	Azganlık Beldesi		Doğal	Sazlık, Bataklı ve Göl
HATAY	Belen	Harnıp Ağacı	Belen İlçesi özel mülkiyete ait 1556 ada 1 parsel	Anıt Ağaç	Doğal	Harnıp Ağacı
HATAY	Dört Yol	Anıt Ağaç	Payas Beldesi, Sarı Selim Camii avlusunda bulunan anıt ağaç olarak tescilli zeytin ağacı		Doğal	Zeytin Ağacı
HATAY	Kırıkhan	Doğal sit alanı ve Koruma alanı	Gölbaşı Köyü Kalakamberli Köyü Hırsızpınar Köyü		Doğal	Sulak Alan
HATAY	Samandağ	Anıt Ağaç	Hıdırbey Köyü		Doğal	Çınar Ağacı
HATAY	Reyhanlı	Yenişehir Gölü	Yenişehir Mah. Yenişehir Gölü	I. Derece Doğal Sit	Doğal	Göl

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 322 - Hatay ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

HATAY	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.493,40	2,80	18.608,15	3,36	23.235,66	4,22	23.240,21	4,22
2) Tarımsal Alanlar	287.513,26	51,95	284.896,36	51,48	283.171,19	51,41	283.176,32	51,41
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	249.645,00	45,11	248.765,53	44,95	242.947,75	44,11	242.942,61	44,11
4) Sulak Alanlar	443,97	0,08	443,97	0,08	613,57	0,11	613,57	0,11
5) Su Yapıları	318,42	0,06	700,26	0,13	820,04	0,15	820,04	0,15
TOPLAM	553.414,05	100,00	553.414,27	100,00	550.788,21	100,00	550.792,75	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 323 – Hatay ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Hatay ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	18	1	9	13	7	0	4	52
ÇED Gereklidir	3	0	1	0	0	0	0	4
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	1	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 324 – Hatay ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Hatay ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	7	33	40
Çevre İzni Belgesi	2	52	54
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	9	1	10
TOPLAM	18	86	104

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 325 – Hatay ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Hatay ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam
Planlı denetimler	288
Ani (plansız) denetimler	709
Genel toplam	997

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 326 – Hatay ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Hatay ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	144.095,18	242.881,00	49.095,00	0	310.476,00	182.988,00	0	929.535,18
Uygulanan Ceza Sayısı	37	5	1	0	12	9	0	64

İlde 2016 yılında 3 adet tesisin faaliyeti, Çevre Kanunu ve bağlı Yönetmeliklere aykırı faaliyette bulunulması nedeniyle durdurulmuştur.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında il sınırları içerisinde 11 adet üst seviye, 4 adet de alt seviye olmak üzere toplam 15 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

32. ISPARTA

1. Hava Kalitesi

Isparta da 2016 yılında konutlarda 64.611,013 m³, sanayide 11.623,159 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Isparta ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 327’de verilmektedir.

Çizelge 327 – Isparta ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

ISPARTA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	14	-	59	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	16	-	71	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10	-	49	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	-	55	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	9	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	8	-	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	10	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	11	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	10	-	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	10	-	60	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	22	-	106	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	25	-	82	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Isparta ilinde emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 14 adet istasyon vardır. Egzoz ölçüm istasyonları tarafından 51.348 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Merkez belediyede bir adet içmesuyu arıtma tesisi mevcut olup, Eğirdir Gölü ve Darıderesi Göletinden içme kullanma suyu temin edilmektedir. İlde, içme ve kullanma suyu % 86 oranında göl-göletlerden, % 14 oranında kuyulardan temin edilmektedir.

Isparta ili Merkez, Atabey, Eğirdir, Gönen, Keçiborlu, Aksu, Gelendost, Yalvaç, Şarkikaraağaç, Sütçüler, Yenişarbademli olmak 11 Belediyenin tamamının kanalizasyon sistemi mevcuttur. Uluborlu ve Senirkent İlçelerinde ise kanalizasyon sistemi yapım aşamasındadır.

Çizelge 328 –Isparta ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Artırılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi								
Isparta	X			Fiziksel+ Biyolojik	34.000	34.000	220.332	8,22
İlçeler	Eğirdir	X		Fiziksel+ Biyolojik	7.944,7	7.944,7	17.660	1,64
	Yalvaç	X		Fiziksel+ Biyolojik	5.000		21.316	1,096
	Sütçüler	X		Fiziksel	2.500	2.500	2.484	
	Gelendost	X		Fiziksel+ Biyolojik	500	500	5.532	
	Yenişarbademli		X			-	1.974	
	Gönen		X				3.369	

Süleyman Demirel OSB'nin fiziksel, kimyasal, biyolojik ve kum filtreli ileri arıtma teknolojisine sahip atık su arıtma tesisi mevcuttur. Yine Isparta İli Antalya yolu üzerinde faaliyet gösteren Deri İhtisas Organize Sanayi bölgesine ait fiziksel+biyolojik+kimyasal atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 329 –Isparta ilinde OSB’lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Süleyman Demirel OSB	Faal	4.000	Fiziksel+Biyolojik+Kimyasal	3,650
Isparta Deri OSB	Faal	3.000	Biyolojik+Kimyasal	4,5 (1.kademe 24)

İlde alabalık tesisleri bulunmaktadır. Eğirdir, Beyşehir ve Karacaören I. Baraj Gölleri yanında 44 adet gölete sahiptir. İlde 85 adet 5.000 ton /yıl kapasiteli alabalık üretim tesisi ve 4 adet işleme tesisi bulunmaktadır. Tesislerde 97.000.000 adet yavru üretilmektedir.

3. Atık

İlde Gönen İlçesi, Koçtepe Köyü sınırları içerisinde kurulu olan Göller Bölgesi Belediyeler Birliğine ait Düzenli Katı Atık Depolama Tesisinde 14 adet İlçe Belediyesine ait atıklar bu tesiste bertaraf edilmektedir. 2004 yılından itibaren evsel atık depolanmaya başlamıştır. Göller Bölgesi Belediyeler Birliği ve İl Özel İdaresi köylerin atıklarını bu tesise göndermektedir. 2016 Yılında toplam 116.536,75 ton çöp İl Özel İdaresi tarafından çöp depolama alanına getirilmiştir.

2022 yılına kadar yaklaşık 3.500.000 m³ atık depolayabilecek kapasitede ve 3 ayrı etaptan oluşacak olan tesis için 1. Etap sahadan 2. Etap sahaya geçilmiştir. Tesis II. Sınıf Düzenli Depolama niteliği taşımaktadır.

İlde kayıt altına alınan 12 ambalaj üreticisi, 298 piyasaya süren işletme ve 1 adet Geri Dönüşüm Tesisi ile 2 adet Lisanslı Ambalaj Toplama Ayrırma Tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 330 – Isparta ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1 adet faal, 1 adet planlanan
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayrırma Tesisi	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

İlde lisanslı tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisi bulunmamakta olup, toplam 2.137,254 ton tehlikeli atık toplanmıştır.

2016 yılında Isparta’da 50,695 ton atık motor yağı, 119,278 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. İlde 2016 yılında toplanan atık yağın 169,172 tonu geri kazanılmış, 0,801 tonu nihai olarak bertaraf edilmiştir.

İlde; 2016 yılında 559 kg atık pil, 402.850 kg atık akümülatör olmak üzere Atık Yönetim Uygulaması üzerinden beyan yapılmıştır. 44,173 ton bitkisel atık yağ toplanmış olup, toplanan ömrünü tamamlamış lastiklerden 39,150 ton geri kazanım tesislerine, 4,300 tonu çimento fabrikasına gönderilmiştir.

İlde 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi ve 1 adet lisanslı tıbbi atık taşıma aracı bulunmaktadır. 2016 yılı içerisinde sağlık kuruluşlarından toplanan 657,796 ton tıbbi atığın sterilizasyonu gerçekleştirilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Türkiye'nin 122 Önemli Bitki Alanı kategorisine giren Barla Dağı, Dedegöl Dağları Isparta, Eğirdir ve Kovada gölü arasında kalan bölgede yer almaktadır. Bu alanlar "Endemik" bitki türleri açısından zengin olup, Kermes Meşesi (Quercus coccifera) ağırlıklı "maki kuşağı" dağın güney, doğu ve kuzey taraflarında 870-1.300 m arasında yer alır. Bu kuşaktaki diğer odunsu bitkiler arasında Crataegus monogyna, Jasminium fruticans, Juniperus oxycedrus, Lonicera etrusca ve Palirus spina-christi sayılabilir. Dağın güneydoğusunda yer alan maki topluluğu, içerdiği zengin Cyclamen mirabile

populasyonları nedeni ile önemlidir. Türkiye'ye endemik ve nadir *C.mirabile*'nin asıl yayılış alanı, batıda Büyük Menderes Nehri'nin aşağı çığırındaki alçak tepelerdir. Bu nedenle türün bu alandaki kopuk popülasyonları çok önemlidir.

Küresel Ölçekte Tehlike Altındaki Türler; *Aethionema thesifolium* (EN-V**), *Olymposciadum caespitosum* (EN-V), *Cyclamen mirabile* (EN-V).

Avrupa Ölçeğinde Tehlike Altındaki Türler; *Alkanna phrygia* (EN-R), *Asperula nitida* ssp.*hirtella* (RN-R), *Astragalus gilvus* (EN-R), *Asyneuma compactum* (EN-R), *Campanulamacrostylyla* (EN-R), *Dianthus erinaceus* (EN-R*) ve diğer 18 tür (Bu türler Isparta İli Endemik Bitki Listesinde yer almaktadır).

Isparta ili sınırları içerisinde yer alan "Dedegöl Dağları"; Beyşehir gölünün batısında yaklaşık 60 km uzanan bir dağ silsilesidir. Bitki örtüsü, dağlık göknar-sedir-çam ormanı (-2000m.) ve ağaç sınırının üzerinde açık alpin mera, taşlık yamaç ve sarp kayalık bitki topluluklarından oluşur. Endemik bitkiler bakımından zengin florası, ülke çapında nadir 52 takson içerir. Bunlardan 6'sı birkaç istisna dışında, yalnızca Dedegöl Dağları'na özgüdür.

Dedegöl Dağları florası, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinin arasındaki sınırdaki bulunmasının etkilerini taşır. Kapız Nehri'nin doğduğu yerdeki derin vadiler, nadir/ veya endemik bitkiler bakımından çok zengindir (Güner, A. 2005).

Küresel Ölçekte Tehlike Altındaki Türler; *Acer hyrcanum* ssp. *sphaerocaryum* (EN, V),

Avrupa Ölçeğinde Tehlike Altındaki Türler; 49 takson

Ulusal Ölçekte Tehlike Altındaki Türler; *Amelanchier parviflora* var. *dentata* (EN-R*) ve *Micromeria cristata* (EN-R) tehlike altındaki türlerdir (WWF-Türkiye, 2005).

Isparta ili sınırları içerisinde Eğreltiotları'ndan (Pteridophyta) 3 familya, 3 cinse ait 7 tür, Yarıaçık tohumlu bitkilerden (Gymnospermae) 2 familya ve 3 cinse ait 7 tür ve alttür, Tohumlu Bitkilerden (Angiospermae) 76 familya ait toplam 1566 tür ve alttür seviyesinde bitki tespit edilmiştir. Tıbbi önemi olan bitkilerin sayısı 64 (Tablo 2.92), ekonomik olanlar ise 103'dir (Tablo 2.93). Tespit edilen 301 Endemik bitkinin kategorileri ise şöyledir; 21 EN, 4 CR, 23 VU, 3 DD, 30 LR (cd), 38 LR (nt) ve 182 LR (lc)'dir.

Isparta ili sınırları içerisinde 2 adet Milli Park bulunmaktadır.

Kovada Milli Parkı; Eğirdir ve Sütçüler sınırları içerisinde 6.534,0 ha (4.722,0 ha orman alanı) (810,5 ha göl alanı) (1.001,5 ha ziraat arazisi) alana sahiptir. 1970'te milli park olarak ilan edilmiştir. 23.06.2008 tarihinde Uzun Devreli Gelişim Planı (UDGP) onaylanmıştır. Eğirdir İlçesine; Kırıntı, Yuvalı, Serpil, Yukarıgökde, Akbelenli köyleri, Sütçüler Karadiken köylerinin tamamı veya bir kısmı bağlıdır.

Kızıldağ Milli Parkı; Isparta ve Konya ili sınırları içerisinde Şarkikararağaç, Yenişarbademli ve Kurucuova ilçe sınırlarında bulunan parkın alanı 59.600 ha (orman: 25.500 ha, açıklık: 17.356 ha, göl: 16.744 ha) olup, 20.02.1993 tarihinde Milli Park Alanı olarak ilan edilmiştir. 16.06.2008 tarihinde Uzun Devreli Gelişim Planı (UDGP) onaylanmıştır.

Çizelge 331 - Isparta ilinde bulunan sulak alan listesi (Orman ve Su İşleri 6. Bölge Müdürlüğü, 2017)

Sıra No	İSİM	ALANI (Hektar)
1	Eğirdir Gölü	48.700
2	Gölcük Gölü	76
3	Kovada Gölü	900
4	Beyşehir Gölü	65.600
5	Karagöl	0,25

Fotoğraf 27 - Yazılı Kanyon Tabiat Parkı

Çizelge 332 - Isparta il sınırları içerisinde bulunan tabiat anıtı statüsüne sahip anıt ağaç listesi

Sıra no	Adı	İli	İlçesi	Yaş	Boy (m)	Çap (cm)	Çevre (cm)	Tescil tarihi
1	Barla Sediri	Isparta	Senirkent	320	15	190	570	1994
2	Ulu Ardiç	Isparta	Sütçüler	1000	27	250	785	1999
3	Çatalçam	Isparta	Sütçüler	650-700	22	188	590	1995
4	Anadolu Kestanesi	Isparta	Sütçüler	190	12	100	314	2002
5	Boylu Ardiç	Isparta	Sütçüler	450	16	150	471	2002
6	Yaz İhlamuru	Isparta	Sütçüler	320	10	108	399	2002
7	Toros Sediri	Isparta	Senirkent	740	22	172	540	2002
8	Ana Sedir	Isparta	Senirkent	614	20	216	680	2002
9	Toros Sediri	Isparta	Senirkent	655	20	216	680	2002
10	Toros Sediri	Isparta	Senirkent	682	22	184	580	2002
11	Boylu Ardiç	Isparta	Uluborlu	500	13	202	634	2002
12	Doğu Çınarı	Isparta	Eğirdir	-	21	310	973	2002
13	Doğu Çınarı	Isparta	Eğirdir	200	12	190	597	2002

Zindan Deresi Mevkii, Zindan Mağarası, Eurynedon Açık hava tapınağı ve Roma Köprüsünün bulunduğu alan I. Derece Arkeolojik Sittir.

5. Arazi Kullanım

Çizelge 333 – Isparta ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ISPARTA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	7.658,11	0,87	10.097,76	1,15	10.258,21	1,15	10.458,4	1,17
2) Tarımsal Alanlar	240.428,47	27,35	238.558,52	27,14	250.130,69	27,96	249.757,45	27,89
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	564.205,76	64,18	562.921,14	64,04	563.350,49	62,98	563.019,91	62,87
4) Sulak Alanlar	3.314,02	0,38	4.719,72	0,54	5.241,07	0,59	5.630,66	0,63
5) Su Yapıları	63.461,07	7,22	62.770,37	7,14	65.541,82	7,33	66.655,85	7,44
TOPLAM	879.067,43	100,00	879.067,51	100,00	894.522,28	100,00	895.522,27	100,00

1/100.000 ölçekli Isparta–Antalya–Burdur Çevre düzeni planı 23.03.2015 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 334 – Isparta ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Isparta ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	19	1	1	4	1	1	3	30
ÇED Gereklidir	10	0	0	0	0	0	0	10
ÇED Olumlu Kararı	2	0	0	0	0	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 335 – Isparta ilinde 2016 yılında ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Isparta ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	5	5
Çevre İzni Belgesi	0	39	39
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	44	44

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 336 – Isparta ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Isparta ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	27
Ani (plansız) denetimler	432
Genel toplam	459

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
1.233	0,00

Çizelge 337 – Isparta ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Isparta ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	249.560	835.872	0	1.212.893	0	24.546	156.770	519.915	2.999.556
Uygulanan Ceza Sayısı	10	11	0	18	0	1	4	41	85

İlde 2016 yılında madencilik faaliyetinde bulunan 7 adet firmaya durdurma/kapatma kararı verilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Isparta ilinde 1 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır

33. MERSİN

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Mersin ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 338'de verilmektedir.

Çizelge 338 – Mersin ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERSİN	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	79	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	6	0	82	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	3	0	48	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	2	0	67	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	0	50	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	0	61	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	5	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	6	0	16	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Mersin ili genelinde 2016 yılında, Mersin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetkisi verilen 38 adet servis/muayene istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlar tarafından 2016 yılı içerisinde 182.028 adet taşıtın ölçümleri yapılarak egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

DSİ 6. Bölge verilerine göre; Mersin İl sınırları dâhilinde içme ve kullanma suyu temin edilen, mevcut durumda işletmede olan Mersin-Tarsus İçmesuyu Projesi I-II-III. Ünite ile Mersin ili ve Tarsus ilçesine toplam 142,5 hm³/yıl su verilmektedir.

Mersin şehrinin içme suyu Berdan Baraj gölünden sağlanmaktadır. Berdan Baraj gölünden alınan su Tarsus Berdan İçme suyu Tesislerinde arıtılmaktadır.

Berdan İçme suyu Arıtma Tesisleri her birinin kapasitesi 130.000 m³/gün olan 3 kısımdan oluşmaktadır. Tesisin toplam kapasitesi 390.000 m³/gün 'dür.

MESKİ Genel Müdürlüğü verilerine göre; Belediye tarafından temin edilen içme ve kullanma suyunun %93,66'sı baraj, %5,91'i kaynak ve %0,43'ü kuyulardan sağlanmaktadır. Ayrıca; 2016 yılı itibariyle kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %89,32'dir.

Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisleri: Mersin Büyükşehir Belediyesi mücavir alanı içinde biri Doğu'da, diğeri de Batı'da olmak üzere iki ayrı atıksu arıtma tesisinin yapımı öngörülmüştür. Karaduvar da kurulması planlanan Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisleri için 2006 yılında ihale yapılmış, Haziran 2007'de tesis inşaatına başlanmış ve 01.06.2010 tarihinde tesis tamamlanarak işletmeye açılmıştır. Meskun alanlardan cazibeli olarak Merkez Pompa İstasyonu, Karaduvar pompa istasyonu, Kazanlı Pompa İstasyonu ve Karacailyas Pompa İstasyonundan toplanan atıksular, pompalar yardımıyla basınçlandırılarak Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisine ulaştırılmaktadır. 2016 yılında Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisinde 46.291.552,00 m³ atıksu arıtılmıştır.

Çizelge 339 – Mersin ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
ii Merkez	Karaduvar AAT	X			Biyolojik+İleri	189.523	1,585	2020 yılı için 1.050.000 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır.	60
İlçeler	Tarsus AAT	X			Biyolojik	61.272	0,530	2020 yılı için 436.219 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır.	30
	Erdemli AAT	X			Biyolojik+İleri	21.972	0,151	2042 yılı için 100.000 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır.	18
	Kargıpınarı AAT	X			Biyolojik	6.000	0,069	Tesis 28.000 kişi kapasitelidir.	6
	Atakent AAT	X			Biyolojik	6.800	0,078	Tesis 28.000 kişi kapasitelidir.	8
	Silifke AAT	X			Biyolojik	21.000	0,074	2028 yılı için 180.000 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır.	15
	Narlıkuyu AAT	X			Biyolojik (Paket)	500	0,006	1.000 kişilik eşdeğer nüfusa hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır.	-
	Bozyazı AAT	X			Biyolojik (Paket)	2.652	0,030	26.462 kişi kapasite (ikinci kademe nüfus 41.264) 2047 yılı)	3

Çizelge 340 – Mersin ilinde OSB'lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Mersin Tarsus OSB	Faal	3.000	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	2
Mersin Tarsus OSB Gelişme Alanı	İnşaat	5.000	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	-

İlde 2016 yılında mavi bayrak almaya hak kazanmış 9 adet plaj bulunmaktadır.

3. Atık

Mersin Büyükşehir Belediyesine ait 2 adet düzenli depolama tesisi bulunmakta olup, bunlar Akdeniz ve Silifke ilçelerindedir.

Mersin merkez 4 ilçe (Akdeniz, Toroslar, Yenişehir ve Mezitli) ve Silifke ilçesinde düzenli depolama hizmeti verilmektedir. Tarsus dahil 2016 yılı içerisinde anılan 6 ilçede toplam; 504.126,00 ton/yıl Belediye atığı bertaraf edilmiştir.

6360 sayılı Büyükşehir Belediyeleri kanunun yürürlüğe girmesiyle kapatılan belde belediyeler ile ilçe belediyelerin kullanmakta olduğu vahşi (düzensiz) depolama alanları vardır. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ile birlikte yürütülmekte olan bu çalışmada 48 adet düzensiz depolama alanı tespit edilmiş ve ilgili mevzuat hükümleri ile çalışmalar sürdürülmektedir.

İlde bulunan katı atık düzenli depolama tesislerinde biriken/oluşan atık suların toprağı ve suları kirletmemesi için sızıntı suyu toplama boruları çöpün depolandığı yerlere teşkil edilmiştir. Toplanan sızıntı suları toplama lagünlerinde biriktirilmektedir. Lagünler geçirimsiz tabaka ve membranlarla teşkil edilmiş olup aylık olarak akredite laboratuvarlarda ölçüm yapılmaktadır.

İlçe Belediyelerinden ve vatandaşlardan gelen hafriyat atıkları dolgu alanları taleplerinin değerlendirilmesi amacıyla; Çevre Koruma ve Kontrol, Park ve Bahçeler, Zabıta, Fen İşleri, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlıkları üyeleriyle Hafriyat Değerlendirme Kurulu (HAFDEK) oluşturulmuştur.

Bu kurul tarafından 2016 yılı Ocak ayından itibaren Toroslar, Yenişehir, Akdeniz, Tarsus, Erdemli, Silifke, Anamur ve Bozyazı ilçelerimizde toplamda 15 adet Dolgu/Döküm Alanlarına izin verilmiştir. Depolama/bertarafı sağlanan atık miktarı; 2016 yılı için 209.880 m³tür.

Çizelge 341 – Mersin ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	14

İlde “Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında Atık Ambalaj Sisteminde kayıtlı 85 adet Ambalaj üreticisi tarafından 141.694.016 kg ambalaj üretilmiş, 522 adet Piyasaya Süren tarafından 32.762.702 kg ambalaj kullanılmış olup, 28 adet Tedarikçi tarafından 5.339.418 kg ambalaj tedarik edilmiştir. Ayrıca, Çevre İzin ve Lisans belgeli 19 adet ambalaj atığı Toplama ve Ayırma Tesisi tarafından 74.012.800 kg ambalaj atığı toplanılmış olup, 26 adet Çevre İzin ve Lisans Belgeli geri kazanım tesisi tarafından 53.055.565 kg ambalaj atığının geri kazanımı yapılmıştır.

Ayrıca Akdeniz, Toroslar, Yenişehir, Çamlıyayla, Tarsus, Mezitli, Mut, Anamur, Silifke, Erdemli ve Bozyazı olmak üzere toplam 11 adet ilçemizde Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanma usullerinin belirlendiği ve Bakanlığımız onaylı Ambalaj Atıkları Yönetim Planı bulunmaktadır.

2016 yılı Mersin ili sınırları içerisinde oluşan tehlikeli atık miktarı 7.516,948 tondur. Bu atıklardan 3.376,908 tonu nihai bertaraf işlemine tabi tutulmuş, 2.386,781 tonu geri kazanım tesislerinde geri kazanım işlemine tabi tutulmuş, 219,704 tonu ihraç edilmiş ve son olarak da 1.533,555 tonu tehlikeli atık nihai bertaraf işlemine tabi tutulmak üzere geçici depolanmıştır.

Mersin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü olarak; 03.08.2010 tarih ve 27661 sayılı R.G. Yayımlanarak yürürlüğe giren Eysel ve Kentsel Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanılmasına Dair Yönetmelik hükümleri kapsamında; Frito Lay Gd. San. Tic. A.Ş. "Stabilize Arıtma Çamuru İzin Belgesi" verilmiştir. Ayrıca il sınırları içerisinde bulunan MEY Alkollü içkiler A.Ş. ye ait arıtma çamurlarının Adana İli sınırları içerisinde kullanılmak istenmesi nedeniyle Adana İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü koordinasyonunda "Stabilize Arıtma Çamuru İzin Belgesi" belgesi verilmesiyle ilgili iş ve işlemlere katılım sağlanmıştır.

Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisi'nden çıkan arıtma çamurunun tarımda kullanılması ile ilgili “Eysel ve Kentsel Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanılmasına Dair Yönetmelik” (EKAÇTKDY) uyarınca gerekli analizleri akredite bir laboratuvara yaptırılmış olup söz konusu arıtma çamuru nitelikleri uygun olmasına karşın Çukurova Bölgesinde kayaç yapısında Nikel konsantrasyonu yüksek olduğundan ilgili Yönetmelik gereği tarımda kullanılamamakta ve Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik uyarınca gerekli tüm analizleri yaptırılarak Mersin Büyükşehir Belediyesi Düzenli Depolama Alanına gönderilmektedir.

Mersin Büyükşehir Belediyesinin Makine İkmal Sahası içerisinde kurulan Tehlikeli Atık Geçici Depolama Alanı için Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden 15.12.2016 tarih ve 12624 sayılı yazısı ile Tehlikeli Atık Geçici Depolama izni alınmıştır.

Mersin Büyükşehir Belediyesine bağlı İlçe Koordinasyon Müdürlüklerinin şantiyelerine araç bakım ve onarımından oluşan atıklar için Tehlikeli Atık Geçici Depolama Alanları Kurulması için Yer tespiti çalışmaları devam etmektedir.

Mersin Büyükşehir Belediyesinin faaliyetleri sonucu oluşan Atık Madeni Yağ miktarıdır. 2016 yılı oluşan atık motor yağı miktarı 7.500 lt dir. Ayrıca ilde, 2016 yılında 487,486 ton atık motor yağı, 2.644,512 ton endüstriyel yağ toplanmıştır. 46,460 ton atık akümülatör, 4.685 kg atık pil, 176,279 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2016 yılında 123.360 kg ÖTL lisanslı taşıma firması ile lisanslı bertaraf tesisine iletilmiştir.

İlde bir adet Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisi bulunmakta olup İl merkezi ve ilçelerden düzenli olarak tıbbi atıklar toplanmakta, sterilizasyon işlemine tabi tutulduktan sonra Büyükşehir Belediyesine ait II. Sınıf Katı Atık Düzenli Depolama alanında depolanmaktadır. 2016 yılında 1.803,083 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bilimsel ölçüde flora çalışmaları yürütmekte olan Türkiye Bitkileri Veri Servisi (TUBİVES) ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Mersin Şube Müdürlüğüne yapılan çalışmalara göre Mersin il sınırları içerisinde 1.726 takson bitki türünün tespiti yapılmıştır. Bu bitki türlerinden 399 âdetinin endemik olduğu kayıt altına alınmıştır. Bu bitki türlerinden 400 âdetinin endemik olduğu kayıt altına alınmıştır.

Mersin genelinde yaşamını devam ettiren yaban hayvanlarından karasal ve sucül memeli türlerinin tespiti yapılarak kayıt altına alınmıştır. Mersin yaklaşık 30 memeli türüne ev sahipliği yapmaktadır.

Mersin ili sınırları içerisinde Doğa Koruma ve Milli Parklar Mersin Şube Müdürlüğü ile Mersin Üniversitesi Rektörlüğü işbirliğiyle yapılan Protokol kapsamında 2015 yılından bu yana “**Yaban Hayatı Tespit ve İzleme Projesi**” uygulanmaya başlanılmış ve halen de devam etmektedir. Mersin il sınırları içerisinde turacus.org verilerine göre 312 kuş türünün kayıt altına alındığı bilinmektedir. Anamur, Alata, Göksu, Davultepe, Kazanlı kumsallarında Deniz Kaplumbağalarının korunması ve izlenmesi çalışmaları devam etmektedir. 2016 yılı içerisinde *C. Caretta* ve *C. Mydas* türlerine ait toplam yuva sayısı 3.935, toplam bırakılan yumurta sayısı 338.810 ve toplam çıkan yavru sayısı ise 271.048’dir.

Mersin ilinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında tescilli yapılmış herhangi bir Milli Park alanı bulunmamaktadır.

Mersin ili, Silifke ilçesi sınırları dâhilinde yer alan Ortadoğu ve Avrupa’nın en önemli sulak alanı olan Göksu Deltası, Mersin İl merkezinin 85 km batısında Silifke İlçesi’nin güney kenarında 330 17’ Kuzey, 350 59’ Doğu koordinatları arasında yer almaktadır.

Mersin ilinde 8 adet Tabiat Parkı, 4 adet tabiat anıtı, 5 adet yaban hayatı geliştirme sahası, 63 devlet avlağı/örnek avlak, 1 sulak alan, 97 diğer koruma statülerine sahip alan bulunmaktadır.

Tabiat parkları:

100. Yıl (Gümüşkum) Tabiat Parkı: Saha Giriş, günöbirlik alan ve plaj alanından oluşmaktadır. Çeşitli orman ağacı türleri gölgesinde, temiz bir sahilde günöbirlik piknik yapma imkânı bulunmaktadır. Sahada piknik üniteleri ve oto park alanları bulunmaktadır. Kaynak Değeri deniz, orman ve rekreasyonel faaliyetler olup, UDGP onay aşamasındadır. 2015 Yılı Ziyaretçi Sayısı 19.053 kişi olan saha 22,98 ha’lık alana sahiptir.

Kuyuluk Tabiat Parkı: Mersin ili Mezitli ilçesi sınırları dahilinde Mezitli-Fındıkpınarı yolunun 6. km’sinde bulunmaktadır. Saha genelinde saf kızılçam koru ormanı ile örtölmüştür. Günöbirlik piknik alanı kullanıma uygundur. Sahada kır gazinosu, spor alanları, büfe ve park bulunmaktadır. Saha 19,83 ha’lık alana sahiptir. Kaynak değeri orman ve rekreasyonel faaliyetler olup UDGP onay aşamasındadır. 2015 yılı Ziyaretçi Sayısı 19.350 kişidir.

Çamdüzü Tabiat Parkı: Silifke ilçesine 6,5 km Mut yolu üzerinde uzaklıkta bulunmaktadır. Silifke Çamdüzü Tabiat Parkı, en çok kızılçam ağaçlarından meydana gelen ormanda, rekreasyon hizmeti vermektedir. Sahada kır gazinosu, büfe ve oyun parkları bulunmaktadır. Saha 5,68 ha’lık alana sahiptir. Kaynak değeri orman ve rekreasyonel faaliyetler olup, UDGP Yapım aşamasındadır. 2015 yılı ziyaretçi sayısı 1.779 kişidir.

Erdemli Çamlığı Tabiat Parkı: Tamamı 26,14 ha olup 12,5 ha’lık kısmı günöbirlik olarak planlanmıştır. Aynı günde 400-500 adet kampçıya çadır kurma hizmeti verilebilmektedir. 11 adet karavan parkı ve 189 adetlik otomobil park yeri bulunmaktadır. Kızılçam ağaçları altında doğa ve denizin keyfini çıkarmak mümkündür. Sahada kır gazinosu, büfe, fırın ve oyun parkları bulunmaktadır. Kaynak değeri deniz, orman ve rekreasyonel faaliyetler olup, UDGP onay aşamasındadır. 2015 yılı ziyaretçi sayısı 48.554 kişidir.

Karaekşi Tabiat Parkı: Mut ilçesine 7 km uzaklıkta, içinde gökkuşağı alabalığı üretme istasyonu da bulunan doğal güzellikleriyle dikkat çeken bir piknik ve dinlenme yeridir. Sahadaki asıl ağaç türü kızılçam ve çınar olmakla birlikte birçok tür bulunmaktadır. Sahada kır gazinosu, büfe ve oyun parkları bulunmaktadır. Saha 9 ha’lık alana sahiptir. Kaynak değeri orman ve rekreasyonel faaliyetler olup, UDGP onay aşamasındadır. 2015 yılı ziyaretçi sayısı 6.210 kişidir.

Aydincık Tabiat Parkı: Silifke-Aydincık karayolunda Aydıncık İlçesine 2 km uzaklıkta kumsalı ve denizle egzotik bir özelliğe sahip 23,71 hektar genişliğinde bir tabiat parkıdır. Ayrıca su altı dalgıçlığı ve diğer su altı sporları yapabilme imkânı vardır. Sahada soyunma kabinleri, WC ve büfe

bulunmaktadır. Kaynak değeri deniz, orman ve rekreasyonel faaliyetler olup, UDGP onay aşamasındadır. 2015 yılı ziyaretçi sayısı 1.949 kişidir.

Pullu Tabiat Parkı: Mersin-Antalya D400 kara yolu üzerinde, Anamur ilçesine 8 km uzaklıkta olup yaklaşık 10,3 hektarlık bir alana sahiptir. Çevrenin tüm olumsuz etkilerinden uzak olması sebebiyle yoğun ilgi gören ender tabiat parklarımızdan biridir. Temiz ve güzel bir koyu olan sahili vardır. Sahada kır gazinosu, büfe, oyun parkları ve sıhhi tesis kompleksi bulunmaktadır. Kaynak değeri deniz, orman ve rekreasyonel faaliyetler olup, UDGP analiz aşamasındadır. 2015 yılı ziyaretçi sayısı 25.900 kişidir.

Fotoğraf 28 - Pullu Tabiat Parkı

Dikilitaş Tabiat Parkı: Mersin-Antalya D400 kara yolu üzerinde, Bozyazı ilçesine 4 km uzaklıkta olup Pullu Tabiat Parkı'nın hemen yakınında bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 33,5 hektarlık bir alana sahiptir. Masmavi bir deniz ile oluşan doğal güzellik insanların ilgisini çekmektedir. Sahada büfe, wc ve sıhhi tesis kompleksi bulunmaktadır. Kaynak değeri deniz, orman ve rekreasyonel faaliyetler olup UDGP analiz aşamasındadır. 2015 yılı ziyaretçi sayısı 3.587 kişidir.

Tabiat Anıtları:

Ana Ardiç Tabiat Anıtı: Mersin İli Çamlıyayla İlçesi Kozpınarı mevkiinde 2008 yılında Tabiat Anıtı olarak ilan edilmiştir. 1.113 yaş, 3,5 metre çap, 7,20 metre çevre ve 22 metre boy özelliklerine sahip Juniperus foetidissima (Kokulu Ardiç) dir.

Koca Katran Tabiat Anıtı: Mersin İli Çamlıyayla İlçesi Sebil Beldesi sınırları dahilindeki alan, 2008 yılında Tabiat Anıtı olarak ilan edilmiştir. 630 yaş, 2,35 metre çap, 7,10 metre çevre ve 40 metre boy özelliklerine sahip Cedrus libani (Toros Sediri) dir.

Yerköprü Şelalesi Tabiat Anıtı: Alanı 117,5 hektardır. 2001 yılında Tabiat Anıtı olarak tescil edilmiştir.

Gilindire Mağarası Tabiat Anıtı: Aydıncık ilçesinde yer alan 107 hektar büyüklüğündeki saha, su kodunun -47 m seviyesinde olan mağara, yaşanmış olan son iklim değişikliğine ilişkin Doğu Akdeniz'de bulunan tek kayıt noktasıdır.

Sulak Alanlar:

Göksu Deltası Sulak Alanı: 22.844 hektar olan alan, 1994 yılında sulak alan ilan edilmiştir. (Ramsar). Mevkii Silifke ilçesi sınırları dâhilinde yer almaktadır. Kaynak değeri su kuşları, kumullar, floradır. Yönetim Planı vardır.

Çizelge 342 - Mersin il sınırları içerisinde bulunan yaban hayatı geliştirme sahaları

Sıra no	Adı	İlçesi/mevkii	Alanı (ha)	İlanı yılı	Kaynak Değeri	Açıklama
1	Hopur–Topaşır YHGS	Tarsus/Çukubağ, Keşli ve Kuşçular	5.984	2006	Yaban Keçisi	Yönetim Planı mevcut
2	Cehennemderesi YHGS	Çamlıyayla-Toroslar Mevkii	27.610	2006	Yaban Keçisi	Yönetim Planı mevcut
3	Kadincık YHGS	Tarsus- Olukkoyağı Çamlıyayla	8.712	2005	Yaban Keçisi	Yönetim Planı mevcut
4	Hisardağı-Gedikdağı YHGS	Silifke	4.309	2006	Yaban Keçisi	Yönetim Planı mevcut
5	Kestel Dağı YHGS	Mut	4.546	2005	Yaban Keçisi	Yönetim Planı mevcut

Fotoğraf 29 - Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi (MÇŞİM, 2017)

Doğa Koruma ve Milli Parklar Mersin Şube Müdürlüğü tescilli alanlarımızdan 100. Yıl Tabiat Parkı içinde faaliyet gösteren Mersin Deniz Kaplumbağaları Kurtarma, Rehabilitasyon ve Bilgilendirme Merkezi'nde yaralı ve tedaviye ihtiyaç olan deniz kaplumbağalarının bakımı ve rehabilitasyon çalışmaları devam etmektedir.

Mersin İli Anamur, Alata, Göksu, Davultepe, Kazanlı kumsallarında 2016 yılı üreme sezonunda 1.823 adet *Caretta caretta* yuvalaması olduğu görülmüş 127.610 adet yumurta bıraktığı gözlemlenmiştir. Bu yuvalardan ise 102.088 *Caretta caretta* yavru çıkışı olduğu tespit edilmiştir. Diğer deniz kaplumbağa türlerimizden 2.112 adet *Chelonia mydas* yuvalaması olduğu görülmüş 211.200 adet yumurta bıraktığı gözlemlenmiştir. Bu yuvalardan ise 168.960 adet *Chelonia mydas* yavru çıkışı olduğu tespit edilmiştir.

Üreme Alanları:

- Kazanlı Kumsalı (Mersin),
- Alata Kumsalı (Erdemli),
- Göksu Deltası (Silifke),
- Anamur Kumsalı,
- Davultepe Kumsalı (Mersin).

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 343 – Mersin ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

MERSİN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.899,73	1,00	21.707,33	1,36	23.457,48	1,47	25.602,64	1,60
2) Tarımsal Alanlar	401.889,00	25,19	397.105,36	24,89	504.251,74	31,52	503.943,41	31,50
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.169.319,03	73,29	1.168.156,09	73,22	1.065.315,90	66,60	1.063.479,08	66,48
4) Sulak Alanlar	2.586,91	0,16	2.580,73	0,16	1.840,11	0,12	1.840,11	0,12
5) Su Yapıları	5.770,68	0,36	5.915,78	0,37	4.728,52	0,30	4.728,52	0,30
TOPLAM	1.595.465,35	100,00	1.595.465,29	100,00	1.599.593,75	100,00	1.599.593,76	100,00

Mersin-Karaman Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli çevre düzeni planına ilişkin Danıştay 6. Dairesi tarafından verilen yürütmeyi durdurma kararlarının gereğinin yerine getirilmesi, yürütmeyi durdurma kararının gerekçesinde bahsedilen istatistiki bölge ve havza bütünlüğü hususlarındaki şekil eksikliği ve mevzuata aykırı hususların giderilmesi kapsamında; istatistiki bölgelere uygun olarak hazırlanan “Mersin-Adana Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7. Maddesi uyarınca Bakanlık Makamınının 16.09.2013 tarih ve 14398 sayılı Olur’u ile onaylanmıştır.

2025 yılı hedef alınarak hazırlanan 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı ana kararlarında Mersin İli, hizmetler ve sanayi sektörünün ön planda olacağı, ancak tarım ve sanayi sektörlerinin eşgüdümünün sağlanması yönünde tarımsal sanayinin destekleneceği bir il olarak belirlenmiştir. Mersin’in deniz turizmi potansiyelinin yanı sıra, kalkınmada önemli fırsatlar sunan kültür, inanç ve doğa turizmi potansiyelleri ile birlikte değerlendirileceği bir gelişim göstermesi desteklenmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 344 – Mersin ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Mersin ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Hayvancılık	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	30	2	15	7	4	2	1	1	62
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	7	0	0	1	2	0	1	12

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 345 – Mersin ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Mersin ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	30	34
Çevre İzni Belgesi	3	49	52
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	4	9	13
TOPLAM	11	88	99

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 346 – Mersin ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Mersin ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	94
Ani (plansız) denetimler	1.026
Genel toplam	1.120

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
28	0,00

Çizelge 347 – Mersin ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Mersin ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Atık	Toprak	ÇED	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.016,00	193.786,00	656.994,35	1.227,35	126.621,60	979.645,30
Uygulanan Ceza Sayısı	1	3	8	1	10	23

İlde, SEVESO Bildirim Sitemine kayıtlı ve bildirim yapmış 18 adet üst seviye, 4 adet alt seviye ve 47 adet kapsam dışı tesis bulunmaktadır.

34. İSTANBUL

1. Hava Kalitesi

2016 yılında İstanbul'da konutlarda 3.992.390.287,33 Sm³, sanayide 1.716.655.180 Sm³ doğal gaz kullanılmıştır. İlde evsel ısınmada 233.973 ton ithal ve yerli kömür, sanayide de 26.845 ton yerli kömür kullanılmıştır. 2016 yılında İstanbul ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 348'de verilmektedir.

Çizelge 348 – İstanbul ilinde 2016 yılı Marmara Temiz Hava Merkezi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

BAŞAKŞEHİR	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7,6	0	48,0	3	0,7	0	22,8	0	38,3	0	-	-	42,6	0
Şubat	7,7	0	62,5	7	0,7	0	26,4	0	39,3	0	-	-	44,5	0
Mart	7,2	0	77,1	8	0,8	0	24,0	0	42,2	0	-	-	52,3	0
Nisan	9,3	0	81,7	16	0,6	0	25,9	0	48,2	0	-	-	49,5	0
Mayıs	4,8	0	60,3	7	0,5	0	8,9	0	32,2	0	-	-	66,9	0
Haziran	3,8	0	57,3	4	0,5	0	9,1	0	30,7	0	-	-	59,6	0
Temmuz	1,8	0	35,6	0	0,5	0	4,0	0	17,7	0	-	-	70,4	0
Ağustos	2,0	0	44,3	0	0,5	0	4,7	0	20,6	0	-	-	78,3	0
Eylül	2,5	0	42,2	2	0,4	0	10,6	0	31,6	0	-	-	50,0	0
Ekim	2,5	0	42,6	1	0,6	0	14,2	0	23,4	0	-	-	48,8	0
Kasım	4,9	0	62,0	9	0,7	0	21,5	0	40,2	0	-	-	40,1	0
Aralık	6,5	0	40,2	1	0,6	0	15,4	0	34,6	0	-	-	39,5	0

ESENYURT	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	15,1	0	75,8	12	-	-	54,6	0	29,4	0	-	-	36,4	0
Şubat	10,6	0	103,1	15	-	-	54,2	0	30,8	0	-	-	33,6	0
Mart	6,8	0	121,7	16	-	-	56,8	0	29,9	0	-	-	36,8	0
Nisan	7,6	0	127,8	23	-	-	41,2	0	29,7	0	-	-	32,0	0
Mayıs	4,2	0	66,5	4	-	-	14,2	0	19,7	0	-	-	45,8	0
Haziran	6,0	0	69,3	9	-	-	16,3	0	18,6	0	-	-	37,0	0
Temmuz	4,2	0	47,3	1	-	-	10,1	0	13,3	0	-	-	42,2	0
Ağustos	4,4	0	48,6	2	-	-	15,7	0	18,0	0	-	-	38,8	0
Eylül	4,2	0	42,8	1	-	-	33,1	0	22,3	0	-	-	18,8	0
Ekim	3,3	0	46,8	0	-	-	44,2	0	20,6	0	-	-	20,0	0
Kasım	7,5	0	78,8	9	-	-	71,1	0	23,1	0	-	-	27,6	0
Aralık	13,6	0	67,0	8	-	-	67,7	0	23,5	0	-	-	30,2	0

KANDİLLİ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	13,4	0	41,8	1	0,9	0	52,6	0	46,6	0	-	-	-	-
Şubat	19,4	0	47,7	2	0,7	0	73,3	0	47,7	0	-	-	-	-
Mart	18,0	0	56,0	7	0,9	0	68,8	0	48,5	0	-	-	-	-
Nisan	24,9	0	55,2	4	0,7	0	61,3	0	62,3	0	-	-	-	-
Mayıs	13,3	0	40,5	2	0,4	0	36,7	0	50,4	0	-	-	-	-
Haziran	12,1	0	42,6	1	0,4	0	32,8	0	42,3	0	-	-	-	-
Temmuz	9,6	0	27,8	0	0,4	0	11,4	0	23,9	0	-	-	-	-
Ağustos	9,5	0	35,2	0	0,3	0	9,2	0	23,9	0	-	-	-	-
Eylül	5,9	0	34,0	0	0,4	0	20,9	0	33,5	0	-	-	-	-
Ekim	6,4	0	34,9	1	0,5	0	28,0	0	34,6	0	-	-	-	-
Kasım	11,9	0	51,8	5	0,9	0	56,6	0	44,3	0	-	-	-	-
Aralık	7,7	0	41,7	2	0,8	0	38,2	0	38,7	0	-	-	-	-

Çizelge 348 – İstanbul ilinde 2016 yılı Marmara Temiz Hava Merkezi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

MECİDİYEKÖY	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-		1	0,9	0	75,5	0	69,1	0	-	-	-	-
Şubat	-	-		2	0,9	0	83,2	0	70,6	0	-	-	-	-
Mart	-	-		4	0,9	0	64,7	0	76,2	0	-	-	-	-
Nisan	-	-		6	0,9	0	73,3	0	83,9	0	-	-	-	-
Mayıs	-	-		2	0,6	0	40,1	0	72,3	0	-	-	-	-
Haziran	-	-		6	0,6	0	46,7	0	71,9	0	-	-	-	-
Temmuz	-	-		5	0,5	0	40,0	0	59,7	0	-	-	-	-
Ağustos	-	-		1	0,5	0	46,1	0	70,0	0	-	-	-	-
Eylül	-	-		1	0,5	0	51,5	0	33,5	0	-	-	-	-
Ekim	-	-		1	0,5	0	64,5	0	72,6	0	-	-	-	-
Kasım	-	-		6	0,7	0	78,4	0	74,1	0	-	-	-	-
Aralık	-	-		3	0,8	0	72,8	0	69,6	0	-	-	-	-

ŞİLE	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	19,6	0	-	-	3,7	0	12,6	0	-	-	57,0	0
Şubat	-	-	21,8	0	-	-	2,4	0	10,6	0	-	-	57,4	0
Mart	-	-	33,2	0	-	-	2,7	0	10,1	0	-	-	72,4	0
Nisan	-	-	28,2	0	-	-	2,7	0	9,2	0	-	-	66,4	0
Mayıs	-	-	24,5	0	-	-	2,3	0	6,2	0	-	-	68,0	0
Haziran	-	-	22,5	0	-	-	2,0	0	4,3	0	-	-	61,7	0
Temmuz	-	-	19,9	0	-	-	1,4	0	1,8	0	-	-	71,3	0
Ağustos	-	-	26,8	0	-	-	2,1	0	2,4	0	-	-	75,8	0
Eylül	-	-	27,6	0	-	-	2,5	0	4,8	0	-	-	51,7	0
Ekim	-	-	24,0	0	-	-	3,0	0	4,4	0	-	-	52,3	0
Kasım	-	-	27,9	0	-	-	4,2	0	8,4	0	-	-	45,0	0
Aralık	-	-	22,1	0	-	-	3,9	0	8,2	0	-	-	50,7	0

KAĞITHANE	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11,1	0	-	-	-	-	65,7	0	51,4	0	-	-	20,2	0
Şubat	8,3	0	-	-	-	-	55,0	0	57,7	0	-	-	29,8	0
Mart	7,6	0	-	-	-	-	69,4	0	50,5	0	-	-	38,9	0
Nisan	8,3	0	-	-	-	-	51,4	0	52,9	0	-	-	23,8	0
Mayıs	6,9	0	-	-	-	-	25,7	0	39,9	0	-	-	35,2	0
Haziran	11,4	0	-	-	-	-	24,8	0	33,1	0	-	-	40,6	0
Temmuz	3,5	0	-	-	-	-	12,1	0	19,3	0	-	-	64,5	0
Ağustos	3,7	0	-	-	-	-	13,4	0	27,6	0	-	-	66,4	0
Eylül	3,2	0	-	-	-	-	37,5	0	43,6	0	-	-	27,1	0
Ekim	4,8	0	-	-	-	-	45,9	0	46,1	0	-	-	27,7	0
Kasım	4,3	0	-	-	-	-	111,7	0	88,7	0	-	-	22,9	0
Aralık	9,3	0	-	-	-	-	102,3	0	77,4	0	-	-	26,6	0

Çizelge 348 – İstanbul ilinde 2016 yılı Marmara Temiz Hava Merkezi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

ŞİRİNEVLER	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	10,7	0	29,7	0	1,1	0	66,8	0	72,6	0	-	-	-	-
Şubat	11,4	0	26,7	0	1,0	0	74,9	0	71,3	0	-	-	-	-
Mart	8,6	0	25,7	0	1,0	0	66,9	0	72,6	0	-	-	-	-
Nisan	11,2	0	23,6	0	0,9	0	46,7	0	64,3	0	-	-	-	-
Mayıs	4,5	0	14,9	0	0,5	0	18,8	0	44,7	0	-	-	-	-
Haziran	5,0	0	15,1	0	0,5	0	16,5	0	43,9	0	-	-	-	-
Temmuz	2,6	0	11,9	0	0,5	0	7,1	0	27,1	0	-	-	-	-
Ağustos	1,7	0	14,1	0	0,5	0	10,1	0	39,4	0	-	-	-	-
Eylül	2,9	0	13,4	0	0,6	0	27,8	0	60,3	0	-	-	-	-
Ekim	3,5	0	16,2	0	0,6	0	33,6	0	63,5	0	-	-	-	-
Kasım	5,4	0	43,4	3	0,9	0	76,1	0	85,2	0	-	-	-	-
Aralık	6,9	0	44,5	0	1,9	0	81,1	0	85,7	0	-	-	-	-

SULTANBEYLİ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	13,2	0	-	-	-	-	30,4	0	38,1	0	-	-	50,6	0
Şubat	9,4	0	-	-	-	-	27,3	0	33,5	0	-	-	50,1	0
Mart	7,9	0	-	-	-	-	23,6	0	32,4	0	-	-	62,2	0
Nisan	7,6	0	-	-	-	-	17,3	0	33,7	0	-	-	59,1	0
Mayıs	4,3	0	-	-	-	-	5,9	0	23,1	0	-	-	72,3	0
Haziran	3,6	0	-	-	-	-	6,2	0	17,2	0	-	-	69,1	0
Temmuz	3,2	0	-	-	-	-	3,6	0	7,4	0	-	-	71,6	0
Ağustos	3,4	0	-	-	-	-	4,0	0	9,5	0	-	-	79,2	0
Eylül	3,4	0	-	-	-	-	14,4	0	20,7	0	-	-	51,5	0
Ekim	3,5	0	-	-	-	-	16,7	0	22,0	0	-	-	50,5	0
Kasım	5,2	0	-	-	-	-	39,7	0	37,1	0	-	-	35,3	0
Aralık	8,7	0	-	-	-	-	37,7	0	34,7	0	-	-	33,8	0

SULTANGAZİ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	8,1	0	-	-	-	-	15,7	0	17,1	0	-	-	26,8	0
Şubat	9,1	0	-	-	-	-	16,4	0	16,8	0	-	-	27,2	0
Mart	4,6	0	-	-	-	-	17,6	0	21,3	0	-	-	35,1	0
Nisan	5,5	0	-	-	-	-	47,2	0	62,0	0	-	-	34,2	0
Mayıs	2,3	0	-	-	-	-	25,3	0	45,3	0	-	-	43,7	0
Haziran	4,7	0	-	-	-	-	20,7	0	37,6	0	-	-	35,4	0
Temmuz	4,4	0	-	-	-	-	14,8	0	24,5	0	-	-	37,3	0
Ağustos	5,6	0	-	-	-	-	13,5	0	26,7	0	-	-	30,6	0
Eylül	4,3	0	-	-	-	-	28,3	0	39,8	0	-	-	15,9	0
Ekim	3,8	0	-	-	-	-	31,2	0	38,3	0	-	-	17,1	0
Kasım	3,3	0	-	-	-	-	39,6	0	43,0	0	-	-	21,7	0
Aralık	6,6	0	-	-	-	-	38,1	0	44,7	0	-	-	28,5	0

Çizelge 348 – İstanbul ilinde 2016 yılı Marmara Temiz Hava Merkezi istasyonları hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

ÜMRANİYE	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	5,1	0	47,0	1	1,2	0	109,2	0	69,4	0	-	-	-	-
Şubat	5,2	0	55,5	4	1,1	0	104,8	0	81,9	0	-	-	-	-
Mart	5,0	0	61,8	3	1,2	0	99,6	0	88,9	0	-	-	-	-
Nisan	6,7	0	59,1	4	1,0	0	80,9	0	80,1	0	-	-	-	-
Mayıs	3,2	0	45,1	2	0,8	0	54,3	0	80,0	0	-	-	-	-
Haziran	3,5	0	48,1	0	0,8	0	56,2	0	69,6	0	-	-	-	-
Temmuz	3,7	0	44,1	1	0,7	0	47,1	0	74,7	0	-	-	-	-
Ağustos	3,3	0	56,1	1	0,8	0	112,5	0	79,2	0	-	-	-	-
Eylül	4,2	0	53,5	3	1,1	0	143,9	0	74,8	0	-	-	-	-
Ekim	5,0	0	68,6	7	1,0	0	155,2	0	78,9	0	-	-	-	-
Kasım	4,3	0	70,4	9	1,0	0	146,0	0	88,5	0	-	-	-	-
Aralık	7,7	0	63,6	5	1,1	0	159,9	0	69,4	0	-	-	-	-

ÜSKÜDAR	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	47,0	1	0,8	0	75,7	0	56,0	0	-	-	-	-
Şubat	-	-	55,5	1	0,9	0	87,3	0	54,8	0	-	-	-	-
Mart	-	-	61,8	4	0,9	0	81,6	0	59,1	0	-	-	-	-
Nisan	-	-	59,1	3	0,9	0	99,6	0	65,6	0	-	-	-	-
Mayıs	-	-	45,1	2	0,5	0	52,9	0	57,1	0	-	-	-	-
Haziran	-	-	48,1	0	0,4	0	48,1	0	50,2	0	-	-	-	-
Temmuz	-	-	44,1	0	0,5	0	19,5	0	36,0	0	-	-	-	-
Ağustos	-	-	56,1	0	0,5	0	13,0	0	38,4	0	-	-	-	-
Eylül	-	-	53,5	1	0,7	0	42,1	0	60,2	0	-	-	-	-
Ekim	-	-	68,6	0	0,5	0	46,9	0	57,0	0	-	-	-	-
Kasım	-	-	70,4	3	0,7	0	68,0	0	61,5	0	-	-	-	-
Aralık	-	-	63,6	1	0,6	0	43,9	0	50,3	0	-	-	-	-

SİLİVRİ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	33,0	0	-	-	25,5	0	32,9	0	-	-	41,0	0
Şubat	-	-	48,5	2	-	-	28,6	0	26,9	0	-	-	35,0	0
Mart	-	-	48,0	2	-	-	16,7	0	28,3	0	-	-	46,6	0
Nisan	-	-	51,9	2	-	-	19,6	0	29,7	0	-	-	43,9	0
Mayıs	-	-	32,8	2	-	-	5,2	0	18,6	0	-	-	60,7	0
Haziran	-	-	31,8	0	-	-	4,3	0	17,2	0	-	-	58,2	0
Temmuz	-	-	26,7	0	-	-	2,8	0	13,7	0	-	-	61,8	0
Ağustos	-	-	31,4	0	-	-	2,2	0	14,4	0	-	-	73,7	0
Eylül	-	-	30,4	0	-	-	7,4	0	23,7	0	-	-	43,8	0
Ekim	-	-	27,3	0	-	-	8,9	0	25,6	0	-	-	43,1	0
Kasım	-	-	39,2	2	-	-	4,2	0	28,7	0	-	-	42,1	0
Aralık	-	-	38,4	1	-	-	33,4	0	35,1	0	-	-	37,9	0

İstanbul'da 2016 yılında 31 adedi ilk kez, 63 adedi yenileme maksadıyla olmak üzere toplam 94 adet işletmeye Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi verilmiş olup, 2017 yılı Mayıs ayı itibariyle İstanbul il sınırları içerisinde 194'ü Avrupa yakası, 91'i Anadolu yakasında olmak üzere toplam 275 adet yetkili servis, egzoz gazı emisyon ölçüm faaliyeti yapmaktadır.

İstanbul Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü İnsan Kaynakları Şube Müdürlüğünden alınan verilere göre 2015 yılında Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetkisi bulunan işletmelere toplam 2.090.000 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 473.850 adet motorlu taşıt egzoz emisyon ruhsatı satış işlemi gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İstanbul sınırları içinde bulunan çok sayıdaki akarsu ve dere, içme suyu amaçlı olarak yararlanılan belli başlı 7 adet su toplama havzasını beslemektedir. Bu havzalar Anadolu Yakası'nda Ömerli, Elmalı ve Darlık Barajları; Avrupa Yakası'nda ise Alibey, Terkos, Sazlıdere ve Büyükçekmece Barajlarıdır.

Çizelge 349 - İstanbul ilinde İstanbul mevcut içmesuyu kaynakları

Tesisin Adı	Hizmete Giriş Yılı	Verim (milyon m ³ /yıl)
Elmalı I ve II Barajları	1893 – 1950	15
Terkos Barajı	1883	142
Alibeyköy Barajı	1972	36
Ömerli Barajı	1972	220
Darlık Barajı	1989	97
Büyükçekmece Barajı	1989	100
Yeşilvadi Regülatörü	1992	10
Istrancalar (Düzdere, Kuzuludere, Büyükdere, Sultanbahçedere, Elmalıdere)	1995-1997	75
Şile Keson Kuyuları	1996	30
Kazandere Barajı	1997	100
Sazlıdere Barajı	1998	55
Pabuçdere Barajı	2000	60
Yeşilçay Regülatörü	2004	145
Melen Regülatörü I	2007	268
Melen Regülatörü II	2014	307
Genel Toplam		1.660

Çizelge 350 - İstanbul ilinde su kaynaklarının biriktirme hacmi, su miktarı ve doluluk oranları (31.12.2016)

Su Kaynağı	Biriktirme Hacmi (Milyon m ³)	Barajlarda Mevcut Su (Milyon m ³)	Doluluk Oranı (%)
Ömerli	235,4	190,8	81,1
Terkos	162,3	72,2	44,5
B.Çekmece	148,9	49,4	33,1
Kazandere	17,5	5	28,8
Darlık	107,5	78,4	72,9
Istrancalar	6,2	2,5	40,2
Pabuçdere	58,5	7,6	13,1
Sazlıdere	88,7	30,2	34,1
Elmalı	9,6	0,05	0,5
Alibey	34,1	19,2	56,2
TOPLAM	868,7	455,3	52,4

İstanbul'un içmesuyunun tamamına yakını yüzeysel kaynaklarından karşılanmaktadır. İSKİ, İstanbul il sınırları içinde mevcut 39 ilçeye su temin etmektedir. 14,8 milyon İstanbulluya 18.610 km uzunluğundaki içmesuyu şebeke hattı ile hizmet vermektedir. 2016 yılında şehre toplam 988.662.627 m³ su verilmiştir. Günlük ortalaması ise 2.728.477 m³/gün'dür.

Çizelge 351 - İstanbul ilinde 2016 yılı içmesuyu arıtma tesislerinden şehre verilen su miktarı

Tesis Adı	2016 Yılında Verilen Su Miktarı (m ³ /yıl)
Ömerli	410.486.185
Elmalı	58.338
Şile	2.468.999
Ağva	1.464.136
Bıçkıdere	243.676
Kâğıthane	122.425.674
Haciosman	147.823
Taşoluk	12.955.958
İkitelli	178.774.373
Büyükçekmece	61.226.373
Danamandra	1.931.230
Çerkezköy - Gümüşyaka	7.884.252
Çatalca Kuyuları	2.079.960
Yalıköy	1.055.266
Cumhuriyet	195.420.434
Genel Toplam	998.622.627

Çizelge 352 - İstanbul'un mevcut içmesuyu arıtma tesisleri

Tesisin Adı	Hizmete Giriş Yılı	Açıklama	Kapasite (m ³ /gün)	
Ömerli	Orhaniye	1972	Mevcut	300.000
	Orhaniye	1995	Kapasite Artırımı	200.000
	Muradiye	1995	Yeni Tesis	320.000
	Osmaniye	1997	Yenileme	220.000
	Emirli	2001	Yeni Tesis	500.000
Kağıthane	Çelebi Mehmet	1972	Mevcut	378.000
	Yıldırım Bayezid	1996	Yenileme	280.000
	Yıldırım Bayezid	1996	Kapasite Artırımı	70.000
B.Çekmece	Büyükçekmece	1989	Mevcut	400.000
Elmalı	Elmalı	1994	Yenileme	50.000
İkitelli	Fatih Sultan Mehmet	1998	Yeni Tesis	420.000
	II.Bayezid	2004	Yeni Tesis	420.000
Taşoluk İçmesuyu Arıtma Tesis		2006	Yeni Tesis	50.000
Cumhuriyet İçmesuyu Arıtma Tesis		2012	Yeni Tesis	720.000
Paket Arıtmalar (6 Adet)				67.600
Toplam				4.395.600

İSKİ, İstanbul il sınırları içinde yer alan 39 ilçedeki nüfusun tamamına yakınına 15.342 km uzunluğundaki kanalizasyon hattı ile hizmet vermektedir. İstanbul'da mevcut 80 adet atıksu arıtma tesisi ile atıksuların %99'si arıtılmaktadır.

Çizelge 353 – İstanbul ilinde bulunan atıksu arıtma tesislerinin türlerine göre dağılımı

Tesis Türü	2015		2016	
	Tesis Sayısı	Debi (m ³ /gün)	Tesis Sayısı	Debi (m ³ /yıl)
İleri Biyolojik	5	404.319.937	9	416.203.482
Biyolojik	52	11.677.824	62	13.875.180
Ön Arıtma	9	741.209.391	9	778.586.626
Toplam	66	1.157.207.152	80	1.208.665.288

Çizelge 354 - İstanbul ilinde mevcut atıksu arıtma tesisleri

Tesisin Adı		Hizmete Giriş Yılı	Kapasite (m ³ /gün)	2016 Yılında Arıtılan Toplam Atıksu Miktarı (m ³ /yıl)	2016 Yılında Arıtılan Atıksu Miktarı (m ³ /gün)	
AVRUPA BÖLGESİ	1	Ambarlı Atıksu İleri Biyolojik Arıtma Tesisi	2012	400.000	81.145.436	221.709
	2	Ataköy Atıksu İleri Biyolojik Art.Tes.	2010	400.000	138.322.739	377.931
	3	Terkos Atıksu İleri Biyolojik Arıtma Tesisi	2000	1.730	832.426	2.274
	4	Çanta İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2016	52.000	853.183	2.331
	5	Silivri İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2016	36.500	762.133	2.082
	6	Büyükçekmece İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2016	132.155	955.200	2.610
	7	Selimpaşa İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2016	70.000	0	0
	8	Gümüşyaka Atıksu Biyolojik Arıtma Tesisi	2007	2.550	784.101	2.142
	9	Akalan Köyü Biyolojik Paket Arıtma Tesisi	2008	200	89.886	246
	10	Belgrat Köyü Biyolojik Paket Arıtma Tesisi	2008	50	39.752	109
	11	Kestanelik Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2010	500	224.485	613
	12	Örcünlü Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2010	250	46.480	127
	13	Yazlık Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2011	250	77.532	212
	14	Subaşı Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2012	250	266.505	728
	15	Çanakça Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2010	500	220.246	602
	16	İzzettin Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2010	500	308.778	884
	17	Oklalı Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2011	500	91.767	251
	18	Boyalık Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2011	250	163.380	446
	19	İhsaniye Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2011	500	220.791	603
	20	Başakköy Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2010	250	51.516	141
	21	Beyciler Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2013	1.000	317.748	868
	22	Binkılıç Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	1.000	230.116	629
	23	Çiftlikköy Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	1.000	419.555	1.146
	24	Karaburun Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	2.000	837.573	2.288
	25	Karacaköy Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	1.000	432.138	1.181
	26	Yalıköy Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	1.000	359.885	983
	27	Değirmenköy Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	2.000	789.655	2.158
	28	Sayalar Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	500	82.435	225
	29	Çayırdere Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	500	169.280	463
	30	Hallaçlı Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	500	254.423	695
	31	Danamandıra Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	500	0	0
	32	Aydınlar Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	500	115.804	316
	33	Gümüşpınar Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	500	120.880	330
	34	Karamandere Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2014	500	70.342	192
	35	Zekeryaköy Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	4.000	207.833	568
	36	Çakıl Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	1.000	278.182	760
	37	İnceğiz Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	1.000	278.182	760

Çizelge 354- İstanbul ilinde mevcut atıksu arıtma tesisleri (devam)

Tesisin Adı		Hizmete Giriş Yılı	Kapasite (m ³ /gün)	2016 Yılında Arıtılan Toplam Atıksu Miktarı (m ³ /yıl)	2016 Yılında Arıtılan Atıksu Miktarı (m ³ /gün)	
AVRUPA BÖLGESİ	38	Durunköy Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	500	37.527	103
	39	Dağyenice Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	500	88.931	243
	40	Hisarbeyli Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	500	25.042	68
	41	Örencik Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	500	135.578	370
	42	Gökçeali Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	500	141.211	386
	43	Elbasan Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	500	71.788	196
	44	Ovayenice Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	500	0	0
	45	Akören Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisleri	2016	500	12.578	370
	46	Yenikapı Atıksu Ön Arıtma Tesisi	1988	864.000	181.894.124	496.978
	47	Baltalimanı Atıksu Ön Arıtma Tesisi	1997	625.000	200.754.000	548.508
	48	Büyükçekmece Atıksu Ön Arıtma Tesisi	1998	155.120	28.155.687	76.928
49	Küçükçekmece Atıksu Ön Arıtma Tesisi	2003	354.000	88.808.346	242.646	
ASYA BÖLGESİ	50	Tuzla İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	1998-2009	250.000	131.332.694	358.832
	51	Paşaköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2000-2009	200.000	61.999.671	169.398
	52	Geredeli Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	250	207.258	566
	53	Kabakoz Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	250	116.153	317
	54	Sofular Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	250	153.777	420
	55	Alacalı Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	250	55.491	152
	56	Doğancılı Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	500	84.164	230
	57	Kurnaköy Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	250	161.603	442
	58	Cumhuriyet Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	2013	500	214.486	586
	59	Üvezli Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	250	157.662	431
	60	Satmazlı Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	500	330.218	902
	61	Şuayipli Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	250	169.839	464
	62	Değirmençayırı Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	2013	250	160.389	438
	63	Ömerli Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2008	500	160.389	438
	64	Ağva Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2010	2.000	1.409.651	3.852
	65	Kömürlük Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2008	125	78.163	214
	66	Sahilköy Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2011	250	405.445	1.108
	67	İmrenli Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2011	250	220.622	603
	68	Karakiraz Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2011	250	79.649	218
	69	Koçullu Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2011	250	308.180	842
	70	Kervansaray Köyü Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2011	250	511.720	1.398
	71	Yeniköy Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2008	200	49.871	136
	72	Öğümce Köyü Biyolojik Paket Atıksu Arıtma Tesisi	2010	200	102.170	279
	73	Oruçoğlu Bitkisel Atıksu Arıtma Tesisi	2009	125	21.598	59
	74	Hüseyinli Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	2.000	0	0
	75	Reşadiye Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	2013	2.000	0	0
	76	Küçükü Atıksu Ön Arıtma Tesisi	2004	640.000	68.186.032	186.301
	77	Kumbaba Atıksu Ön Arıtma Tesisi	2008	46.000	9.337.695	25.513
	78	Kadıköy Atıksu Ön Arıtma Tesisi	2003	833.000	164.224.386	448.701
	79	Üsküdar Atıksu Ön Arıtma Tesisi	1992	77.760	14.380.206	39.290
	80	Paşabahçe Atıksu Ön Arıtma Tesisi	2009	575.000	22.846.150	62.421
TOPLAM			5.573.215	1.208.665.288	3.302.364	

Paşaköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisine yapılan dezenfeksiyon ünitesi ile 100.000 m³/gün'lük su geri kazanılarak proses suyu olarak, bahçe sulamalarında, parklar ve rekreasyon alanları gibi yerlerde kullanılabilir hale gelmiştir.

Paşaköy İleri Biyolojik Arıtma Tesisinde dezenfeksiyon ünitesinden geçen günlük 100.000 m³'lük atıksu, 56 km'lik boru hattı ile Tuzla Deri Sanayi, Tuzla Şelale Parkı, Tuzla Aydınli TOKİ Konutları, Tuzla Atıksu Arıtma Tesisi ve Pendik Sahil Bulvarı Yeşil alan sulaması temin edilebilir duruma gelmiştir. Hattın 36,3 km'si tamamlanmıştır. Tuzla Dericiler Sanayi Sitesine tesiste artılan su proses suyu olarak verilmeye başlanmıştır.

Çizelge 355 – İstanbul ilinde devam eden ve planlanan atıksu arıtma tesisleri

	Tesis Adı	Kapasite (m ³ /gün)	Durumu
1	Tuzla İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi (3.Aşama)	160.000	İhale aşamasında
2	Yenikapı Biyolojik/İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	915.000	İhale aşamasında
3	Baltalımanlı İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	576.000	İhale aşamasında
4	Kadıköy Biyolojik/İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	455.000	Planlanıyor
5	Silahtarğa İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	375.000	Planlanıyor
6	Paşaköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi (3.Aşama)	100.000	Planlanıyor
7	K.Çekmece İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	200.000	Planlanıyor
8	Gümüşdere İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	15.000	Planlanıyor
9	Şile İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	100.000	Planlanıyor

Çizelge 356 - İstanbul ilinde Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve münferit sanayiler atıksu altyapı tesisleri

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
İSTANBUL BEYLİKDÜZÜ OSB BAKIR VE PİRİNÇ SAN. SİTESİ ORTAK ARITMA TESİSİ	Aktif	1.500 m ³ /gün	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	0,45
İST. BEYLİKDÜZÜ OSB BİRLİK SAN. SİTESİ ORTAK ARITMA TESİSİ	Aktif	300 m ³ /gün	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	0,23
İSTANBUL TUZLA OSB	Aktif	4.000	Kimyasal+ Biyolojik	1,5
İSTANBUL DERİ OSB	Aktif	18.000	Fiziksel+ Biyolojik (Çamur Çürütme Çamur Kurutma)	50

Çizelge 357 - Ataköy, Ambarlı, Tuzla ve Paşaköy Atıksu Arıtma Tesislerinde üretilen biyogaz, elektrik ve kurutulmuş çamur miktarı

Tesis	Üretilen Biyogaz (m ³ /yıl)	Üretilen Elektrik (kWh/yılı)	Kurutulan Çamur (kg/yıl)
Ataköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	5.604.578	32.219.508	20.175.132
Ambarlı İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	262.701	6.060.684	9.883.550
Tuzla İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	3.304.559	32.410.600	19.870.110
Paşaköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	-	21.646.400	8.962.110
TOPLAM	9.171.838	92.337.192	58.840.942

İlde yüzme suyu izleme çalışmaları 2016 yılında 80 adet yüzme alanı, 23 adet kirlilik izleme noktasında yürütülmektedir. İstanbul İl Sağlık Müdürlüğüne, kentin değişik yerlerindeki 83 yüzme alanından alınan 168 numuneden 85'i iyi, 81'i yeterli ve 2'si de kötü kalite çıkmıştır.

Çizelge 358 – 2016 yılı itibariyle İstanbul'da Mavi Bayrak Durumu
(<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/>)

İSTANBUL	PLAJ	MARİNA	YAT
ŞİLE	2	0	0
KADIKÖY	0	1	0
BAKIRKÖY	0	1	0
TOPLAM	2	2	0

3. Atık

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 1995 yılında Avrupa yakasında ve Anadolu yakasında katı atık düzenli depolama sahaları açılmış ve atıklar düzenli depolama yöntemi ile bertaraf edilmeye başlamıştır. Anadolu yakasında Kömürcüoda II. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi, Avrupa yakasında Odayeri II. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi bulunmaktadır. 2015 yılında Silivri Seymen Düzenli Depolama sahası faaliyete yeni başlamıştır. İlde Büyükşehir Belediyesi tarafından işletilen 3 adet (Şile Kömürcüoda, Kemerburgaz Odayeri, ve Silivri Seymen) katı atık düzenli depolama sahası bulunmaktadır. Katı atık toplama hizmeti toplam 39 belediye ile birlikte İstanbul'un tüm nüfusuna verilmektedir.

İlçe belediyeleri tarafından toplanarak Katı Atık Transfer İstasyonlarına getirilen evsel atıkların düzenli depolama alanlarına taşınması ve bertaraf çalışmaları kapsamında 2015 yılında günlük ortalama 16.854 ton katı atık toplanmıştır. Bu miktarın günlük yaklaşık 12.167 tonu katı atık transfer istasyonları üzerinden düzenli depolama alanlarına taşınmıştır

Odayeri Düzenli Depolama Sahasında 2.400 m³/gün sızıntı suyu, Kömürcüoda Düzenli Depolama Sahasında ise 1.500 m³/gün sızıntı suyu oluşmaktadır. Düzenli depolama sahasında oluşan sızıntı suyunun organik yükünün (KOİ: 20.000 mg/lit, N: 3.500 mg/lit) ve inert kimyasal oksijen ihtiyacının (500-1.000 mg/lit) yüksek olması sebebi ile sızıntı suyunun arıtımında biyolojik yöntemler ve ileri arıtma yöntemleri kullanılmaktadır. Bu sebeple düzenli depolama sahalarından oluşan sızıntı suyunun arıtımı için hem Odayeri Düzenli Depolama Sahasında hem de Kömürcüoda Düzenli Depolama Sahasında biyolojik arıtmaya ilave olarak membran biyoreaktör (MBR) sistemi kurulmuştur.

Çizelge 359 – İstanbul ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	3 (Kömürcüoda, Odayeri ve Silivri-Seymen Düzenli Atık Depolama Tesisleri)
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	163

Odayeri Düzenli Depolama Sahasında 33,3 MW kurulu kapasiteli, Kömürcüoda Düzenli Depolama Sahasında 14 MW kurulu kapasiteli enerji üretim tesisi kurulmuş olup yıllara sari olarak 2030 yılına kadar 3.400 GWh elektrik üretilmesi planlanmaktadır. Ayrıca yıllık ortalama 1.000.000 ton eş-CO₂ emisyon azaltımı sağlanmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hasdal düzensiz depolama sahasında 1994 yılına kadar 5,7 milyon m³ katı atık depolanmış olup, 1995 tarihinden sonra rehabilite edilerek çıkan depo gazları (% 35 Metan) 2001 yılında devreye alınan enerji santrali ile elektrik enerjisine dönüştürülmektedir. 4 MW Kurulu güce sahip tesiste yılda yaklaşık 8.000.000 kWh elektrik enerjisi üretme kapasitesine sahiptir.

İstanbul'da, yapılan her türlü imalat, bakım/onarım, altyapı ve inşaat projeleri çalışmalarında ve faaliyet süresince yılda ortalama 35-40 milyon m³ hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıkları ortaya çıkmaktadır. Hafriyat toprağının tekrar kullanılması ve geri kazanılması amacı ile 2016 yılı içerisinde 48.982.163 m³ kapasiteli 50 adet yeni alana izin verilmiş olup, toplam 65 adet alanda faaliyette

bulunulmuş, 44.351.458 m³ hafriyat toprağı bertaraf edilmiş olup, 186.000 ton hafriyat toprağının da geri kazanımı sağlanmıştır.

Çizelge 360 – İstanbul ilinde 2016 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları (Ambalaj Bilgi Sistemi, 2017)

Ambalaj Cinsi	Üretilen Ambalaj Miktarı (kg)	Piyasaya Sürülen Ambalaj Miktarı (kg)	Geri Kazanım Oranları (%)	Geri Kazanılması Gereken Miktar (kg)	Geri Kazanılan Miktar (kg)	Gerçekleşen Geri Kazanım Oranı (%)
Plastik	5.712.346.598	502.101.453	48	241.008.697	1.707.813	0,34
Metal	155.600.148	39.004.968	48	18.722.385	0	0,00
Kompozit	50.160.749	48.049.730	48	23.063.870	0	0,00
Kağıt Karton	1.135.538.242	762.880.106	48	366.182.451	31.120.374	4,08
Cam	189.409.412	204.212.308	48	136.421.908	2.950.990	1,04
Ahşap	23.869.669	177.698.556	5	884.927,8	169.081	0,09
Toplam	7.266.924.818	1.813.947.121	45,49	794.284.239	35.948.258	1,98

İlde ambalaj atıkları geri kazanım ve/veya ambalaj atığı toplama ve ayırma konulu Çevre İzin ve Lisans belgesine sahip tesis sayısı 163'tür. Ayrıca İstanbul ili Vergi Dairelerine kayıtlı olan 720 adet ambalaj üreticisi, 6.414.893 adet piyasaya süren ve 453 adet tedarikçi tesis bulunmaktadır. 23 İlçe Belediyesi Ambalaj Atık Yönetim Planı onaylanmıştır. Kayıtlı ekonomik işletme sayısı 7.849 dur.

Atık Yönetim Uygulamasına göre 2016 yılında İstanbul ilinde faaliyet gösteren tesislerden kaynaklanan toplam kayıtlı tehlikeli atık miktarı 143.829,55 tondur. Bu atıkların 31.169,01 tonu bertaraf edilmiş, 111.168,02 tonu geri kazanılmış, 4.129,84 tonu ihraç edilmiş ve 730,64 tonu da stokta bulunmaktadır.

İstanbul'da 2016'de 5.081,66 ton atık motor yağı, 3.445,55 ton atık endüstriyel toplanmış, bu yağın 4.382,19 tonu geri kazanılmış, 15,18 tonu bertaraf edilmiş, 4.129,84 tonu ihraç edilmiş, 60,48 tonu da stokta bulunmaktadır.

2016 yılında ilde 5.174 ton atık akü, 1.926 kg atık pil, 2.371 ton kullanılmış kızartmalık yağ ve 1.569 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından yürütülen proje kapsamında İstanbul genelinde bilgisayar ve çevre birimleri toplanarak; tamir edilebileceklerin, tamir edilerek yeniden kullanımı, geri kazanılabilecek olanların geri kazanımı, tamiri ve geri kazanımı mümkün olmayanların zararsız hale getirilmesi ve parçalanarak bertarafı sağlanmaktadır. Tamir edilen ve yeniden oluşturulan bilgisayarlar, ihtiyaç sahibi okullara, yardım kuruluşlarına, vakıflara ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır. 2016 yılında toplam 7.924.827 adet elektronik atık ünitesi toplanmıştır. Bunlardan 1.716 adedi yeniden kullanılabilir hale getirilerek bağışlanmış, 10.888 ünite ise geri dönüştürülmüştür.

Eyüp ilçesinde Odayeri Düzenli Depolama Alanı içerisinde yer alan 24 ton/gün kapasiteli bir adet tıbbi atık yakma tesisi ve 100 ton/gün kapasiteli bir adet sterilizasyon tesisi bulunmaktadır. Tıbbi atıklar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan 264 hastane, orta ve küçük ölçekli sağlık birimlerinden yaklaşık 10.000 farklı noktadan toplanmaktadır. 2016 yılında 23.990 ton tıbbi atık 43 adet lisanslı araçla toplanarak bertaraf edilmiştir. Toplanan atıkların 19.322 tonu sterilizasyon, 4.668 tonu yakma tesisinde bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İstanbul il sınırı içinde doğal olarak yetişen 270 bitki türü "Türkiye'nin Tehlike Altındaki Nadir ve Endemik Bitkiler Listesi"nde yer almaktadır. Bunlar arasında 40 türün dünya üzerindeki en zengin popülasyonlarının İstanbul'da bulunduğu belirlenmiştir.

Avrupa ölçeğinde nesli tehlike altında olan İstanbul'un endemik bitkileri şunlardır.

- 1-Kayışdağı soğanı (Allium peroninianum),
- 2-Ümraniye çiğdemi (Crocus pestalozzae),
- 3-Crocus flavus subsp. dissectus,

- 4-Yarımburgaz hardalı (*Erysimum degenianum*),
- 5-Erysimum aznavourii, *E. sorgerae*,
- 6- İstanbul binbirdelikotu (*Hypericum avicularifolium* subsp. *byzantinum*)
- 7-İstanbul nazendesı (*Lathyrus undulatus*),
- 8-Trakya karahindıbası (*Taraxacum pseudobrachyglossum*).

Doğal Hayatı Koruma Derneği ve İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Botanik Anabilim Dalın da yapılan floristik çalışmalara dayanarak İstanbul il sınırları içinde 7 önemli bitki alanı belirlenmiştir.

Çizelge 361 – İstanbul’da bulunan önemli bitki alanları

	Önemli Bitki Alanları	Tehlikede Kabul Edilen
1	Terkos Kasatura Kıyıları	73 (13 endemik)
2	Ağaçlı Kumulları	14 (7 endemik)
3	Kilyos Kumulları	15 (6 endemik)
4	Batı İstanbul Meraları	19 (7 endemik)
5	Kuzey Boğaziçi	36 (15 endemik)
6	Sahilköy-Şile	13 (6 endemik)
7	Ömerli Havzası	37 (10 endemik)

İstanbul’un en büyük içme su kaynaklarından biri olan **Terkos Gölü** ve civarındaki zengin sucül, bataklık, kumul, fundalık ve baltalık orman habitatlarını içerir. ÖBA baltalık ormanlarında muhtemelen Türkiye’nin en büyük baltalık orman işletmeciliğinden biri ve aynı zamanda Avrupa’nın en büyük geleneksel odun kömürü imalatı gerçekleştirilmektedir. Özellikle tatlı su ve kumul ekosistemleriyle Türkiye’deki en zengin floraya sahip alanlardan biri olan ÖBA’da yaklaşık 575 takson kayıtlıdır. Florasında 10 Bern Sözleşmesi Ek Liste I türü ve 8 Küresel Ölçekte Tehlike Altında tür de dahil, 73’ten fazla ülke çapında nadir bitki taksonu yer alır.

457 kuş türünün bulunduğu ülkemizde göçmen kuşların göç yollarından 2’si ülkemiz üzerinden geçmekte, göç yollarından biri Trakya ve İstanbul Boğazı üzerinden geçerek Boğaziçi göç rotası 250.000’in üzerinde leyleğin geçişine sahne olmaktadır. Ayrıca yırtıcı kuş türleri (kartal,doğan, şahin, atmaca vb.), sokuşları (kaz, ördek, kuğu vb.), ötücü kuşlar (bülbül, saka, vb.) ve orman kuşları (çulluk, bıldırcın vb) bu göç yolunu yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Küçükçekmece gölü nadir kuş türlerini barındırmasından dolayı uluslararası öneme sahip önemli kuş alanıdır.

Çizelge 362 – İstanbul’da bulunan önemli kuş alanları

İstanbul’un Önemli Kuş Alanları	Maksimum Kuş sayıları
Büyükçekmece Gölü (Baraj Gölü)	22.681 Kışlayan Su Kuşu
Küçükçekmece Gölü (Kıyı Lagünü)	21.273 Kışlayan Su Kuşu
Şile Adaları (Kayalık Kıyı Adaları)	525 Çift Üreme-Konaklama
Boğaziçi (Göç Geçidi-Orman)	Göç dönemlerinde sayıları değişmektedir

İstanbul ilinin Çatalca Yarımadası’nda Büyükçekmece, Küçükçekmece, Terkos gölleri ve Çatalca’da bulunan Büyükkokmuşgöl ve Küçükkokmuşgöl, Kocaeli Yarımadası’nda Riva, Ağva ve Tuzla’da yer alan Kamil Abduş Gölü İstanbul’un en önemli sulak alanlarını barındırmaktadır. Bu alanlar sucül bitki örtüsü bakımından çok zengindirler. Örneğin, Terkos Gölü, Türkiye’deki en zengin su florası ile oldukça çeşitli kuş popülasyonlarının yaşam alanını oluşturur.

İl sınırları içerisinde 1 adet tabiatı koruma alanı, 26 adet tabiat parkı, 5 adet sulak alan, 2 adet Yaban Hayatı Geliştirme sahası (YHGS) bulunmaktadır.

Beykoz Gökarnlık Tabiatı Koruma Alanı: 1987 yılında Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiş ve 46 ha’lık bir alanı kaplamaktadır. Saha Tabiatı Koruma Alanı olup, İstanbul ilinde Gökarnın doğal olarak bulunduğu tek sahadır. Alt tabakada yabancı fındık, ateş dikenı, süpürge çalı, karayemiş bulunmaktadır. Fauna olarak kanatlılardan Florya, iskete, kanarya, karatavuk, arıkuşu, ibibik bulunmaktadır. Tırnaklılardan ise kirpi, yabancı domuzu, çakal, sincap gibi türler bulunmaktadır.

Çizelge 363 – İstanbul'daki tabiat parkları

	Adı	Alanı (hektar)
1	Türkmenbaşı	5,60
2	Polonezköy	3.004,00
3	Fatih Ormanı (Parkorman)	152,4
4	Mehmet Akif Ersoy	23,10
5	Kömürcübent	2,90
6	Marmaracak	337,05
7	Kirazlıbent	19,14
8	F. Rifki Atay	20,00
9	Bentler	20,00
10	Neşetsuyu	67,47
11	Irmak	10,00
12	Fatih Çeşmesi	29,50
13	Ayvat Bendi	50,00
14	Göktürk Göleti	111,85
15	Büyükada	4,45
16	Değirmenburnu	12,28
17	Dilburnu	6,88
18	Mihrabat	20,08
19	Elmasburnu	13,34
20	Şamlar	337,05
21	Avcıkoru	648,72
22	Fatih Sultan Mehmet	145,09
23	Çilingöz	17,75
24	Hacetderesi	16,00
25	Göztepe	59,00
26	Namandıra	381,00

Çizelge 364 – İstanbul'daki yaban hayatı geliştirme sahaları

	Adı	Alanı (hektar)
1	Feneryolu	1.440
2	Çilingöz	35.400

Çizelge 365 – İstanbul'da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
1	Silivri, Büyük ve Küçük Kokmuş Gölleri	I. ve II. Derece Doğal Sit	14.10.1999/5349 sayılı karar
2	Çatalca, İkiğöz ve Kocakuyu Mağaraları	I. Derece Doğal ve II.Derece Arkeolojik Sit	24.11.1995/3928 sayılı karar
3	Çatalca, Kartepe	I. Derece Doğal ve II.Derece Arkeolojik Sit	21.08.1997/4540 sayılı karar
4	Avcılar, İç Dış Kumsal	1,2,3. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit	13.11.1976/9509 sayılı karar
5	Küçükçekmece, Soğuksu Çiftliği	I. ve III. Derece Doğal Sit	13.11.1976/9509 sayılı karar 15.11.2001/6226 sayılı karar
6	Bakırköy, Florya Atatürk Ormanı	II. Derece Doğal Sit	01.09.1999/11103 sayılı karar
		Yeşilköy Koruma Amaçlı İmar Planı	27.06.1990/1869 sayılı karar

Çizelge 365 – İstanbul’da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları (devam)

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
7	Bayrampaşa, Ferhatpaşa Çiftliği	I. Derece Doğal Sit ve II.Derece Arkeolojik Sit	02.02.1996/4025 sayılı karar
8	Beşiktaş/Ön Görünüm Bölgesi (Boğaziçi Sit Alanı)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5.000, 1/1.000 koruma amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
9	Beşiktaş, Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 koruma amaçlı İmar Planı 20.05.1993/5813 sayılı karar 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı 23.12.1993/6297 sayılı karar
10	Beşiktaş, Yıldız Sarayı	Doğal ve Tarihi Sit	09.02.1995/7296 sayılı karar
11	Beşiktaş, Abbasoğlu Parkı	Doğal Sit	01.03.2000/11484 sayılı karar
12	Beşiktaş, İhlamur Kasrı	Doğal ve Tarihi Sit	13.02.1976/8913 sayılı karar 11.06.1985/1152 sayılı karar
13	Sarıyer, Öngörünüm Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000, 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
14	Sarıyer, Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5.000, 1/10.00 koruma amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
15	Sarıyer (İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar
16	Sarıyer, Zekeriyaköy ve Uskumruköy (İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı 09.10.2002/13218 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 28.07.2003/13933 sayılı karar
17	Sarıyer, Bahçeköy (İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	15.11.1995/7755, 14.12.1996/7809, 08.06.1996/8288, 20.06.1996/8410, 20.05.2003/13711 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
18	Şile, Merkez	Kentsel ve Doğal Sit	28.01.1992/2796 sayılı karar Kentsel Sit Koruma Amaçlı İmar Planı 02.09.1992/2934 sayılı karar Doğal Sit ve Etkilenme Alanı Revizyonu 03.05.1994/3453 sayılı karar Doğal Sit ve Etkilenme Alanı Revizyonu 12.04.2001/6001 sayılı karar
19	Şile, Doğancılı ve Alacalı	I. Derece Doğal Sit I. ve II. Derece Arkeolojik Sit	11.12.1997/4667 sayılı karar
20	Şile, Ağva Beldesi	I. Derece Doğal ve I.Derece Arkeolojik Sit	13.04.2001/5572 sayılı karar
21	Tuzla, Büyük ve Küçük İçmeler	Doğal Sit	14.01.1992/2787 sayılı karar
		I. ve II. Derece Doğal Sit	30.09.1999 sayılı karar (derecelendirme)
22	Tuzla, Büyük İçmelerin Yanındaki Alan	III. Derece Doğal Sit	30.09.1999/5317 sayılı karar

Çizelge 365 – İstanbul’da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları (devam)

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
23	Tuzla, Kamil Abduş Gölü ve Çevresi	I. ve II. Derece Doğal Sit	26.01.1993/3019, 16.07.1997/4535 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı 16.07.1997/4535 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı ve 1/25.000 Çevre Düzeni Planı 25.02.1999/5077 sayılı karar
24	Tuzla, Sakız Adası	I.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit	17.11.1992/2972, 26.01.1993/3019 sayılı kararlar 1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/25.000 Çevre Düzeni Planı 25.02.1999/5077 sayılı karar
25	Tuzla, Antik Mendirek ve Çevresi	I.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit	16.04.1998/4761 sayılı karar
		III.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit	09.02.2005/211 sayılı karar (revizyon)
26	Pendik, Burla Biraderler Korusu	I.Derece Doğal Sit	07.10.1999/5346 sayılı karar
27	Pendik-Kartal-Sultanbeyli sınırları içinde Aydos Dağı	I. Derece Doğal Sit	14.10.1999/5348, 16.06.2000/5670 sayılı karar
28	Pendik-Kartal-Sultanbeyli sınırları içinde Aydos Dağı’nda Keçi Kalesi	I. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit	16.06.2000/5670 sayılı karar
29	Pendik, Kaynarca, Pendik Höyüğü	I. ve II. Derece Doğal Sit	06.04.1993/3054 sayılı karar
30	Kartal, Maltepe Dragos Tepesi ve Yakın Çevresi	I., II. Ve III. Derece Doğal Sit	11.11.1999/5385 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı
31	Kartal, Yakacık	II. Derece Doğal Sit	26.09.2002/6451 sayılı karar
32	Kadıköy, 309 ada, 2 parsel	Doğal Sit	20.12.1975/8581 sayılı karar
33	Kadıköy, 380 ada, 1-6 parseller	Doğal Sit	20.10.1979/11458 sayılı karar
34	Kadıköy, 1149 ada, 8 parsel (Irmak Okulları)	III. Derece Doğal Sit	27.04.2000/5589 sayılı karar
35	Kadıköy,172/3 pafta, 620 ada, E:39, Y:273-274 parseller	Doğal Sit	13.05.1977/9780 sayılı karar
		III. Derece Doğal Sit	27.06.2002/6397 sayılı karar
36	Kadıköy, Acıbadem, 1340 ada, 4-5-6 parsel	III. Derece Doğal Sit	16.10.2002/6470 sayılı karar
37	Kadıköy, Yoğurtçu Parkı	I. Derece Doğal Sit	25.12.2002/6529 sayılı karar
38	Kadıköy, Zühtüpaşa Mahallesi, 783 ada, 5-6 parsel	II. Derece Doğal Sit	07.01.2004/6792 sayılı karar
39	Kadıköy, İçerenköy, PTT Hastanesi Bahçesi	III. Derece Doğal Sit	23.02.2005/231 sayılı karar
40	Kadıköy, Hasanpaşa, Kurbağalidere	I. Derece Doğal ve Kentsel Sit	19.04.1994/3437 sayılı karar Koruma Amaçlı İmar Planı 11.06.1998/4841 sayılı karar
41	Kadıköy, Kuşdili	III. Derece Doğal Sit	10.10.2002/6462 sayılı karar
42	Kadıköy, Caferağa Mahallesi, 40 pafta,E:175, Y:13432 ada 5-6 parsel	Doğal Sit	11.10.2001/6196 sayılı karar
43	Kadıköy, Sahrayıcedit/176 pafta,621 ada, E: 110-178-179, Y:183-186-253-254-255-256 parseller	Doğal Sit	09.07.1977/9960 sayılı karar
44	Beykoz (Öngörünüm Bölgesi)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
45	Beykoz (Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgesi)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 21.11.1991/3905 sayılı karar

Çizelge 365 – İstanbul’da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları (devam)

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
46	Beykoz (Kısmen İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı 21.11.2001/12602 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 14.10.2003/14070 sayılı karar
47	Beykoz (Kısmen İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 14.12.1995/7809, 06.06.1996/8287, 05.05.1998/9936, 20.08.1998/8409 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
48	Beykoz, Riva	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı 12.08.1998/10254 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 12.08.1998/10255,05.12.2000/11992, 17.10.2000/11873 sayılı kararlar
49	Beykoz, Polonezköy	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 29.04.2003/13647 sayılı karar
50	Beykoz, Çavuşbaşı Beldesi	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 14.12.1995/7809, 06.06.1996/8287, 24.06.1996/8409 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
51	Üsküdar-Öngörünüm Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
52	Üsküdar (Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgesi Boğaziçi Sit Alanı)		14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 17.09.1992/5144 sayılı karar
53	Üsküdar, Büyük ve Küçük Çamlıca	Doğal ve Kentsel Sit	11.01.1991/2759, 16.01.1998/9665, 07.05.2002 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları 01.06.2005/603 sayılı karar Sit Alanında Revizyon Kararı
54	Üsküdar, Salacak ve Şemsipaşa	Doğal Sit	12.03.1977/9728 sayılı karar
55	Üsküdar, Karacaahmet Mezarlığı	Doğal ve Tarihi Sit	03.05.1991/3180 sayılı karar
56	Üsküdar, Validebağ	I. Derece Doğal Sit	16.07.1999/11088 sayılı karar
57	Sancaktepe, Samandıra, Damatrys Saray Kalıntıları ile Hamam Kalıntılarının yayıldığı alan	I. Derece Doğal Sit	26.07.1996/4226 sayılı karar
58	Adalar	Doğal ve Kentsel Sit	31.03.1984/234 sayılı karar 30.06.1994 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı 30.09.1998/10432 sayılı karar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
59	Kırçeşme Su Galerisi	Koruma Alanı	03.03.1993/4448 sayılı karar
60	Bakırköy, 251 ada 17 parsel ve 485 ada 1 parsel	Koruma Alanı	26.12.1986/3016 sayılı karar
61	Büyükkemece, Kanuni Sultan Süleyman Köprüsü ve Sokullu Külliyesi	Koruma Alanı	08.03.2007/322 sayılı karar

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 366 – İstanbul ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

İSTANBUL	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	72.657,97	13,31	102.365,76	18,75	109.825,14	20,15	114.012,08	20,91
2) Tarımsal Alanlar	176.282,72	32,30	157.669,19	28,89	164.206,97	30,12	160.531,26	29,44
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	284.453,36	52,11	272.338,00	49,89	257.701,70	47,27	257.104,48	47,16
4) Sulak Alanlar	346,64	0,06	400,31	0,07	285,92	0,05	285,92	0,05
5) Su Yapıları	12.104,18	2,22	13.071,53	2,39	13.108,16	2,40	13.295,69	2,44
TOPLAM	545.844,87	100,00	545.844,79	100,00	545.127,89	100,00	545.229,43	100,00

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu kapsamında 05.12.2007 tarihli ve S/162 sayılı Başkanlık Olur'u ile İstanbul il bütünü için hazırlanan 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı, Büyükşehir Belediye Meclisinin 13.02.2009 tarih ve 103 sayılı Kararı ile uygun bulunmuştur. Plan, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı'nca 15.06.2009 tarihinde onaylanmış olup; 17.07.2009- 17.08.2009 tarihleri arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Harita Müdürlüğü tarafından askıya çıkartılarak ilan edilmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 367 - İstanbul ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (İstanbul ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	20	1	68	2	44	15	54	204
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	3	2	1	0	6	1	1	14

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 368 – İstanbul ilinde 2016 yılında ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (İstanbul ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	47	322	369
Çevre İzni Belgesi	32	33	65
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	44	378	422
TOPLAM	123	733	856

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 369 – İstanbul ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (İstanbul ÇŞİM, 2017)

Denetim türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	455
Ani (plansız) denetimler	6.500
Genel toplam	6.955

Çizelge 369- İstanbul ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (İstanbul ÇŞİM, 2017) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
167	0,00

Çizelge 370 - İstanbul ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (İstanbul ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.705.014	348.766	139.503	1.952.967	11.619	23.249	159.847,59	882.076	5.223.041,59
Uygulanan Ceza Sayısı	35	4	3	26	1	1	21	62	153

2016 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında İstanbul ilinde 12'si alt seviye, 4'ü de üst seviye olmak üzere toplam 16 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

35.İZMİR

1. Hava Kalitesi

İzmir’de 2016’da evsel ısınmada 59.247 ton, sanayide 58.243 ton kömür tüketilmiş, konutlarda 395.038.138 m³, sanayide ise 2.106.551.143 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında İzmir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 371’de verilmektedir.

Çizelge 371 – İzmir ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

GAZİEMİR	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	25	0	58	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	50	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	8	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	67	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	5	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	5	0	63	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ALSANCAK	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	28	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	6	0	32	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	0	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	5	0	58	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	7	0	49	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

GÜZELYALI	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	22	0	47	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	14	0	59	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8	0	57	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	11	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	0	53	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	18	0	49	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge 371 – İzmir ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

BAYRAKLI	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	22	0	64	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	13	0	72	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9	0	57	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	17	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	16	0	39	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	22	0	53	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	57	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	12	0	76	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	12	0	65	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ŞİRİNYER	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	22	0	55	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	0	48	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10	0	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	34	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	16	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	61	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	5	0	71	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	12	0	100	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ÇİĞLİ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	19	0	49	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	4	0	48	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	11	0	24	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	14	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	15	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	0	45	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	16	0	85	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

KARŞIYAKA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	0	22	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	50	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	8	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	15	0	17	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	16	0	21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	5	0	63	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge 371 – İzmir ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri (devam)

BORNOVA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	23	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	6	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	45	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	24	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	11	0	56	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İzmir ilinde 45 adet emisyon ölçüm yetki belgesi ve 448.500 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

2014 yılı itibariyle İzmir'in içme ve kullanma suyu ihtiyacının ortalama %54'ü yeraltı ve %46'sı barajlardan karşılanmaktadır (DSİ, 2016). İzmir iline 2016 yılında yeraltı su kaynaklarından 7,53 hm³ su tahsis edilmiştir.

Tahtalı İçme Suyu Arıtma Tesisi: 27 Ağustos 1997 tarihinde devreye alınan, Menderes ilçesi, Görece Beldesi'nin hemen güneyinde yer alan tesis 520.000 m³/gün kapasiteye ve 1.250 kVA kurulu güce sahip olup, Tahtalı baraj gölünden alınan suyun içme suyu standartlarına uygun olarak arıtılmasını sağlamaktadır.

Sarıköz İçme Suyu Arıtma Tesisi: Manisa'nın Saruhanlı ilçesi sınırları içinde yer alan Nuriye Beldesi'nde, Sarıköz yer altı kaynaklarının olduğu alanda İZSU tarafından inşa edilmiştir. Tesis 1.500 lt/sn su arıtma kapasitesi ile Tahtalı Barajı İçme Suyu Arıtma Tesisi'nden sonra İzmir'in ikinci büyük içme suyu arıtma tesisidir.

Balçova Barajı Ve İçme Suyu Arıtma Tesisi: İzmir İçme Suyu Projesi kapsamında bulunan Balçova Barajı'ndan içme ve kullanma suyu sağlamak amacıyla yapımı gerçekleştirilen Balçova Arıtma Tesisleri Mayıs 1984'de işletmeye alınmıştır. Tesis kapasitesi 70.000 m³/gün suyun arıtılmasına imkân tanıyacak niteliktedir. Arıtma üniteleri; havalandırma, ön klorlama, hızlı kum filtreleri, temiz su tankı, son klorlamadan oluşmaktadır.

Ürkmez İçme Suyu Arıtma Tesisi: Ürkmez İçme Suyu Arıtma Tesisi Ürkmez Barajının yaklaşık 900 m doğusunda bulunmaktadır. Proje debisi 109 lt/sn'dir. Ürkmez beldesinin su ihtiyacı 1992 yılında İller Bankası Genel Müdürlüğü ile Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü arasında yapılan ve daha sonra İZSU Genel Müdürlüğüne devredilen protokolle Ürkmez Barajından alınacak ham suyun arıtılmasıyla sağlanmaktadır. Arıtma tesisi 02.07.2004 tarihinde işletmeye açılmıştır.

Aliğa Barajı İçme Suyu Arıtma Tesisi: Aliğa Barajı Hacmi 155.350.000 m³'tür. İçme suyu arıtma tesisi Kasım 1993 tarihinde devreye alınmıştır. Tesis gerekli revizyonların tamamlanmasının ardından 2008 yılı başından itibaren düzenli olarak işletilmektedir. 70 lt/sn (6.048 m³/gün) kapasiteye sahiptir. Tesis üniteleri; havalandırma, ön klorlama, hızlı karıştırıcı, yavaş karıştırıcı, durultucu, hızlı kum filtresi, son klorlama, geri yıkama suyu tutma tankı, çamur koyulaştırıcı ve kurutma yataklarından oluşmaktadır.

Ödemiş İçme Suyu Arıtma Tesisi: İçme Suyu Arıtma Tesisine gelen kaynakların maksimum ve minimum akış debileri sırasıyla 217 lt/sn ve 80 lt/sn'dir. Su kaynakları 1 Kasım – 1 Mayıs tarihleri arasında (kışın) ilçenin içme suyu ihtiyacını karşılamak için kullanılırken; yazın, çevre köylerdeki sulama işleri için kullanılmaktadır. İçme suyu arıtma tesisi yılın 6 ayı çalışmaktadır. Suyun sulama için köylülere sağlandığı dönemde, içme suyu ihtiyacı kuyulardan karşılanmaktadır.

Çizelge 372 – İzmir ilinde 2016 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2017)

Bulunduğu İlçe	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite m ³ /gün	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı m ³ /gün	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
Çiğli/Çiğli AAT	X			İleri	604.800	624.779	2.788.163	459,70
Narlıdere/Güneybatı AAT	X			İleri	21.600	16.575	28.469	13,30
Kemalpaşa/Halilbeyli (a)	X			Biyolojik	1.000	380	1.900	-
Kemalpaşa	X			İleri	12.960	6.905	91.031	8,10
Torbalı (c)	X			İleri	21.600	16.315	91.345	10,09
Torbalı/Ayrancılar	X			İleri	6.912	8.217	45.260	3,73
Karaburun /Mordoğan (d)		Plan Aşamasında		Biyolojik İleri	-	-	-	-
Karaburun/Bodrum	X			Biyolojik	300	300	-	-
Karaburun/Kuyucak	X			Biyolojik	300	300	-	-
Aliağa/Hacıömerli	X			Biyolojik	250	250	762	-
Foça/Kozbeyli	X			Biyolojik	500	408	564	-
Foça/Bağarası	X			Biyolojik	2.100	675	2.484	-
Foça/Gerenköy	X			Biyolojik	9.763	4.799	24.939	2,17
Foça/İlpinar (l)		Proje Aşamasında		Biyolojik (SBR)	-	-	-	-
Kiraz (f)	X			İleri	2.000	2.000	-	-
Selçuk (g)	X			Fiziksel	10.200	8.000	34587	-
Bayındı	X			İleri	6.912	3.500	40988	2,93
Menemen	X			İleri	21.600	13.069	138143	16,96
Urla	X			İleri	21.600	13.296	49680	13,14
Urla/İYTE	X			İleri	2.250	676	4500	-
Bergama	X			İleri	14.304	5.027	-	3,26
Çeşme	X			İleri	21.900	12.370	-	2,26
Seferihisar	X			İleri	10.800	8.808	26159	5,96
Seferihisar/Doğanbey	X			Biyolojik	25.000	15.800	308	-
Menderes	X			Biyolojik	1.800	1.500	4000	-
Menderes/Özdere	X			Biyolojik	25.000	5.000	-	2,12
Menderes/Havza	X			İleri	21.600	11.052	70831	5,78
Dikili (j)	X			İleri				
Karaburun	X			İleri				
Ödemiş (k)	X			İleri	15.765	14.000		7,70
Ödemiş-Gölcük		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)	-	-	-	-
Tire (b)		İhale aşamasında	-	İleri	-	-	-	-
Aliağa/ Yenişakran		Plan Aşamasında		İleri	-	-	-	-
Aliağa/Çaltıldere (l)		Proje Aşamasında		Biyolojik	-	-	-	-
Foça/YeniFoça		İhale Aşamasında		İleri	-	-	-	-
Kınık		Plan Aşamasında		İleri	-	-	-	-
Beydağ		Plan Aşamasında		İleri	-	-	-	-
Urla/Özbek (l)		Proje Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Torbalı – Karakuyu		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				

Çizelge 372 – İzmir ilinde 2016 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2017) (devam)

Bulunduğu İlçe	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite m ³ /gün	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /gün)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
Torbalı – Ahmetli		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Torbalı – Atalan, Göllüce, Bülbüldere		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Torbalı – Arslanlar, Taşkesik		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Torbalı – Dağkızılca		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Bayındır – Kızılcaova, Çiftçigediği		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Kemalpaşa – Vişneli		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Kemalpaşa – Bayramlı		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Kemalpaşa – Çambel		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Kemalpaşa Dereköy		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Kemalpaşa – Dereköy		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Kemalpaşa - Kamberler		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Kemalpaşa – Kızılızüm		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Kemalpaşa – Yeni Kurudere		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Aliağa – Yukarı Şehitkemal		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Aliağa – Çakmaklı		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Bornova – Çiçekli Köy ve Yaka		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Urla – Bademler		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Seferihisar – Düzce, Turgut		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Dikili – Kabakum		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Seferihisar – Ulaşış		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				
Buca – Kırıklar		Plan Aşamasında		Biyolojik (SBR)				

a: Halilbeyli’de Köy Hizmetleri tarafından inşa edilen atıksu arıtma tesisinin kapasitesinin yetersiz ve arıtma veriminin düşük olması nedeni ile yerleşim yeri için ileri biyolojik proseste yeni bir atıksu arıtma tesisi projelendirilecektir.

b: 6360 sayılı kanun ile İZSU Genel Müdürlüğüne İdaremize devrolan Tire Atıksu Arıtma Tesisinin Uygulama Projeleri İller Bankası tarafından hazırlanmış olup yapım işi ihalesi İdaremizce gerçekleştirilecektir.

c: Torbalı ilçesinde yer alan Torbalı ve Ayrancılar-Yazıbaşı Atıksu Arıtma Tesisleri İdaremizce inşa edilerek 2009 yılında işletmeye alınmıştır. Ancak ilçedeki sanayi alanlarından kaynaklanan evsel ve endüstriyel atıksuların da tesislere kabulüne yönelik olarak yapılması kaçınılmaz olan proses revizyonu ve kapasite artışlarına yönelik müşavirlik hizmeti alımına ilişkin ihale çalışmaları devam etmektedir.

d: Mordoğan’da yaz ve kış aylarına ait nüfuslar arasında önemli farklar olması nedeniyle, yazın ileri biyolojik aktif çamur kışın ise SBR prosesinde atıksu arıtma tesisi yapılması planlanmaktadır.

e:Yenifoça Atıksu Arıtma Tesisinin yapım işi ihalesine çıkılacak olup buna yönelik tüm çalışmalar tamamlanmıştır.

f:Kiraz ilçesinde İl Özel İdaresi tarafından inşa edilen ve 6360 sayılı kanun ile İdaremize devrolan mevcut AAT’nin tesisin kapasite ve proses açısından yetersiz olduğundan İdaremizce mevcut tesis alanını büyütme sureti ile ilçede ileri biyolojik uzun havalandırmalı modern bir tesisi yapılması planlanmaktadır.

g: Selçuk ilçesinde İller Bankası tarafından inşa edilen bir doğal atıksu arıtma tesisi mevcut olup, hali hazırda kapasitesinin yetersiz ve arıtma veriminin düşük olması nedeni ile ileri biyolojik proseste yeni bir atıksu arıtma tesisi projelendirilecektir.

h: Hasköy AAT Uygulama Projesi çalışmaları 2014 yılında tamamlanmış olup yapım işi ihalesine çıkılacaktır.

ı: Türkeli Atıksu Arıtma Tesisi yapım işi ihalesi İdaremizce gerçekleştirilmiş olup tesis inşaatına başlanmıştır.

j: Dikili’de İller Bankası tarafından projelendirilip inşa edilen toplamda 1.500 m uzunluğunda derin deniz deşarjı bulunmakta olup Dikili Atıksu Arıtma Tesisi imar plan çalışmaları devam etmektedir.

k: Ödemiş ilçesinde yer alan Ödemiş Atıksu Arıtma Tesisi 2014 yılında İdaremizce devir alınmış olup proses revizyonu ve kapasite artışı yapılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

l: Aliağa Çaltıldere, Urla Özbek ve Foça İlipınar Mahallelerinde SBR prosesinde atıksu arıtma tesisleri yapımına yönelik uygulama projeleri hazırlanmaktadır. (Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi 2015)

Çizelge 373 – İzmir ilinde OSB’lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB Yönetimleri, 2017)

OSB Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	Mevcut Durumu	AAT Türü	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Atatürk OSB	Faal	Fiziksel Biyolojik Kimyasal	21.000	5-7
İTOB OSB	Faal	İleri (MBR)	2.000	0,15
Tire OSB	Faal	Fiziksel, Biyolojik	1	0,9
Aliağa OSB	Faal	Paket Arıtma	200	0,002
	İnşaat	Fiziksel, Kimyasal, Biyolojik	3.500	
İzmir Pancar OSB	İnşaat	Membran Biyo-Reaktör Sistemli Atıksu Arıtma Tesisi	500 m ³ /gün	
Kemalpaşa OSB	Faal	Fiziksel, Kimyasal, Biyolojik, Uzun Havalandırma Aktif Çamur	10.000 m ³ /gün	10
Kınık OSB	Projelendirme			
Bergama OSB	YOK			
Buca OSB	YOK			
Menemen Plastik İhtisas OSB	Projelendirme			

Çizelge 374 – İzmir ilindeki mavi bayraklı plaj ve marinalar (Kültür Turizm İl Müdürlüğü, 2017)

	PLAJ	MARİNA
İZMİR (Toplam)	47	3
ÇEŞME	10	1
DİKİLİ	5	0
FOÇA	7	0
KARABURUN	3	0
MENDERES	9	0
SEFERİHİSAR	9	1
MERKEZ	0	1
SELÇUK	3	0
URLA	1	0

İzmir’de su ürünleri yetiştiriciliği yapılan 10 adet potansiyel alan ile bulunmaktadır. Diğer yandan yapılan ek protokol ile yetiştiricilik yapılan İldırı Koyu ve Gerence Körfezi de bulunmaktadır. Alanların tamamı Dikili, Urla, Karaburun ve Seferihisar İlçeleri sınırlarında yer almakta olup levrek, çipura, orkinos ve sinarit yetiştiriciliği yapılmaktadır.

İlde bulunan 1 adet akivades çiftliği İnciraltı-Balçova’da bulunmaktadır. Bu çiftliğin yıllık toplam üretimi 300 ton/yıldır. İlde midye çiftlikleri Aliağa/Yenişakran (300 ton/yıl üretim), Karaburun/Mordoğan’da (300 ton/yıl üretim) bulunmaktadır.

3. Atık

İzmir ili genelinde 2016 yılı üretilen katı atık miktarı yaklaşık 5.208 ton/gün ve düzenli depolamaya yönlendirilen katı atık miktarı ise 4.693 ton/gün'dür. İzmir Büyükşehir Belediyesi envanter beyanlarına göre 2016 yılında 1.658.564 ton evsel atık ve 50.344 ton sanayi atığı bertaraf edilmiştir. İzmir ilinde Harmandalı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi ve Bergama Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi olmak üzere iki adet II. sınıf düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Harmandalı Katı Atık Düzenli Depolama Sahasına Aliağa, Bayındır, Bornova, Çeşme, Foça, Karşıyaka, Menemen, Seferihisar, Selçuk, Torbalı, Urla, Buca, Konak, Menderes, Balçova, Çiğli, Gazimur, Narlıdere, Güzelbahçe, Bayraklı ve Karabağlar ilçelerinden, Bergama Katı Atık Düzenli Depolama Sahasına ise Bergama ve Dikili ilçelerinden evsel katı atık gelmektedir. Beydağ, Karaburun, Kemalpaşa, Kınık, Kiraz, Ödemiş ve Tire ilçelerinde oluşan belediye atıkları ise düzensiz depolanarak bertaraf etmektedir.

Çizelge 375– İzmir ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	63
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	13

Planlanan kentsel dönüşüm çalışmaları ile oluşumunun daha da hızlanması beklenen inşaat ve yıkıntı atıkları ile ilgili olarak Hafriyat Toprağı ve İnşaat/Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği gereğince İzmir alan sınırları içerisinde hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıklarından kaynaklanan çevresel ve görsel kirliliğin önlenmesi için Güzelbahçe Yelki Hafriyat Atıkları Depolama Alanı, Bornova Fatmacıkayası Hafriyat Atıkları Depolama Alanı, Bornova Şeytan Deresi Hafriyat Atıkları ve İnşaat- Yıkıntı Atıkları Depolama Alanı, Bornova Belkahve Hafriyat ve İnşaat-Yıkıntı Atıkları Depolama Tesisi (3. sınıf inert atık depolama tesisi), Koyundere Hafriyat Döküm Sahası, Aliğa Abbas Gidici Hafriyat Döküm Sahası, Aliğa Çaltılıdere Hafriyat Döküm Sahası ve Aliğa Güzelhisar Köyü Hafriyat Döküm sahası olmak üzere toplam 8 adet depolama tesisi bulunmaktadır. 2016 yılında bu alanlarda yaklaşık 1,8 milyon m³ hafriyat atığı depolanmıştır.

İlde kayıt altına alınan ambalaj üreticisi sayısı 2016 yılı itibari ile 195 ve piyasaya süren işletme sayısı ise 1.535'dir. İzmir'de Belediye İlçe Başkanlıklarına ait 25 onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında İzmir'de 196.721 ton tehlikeli atık toplandığı beyan edilmiş, bu atığın 170.109 tonu geri kazanılmış, 25.484 tonu bertaraf edilmiş, 795 tonu ihraç edilmiş ve 33 tonu da atık minimizasyonu kapsamında stokta.

Tüm yasal düzenlemeler doğrultusunda İzmir'de 28 Çevre Lisanslı, 2 Geçici Faaliyet Belgeli tehlikeli atık geri kazanım tesisi, 4 adet atıkları ek yakıt olarak kullanan tesis ve 1 adet tehlikeli atık bertaraf tesisi ile 2 adet Geçici Faaliyet Belgeli ara depolama tesisi bulunmaktadır. Bu veriler kapsamında ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

2016 yılında 1.295 ton atık motor yağı, 2.609 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Toplanan atık madeni yağın 3.145 tonu geri kazanıma, 0,2 tonu bertarafa gönderilmiş, 795,3 tonu ihraç edilmiş, 17 tonu da atık minimizasyonundadır.

İlde atık akümülatör geri kazanımı amacıyla Çevre İzin ve Lisansı almış toplam 2 (iki) adet atık akümülatör geri kazanım tesisi bulunmakta olup, İzmir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından izin verilen atık akümülatör geçici depolama tesisi bulunmamaktadır. İl genelinde atık akümülatörlerin taşınması işlemleri, taşıma lisansı il müdürlüğü tarafından verilen 3 adet lisanslı firmaya ait araçlar tarafından yapılmaktadır. 2016 yılında 144,14 ton atık akü, 37,8 ton atık pil toplanmıştır. İlde atık pil geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

İzmir'de 2016'da 435 ton kullanılmış kızartmalık yağ, 5 ton da kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır. İlde Geçici Faaliyet Belgesi almış 1 adet bitkisel atık yağ ara depolama tesisi, Çevre İzin ve Lisanslı almış 3 adet bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

2016'de İzmir'de 571 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanmış, bunların 275 tonu geri kazanım tesisine, 296 tonu da çimento fabrikasına ek yakıt olarak kullanılmak üzere gönderilmiştir. İlde 2 adet Çevre İzin ve Lisansı almış ÖTL Geri Kazanım Tesisi ile 2 adet ek yakıt olarak ÖTL kullanan Çevre İzin ve Lisansı almış tesis bulunmaktadır.

Çizelge 376 – İzmir ilinde 2016 yılı termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (Atık Beyan Uygulaması, 2016)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (kg/yıl)
İzdemir Enerji Üretim A.Ş.	920.000	763.641

İzmir ilinde Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi bulunmamaktadır. Atık Beyan Sisteminde 2016 yılında İzmir ilinde sanayi tesislerinden toplanan atık elektrikli ve elektronik eşya miktarı 3.227,089 kg'dır. Toplam olarak ise 17,22 ton atık elektrikli ve elektronik eşya toplanmıştır.

Çizelge 377– İzmir ilinde 2016 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf yöntemi (Tesis beyanları, 2016)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (kg/yıl)	Bertaraf Yöntemi
HABAŞ Sınai ve Tıbbi Gazlar İstihsal End. A.Ş.	3.465.773	597.702	Çevre lisanslı geri kazanım tesisinde geri kazanımı sağlanmaktadır.
İzmir Demir Çelik A.Ş.	1.643.101	232.116	Çevre lisanslı geri kazanım tesisinde geri kazanımı sağlanmaktadır.
Ege Çelik End. San. Ve Tic. A.Ş.	1.132.353	238.000	Çevre lisanslı geri kazanım tesisinde geri kazanımı sağlanmaktadır.
Özkan Demir Çelik San. A.Ş.	591.000	748.634	Çevre lisanslı geri kazanım tesisinde geri kazanımı sağlanmaktadır.
ÇEBİTAŞ Demir Çelik End. A.Ş.	336.789	1.951.175	Çevre lisanslı geri kazanım tesisinde geri kazanımı sağlanmaktadır.
Sider Dış Ticaret A.Ş.	Veri yok	Veri yok	Veri yok
Ede Demir Çelik Paz. San. Ve Tic. Ltd.Şti.	Veri yok	Veri yok	Veri yok
TOPLAM	6.036.663	6.767,357	

İzmir ilinde ortaya çıkan tıbbi atıklar ilde bertaraf tesisi kuruluncaya kadar en yakın il olan Manisa'da bulunan tıbbi atık sterilizasyon tesisinde Manisa Belediyesi ile imzalanan Tıbbi Atık Ortak Hizmet Protokolü kapsamında gerçekleştirilmektedir. 2016 yılında İzmir ilinde 6.657 ton tıbbi atık toplanmıştır. İzmir ilinde de tıbbi atık sterilizasyon tesisi kurulmasına yönelik çalışmalara başlanmıştır.

Çizelge 378 – İzmir ilinde 2016'da maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı (İşletme beyanları, 2017)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı
Koza Altın İşletmeleri A.Ş.	Altın- Gümüş	1.100.000	D5 (Düzenli Depolama)	II. Sınıf
TÜPRAG Metal Maden. San. Ve Tic. A.Ş.	Altın- Gümüş	600.000	D5 (Düzenli Depolama)	II. Sınıf
Eti Bakır A.Ş. – Halıköy İşletmesi	Antimuan	16.800	D15 (Geçici Depolama)	II. Sınıf

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2016 yılı sonu itibarıyla İzmir il sınırları içerisinde milli park bulunmamakta olup, 8 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Meryemana Tabiat Parkı: Selçuk sınırları içinde kalan Meryem Ana Tabiat Parkı 362,97 ha büyüklükte olup, 22.04.2008 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. İzmir'e 82 km, Selçuk'a 6 km mesafededir. Ulaşım özel araçlar ve tur otobüsleri ile sağlanmaktadır. Saha sınırları içerisinde Ortaburun, Kapılıdağ, Dede tepeleri mevcuttur. Alan iki vadiden oluşmaktadır. Kızılcım, sandal, kermes meşesi, yabancı zeytin, funda, orman sarmaşığı, keçi boynuzu, sığır kuyruğu alanın florasını oluşturmaktadır. Kurt, çakal, şahin, karatavuk, baykuş alanda bulunan fauna türleridir. Sahanın tamamı ormanlık alandan oluşmaktadır. Meryemana ve çevresinin taşıdığı doğal ve kültürel kaynak değerleri ile doğa turizmi (foto safari, trekking, dağcılık) ve bilimsel araştırmalar için tercih edilen alanlardandır.

Çiçekli Tabiat Parkı: İzmir ili, Bornova ilçesi, Çiçekli mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş olup İzmir'e uzaklığı 20 km'dir. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 21,09 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Efeoğlu Tabiat Parkı: 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş olup İzmir'e uzaklığı 22 km'dir. Kızılcım ağaçları ile kaplı sahadır. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 22,65 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Ekmeksiz Plajı Tabiat Parkı: İzmir ili, Seferihisar ilçesi, Sığacık mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş alanın İzmir'e uzaklığı 52 km'dir. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 10,15 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Gümüldür Tabiat Parkı: İzmir ili, Menderes ilçesi, Gümüldür mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş alanın İzmir'e uzaklığı 75 km'dir. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 7,37 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Karagöl Tabiat Parkı: İzmir ili, Karşıyaka ilçesi, Yamanlar Dağı mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş alanın İzmir'e uzaklığı 26 km'dir. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 18,91 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Tanay Tabiat Parkı: İzmir ili, Çeşme ilçesi, Ilıca mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş alanın İzmir'e uzaklığı 70 km'dir. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 30,29 ha'lık bir alanda kurulmuştur.

Yamanlar Dağı Tabiat Parkı: 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş alan Yamanlar Dağı Tabiat Parkı Karşıyaka ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Alanı 40,78 ha olup, bu alanda daha önce Sağlık Bakanlığı tarafından Sanatoryum olarak kullanılan bir adet otel binası ile bungalovlar bulunmaktadır.

İlde 1 adet RAMSAR sulak alanı, 1 adet ulusal sulak alan ve 1 adet mahalli sulak alan bulunmakta olup 3 adet de mahalli sulak alan teklifi bulunmaktadır.

Çizelge 379 - İzmir ili sulak alanları (Orman ve Su İşleri Bakanlığı IV. Bölge Müdürlüğü-İzmir Şube Müdürlüğü, 2017)

	SULAK ALAN	BÜYÜKLÜK (Ha)	KORUMA STATÜSÜ
1	Gediz Deltası Sulak Alanı	14.900,0	Ramsar Alanı, YHKS
2	Küçük Menderes Nehri ve Deltası Sulak Alanı	13.666,0	Ulusal Sulak Alan
3	Güzelhisar Deltası	139,0	Mahalli Sulak Alan
4	Alaçatı Kıyı Ekosistemi (Haliç)	351,0	Mahalli Sulak Alan (Teklif)
5	Belevi Gölü Sulak Alanı	201,3	Mahalli Sulak Alan (Teklif)
6	Gölcük Gölü Sulak Alanı	81,0	Mahalli Sulak Alan (Teklif)
7	Bakırçay Nehri ve Deltası	3.000,0	Statüsü Yok
8	Karagöl Sulak Alanı	4,0	Tabiat Parkı

Gediz Deltası Sulak Alanı: Gediz Deltası Sulak Alanı, Menemen, Çiğli ilçeleri sınırları içinde olup İzmir Körfezi'nin 25 km kuzey batısında yer almaktadır. Gediz Nehrinin eskiden döküldüğü yerde, tuzcul ve tatlı su ekosistemleri, koylar, tuzlalar ve lagünler(dalyan)'den oluşan 14.900 ha'lık bir sulak alandır. Saha 1998 yılında Çevre Bakanlığı tarafından Ramsar Sözleşmesi listesine dahil edilmiştir. Delta pek çok kuş türü açısından uluslararası öneme sahiptir. Delta'nın sembol kuşu olan Flamingo Türkiye'de sadece Tuz Gölü ve Gediz Deltası'nda üremektedir ve kış popülasyonu 30.000-40.000 birey arasındadır. Alanda bu zamana kadar 291 farklı kuş türü gözlemlenmiştir. Bu kuşlardan; Tepeli Pelikan, Bozkır Delicesi, Sibiry Kazı ve Boz Kirazkuşu türleri nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan kuş türleridir. Kış aylarında ördek türleri de dahil olmak üzere alanda kışlayan su kuşlarının sayısı ortalama 70.000-80.000 arasındadır. Gediz Deltası kuşlar dışında Çakal, Tilki, Yaban Domuzu, Yaban Kedisi, Saz Kedisi, Yaban Tavşanı, Kaya Sansarı, Gelincik, Porsuk gibi memeli hayvanlar ile 28 sürüngen, 5 kurbağa türü, tatlı ve tuzlu su balıkları, omurgasızlar ve 300 kadar bitki türü yaşamını devam ettirmektedir. Deltada 2012 yılında 6.440 m² lik yüzölçümüyle dünyanın en büyük yapay flamingo üreme adasının yapımı gerçekleştirilmiştir. 2015 yılı itibarıyla adada 15.000 çift flamingo yuva yapmıştır. İzmir İli Gediz Deltası tuzla ve sazlıklar bölgesini kapsayan çalışmalarda 60 familyaya ait 206 cins ve 308 takson saptanmıştır. Bu bitki türlerinden üç tanesi (*Campanula lyrata Lam. subsp. Lyrata*, *Dianthus elegans d'Urv. var. cous (Boiss.) Reeve*, *Stachys cretica L. subsp. smyrnaea Rech. fil.*) endemiktir. Gediz Deltası'nın güney kısımlarında önemli bir alan kaplayan Süpürge otu (*Limonium sieberi*) bitkisinin oluşturduğu habitatlar, Avrupa Birliği Habitat Yönetmeliği altında öncelikli korunması gereken bir habitat tipidir.

Küçük Menderes Deltası: Ege Denizi kıyısında, İzmir İli Selçuk, Torbalı ve Menderes ilçeleri sınırları içerisinde, büyük çoğunluğu Selçuk İlçesi olmak üzere Selçuk ve Menderes ilçeleri kıyı

kesiminde Küçük Menderes Nehrinin denize döküldüğü bölgededir. Delta; 3 göl ve bir bataklıktan oluşan birbirine bağımlı ekosistemlerden oluşmaktadır. Deltada 1152 kuş türü tespit edilmiştir. Göç sırasında önemli sayılarda küçük karabatak bölgede konaklamaktadır. Türkiye Kuşları için Kırmızı Liste'de A.1.2 (Soyu büyük ölçüde tükenme tehlike altında olan) 8 tür (Çit kuşu, çalikuşu, mahmuzlu kızkuşu, çoban aldatan, peçeli baykuş, gökçedelice, gökdoğan, çakır kuşu) alanda üremektedir. Küresel ölçekte nesli tehlikede olan fare kuyruklu yediuyur alanda yaşamaktadır. Benekli kaplumbağa, tosbağa ve ev yılanı özel doğa alanı kriterlerini sağlayan sürüngen türleridir. Endemik türlerden 'büyük esmer' alanda yaşayan koruma öncelikli bir kelebek türüdür. Ayrıca; IUCN Kriterlerine göre vahşi yaşamda soyu tükenme tehlikesi yüksek türlerden olan *Caretta caretta* K.Menderes Deltasında görülmektedir. Alan, iç su balıkları açısından da oldukça önemlidir. Küçük Menderes Deltası Sulak Alan Alt Havzasında yapılan arazi çalışmaları sonucunda 70 familya 'ya ait, 205 cins ve 264 bitki türü teşhis edilmiştir. Bu bitkilerden 6 tanesi endemiktir. Teşhis edilen bitkilerin 78 tanesi Akdeniz bitki coğrafyası elementlerine, 10 tanesi Avrupa-Sibirya bitki coğrafyası elementlerine, 5 tanesi İran-Turan bitki coğrafyası elementlerine, 1 tanesi Öksin elementine ve 170 tanesi ise geniş yayılışlıdır. Alanda en çok tür içeren familyalar arasında 39 tür ile Asteraceae familyası ilk sırayı almaktadır. İkinci sırayı 29 tür ile Fabaceae, üçüncü sırayı 22 tür ile Lamiaceae, dördüncü sırayı ise 18 tür ile Poaceae ve beşinci sırayı ise 12 tür ile Chenopodiaceae almaktadır (Küçük Menderes Deltası Sulak Alan Alt Havzası Biyolojik Çeşitlilik Araştırma Alt Projesi Nihai Raporu, 2012).

Gebekirse Gölü Sulak Alanı: Selçuk ilçesi, Zeytinköy mevkiinde bulunan 839,2 ha'lık göl Küçük Menderes Deltası içerisinde yer almaktadır. 2006 yılında Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan edilmiştir. İçerisinde 50 kadar kuş türünü barındırmakta olup tatlı ve tuzlu su ekosistemine sahiptir. Sahanın tamamı 1.Derece Doğal Sit Alanıdır.

Belevi Gölü: Selçuk ilçesi, Belevi mevkiinde 2006 yılında Küçük Menderes Deltası içerisinde yer alarak, Ramsar Sözleşmesine de dahil edilmek üzere teklifi yapılmıştır. 150 ha'lık göl alanına sahiptir. İçerisinde bir çok kuş türünü barındırmakta olup tatlı su ekosistemine sahiptir. Belevi Gölü ve çevresinde yapılan arazi çalışmasında toplanan bitki örneklerinin değerlendirilmesi sonucu; 28 familyaya ait, 55 tür tespit edilmiştir. 2016 yılında yapılan Kış Ortası Su Kuşu Sayımlarında 17 türe ait 1.313 adet kuş sayımı yapılmıştır.

Gölcük Gölü: İzmir'in doğusunda Ödemiş İlçesi, Gölcük Mahallesi sınırları içerisinde bulunan ve Bozdağlar üzerinde yer alan göl, deniz seviyesinden 1.050 m yüksekliktedir. 81 ha'lık göl alanına sahiptir. İçerisinde bir çok kuş türünü barındırmakta olup tatlı su ekosistemine sahiptir.

İzmir Kuş Cenneti sahasında; tuzlu su ekosistemi (Dalyanlar ve Çamaltı Tuzlası havuzları), tatlı su ekosistemi (sazlıklar), otlak sahaları ve tepelik kısımlar olmak üzere 4 tip ekosistem bulunmakta, ayrıca tatlı ve tuzlu suların geçiş yaptığı kısımlarda da acı su ekosistemine de rastlanmaktadır. Yapılan gözlemlerle sahada 289 kuş türü ile 315 bitki türü gözlemlenmiştir. En fazla görülen türler; Flamingo, Deniz Kırlangıcı (Sumru), Gümüşü Martı, Akça Cılibıt, Akdeniz Martısı, Cüce Karabatak, Yeşilbaş Ördek, Angit, Tepeli Pelikan, Hazar Deniz Kırlangıcı, Karagagalı Sumru, Bataklık Kırlangıcı, Kocagöz, Küçük Beyaz Balıkçıl, Poyraz Kuşu, Uzunbacak ve Sakarmeke. Bu kadar kuş türünün bulunduğu İzmir Kuş Cenneti'nde Çakal, Tilki, Tavşan, Yaban Domuzu, Gelincik, Kirpi, Yılan, Saz Kedisi gibi birçok hayvan da yaşamaktadır.

İzmir ilinde 2 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (YHGS) bulunmaktadır. Bunlar, Gebekirse YHGS ve Bayındır Ovacık YHGS'dir.

Gebekirse Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Selçuk ilçesi, Zeytinköy mevkiinde 31.12.1984 yılında 1.000 ha'lık alanda Gebekirse Gölü Yaban Hayatı Koruma Sahası olarak ilan edilmiştir. 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu çerçevesinde 13.09.2006 tarihli ve 2006/10966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 839,2 ha olarak Gebekirse Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiş olup, gölün alanı 56 ha'dır. Saha kuş türleri açısından önemli bir yerdir.

Bayındır Ovacık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Bayındır ilçesi, Ovacık, Hisarlık, Kızıloba ve Sarıyurt köylerini kapsamaktadır. 1982 yılında 8.062 ha olarak karacaların doğal yaşam alanı olduğu için ilan edilmiştir. 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu çerçevesinde 13.09.2006 tarihli ve 2006/10966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 5.785 ha alana sahip Bayındır Ovacık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiştir. Alanın hızlı alan değerlendirmesi yapılmış akabinde Yönetim Planı yapılarak 2012 yılında onaylanarak hizmete girmiştir.

İzmir ili sınırları içinde yaş, çap ve boy bakımından oldukça büyük, tarihi değeri olan 10 adet ağaç tabiat anıtı olarak korunmaktadır.

Çizelge 380 - İzmir ilinde bulunan tabiat varlıkları

Yöresel Adı	Alanı (m ²)	Tescil Tarihi	Yaşı	Mevki
Anadolu Kestanesi	2.500	1994	615	Ödemiş-Gölcük Yaylası
Taşdede Pırnal Meşesi	1.500	1994	250	Dikili-Taşdede mevkii
Kunduracı Çınarı	1.500	1994	980	Buca-Kaynaklar Köyü
Teos Menengici	1.500	1994	50-55	Seferihisar-Teos mevkii
Ovacık Yaylası Anadolu Kestanesi	2.500	1995	515	Bayındır-Ovacık Köyü
Yarendede Çamı	2.500	1995	165-170	Güzelbahçe-Yarendede
Dede Menengici	3.000	2003	800	Menemen – Çaltı Köyü
Yemişçi Çınarı	2.500	1995	370-380	Güzelbahçe-Yemişçi Çiftliği
Fıstık Çamı	2.500	1995	120-125	Güzelbahçe-Yemişçi mevkii
Kadınlar Kuyusu Koca Menengici	2.500	1995	800	Foça-Bağarası Köyü

Bunların yanında korunmaya değer, anıt ağaç olarak tescillenebilecek başka ağaçlar da mevcuttur. Bunlardan bazıları Efemçukuru-Karaçamları, Ortaklar-Buruncuk Meşesi, Bornova-Pınarbaşı Çınarları, Kuşçular-Koca Mengeci, Urla-Kuşçular Çınarı, Ödemiş-Birgi Servileri, Tire-Çeştimen Kavağı (Çınarı), Ovacık Kestaneleridir. Bu ağaçlardan birçoğunun folklorik, mistik ve mitolojik özellikleri bulunur.

İzmir 146.000 ha doğal sit alanı, tek ve gruplar halinde tabiat varlığı ya da korunması gerekli anıt ağaç olarak tescil edilmiş ağaç ve ağaç grupları ve 1 adet Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi ile **ülkemin en büyük korunan alanının olduğu kentidir.**

Nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan Akdeniz Foku'nun üreme ve yavrulama alanı olarak hayati öneme sahip olan Orak Adası Siren Kayalıklarının yerleşim ve deniz kirliliği, tehdidi ile karşı karşıya olması nedenleriyle **Foça** 22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile **"Özel Çevre Koruma Bölgesi"** olarak tespit ve ilan edilmiştir.

Foça yarımadası küçük büyüklü koylarla kaplı bir sahile sahiptir. Bu koylar mavi ile yeşilin iç içe olduğu doğal bir güzellik sergilemektedir. Tarihi, kültürel zenginliğin mitolojideki yeri bakımından önemli olan arkeolojik doğa ve mimari değerlerin bir bütün olarak yer aldığı Foça, arkeolojik, doğal ve kentsel sit alanları bulunması nedeniyle birçok kıyı yerleşim birimine göre daha az yapılaşma gösteren ve nispeten bozulmamış bir yerleşim merkezidir. Kentin doğusunda yer alan alanların büyük bir bölümü zeytinliklerden oluşmaktadır ve bu alanların büyük bir kısmı da I. ve II. derece doğal sit alanı olarak belirlenmiş alanlardır.

Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi 1991 yılında mülga Çevre Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde Türkiye Ulusal Fok Komitesi tarafından Akdeniz foklarının korunması için pilot proje bölgesi olarak seçilmiştir. Özel Çevre Koruma Kurumunca bölgede yürütülen izleme çalışmaları neticesinde "korumanın" daha etkin gerçekleştirilmesi için söz konusu pilot bölgenin tamamının tek bir koruma alanı olarak yönetilmesi amacıyla Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin sınırlarının revize edilerek genişletilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bunun üzerine mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 18/4/2007 tarihli 2247 sayılı yazısı ile, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9. Maddesine istinaden, Bakanlar Kurulunca 21/5/2007 tarihinde alınan karar gereği Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin sınırları genişletilmiştir.

İlan Tarihi	Alanı (km ²)	Nüfus (Kişi)	Türkiye Yüzdesi
22.10.1990/90/1117 21.05.2007 tarih ve 2007/12212 sayılı/ (İlave Alan)	71,44 km ²	14.604	% 0,009

Bölgenin taşıdığı önemin büyük bir bölümü binlerce yıldır burada yaşayan ve hatta ilçeye adını veren Akdeniz fokundan (Monachus monachus) kaynaklanmaktadır. Akdeniz Foku bugün dünya üzerinde yaklaşık 400 adet kalmış olup nesli tehlike altında olan türler arasına girmektedir. Foça'daki Orak Adasının batı kıyısını oluşturan Siren Kayalıkları fokların üremek ve yavrulamak amacıyla kullandıkları mağaralar açısından hayati öneme sahiptir (Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı).

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 381 – İzmir ilin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

İZMİR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	33.442,11	2,78	52.377,48	4,35	59.922,07	5,06	63.079,4	5,33
2) Tarımsal Alanlar	506.751,24	42,09	490.614,49	40,75	478.620,83	40,43	476.932,14	40,29
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	654.248,36	54,34	649.384,78	53,93	635.258,05	53,67	632.832,22	53,46
4) Sulak Alanlar	6.731,10	0,56	6.820,92	0,57	6.577,58	0,56	6.593,38	0,56
5) Su Yapıları	2.880,14	0,24	4.855,44	0,40	3.322,19	0,28	4.263,60	0,36
TOPLAM	1.204.052,95	100,00	1.204.053,11	100,00	1.183.700,72	100,00	1.183.700,74	100,00

İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanmıştır. 23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanan İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı askı sürecindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında 30.12.2014 tarih ve 21137 sayılı Bakanlık Makamı Olur'u ile onaylanmıştır.

Askı süreci içerisindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında yeniden düzenleme yapılan İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (J-17, J-18, K-17, K-18, K-20, L-16, L-17, L-18, L-19, L-20 paftaları ve plan hükümleri) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 16.11.2015 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 382 – İzmir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (İzmir ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	31	11	22	30	18	5	5	122
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	2	2	1	6	1	1	1	14

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 383 – İzmir ilinde 2016 yılında ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (İzmir ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	29	182	211
Çevre İzni Belgesi	9	188	197
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	32	32	64
TOPLAM	70	402	472

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 384 – İzmir ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (İzmir ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	61
Ani (plansız) denetimler	2.062
Genel toplam	2.123

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	2.032,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 385– İzmir ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (İzmir ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Egzoz	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	475.386	1.230.425	142.097	7.610.454	2.032	162.743	3.169.361,24	168.969	12.984.705,24
Uygulanan Ceza Sayısı	10	14	3	61	2	4	41	7	144

İlde Çevre Kanununca tespit edilen ihlaller nedeniyle uygulanan idari yaptırımlar sonrasında uygunsuzlukların giderilmemesi nedeniyle toplam 31 işletmeye faaliyeti durdurma kararı uygulanmıştır.

2016 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında İzmir ilinde 18'si alt seviye, 24'ü de üst seviye olmak üzere toplam 42 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

36. KARS

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Kars ilinde konutlarda doğal gaz kullanımı 24.087.444 m³ dür.

2016 yılında Kars ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 386'da verilmektedir.

Çizelge 386 – Kars ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları (Kars ÇŞİM 2017)

İstasyon Mah.	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	59	0	64	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	65	1	78	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	35	0	59	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	19	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	7	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	55	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	14	0	55	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	43	0	100	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	45	0	87	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kars ilinde Egzoz Gazı ve Emisyonu Ölçümü Yetkili istasyon sayısı 2'dir. 2016 yılı egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 14.380'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kars ilinin içme suyu ihtiyacı Bayburt barajından karşılanmaktadır. Baraj 5.237 hektarlık bir alana sulama hizmeti verirken, Kars il merkezine yıllık 18 hm³ içme suyu sağlamaktadır. Bunun yanında Borluk Kaynakları 25 lt/sn, Susuz Yaylası kaynakları 20-25 lt/sn, Çerme Kaynakları 270 lt/sn, Kağızman'da Kötek (0,2 lt/sn), Aktaş (1 lt/sn) ve Kızıtaş madensuyu (1 lt/sn) ve Akyaka (6 lt/sn) ve Kürekdere (370 lt/sn), Sarıkamış madensuları (0,15 lt/sn) ve Arpaçay Taşbaşı (130 lt/sn) kaynakları bulunmaktadır.

Çizelge 387 – Kars ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
ii Merkezi	Merkez İlçe			Biyolojik		-	-	-
İlçeler	Sarıkamış		İnşaat Aşamasında	Biyolojik İleri	-	-	17.662	-

İlde bulunan OSB'lerin çalışmakta, inşaat ya da proje aşamasında olan atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

TÜİK verilerine göre 2014 yılı itibarıyla Kars'ta kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 9 dur. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı ise %87'dir.

3. Atık

İlde mevcut katı atık tesisi yargı kararıyla kapatılmış ve Milli Emlak Müdürlüğünden yer tahsis edilmiştir. Yer için gerekli onaylar alındığında düzenli depolama tesisi inşa edileceği

bildirilmiştir (Kars Belediyesi). İlde ve ilçe merkezlerinde katı atık sahaları vahşi depolama niteliğindeki yerlerdir. Proje aşamasındaki Düzenli Depolama Tesisi ile ilgili ÇED süreci başlatılmış olup, süreç devam etmektedir.

Çizelge 388 – Kars ilinde bulunan bertaraf tesislerinin sayısı

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

2015 yılı ağustos ayı itibari ile toplam Kars ilinde 23 firma piyasaya süren, piyasaya süren ve tedarikçi olan 3 firma bulunmaktadır.

13.488,75 ton hafriyat toprağı oluşmuş olup, 12.438,75 tonu toplanmış, 1.200 ton hafriyat toprağı ise bertaraf edilmiştir. 29.546 ton inşaat ve yıkıntı atığı oluşmuş, 21.440 ton inşaat ve yıkıntı atığı toplanmış ve 7.110 ton bertaraf edilmiştir.

321.255 ton oluşan tehlikeli atığın 115,074 tonu geri kazanılmış, 193,557 tonu bertaraf edilmiş ve yaklaşık 12,5 tonu firmalar bünyesinde stok halde tutulmuştur.

2016 yılında Kars ilinde atık yağ toplama miktarı 44.966 kg olarak beyan edilmiştir. Toplanan atık yağın 26,751 kg'ı atık motor yağı, 18,215 kg'ı da atık endüstriyel yağıdır. Toplanan bu atık yağın 18,215 kg'ı geri kazanıma gönderilmiştir. 26,75 tonu bertaraf edilmiştir. Kars ilinde 2016 yılında 69,66 ton atık akü toplanmıştır. 2016 yılında toplam 203.269 kg tıbbi atık oluşmuş ve toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kars ilinde yaban yaşamına ait türler tarım alanlarında bitki örtüsüne sahip dağlık alanlarda, su kaynaklarının bulunduğu bölgeler kuşlar, memeli hayvanlar, sürüngenler ve amfibili hayvanların yaşama alanlarıdır.

İlde bulunan fauna; Kurt (Canis Kıpuz), Çakal (Canis Aureus), Yaban Domuzu (Sus Scroto), Kuyruksüren (Herpestos Ichneumon), Tavşan (Lepus Capeosis), Tilki (Vulpes Vuşpes), Ağaç Sansarı (Mertes Mertes), Ördek (Anos), Bildircin (Coturnim Cotirnim), Sakarmeke (Fulica Atro), Kızkuşu (Vanellus Vanellus), Çullukgiller (Seolopacidae), Güvercingiller (Columbidea), Sülüngiller (Phasianide), Karaca (Capreokis Capreolus), Yaban Keçisi (Capra Aegagrus), Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi (Rupicapra Rupicapra Asiatica), Vaşak (Felis lynze), Ayı (Ursus), Sincap (Sciurus Anomolus), Gelincik (Mustela Navalis), Porsuk (Meles Meles), Su Samuru (Lutra Lutra), Kirpi (Erinacous Concolar), Martıgiller (Laridae), Sumrugiller (Stemidae), Bağirtlakgiller (Pteroclididae), Baykışgiller (Strigidae), Ağaçkakangiller (Picidae), Tarlakuşugiller (Alavdididae), Kırlangıçgiller (Hirundinidae), Kargagiller (Corvidae).

Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı, 19 Ekim 2004 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile resmen ilan edildi. Yaklaşık 25.900 hektarlık bir alanı kaplayan 34. Milli Parkımızla birlikte tüm Türkiye'deki Milli Park alanları 710.000 hektar'dır.

Soğuksu Tabiat Parkı: Kars ili, Sarıkamış ilçesi mülki hudutları içerisinde bulunan 11,47hektarlık alana sahiptir. Kars İl Merkezine 53 km, Sarıkamış İlçesine 3 km, Selim İlçesine 24 km, Horasan ilçesine 67 km, Erzurum İline yaklaşık 150 km mesafede yer almaktadır.

Kars ili sınırları içinde, Arpaçay ilçesi Kuyucuk Köyü mülki hudutlarında bulunan, Kuyucuk Gölü, Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğünce tefrik edilmiş, 245 ha büyüklüğünde bir sulak alandır. Statüsü Yaban Hayatı Koruma sahasıdır. 28.08.2009 tarihinde Türkiye'nin 13. Ramsar alanı olarak belirlenmiştir. Alanda üreyen en önemli türler dikkuyruk, kızıl boyunlu batağan, kara boyunlu batağan, boz ördek, sakarmeke ve uzunbacak sayılabilir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 389 - Kars ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

KARS	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	9.763,12	0,96	10.296,61	1,02	12.258,83	1,20	12.666,09	1,24
2) Tarımsal Alanlar	569.974,83	56,31	570.019,7	56,32	588.759,44	57,74	588.758,03	57,74
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	422.649,36	41,76	422.074,53	41,70	408.160,43	40,03	407.652,13	39,98
4) Sulak Alanlar	1.864,35	0,18	1.864,35	0,18	1.403,07	0,14	1.609,42	0,16
5) Su Yapıları	7.879,98	0,78	7.876,95	0,78	9.107,11	0,89	9.003,22	0,88
TOPLAM	1.012.131,64	100,00	1.012.132,14	100,00	1.019.688,88	100,00	1.019.688,89	100,00

Bakanlık Makamının 03/01/2013 tarih ve 215 sayılı Olur'u ile Bakanlığımızca 03/01/2013 tarihinde onaylanan "Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı"; "Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik" uyarınca Kars Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nce 07/02/2013-09/03/2013 tarihleri arasında askıya çıkarılmış olup söz konusu Çevre Düzeni Planına askı süresinde yapılan itirazlar komisyonca, "Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik" ile 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı amaç, ilke, strateji ve kararları çerçevesinde incelenerek değerlendirilmiştir. Bu kapsamda gerekli düzeltmeleri yapılarak hazırlanan "Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği " (F50 ve 152 No'lu Plan Paftaları, Plan Açıklama Raporu: 110. Sayfa / 7.3.4.1.1. nolu başlık ve Plan Hükümleri: 7.16. ve 9.3. nolu Plan Hükümleri) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7. Maddesi uyarınca Bakanlık Makamının 14/06/2013 tarihli ve 9006 sayılı Olur'u ile onaylanarak Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmeliğin 12. maddesi gereğince 08/07/2013-06/08/2013 tarihleri arasında 30 gün süre ile Kars Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ilan panosunda askıya çıkarılmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 390 – Kars ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kars ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	11	0	0	0	0	2	0	13
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	1	1	0	0	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 391– Kars ilinde 2016 yılında ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kars ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	3	3
Çevre İzni Belgesi	1	1	2
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	1	4	5

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 392 – Kars ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kars ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	205
Ani (plansız) denetimler	55
Genel Toplam	260

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
5	0,00

Çizelge 393 – Kars ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kars ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	10.160	49.095	0	12.659	0	0	52.904	0	124.818
Uygulanan Ceza Sayısı	10	1	0	3	0	0	3	0	17

Kars'ta Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 1 adet üst seviye tesis bulunmaktadır.

37. KASTAMONU

1. Hava Kalitesi

Isınmadan kaynaklı hava kirliliği yönetmeliği gereği ilde hava kirliliği ile mücadele programı çerçevesinde 2016 kış sezonu boyunca denetimler yapılmıştır. Yıl içerisinde 154 adet firma için katı yakıt satış izin belgesi düzenlenmiş, 10 adet katı yakıt satıcısı kayıt belgesi ve 1 adet dağıtıcı kayıt belgesi verilmiştir.

Kastamonu'da 2016 yılında kullanılan doğal gaz miktarı konutlarda 55.115.215 m³, sanayide de ise 6.117.066 m³'tür. 2016 yılında Kastamonu ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 394'de verilmektedir.

Çizelge 394 – Kastamonu ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	21	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	0	60	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	3	0	54	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	2	0	57	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	40	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	53	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	1	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	1	0	46	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	2	0	77	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	2	0	61	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kastamonu ilinde egzoz gazı emisyon ölçümleri yetkilendirilmiş olan 1 (bir) adedi mobil olmak üzere, toplam 9 adet Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm İstasyonu tarafından gerçekleştirilmektedir. 2016 yılı içinde egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 50.018 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kastamonu İl Merkezinde içme ve kullanma suyu ihtiyacını iki temel kaynaktan sağlamaktadır. Bunlardan yüzey suyu olan kaynak merkeze yaklaşık 6 kilometre mesafede yer alan Karaçomak Barajıdır. Bu kaynak 2016 yılı itibariyle Kastamonu ilinin su ihtiyacının yaklaşık %78'ini karşılamaktadır (7.890.900 m³/yıl).

İl Merkezinin su ihtiyacını karşılayan ikinci önemli kaynak Gürleyik kaynağıdır. Kentin güneyindeki dağlarda yer almaktadır. 2016 yılı su üretiminin yaklaşık %22'sini karşılamıştır. Kaynağın suyu temiz olduğundan arıtma işlemine tabi tutulmaz. Şehir şebekesine verilmeden önce sadece dezenfeksiyon işlemi uygulanır ve doğal olarak tüketime sunulur. Kaynak Gürleyik 1 (Rakım: 1.990 m) ve Gürleyik 2 (Rakım: 1.795 m) olmak üzere 2 kısımdan oluşur. Gürleyik 1 maksimum 140 lt/sn debiye ulaşırken, Gürleyik 2 maksimum 30 lt/sn dir. Gürleyik kaynakları yapı itibari ile kireç taşıdır. Mayıs ayından itibaren kar erimesi ve yağmur suyu ile çoğalmakta, Mayıs, Haziran, Temmuz aylarında maksimum debiye ulaşmaktadır. Sonbahar ve kış aylarında kaynak beslenemediği için debi 30-34 lt/sn'ye kadar düşebilmektedir.

2014 yılı itibari ile kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %92, arıtma tesisine bağlı belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı ise %11,9 dur.

Çizelge 395 –Kastamonu ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Kastamonu ÇŞİM, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Kastamonu		X		Biyolojik				
	Abana			X	Biyolojik	500		5.000	İşletmeye alınmadı
İlçeler	Ağlı		X						
	Araç			X					
	Azdavay		X		Biyolojik	300			İşletmeye alınmadı
	Bozkurt		X						
	Cide	X				3.107,70		6.500	
	Çatalzeytin			X					
	Daday			X					
	Devrekani			X					
	Doğanyurt			X					
	Hanönü			X					
	İhsangazi	X			Doğal Arıtma	126			
	İnebolu	X			Biyolojik	100	50 m ³ /gün	500	1
	Küre			X					
	Pınarbaşı			X	Biyolojik	3000		2435	İşletmeye alınmadı
	Seydiler			X					
	Şenpazar			X					
Taşköprü	X			Biyolojik	1.226.400	0,04	23.110	0.8	
Tosya			X	Biyolojik	3500		26.952	0,6-1,4	

3. Atık

Kastamonu ili, Devrekâni İlçesi, Sarıyonca mevkiinde KASMİB (Kastamonu Mahalli İdareler Birliği Başkanlığı) tarafından yapılan “Katı Atık Bertaraf Tesisi” projesine 02.11.2009 tarihinde Bakanlığımızca “ÇED Olumlu” kararı verilmiş olup; uygulama projesi ve 6 adet aktarma istasyonu projeleri yapılmıştır. 2012 yılı içerisinde ihalesi yapılmış olan Katı Atık Bertaraf Tesisi 2015 yılında faaliyete geçmiştir. Düzenli Depolama Tesisinde oluşan atıksular için sızıntı suyu toplama havuzu inşa edilmiştir. Havuzda biriken atıksular arıtma tesisi yapılana kadar pompalar yardımıyla depo alanına geri basılmaktadır.

Çizelge 396 – Kastamonu ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	3

İlde ambalaj atıkları toplama ve ayırma konusunda faaliyet gösteren 2 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi, 1 adet lisanslı ambalaj atığı geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Ayrıca ilgili yönetmelik kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığının online atık ambalaj sisteminde 2016 yılı itibari ile kayıtlı 85 adet piyasaya süren, 6 adet tedarikçi, 1 adet ambalaj üreticisi firma bulunmaktadır.

12.580 ton oluşan tehlikeli atığın 5.760 tonu geri kazanılmış, 2.794 tonu bertaraf edilmiş ve 4.014 tonu firmalar bünyesinde stok halde tutulmuş ve 10 tonu ihracat edilmiştir.

2016 yılında Kastamonu ilinde 31.905 ton atık motor yağı, 89.500 ton atık endüstriyel yağ toplanmıştır. 5,7 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır. Kars ilinde 2016 yılında 179 ton atık akü, 1,9 ton atık pil toplanmıştır. 2016 yılında 26,1 ton ÖTL geri kazanılmıştır.

İlde Kastamonu Mahalli İdareler Birliği'nce 25.04.2011 tarihinde Tıbbi atıkların toplanması, taşınması amacıyla sterilizasyon tesisi inşa edilmiş ve özel bir firma tarafından işletilmeye başlanmıştır. İlde bulunan sağlık kuruluşlarından 2016 yılında 259 ton tıbbi atık toplanarak bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2015 yılı itibarıyla il sınırları içerisinde 2 adet milli park (Ilgaz Dağı Milli Parkı ve Küre Dağları Milli Parkı), 4 adet tabiat anıtı (Araç Türbe Çamı Tabiat Anıtı, Beldeğirmeni Köyü Çınar Ağacı Tabiat Anıtı, Oniki Kardeşler Tabiat Anıtı, Erenler Çamı Tabiat Anıtı) ve 4 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Azdavay Kartdağ YHGS, Ilgazdağı YHGS, Taşköprü Elekdağı YHGS, Tosya Gavurdağı YHGS) bulunmaktadır.

Ilgaz Dağı Milli Parkı: (1.088 ha) Batı Karadeniz Bölgesi'nde, Çankırı ve Kastamonu illeri sınırları içinde yer almaktadır. 1976 yılında ilan edilmiştir. İğne yapraklı ağaçların hâkim olduğu bir orman örtüsüne sahiptir. Karaçam, sarıçam ve göknar yaygın ağaç türleridir. Açık alanlarda ardıçlar da görülmektedir. Az sayıda olmakla birlikte ayı, kurt tilki, geyik, karaca ve yabandomuzu görülmektedir. Alan, giderek gelişen bir kış sporları merkezi haline almaktadır.

Küre Dağları Milli Parkı: (37.000 ha) Batı Karadeniz Bölgesi'nde Kastamonu ve Bartın illeri sınırları içinde yer almaktadır. Milli parkın kaynak değerlerini Valla Kanyonu, Ilgarini Mağarası gibi jeolojik oluşumlar, Ilıca Şelalesi gibi doğal güzellikler ve zengin bir flora ve fauna ile otantik, folklorik kültür zenginlikleri oluşturmaktadır. Milli park ülkemizin doğal değerlerinin fazla tahrip görmediği alanlardan biridir. Milli Parkın önemi, özellikle sahip olduğu ekosistem ve habitat çeşitliliğinden ileri gelmektedir. Ana ekosistem tipleri, doğal orman ekosistemleri, bozuk orman ekosistemleri, geleneksel tarım ekosistemleri ve akarsu ekosistemlerini; mikro-ekosistemler ise örneğin kanyon ekosistemleri ve orman içi çayır ekosistemlerini içermektedir. Bu ekosistemler içerisinde, 675 bitki türünün varlığı bilinmekle birlikte gerçek sayının çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'nin 132 memeli türünden 40'ı bölgede yaşamaktadır. Bu türler, vaşak, susamuru, geyik ve karaca gibi tehlike altındaki hayvanları da içermektedir. Alanda ayrıca, 38 familyaya mensup ve 46'sı tehdit altında olan 129 kuş türü kaydedilmiştir.

Kastamonu il sınırları içindeki 1. Derece Doğal Sit Alanları; Cide Kalafat Köyü Gideros Mevkii, Aldülkadir Köyü Balönü Mağarası, İnebolu Çamlıca Köyü Geriş Tepesi, 3 farklı alan, Çatalzeytin Ginolu Köyü, Taşköprü Zımbıllı Tepe olarak belirlenmiştir.

Çizelge 397 – Kastamonu ilinde bulunan doğal sit alanları

	DOĞAL SİT ALANLARI	DOĞAL SİT DERECE	KARAR TARİHİ	KARAR NO
1	Cide Gideros Koyu	1.	21.07.1992	2523
2	Cide Balönü Mağarası	1.	24.07.2003	8676
3	İnebolu Geriş Tepesi	1.	28.01.1992	2191
4	İnebolu 3 Farklı Alan	1.	21.12.1993	3348
5	Çatalzeytin Ginolu Köyü	1.	17.12.1991	2122
6	Taşköprü Zımbıllıtepe	1.	08.01.1991	2010

İl sınırları içinde 45 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır.

Çizelge 398– Kastamonu ilinde bulunan anıt ağaçlar

TESCİLLİ ANIT AĞAÇLAR	MEVKİİ	KARAR TARİHİ	KARAR NO	
1	Anadolu Karaçamı	Merkez, Kıyık Köyü, Köyiçi Mevkii	12.02.2010	4871
2	Ebe Karaçamı	Merkez, Kıyık Köyü, Abdullar Mevkii	12.02.2010	4871
3	Ceviz Ağacı	Merkez, Eşen Köyü	26.12.2013	128
4	Çınar Ağacı	İnebolu, Eski Kapalı Cezaevi Bahçesi	30/04/1991	1750
5	Çınar Ağacı	Abana, Harmasun Mevkii	27/07/1994	3637
6	Çınar Ağacı	Abana, Harmasun Mevkii	27/07/1994	3637
7	Çınar Ağacı	Abana, Haciveli Mah.	27/07/1994	3637
8	Çınar Ağacı	Bozkurt, Beldeğirmeni Köyü, Çınaraltı Mevkii	25/12/1990	1585
9	Selvi Ağacı	Çatalzeytin, Çağlar Köyü, Demirci Mahallesi,	15/07/1996	4782
10	Kayın Ağacı	Şenpazar, Gürpelit Köyü, Gökçe ağaç Mevkii	21.04.1995	-
11	Çam Ağacı	Araç, Çamaltı Köyü, Erenler Mevkii	21.04.1995	-
12	Karaçam Ağacı	Araç, Bektüre Köyü, Ekincik Mahallesi,	27/09/1994	-
13	Karakavak Ağacı	Daday, Belediye parkı içi	03.06.2005	583
14	Armut Ağacı	Taşköprü, Dilek Köyü, Kuştepe Mah.	03.12.2008	3737
15	Karaçam Ağacı	İhsangazi, Görpe Köyü, mezarlık	25.12.2015	256
16	Karaçam Ağacı	İhsangazi, Görpe Köyü, mezarlık	25.12.2015	257
17	Karaçam Ağacı	İhsangazi, Görpe Köyü, mezarlık	25.12.2015	258
18	Ihlamur Ağacı	Daday, İnciğez Köyü, Hüsema Mevkii	29.01.2016	262
19	Çınar Ağacı	Şenpazar, Harmangeriş Köy meydanı	24.05.2016	274
20	Saplı Meşe Ağacı	Şenpazar, Celallı Köyü Tatlıca Mah.	24.05.2016	288
21	Ak Kavak Ağacı	Tosya, Ekincik Köyü	24.05.2016	287
22	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	24.05.2016	289
23	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	08.06.2016	292
24	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	08.06.2016	293
25	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	08.06.2016	294
26	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	08.06.2016	295
27	Saplı Meşe Ağacı	Şenpazar, Celallı Köyü Tatlıca Mah.	08.06.2016	291
28	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	10.08.2016	313
29	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	10.08.2016	314
30	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	10.08.2016	316
31	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	22.08.2016	321
32	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	22.08.2016	322
33	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	22.08.2016	324
34	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	22.08.2016	325
35	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	28.09.2016	328
36	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	28.09.2016	330
37	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	28.09.2016	331
38	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	28.09.2016	332
39	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	31.10.2016	338
40	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	31.10.2016	339
41	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	09.12.2016	351
42	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	09.12.2016	352
43	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	09.12.2016	353
44	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	09.12.2016	355
45	Karaçam Ağacı	Araç, Avlacık Köyü	09.12.2016	356

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 399 – Kastamonu ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

KASTAMONU	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.240,90	0,25	3.498,43	0,27	4.589,39	0,35	4.909,21	0,38
2) Tarımsal Alanlar	358.896,49	27,51	358.425,89	27,47	368.009,34	28,14	367.748,16	28,12
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	941.753,19	72,18	941.783,98	72,19	933.930,61	71,41	933.629,76	71,39
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	782,31	0,06	964,69	0,07	1.233,78	0,09	1.476,00	0,11
TOPLAM	1.304.672,89	100,00	1.304.672,99	100,00	1.307.763,12	100,00	1.307.763,13	100,00

Sinop-Kastamonu-Çankırı Planlama Bölgesine ait 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 13.07.2007 tarihinde onaylanmış 23/01/2008 tarihinde askı sonrası onayı yapılmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 400 – Kastamonu ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kastamonu ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	38	1	1	3	0	2	1	46
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	1	1	0	2

7. Çevre İzin Ve Lisans İşlemleri

Çizelge 401 – Kastamonu ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kastamonu ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	16	17
Çevre İzni Belgesi	1	23	24
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	1	2
TOPLAM	3	40	43

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 402 – Kastamonu ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kastamonu ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	48
Ani (plansız) denetimler	266
Genel Toplam	314

Çizelge 402 – Kastamonu ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kastamonu ÇŞİM, 2017) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	13	13.208,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
13	0,00

Çizelge 403 – Kastamonu ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kastamonu ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	158,461	0	159,495	245,475	0	0	233,510	52,201	849,142
Uygulanan Ceza Sayısı	13	0	11	4	0	0	7	30	65

Kastamonu İli sınırları içerisinde 2016 yılında Çevre Kanununa uyarınca Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne herhangi 2 adet durdurma cezası uygulanmıştır.

Kastamonu'da Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2 üst seviye tesis bulunmaktadır.

38. KAYSERİ

1. Hava Kalitesi

Kayseri’de 2016’da konutlarda 295.849 sm³, sanayide ise 245.548.968 sm³ doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. İlde 2017 yılı sonunda toplam konutlar içerisinde doğalgaz aboneli olan konutların oranının %75’e çıkarılması hedeflenmektedir. İlde faaliyet gösteren 3 adet Organize Sanayi Bölgesine doğalgaz çekilmiş ve kullanıma sunulmuştur. Kent merkezinde hava kirliliğinin artışında trafikten kaynaklanan kirlilik önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle trafiğe çıkan araçların egzoz gazı ölçümlerini yaptırılmalarının sağlanması ve çevre yollar inşa edilerek şehir içi trafiğinin bir bölümünün şehir dışına taşınması ve hızlandırılması hedeflenmektedir. 2016 yılında Kayseri ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 404’de verilmektedir.

Çizelge 404 – Kayseri ilinde 2016 yılında hava kirlenici gazların ortalama konsantrasyonları

(Kayseri-1 OSB)	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	5	0	94	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	15	0	85	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	0	69	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13	0	67	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	9	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	14	0	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	9	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	57	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	38	0	187	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	17	0	128	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	19	0	140	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	9	0	72	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(Kayseri-2 Melikgazi)	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	10	0	76	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	0	80	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	8	0	98	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13	0	123	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	13	0	71	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(Kayseri-3 Hürriyet)	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	0	138	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	132	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	0	79	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	77	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	71	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	114	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	13	0	128	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	23	0	128	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	22	0	207	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	0	114	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde motorlu araçlarla ilgili egzoz emisyon ölçümü yapmak üzere, Bakanlığımızca 33 sabit istasyon ve 1 adet seyyar olmak üzere toplam 34 adet yetkili egzoz ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlarda, 2016 yılında 132.199 adet ölçüm yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde en önemli içme suyu kaynağı yer altı sularıdır. İlde içme ve kullanma suyunun %75'i yer altı suyundan %25'i ise baraj, göl ve göletlerden temin edilmektedir.

İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet veren belediye 16 ve bu kapsamda hizmet alan nüfus 1.358.980'dir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfus miktarı %100'dür.

Kayseri İli sınırları içerisinde 5'i merkez ilçe olmak üzere toplamda 16 ilçe bulunmaktadır. Merkezde bulunan 5 ilçeye hizmet eden İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisinin yanı sıra bu ilçelerde bulunan 4 farklı bölgede de 4 adet küçük ölçekli Atıksu Arıtma Tesisi vardır. 11 dış ilçenin dördünde Atıksu Arıtma Tesisinin işletilmesine devam edilmektedir. 2 dış ilçe merkezinde Atıksu Arıtma Tesisi inşaatı devam etmekle birlikte 5 dış ilçe merkezi için Atıksu Arıtma Tesisi proje yapım işleri devam etmektedir. Diğer taraftan 11 dış ilçelerin çeşitli mahallelerinde 62 adet doğal arıtma tesisi vardır.

2016 yılı sonunda ilde kanalizasyon şebekesinin atık su arıtma tesislerine deşarj edilen toplam 133.989 m³/gün atık suyun yaklaşık %98'i atıksu arıtma tesisinde arıtılmıştır. Devreye girecek 5 yeni atıksu arıtma tesisi ile toplam atık suyun %100'sinin arıtmaya tabi tutulması planlanmaktadır.

2016 yılı itibari ile kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 98'dir.

Çizelge 405 –Kayseri ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Kayseri ÇŞİM, İller Bankası Kayseri Bölge Müdürlüğü, KASKİ, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m ³ /gün)					
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok										
İl Merkezi	Melikgazi	X		İleri	110.000	2	1.100.000	350					
	Kocasinan												
	Talas												
	Hacılar												
	İncesu												
İlçeler	Akkışla		X	İleri	9.030								
	Bünyan		X										
	Develi		X										
	Felahiye		X										
	Özvatan		X										
	Pınarbaşı	X							İleri	1.622	0,018	23.618	0,1
	Sarıoğlan	X							Biyolik	500	0,005	13.936	
	Sarız		X										
	Tomarza		X						Biyolik	1.036			
	Yahyalı	X							İleri	3.921	0,045	36.077	0,2
	Yeşilhisar	X							Biyolik	1.680	0,019	15.854	0,1

2016 yılı itibari ile Kayseri ilindeki Organize Sanayi Bölgeleri'ndeki atıksu arıtma tesislerinin durumu Çizelge 406'da verilmektedir.

Çizelge 406 – 2016 Yılı Kayseri İlinde OSB’lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Kayseri 1. Organize Sanayi Böl.	Var	40.000	İleri biyolojik	
Serbest Bölge	Var	500	Biyolojik	
Mimarsinan Organize	Var	6.000	İleri biyolojik	
İncesu Organize	İnşaat			

3. Atık

Dünya Bankası finansmanlı Belediye hizmetleri İl Projesi kapsamında İller Bankası A.Ş. koordinasyonunda yürütülen Kayseri Katı Atık Düzenli Depolama ve Pilot Kompost Tesisi inşaatı 29.05.2015 tarihinde tamamlanmıştır. 16.11.2015 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğünden II. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi Onay Belgesi alınarak, 30.11.2015 tarihinde tesiste atık kabulüne başlanmıştır.

“Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında Ambalaj Atıkları Toplama Ayırma Tesislerine ve Geri Dönüşüm Tesislerine Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından Geçici Faaliyet Belgesi/Çevre İzin ve Lisans Belgesi verilmektedir. İlde bu faaliyet Kocasinan ve Melikgazi Belediye Başkanlıkları ve özel firmalar tarafından kurulmuş bulunan toplama-ayırma (TAT) ve Geri Dönüşüm tesislerinde yapılmaktadır. Toplama- ayırma (TAT) tesislerde başlıca; kağıt, cam, metal, plastik v.b malzemelerin toplama ayırmaları yapılarak sınıflandırıldıktan sonra, ham madde olarak geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. İlde 2016 yılı kayıtlı ambalaj üreticisi ekonomik işletme sayısı 1.667 olmuştur.

İlde oluşan Tehlikeli Atıkların taşıma işlemleri, “Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği”nde öngörüldüğü şekilde lisanslı firmalar aracılığı ile yaptırılarak, geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. 2016 yılında 10 Firmanın 53 aracına Tehlikeli Atık Taşıma Lisansı düzenlenmiştir. İlde faaliyet gösteren 4 adet tesise Tehlikeli Atık Geri Kazanım Lisansı ve/veya Geçici Çalışma izin belgesi verilmiştir. Atık Yönetim Uygulamasına göre 2016’da Kayseri’de 15.832 ton tehlikeli atık üretildiği beyan edilmiştir. Kayseri’de 2016 yılı itibariyle 1667 adet kayıtlı ambalaj üreticisi ekonomik işletme bulunmaktadır.

Çizelge 407 – Kayseri ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	6
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4

Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde ilde 2016 yılında toplanan atık yağ miktarı 482 ton’dur. Kayseri ilinde 2016 yılında 180 ton atık akü, 0.65 ton atık pil, 96,3 ton atık bitkisel yağ toplanmıştır. 2016 yılında 3.103 ton ÖTL geri kazanılmıştır. Kayseri’de tıbbi atıklar sterilize edildikten sonra Katı Atık Deponi sahasında bertaraf edilmektedir. 2016 yılında Kayseri’de 1.343,243 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Erciyes Dağında 1996-2002 yılları arasında toplanan 2554 bitki örneğinin değerlendirmesi sonucu 89 familya ve 433 cinse ait 1.170 (1.116 tür, 31 alttür, 23 varyete) tür ve tür altı takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 11’i eğreltiler, 12’i açık tohumlular, 1.147’si kapalı tohumlular (979’u çift çenekliler, 168’i tek çenekliler) alt bölümlerine dahildir. Bu taksonlardan 36 tanesi kültür bitkisidir. İhtiva ettikleri tür ve tür altı takson sayısı bakımından büyük familyalar, Asteraceae(137), Fabaceae (116) ve poaceae (88) dir. En çok türle temsil edilen cinsler ise Astragalus (40), Silene (22) ve Veronica (19)’dir. Bitki coğrafyası elemanlarının dağılımı ise: İran-Turan 347(%29,7), Akdeniz 79(%6,8), Avrupa-Sibirya 69 (%5,9) ve diğerleri 675 (%57,6)’dir. Alandaki endemik tür sayısı 194 (%17,2) olup 10’u Erciyes Dağı’na özgüdür.

Kayseri’ye ait endemik bitkilerden bazıları;

CR (Critically Endangered) Çok Tehlikede Olanlar: Fam. Boraginaceae(Hodangiller) Tür. Onosma Tschichatschevii, Fam. Gramineae (Buğdaygiller) Tür. Puccinella bulbosa subsp. Caesarea Fam. Labiatae (Ballıbabagiller) Thymus (kekik) Tür. Thymus pentinatus var. Pallasicus, Fam. Leguminosea (baklagiller) Tür. Astragalus (geven) Astragalus Cicerellus Fam. Scrophulariaceae Verbascum (sığır kuyruğu) Tür. Verbascum subserratum.

ER (Endangered) Tehlikede Olanlar: Fam. Boraginaceae (Hodangiller) Tür. Myosotis (unutma Beni) Myosotis gunneri, Far. Caryophyllaceae (Karanfilgiller) Tür. Silene Balansae, Silene caryophylloides subsp. Binbogaense Fam. Compositae (Papatyagiller) Tür. Centurea (Peygamber çiçeği, gelin düğmesi), Centurea amaena, Centurea pergamacea, senecio (Kanarya otu) Senecio inops Fam. Cruciferae (Hardalgiller) Tür. Isatis (Çivit otu), Isatis Huber-morathii, Fam. Illecebraceae Tür. Paronychia Kayseriana Leguminosea (Baklagiller) Tür. Astragalus (Geven) Astragalus argaeus, Astragalus bakirdaghensis, Astragalus yuralicus, Hedysarum laxum, Vicia canescens subsp. Argaea Fam. Liliaceae (Zambakgiller) Tür. Muscari (Arap otu) Muscari mcbeathianum, Fam. Rosaceae (Gülgiller) Tür. Cerasus incana var. Velutina Fam. Scrophulariaceae (Sıraca otgiller) Tür. Veronika (Yavşanotgiller) Veronika gentianoides subsp. Glacialis var. Alpina Fam. Campanulaceae (Çan çiçeğigiller) Tür. Asyneuma trichostegium, Fam. Compositae (Papatyagiller) Tür. Hieracium argaeus, Hieracium subvandasii, Fam. Labiatae(Ballıbabagiller) Tür. Marrubium depauperatum, Salvia (Adaçayı), Salvia freyriana, Fam. Leguminosea(Baklagiller) Astragalus, Astragalus leptothamnus, Fam. Plumbaginaceae (Dişotgiller) Tür.Limonium (Kuduzotu), Limonium pycnanthum, Fam. Polygonaceae (Çobandeğneğigiller) Tür. Polygonum cappadocicum, Fam. Rosaceae (Gülgiller) Potentilla balansae.

İl sınırları içerisinde 31.358 ha büyüklüğünde Aladağlar Milli Parkı, 24.523 ha büyüklüğünde aynı zamanda Ramsar Alanı olan Sultan Sazlığı Milli Parkı, 7.567 ha büyüklüğünde Aladağlar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 17 ha büyüklüğünde Derebağ Şelalesi Tabiat Parkı, 15.600 ha büyüklüğünde Hürmetçi Sazlığı Sulak Alanı ve 2.900 ha büyüklüğünde Tuzla (Palas) Sulak Alanı olmak üzere toplam 81.965,5 ha büyüklüğünde korunan alan bulunmaktadır. Korunan alanların il yüzölçümüne oranı %4,8 dir. Ayrıca il sınırları içerisinde yer alan 3 tane sulak alanın 2 tanesi uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır. İlde bulunan korunan alanlar en önemli biyolojik çeşitlilik rezervleridir.

Sultan Sazlığı Sulak Alanı, Step ekosistemi içerisinde tatlı ve tuzlu su ekosistemini bir arada sahip olması nedeniyle Temsilci Veya Nadir Sulak Alanlar için belirtilen kriterlere, kayda değer miktarda nadir, nesli tehlikeye düşebilir veya tehlike altındaki bitki ve hayvan türlerine barındırması; sahip olduğu flora ve fauna özellikleri ile step ekosistemi içerisindeki bu sulak alanın ekolojik ve genetik çeşitliliğini sürdürebilecek değere sahip olması; endemik bitki ve hayvan türlerini barındırması nedeniyle Bitki ve Hayvanlar Temelinde Getirilen Genel Kriterlere, 20.000 'nin üzerinde su kuşunu düzenli olarak barındırması ve popülasyonları hakkında veri edinmeninmümkün olması nedeniyle de Su Kuşları Temelinde Getirilen Özel Kriterlere uyması nedeniyle Sultansazlığı RAMSAR Sözleşmesi kapsamında Uluslararası Öneme Sahip Bir Sulak Alandır.

Tespit edilen 48 endemik tür içerisinde yer alan Puccinellia bulbosa (Grossh.) subsp. Caesaria Kit Tan türünün ise dünyadaki tek yayılış alanının Sultansazlığı olması bu alanın önemini daha da artırmaktadır. Sultansazlığı, her yıl Afrika-Avrupa-Asya arasında göç eden göçmen kuşlar tarafından kullanılan ve ülkemizden geçen iki önemli ana kuş göç yolunun kesişim noktasında bulunmasının yanında sahip olduğu ekosistem çeşitliliği ile kuşlar için farklı kuluçka, beslenme, üreme, konaklama ve sığınma yeri sağlamaktadır.

Aynı zamanda milli park da olan sulak alanda Avrupa'da turna, flamingo, akbalıkcıl, kaşıkçı kuşlarının bir arada kuluçkaya yattığı tek alan oluşu kaynak değerlerini oluşturmaktadır. Milli Parkta, 21 memeli türü, 10 sürüngen türü, 3 iki yaşamlılar türü, 119 böcek türü, 22 omurgasızlar türü, 7 balık türü ve 27 fitoplankton, 43 zooplanktonik türü tespit edilmiştir.

Afrika, Asya ve Avrupa kuş göç yollarının üzerinde önemli bir yeri olan **Hürmetçi Sazlığı** başta kuşlar olmak üzere yaban hayatı için önem taşımaktadır. Hürmetçi Sazlığı Avrupa, Asya ve Afrika kuş göç yolu üzerinde bulunmasından dolayı da dünya ölçeğinde küresel öneme sahiptir. BirdLife International tarafından "Avrupa Ölçeğinde Korumada Öncelikli Kuşlar" sınıflandırılmasına ve IUCN "Red Data Book"'a göre nesli tehlike altında olan türler arasında bulunan toy, turna, kara leylek, angit, kaşıkçı, bıyıklı sumru, mahmuzlu ve sürmeli kızkuşu türlerinden bir kısmı bölgede göç döneminde görülmekte, bir kısmı ise bölgede üremektedir. Hürmetçi Sazlığı, Türkiye'nin Önemli Doğa

Alanları listesinde yer almaktadır. Yaban hayatı açısından ise; yıldı atı, gelengi, kurt, tilki, porsuk, gelincik, kır tavşanı gibi memelilerin bölgede üremesi ve barınması bölgenin önemini daha da artırmaktadır.

Ayrıca Kayseri'nin 40 km kuzeydoğusunda bulunan **Tuzla Gölü Sulak Alanı**, nesli tehlike altında bulunan toy, büyük cılıbit, angıt, mahmuzlu kızkuşu, küçük kerkenez gibi kuş türlerini barındırmaktadır. Alanda sulama kanallarıyla oluşturulan su birikintileri zamanla bölgenin en önemli ekosistemlerinden birini oluşturan yertaş ve körpınar sazlıklarını oluşturmuştur. Çeltikçi, Gri balıkçıl, erguvani balıkçılar bu sazlıklarda üreyen ve barınan önemli kuş türleri arasındadır. Tuzla Gölü İç Anadolu'da insanoğlunun olumsuz etkilerinden kısmen kurtulmayı başaran tek tuz gölüdür.

Aladağlar Milli Parkı, derin vadileri, eşsiz zirveleri, dik ve sarp buzul kayalıkları, mağaraları, görkemli kanyonları, yüksek platoları, doğal manzarası, yaban hayatı, yaylaları ile alpin bitki kuşağı içinde kalan Aladağlar, bitki türleri bakımından zengin ve ilgi çeken bir yöredir.

Aladağlar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 7.567 ha büyüklüğündedir. Yaban keçisi, ur keklığı, kınalı keklik, kartal, vaşak gibi fauna türlerinin olması, 1.600 metreden 3.700 metreye kadar yükselti farkının olması nedeniyle birçok bitki türünü barındırması ile önemli bir korunan alandır.

Kayseri ilinde 12 adet tescilli doğal sit ve 17 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır.

Çizelge 408 – Kayseri ilinde bulunan doğal sit alanları

SIRA NO	ADI	YERİ	GRUP	TÜR	TESCİL TARİHİ
1	Soğanlı Siti	Soğanlı Köyü/ Yeşilhisar	I.Der. Doğal II. Der. Arkeolojik	Doğal Arkeolojik Sit	08.04.1977 05.08.1988 16.03.1995 26.02.2009
2	Kaya Kilise ve Mağaralar (Kestel Siti)	Keşlik Köyü /Yeşilhisar	Doğal ve Kültürel Sit		20.04.1988 25.06.1996
3	Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı	Erdemli K./Yeşilhisar	I. Derece Doğal ve Ark. Sit		29.09.1989 30.03.2011
4	Talas Doğal Sit Alanı	Talas	II. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit	30.03.1990 22.09.1990
5	Kapuzbaşı Şelaleleri	Küçükçınar Köyü- Ensamın Tepesi /Yahyalı	I. ve II. Derece Doğal	Doğal Sit	23.09.1990
6	Tuzla (Palas) Gölü	Sarıoğlan /Bünyan	I.Derece Doğal Sit	Göl	26.06.1993 26.02.2009
7	Sultan Sazlığı	Yeşilhisar-Develi	I.ve III. Derece Doğal Sit	Sazlık	26.06.1993 25.09.2003
8	Tavlusun Doğal Sit Alanı	Tavlusun- Germir/Melikgazi	II. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit	24.12.1993
9	Direk Gölü	Yedigöller Mevkii /Yahyalı	I. Derece Doğal Sit	Göl	25.11.1994
10	Engir Gölü	Kocasinan	I. ve III. Derece Doğal Sit	Göl	22.09.1995 12.01.1996
11	Zamantı Irmağı Kaynağı Doğal Sit Alanı	Örenşehir Nahiyesi Şerefiye Köyü / Pınarbaşı	I. Derece Doğal Sit	Irmağ Kaynağı	29.04.2009
12	Alaattin Keykubat Gölü (Şeker Gölü)	Şeker Mahallesi / Kocasinan	II. Derece Doğal Sit	Göl	26.02.2010 28.01.2011

Çizelge 409 – Kayseri ilinde bulunan tescilli ağaçlar

SIRA NO	ADI	YERİ-ADRESİ	GRUP	ÖZGÜN KULLANIMI	TESCİL TARİHİ
1	Çınar Ağacı (1)	Hisarcık Kasabası Meydan /Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	08.01.1988 25.11.2010
2	Çınar Ağacı (2)	Hisarcık Kasabası Meydan /Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	08.01.1988 25.11.2010
3	Çınar Ağacı (3) (Balaban Çınarı)	Hisarcık Kasabası Meydan /Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	08.01.1988 21.11.2007 25.11.2010
4	Çınar Ağacı	Serçeönü Mah./Kocasinan	Doğal Varlık	Ağaç	31.01.2001
5	Peribacası	Soğanlı Köyü Sıktaş Mevkii/Yeşilhisar	Doğal Varlık	...	26.04.2002
6	Çınar Ağacı (1)	İbrahimağa Mah. Elbiz Parkı İçerisinde / Develi	Doğal Varlık	Ağaç	12.12.2003
7	Çınar Ağacı (2)	İbrahimağa Mah. Elbiz Parkı İçerisinde / Develi	Doğal Varlık	Ağaç	12.12.2003
8	Çınar Ağacı	Park Caddesi Düvenönü Mevkii (Orta Refüj üzerinde)/ Melikgazi-Kocasinan	Doğal Varlık	Ağaç	01.10.2004
9	Cumhuriyet Meydanı Çınarı	Cumhuriyet Mahallesi Cumhuriyet Meydanı / Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	31.10.2008
10	Çınar Ağacı	Aşağı Everek Mah./ Develi (Surp Toros Kilisesinin-Fatih Camii-Batisında)	Doğal Varlık	Ağaç	27.11.2008
11	Kayseri Lisesi Çınarları (3 adet)	Tacetinveli Mah. Kiçikapı (Kayseri Lisesinin Kuzeyinde)	Doğal Varlık	Ağaç	29.01.2009
12	Çınar Ağacı	Şeker Mahallesi Alaattin Keykubat (Şeker) Gölünün Batısı / Kocasinan	Doğal Varlık	Ağaç	30.04.2009 28.01.2011
13	Çınar Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	21.01.2010
14	Meşe Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	21.01.2010
15	Çınar Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	21.01.2010
16	Meşe Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	24.03.2010
17	Çınar Ağacı (2 adet)	Güney Şelale Mevkii /Bozarmut Deresi / Yahyalı	Doğal Varlık	Ağaç	23.02.2011

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 410 – Kayseri ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

KAYSERİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1)Yapay Alanlar	18.324,76	1,08	22.328,08	1,32	23.936,65	1,41	25.572,25	1,51
2)Tarımsal Alanlar	844.951,24	49,96	842.149,65	49,79	846.015,80	49,89	844.268,76	49,79
3)Orman ve Yarı Doğal Alanlar	804.261,43	47,55	804.440,62	47,56	780.811,55	46,04	780.109,53	46,00
4)Sulak Alanlar	11.828,83	0,70	12.754,92	0,75	27.237,87	1,61	27.257,28	1,61
5)Su Yapıları	11.985,88	0,71	9.678,85	0,57	17.770,03	1,05	18.564,07	1,09
TOPLAM	1.691.352,14	100,00	1.691.352,12	100,00	1.695.771,90	100,00	1.695.771,89	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 411 – Kayseri ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kayseri ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	31	5	18	5	4	0	4	67
ÇED Olumlu Kararı	3	1	0	5	0	0	0	9

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 412 – Kayseri ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kayseri ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	77	81
Çevre İzni/ Lisansı Belgesi	7	103	110
TOPLAM	11	180	191

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 413 – Kayseri ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kayseri ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	148
Ani (plansız) denetimler	1.209
Genel Toplam	1.357

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	9	9.144,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
19	0,00

Çizelge 414 - Kayseri ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kayseri ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	191.192	441.855	0	540.045	0	271.356	264.547	255.015	1.964.010
Uygulanan Ceza Sayısı	4	9	0	12	0	65	24	2	116

İlde 15 adet işletmeye ÇED Yönetmeliği kapsamında ÇED Olumlu ya da ÇED Gerekli Değildir Kararını almadan faaliyete geçmeleri nedeniyle faaliyet durdurma yapılmıştır.

Kayseri ilinde 5 adet alt seviye ve 4 adet üst seviye olmak üzere toplam 9adet SEVESO kuruluşu vardır.

39. KIRKLARELİ

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Kırklareli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 415’de verilmektedir. İlde 2016 yılında 33.675 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

Çizelge 415 – Kırklareli ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	13	0	81	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	19	0	72	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	32	0	78	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	0	90	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	67	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	69	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	68	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	78	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	67	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	17	0	62	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	36	0	65	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	79	0	90	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Genel olarak içme ve kullanma suyu kaynakları, yüzey ve yeraltı sularından oluşmaktadır. Kırklareli ilinin içme ve kullanma suyu 2016 yılında %95 oranında yüzeysel su kaynağı olan Kırklareli barajından sağlanmaktadır. Kırklareli barajı dışında kullanma suyu olarak gerektiğinde su şebekesine verilen ve kapasiteleri yaklaşık olarak 10 lt/sn olan su kuyuları bulunmaktadır. 2016 yılında içme suyu arıtma tesisinden verilen toplam su miktarı 6.780.210 m³tür. 350.000-400.000 m³ kadar su ise mahalle çeşmeleri ve su kuyularından tedarik edilmiştir.

Çizelge 416 - Kırklareli ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez (Kırklareli Belediyesi)		Geçici kabul yapıldı. İşletilmekte	İleri AAT	16.324		71.200	
	İncece Belediyesi		Geçici kabul yapıldı. İşletilmekte	Biyolojik	691		2.095	
	Üsküp Belediyesi		Geçici kabul yapıldı	Biyolojik	600		2.310	Paket Arıtma Tesisi
İlçeler	Pınarhisar Belediyesi		Geçici kabul yapıldı. İşletilmekte	İleri Biyolojik	1.577		11.100	
	Vize Belediyesi		Geçici kabul yapıldı. İşletilmekte	İleri	3.678		12.888	
	Demirköy (İğneada Belediyesi)		İnşaat	Biyolojik	192		2.082	
	Demirköy (İğneada Belediyesi)		İşletilmekte	Biyolojik	331		2.082	
	Lüleburgaz (Ahmetbey)		İnşaat	Biyolojik	600		4.080	
	Lüleburgaz (Büyükkarıştıran Belediyesi)		İnşaat	Biyolojik	500		5.687	

Çizelge 416- Kırklareli ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	Babaeski (Büyükmandıra Belediyesi)		İnşaat		Biyolojik	500		3.531
	Vize (Çakıllı Belediyesi)		İhale		Biyolojik	250		2.165
	Babaeski Belediyesi		İnşaat		Biyolojik	8.106		30.000
	Lüleburgaz (Evrensekiz Belediyesi)		İhale		Fiziksel	500		2.897
	Lüleburgaz Belediyesi	X			Biyolojik	30.000		108.000
	Kofçaz Belediyesi		İhale		-	120		731
	Babaeski (Karahalil Belediyesi)		İhale		Biyolojik	350		2.321

Çizelge 417 –Kırklareli ilinde OSB’de olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Kırklareli OSB	Faal	2.800	Biyolojik+Fiziksel	1

3. Atık

Kırklareli Belediyesi Kırklareli Yerel Yönetimleri Katı Atık Tesisi Yapma ve İşletme Birliği için (KIR-KAB 1) 20.02.2009 tarihinde ruhsatlandırma çalışmalarına başlanmış olup, düzenli depolama alanı 13 belediyeye hizmet vermektedir. Kırklareli 2. Grup Yerel Yönetimleri Katı Atık Bertaraf Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği (KIR-KAP 2) ÇED süreci devam etmekte olup 10 Belediyeye hizmet vermesi düşünülmektedir.

Çizelge 418 – Kırklareli ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	7
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	4

İlde sisteme kayıtlı 188 adet ekonomik işletme bulunmaktadır. Bununla birlikte 5 adet ambalaj üreticisi, 7 adet tedarikçi, 4 adet geri kazanım, 7 adet toplama ayırma tesisi bulunmaktadır. 2016 yılı içerisinde 11.609.643 kg tehlikeli atık toplanmış olup, 4 adet tesis lisans almıştır.

2016 yılında Kırklareli ilinde 85.944 kg atık motor yağı, 98.141 kg atık endüstriyel yağ, 85.873 kg atık akümülatör, 213 kg atık pil toplanmıştır. Kırklareli’nde 2016 yılında 268.011 kg tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde 1 adet milli park (İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı) ve 1 adet tabiatı koruma alanı (Kasatura Körfezi Tabiatı Koruma Alanı) bulunmakta olup, bunlar sırasıyla 3.155 ha ve 329 ha büyüklüğündedir. İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır.

İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı: 3155 hektarlık Milli park alanı, İğneada beldesi sınırları içerisinde yer almaktadır. İğneada, Marmara Bölgesi, Kırklareli İli Demirköy İlçesine bağlı, Bulgaristan ile sınırı olan bir sahil kasabasıdır. Demirköy’e 25 km uzaklıktadır. Yıldız (Istranca) Dağlarından Karadeniz sahillerine doğru akan derelerin taşıdığı alüvyonların birikmesi ve mevsimsel olarak sular altında kalması sonucunda milli parktaki longoz ormanları oluşmuştur.

Kaynak Değerleri: Karadeniz kıyısında Türkiye-Bulgaristan sınırında yer alan İğneada Longozu, mevsimsel su basar ormanları, bataklıkları, tatlı su gölleri ve kıyı kumullarını bir arada bulunduran ender ekosistemlerden biridir. Güneyinde ve batısında Yıldız (Istıranca) Dağları bulunmaktadır.

Alanda zengin sucul bitki örtüsüne sahip beş göl bulunur. Erikli Gölü (43 ha), yaz aylarında denizle bağlantısı kesilen bir lagündür. Mert Gölü (266 ha) ise Çavuşdere'nin denize döküldüğü yerde oluşmuştur. Alanın en güneyinde bulunan Saka Gölü orman ve kumullar arasında bulunan 5 ha'lık küçük bir göldür. 19 ha'lık Hamam Gölü ve 10 ha'lık Pedina Gölü ise iç tarafta yer almaktadır.

Alan içerisindeki kıyı kumullarını İğneada fiziki olarak ikiye ayırır. Kuzeyde yer alan kıyı kumulları Erikli Gölü'nün doğu kısmından başlayarak İğneada'ya kadar uzanır. Güneyde yer alan kıyı kumulları ise Mert Gölü'nü denize bağlayan kanal bölgesinden başlayarak Saka Gölü güneyine kadar uzanır ve yer yer genişliği 50-60 metreye kadar ulaşır. Yaklaşık 10 km uzunluğundaki kumullar Karadeniz'in güneybatısına özgü bitki türleri ile büyük önem taşımaktadır.

Göl ve bataklık alanlarıyla deniz arasında bir bant oluşturan kıyı kumullarında ise alanın uluslararası sözleşmelerle koruma altına alınan bitkileri yer almaktadır.

Fotoğraf 30- İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı

En önemli subasar (longoz) ormanının yer aldığı ile bağlı İğneada bölgesi içerdiği farklı ekosistemleriyle yöredeki birçok hayvan türü için kaliteli ve farklı yaşam alanları oluşturmaktadır. 258 adet kuş türüyle Türkiye kuş varlığının yarıdan fazlasını barındıran il, Avrupa Kırmızı Liste (E.R.L. = IUCN) ölçütlerine göre nesli tehlike altında olan ve/veya tehlike altına girebilecek statüdeki; Cüce Karabatak (*Phalacrocorax pygmeus*), Akkuyruklu Kartal (*Haliaeetus albicilla*) ve Küçük Kerkeneze (*Falco naummani*) ev sahipliği yapmaktadır. Bunun yanı sıra ülkemizde sadece kuzey Trakya'da görülen Küçük Yeşil Ağaçkakan ilde öne çıkan önemli bir kuş türüdür. İlde özellikle bazı su kuşları (balıkçılar, kazlar, ördekler, su tavukları ve yağmurcunlar), yırtıcılar (kartallar, şahinler, doğanlar ve deliceler) ve leylekler (ak ve karaleylek) için önemli bir üreme alanı ve sonbahar göçünde geçiş yoludur. 65 tür ile tüm Türkiye'deki memelilerin %34'ü ve Trakya'daki memelilerin %57'si Kırklareli ilindeki zengin yaşam alanlarında barınmaktadır.

İlde bir adet tabiatı koruma alanı yer almakta olup, 18.04.1987 tarihinde "Kırklareli-Kasatura Körfezi Tabiatı Koruma Alanı" adıyla 329 ha alanda ilan edilmiştir. Vize İlçesine bağlı olarak Karadeniz kıyısında, Kırıkköy Beldesinde yer alan tabiatı koruma alanı, Trakya'nın tek doğal karaçam

kaynağına sahip oluşu ile bir orman ekosistemi ve başta karaca olmak üzere çeşitli hayvan ve bitki türlerinin yaşadığı eşsiz bir tabiat parçası özelliği göstermektedir. Karaçam, Macar meşesi, sapsız meşe, saçlı meşe, doğu gürgeni, karagürgen, dişbudak, kayın, akçaağaç, ıhlamur, kızılbaş sahadaki başlıca ağaç türlerini oluşturur. Sahada; karaca, yaban domuzu, kurt, çakal, sansar, tilki, porsuk, tavşan bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 419 – Kırklareli ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

KIRKLARELİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	11.156,76	1,75	13.928,97	2,18	12.998,87	2,01	13.343,49	2,06
2) Tarımsal Alanlar	344.536,22	53,89	341.620,35	53,44	337.719,63	52,26	337.708,66	52,26
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	281.788,56	44,08	280.796,31	43,92	292.317,63	45,23	291.937,49	45,18
4) Sulak Alanlar	436,21	0,07	436,21	0,07	465,09	0,07	459,07	0,07
5) Su Yapıları	1.385,71	0,22	2.521,61	0,39	2.729,63	0,42	2.782,15	0,43
TOPLAM	639.303,46	100,00	639.303,45	100,00	646.230,85	100,00	646.230,86	100,00

1/25.000 ölçekli Kırklareli Çevre Düzeni Planı, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6. maddesi doğrultusunda, 08/04/2011 tarihinde Kırklareli İl Genel Meclisince ve 18/04/2011 tarihinde Kırklareli Belediye Meclisince onaylanmıştır

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 420– Kırklareli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kırklareli ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	10	2	0	1	1	0	1	18
ÇED Gereklidir	4	0	0	0	0	0	0	4
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	0	0	1	3

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 421 – Kırklareli ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kırklareli ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	26	26
Çevre İzni Belgesi	8	28	36
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	2	5
TOPLAM	11	56	67

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 422 – Kırklareli ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kırklareli ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	16
Ani (plansız) denetimler	416
Genel toplam	432

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
3	0,00

Çizelge 423 – Kırklareli ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kırklareli ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	317.802	267,74	109.074	0	12.267	178.533	12.305,75	630.249,45
Uygulanan Ceza Sayısı	0	8	2	8	0	1	8	2	29

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 3 adet üst seviye, 2 adet de alt seviye olmak üzere toplam 5 adet SEVESO Kuruluşu vardır.

40. KIRŞEHİR

1. Hava Kalitesi

İlde özellikle kış aylarında hava kirliliği sorununun en önemli sebebi hava sirkülasyonunun yeterli miktarda olmayışıdır. Hava kirliliği probleminde; kış sezonunun bazı günlerinde saatlik ölçüm sonuçlarının yüksek olduğu gün ve saatlerdeki meteorolojik verilerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Kısaca; yüksek basınç şartlarının hakim olduğu günlerde, açık hava ve sakın rüzgar yer ve yere yakın yüzeyin, yukarıdaki yüzeyden daha soğuk olması sonucu oluşan ve meteorolojik bir olay olan inversiyonun (sıcaklık terselmesi) yaşandığı gün ve saatlerde hava kirliliği ölçüm değerlerinde doğal olarak bir artış yaşanmaktadır. Çünkü inversiyonlu günlerde hava kütlesi yukarı doğru değil daha soğuk ortam olan aşağı doğru hareket etme meylinde olup, bu durumda bacalardan çıkan emisyonların atmosfere dağılımını engellemekte ve emisyonların şehrin üzerinde kümelenmesine sebebiyet vermektedir. 2016 yılında Kırşehir’de konutlarda 39.751.547 m³, sanayide ise 1.048.252 m³ doğal gaz kullanılmıştır.

2016 yılında Kırşehir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 424’de verilmektedir.

Çizelge 424 – Kırşehir ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

Merkez	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	18	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	25	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	16	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	24	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	23	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	16	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2016 yılı itibarıyla Kırşehir’de yetki verilen istasyon sayısı 6 olup, 22.670 adet egzoz emisyonu ölçüm pulu satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kırşehir ili merkez ilçesinin %100 ünde kanalizasyon sistemi mevcuttur. Akçakent, Akpınar, Çiçekdağı, Kaman ve Mucur ilçelerinin kanalizasyon şebekeleri mevcuttur.

Kırşehir İli, Merkez İlçe ve ilçelerde yer alan sanayi kuruluşları, tarım ve hayvancılık işletmeleri şebeke suyu ve/veya kuyu suyu kullanmaktadır.

İlde evsel nitelikli atıksuların arıtılması amacıyla Kırşehir Belediyesine ve Kaman İlçesi Belediyesine ait iki adet Atıksu Arıtma Tesisi bulunmaktadır. İl sınırları içerisinde yer alan Akçakent, Akpınar, Boztepe, Çiçekdağı ve Mucur İlçe Belediyelerinin atıksu arıtma tesisi inşası ile ilgili projelendirme çalışmaları ise devam etmektedir.

Çizelge 425 – Kırşehir ili genelinde yüzeysel su ve yer altı su kaynakları kullanım durumu (Belediyeler, 2016)

S. No	İlçe Belediye Adı	İçme ve Kullanma Suyu Temini
1	Akçakent Belediyesi	Bilgi elde edilememiştir.
2	Akpınar Belediyesi	1- İlçenin su ihtiyacı 4 kuyudan sağlanmakta, 2- Günlük su miktarı 30 lt/sn, 3- İçme suyu şebekesi belediye nüfusu %100 kapsamaktadır. 4- İshale hattı 25.000 metredir. 5- Belediye sınırları içerisinde Sanayi tesisi bulunmamakta, kullanılan suyun tamamı evsel amaçlı kullanılmakta, 6- İçme Suyu Arıtma Tesisi bulunmamaktadır.
3	Boztepe Belediyesi	Bilgi elde edilememiştir.
4	Çiçekdağı Belediyesi	1- Belediyeye ait 2 Adet Şebeke bulunduğu, 2- Salihin Deresi Şebekesi ile Çayır Evleri Şebekesinden suların temin edildiği, 3- Salihin Deresi Şebekesi debisi 6,5 lt/sn, Çayır Evleri Şebekesi debisi 16 lt/sn, 4- Su kaynaklarında otomatik klorlama cihazları çalışır vaziyette bulunmaktadır. Cihazlar 220 watt elektrikle çalışan 0-100 debi ayarlı Lincer sistem saatte 2000 gr klor enjekte etme kapasiteli 12 bar basınca dayanıklı tam otomatik cihazlardır. 5- İlçede endüstriyel su kullanımı kapsamında şebeke ve kuyu suyu kullanılmaktadır. İçme Suyu Arıtma Tesisi bulunmamaktadır.
5	Kaman Belediyesi	1- İlçenin içme suyu ihtiyacı, dağdan 10 km mesafeden gelen kaynak suları ve derin kuyulardan terfi ile alınan kuyu suları ile karşılanmaktadır. 2- Temirli ve Kuluncak su havzaları ile Kuluncak derin kuyu kaynaklarından içmesuyu temin edilmektedir. 3- İlçede 2 adet içme suyu şebekesi bulunmakta, 4- 21,859 'nüfuslu ilçenin yaklaşık %99'u içme suyu şebekesi, %1'lik kalanı ise kuyu suyu kullanmaktadır. 5- İlçede yıllık ortalama 1 milyon m ³ su kullanılmaktadır. 6- Yeraltı su kaynaklarından temin edilen suyun; içme suyu, sanayi ve tarımda vb. kullanılan miktarlarına dair veriler bilinmemektedir. 7- İçme Suyu Arıtma Tesisi Bulunmamaktadır.
6	Kırşehir Belediyesi	Bilgi elde edilememiştir.
7	Mucur Belediyesi	1- İlçede belediyeye ait 4 adet şebeke mevcut bulunmakta, 2- Karşıyaka Şebekesi: 87.965 m ³ /yıl, Alt Kademe şebeke: 5.906 m ³ /yıl, Çamlık şebeke: 103 m ³ /yıl, Şatıroğlu şebeke: 7665 m ³ /yıl kapasitelerine sahiptir. 3- Mucur İlçesinde, su kaynaklarında otomatik klorlama cihazları çalışır vaziyette bulunmaktadır. Cihazlar 220 watt elektrikle çalışan 0-100 debi ayarlı Lincer sistem saatte 1.500 gr klor enjekte etme kapasiteli 12 bar basınca dayanıklı tam otomatik cihazlardır. 4- İçme Suyu Arıtma Tesisi Bulunmamaktadır.

Çizelge 426 – Kırşehir ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Belediyeler, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m ³ /gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Kırşehir	X			İleri	25.000	25,000	123.000	3.5
İlçeler	Akçakent			X					
	Akpınar			X					
	Boztepe			X					
	Çiçekdağı			X					
	Kaman	X			Fiziksel+ Biyolojik	9.405	9.405	21.859	
	Mucur			X					

Kırşehir OSB bünyesinde oluşan atıksular Kırşehir Belediyesi Kanalizasyon sistemine bağlı olup, son noktada belediyeye ait AAT'ne deşarj olmaktadır

3. Atık

Evsel nitelikli katı atıkların depolanması amacıyla Kırşehir Belediyesi ile Akpınar, Boztepe, Kaman ve Mucur İlçe Belediyelerinin ortaklaşa kurmuş oldukları Kırşehir Belediyeleri Su Hizmetleri Birliğince işletilecek olan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde birliğe üye belediyelerin evsel nitelikli katı atıkları düzenli bir şekilde depolanması işlemi yapılarak katı atıkların bertarafının icra edileceği atık depolama sahası yapılmıştır. Halihazırda Düzenli Katı Atık Depolama Sahasında Kırşehir Belediyesine ait evsel nitelikli katı atıkları depolanmaktadır.

Birliğe üye diğer belediyelerin katı atık düzenli depolama sahasına olan uzaklıkları sebebiyle katı atıkların nakliyesi için ara transfer istasyonlarının kurulması gerekmektedir. Evsel nitelikli katı atıklarını düzenli depolama sahasına götüremeyen belediyeler, mevcut atık sahalarını kullanmaktadır.

Akçakent ve Çiçekdağı İlçe Belediyeleri evsel nitelikli katı atıklarının bertarafı için Yozgat İli Katı Atık Bertaraf tesisleri Birliğine (YOKAB) üye olmuş olup, ilçelerin depolama sahasına olan uzaklıkları sebebiyle evsel nitelikli katı atıkların bertarafı için mevcut atık depolama sahalarını kullanmaktadırlar.

Çizelge 427 – Kırşehir ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

İl sınırları içerisinde ambalaj atıklarının toplama işlemini yapan 1 adet lisanslı firma bulunmakta olup, 2016 yılı içerisinde piyasaya ambalaj ürünü süren Ambalaj Atık Beyan Sistemine dahil 34 firma bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında Kırşehir'de 871.431 kg tehlikeli atık üretildiği beyan edilmiştir. Bu atığın 628.544 kg'ı geri kazanılmış, 232.557 kg'ı bertaraf edilmiş, 1.700 kg'ı ihraç edilmiş ve 8.630 kg'ı da stoktaadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Kırşehir'de 2016 yılında 277,38 ton atık motor yağı ve 34,52 ton atık endüstriyel yağ beyan edilmiştir. Atık yağın 310,2 tonu geri kazanılmış, 1,7 tonu ihraç edilmiş ve 7,31 tonu da stoktaadır

İl sınırları içerisinde ambalaj atıklarının toplama işlemini yapan 1 adet lisanslı firma bulunmakta olup, 2016 yılı içerisinde piyasaya ambalaj ürünü süren Ambalaj Atık Beyan Sistemine dahil 134 firma bulunmaktadır.

2016'da Kırşehir'de 6.921 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır. Aynı yıl Geri Kazanım Tesislerine ve Çimento Fabrikalarına Gönderilen ÖTL Miktarları 490 ton'dur. Kırşehir ili sınırları içerisinde ömrünü tamamlamış araçların bertarafını gerçekleştiren 1 adet lisanslı firma bulunmaktadır. 2016'da ilde 30 adet araç (31,41 ton) işlem görmüştür.

Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği kapsamında il sınırları içerisinde Tehlikesiz Atıkları Toplama Ayırma işlemi yapan belgeli 1 adet firma bulunmaktadır.

İlde bulunan sağlık kuruluşlarından 2016 yılında 195.577 kg tıbbi atık toplanarak Nevşehir'de bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlin asli orman türleri Meşe, Karaçam ve Diken Ardıçı'dır. İlin en önemli fauna türleri olarak **Suda Yaşayanlar**; Siraz, Sazan, Kefal, Kadife, Çizgili Sazancık, Gümüş Kolyoz, Kara Burun, Bıyıklı Balık, Turna, Gümüş Balığı, Ak Balık, Yayın Balığı. **İkili Yaşamlılar**; Ova Kurbağası, Siğilli Kurbağa, Gece Kurbağası. **Sürüngenler**; Adi Tosbağa, Benekli Kaplumbağa, İri Yeşil Kertenkele, Kırmızı Yılan, Yarı Sucul Yılan, Su Yılanı, Avusturya Yılanı, Hazer Yılanı. **Kuşlar**; Küçük Ak Balıkçıl, Büyük Ak Balıkçıl, Gri Balıkçıl, Çeltikçi, Kaşıkçı, Su Tavuğu, Saksığan, Leylek, Angit, Suna, Çamurcun Ördek, Yeşilbaş Ördek, Alaca Baykuş, Saz Delicesi, Şahin, Kızıl Şahin, Kaya Kartalı, Kerkenez, Delice Doğan, Gökdoğan, Puhu, Kınalı Keklik, Çil Keklik, Bildircin, Sülün, Arı Kuşu, Tepeli Toygar, İs (Kır) Kırlangıcı, Ak Kuyruksallayan, Sarı Kuyruksallayan, Kızıl Gerdan, Kara Kızılkuşuk, Taşkuşu, Karatavuk, Öter Ardıç, Ökse Ardıç, Kamış Bülbülü, Söğüt Bülbülü, Küçük Akgerdan, Çizgili Ötleğen, Ak Mukallit, Büyük Baştankara, Mavi Baştankara, Sivacı Kuşu, Kaya Sivacısı, Kızılısırtlı Örümcek Kuşu, Alakarga, Kuzgun, Sığircik, Ağaç Serçesi, Tarla Çintesi, Karabaşlı Çinte, Kiraz Kuşu. **Memeliler**; Tarla Faresi, Orman Faresi, Tavşan, Çakal, Kurt, Tilki, Su Samuru, Kaya Sansarı, Porsuk, Gelincik, Domuz. **Böcekler**; Mermer Zıpızı, Kara Zıpızı, Kızıl Zıpızı, Acem Zıpızı, Siyah Antenli Zıpızı, Sarı Antenli Zıpızı, Erik Kırlangıç Kuyruğu, Kırlangıç Kuyruk, Step Fisto Kelebeği, Turuncu Süslü Kelebek, Gruner'in Turuncu Süslü Kelebeği, Alıç Kelebeği, Sarı Azamet, Yeşil Benekli Beyaz, Doğu Enfistonyası, Orak Kanat, Doğulu Narin Orman Beyazı, Orman Beyazı, Büyük Beyaz Melek, Küçük Beyaz, Benekli Melek, Yeni Benekli Melek, Agleis, Niyobe, Bahadır, İspanyol Kraliçesi, Akdeniz Hanımeli Kelebeği, Benekli İparhan, Karaağaç Nimfalisi, Atalanta, Boyalı Güzel, Bozkır Cadısı, Kızıl Cadı, Cadı, Küçük Zıpızı Perisi, İskoç Güzel Esmeri, Kaya Esmeri, Büyük Kara Melek, Anadolu Kızıl Meleği, Esmer Peri, Esmer Boncuk, Küçük Esmer Boncuk, Çayır Esmeri, Anadolu Melikesi, Step, Yalancı Cadısı, Zümrüt, Mücevher Kelebeği, Lampides, Benekli Bakır Kelebeği, Küçük Ateş Böceği, İslî Bakır Güzeli, Gümüş Lekeli Esmer Göz, Çok Gözlü Gümüş Mavi, Çok Gözlü Esmer, Anormal Çok Gözlü, Ripart'ın Anormal Çok Gözlüsü, Çok Gözlü Anadolu Beyazı, Çok Gözlü Amasya Esmeri, Çok Gözlü Mavi, Büyük Sevbeni, Çok Gözlü Dafnis, Çok Gözlü Menekşe Mavis, Bantlı Kız Böceği, Geniş Cüsseli Yusufcuk, Güneyli Yusufcuk, Kara Kuyruklu Yusufcuk, Kızıl Yusufcuk türlerinin de en önemli fauna türleri olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. İlin Merkez ilçe, Mucur, Akçakent ve Çiçekdağı ilçelerinde biyolojik çeşitlilik daha fazladır.

Seyfe Gölü Tabiat Koruma Alanı: Kırşehir ili Mucur ilçesi hudutları dahilinde yer alan Seyfe Gölü Tabiatı Koruma Alanı, bölgenin sahip olduğu doğal ve ekolojik değerlerini, kirlenme ve bozulmaya karşı koruyarak gelecek nesillere aktarılmasının güven altına alabilmek amacıyla göl ve çevresinde 10.700 Ha'lık saha Bakanlar Kurulu'nca 26/08/1990 tarihinde "Tabiatı Koruma Alanı" olarak kararlaştırılmış ve 20 Ekim 1990 tarih ve 20671 sayılı Resmi Gazete'de ilan edilmiştir.

Seyfe Gölü Sulak Alanı: Seyfe gölü Mucur ilçesi sınırlarında yer almaktadır ve 10.700 hektarlık alanı kaplamaktadır. T.C. Hükümeti tarafından sulak alanları Dünya çapında korunması ve akılcı kullanılmasını geliştirmek için Ramsar (İran) Kentinde 1971 yılında imzalanan "Uluslararası Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi" kapsamında oluşturulan Uluslararası öneme haiz sulak alanlar listesine 1994 yılında dahil edilmiştir. İç Anadolu Bölgesinde 4 adet Ramsar statüsünde alandan biridir.

Hem Ramsar Sözleşmesi kapsamında olan ve hem de Tabiatı Koruma alanı statüsüne sahip olan Seyfe Gölü'nde Flamingo başta olmak üzere 215 kuş türünün yaşadığı tespit edilmiştir. Göldeki başlıca önemli türler Flamingo, Gri Balıkçıl, Angit, Suna, Boz Ördek, Elmabaş, Yeşilbaş, Macar Ördeği, Kılkuşuk, Turna Toy, Kılıç Gaga, İnce Gagalı Martı, Gülen Sumru, Batakık Kırlangıcı, Akgerdan Yağmurcun, Büyük Yağmurcun, Mahmuzlu Kızkuşu, Kızkuşu, Kızılacak'tır.

Fotoğraf 31 – Seyfe Gölü

Aşıkpaşa Tabiat Parkı: Kırşehir ili Merkez İlçesi Aşıkpaşa Mahallesinde bulunan 311 ada 202 parsel nolu ve 1.308.695,00 m² alan 06.01.2010 tarihinde 40-8 sayılı Bakan Oluru ile Aşıkpaşa Tabiat Parkı olarak ilan edilerek Uzun Devreli Gelişim Planı 26.04.2010 tarihinde Bakanlığımızca onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Uzun Devreli Gelişim Planı hükümleri çerçevesinde yapılan İmar planı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıkları Koruma Genel Müdürlüğü'nün 08.03.2012 tarih ve 1687 sayılı olurları ile onaylanmıştır. Ayrıca, Peyzaj projesi 2012 yılında tamamlanarak onaylanmıştır. Peyzaj projesinin yapılması çalışmaları devam etmektedir. Uygulanma ihaleleri 2013 yılında başlamış olup 2014-2016 yıllarını kapsayacak şekilde yıllara yaygın yüklenme şeklinde ihalesi yapılmıştır.

Bozulan Alanların Doğaya Yeniden Kazandırılması çalışmaları kapsamında **Kocabey Kavak Plantasyon Sahası**'nda özellikle peysaj onarımı çalışmaları devam etmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 428 – Kırşehir ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

KIRŞEHİR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	9.056,75	1,36	10.108,56	1,52	11.285,38	1,72	11.563,68	1,76
2) Tarımsal Alanlar	479.027,61	71,99	479.777,57	72,10	470.011,29	71,50	468.142,26	71,22
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	152.999,31	22,99	156.286,98	23,49	156.060,44	23,74	155.783,45	23,70
4) Sulak Alanlar	4.270,34	0,64	4.155,6	0,62	5.942,81	0,90	6.036,6	0,92
5) Su Yapıları	20.092,80	3,02	15.118,03	2,27	14.058,48	2,14	15.832,39	2,41
TOPLAM	665.446,81	100,00	665.446,74	100,00	657.358,40	100,00	657.358,38	100,00

Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ile 2025 yılı hedef alınarak planlama bölgesinde sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde, yaşanabilir

bir çevre yaratılması; sosyal, kültürel ve tarihsel kimliğin korunması, çevre ve kalkınma politikaları kapsamında sektörel gelişme hedeflerine uygun olarak belirlenen planlama ilkeleri doğrultusunda sağlıklı gelişmenin ve büyümenin sağlanması amacıyla 29.02.2008 tarihinde onaylanmıştır. Çevre Düzeni Planı Kırşehir merkez ve ilçede yer alan 30 belediyenin tamamını kapsamaktadır. Çevre Düzeni Planı'nın J33, L32, M32 nolu paftalarında değişiklik yapılmış ve 24.06.2011 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 429 – Kırşehir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kırşehir ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	7	1	1	2	0	0	1	9
ÇED Olumlu Kararı	2	0	1	0	0	1	0	4
ÇED Kapsam Dışı	0	0	10	95	0	0	0	105

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 430 – Kırşehir ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Kırşehir ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	20	21
Çevre İzni Belgesi	0	0	0
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	0	0
TOPLAM	1	20	21

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 431– Kırşehir ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kırşehir ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	72
Ani (plansız) denetimler	64
Genel Toplam	136

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
14	0,00

Çizelge 432 – Kırşehir ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kırşehir ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	15.807,22	35.193,00	0,00	189,00	0,00	770,00	0,00	0,00	51.959,22
Uygulanan Ceza Sayısı	27	1	0	1	0	1	0	0	30

İlde 2016 yılı içerisinde faaliyeti durdurma/kapatma kararı verilen herhangi bir tesis bulunmamaktadır.

Kırşehir ilinde 1 adet alt seviye SEVESO kuruluşu vardır.

41. KOCAELİ

1. Hava Kalitesi

Kocaeli ilinde 2016 yılında konutlarda 322.815.251 m³, sanayide 1.927.429.518 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Kocaeli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 433'de verilmektedir.

Çizelge 433 – Kocaeli ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

İzmit İstasyonu	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	5	-	57	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	17	-	66	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	21	-	63	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	-	63	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	58	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	13	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	14	-	54	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	-	78	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	7	-	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Dilovası	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	27	-	94	7	0,87	-	-	-	54	-	-	-	-	-
Şubat	22	-	104	7	0,89	-	-	-	64	-	-	-	-	-
Mart	15	-	93	5	0,75	-	-	-	59	-	-	-	-	-
Nisan	38	-	84	2	0,7	-	-	-	69	-	-	-	-	-
Mayıs	9	-	57	1	0,4	-	-	-	53	-	-	-	-	-
Haziran	4	-	56	1	0,4	-	-	-	46	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	39	-	0,3	-	-	-	27	-	-	-	-	-
Ağustos	2	-	37	-	0,3	-	-	-	26	-	-	-	-	-
Eylül	8	-	25	-	0,3	-	-	-	9	-	-	-	-	-
Ekim	9	-	24	-	0,29	-	-	-	16	-	-	-	-	-
Kasım	26	-	32	-	0,76	-	-	-	34	-	-	-	-	-
Aralık	31	-	29	-	0,8	-	-	-	31	-	-	-	-	-

Dilovası OSB	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	40	-	31						27	-	-	-	-	-
Şubat	41	-	38						27	-	-	-	-	-
Mart	11	-	36						23	-	-	-	-	-
Nisan	28	-	37						21	-	-	-	-	-
Mayıs	11	-	28						18	-	-	-	-	-
Haziran	12	-	32						14	-	-	-	-	-
Temmuz	11	-	25						11	-	-	-	-	-
Ağustos	11	-	36						11	-	-	-	-	-
Eylül	13	-	30						11	-	-	-	-	-
Ekim	28	-	29						-	-	-	-	-	-
Kasım	32	-	39						84	1	-	-	-	-
Aralık	38	-	28						77	-	-	-	-	-

Kocaeli ili Dilovası ve İzmit ilçelerinde Ulusal Hava Kalitesi İzleme ağına bağlı 3 adet, İzmit, Alıkhya, Gölcük, Kandıra, Körfez ve Yeniköy de Marmara Temiz Hava Merkezine bağlı 6 adet, İMES Organize Sanayi Bölgesinde Tesis etki alanı kapsamında 2 adet ve toplamda 11 adet istasyon bulunmaktadır. Ayrıca ilin Gebze ilçesinde kurulması planlanan ve prosedürleri devam eden 1 adet sanayi, 1 adet de ısınma kaynaklı istasyon kurulacaktır.

SKHKY gereği ve şikayetin yoğun olduğu tesislerin bacalarına sürekli ölçüm cihazı taktırılmış olup, bu cihazlar on-line olarak Kocaeli Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne bağlanmıştır. İnternetten

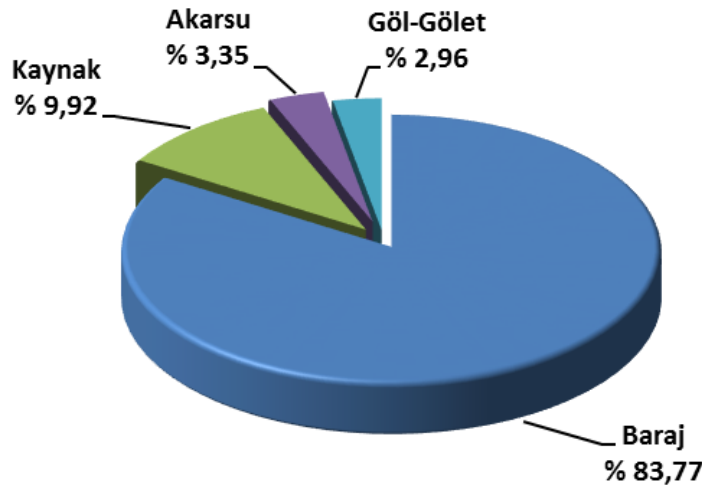
bu firmalara ait emisyon değerleri anlık olarak 24 saat izlenebilmektedir. 24.01.2011 tarih ve 2011/01 sayılı Sürekli Baca Gazı İzleme Sistemi Genelgesi ile Türkiye’de ilk defa ilde uygulamaya konulan bu proje kapsamında 35 tesis 99 baca izlenmektedir.

Kocaeli ilinde 2016 yılı itibariyle egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi almış olan toplam 34 işletme bulunmakta ve 2016 yılında 175.240 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satın alınmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kocaeli ili genelinde içme suyu temin edilen kaynakların başında Yuvacık Barajı, Sapanca Gölü, Namazgâh Barajı ve yerel kaynaklar (Denizli Gölet’i ve diğer kaynaklar) gelmektedir. 2016’da su sıkıntısı yaşanmadığından alternatif su kaynakları olarak su temini yapılan Derin Kuyular, Derince Kuyular, Gölcük Kuyular, Derince Çınarlı Kaynağı ve Hereke Ulupınar Kaynağı devreye alınmamıştır. 2016 yılı içerisinde Yuvacık barajından 128.398.500 m³, Namazgah barajından 5.131.271 m³, Sapanca gölünden 2.486.700 m³ ve yerel kaynaklardan 23.388.893 m³ olmak üzere toplam 159.405.364 m³ su temin edilmiştir. Sanayiciler tarafından yeraltı su kaynağı olan kuyulardan 2016 yılında 13.058.328 m³ su çekilerek sanayide endüstriyel amaçlı kullanılmıştır.

İçme suyu temin edilen kaynakların başında Yuvacık Barajı, Sapanca Gölü ve Namazgah Barajı gelmektedir. Yuvacık Barajı depolama hacmi 50 milyon m³ ve yıllık ortalama verimi 120 milyon m³, Namazgah Barajının depolama hacmi 25 milyon m³ ortalama yıllık verimi 50 milyon m³’tür. Sapanca gölünden ISU’ya tahsis edilen su miktarı yıllık 30 milyon m³’tür. Diğer su kaynakları; Karakaya Su Kaynağı (Kapasite 8 milyon m³), Kartepe Yanıkdere Su kaynağı (Kapasite 6 milyon m³), Hira Su kaynağı (Kapasite 5,5 milyon m³) ve Denizli Göleti (Kapasite 2,6 milyon m³)’ dir.

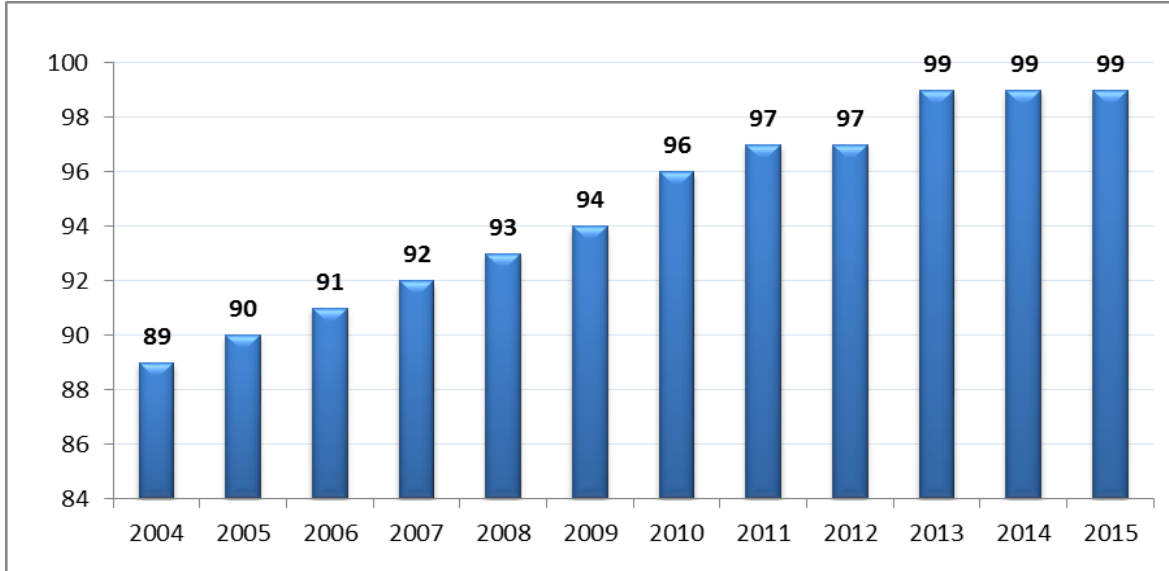
Grafik 19 - Kocaeli ilinde 2016 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı (İSU, 2017)

Kocaeli il sınırları içerisinde bulunan ilçelerdeki nüfusun tamamına içme suyu ve kullanma suyu hizmeti İSU Genel Müdürlüğü tarafından verilmektedir. 2016 yılında Kocaeli nüfusu 1.830.772 (TÜİK 2016 yılı nüfus verisi) olmuş ve bunun % 99’u 1.812.464 kişiye kanalizasyon hizmeti verilmiştir.

Çizelge 434 - İSU Genel Müdürlüğü tarafından işletilen içme suyu arıtma tesisleri

İşletilen İçme Suyu Arıtma Tesisleri	Kapasite (m ³ /gün)
Yuvacık Barajı*	480.000
Kandıra Dudutepe	30.000
Kartepe Avluburun	22.500
Gebze Denizli Göleti	15.000
Kartepe Suadiye	4.800
Kartepe Maşukiye	4.800
Gölcük Değirmendere	4.800
Gölcük Siretiye	4.800
Gölcük Şevketiye	4.800
Körfez Duraklı	4.320
Körfez Alihocalar	2.400
Karamürsel Osmaniye	2.400
Karamürsel Semetler	2.400
Derince Kaşıkçı	1.200

*İzmit Su A.Ş. tarafından işletilmektedir.

Grafik 20 - Kocaeli ilinde 2015 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (İSU, 2016)

Endüstriyel amaçlı şebeke veya yeraltı suyu kullanan sanayideki KSUB (kuyu suyu) aboneleri atıksularını kendilerinin işletmesini yaptıkları atıksu arıtma tesislerinde arıttıktan sonra alıcı ortamlara vermektedirler. Arıtmadan geçirilerek alıcı ortama bırakılan endüstriyel içerikli atıksular, İSU Genel Müdürlüğü tarafından Atıksu Scada Sistemi ile OSB kuruluşları ve sanayi tesislerinin ana kolektörlere bağlantı noktalarında 10 adet ve kurum tarafından işletilmekte olan atıksu arıtma tesislerinin giriş ve çıkışlarında 12 adet kimyasal parametre değerlerinin izlendiği SCADA merkezi tarafından kayıt altına alınmaktadır. Bu kapsamda, 8 adet OSB kuruluşu da alıcı ortama deşarj etmektedir. Alıcı ortama deşarj eden OSB lerin kimyasal parametreleri sürekli takip edilmektedir.

İlde 2016 yılında rekreasyonel (örneğin: park, bahçe sulaması, havuz suları vb) amaçlı şebekeden kullanılan su miktarı 2.498.508,99 m³, yağmur suyu, sondaj ve kaynaklardan kullanılan su miktarı ise 774.085,00 m³tür.

Çizelge 435 – Kocaeli ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Atıksu Arıtma Tesisinin Adı	Bulunduğu İlçe	Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
42 EVLER A.A.T.*	İzmit	X			Biyolojik	42.000	23.062		13,52
AKMEŞE M.A.A.T.	Kartepe	X			Biyolojik	300	198		0,65
BAĞIRGANLI M.A.A.T.	Kandıra	X			Biyolojik	600	292		0,92
BALÇIK DOĞAL A.A.T.	Gebze	X			Biyolojik	604	178		0,13
ÇAVUŞLU (KARAGÖLLÜ) M.A.A.T.	Derince	X			Biyolojik	600	290		0,90
GEBZE A.A.T.	Darıca	X			İleri	144.000	76.207		61,12
HAKKANIYE (KULMAHMUT) M.A.A.T.	İzmit	X			Biyolojik	300	194		0,72
KARAMÜRSEL A.A.T.	Karamürsel	X			Biyolojik	29.112	16.796		9,15
KÖRFEZ A.A.T.	Körfez	X			Biyolojik	90.624	56.442		29,16
KULLAR A.A.T.*	Başiskele	X			Biyolojik	93.000	29.103		16,58
PLAJYOLU A.A.T.	İzmit	X			İleri	99.120	74.015		32,28
VALİDEKÖPRÜ M.A.A.T.	Karamürsel	X			Biyolojik	240	121		0,42
YENİKÖY A.A.T.	Başiskele	X			Biyolojik	81.000	60.687		27,38
KANDIRA MERKEZ A.A.T.	Kandıra	X			İleri	6.000	4.663		2,19
KANDIRA-CEBECİ A.A.T.	Kandıra	X			İleri	9.000	2.824		2,88
TAVŞANCIL M.A.A.T.	Dilovası	X			Biyolojik	1.000	484		1,2
UMUTTEPE M.A.A.T.	İzmit	X			Biyolojik	1.000	152		0,83
CUMAKÖY M.A.A.T.	Gebze	X			Biyolojik	1.000	225		0,78
SARISU M.A.A.T.	Kandıra		X		Biyolojik	400			
SEYREK M.A.A.T.	Kandıra		X		Biyolojik	400			
SUCUALI M.A.A.T.	Kandıra		X		Biyolojik	600			
DİLOVASI A.A.T.	Dilovası		x		İleri	60.000		333.000	

* Uzun havalandırmalı aktif çamur sistemine sahip Kullar Atıksu Arıtma Tesisinin rehabilitasyonu projesi kapsamında, 42 Evler Atıksu Arıtma Tesisini (kapatılarak) ile birleştirilerek İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisine çevrilmesi için inşası devam etmekte ve tesisin 1. etabı 2016 yılı içerisinde tamamlanmış, 2. etabın ise 2017 yılı içerisinde tamamlanması öngörülmektedir.

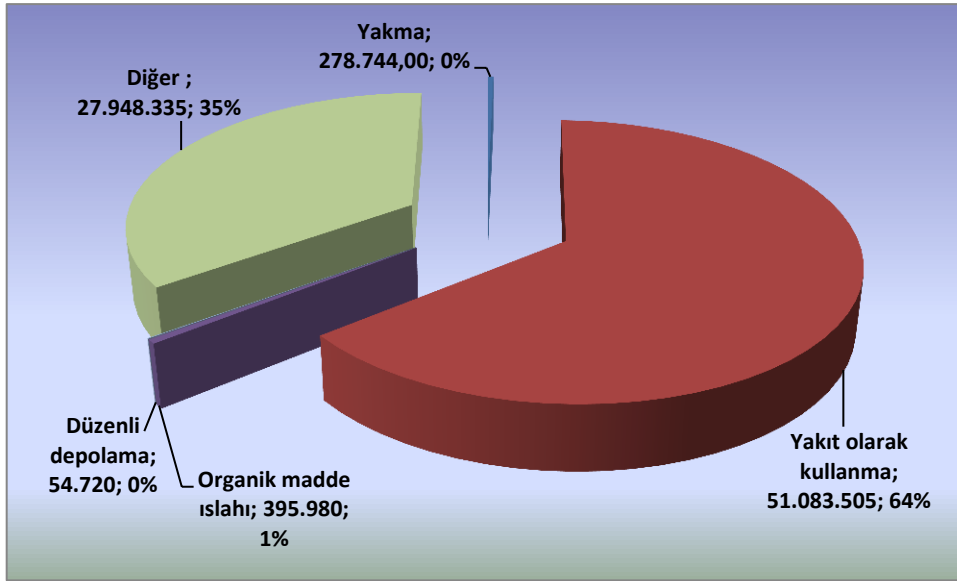
İSU Genel Müdürlüğü tarafından işletilmekte olan atıksu arıtma tesislerinden 2016 yılında çıkan arıtma çamurlarının % 100'ü Nuh Çimento A.Ş. ve diğer lisanslı kuruluşlar tarafından yakılarak bertaraf edilmiştir.

Çizelge 436 – Kocaeli’nde mevcut OSB atıksu arıtma tesisleri

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Asım Kibar Organize Sanayi Bölgesi	Faal	4.000	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	0,526
Dilovası Organize Sanayi Bölgesi	Faal	10.570	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	6
Gebze V (Kimya) İhtisas Organize Sanayi Bölgesi	Faal	1.500	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	1,2 ton/yıl
TOSB Otomotiv Yan Sanayi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi	Faal	4.400	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	2,32

Çizelge 436 – Kocaeli’nde mevcut OSB atıksu arıtma tesisleri (devam)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Gebze Plastikçiler Organize Sanayi Bölgesi	Faal	1.500 ton/gün	Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi (Kesikli Sistem)	91,06 ton/yıl
Gebze VI (İMES) Organize Sanayi Bölgesi 1. ATT	Faal	Yaş hava debisi: 360 m ³ /gün, Kuru hava debisi: 150 m ³ /gün	Kimyasal + Biyolojik (İleri Arıtma)	0,05205
Gebze VI (İMES) Organize Sanayi Bölgesi 2. ATT	Faal	150	Biyolojik (İleri Arıtma)	2015 yılında oluşan arıtma çamurları 1. Atıksu toplama havzası arıtma tesisine dahil edilmiştir.
Gebze Güzeller Organize Sanayi Bölgesi	Faal	908 ton/gün	Evsel ve Endüstriyel	0,455
Gebze Kömürçüler Organize Sanayi Bölgesi	Faal	Evsel: 200 m ³ /gün Endüstriyel: 7.596 m ³ /gün	Evsel ve Endüstriyel	78,52 m ³ kapasiteli çamur yoğunlaştırma havuzundaki doluluk oranının en az %70 olması durumunda dekantörün verimli çalışması sağlanarak çamur susuzlaştırma işlemi yapılacaktır.
Gebze Organize Sanayi Bölgesi	Faal	6.400	Fiziksel+Kimyasal+ Biyolojik + Çamur Kurutma	0,185 ton/gün (%95 kuru madde)

Grafik 21- Kocaeli ilinde 2016 yılında sanayiden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi (Kocaeli ÇŞİM, 2017)

Endüstriyel amaçlı yeraltı suyu kullanan sanayideki KSUB (kuyu suyu) aboneleri atıksularını kendilerinin işlettiği atıksu arıtma tesislerinde arıttıktan sonra alıcı ortamlara vermektedirler. İSU Genel Müdürlüğü tarafından evsel nitelikli atıksular Atıksu Arıtma tesislerinin geri kazanım tesislerinde arıtılarak yeşil alan sulama ve sanayide proses suyu olarak kullanımına başlanılmıştır. 2016 yılında Geri Kazanım Suyu aboneliği olan endüstri kuruluşları [TÜPRAŞ, Goodyear, Air Liquid Gaz (Messer Aligaz), TP Endüstriyel ve Ticari Lastikler (Prelli), Koruma Klor, Alken İnşaat, Federal Mogul, Shell Turcas ve Entek Elektrik] ve Resmi kurumların (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi) kullandığı geri kazanım suyu miktarı 14.255.101 m³'tür. 2016 yılında TÜPRAŞ 13.822.056 m³'lük geri kazanım suyu kullanımı ile ilk sırada yer almıştır. İSU Genel Müdürlüğü bünyesinde geri kazanım tesisi bulunan Atıksu Arıtma Tesisleri aşağıdaki Çizelge 436'da gösterilmektedir.

Çizelge 437 – Kocaeli’nde geri kazanım suyu kullanım miktarları ve kullanım alanları (İSU, 2017)

Atık Su Arıtma Tesis Adı	Tesis Kapasitesi (m ³ /gün)	Geri Kazanım Suyu Kapasitesi (m ³ /yıl)	Kullanım Alanları
Gebze	144.000	438.000	Saha içi kullanım, yeşil alan sulaması
Kandıra Merkez	6.000	2.190.000	Yeşil alan sulaması
Kandıra Cebeci	4.000	3.285.000	Yeşil alan sulaması
İzmit Plaj Yolu	99.120	3.650.000	Sanayide kullanım Saha içi kullanım, yeşil alan sulaması, proses kullanım suyu
Başiskele Kullar	93.000	3.650.000	Sanayide kullanım Saha içi kullanım, yeşil alan sulaması, proses kullanım suyu
Körfez	90.624	16.425.000	Sanayide kullanım Saha içi kullanım, yeşil alan sulaması, proses kullanım suyu
Akmeşe	300	109.500	Sanayide kullanım Saha içi kullanım, yeşil alan sulaması, proses kullanım suyu
Umuttepe	1.000	365.000	Saha içi kullanım, yeşil alan sulaması
Cumaköy	1.000	365.000	Saha içi kullanım, yeşil alan sulaması
Toplam	444.044	30.477.500	

Kocaeli’nin kıyısı bulunduğu Marmara Denizi ve Karadeniz de toplam 20 plajda sezon aralığı olan 15 Mayıs - 15 Eylül arasında 15 günde bir deniz suyu numunesi alınarak takibi yapılmaktadır. 2016 yılı itibariyle Kandıra ilçesinde Cebeci Halk Plajı, Kerpe ilçesinde Kerpa Halk Plajı, Karamürsel ilçesinde Altın Kemer plajı olmak üzere üç plaj Mavi Bayraklı plajlarından.

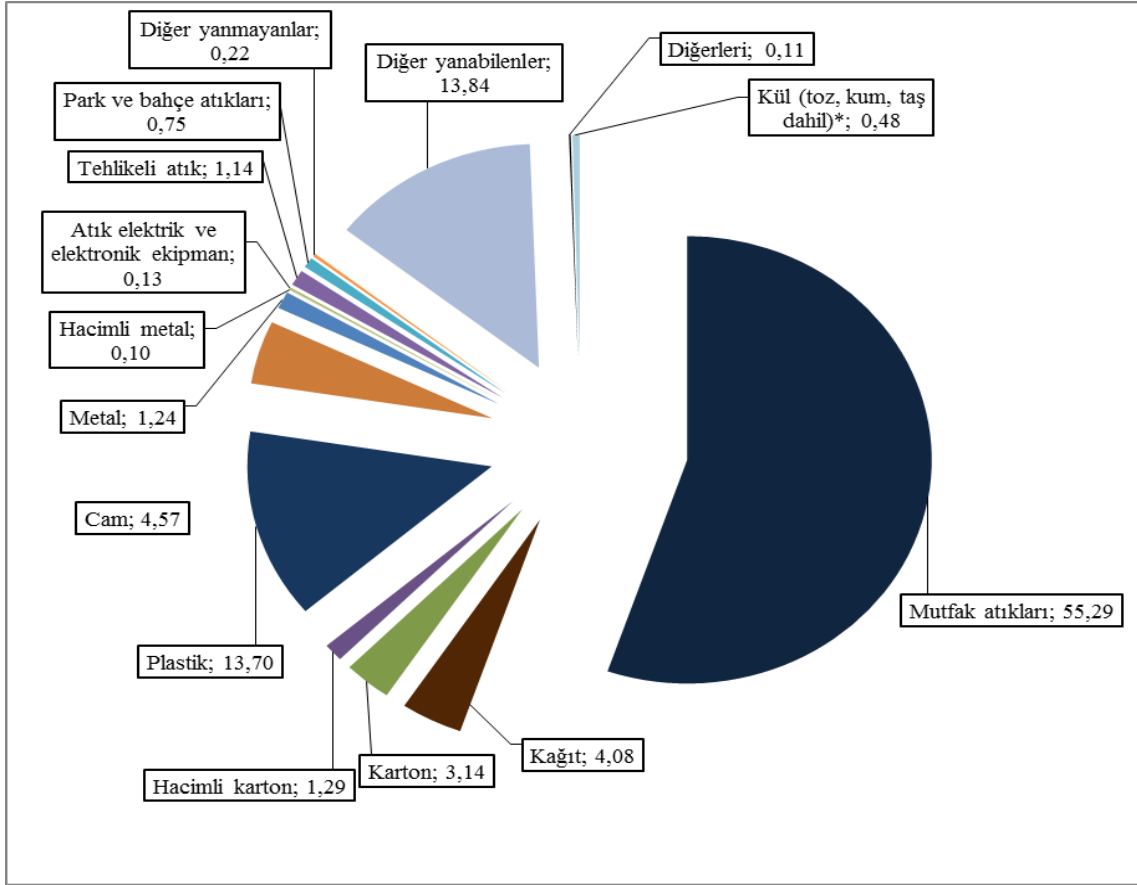
3. Atık

Kocaeli ili genelinde oluşan ortalama 1.700 ton/gün belediye atığı ile ortalama 200 ton/gün tehlikesiz atık; Solaklar Mevkii (İzmit) ve Çiçektepe Mevkiinde (Dilovası) bulunan “Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri”nde, mer-i mevzuatta belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bertaraf edilmektedir.

Dilovası ilçesi Çiçektepe Mevkiinde bulunan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde; Gebze, Çayırova, Darıca ve Dilovası olmak üzere toplam 4 Belediye ve işyeri/ticarethane/sanayi tesisleri vb. yerlerde oluşan evsel ve evsel nitelikli endüstriyel katı atıklar bertaraf edilmekte olup, tesiste oluşan sızıntı suları bir lagünde biriktirilmekte ve araçlarla Solaklar Mevkiindeki (İzmit) Çöp Sızıntı Suyu Arıtma Tesisine nakledilmektedir.

İzmit İlçesi Solaklar Mevkiinde bulunan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde ise Başiskele, Derince, Gölcük, İzmit, Kandıra, Karamürsel, Kartepe ve Körfez olmak üzere 8 Belediye ve işyeri/ticarethane/sanayi tesisleri vb. yerlerde oluşan evsel ve evsel nitelikli endüstriyel atıklar bertaraf edilmektedir. Tesiste oluşan sızıntı suları, 500 m³/gün kapasiteli, Membran Biyoreaktör (MBR)+Nanofiltrasyon (NF) prosesli arıtma tesisinde arıtılmaktadır. Tesis çıkış suyu “İSU Atıksuların Kanalizasyona Deşarj Yönetmeliği”nde yer alan parametre ve sınır değerlerde kanalizasyon hattına verilmektedir.

Kazı veya yıkımlardan çıkan bitkisel toprak ile nitelikli malzemenin kullanılması ve geçici depolanması amacıyla hazırlanan Belediye Başkanlık Tebliği 29/09/2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğ gereği HAFDEK “Hafriyat Değerlendirme Kurulu” kurulmuştur. 2016 yılı için Kocaeli ili sınırlarında belirlenen 7 adet hafriyat döküm sahası bulunmaktadır.

Grafik 22 – Kocaeli ili katı atık kompozisyonu (Kocaeli Belediyesi, 2016)

“Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında yapılan çalışmalar neticesinde ambalaj cinsi plastik, metal, kâğıt, karton, kompozit, cam, ahşap olmak üzere kategorilere ayrılmış olup toplam üretilen ambalaj miktarı 1.161.101.945 kg’dır. Piyasaya sürülen miktar ise 163.204.496 kg olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 438 – İlde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	51
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	70

Kocaeli ilinde 2016 yılında Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 153.594 ton tehlikeli atığın olduğu beyan edilmiştir. Bu atığın 139.259 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 13.334 tonu bertaraf edilmiş, 553 tonu ihraç edilmiş ve 446 tonu da stokta.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Kocaeli ilinde 2016 yılında 1.457 ton atık motor yağı, 5.120 ton da atık endüstriyel yağ toplanmıştır. Atık madeni yağın 5.565,57 tonu geri kazanıma, 382,82 tonu bertarafa gönderilmiş, 25,79 tonu stokta ve 553,21 tonu da tesis içi stokta.

Kocaeli ili genelinde atık akümülatör geçici depolama izni alan 8 adet firma mevcuttur. Burada atık aküler bertaraf tesislerine nakledilmek üzere biriktirilmektedir. Kocaeli’nde 291.249 kg atık akü, 31.295 kg atık pil toplanmıştır. 2016 yılında 5.667,2 ton kullanılmış kızartmalık yağ ve 109,2 ton kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

2601 yılında Kocaeli’nde toplanan ömrünü tamamlamış lastiklerin 1.778,96 tonu geri kazanım tesislerine, 117,02 tonu da çimento fabrikalarına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

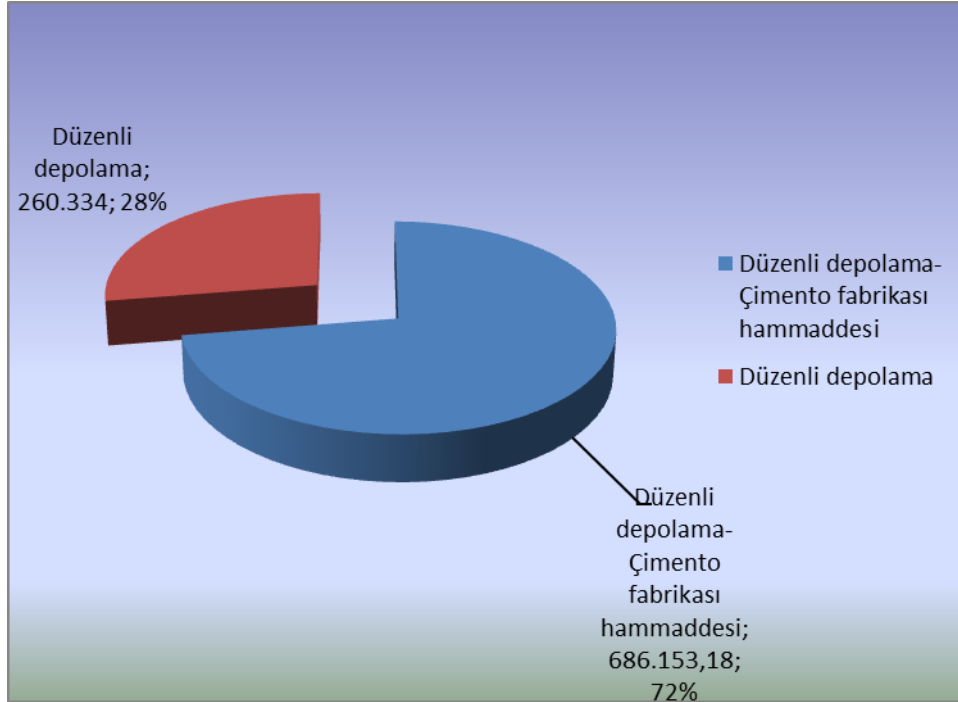
AEEE 9 adet AEEE tesisi bulunmaktadır. İlde 2016 yılında 36.558 kg Ömrünü Tamamlamış Araç işlenmiştir.

Çizelge 439– Kocaeli ilinde 2016 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf Yöntemi (Demir Çelik Fabrikaları, 2017)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
Çolakoğlu Metalürji A.Ş	2.545.140,34	454.746,56	Düzenli depolama-Çimento fabrikası hammaddesi
Kroman Çelik A.Ş	1.366.245,00	260.334,00	Düzenli depolama
Diler Demir Çelik A.Ş	1.227.812,60	231.406,62	Düzenli depolama-Çimento fabrikası hammaddesi
TOPLAM	5.139.197,94	946.487,18	

Çizelge 440 – Kocaeli’de 2016 yılında termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (Çolakoğlu Metalürji A.Ş., 2017)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Çolakoğlu Metalurji A.Ş. OP2 Enerji Santrali	527.499,885	75.314,45

Grafik 23- Kocaeli ilinde 2016 Yılı Kül Atıklarının Yönetimi (Kocaeli Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

İSU Genel Müdürlüğüne işletilmekte olan atıksu arıtma tesislerinden 2016 yılında çıkan toplam 36.828.100,00 kg/yıl arıtma çamurunun % 80’i lisanslı kuruluşlar tarafından yakılarak bertaraf edilmiş, % 20’si ise lisanslı düzenli depolama sahalarına gönderilmiştir.

2016 yılında Kocaeli’nde toplam 2.164,09 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kocaeli, üç iklim kuşağını barındırmakta olup, kuzeyden güneye inildikçe Karadeniz’e (Avrupa-Sibirya) özgü bitki toplulukları, Kara (İran-Turan) bitkileri ve Akdeniz bitkileri ile buluşmaya başlar. Bu şekilde, bölgenin biyolojik çeşitliliği daha da zenginleştirmektedir.

Ballıkayalar Tabiat Parkı: Kocaeli ili Gebze ilçesi sınırları içerisinde yer alan Ballıkayalar Tabiat Parkı 6 Eylül 1995 tarih ve 22396 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 21 Temmuz 1995 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 1.603 ha’dır. Ballıkayalar Vadisi;

uzunluğu 1,5 km genişliği 40-80 m arasında değişen kanyon görünümlü kireç taşlarının erimesi sonucu gelişen özgün yer şekilleri ile karstik dar ve derin kazılmış bir 'Boğaz'dır. Ballıkayalar Tabiat Parkı'nın 1/25.000 ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı yapılmıştır. Tabiat Parkı'nın florası, Avrupa-Sibirya ve Akdeniz elemanlarının ilginç bir karışımını yansıtmaktadır. Söz konusu tabiat parkında 79 familyaya ait 315 cins ve bu cinslere toplam 531 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlarda 109'u (%20,5) Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin, 44'ü (%8,3) Doğu Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin, 58'i (%10,9) Avrupa-Sibirya fitocoğrafya Bölgesinin, 5'i (%0,9) İran-Turan fitocoğrafya bölgesinin ve 3'ü (0,6) ise Öksin elementidir. Geri kalan 312 takson (58,8) ise çok bölgeli ya da herhangi bir fitocoğrafya bölgesine ait değildir.

Beşkayalar Tabiat Parkı: Kocaeli İli Başiskele İlçesi sınırları içerisinde yer alan Beşkayalar Tabiat Parkı 27 Şubat 1998 tarih ve 1920 sayılı Bakan Oluru ile Milli Parklar Kanunu'nun 3.Maddesi uyarınca Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 1.099 ha'dır. Yörede; karaçam, porsuk, göknar, kayın, meşe, gürgen, akçaağaç, karaağaç, ıhlamur, kestane, dişbudak, kavak, papaz külahı, çınar, fındık, kızılbaş, çitlembik, üvez, kızılçık, karayemiş, mürver türleri, ormangülü, yabancı elma, yabancı erik, yabancı kiraz, orman sarmaşığı, smilax, böğürtlen, güzel avrat otu, dul avrat otu, öküz gözü, sığır kuyruğu, çançipeği, kabalak, geyik dili, sütleğen, nane, civan perçemi, sedum, menekşe, sinir otu, ısırgan, yabancı çilek, kantoran türü flora ile karşılaşmaktadır. Beşkayalar Tabiat Parkı'nın 1/25.000 ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı yapılmıştır. Ancak tabiat parkının yeni alanına göre uzun Devreli Gelişme Planı revize edilecek olup, Uzun Devreli Gelişme Planı onaylanmadan herhangi bir yapılaşmaya izin verilmemektedir.

Eriklitepe Tabiat Parkı: Kocaeli ili Gölcük ilçesi sınırları içerisinde yer alan Eriklitepe Tabiat Parkı 11/07/2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru ile tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. 33,32 Ha olan Eriklitepe Tabiat Parkı'nın alan büyüklüğü, Bakanlık Makamınının 27/05/2013 tarih ve 1172 sayılı olurları ile 33,32 ha'dan 63 ha'a çıkarılmıştır. Burada ağaç, ağaçcık ve otsu bitkilerden oluşan vejetasyon sayısı çok fazladır. Yörede kayın, ardıç, kocayemiş, böğürtlen, laden, çayırotları türü flora bulunmaktadır. Saf kayın ormanları ile çevrilmiş alanlara gelindiğinde temiz havanın ve vahşi doğanın birbiriyle kaynaştığı görülür. Uzun Devreli Gelişme Planı alanın işletmecisi olan Gölcük Belediyesi tarafından yapım aşamasındadır.

Kuzuyayla Tabiat Parkı: Kocaeli İli Kartepe İlçesi sınırları içerisinde yer alan Kuzuyayla Tabiat Parkı 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru ile tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 109,7 ha'dır. Burada ağaç, ağaçcık ve otsu bitkilerde oluşan vejetasyon sayısı fazladır. Yörede; karaçam, göknar, kayın, meşe, gürgen, akçaağaç, kestane, çınar, eğrelti, defne, orman sarmaşığı, ayı üzümü, böğürtlen, türü flora bulunmaktadır. Düşük rakımlı yerlerde kestane ve meşe türleri karışım yapmaktadır. Çoğunlukla saf kayın ormanı mevcuttur. Tabiat Parkı'na ait Uzun Devreli Gelişme Planı işletmeci tarafından hazırlanarak Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün onayına sunulmuştur.

Suadiye Tabiat Parkı: Kocaeli İli Kartepe İlçesi sınırları içerisinde yer alan Suadiye Tabiat Parkı 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 36,98 ha'dır. Karaçam, göknar, kayın, kestane, gürgen, meşe, çınar, böğürtlen, defne florası dikkat çekmektedir. Çoğunlukla saf kayın ormanı mevcuttur. Düşük rakımlı yerlerde kestane ve meşe türleri karışım yapmaktadır. Tabiat Parkı'na ait Uzun Devreli Gelişme Planı yapım aşamasındadır.

Uzuntarla Tabiat Parkı: Kocaeli İli Kartepe İlçesi sınırları içerisinde yer alan Uzuntarla Tabiat Parkı, Bakanlık Makamınının 11.07.2011 tarih 903 sayılı Olur'ları ile "mesire yeri" statüsü iptal edilerek 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesine göre "tabiat parkı" olarak ilan edilmiştir. 35,2 ha olan alan büyüklüğü 11/07/2013 tarih ve 1518 sayılı Bakanlık oluru ile alanı 189 ha olmuştur. Saha geneli, boylu, çok sık ve ince çaplı meşe ağaçları ile kaplıdır. Üst tabakada meşe (*Quercus pedunculata* ve *Q.sessiliflora*), gürgen (*Carpinus betulus*), kayın (*Fagus orientalis*) ağaçlarından oluşan bu meşcerede asli tür meşedir. Alt tabakada, kocayemiş (*Arbutusunedo*), funda (*Ericaarborea*), yemişen (*Crateegusspp.*), muşmula (*Mespilusgermenica*), böğürtlen (*Rubus fruticosus*), kızılçık (*Cornusmas*) ve değişik çayır otları mevcuttur. Uzun Devreli Gelişme Planı yapım aşamasındadır. Uzun Devreli Gelişme Planı'nın Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafında onaylanmasına müteakip

alanın işletmecisi olan Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı ile beraber bazı yaban hayvanlarının içinde barınabileceği doğal yaşam parkı yapılması planlanmaktadır.

Gaziler Dağı Tabiat Parkı: Kocaeli ili Gebze ilçesi sınırları içerisinde yer alan Gaziler Dağı Tabiat Parkı 25 Temmuz 2013 tarih ve 1601 sayılı Bakan Oluru ile Milli Parklar Kanununun 3. maddesi uyarınca Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

Uzunkum Tabiat Parkı: Parkı 02.12.2014 tarih ve 1996 sayılı Bakanlık Oluru ile Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Uzunkum Tabiat Parkı 235 hektar büyüklüğe sahiptir. Alanda Kum zambağı, Andız, ardıç, pelit, defne, dişbudak, sedir, kuşburnu, gürgen, şimşir, kızılçık kirazı, tırşık, sütleğen otu, erguvan, develik, basur otu, çöl menekşesi, çiğdem, karakılıç, yosun türleri, çakır diken, üçgül, kender gözlemlenmiştir.

İzmit Körfezi, İzmit Körfezi Sulak Alanı'nda tatlısu ve tuzlu suyun karıştığı kıyı kesimi ve adacıklarda yüzlerce tür ördek ile martı beslenir ve barınır. Sadece son 7 yılda İzmit Körfezi Sulak Alanı'nda gözlemlenen kuş türü sayısı 165'dir. Bunlar arasında bulunan 100 tür ülke, Avrupa ya da küresel ölçekte koruma altındadır. IUCN Kırmızı Listesi'nde bulunan Dikkuyruk ördeği (oxyura leucocephala) ve Bern Sözleşmesi EK-II listesinde yer alan Küçük karabatak (Phalacrocorax pygmaeus) için üreme sonrası önemli bir konaklama ve beslenme alanı olması nedeniyle de önemli kuş alanı (ÖKA) adaydır. Bu iki kuş aynı zamanda ülkemizin taraf olduğu Bern Sözleşmesi Ek II' de (Kesin Korunması Gerekli Tür Listesi) yer almaktadır. Alan, Uluslararası ve Ulusal sözleşme, yönetmelikler ile Avrupa Birliği Natura 2000 Habitat direktiflerinin yasal koruması altındadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 441– Kocaeli ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

KOCAELİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	14.398,02	4,24	26.722,16	7,86	26.778,59	7,89	28.662,06	8,45
2) Tarımsal Alanlar	153.083,35	45,05	143.559,76	42,25	157.079,55	46,30	155.530,22	45,84
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	171.801,14	50,56	168.526,90	49,60	153.535,26	45,25	153.157,98	45,14
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	210,41	0,06	210,41	0,06
5) Su Yapıları	494,33	0,15	968,03	0,28	1.669,68	0,49	1.758,05	0,52
TOPLAM	339.776,84	100,00	339.776,85	100,00	339.273,49	100,00	339.318,72	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 442 – Kocaeli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kocaeli ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	4	2	16	2	19	3	2	48
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	1	1	0	3	2	2	9

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 443– Kocaeli ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kocaeli ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	23	111	134
Çevre İzni Belgesi	9	146	154
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	29	29	58
TOPLAM	61	286	346

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 444 – Kocaeli ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kocaeli ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	85
Ani (plansız) denetimler	2.911
Genel toplam	2.996

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0,00	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
168	147.285,00

Çizelge 445 – Kocaeli ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kocaeli ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.276.470,00	1.028.401,00	0	5.575.912,00	0	324.045,07	0	8.204.828,07
Uygulanan Ceza Sayısı	22	16	0	25	0	16	0	79

Kocaeli ilinde 2016 yılında ÇED Yönetmeliği'ne aykırı faaliyet gösteren 15 işletmeye, ilgili diğer yönetmeliklere aykırı faaliyette bulunan 5 işletmeye faaliyeti durdurma kararı uygulanmıştır.

2016 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Kocaeli ilinde 51'i alt seviye, 62'si de üst seviye olmak üzere toplam 113 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

42. KONYA

1. Hava Kalitesi

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Hollanda Çevre ve Halk Sağlığı Enstitüsü (RIVM), Konya Büyükşehir Belediyesi ile Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün birlikte yürütmüş olduğu 2 yıllık çalışma sonunda 2012 yılında tamamlanan IKONAIR projesi ile Konya hava kalitesi detaylı bir şekilde çalışılmış ve tüm olumlu olumsuz senaryo değerlendirmeleriyle 2013-2019 yıllarını kapsayan geniş kapsamlı eylem planları hazırlanmıştır. İl Mahalli Çevre Kurul Kararı-Temiz Hava Eylem Planları'nı oluşturacak olan bu raporun hazırlanmasında IKONAIR proje çıktıları esas teşkil etmiş ve proje kapsamında hazırlanan Konya Hava Kalitesi Eylem Programı Raporları'ndan uygun olanlar belirlenerek Konya için 2013-2019 Temiz Hava Eylem Planları oluşturulmuştur.

2016 yılında Konya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 446'da verilmektedir.

Çizelge 446 – Konya ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

Karatay	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	28	0	59	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	26	0	59	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10	0	36	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	0	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	0	76	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	50	0	169	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	48	0	88	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2017)

Selçuklu 2	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	16	0	37	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	13	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	8	0	56	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	0	91	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	9	0	59	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2017)

Çizelge 444 – Konya ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

MERAM	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	31	0	54	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	16	0	59	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	0	37	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	29	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	0	62	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	46	0	114	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	43	0	81	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(Konya ÇŞİM, 2017)

Selçuklu 1	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	0	48	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9	0	69	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	0	49	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	48	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	34	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	35	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	41	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	0	64	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	26	0	94	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	14	0	49	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(Konya ÇŞİM, 2017)

İl Mahalli Çevre Kurulu Kararı (2012) ile uygulama süreci başlatılan Konya Hava Kalitesi Eylem Planları (2013-2019);

- Merkezi sistem katı yakıtla ısınan binalarda kömür kullanımının sonlandırılması,
- Kamu kurum ve kuruluşlarında kömür kullanımının sonlandırılması,
- Bireysel ısınmada kömür kullanımının azaltılması ve alternatif temiz yakıt kullanımının teşvik edilmesi,
- Binalarda enerji tasarrufu için standartlara uygun ısı yalıtımı yapımının teşvik edilerek yaygınlaştırılması,
- Sanayi sitelerinde atıkların yakıt olarak kullanılmasının önlenmesi için toplama sistemlerinin oluşturulması,
- Ekmek/etliekmek fırınlarında odun ve türevi atıkların yakıt olarak kullanımının önlenmesi ve baca filtre teknolojilerinin yenilenmesi,
- Aykent ayakkabıcılar sanayi sitesinde merkezi ısınma sisteminin kurulması,
- Süt üretim tesislerinin üretim ve ısınmada kömür kullanımının sonlandırılması – filtre teknolojilerinin yenilenmesi,
- Dökümcüler sanayinde yer alan işletmelerde kömür kullanımının sonlandırılması,
- Hazır beton tesislerinin kapalı sistem üretime geçmesi,
- Kömür üretim tesislerinin kapalı sistem üretime geçmesi,
- Taş ocaklarından kaynaklanan emisyonların %50 oranında azaltımının sağlanması,
- Kimya sektöründe prosten kaynaklanan emisyonların azaltımının sağlanması,
- Çimento fabrikasından kaynaklanan nox emisyonlarının azaltımının sağlanması,
- Trafikte seyreden araçlar için anlık egzoz emisyon denetimlerinin yapılması,
- 10 numara yağın araçlarda kullanımının engellenmesi,

- Toplu ulaşımın teşviki, yaygınlaştırılması ve Alaattin Bulvarı-yeni adliye sarayı arası tramvay hattının faaliyete geçmesi ile trafik emisyonlarının azaltılması,
 - Bisiklet kullanımının, güvenli ulaşım için oluşturulan 196 km'lik bisiklet yol ağının kullanımı ile teşviki ve bisiklet yol ağının genişletilmesi,
 - Yeni çevre yolu yapımının tamamlanması ile şehir içi trafik emisyonlarının azaltılması,
 - Hava kalitesi izleme istasyonlarında ölçüm parametrelerinin artırılması ve meteorolojik sensörlerin kurulması,
- olarak ısınma, trafik ve sanayi kaynaklı kirletici emisyonların azaltımı ve önlenmesini içeren 20 farklı eylem planından oluşmaktadır.

İlde 25 adet Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi düzenlenmiştir. 226.566 adet egzoz gazı emisyon pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Konya ilinde su iki kaynaktan sağlanmaktadır. Yüzeysel su Kaynağı (Altınapa Baraj Gölü) ve Yeraltı Suları (Kuyular) dır.

Konya ilinin içme ve kullanma suyu ihtiyacının karşılanması için yüzey suyu kaynağı olarak Altınapa Barajı kullanılmaktadır. Altınapa Baraj Gölünden alınan su, içme suyu arıtma tesisinde arıtıldıktan sonra halkın kullanımına sunulmaktadır. 2015 yılı itibari ile üretilen su miktarı 25.454.304 m³/yıl'dır

İçme ve kullanma suyu için kullanılan diğer kaynak yeraltı suyu kaynaklarıdır. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı 2015 yılı itibariyle 83.851.173 m³/yıl'dır. Pınar Sularından temin edilen su miktarı 2.278.446 m³/yıl'dır.

Konya merkez nüfusunun %99'u kanalizasyon sistemine bağlı olup, 2015 yılı itibariyle 61.640.883 m³/yıl atıksu arıtma tesisinde arıtılmıştır. Konya ili atık suları yaklaşık 3.500.000 m kanalizasyon şebekesi ile deşarj edilmektedir.

Konya ilinde 2014 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %95 dir.

Çizelge 447 –Konya ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (KOSKİ, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m ³ /gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
ii Merkez	Konya	x			İleri	200.000	1,95	1.223.074	116
İlçeler	Akören/Merkez	x			Doğal	624		3.328	
	Akşehir/Merkez		x		İleri	15.102		64.037	
	Akşehir/Çakıllar	x			Doğal	300		2.678	
	Akşehir/Doğrugöz	x			Biyolojik	600		3.696	
	Akşehir/Yazla	x			Doğal	100		1.260	
	Akşehir/Çamlı	x			Doğal	150		1.049	
	Akşehir/Değirmenköy	x			Doğal	150		713	
	Altınekin/Merkez	x			Doğal	250		2.306	
	Beşehir/ Merkez		x		Biyolojik	11.000		41.435	
	Beşehir/Karahisar	x			Doğal	75		286	
	Bozkır/Merkez	x			Biyolojik	3.307		11.473	5
	Cihanbeyli/Merkez	x			Fiziksel	2.400		17.863	
	Cihanbeyli/Günyüzü	x			Doğal	200		1.874	
	Çetik/Gökpınar	x			Biyolojik	1.000		1.751	

Çizelge 447 –Konya ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (KOSKİ, 2017) (devam)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m ³ /gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	Derebucak/Çamlık	x			Biyolojik	300		1.097
	Doğanhisar/Konakkale	x			Doğal	50		579
	Doğanhisar/Kemer	x			Doğal	75		414
	Ereğli/Merkez	x			Doğal	30.590		105.605
	Güneysınır Merkez	x			Doğal	2.096		5.313
	Halkapınar/İvriz 1	x			Doğal	37		34
	Halkapınar/İvriz 2	x			Doğal	75		150
	İlgin/Merkez	x			Doğal			32.084
	İlgin/Kapaklı	x			Doğal	150		326
	İlgin/Bulcuk	x			Doğal	75		364
	İlgin/Avdan	x			Doğal	75		260
	İlgin/Çobankaya	x			Doğal	75		219
	İlgin/Büyükoba	x			Doğal	75		329
	Kadınhanı/Merkez	x			Doğal	4.009		13.333
	Kadınhanı/Kökez	x			Doğal	166		403
	Kadınhanı/Çavdar	x			Doğal	18		190
	Kadınhanı/Meydanlı	x			Doğal	150		378
	Kulu/Merkez	x				15.000	0,07	28.276
	Kulu/Zincirlikuyu	x			Doğal	210		2.100
	Kulu/Yeşilyurt	x			Doğal	150		800
	Meram/Bayat	x			Doğal	87		225
	Meram/Karaağaç	x			Doğal	29		161
	Selçuklu/Başarakavak	x				300		1.228
	Selçuklu/Tepekent	x				300		4.258
	Selçuklu/Yükselen	x			Doğal	65		331
	Selçuklu/Meydan	x			Doğal	96		201
	Selçuklu/Selahattin	x			Doğal	75		219
	Seydişehir/Merkez		x			5.952		44.071
	Seydişehir/Gökçeşhüyük	x			Doğal	150		334
	Seydişehir/Kuran	x			Doğal	75		472
	Tuzlukçu/Merkez	x				547		3.397
	Tuzlukçu/Erdoğan	x			Doğal	75		294
	Yunak/Merkez	x			İleri	2.000		8.810
	Yunak/Hacıömeroğlu	x			Doğal	151		385
	Seydişehir/Ortakaraören		x		İleri	1.000		6.070
	Ereğli/Zengen		x		Biyolojik	400		1.882
	Sarayönü/Merkez		x		İleri	3.500		19.462
	Hüyük/Merkez		x		İleri	1.000		6.352
	Derbent/Merkez	x			İleri	400		2.345
	Kulu/Tuzyaka		x		İleri	400		1.961

Çizelge 447 –Konya ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (KOSKİ, 2017) (devam)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Aritılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m ³ /gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İlçeler	Cihanbeyli/Gölyazı		X		İleri	400		3.033
	Cihanbeyli/Merkez		X		İleri	4.500		17.863
	Cihanbeyli/Yeniceoba		X		İleri	1.800		10.271
	Karapınar/Hotamış		X		Biyolojik	400		3.174
	Derebucak/Merkez		X		İleri	400		1.958

Çizelge 448 – Konya ilinde 2016 Yılı OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Konya Organize Sanayi (KOS) Bölge Müdürlüğü, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
(KOS) KONYA Organize Sanayi Bölgesi	AAT İşletmede	7.000	Evsel ve Endüstriyel AAT (Fiziksel, Kimyasal, Kimyasal ve İleri Arıtım Üniteleri)	1,80 ton/gün lisanslı atık bertaraf firmasına gönderilmektedir. Çamur bertaraf proje çalışmalarımız devam etmektedir. Atık Kodu:19 08 14

Son yıllarda ülkemizde uygulamaya konulan en önemli bölgesel projelerden biri Konya Ovaları Projesi (KOP)’dir. GAP’tan sonraki en büyük sulama yatırımının gerçekleştirilmesini amaçlayan KOP, 14 adet sulama, 3 adet içme suyu ve 1 adedi de enerji projesi olan toplam 16 projeden meydana gelmektedir. KOP tamamlandığında 1.100.000 ha arazi sulanacak, 164,1 milyon m³ içme, kullanma ve sanayi suyu temin edilecek, 3,06 milyar kWh/yıl enerji üretilmektedir.

3. Atık

Konya ili Katı Atık Yönetimi çalışmaları Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde ulusal ve uluslararası boyutta devam etmektedir. İlde Selçuklu, Meram ve Karatay İlçe Belediyelerince yaklaşık 165 araçla toplanan katı atıklar Büyükşehir Belediyesi tarafından Ereğli yolu civarında şehir merkezine 7 km mesafede bulunan Aslım Katı Atık Depolama Sahasında depolanmaktadır.

Günlük ortalama 1.356 ton katı atık, bir plan ve projeye göre altyapısı hazırlanmış bir alanda tekniğine uygun ve sağlıklı bir şekilde depolanmaktadır. Katı atık işletme sahasında sosyal tesis, bekçi kulübesi, kantar, tekerlek yıkama ünitesi, çöp araçları haznesinde biriken çöp suyu boşaltma ünitesi, sızıntı suyu drenaj şebekesi, sızıntı suyu toplama havuzu, sızıntı suyu geri devir sistemi, metan gazı çıkış bacaları, metan gazından elektrik enerjisi üretim tesisi ve sera bulunmaktadır. 2016 yılında sahada toplam 496.117 ton katı atık bertaraf edilmiştir.

Çizelge 449 – Konya ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	3
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	16
Lisanslı Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	6

Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından, Konya Kenti katı atıklarının depolandığı Aslım Mevkiinde bulunan 2004 yılından bu yana kullanılan 20 hektarlık sahada meydana gelen depo gazlarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu sebeple “aslım katı atık depolama sahasında oluşan deponi gazından enerji üretim tesisi kurma ve işletme hakkının kiraya verilmesi işi” ihalesi 21/09/2010 tarihinde gerçekleştirilmiştir. 01/10/2011 tarihi itibarıyla enerji üretim tesisi faaliyete geçmiştir. Tesis 5,6 MW kurulum gücüne sahip olup halihazırda tam kapasite ile enerji üretilmektedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıklarının kontrolü “2872 sayılı Çevre Kanunu ve Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında gerçekleştirilmektedir. 2016 yılında Depolama Alanı’nda, 1.008.299,937 ton hafriyat

toprağı /inşaat yıkıntı atığı depolanmıştır. Kirma eleme tesisinde 40.398,41 ton inşaat ve yıkıntı atığı geri dönüştürülerek ekonomiye kazandırılmıştır.

21/09/2015 tarihinde, kaçak dökümlerin önlenmesi ve takibinin yapılması amacıyla "Hafriyat Araçları Takip Sistemi" ihalesi gerçekleştirilmiştir. GPS+ Damper Bileşeni sistemi altyapı çalışmaları tamamlanmış olup, 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren hafriyat kamyonlarına takılmaya başlanmıştır.

Ambalaj üreticisi firma sayısı 31.12.2015 tarihi itibarı ile 114 iken 2016 yılı içerisinde 8 firma kaydı daha yapılmıştır. Piyasaya süren firma sayısı 31.12.2014 tarihi itibarı ile 930'dır. 2016 yılı içerisinde 69 firma kaydı daha yapılmıştır. 19 Adet İlçe Belediyesinin Ambalaj Atık Yönetim Planı Onaylanmıştır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında Konya ilinde toplam 30.463 ton tehlikeli atık oluşmuş, bunun 27.452 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 2.140 tonu bertaraf edilmiş, 28 tonu tesis içinde stokta durmakta, 632 tonu lisanslı firmalarda stokta durmakta ve 211 tonu da ihraç edilmiş durumdadır.

İlde 278 ton atık endüstriyel yağ ve 374 ton atık motor yağı toplanmıştır. Bu atık yağların 400 tonu geri kazanılmış, 197 tonu ihracat ve 46 tonu stok edilmiştir.

2016 yılında Konya'da 1.080 ton atık akümülatör, 22,3 ton atık pil toplanmıştır.

2016 yılında yaklaşık olarak 419 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır. 2016 yılında 25.937 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanıma gönderilmiş, 19.369 ton ömrünü tamamlamış lastik de çimento fabrikasında bertaraf edilmiştir.

2016 yılı itibarı ile Tehlikesiz atık geri kazanım lisansı olan tesis sayısı 32 adettir. Bu tesisler kauçuk geri kazanımı, plastik geri kazanım, enerji geri kazanımı, cam geri kazanımı, kağıt geri kazanımı, melas geri kazanımı ve refraktör tuğla geri kazanımı ve hurda metal geri kazanımı tesisleri bulunmaktadır.

2016 yılında toplam 2.364 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyon işlemine tabi tutulmuş ve sterilizasyon sonucu açığa çıkan 2.243 ton steril atık, Aslım Katı Atık Depolama Sahasında bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Konya ilinde 2.588 bitki türü ve tür altı taksonu tespit edilmiştir. Bunun 13 tanesi Spermatophyta (tohumlu bitkiler) 14 tanesi Gymnospermae (açık tohumlu), 2.561 tanesi Angiospermae (kapalı tohumlu) bunun da 2.144 tanesi Dicotyledonae (çift çenekli), 317 tanesi Monocotyledonae (tek çenekli)'dir. Toplam familya sayısı 106, cins sayısı 673'tür. Endemik tür sayısı 590 olup bunun 118'i lokal endemiktir.

Konya-Karaman sit alanı sınırları içerisinde 61 adet doğal sit alanı, 180 adet tescilli anıt ağaç ve 24 adet mağara bulunmakta olup, söz konusu alanlarla ilgili çalışmalar Konya Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu tarafından yürütülmektedir.

Akgöl Tabiatı Koruma Alanı	
Konumu	İç Anadolu Bölgesi'nde, Konya ili, Ereğli ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır.
Özellikleri	<p>Akgöl ve çevresi ihtiva ettiği su kuşu türlerinin çeşit ve miktar itibarıyla zenginliği ve içlerinde nesli tehlikeye düşmüş veya düşebilir türlerin mevcudiyeti ile ulusal ve uluslararası düzeyde öneme sahip nadir bir ekosistem göstermektedir. Saha; 6.787 ha büyüklüğündedir.</p> <p>Akgöl ve çevresi alüvyal bir sahadır. Aktüel Akgöl, çevresindeki alüvyal oavadan bir kaç metrelik seki eşikleri ile ayrılır. Akgöl, bugün geniş açık aynalardan sazlık kamışlık alanlardan, irili ufaklı çok sayıdaki kum ve çamur adalarından oluşmaktadır.</p> <p>Ornitolojik açıdan son derece zengin olan Ereğli Sazlıklarından şimdiye kadar 200'den fazla kuş türü gözlenmektedir. Gölgede bulunan ve kuluçkaya yatan başlıca kuş türleri; Flamingo tepeli batağan, kızıl boyunlu batağan, kara boyunlu batağan, karabatak, küçük karabatak, tepeli kutan, küçük balaban, gece balıkcılı, alaca balıkcılı, küçük ak balıkcılı, büyük ak balıkcılı, erguvan balıkcılı, çeltikçi, kaşıkçı, kuğu, kaz, angut, suna, yaz ördeği, macar ördeği, mısır akbabası, yılan kartalı, saz delicesi, turna, dikkuşuk, uzunbacak, kılıçgaga, kocagöz, batac kırlangıcı, mahmuzlu kırlangıç, ince gagalı martı, büyük cılıbit, gülen sumru, küçük sumru, büyük sumru, kara sumrudur.</p> <p>Akkutan, öküz balıkcılı, puhu kuşu ve uludoğan ise kuluçkaya yatmamakta, yılın belli bir döneminde sahada konaklamaktadır. Göç sırasında ve kışın gölgede gözlenen türlerden; küçük batağan, tepeli batağan, büyük akbalıkcılı, sakarca kazı, boz kaz, angit, çamurcun, kılördek, boz dalağan, dikkuşuk, sakarmeke ve turna sahada yoğun olarak bulunmaktadır.</p>

Kocakoru Ormanı Tabiat Parkı	
Yeri	İç Anadolu Bölgesi'nde, Konya ili, Ereğli ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır.
Ulaşım	Konya ili, Seydişehir ilçesi, Taraşçı Belediyesi hudutları dahilinde yer alan saha, Taraşçı Belediyesinin batısında bulunmaktadır.
Özelliği	<p>Taraşçı ve civarı genel olarak bozkır ormanı dediğimiz, Torosların kuzeye bakan eteklerinde bulunan ve iklimsel faktörlere göre iç kısımlara kadar uzanan bir vejetasyon yapısına sahiptir. Anadolu karaçamı (<i>Pinus nigra ssp. pallasiana</i>) ve Toros Göknarı (<i>Abies cilicica ssp. isaurica</i>) ile birlikte bazı meşe ve ardıç türleri buradaki ekosistemin en belirleyici türleridir. Bulunduğu bölgenin iklim koşulları (düşük nem oranı ve yağış miktarı) gözönünde bulundurulduğunda bozkır ormanlarının hassas bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.</p> <p>Taraşçı ve civarındaki ormanların büyük kısmı gerek işletim gerekse yerel nüfusun kullanım baskısı yüzünden ekolojik karakterini ve çeşitliliğini kaybetmiş durumdadır. Bölgede, tüm bu etkilerden belli oranda uzak kalabilmiş ve doğal orman parçası özelliği taşıyan tek saha burasıdır. Bölge floristik açıdan oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Odunsu tür zenginliği ise özellikle üzerinde durulacak niteliktedir.</p> <p>Ayrıca bu bölge önemli bir doğa adası konumundadır. Bu sahanın korunması ile sadece küçük bir bölgenin korunması değil, aynı zamanda bu özelliğe sahip başka ekosistemlerinde korunmuş olması sağlanacaktır. Sahada günübirlik kullanıma uygun olan ve halen düzensiz bir şekilde kullanılan Küçük Oluk, Gudal ve Hacıhasan Oluğu olarak adlandırılan üç adet açıklık mevcuttur. Taraşçı Belediyesi civarındaki ormanların büyük bir kısmı gerek işletim gerekse yerel nüfusun kullanım baskısı yüzünden ekolojik karakterini ve çeşitliliğini kaybetmiş durumdadır. Bölgede tüm bu etkinliklerden belli oranda uzak kalabilmiş, doğal orman parçası özelliği taşıyan tek saha burasıdır.</p> <p>Civardaki bozulmuş doğal yapının zaman içerisinde kendini toparlaması ve rehabilite olması açısından, kaynak olarak kullanılabilir eş özellikteki alanların bulunması oldukça önem arz etmekte ve doğal yapısı bozulmamış adacıkların bu yapı içerisinde korunuyor olması çalışmalarında oldukça önemli bir ölçüt olmaktadır. 329-5 hektarlık kesim 1998 yılında Tabiat Parkı olarak ayrılmıştır.</p>

Fosil Ardıç (Tabiat Anıtı)	
Yeri	Konya Çumra İlçesi, Dinek Beldesi
Özelliği	500 yaşında, 4,5 m çevre genişliğine sahip ardıç ağacı.
Tesis Tarihi	27.09.1994

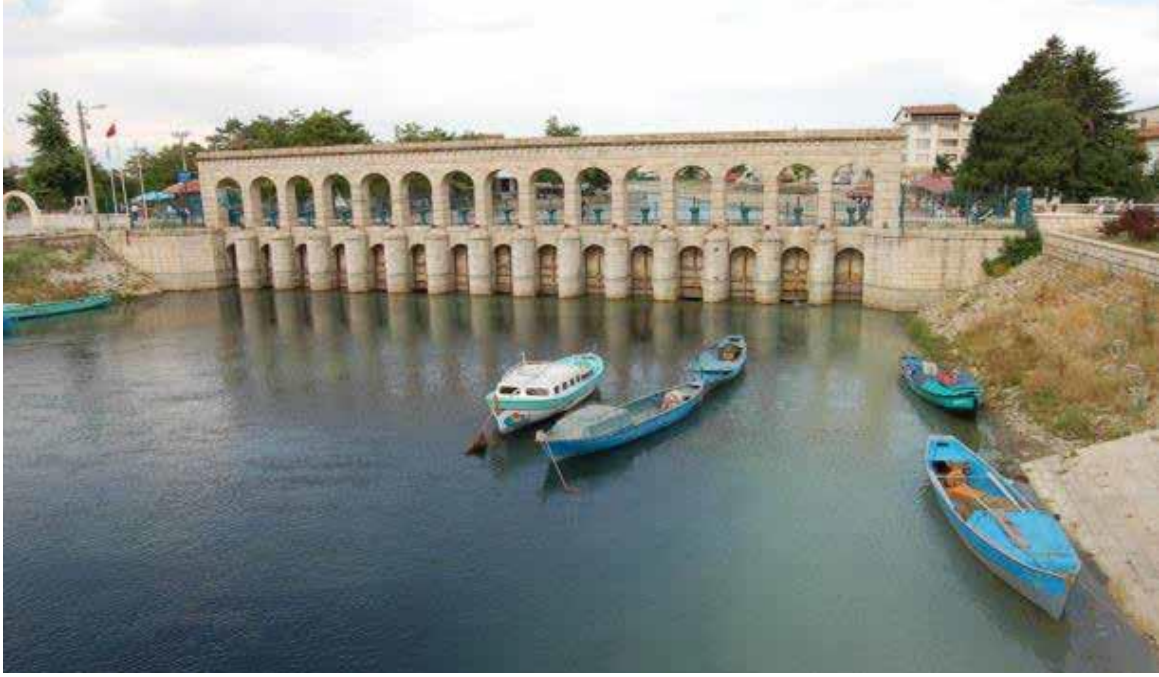
Titrek Kavak (Tabiat Anıtı)	
Yeri	Konya Beyşehir ilçesi Yaka Manastır Mesire Yeri içerisinde
Özelliği	100 yaşında, 25 m boyunda 2,5 m çap ve 8 m çevre genişliğinde kavak ağacı.
Tesis Tarihi	27.09.1994

Ağılı Ardıç (Tabiat Anıtı)	
Yeri	Konya Taşkent ilçesi, Balcılar Köyü
Kaynak Değeri	Ardıç ağacının (<i>Juniperus foetidissima</i>) 1.000 yaşlarında, 12 metre boy, 4 metre çap ve 12 metre çevre genişliğine sahip olması. Konya ili Taşkent ilçesi Balcılar Beldesi'ne 10 km mesafede 1.000 yaşlarında yağ ardıcı 2002 yılında tescil edilmiştir.
Tesis Tarihi	16.10.2002

Meke Gölü (Tabiat Anıtı)	
Yeri	Konya
Özelliği	Maar adı verilen bir volkanik patlamayla meydana gelen çukurda oluşan göl.
Tesis Tarihi	03.08.2000

Taraşçı Kocakoru Tabiat Parkı	
Alanı	329,5 ha
Toplam Alanı	3.295.000 m ²
Alanın Açıklamalı Tanımı	Konya ili Seydişehir İlçesi Taraşçı Belediyesi hudutları dahilinde yer alan Kocakoru Tabiat Parkı 07.08.1998 tarih ve 594 sayılı Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı genel Müdürlüğüne tescil edilmiştir. Floristik açıdan zengin olup manzara bütünlüğü içerisinde bölge halkının dinlenme ve eğlenmesine imkan sağlayan bir tabiat parçasıdır. 329,5 hektarlık bir alandır. Taraşçı ve civarı genel olarak bozkır ormanı dediğimiz torosların kuzeye bakan eteklerinde bulunan ve iklimsel faktörlere göre iç kısımlara kadar uzanan bir vejetasyon yapısına sahiptir. Anadolu karaçamı, toros göknarı ilr birlikte bazı meşe ve ardıç türleri buradaki ekosistemin en belirleyici türleridir.
Görülebilecek Yerler	Üstün değerdeki peyzaj güzellikleri, göçmen kuşlar için iyi bir barınak olması, Potansiyel göl sularına dayalı su sporlarına elverişli göl kıyılarının bulunması ile Selçuklu Dönemine ait kültürel kaynaklar, Milli Parkın özelliğini oluşturmakta ve görülmeye değer niteliktedir.
Mevcut Hizmetler ve Konaklama	Milli Parkın yoğun ziyaretli dönemi mayıs-ekim aylarıdır. Ziyaretçiler için günübirlik ve kamp yapma imkanlarını sunmaktadır. Çadırla ve karavanla Milli Park yetkililerinin kontrolünde ve göstereceği yerlerde kamp yapılabilir. Ayrıca Beyşehir ilçesi de konaklama için uygundur.

Beşşehir Gölü Milli Parkı	
Yeri	Konya ili Beşşehir ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. 37 45' K, 31 36' D Konya'nın batısında Bozkır ve Seydişehir Havzaları arasında yer alır. Türkiye'nin üçüncü büyük gölüdür. Batıda Dede Dağları, Kuzey ve kuzeybatıda Sultan dağları ile çevrilidir.
Ulaşım	Milli Park alanına Konya-Beşşehir bağlantısını sağlayan 238 nolu Devlet Karayolu ile ulaşılmaktadır. Saha, Konya'ya 94 km, Isparta'ya 105 km mesafededir.
Alanı	88.750 ha
Toplam Alan	887,5 km ²
Kara Yüzeyi	231,5 km ²
Su Yüzeyi	656 km ²
Kıyı Uzunluğu	0,5-4 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	Üstün peyzaj güzellikleri ile Konya İli Beşşehir İlçesi sınırları içerisinde bulunan bir Milli Parkımızdır. 11.01.1993 yılında Milli Park olarak ilan edilmiştir. Beşşehir Gölü Milli Parkı içinde irili ufaklı 33 adet ada bulunmaktadır.
Özelliği	<p>Ülkemizin üçüncü büyük gölü olan Beşşehir Gölünün jeomorfolojik yapısı karstik arazi şekillerinden, çok sayıda düden ve dolinlerin birleşmesi sonucu oluşan polye karakterindedir. Yörenin genel jeolojik yapısını teşkil eden kalkerlerin, suların kimyasal reaksiyonu sonucu ezilmesi, bu karstik yer şekillerinin kalıntıları olan ve yükseklikleri 20-50 m arasında değişen çok sayıda ada bulunmaktadır.</p> <p>Bölgede kuluçkaya yatan kuş türleri; tepelikutan (83 çift), gece balıkcılı (16 çift), karabatak (50 çift), küçük karabatak, sumru vb. bölgede çok sayıda su kuşu kışı geçirmektedir. Karaboyunlu, batağan, büyük akbalıkcıl, fiyo ve sakarmeke önemli örneklerdir. Göl suyu alkalın özelliindedir. Sazan, alabalık, çiçek balığı, gövce, sarıbalık ve tatlı su levreği gibi türler, su kaplumbağası ve yılanlar gölün faunasını oluşturmaktadır. Göl içerisindeki irili ufaklı adalar, su kuşlarının yuvalanmaları ve kuluçkalanmaları açısından önem teşkil ederler. Adalar dalğış türleri, kuğular, karabataklar, bazı balıkcıl türleri ve ördekler için kışlama ve kuluçka alanlarıdır. Ayrıca kurbağa türleri, su yılanları ve su kaplumbağaları göl faunasını oluşturmaktadır</p> <p>Milli parkın orman formasyonu ardıç, karaçam, göknar, sedir ve meşe türleri oluşturmakta ağaçlar yer yer göl kenarına kadar uzanarak Beşşehir Gölünün koylarını ve körfezlerini görsel açıdan eşsiz manzara güzelliklerini kavuştururlar.</p> <p>Hitit, Frig, Lidya, Pers, Roma ve Bizans egemenliği altında kalan yine 1076'da Konya'da Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla Türk egemenliğine girmiştir. Yenişarbademli yakınlarında, göl kenarında ve 3 km kadar açıktaki Kızkalesi adacığı üzerindeki kalıntılar, Kubadabad Sarayı Harabeleri Selçuk Döneminin eserleridir.</p>
Görülebilecek Yerler	Üstün değerdeki peyzaj güzellikleri, göçmen kuşlar için iyi bir barınak olması, potansiyel göl sularına dayalı su sporlarına elverişli göl kıyılarının bulunması ile Selçuklu Dönemine ait kültürel kaynaklar, Milli Parkın özelliğini oluşturmakta ve görülmeye değer niteliktedir.
Mevcut Hizmetler ve Konaklama	Milli Parkın yoğun ziyaretli dönemi Mayıs-ekim aylarıdır. Ziyaretçiler için günübirlik ve kamp yapma imkanlarını sunmaktadır. Çadırla ve karavanla Milli Park yetkililerinin kontrolünde ve göstereceğı yerlerde kamp yapılabilir. Ayrıca Beşşehir ilçesi de konaklama için uygundur.

Fotoğraf 32 - Beyşehir Gölü

Ereğli Akgöl Sazlıkları Tabiatı Koruma Alanı	
Coğrafik Konumu	37° 37' K- 33° 44'D
Alanı	7.400 ha (Su düzeyine bağlı olarak değişiklik göstermektedir.)
Toplam Alanı	74 km ²
Kara Yüzeyi	59 km ²
Su Yüzeyi	15 km ²
Kıyı Yüzeyi	0,5-1,5 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	Akgöl Tabiatı Koruma Alanı Karaman ili Ayrancı ilçesi ve Konya ili Ereğli, Karapınar ilçeleri sınırları içerisinde bulunmaktadır. Saha 1995 yılında Tabiatı Koruma alanı olarak ilan edilmiş olup 7.400 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Akgöl değişik türde kuşlara barınma yeri olarak ve ekonomik değeri yüksek olan kamışlarla kaplı bir saha olması ile önem arz etmekte idi ama son yılların kurak geçmesi ve kaynakların kurutulması nedeniyle Akgöl gündün güne kurumaktadır. Ereli ilçesine mesafesi 20 km dir Saha ile ilgili yeni görüntüler Ereğli Sazlıkları bölümünde verilmiştir. 1992 yılında Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. 2007 yılında yaz aylarında saha tamamıyla kurumuştur. Akgöl Sulak Alan Koruma Bölgeleri Ulusal Sulak Alan Komisyonunda görüşülerek kabul edilmiş olup Sulak Alan Yönetim Planı son aşamaya gelmiş fakat sulak alan kurumuştur.

17/05/1994 Tarih ve 21937 Sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanarak Yürürlüğe Giren “Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi” (RAMSAR Sözleşmesi) Uyarınca Koruma Altına Alınmış Alanlar:

Meke Maarı Ramsar Alanı	
Coğrafik Konum	37° 41' K, 33° 39' D
Alanı	493 ha
Yasal Konumu	Sulak alanların korunmasına yönelik "Ramsar Sözleşmesi" dünya çapında önemli olan sulak alanlar anlaşması, uluslararası bir anlaşma mahiyetinde olup sulak alanların korunması bakımından uluslararası antlaşma için temel oluşturur. Aynı zamanda 2873 sayılı Milli Parklar kanunu gereği Tabiat Anıtı olarak belirlenmiştir.
Ulaşım	Meke Maarı sulak alanı E-23 Karayolu güzergahı üzerinde bulunmaktadır.
Deniz Özellikleri	Göl çok sığ olup (En derin yeri 1,5 metreyi geçmez) sularının tuz oranı çok yüksektir (suyun yoğunluğu 1.225 cm ³ /gr'dır, tuz oranı ise %32'dir. Bir litresinde 10,4 gr Na, 3,9 gr K, 0,3 gr Ca, 120 gr Mg, 200 gr SO, 188 gr Cl bulunur.)
Flora ve Fauna	Suları tuzlu, volkanik göllerdir. Krater gölü tüm özellikleriyle çanak şeklinde tipik bir krater gölüdür. 1-2 km kadar güneyde yer alan Meke Tuzlası ise yuvarlak bir göl olup ortasında volkanik küllerden oluşan bir tepe bulunur. Göl kıyılarında seyrek sazlar ve tuzcul su bitkileri vardır. Volkanik küllerin ışığı fazla emmesinden dolayı göller ve çevresindeki mikro-klima genel olarak bölgeden daha sıcaktır. Bu yüzden göl çevresinde daha sıcak bölgelerde yaygın sürüngenlerden Bozkır keleri, dikenli keler ve tıknaz kertenkele bulunur. Karapınar Belediyesi'nin bölgeden volkanik kül taşıması çevrenin doğal yapısını etkilemektedir. Bölge ornitolojik olarak fazla tür barındırmasa da ilginç kuş türlerinin varlığı belirlenmiştir. Örneğin; Bozkaz, angıt, suna, Mısır akbabası, kızılşahin, kaya kartalı, uludoğan, uzunbacak, puhu gibi kuş türleri belirlenmiştir.

Kızören Obruğu Ramsar Alanı	
Coğrafik Konum	38° 11'K, 33° 11'D
Alanı	127 ha
Yasal Konumu	Sulak alanların korunmasına yönelik "Ramsar Sözleşmesi" dünya çapında önemli olan sulak alanlar konversiyonu, uluslararası bir anlaşma mahiyetinde olup sulak alanların korunması bakımından uluslararası antlaşma için temel oluşturur.
Ulaşım	Kızören obruğu sulak alanı Konya Aksaray Karayolu güzergâhı üzerinde 70. kmde obruk köyü sınırları içinde bulunmaktadır.

Hotamış Sazlığı (Hotamış Gölü)	
Coğrafik Konum	N32, a2-N32, b1-N32, b2-N32, b3-N32, b4 37° 35'' K-33° 03' D
Alan	12.600 hektar, yaz aylarında ve kurak geçen yıllarda alan küçülmektedir.
Toplam Alan	126 km ²
Su Yüzeyi	126 km ²
Kıyı Yüksekliği	0,5 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	Konya Ovasında Hotamış ve Çumra arasında yer alan tatlı su bataklığı iken çok geniş ve sık sazlıklarla kaplı alanın bugün 20 km ² 'lik bir bölüm kurumuştur. Bölgeye gelen su kanallarının artık Tuz Gölü yönünde uzatılması ile bölge beslenemeyerek kurumuştur. Son yıllarda kuraklık ve Konya'nın doğusunda yer alan Sakyatan Gölü'nde aynı nedenlerle kurumuştur. Çevre arazilerin büyük bölümü hazineye aittir. Yörede tarım ve hayvancılık yapılmaktadır. Sulak kesimlerde av baskısı yükündür. Av mevsimi dışında kaçak avcılık yaygındır, yumurta toplama, hayvan otlatma kuluçka zamanı yuvalara zarar vermektedir. Bölgenin çok geniş oluşu ve eskiden görülen sık sazlıklara girişin zorluğu nedeniyle geniş bir ornitolojik araştırma yapılamamıştır Bölgede kuluçkaya yatan kuş türlerinin önemlileri; Küçük karabatak, (1981 Temmuzda 2.000 adet), Ak kutan, Tepeli kutan, balaban, küçük balaban, gece balıkçılı, alaca balıkçıl, küçük ak balıkçıl, büyük ak balıkçıl, erguvan balıkçıl, çeltikçi, kaşıkçı, boz kaz, angıt, suna, boz ördek, çamurcun, kıl ördek, çıkırıkçın, yaz ördeği, macar ördeği, pasbaş dalağan, dikkuyruk, saz delicesi, turna, uzunbacak, koca göz, batac kırlangıcı, v.b. gibidir. Hotamış gölü kurumuş olup alan tarıma açılmıştır.

Tuz Gölü	
Coğrafik Konum	38° 43'K, 33° 22'D
Alanı	110.000 hektar (Sadece göl alanı)
Alanın Açıklamalı Tanımı	<p>Ankara'nın güneydoğusunda yer alan Tuz Gölü, Türkiye'nin ikinci büyük gölüdür. Batı ve güneyinde Cihanbeyli Yaylası, Akşehir ovası, doğu ve kuzeydoğu kesimleri Hirfanlı Barajı ve dağlarla çevrilidir. Kuzeyde Paşadağ eteğinde oldukça dar olan, güneye gidildikçe genişleyen bir ovanın zeminini kaplar. Denizden yüksekliği 940 m, uzunluğu 80-100 km, eni 20-25 km kapladığı alan ise 110.000 hektardır. Çok tuzlu olan suyu yaz aylarında kurur. Bundan sonra gölün yüzeyinde 5-10 cm'den 5-10 m'ye kadar ulaşan tuz tabakaları oluşur. Burada yılda ortalama 120 ile 150 bin ton arasında tuz elde edilir.</p> <p>Gölü besleyen sular doğudan, Şereflikoçhisar'dan geçen Peçenek suyu, güneyde Eskiil'den göle giren Bağlıca ve Kırkdelik Suları ile Eşmekaya Kaynakları, güneybatıda tersalan çayı ile batıda Cihanbeyli'den gelen İnsuyu'dur. Melendiz Dağı'ndan inen Mamasın Çayı barajla tutulduktan sonra akan kısmı Aksaray yakınındaki bataklıklarda kaybolur.</p> <p>Tuz Gölü, Konya Ovası ve Aslım Bataklığı'nın drenaj edilen suları ile Konya'nın atık sularını tutmaktadır.</p>
Yasal Konumu	Sulak alanların korunmasına yönelik "Ramsar Sözleşmesi" dünya çapında önemli olan sulak alanlar anlaşması, uluslararası bir anlaşma mahiyetinde olup sulak alanların korunması bakımından uluslararası anlaşma için temel oluşturur.
Deniz Özellikleri	Tuz Gölü'nün meydana gelmesi tektoniktir. Göl çok sığ olup (En derin yeri 1,5 metreyi geçmez) sularının tuz oranı çok yüksektir (suyun yoğunluğu 1,225 cm ³ /gr'dır, tuz oranı ise %32'dir. Bir litresinde 10,4 gr Na, 3,9 gr K, 0,3 gr Ca, 120 gr Mg, 200 gr SO, 188 gr Cl bulunur). Sularının çok tuzlu olması nedeniyle gölde hiçbir canlı organizma yaşamamaktadır. Tuz Gölü kapalı bir havzada yer alır. Bu havza ve özellikle Tuz Gölü çevresi, Türkiye'nin en az yağış alan bölgesidir (yıllık 40 mm).
Flora ve Fauna	<p>Tuz Gölü'nde tuz konsantrasyonu fazla olduğundan suda yaşayan bitkilere rastlanmaz. Göl çevresinde küçük çalılıklar ve tuzcul çayırlar yer alır. Çayırlar genellikle su altındadır. Gölü çevreleyen alanlarda rastlanan artemisia, frangans, poabulbosa, hordeum sp, Alyssum, cappestre, medicago turbinata, anthreum sp, allium sp'dir. Kurak, çorak bitkisiz bu alanlar birçok canlının yaşaması için elverişlidir.</p> <p>Tuz Gölü kışın kapladığı geniş alanı ile su kuşları için önemli bir kışlama bölgesidir. Uluslararası kriterlere göre A sınıfına giren bir sulak alandır. Kış aylarında çok sayıda sakarca kazı, gölde barınır ve çevredeki tahıl ekili alanlardan beslenir.</p> <p>İlkbaharda göl içinde oluşan adalarda ve göl kıyısındaki bataklıklarda suna, angıt, çamurcu, kılıçgaga, martı, gümüş martı, bataklık kırlangıcı kuluçkaya yatan türlerdendir. Gölün ornitolojik önemi yurdumuzda en büyük flamingo kolonisinin kuluçka alanı oluşudur. Tuz Gölü'nün orta kısmında tuz tabakası arasında iki büyük kolonide 10.000 çiftten fazla flamingonun yuvalandığı ve kuluçkaya yattığı 1978 yılında havadan fotoğraflanılarak belirlenmiştir.</p>
Alanın Kullanım Amaçları	Göl Türkiye'nin tuz ihtiyacının % 64,68'ini karşılamaktadır.
Bölgedeki Mevcut Sorunlar	<p>Konya ve yakın çevresinde giderek artan nüfus, çevre faktörü dikkate alınmadan kurulan sanayi tesisleri ile kanalizasyon atıklarının doğrudan Tuz Gölü'ne boşaltılması, gölün geleceğini tehdit eden ana unsurlardır. Konya Ovası'nda yeterli olmayan sulama alanlarında biriken ve tuzlanmaya neden olan fazla suların uzaklaştırılması için D.S.İ. ve I.E.C.O. (International Engineering Company) birlikte yaptığı araştırmalar sonucunda bu biriken suların Tuz Gölü'ne aktarılmasına karar verilmiş, Konya ovasındaki fazla ve atık suları toplamak üzere 1974 yılında drenaj amacıyla yapılan kanala Konya'nın evsel ve endüstriyel atıkları hiçbir arıtma işlemine tabi tutulmadan verilmiş ve hala verilmektedir. Ana tahliye kanalına verilen Konya'nın atık su debisi 1.150 lt/sn dir. Evsel ve sanayi atıkların oluşturduğu atıklar Konya şehir merkezi çıkışından itibaren insan sağlığını tehdit etmektedir. Ayrıca suların aktığı kanalın toprak zeminli olması nedeniyle sıvı atıkların bir bölümünün süzülerek yüzeye çok yakın olan yeraltı sularına ulaşması mümkün görülmektedir.</p> <p>Ana tahliye kanalı üzerinde seçilen istasyonlardan alınan numuneler üzerinde gerekli analizler yapılmış, kirletici parametrelerin kanalın göle en çok su taşıdığı yağışlı ve az</p>

	yağışlı kış, ilkbahar mevsimlerinde konsantre olduğu anlaşılmıştır. Gölün kirliliğine neden olan parametrelerin deterjan, azot, yağ ve gres organik madde, serbest kükürt, nitrat, florür ve civa olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu parametrelerin belli bir konsantrasyona ulaşması halinde Tuz Gölü bir daha geriye dönülmeyecek şekilde kirlenmiş olacaktır.
--	--

Ereğli Sazlıkları (Akgöl)	
Coğrafi Konum	37° 30' Kuzey / 33° 44' Doğu
Alan	5.900 hektar (Su düzeyine bağlı olarak çok büyük değişiklikler göstermektedir.)
Toplam Alan	59 + 15= 74 km ² (Göl alanı+Koruma Zonu)
Kara Yüzeyi	15 km ²
Su Yüzeyi	59 km ²
Kıyı Yüksekliği	0,5-1,0 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	<p>Ereğli sazlıkları, Ereğli'den 38 km batıda geniş bir alanda yer alır. 1960 yılından sonra saz ve kamışlar fazla su altında kalarak yok olmuşlardır. Eskiden bölgeyi besleyen İvriz Çayı, İvriz Barajının yapılması ile artık gölü besleyememektedir.</p> <p>Ereğli sazlıkları, bugün geniş açık aynalardan, sazlık, kamışlık alanlardan irili ufaklı çok sayıda kum ve çamur adalardan oluşmaktadır. Bölgenin batısı çevre köylülerince Akgöl olarak adlandırılmıştır. Sazlıkların güneyinde aradaki doğal bir setle ayrılan karstik düden gölü yer alır. Çevresi Alpin bitki örtüsünün hakim olduğu kayalıklarla çevrilidir. Bu özelliği ile step alanlarda görülmeyen birçok kuş türü bu bölgede bulunmaktadır. Bölgede hayvancılık yapılmaktadır. Sazlıklar ünlü bir av bölgesidir. Ereğli Sazlıkları çevredeki çok geniş alüvyonlu ovayla sınırlanmıştır. Ovanın bir bölümünde tarım yapılmakta, bir bölümü ise Artemisia stebidir.</p> <p>Ornitolojik açıdan son derece zengin olan Ereğli Sazlıklarında şimdiye kadar 200 den fazla kuş türünün varlığı gözlenmiştir. Ayrıca gölde su yılanı ve su kaplumbağaları türleri bulunmaktadır. Başlıca kuş türleri; Batağan, karabatak, tepeli kutan, balaban, balıkçıl, çetikçi, kaşıkçı, filamingo, kuğu, boz kaz, angut, suna, dikkuyruk, mısır akbabası, yılan kartalı, saz delicesi, turna, uzun bacak, kız kuşu, çılıbık, martı ve sumrudur bu türler bölgede kuluçkaya yatarlarken son yıllarda yaşanan kuraklık ve yanlış uygulamalar nedeniyle gölü besleyen kaynak kalmadığı için kurumuştur.</p>

Akşehir Gölü	
Coğrafi Konum	Afyon-K 26 Ilgın K27, Afyon-126-Ilgın L27 / 38° 30' K, 31° 28' D
Alanı	35.300 hektar
Toplam Alan	353 km ²
Kıyı Yüksekliği	0,5 - 1 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	<p>Akşehir Gölü, Akşehir ovası'nın kuzeyinde, Sultan Dağları'nın kuzeydoğu kenarı ve Emir Dağları arasında yer alır. Suları tatlı organik maddelerce zengin ötrofik bir göldür. Gölde saz, nilüfer bulunur. Göl güneydeki dereler ve Eber Gölü ile aradaki kanaldan beslenir. Gölde balıkçılık yapılmaktadır. Akşehir ilçesi atık sularının göle verilmesi çeşitli fabrikaların atıklarının Eber Gölü aracılığı ile göle gelmesi gölün kirlenmesine neden olmaktadır. Yörede saz kesimi yaygındır. Kuluçka zamanında da devam eden kesimler ve yumurtaların toplanması ile bölgede kuş türlerinin azalmasına neden olmuştur. Bölgede kuluçkaya yatan türler, kızılback, sumru vb. dir. Akşehir Gölü Sulak Alan Yönetim planı 2008 yılı Nisan ayında Ulusal Sulak alan Komisyonunda görüşülerek onaylanmış fakat Akşehir gölüde yaz aylarında tamamen kurumakta kış aylarında küçük bir alanda su kalmaktadır.</p>

Çavuşçu Gölü	
Coğrafik Konum	İlgın K27, 38° 21'K, 31° 53'D
Alan	1.000 hektar
Toplam Alan	10 km ²
Kıyı Yüksekliği	1,5-2 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	<p>Çavuşçu Gölü Akşehir Ovası'nın doğusunda, İlgın'ın 5-6 km kuzeyinde yer alır. Batıda Karakaya Tepesi çevredeki en yüksek noktadır. Doğu kesimlerinde ise alçak tepeler vardır. Gölün güney ve batısında sıcak su kaynakları bulunur. Suları tatlı olan gölün su düzeyi çok düşüktür.</p> <p>Göl kuzeyden Battal deresi ile beslenir. Dışarı akıntısı yoktur. Ancak tabanındaki düdenler yolu ile su kaybeder. 30 yıl önce göl derin, çevresi ve içi saz ve kamış kaplı, yaklaşık 5.100 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Göl kuzey-güney yönünde ortasına setler yapılarak güneyindeki sular kuzeye verilmiş bu kesim kurutulmuştur. Göl alanı küçülmüş, kuzeydeki geniş sazlık su altında kalarak yok olmuştur. Artık göl çevresinde seyrek sazlık alanlar kalmış, bitki örtüsü son derece zayıflamış ve step özelliği almıştır. Gölün kuzey kısmındaki taş ocağı bölgede gürültüye neden olarak kuş türlerini olumsuz etkilemektedir. Bölgede kuluçkaya yatan kuş sayısı azdır. Tepeli batağan leylek, angit, sumru bunlarını bazılarıdır. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği gereği koruma bölgeleri USAK'ta görüşülerek onaylanmıştır.</p>

Kulu Gölü (Küçük Göl ya da Düden Gölü)	
Coğrafik Konum	39° 05'K, 33° 09'de
Alan	800 hektar
Toplam Alan	8 km ²
Alanın Açıklamalı Tanımı	<p>Kulu Gölü, Ankara-Aksaray yönünde ilerleyen E-5 Karayolu'nun Konya Kavşağı'nın güneyinde yer alır.</p> <p>Doğuda Bozdağ, güneydoğuda da Çalı ve Bağ Tepeleriyle çevrilidir. Göl tipik bir step gölüdür. Sudaki tuz oranı düşüktür. Gölü batıdan küçük dereler besler. Göl yüzeyi mevsimlere bağlı olarak çok değişkendir. Kıyıları genellikle çıplaktır. Bazı bölümlerde seyrek sazlık alanlar bulunur. Göl içindeki birkaç küçük ada martı ve sumrular için ideal kuluçka bölgeleridir. Göl çevresi ağaçsızdır. Bölgede tarım alanlarının giderek genişletilmesi step bitki örtüsünün azalmasına neden olmaktadır. Yörede yapılan hayvancılığın etkisiyle otlatma baskısı büyüktür. Sitipa otlaklarının yerini kokulu, dikenli ve sütlü değişik bir bitki örtüsü almıştır.</p> <p>Bölgede 183 kuş türünün varlığı saptanmıştır. Bunların 20'si kuluçkaya yatmaktadır. Kulu Gölü, dünyada dikkuyruğun kuluçkaya yattığı önemli bölgelerden biridir. Tüy değişimi döneminde bölgede 500 dikkuyruk sayılmıştır.</p>

Acıgöl Meke Gölü (Tuzla Krater Gölü-Tuzla Gölü Veya Meke Gölü)	
Coğrafik Konum	37° 42' K, 33° 38'D
Alanı	Yaklaşık 3.000 hektar
Alanın Açıklamalı Tanımı	<p>Krater Gölü ve Meke Tuzlası, Karapınar-Ereğli arasında karayolu yakınında, Karacadağ Bölgesinde yer alır.</p> <p>Suları tuzlu, volkanik göllerdir. Krater gölü tüm özellikleriyle çanak şeklinde tipik bir krater gölüdür. 1-2 km kadar güneyde yer alan Meke Tuzlası ise yuvarlak bir göl olup ortasında volkanik küllerden oluşan bir tepe bulunur.</p> <p>Göl kıyılarında seyrek sazlar ve tuzcul su bitkileri vardır. Volkanik küllerin ışığı fazla emmesinden dolayı göller ve çevresindeki mikro-klima genel olarak bölgeden daha sıcaktır. Bu yüzden göl çevresinde daha sıcak bölgelerde yaygın sürüngenlerden Bozkır keleri, dikenli keler ve tıknaz kertenkele bulunur. Karapınar Belediyesi'nin bölgeden volkanik kül taşıması çevrenin doğal yapısını etkilemektedir.</p> <p>Bölge ornitolojik olarak fazla tür barındırmasa da ilginç kuş türlerinin varlığı belirlenmiştir. Örneğin; Bozkaz, angit, suna, Mısır akbabası, kızılşahin, kaya kartalı, uludoğan, uzunbacak, puhu gibi.</p>

Bolluk Gölü	
Coğrafik Konum	38° 32' K, 32° 56' D
Alanı	1.150 hektar
Alanın Açıklamalı Tanımı	Bolluk Gölü (Bulak Gölü) Cihanbeyli Ovası'nda yer alır. Suları çok tuzlu olan göl sodyum fosfat ve sodyum klorür açısından zengindir. Gölün kuzeyinde sıcak sülfür kaynakları vardır. Göl çevresi tipik tuzcul bitkilerle kaplıdır. Ağabeyli ve Kırkişla arasında kış ve ilkbaharda fazla yağmur sonrası küçük tatlı su sazlıkları oluşmaktadır. Göl su kuşları için önemli bir kuluçka bölgesidir.

Karapınar Ovası	
Coğrafik Konum	37° 48' K, 33° 40' D
Alanı	19.000 hektar (Bataklık alan çok değişken olup ortalama 18.000 hektardır.)
Alanın Açıklamalı Tanımı	Çok geniş ve düz olan Karapınar Ovası, Konya'nın doğusunda uzanır. Ovanın merkezinde çevresi çok zayıf tuzcul bitkilerle kaplı, su yüzeyi yarım metreyi geçmeyen aşırı tuzlu bataklık görünümünde bir alan bulunur. Bu bölge içinde geniş çamur adalar vardır. Bu alan yazları genellikle tamamen kurumaktadır. Çevresinin yapışkan, tuzlu bir çamurla kaplı oluşu bölgeye girmeyi zorlaştırmaktadır. Ovanın batısında yüksek olmayan tepelerin eteklerinde dağlardan gelen tatlı sularla beslenen sazlık bir alan bulunmaktadır. Güneyden ovaya gelen tatlısu dereleri çevresinde geniş çayırliklar ve aralara dağılmış hasır otu kümeleri bulunur. Bu bölümlerde hayvancılık, daha gerilerde bulunan köy çevrelerinde ise tarım yapılmaktadır. Kışın su düzeyinin yükselmesi ile alana giriş kolaylaşmaktadır. Yörede av baskısı yoğundur. Çayırlik alanda yumurta toplandığı saptanmıştır. Bölgede kuluçkaya yatan kuş türlerinden bazıları, flamingo, yaz ördeği, bozkaz, angıt, suna, turna, uzunbacaktır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 450 – Konya ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

KONYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	67.943,75	1,67	8.535,75	0,21	78.419,65	1,92	82.929,36	2,03
2) Tarımsal Alanlar	2.408.591,09	59,03	2.408.766,91	60,10	2.408.792,74	59,03	2.408.987,5	59,04
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.411.083,12	34,58	1.411.533,78	35,22	1.376.694,21	33,74	1.371.247,56	33,60
4) Sulak Alanlar	53.166,26	1,30	38.894,34	0,97	84.336,42	2,07	84.249,01	2,06
5) Su Yapıları	139.436,10	3,42	14.0490	3,51	132.321,49	3,24	133.151,08	3,26
TOPLAM	4.080.220,32	100,00	4.008.220,78	100,00	4.080.564,51	100,00	4.080.564,51	100,00

Konya–Karaman Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Bakanlık Makamının 16.09.2013 tarih ve 14278 sayılı Olur'u ile onaylanmıştır. Söz konusu planda Bakanlık Makamının 16.07.2014 tarih ve 11671 sayılı Olur'u ile değişiklikler yapılmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 451 – Konya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Konya ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	43	14	24	7	6	1	3	98
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	4	3	0	5	1	1	0	14

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 452 – Konya ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Konya ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	9	89	98
Çevre İzni Belgesi	7	95	102
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	8	11
TOPLAM	19	192	221

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 453 – Konya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Konya ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	161
Ani (plansız) denetimler	477
Genel Toplam	638

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	7.074	24.546

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
8.020	69.741,00

Çizelge 454 – Konya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Konya ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Bildirim Bilgi Vermeme	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	24.546	0	54.321,41	204.584	8.544	194.889	98.190	585.074,38
Uygulanan Ceza Sayısı	1	0	39	1	1	10	2	54

İl Müdürlüğü tarafından; madencilik sektöründe faaliyet gösteren 2 adet işletmeye Sanayi sektöründe faaliyet gösteren 3 adet işletmeye 2872 sayılı Çevre Kanununun 20 (e) maddesi birinci paragraf gereğince ÇED proje bedelinin %2'si İdari Para Cezası ve ÇED Yönetmeliği 19/a Maddesi gereği faaliyeti durdurma kararı ve yine Atık bertaraf konusunda faaliyet gösteren 1 adet şahısa İzin ve Lisans Yönetmeliği kapsamında yapılan denetim sonucu 2872 sayılı Çevre Kanunu 20 (v) maddesi

gereğince İdari Para Cezası ve Çevre İzin ve Lisans Yönetmeliği 15. Maddesi gereğince Faaliyeti durdurma kararı uygulanmıştır.

Konya ilinde 5 adet alt seviye ve 9 adet üst seviye olmak üzere 14 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

43. KÜTAHYA

1. Hava Kalitesi

İl sınırlarında yer alan TKİ Seyitömer Termik Santralinin dört bacasına elektro filtre sistemi takılarak emisyon konusunda etkin çalışmalarda bulunulmuştur. Azot-gübre sanayinin ve diğer sanayi kuruluşlarının baca sistemlerinde çevreyi daha az kirletecek teknolojileri kullanma çalışmalarına başlanmış ve etkin olarak sürdürülmektedir.

İlde doğalgaz kullanımı 2016 yılında sanayi tesislerinde 310.000.000 m³/yıl, konutlarda ise 110.000.000 m³/yıl olarak tespit edilmiştir. 2016 yılında Kütahya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 455'de verilmektedir.

Çizelge 455 – Kütahya ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	57	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	8	0	134	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	3	0	110	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	118	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	11	0	58	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	15	0	55	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	96	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	0	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	1	0	61	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	2	0	81	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	4	0	91	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	1	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ÇEÜAŞ, Bursa Çimento	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak			53,7								26,7			
Şubat											26,7			
Mart			752,2								26,6			
Nisan			776,2								26,7			
Mayıs			744								26,6			
Haziran											26,7			
Temmuz											26,7			
Ağustos														
Eylül														
Ekim											26,7			
Kasım											26,8			
Aralık											26,7			

ÇEÜAŞ, Jandarma	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	25,07		15,3								17,3			
Şubat											14,6			
Mart											17,3			
Nisan			19								17,3			
Mayıs			23								17,3			
Haziran			138								16,8			
Temmuz														
Ağustos														
Eylül														
Ekim			39								17,3			
Kasım														
Aralık											17,2			

İl Sınırları içerisinde Trafikte Seyreden Motorlu Kara Taşıtlarından Kaynaklanan Egzoz Gazı Emisyonlarının Kontrolüne Dair Yönetmelik Kapsamında, İl Müdürlüğünüzce yürütülen çalışmalar dahilinde; egzoz emisyon ölçümü yapmak üzere, 2016 yılı itibarıyla, 11 firmaya Yetki Belgesi verilmiştir. Bu istasyonlar vasıtası ile 2016 yılı sonu itibarı ile 63.150 adet Egzoz Emisyon Pulu 13.100 adet ruhsat satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kütahya ilinde içme ve kullanma suyu olarak 36,9 hm³/yıl, sulama suyunda 57,7 hm³/yıl, endüstriyel su temini olarak 13,0 hm³/yıl yeraltı suyu kullanılmaktadır. Kütahya şehrinin içme suyu ihtiyacının çok büyük bir kısmı Porsuk kaynağından karşılanmaktadır. İl genelinde sanayinin kullandığı sular genellikle yeraltı sularından sağlanmaktadır.

Kütahya'daki kanalizasyon şebekesinin toplam uzunluğu yaklaşık 474,443 metre'dir. Kütahya ilinde 2015 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı % 74, 2016 yılı atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise % 53,9 dir.

Çizelge 456–Kütahya ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X		Biyolojik	53.136	0,59	247.614	22
	Merkez İllica	X		Biyolojik	800	0,01	3.400	-
İlçeler	Çelikler Tunçbilek Termik Santrali Arıtma Tesisi	X		Fiziksel+ Biyolojik	7.400			270

Çizelge 457–Kütahya ilinde 2016 Yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (ÇŞİM, 2016)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Merkez 1. OSB	Faal	5.000	Fiziksel ve biyolojik	110,19
Merkez 2. OSB	Faal	2.500	Kimyasal ve biyolojik	2.400
Tavşanlı OSB	İnşaat	2.000	Kimyasal ve biyolojik	226

Kütahya atıksu arıtma tesisinde oluşan biyolojik çamurun santrifüj dekantörlerin girişindeki kuru madde içeriği %1,5-2 olup dekantör çıkışında %20-24 kuru madde halinde yaklaşık 30.000 kg/gün çamur çıkmaktadır. Çıkan çamur belli bir kuruluk seviyesine getirilerek Kütahya İli Katı Atık Birliği Düzenli Depolama Tesisinde gömülerek bertaraf edilmektedir.

Porsuk Çayına yapılan atık su deşarjlarının kontrol altına alınması, havzada koruma kullanma dengesinin sağlanması için Porsuk barajının korunması amacıyla Orman ve Su İşleri Bakanlığının 19.02.2013 tarih ve 79 sayılı Olur'u ile özel hüküm çalışmaları onaylanmıştır.

3. Atık

Kütahya ilinde üretilen katı atıklar Kütahya Katı Atık Birliği tarafından toplanmakta ve ildeki merkez ilçe Perli köyü sınırları içindeki katı atık düzenli depolama tesisinde depolanmaktadır.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında atıklar Kütahya Belediyesi İnköy mahallesi döküm sahasında yönetmelik kapsamında depolanmaktadır. Kütahya Belediyesi Evliya Çelebi döküm sahası 2014 yılında alınan MÇK kararı ile kapatılmıştır.

İl bazında 2016 yılı itibarıyla faaliyet gösteren 14 adet ambalaj atığı toplama ayırma tesisi, 4 adet ambalaj geri dönüşüm tesisi, 11 adet geri kazanım tesisi mevcuttur.

İlde 2016 yılında toplam 8,8 ton tehlikeli atık toplanmış olup, toplanan bu tehlikeli atıkların 2,1 tonu lisanslı geri kazanım tesislerine, 6,6 tonu ise lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmiştir. Ayrıca bu atıkların 70 tonu ihraç edilmiştir.

Çizelge 458 – Kütahya ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	14
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	4
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	11

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Kütahya ilinde bulunan tesislerden 2016 yılında 298 ton endüstriyel yağ, 85 ton atık motor yağı toplanmıştır. 2016 yılında 314 ton geri kazanım yapılmıştır. Ayrıca, 1 tonu lisanslı tesis stoğunda bulunmakta ve 69 tonu da ihraç edilmiştir.

2016 yılında 27.530 ton atık akü toplanmış olup, toplanan aküler ilde bulunan 51.725 ton/yıl kapasiteli bir adet atık akü geri kazanım tesisine gönderilmiş ve 27.530 ton tesiste işlenmiştir.

Kütahya’da 2016 yılında ömrünü tamamlamış lastiklerin 159 tonu lisanslı geri kazanım tesislerine gönderilmiş, 161 tonu da çimento fabrikalarına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

2016 yılında 417 ton tıbbi atık toplanmıştır. Toplanan atıklar sterilizasyon tesisine gönderilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde 1 adet milli park (Başkomutan Tarihi Milli Parkı), 2 adet tabiatı koruma alanı (Vakıf Çamlığı, Kaşalıc), 2 adet tabiat parkı (Çamlıca ve Enne Barajı Tabiat Parkı) bulunmakta olup, bunlar sırasıyla Başkomutan Tarihi Milli Parkı 40.528 ha, Vakıf Çamlığı 685 ha ve Kaşalıc 134 ha, Çamlıca Tabiat parkı 35 ha, Enne Tabiat Parkı 47,2 ha büyüklüğündedir. Kütahya İl sınırları içindeki tabiat anıtlarından bir örnek olarak Mızık Çamı (0,5 ha) verilebilir.

Kütahya’da dört adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır. Bunlar: Tavşanlı ilçesinde Çatak Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Merkez ilçede Türkmenbaba Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Altıntaş ilçesinde Altıntaş Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ve Dursunbey-Simav ilçelerinde Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahasıdır.

Kütahya’nın durumu ise bu bitki çeşitliliği arasında ayrı bir özellik taşımaktadır. Kütahya’da 40 familyaya ait 285 civarında endemik tür mevcuttur. Tavşanlı ilçesi Vakıf Köy civarında ehrami karaçam (Pinus nigra ssp. var. pyramidata) ve Domaniç ilçesi civarı ile Tavşanlı Kozluca Köyü çevresinde bulunan top çam, ebe çamı adlarıyla nitelenen (pinus niğra ssp, pallasiana şeneriana) olmak üzere Murat Dağı’nda yetişen 15 endemik tür olduğu bilinmektedir. Kütahya yöresinde ortalama 1.500 civarında bitki türü tespit edilmiştir. Karaçam, kızılçam, kayın, meşe, ardıç, karışık orman, sedir, kızılğaç, kestane, kavak, köknar ağaçları bulunmaktadır. Bozkır bitkileri içerisinde gelincik, yavşan, kuzukulağı, çoban çantası, aslanağzı gibi doğal bitkiler bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 459– Kütahya ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

KÜTAHYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	18.892,65	1,62	22.590,45	1,94	22.108,87	1,90	23.482,38	2,02
2) Tarımsal Alanlar	456.589,15	39,20	455.498,94	39,10	478.402,44	41,13	477.672,75	41,07
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	687.378,10	59,01	684.417,19	58,76	660.420,11	56,78	659.495,33	56,70
4) Sulak Alanlar	441,82	0,04	235,92	0,02	183,54	0,02	183,54	0,02
5) Su Yapıları	1.538,44	0,13	2.097,62	0,18	2.065,66	0,18	2.346,63	0,20
TOPLAM	1.164.840,16	100,00	1.164.840,12	100,00	1.163.180,62	100,00	1.163.180,63	100,00

Manisa Kütahya İzmir çevre düzeni planı iptal edilmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 460 – Kütahya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kütahya ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	54	2	2	9	1	0	0	68
ÇED Olumlu Kararı	3	0	1	2	0	0	0	6

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 461 – Kütahya ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kütahya ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	29	30
Çevre İzni Belgesi	8	32	40
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	4	-	4
TOPLAM	13	61	74

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 462– Kütahya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kütahya ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	231
Ani (plansız) denetimler	79
Genel Toplam	310

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
36	0,00

Çizelge 463 - Kütahya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kütahya ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	49.095,00	49.095,00	0	98.582,0	0	0	68.104,00	0	264.876,00
Uygulanan Ceza Sayısı	1	1	0	3	0	0	5	0	10

Kütahya ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 6 adet alt seviye ve 3 adette üst seviye olmak üzere 9 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

44. MALATYA

1. Hava Kalitesi

Malatya ilinde 2006 yılından itibaren konutlarda ve sanayide doğalgaz kullanımının başlaması ile kömür kullanımında gözle görülür oranda azalmalar olmuştur. 2007 yılından itibaren de sanayi tesisleri, resmi kurumlar ve ticarethanelerde de doğalgaz kullanılmaya başlanılmıştır. Kömür tüketiminde de ciddi oranlarda düşüşler olmuştur. Malatya ilinde 2016 yılında sanayi tesislerinde 23.905.329 m³, konutlarda ise 123.946.133 m³ doğal gaz kullanılmıştır.

Malatya ilinde, hava kirliliğine neden olan etkenlerden evsel ısınmadan kaynaklı hava kirliliği, ilde yakıt kullanımı olarak doğalgaza geçiş ile birlikte hissedilir oranda azalmıştır. Bunun yanında trafikten kaynaklı hava kirliliğine önlemeye yönelik olarak, 2016 yılında Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve Emniyet Müdürlüğü'nün işbirliği ile trafikteki araçların egzoz emisyonlarının hava kirliliğine ve çevreye olan etkilerini en alt düzeye indirilmesi amacı ile sık sık denetimler yapılmıştır.

2016 yılında Malatya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 464'de verilmektedir.

Çizelge 464 – Malatya ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

ÇÖŞNÜK	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	46	0	20	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	52	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	40	0	9	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	32	0	6	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	22	0	3	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	22	0	6	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	18	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	36	0	7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	24	0	4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	47	0	4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	68	0	5	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	47	0	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 11 firmanın emisyon ölçüm yetkisi bulunmakta olup, 2016 yılında 54.721 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Malatya merkezi ve 10 belediyenin içme suyu ihtiyacı, Malatya'ya 22 km uzaklıktaki Gündüzbey-Pınarbaşı membasından temin edilmektedir. Gündüzbey Kozluk mevkiinde bulunan su kaynağı Malatya Belediyesi tarafından yaklaşık olarak 1935'den beri kullanılmaktadır. Kaptaj tesisimizde herhangi bir içme suyu arıtması yapılmadan sadece klorlama ile şehre su verilmektedir. Kaptaj tesislerinden çıkan temiz içmesuyu Gündüzbey, Yeşilyurt, Yakınca, Bostanbaşı, Malatya Merkez, Topsöğüt, Dilek, Hanımınçiftliği, Battalgazi, Hatunsuyu, Hasırcılar olmak üzere 2 ilçe ve 8 mahalleye ulaşmaktadır. Yaklaşık olarak 2.400 lt/sn debiye sahiptir. TÜİK verilerine göre ilde 2014 yılında 22.685.787 m³ su dağıtımı yapılmıştır. İlde 2014 yılında 761.849 kişiye içme suyu ve kullanma suyu hizmeti verilmiştir.

Şehrin kanalizasyon hatları şehir içinde kapalı boru sistemiyle toplanıp, doğu, batı ve merkez olmak üzere 3 adet kolektör hattına bağlanarak atık su arıtma tesisine deşarj edilmektedir. 2014 yılı itibarıyla kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %75, atık su arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 61,1 olmuştur.

Fotoğraf 33 - İçme suyu kaynağı Malatya – Kaptaj

Çizelge 465–Malatya ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (MASKİ, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (m ³ /gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi								
Merkez	x			İleri	135.000	1.42	600.000	77
İlçeler								
Darende	x				1.780	0,026	18.000	
Hekimhan (Güzelyurt)	x	x			1.000	0,007	5.000	
Akçadağ		x			5.000		25.000	
Arapgir		x			4.000		20.000	
Arguvan		x			1.000		5.000	
Doğanyol		x			1.000		5.000	
Doğanşehir		x			6.000		30.000	
Hekimhan		x			4.000		20.000	
Pütürge		x			1.400		7.000	
Kale		x			1.000		1.728	
Kuluncak		x			1.000		1.672	
Yazihan		x			1.200		2.014	

Çizelge 466– Malatya ilinde 2016 yılı OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
1.Organize Sanayi Bölgesi	Faaliyette	24.000 m3	Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	11
2.Organize Sanayi Bölgesi	Faaliyette	24.000 m3	-	10

3. Atık

Malatya ilinde Malatya Belediyeler Birliği tarafından 22.08.2011 tarihinde ihalesi yapılan Katı atık bertaraf ve düzenli depolama tesisi 1.etap inşaatı tamamlanmıştır. Malatya-Elazığ yolu 25. km Kapıkaya Köyünün kuzeyinde bulunan 52,82 hektarlık bölgede bulunan tesisin 5 Haziran 2014 Dünya Çevre Gününde açılışı yapılmıştır. Bu tesiste çöp sızıntı suyu arıtma tesisi mevcut olup sızıntı sularının yer altı suyuna zarar vermemesi için gerekli tedbirler alınmıştır.

Malatya Belediyesine ait düzensiz depolama sahasındaki birikmiş metan gazından elektrik enerjisi elde edilmek üzere Malatya Belediyesi tarafından 2013 yılı içerisinde yap-işlet modeliyle mevcut katı atık sahasındaki metan gazının kullanılarak elektrik enerjisi elde edilmesi ile birlikte aynı zamanda vahşi depolama alanının bertarafı sağlanmıştır. 2014 yılının ocak ayından itibaren elektrik üretimine başlanmıştır. 2 adet santral kurulu olup 2,2 MW elektrik enerjisi elde edilmektedir.

Çizelge 467 – Malatya ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

İlde hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları için mevcut katı atık sahasında yer belirlenmiş olup, buraya atıklar yönlendirilmektedir. 2016 yılında 728.332 m3 hafriyat toprağı toplanmıştır.

Malatya’da 2016 yılında 15.119.888 kg ambalaj toplanmış olup, bunun 3.393.797 kg (kağıt, karton, plastik) geri dönüştürülmüştür. İlde 2 tane Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan verilmiştir.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında 133,85 ton tehlikeli atık toplanmıştır.

Malatya ilinde lisans almış atık yağ geri kazanım tesisi olarak 1 firma bulunmaktadır. Malatya ilinde 2016 yılında 112,310 ton atık endüstriyel yağ, 295,900 ton da atık motor yağı toplanmıştır.

2016 yılında Malatya’da 93,856 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Malatya ilinde 2016 yılında 14.390 ton atık akümülatör, 1.651 kg atık pil toplanmıştır.

Malatya ilinde bir firma Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği kapsamında geçici depolama alanı için gerekli izinleri almıştır. İlde 2016 yılında geçici depolama alanlarındaki ÖTL miktarı 93.856 kg dır.

Kasım 2011 de faaliyete geçen tıbbi atık sterilizasyon tesisi saatte 1,5 ton tıbbi atığı sterilize edecek kapasiteye sahiptir. İlin merkez ve ilçelerindeki sağlık kuruluşlarında günlük oluşan yaklaşık 3,5–4 ton tıbbi atığın sterilizasyonunu gerçekleştirmektedir. Tıbbi atıkların sağlık kuruluşlarından toplanması, taşınması ve bertarafı işinde ikisi teknik personel olmak üzere toplam 15 kişi görev yapmaktadır. Ayrıca tıbbi atıkların toplanması ve taşınması işinde 3 adet lisanslı araç çalışmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Malatya ili, nesli bölgesel ölçekte tehlike altında olan 9 kelebek türüne ev sahipliği yapar. Bu türlerden Malatya keleş {Polyommatus dama} nokta endemiği özelliğinde olup, bu yerin dünya üzerinde yaşamaya devam ettiği tek bölge kubbe dağıdır. Malatya ili kuşlar açısından da önemli bir bölge olup burada küçük kerkenez (Faîco naumannî) ve küçük akbaba {Neophron percnopterus} üremektedir. Malatya aynı zamanda Türkiye’ye endemik yünlü yeduyurun {Dryomys laniger} Türkiye’deki yaşam alanlarından biridir. Malatya ili kubbe dağı benekli semenderin dar ve kopuk yayılışı alttürü Neurergus strauchii barani için büyük önem taşımaktadır. Nesli dünya ölçeğinde tehlike altındaki bu gösterişli semender türü alandaki bayrak türlerden biridir.

Flora açısından Türkiye’de doğal yayılışı olan tüm türlere bakıldığında Malatya ve ilçelerine ait isim taşıyan 9 tür bulunmaktadır. Bu türler; Lotus malataicus, Hypericum malatyanum, Alopecurus

utriculatus subsp: malatyaensis, Ornithogalum malatyanum, Verbascum melitenense, Echinops melitenensis. Astragalus malatyaensis. Astragalus melitenensis ve Astragalus darendensis'tir.

Günümüze kadar yapılan çalışmaların değerlendirilmesi sonucu Malatya ilinde kayıtlı olan toplam 1.788 bitki taksonu bulunmaktadır. Bu türlerin 330 tanesi endemiktir. Endemizm oranı ise % 18,30'dur.

Karakaya Baraj Gölü, Uluslararası öneme sahip sulak alanlarımızdan olup, Ramsar'a aday olarak gösterilen alanlarımızdandır. İlin en büyük gölüdür. 15.087,5 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Malatya il merkezine yaklaşık 15 km uzaklıkta bulunan göl, ilin doğal ve görsel yapısını değiştirmiş ve son derece olumlu bir potansiyel yaratmıştır.

Karakaya Baraj Gölü aynı zamanda Önemli Doğa Alanı (ÖDA) olarak belirlenmiştir (Eken, et al, 2006). Birçok kuş türünün yaşam alanı veya kışın konakladıkları bir bölgedir. Gece Balıkçılı (Nycticorax nycticorax) türünün Türkiye'deki bilinen en büyük kışlama popülasyonu bu bölge üzerindedir.

İlde 8 doğal sit alanı bulunmaktadır. Bunlar: Arapgir ilçesindeki Kozluk Çayı Kanyonu, Darendede ilçesindeki Doğal Akvaryum (Tohma Çayı Doğal Vadisi, Gürpınar Şelalesi (Gürpınar Köyü), Ayvalık Kanyonu (Ayvalı – Peteklik arası), Ozan Kanyonu (Fıskırık – Karakaya Arası), Doğanşehir ilçesindeki Erkenek Karanlık Dere Kanyonu (Erkenek Tünel Bitimi), Melet Deresi Vadisi (Gönene – Eskiköy), Pütürge ilçesindeki Hayderan – Karapınar Suyu (Büyüköz Köyü) Doğal Sit Alanıdır.

Ayrıca İlde merkez Dilek Meydanı Cami Önünde Çınar Ağacı, merkez Orduzu Beldesinde Battalgazi Çınar Ağacı ve Pütürge ilçesinde Pütürge Çınar Ağacı olmak üzere 3 tane anıt ağaç bulunmaktadır.

İlde Pütürge İlçesi, Tepehan Beldesinde Tepehan Mesire Yeri 2007 yılında hizmete açılmış olup, günlük 250 kişiye hizmet verebilecek kapasiteye sahiptir. İlin Orduzu Beldesinde 38,69 ha büyüklüğündeki alan, bünyesinde taşıdığı doğal ve kültürel değerleri ile ülkenin ender sahalarından olup, halkın dinlenme ve eğlenmesi amacıyla, Turgut Özal Tabiat Parkı olarak tescil edilmiştir.

Ülkemizdeki nesli tehlike altında olan yaban hayvanlarının doğal ortamda üretilmesi amacıyla Hekimhan İlçesi Yağca Köyü sınırları içerisinde, 70 ha alanda kafes tel ile çevrili Yaban Koyunu, Geyik ve Dağ Keçisi Üretim İstasyonu kurulmuştur.

Fotoğraf 34- Turgut Özal Tabiat Parkı

İlde Yaban Hayatı Koruma Sahaları bulunmamakla birlikte 3 tane Yaban Hayvanı Yerleştirme sahası bulunmaktadır. Bunlar Merkeze bağlı Pelitli Köyü, Merkeze bağlı Konak Beldesi ve Doğanşehir İlçesi Sürgü Beldesindedir.

İlde Kınalı Keklik Üretim merkezi 2012 yılında İnönü Üniversitesi kampüs alanı içerisinde kurulmuştur. Üretim merkezinde kapalı alıştırma kafesi ve çevre düzenlemesi yapılmış olup, 26.03.2016 tarihinde açılışı yapılmıştır.2016 yılında 25.000 adet kınalı keklik üretimi gerçekleştirilmiştir.

İlde plan aşamasında olan 2 adet Milli Park projesi vardır. Bunlar Levent Vadisi Milli Parkı ve Eski Arapkir Kozluk Milli Parkı projeleri olup, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünde onay aşamasındadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 468 – Malatya ilinin arazi kullanım durumu

MALATYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	6.583,75	0,53	7.901,03	0,64	9.564,01	0,78	10.600,45	0,86
2) Tarımsal Alanlar	453.336,47	36,73	452.733,04	36,68	435.094,65	35,45	434.908,24	35,43
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	757.538,36	61,38	756.391,68	61,28	766.298,04	62,43	765.448,04	62,36
4) Sulak Alanlar	243,79	0,02	243,79	0,02	294,78	0,02	294,78	0,02
5) Su Yapıları	16.529,51	1,34	16.962,26	1,37	16.242,38	1,32	16.242,38	1,32
TOPLAM	1.234.231,88	100,00	1.234.231,8	100,00	1.227.493,86	100,00	1.227.493,89	100,00

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı' nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7. Maddesi uyarınca 02 /04 /2012 tarihinde onaylanan ve planlama bölgesindeki illerde 30 (Otuz) gün süre ile askıya çıkarılarak ilan edilen Yozgat-Sivas-Kayseri, Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli, Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgelerine ait 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planları, askı süreci içerisinde gelen itirazların incelenmesi ve değerlendirilmesi sonrasında 07/09/2012 tarihinde askı sonrası onay işlemleri gerçekleştirilmiştir. Planda en son değişiklik 26.10.2015 yapılmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 469 – Malatya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Malatya ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	16	1	3	23	0	1	0	44
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	2
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	1	1	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 470 – Malatya ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Malatya ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	28	28
Çevre İzni Belgesi	1	25	26
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	4	4
TOPLAM	1	57	58

8. Çevre Denetimleri Ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 471 – Malatya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Malatya ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	25
Ani (plansız) denetimler	779
Genel Toplam	804

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
445	0,00

Çizelge 472– Malatya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Malatya ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	98.190,00	0	0	0	0	0	38.046,00	1.176,00	137.412,00
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	0	0	0	0	2	2	6

Malatya ilinde 2016 yılı itibari ile 2 firmaya Çevre İzni olmadığından faaliyette bulunmama idari yaptırımı uygulanmıştır.

Malatya ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 4 adet alt seviye ve 2 adet de üst seviye olmak üzere 6 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

45. MANİSA

1. Hava Kalitesi

Manisa ilinde 2016 yılında kullanılan doğalgaz miktarı konutlarda 83.691.979 m³, sanayide ise 425.709.941 m³'tür. 2016 yılında Manisa ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 473'de verilmektedir.

Çizelge 473 – Manisa ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları (ÇŞİM, 2017)

SOMA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO (mg/m ³) (8 saatlik)	AGS	OZON (µg/m ³) (8 saatlik)	AGS
Ocak	294	16	114	18	1,198	0	7	0
Şubat	129	10	176	23	1,124	0	7	0
Mart	84	0	114	21	0,921	0	32	0
Nisan	47	0	98	21	0,669	0	60	0
Mayıs	20	0	73	6	0,512	0	62	0
Haziran	13	0	68	7	0,378	0	70	0
Temmuz	10	0	57	1	0,301	0	80	0
Ağustos	4	0	70	1	0,378	0	85	0
Eylül	8	0	62	7	0,181	0	59	0
Ekim	33	0	84	13	0,469	0	36	0
Kasım	146	8	119	21	0,998	0	16	0
Aralık	198	14	96	18	0,941	0	10	0

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS
Ocak	22	0	125	8
Şubat	13	0	95	13
Mart	9	0	84	12
Nisan	6	0	83	16
Mayıs	4	0	74	4
Haziran	6	0	79	12
Temmuz	6	0	71	11
Ağustos	6	0	87	16
Eylül	6	0	85	14
Ekim	7	0	75	8
Kasım	11	0	95	13
Aralık	14	0	90	10

Ölçüm sonuçları irdelendiğinde ildeki baskın kirletici PM10'dur. Partikül Madde emisyonunun önemli kaynakları evsel ısınma ve trafiktir. Manisa da hava kirliliği nedenleri arasında şehrin topoğrafik yapısı, meteorolojik koşulları, nüfus yoğunluğu ve plansız kentleşmede önemli faktörlerdir. Kentin hemen güneyinde oldukça dik yükselen Spil Dağı hava akımlarını engellerken kış aylarında sıklıkla gözlenen inversiyon olayı hava kirleticilerinin kent üzerinde asılı kalmasına sebebiyet vermektedir. Bu karşın ildeki mevcut hava kirliliği Türkiye ortalaması civarında olup, il en kirli 10 il arasında bulunmamaktadır.

2016 yılında 139.545 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Manisa ilinde içme ve kullanma suyu 1.215 adet içme suyu sondaj kuyusu ve 166 adet kaynak suyu tesisimizden elde edilmektedir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfus 1.380.366'dır.

2016 verilerine göre Manisa'da kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı % 86,56, atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise % 18,48 olmuştur.

Çizelge 474 – Manisa ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (MASKİ, 2016)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Şehzadeler	x			Biyolojik	300	0,003	1902	0,155
	Yunusemre		1 Adet İnşa Aşamasında		Fiziksel	314,54	0,002	1608	0,142
	Yunusemre-Merkez	x	x			76.800		474.321	
İlçeler	Ahmetli	x			Biyolojik	1.992,00	0,017	10.649	2,77
	Akhisar	x			İleri	16.000,00	0,176	95.947	23,563
	Alaşehir	x			Biyolojik	13.392,00	0,155	36.471	9,122
	Gölmarmara	x			Biyolojik	2.088,00	0,011	20.000	0,66
	Gördes		İnşa aşamasında			900,00	37,50	12.500	0
	Kırkağaç	x			İleri	5468,88	0,034	28.576	3,248
	Kula	x			Biyolojik	5.144,00	0,026	9.776	2,46
	Salihli	x			Biyolojik	650,00	27,00	6.500	0,29
	Saruhanlı	x			İleri	3.000,00	0,030	15.790	0,83
	Soma		İnşa Aşamasında		İleri	13.201	573,00	76.700	0
	Turgutlu		İnşa Aşamasında		İleri	31.680	1.366,3	165.000	0

Çizelge 475 – Manisa ilinde 2016 Yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB'ler, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Manisa Organize Sanayi Bölgesi	Faal	21.500	Uzun Havalandırmalı Aktif Çamur	32,31
Muradiye Sanayi Böl.	AAT Yok			
Salihli OSB	İşletmede	8.000	Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	
Akhisar OSB	İnşaat aşamasında			
Turgutlu OSB	AAT Yok			
Manisa Dericiler	Çalışmıyor	3.000	Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	
Kula Dericiler	İşletmede		Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	
Salihli Dericiler	İşletmede		Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	
Demirci Halıcılar	İşletmede	100	Fiziksel + Kimyasal + Biyolojik	

3. Atık

Katı Atık Bertaraf Tesisi ve Düzenli Depolama Tesisi Yunusemre İlçesi Uzunburun Mahallesi Sarıçam mevkiinde yapılmaktadır. Tesis işletme ömrü 25 yıl olarak planlanan tesisin günlük kapasitesi 650 ton/gün olarak planlanmıştır. İlde toplanan ortalama katı atık miktarı yazın 1.469 ton/gün kışın ise 1.383 ton/gün'dür.

Uzunburun Katı Atık Bertaraf ve Düzenli Depolama Tesisinin 17 ilçeye hizmet vermesi planlanmıştır. Atığın geri dönüşümü, geri kazanımı ve bertarafını içeren entegre bir atık yönetiminin geliştirilmesi amacıyla hayata geçirdiği proje kapsamında Mekanik Ayırma Tesisi, Biyometanizasyon Tesisi, Kompost Ünitesi, Atıktan Türetilmiş Yakıt Üretim Tesisi, Yakma Tesisi, Elektrik Üretim Şalt Sahası ve Sera Alanlarının yapılması planlanmıştır. Bu proje ile geri dönüşümü mümkün olan atık ayrıştırılarak ekonomiye kazandırılacak, ayrıştırılabilen yanabilir atık, ağaç artığı ve tekstil atığı atıktan türetilmiş yakıt üretiminde kullanılabilir, atıktan türetilmiş yakıt ve arıtma çamurundan sentez gazı elde edilebilecek, atığın organik kısmından biyometanizasyon yöntemi ile biyogaz, elektrik ve ısı enerjisi üretililecek ve sonrasında kalan atık susuzlaştırılarak kompost ve/veya gübre üretililecektir. Belirtilen kazanımların yanı sıra Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinin de ömrü uzatılmış olacaktır.

Manisa ili genelinde Merkez ilçeler dahil 17 ilçede yaklaşık 70 tane büyük/küçük aktif düzensiz depolama sahası bulunmaktadır. Düzensiz depolama sahalarının rehabilitasyon çalışmaları için alanların tahsis/kamulaştırma işlemleri yürütülmektedir.

Çizelge 476 – Manisa ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	26
Tehlikeli Atık Bertaraf/Geri Kazanım Tesisi	19

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7. Maddesinin birinci fıkrasının i bendi ve Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkları Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde Manisa'nın 4 büyük ilçesi olan Yunussemre, Şehzadeler, Turgutlu ve Akhisar'da Hafriyat depolama alanları belirlenmiştir. Manisa il sınırında faaliyet gösteren toplam 126 Hafriyat Firmasına 253 adet Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkları Taşıma Belgesi düzenlenerek uydu takip cihazı takılmıştır. 4 ayrı araç ile 4 ayrı denetim ekibi oluşturan çevre zabıtalari ile şehrin tamamında yapılan inşaat faaliyetleri ve kaçak dökümler kontrol altına alınmaktadır.

İlde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tehlikeli Atık Yazılım Portalına kayıtlı 5.374 adet tehlikeli atık üreticisi mevcut olup, 2016 yılında bildiri yapılan tehlikeli atık miktarı 237.199 ton'dur. Bunun 234.000 geri kazanılmış, 86 tonu ihracat edilmiş, yaklaşık 3.500 tonu bertaraf edilmiştir.

İlde 19 adet tehlikeli atık bertaraf/geri kazanım tesisi mevcuttur.

Manisa ilinde toplanan atık madeni yağın 934 tonu geri kazanılmış, 103 tonu bertaraf edilmiş, 86 tonu ihraç edilmiş ve 22 tonu lisanslı tesislerde stoklanmıştır. 1.124 ton atık madeni yağ toplanmıştır. 2016 yılında yaklaşık 150 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

İlin Soma ilçesinde 22x2=44 MW, 165X6=990 MW olup toplam 1.034 MW kurulu güce sahip, 8 üniteden oluşan; linyit kömürü ile çalışan termik santral mevcuttur. Yakılan kömürün küllerinin tamamı şehre 4 km uzaklıktaki Ayıtlı Kül Barajına; su ile karıştırılarak hidrolik olarak pompalarla atılmaktadır. Açığa çıkan kimyasal atıklar nötralize sisteminde nötralize edildikten sonra kül barajında stoklanmaktadır. Açığa çıkan küllerin bir miktarı çimento fabrikalarında kullanılmak üzere satılmaktadır. Azda olsa ekonomiye katkısı sağlanmıştır.

İlde tıbbi atık sterilizasyon tesisi kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. 2016 yılında Manisa ili sınırları içinde toplanan tıbbi atık miktarı 1.375 ton'dur.

İlde 11 adet Ambalaj Atıkları Toplama-Ayırma, 15 adet Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi faaliyetine devam etmektedir.

2016 yılında 1.719 ton atık akümülatör, 105 kg atık pil toplanmıştır. Toplanan ÖTL'nin 29.330 tonu geri kazanılmış ve 15.800 tonu çimento fabrikasına gönderilmiştir.

Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2 tesis Elektrikli ve Elektronik Atık İşleme lisansı almıştır. 2016 yılında toplanan AEEE miktarı 889 ton'dur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Manisa ili flora-fauna yönünden zengin bir ildir. Ege Bölgesinin bu bölümünde topoğrafya şartları değişiklikler gösterir. Alt bölgelerde ova bitkileri, yukarı bölgelere doğru makiler ve alpin bitkileri görülmektedir.

2013 yılı sonu itibariyle il sınırları içerisinde 1 adet Milli Park (Spil Dağı Milli Parkı) 6.693,5 ha, 2 adet Tabiat Parkı (Mesir 12,1 ha ve Süreyya 4,85 ha), 1 adet Tabiat Anıtı (Kula Peri Bacaları 152 ha) bulunmakta olup, toplam ilde 6.862,45 ha korunan alan bulunmaktadır.

İldeki toplam korunan alanlar ülkemiz toplamının %0,92'sini oluşturmaktadır. Ayrıca il sınırları içerisinde yer alan 1 adet RAMSAR adayı sulak alan özelliği taşıyan 6.800,0 ha büyüklüğe sahip Marmara Gölü yer almaktadır.

Spil Dağı Milli Parkı: Yurdumuzun Ege Bölgesinde değişik jeolojik ve morfolojik bir yapıya sahip, flora bakımından birçok endemik bitki türlerini barındıran tarihi, arkeolojik ve mitolojik kalıntılara sahip, bilimsel araştırmalar yönünden olduğu kadar rekreasyon imkanları bakımından büyük değer taşıyan Spil Dağı; 22.04.1968 tarihinde Bakanlık oluru ile Milli Park olarak ilan edilmiş olup, Orman ve

Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü sorumluluğunda 6.694 ha büyüklüğünde bir Milli Parktır.

Arenaria sipylea (spil arenaryası), *Silene sipylea* (spil nakıl çiçeği), *Achillea nobilis* subsp. *sipylea* (spil civanperçemi), *Cirsium sipyleum* (spil diken), *Centaurea sipylea* (spil peygamber diken), *Origanum sipyleum* (spil mercanköşkü), *Tymus sipyleus* (spil kekiği) Spil Dağında ilk olarak tanımlanan ve Spil Dağı'nın ismi verilen endemik bitkilerdir. *Centaurea sipylea* (spil peygamberdiken), *Tragopogon subcaulis* (spil tekesakalı), *Alkanna areolata* var. *sublaevis* (spil havacıvası) dünyada sadece Spil Dağında bulunmaktadır. *Anemone coronaria* (dağ lalesi), *Tulipa orphanidea* (lale), *Tulipa sylvestris* (sarı lale), *Paeonia mascula* (şakayık) Spil Dağı Milli Parkında yetişen ve ekonomik önem arz eden bitkilerdir.

Mesir Tabiat Parkı: Manisa Merkezde bulunan alan 12,1 hektar olup 13.04.2008 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Şu anda ateşsiz piknik amaçlı kullanılan 5,00 hektarlık bölümünün 3 hektarı yerli bitki türleri ile arboretum şeklinde ağaçlandırılmış olup, bu bölümde yaklaşık 92 adet değişik bitki türü dikimi yapılmıştır. Geven, zakkum, kekik v.b. bitkileri bulunmaktadır. Alanda göçmen kuşlardan sığırcık ile birlikte diğer değişik kuş türleri bulunmaktadır. Görülen kuş türleri; serçe, karga, kırlangıç, arıkuşu, belli başlı türler arasındadır.

Süreyya Tabiat Parkı: Manisa Merkezde bulunan alan 4.85 hektar olup, 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Alanın şu anda piknik amaçlı kullanılan bölümünün tamamı orman vasfında ve ağalık karakterizasyona sahiptir. Fıstık çamı, selvi ve çınar ağaçları ile kaplı olup yer yer zakkum çiçekleri mevcuttur.

Kula Peri Bacaları Tabiat Anıtı: Kula Peri Bacaları Tabiat Anıtı alanı; Kula Merkezde 16 km uzaklıkta, Ankara-İzmir Ana Karayolu üzerinde Yurtbaşı Köyü (eski adı Davala) yakınında Burgaz Mevki'in de; Ana karayolu üzerinden Gediz 1 köprüsünü geçtikten yüz metre sonra sola kıvrılan yol ile başlayan Toplam 152 ha alanı kapsamaktadır. Tabiat Anıtı ilan edilen alan içerisinde toplam 37,5 ha alan da Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Doğal Sit: Manisa ili merkez ve ilçelerinde toplam 9 adet doğal sit alanı bulunmakta, 3 adet doğal sit için de tespit çalışmaları devam etmektedir.

Merkezde; Toptepe, Mevlana Yolu ve Spil Dağı eteği, Ağlayan Kaya (Niobe),

Demirci İlçesinde; Söğütçük Köyü,

Salihli İlçesinde; Ormanlık Alanda fosil insan ayak izleri

Gördes İlçesinde; fosil insan ayak izleri,

Kula İlçesinde; Peribaca tipi doğal oluşumlar, Divlit Tepe civarı volkanik oluşumlar,

Selendi İlçesinde; anıt görünümlü kaya

Anıt Ağaç: Manisa ili merkez ve ilçelerinde 77 alanda anıt ağaç bulunmakta, 2 adet Anıt Ağaç tescil işlemi devam etmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 477 – Manisa ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

MANİSA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	19.679,87	1,48	25.159,74	1,90	28.514,06	2,14	29.588,54	2,22
2) Tarımsal Alanlar	700.082,85	52,83	696.693,32	52,57	704.403,92	52,84	704.457,71	52,85
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	592.922,56	44,74	590.590,48	44,56	586.833,12	44,02	584.869,39	43,87
4) Sulak Alanlar	443,73	0,03	479,67	0,04	540,34	0,04	509,4	0,04
5) Su Yapıları	12.155,22	0,92	12.361,06	0,93	12.740,51	0,96	13.636,9	1,02
TOPLAM	1.325.284,23	100,00	1.325.284,27	100,00	1.333.031,95	100,00	1.333.061,94	100,00

İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanmıştır.

23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanan İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı askı sürecindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında 30.12.2014 tarih ve 21137 sayılı Bakanlık Makamı Olur'u ile onaylanmıştır.

Askı süreci içerisindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında yeniden düzenleme yapılan İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (J-17, J-18, K-17, K-18, K-20, L-16, L-17, L-18, L-19, L-20 paftaları ve plan hükümleri) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 16.11.2015 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 478 – Manisa ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Manisa ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	44	5	14	61	3	1	4	132
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	3	3	0	1	0	0	0	7

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 479 – Manisa ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Manisa ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	14	71	85
Çevre İzni Belgesi	3	79	82
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	12	8	20
TOPLAM	29	158	187

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 480 – Manisa ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Manisa ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	79
Ani (plansız) denetimler	1.393
Genel Toplam	1.472

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
53	0,00

Çizelge 481 – Manisa ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Manisa ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	103.543,6	557.332	0	393.289	0	122.286	40.768	89.305	1.566.524
Uygulanan Ceza Sayısı	11	8	0	5	0	7	29	9	69

2016 yılında Manisa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 12 tesise faaliyet/durdurma yaptırımı uygulanmıştır.

Manisa ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2 adet üst seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

46. KAHRAMANMARAŞ

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Kahramanmaraş'ta konutlarda 101.802.071 m³, sanayide 133.169.591 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Kahramanmaraş ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 482'de verilmektedir.

Çizelge 482 – Kahramanmaraş ilinde 2016 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları

Merkez	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	22	-	67	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	39	-	81	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	19	-	47	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	-	49	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8	-	38	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	-	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	64	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	-	51	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	32	-	77	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	39	-	76	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	52	-	105	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	20	-	96	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	12	-	59	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	-	50	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	-	37	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	-	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	-	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	56	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	-	49	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	-	84	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	-	129	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	7	-	125	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 19 adet yetkili servise egzoz emisyonu ölçüm yetki belgesi verilmiş olup, 98.920 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl merkezindeki yüzeysel su kaynaklarımızdan biri debisi 550 lt/sn olan Pınarbaşı kaynakları ve debisi 1.600 lt/sn olan Karasu Kaynakları olmak üzere iki tanedir. Bunlar doğal kaynaklarımız olup bunlara ait içme suyu arıtım tesislerimiz bulunmamaktadır. Kaynaklarımız şehrin bütün ihtiyacını karşılamaktadır. Bu nedenle Ayvalı Barajı ve Arıtma Tesisi adındaki bir diğer yüzeysel su kaynağımız da kullanılmamaktan dolayı zarar görmesin diye dönem dönem çalıştırılmakta fakat aktif olarak şehre verilmemektedir. İl merkezinde yüzeysel su kaynaklarımız şehrin ihtiyacına cevap verememektedir. Bu nedenle mevcut olan sondaj kuyularından 410 lt/s su, şehir şebekesine verilmektedir.

Ayvalı Projesi ile Kahramanmaraş ilinin 2040 yılına kadar olan içme kullanma ve endüstri ihtiyacını karşılamak için 52 hm³/yıl içme suyu verilecektir. Proje kapsamında 1 adet baraj, 24800 m. uzunluğunda isale hattı ve arıtma tesisi bulunmaktadır. Söz konusu ünitelerin inşaatı tamamlanmış olup, 17/05/2010 tarihinde Kahramanmaraş Belediyesi'ne devri gerçekleştirilmiştir.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Avrupa Birliği desteğiyle yapacağı Atıksu Arıtma Tesisinin yapım çalışmaları devam etmektedir. Gayberli mevkiinde 4096 ve 4097 nolu parsel üzerinde 243 dönümlük alanda yapılan Atıksu Arıtma Tesisi 2033 yılına kadar 1.178.571 eşdeğer nüfusa kadar Kahramanmaraş'ın atık sularının arıtımını sağlayacak şekilde planlanmıştır.

Çizelge 483 – Kahramanmaraş ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (KASKİ, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Büyükşehir		İnşaat Aşamasında		Fiziksel + Biyolojik + İleri	111.000			
	Afşin	x			Fiziksel + Biyolojik	10.225	0,077	82.122	0,5
İlçeler	Andırın		Etüt-proje aşamasında					-	
	Çağlayancerit		Etüt-proje aşamasında					-	
	Ekinözü		Etüt-proje aşamasında					-	
	Elbistan		İhale Aşamasında		Fiziksel + Biyolojik	26.595		-	
	Göksun		Etüt-proje aşamasında					-	
	Nurhak		Etüt-proje aşamasında					-	
	Pazarcık-Narlı	x			Fiziksel + Biyolojik	11.000	0,11	69.320	0,7
	Türkoğlu	x			Fiziksel + Biyolojik	3.610	0,04	67,423	0,15

3. Atık

Kahramanmaraş Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi çalışmalarına 22.09.2011 tarihinde başlanılmış olup yapımı tamamlanmıştır. Arazinin topografik yapısı da göz önünde bulundurularak 3 Lot olarak projelendirilmiştir. Depolama yapılacak toplam alan 170.415 m² olup, depolama hacmi 3.600.000 m³tür. Kuzey ilçelerine yönelik olarak Afşin İlçesinde bir adet düzenli depolama tesisi kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Çizelge 484 – Kahramanmaraş ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları.

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	6
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	5

Kahramanmaraş ilinde 2016 yılı itibariyle 227 kayıtlı ekonomik işletme bulunmaktadır. Kahramanmaraş ilinde 2 adet belediyenin Ambalaj Atık Yönetim Planı onaylanmıştır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında Kahramanmaraş'ta toplam 4.582,83 ton tehlikeli atık üretildiği beyan edilmiştir. Bu atığın 742,95 tonu geri kazanılmış, 795,39 tonu bertaraf edilmiş, 18,94 tonu ihraç edilmiş ve 3.025,55 tonu da stoktaadır.

2016 yılında Kahramanmaraş ilinde 56,99 ton atık motor yağı, 168,88 ton da atık endüstriyel yağ toplandığı beyan edilmiştir. Toplanan atık yağın 202,16 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 4,75 tonu bertaraf edilmiş, 18,94 tonu ihraç edilmiş ve 24,34 tonu da tesislerde stok olarak beklemektedir.

2016 yılında Kahramanmaraş ilinde 3.889 kg atık akü, 267 kg atık pil toplanmıştır. 2016'da Kahramanmaraş'ta 25,57 ton kullanılmış kızartmalık yağ ve 013 ton da kullanım ömrü dolmuş yağ toplanmıştır.

Kahramanmaraş'ta 2016'da 11.153 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesisine gönderilmiştir.

Çizelge 485 – Kahramanmaraş ilinde 2016 Yılı Termik Santrallerde Kullanılan Kömür Miktarı ve Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (EÜAŞ, 2017)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Afşin-Elbistan A Termik Santrali	1.426.757	312.745,1
Afşin-Elbistan B Termik Santrali	6.438.342	1.617.438,5
TOPLAM	7.865.099	1.930.183,6

Afşin-Elbistan B Termik Santralında faaliyeti neticesinde oluşan kül- cüruf atıkları bekletilmeden bantlar ile santral dışına Çöllolar depolama sahasına taşınmaktadır.

Kahramanmaraş ilinde şu an aktif olarak çalışan 3 tane atıksu arıtma tesisimiz olup, bunlar Pazarcık (Narlı) AAT, Türkoğlu (Kılılı) AAT, Afşin AAT 'dir. Pazarcık AAT'den 0,7 ton/gün, Türkoğlu AAT'den 0,15 ton/gün, Afşin AAT'den 0,5 ton/gün çamur keki (%25 kuru, %75 yaş) elde edilmektedir. Buralardan çıkan çamur katı atık sahalarında depolanmaktadır.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan tıbbi atık üreticilerinden kaynaklanan tüm tıbbi atıklar ise; yap-işlet devret modeline göre 10 yıllığına ihale edilen tıbbi atık sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. Tıbbi atık sterilizasyon tesisinin kapasitesi saatte 400 kg'dır. 2016 yılı içerisinde Kahramanmaraş ilinde 883 ton tıbbi atık toplanarak ildeki sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Ömer VAROL tarafından yapılan doktora çalışmasında bölgede 67 familyaya ve 287 cinse dağılmış 529 tür ve tür altı seviyede takson tespit edilmiştir. Tespit edilen bu 529 taksonun 65 tanesi endemiktir. Ajuga relictta adlı bitki dünya üzerinde sadece pekmez pınarı denilen mevkiye bulunmaktadır. Yörede tespit edilen üç adet Allium türünün bilim dünyası için yeni olduğu tahmin edilmektedir. Yavşan yaylası ülkemizde doğal olarak yetişen ağaç türlerimizden Toros Göknaarı Abies Cilicia'nın kuzey yarım küredeki yayılış alanının en doğusunu oluşturur. Ayrıca dünya üzerindeki yayılışı çok daralan Cedrus Libani'nin saf ve karışık en güzel meşcerelerinin bulunması nedeniyle ülkemizin en çarpıcı yerlerinden birisidir.

İl sınırları içerisinde 2 adet tabiat parkı (Kapıçam Tabiat Parkı ve Yavşan Tabiat Parkı) 1 adet Tabiatı Koruma Alanı (Körçoban Tabiatı Koruma Alanı) bulunmaktadır.

Kapıçam Tabiat Parkı: Alan büyüklüğü 180 ha'dır. Kahramanmaraş İli Akdeniz iklim alanı içerisinde kaldığından bölgede Lauretum (500-975 m) Pinus brutia, Olea oleastır orman zonu yer almaktadır. Kapıçam ormanları yukarıda belirtildiği gibi lauretum zonu içerisinde kalmakta olup asli ağaç türü kızılçamdır. Sahada 90-120 yaşlarında kızılçam vardır. Alanın 50-60 hektarlık kısmı mesire yeri olarak kullanıldığından kapalılık bozulmuş ve ağaçlar arasında 15-20 m mesafeler oluşmuştur. Sahada kızılçamdan başka doğal olarak yetişen tesbih, alıç, ardıç sevdirmesi hedeflenmiştir. Botanik Bahçesi toplam 200 adet otsu ve odunsu bitkiyi bünyesinde barındırmakta ve bu sayı yapılan çalışmalarla her geçen gün artmaktadır. Ayrıca saha farklı yükseltileriyle doğal seyir teraslarına sahiptir.

Yavşan Tabiat Parkı: Alan büyüklüğü 359 ha'dır. Ömer VAROL tarafından yapılan doktora çalışmasında bölgede 67 familyaya ve 287 cinse dağılmış 529 tür ve tür altı seviyede takson tespit edilmiştir. Tespit edilen bu 529 taksonun 65 tanesi endemiktir.

Tabiat Koruma Alanı: Alan büyüklüğü 580 ha'dır. Alanda bulunan Toros göknarı (Abies cilicica), Lübnan sediri (Cedrus Libani) ve Toros karaçamı (Pinus nigra ssp.pollasiana) türlerinin yer yer saf yer yer karışık meşcereler oluşturması, aralarında anıt ağaç niteliği gösteren yaşlı ve boylu fertlerin bulunmasıyla nadir orman ekosistemi özelliği göstermesi nedeniyle koruma alanı ilan edilmiştir.

Hançer Deresi Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 7.894 ha ve Elbistan Kızılkandil Örnek Avlağı 4.150 ha alana sahiptir. Toplam da 13.162 ha korunan alan bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 486 – Kahramanmaraş ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

K.MARAŞ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.246,46	0,72	12.262,46	0,86	17.707,48	1,22	20.992,77	1,45
2) Tarımsal Alanlar	616.686,97	43,18	609.980,8	42,71	525.169,74	36,17	522.129,25	35,96
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	795.083,53	55,67	792.254,62	55,47	894.940,72	61,64	894.465,11	61,61
4) Sulak Alanlar	1.127,41	0,08	1.016,11	0,07	828,12	0,06	828,12	0,06
5) Su Yapıları	5.084,27	0,36	12.714,69	0,89	13.235,63	0,91	13.466,44	0,93
TOPLAM	1.428.228,64	100,00	1.428.228,68	100,00	1.451.881,69	100,00	1.451.881,69	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 487 – Kahramanmaraş ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	26	1	4	6	2	0	0	39
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	3	1	0	2	1	0	0	7

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 488 – Kahramanmaraş ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	31	35
Çevre İzni Belgesi	5	25	30
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	4	7
TOPLAM	12	60	72

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 489 – Kahramanmaraş ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	20
Ani (plansız) denetimler	468
Genel toplam	488

Çizelge 489 – Kahramanmaraş ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2017) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
47	0

Çizelge 490 – Kahramanmaraş ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.037,25	398.931	0	156486,7	0	0	22.839	0	579.294
Uygulanan Ceza Sayısı	2	3	0	6	0	0	2	0	13

ilde 2016 yılında tesislere durdurma/kapatma kararı verilmemiştir.
Kahramanmaraş ilinde 6 adet alt seviye SEVESO kuruluşu vardır.

47. MARDİN

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Mardin ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 491’de verilmektedir.

Çizelge 491 - Mardin ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	18	-	32	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	14	-	93	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	-	51	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	12	-	49	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7	-	50	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	7	-	66	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	7	-	60	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	9	-	94	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	9	-	68	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	24	1	73	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	27	-	60	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	26	-	48	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde Mardin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi almış 10 adet istasyon bulunmaktadır. Mardin ilinde 2016 yılı içerisinde 20.218 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde kentsel su temini için çekilen suyun kaynağının %22’sini kuyu ve %78’ini kaynak suyu oluşturmaktadır. İçme suyu şebekesi ile hizmet veren belediye sayısı 2016’dır. İlde yeraltından içme ve kullanma amaçlı temin edilen su miktarı 12.630.964,00 m³ tür. 2016 yılında endüstriyel faaliyetler için temin edilen suyun 194.403 m³’ü kuyulardan 469.776 m³’lük kısmı da kaynaklardan elde edilmektedir.

Çizelge 492– Mardin ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Mardin Büyükşehir ve İlçe Belediye Başkanlıkları, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi			X					
İlçeler			X					
			X					

2016 yılı itibari ile kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı % 80’dir. İlde belediye başkanlıklarına ait faaliyette olan atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Mardin ili atıksu arıtma tesisi henüz inşaat aşamasındadır.

Çizelge 493 – Mardin ilinde 2016 yılı OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Mardin Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Arıtma Çamuru Analizi	Arıtma Çamuru Yönetimi	Arıtma Çamuru Bertaraf Yöntemi
Mardin Organize Sanayi Bölgesi	Faal	1.200	Endüstriyel	0.87	Mevcut (Tehlikesiz Sınıfta)	Mevcut	Düzenli Depolama

3. Atık

Mardin İli Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Belediyeler Birliği tarafından yaptırılmış Mardin ili Yeşilli ilçesi Zeytinli Köyü mevkiinde Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi bulunmaktadır. Söz konusu tesisin projesi 773.026 kişi ve 175 ton/yıl atık miktarına göre tasarlanmış olup, proje için tahsis edilen alanın yaklaşık 60 ha’lık kısmında 3 (üç) lot halinde (54.790 m² + 77.227 m² + 75.644 m²) planlanmıştır.

Çizelge 494 – Mardin ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

İlde 2016 yılında yaklaşık olarak 94.2410 ton hafriyat toprağı ve inşaat yıkıntı atıkları oluşmakta ve Belediye Başkanlıkları tarafından genellikle saha düzenlemesi ve yol dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır.

Mardin’de Ambalaj Atıkları Kontrolü Yönetmeliğı kapsamında bulunan işletmelerden 92 adet piyasaya süren, 1 adet ambalaj üreticisi ve piyasaya süren, 1 adet lisanslı toplama-ayırma ve geri dönüşüm tesisi, 1 adet toplama-ayırma tesisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Atık Ambalaj Sistemine kayıtlıdır. İlde plastik ambalajlarının geri dönüşümü yapmakta olup diğer ambalaj atıklarının geri dönüşümü sağlanamamaktadır. İlde Artuklu, Derik, Kızıltepe, Mazıdağı, Midyat, Nusaybin, Savur İlçe Belediye Başkanlıklarına ait (8 adet) Bakanlığımızca onaylanmış Ambalaj Atıkları Yönetim Planı bulunmaktadır.

Çizelge 495 - Mardin ilinde 2016 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları (Mardin ÇŞİM, 2017)

Ambalaj Cinsi	Üretilen Ambalaj Miktarı (kg)	Piyasaya Sürülen Ambalaj Miktarı (kg)	Geri Kazanım Oranları (%)	Geri Kazanılması Gereken Miktar (kg)	Geri Kazanılan Miktar (kg)	Gerçekleşen Geri Kazanım Oranı (%)
Plastik	0	541.198	54	292.246	0	0
Metal	0	80.261	54	43.340	0	0
Kompozit	0	0	54	0	0	0
Kağıt Karton	0	1.831.396	54	998.953	0	0
Cam	0	43.500	54	23.490	0	0
Ahşap	0	750	9	67	0	0
Toplam	0	2.497.105	54	1.358.029	0	0

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında oluşan tehlikeli atık miktarı 1.340,8 tondur. Bu atığın 980,36 tonu geri kazanılmış, 317,91 tonu bertaraf edilmiş ve 41,22 tonu lisanslı tesis stoğunda bulunmakta, 1,32 tonu da ihraç edilmiştir. İlde Mardin Çimento San. A.Ş. bazı atıkların yakılmasıyla ilgili yakma lisansına sahiptir ve bir adet başka firmanın da tehlikeli atıkların geri kazanımı lisansı bulunmaktadır. Oluşabilecek diğer tehlikeli atıklar atık üreticileri tarafından lisanslı tesislere teslim edilmektedir.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında 15.470 kg atık motor yağı ve 24.330 kg atık endüstriyel yağ oluştuğı beyan edilmiştir. Bu atık yağın 38.480 kg’ geri kazanılmış, 1.320 kg’ı ihraç edilmiştir. Mardin’de 2016’da 4.665 kg atık akü toplanmıştır. İlde 33,64 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanarak geri kazanım tesisine gönderilmiştir.

İlde sterilizasyon tesisi bulunmamaktadır. Bu nedenle tıbbi atıklar Diyarbakır bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. 2016 içerisinde Mardin’de 26 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Türkiye Bitkileri Veri Tabanı (TUBVET)'e göre Mardin ili sınırları içinde 51 adet endemik bitki türü bulunmaktadır. Bu türlerden 7 tanesi Mardin iline ait yerel endemik türlerdir.

Çizelge 496 – Mardin ili sınırları içinde var olan yerel endemik bitkiler

Allium armenioides	Yabani soğan
Centaurea davisii	Peygamber Çiçeği
Cicer reticulatum	Yabani Nohut
Fumaria boissieri	Şahtere
İrsis nectarifera var.mardinensis	Süsen
İsatis mardinensis	Çivit Otu
Stachys baytopiorum	Karabaş

İlde Artuklu İlçesi, Hamzabey (Zinnar) köyü 1753 nolu parselde bulunan Doğu Çınarı (Palatanus Orientalis) ağacı ve Artuklu İlçesi Savurkapı Mevkii, 97 ve 98 nolu parselde bulunan Doğu Çınarı (Platanus Orientalis) ağacı anıt ağaç olarak tescil edilmiştir.

Çizelge 497 – Mardin ilinin tabiat varlıkları durumu

DOĞAL SİT ALANINDA YER ALANLARIN LİSTESİ				
Sıra	İli	İlçe	Sit	Konusu
1	Mardin	Merkez	Kültür ve Tabiat Varlığı	Çınar Ağacı
2	Mardin	Derik	I. Derece Doğal Sit	Kuşçu Kalderası
3	Mardin	Derik	I. Derece Doğal Sit	Grekot Kalderası
4	Mardin	Derik	Tabiat Varlığı	Derinsu Kaya Mağarası ve Göleti
5	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
6	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Doğu Palamut Meşesi
7	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Menengiç Ağacı
8	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Doğu Palamut Meşesi
9	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
10	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Çitlenbik
11	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
12	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Menengiç Ağacı
13	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
14	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Doğu Palamut Meşesi
15	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Menengiç Ağacı

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 498 – Mardin ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı , 2017)

MARDİN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	6.714,90	0,78	7.540,14	0,87	9.490,15	1,08	10.294,89	1,17
2) Tarımsal Alanlar	426.660,16	49,36	425.384,19	49,22	470.218,73	53,63	470.169,77	53,62
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	430.291,82	49,78	430.601,42	49,82	396.380,29	45,21	395.717,52	45,13
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	663,05	0,08	804,21	0,09	718,43	0,08	625,42	0,07
TOPLAM	864.329,93	100,00	864.329,96	100,00	876.807,60	100,00	876.807,6	100,00

07/09/2012 tarihinde onaylanan “Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı”na askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında; “Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” (L47, M45, M46, M47, M48, M51, M52, N45, N46, N47 ve N48 Paftaları), Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri, Bakanlık Makamı’nın 21/02/2013 tarihli ve 2737 sayılı Olur’u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 499 – Mardin ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Mardin ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	2	2	0	0	0	0	0	4
ÇED Gereklidir	0	0	0	1	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	1	0	1	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 500 – Mardin ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Mardin ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	8	10
Çevre İzni Belgesi	1	12	13
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	3	20	23

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 501 – Mardin ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Mardin ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	20
Ani (plansız) denetimler	179
Genel Toplam	199

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
5	0,00

Çizelge 502 – Mardin ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Mardin ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	973,00	0	0	0	0	40.902,00	0	37.778,00	79.653,00
Uygulanan Ceza Sayısı	1	0	0	1	0	3	0	7	11

İlde 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve bu Kanun uyarınca çıkarılan Yönetmelikler çerçevesinde 2017 yılında herhangi bir faaliyet durdurma/kapama işlemi yapılmamıştır.

Mardin ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 3 adet alt seviye ve 2 adet üst seviye olmak üzere toplam 5 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

48. MUĞLA

1. Hava Kalitesi

İlde, Merkez ilçe ve Yatağan ilçesinde olmak üzere 2 adet Hava Kalitesi Ölçüm İzleme İstasyonu bulunmaktadır.

İlde 3 adet termik santral bulunmaktadır. Yatağan ilçesinde Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı kapsamında kurulan istasyonda hava kirliliği ölçümlerine 2005 yılı Eylül ayında başlanılmıştır. İstasyonda sürekli olarak kükürt dioksit ve toz ölçümü yapılmaktadır. Yatağan hava kirliliğinin standart değerleri aşması, yani 3 ardışık saat metreküpte 500 mikrogramı geçmesi durumunda ve anlık değerlerin hızla aşılması durumunda Yatağan Kaymakamlığı tarafından müdahale edilerek, termik santralin ünitelerinin yük düşümüne gidilmekte veya duruma göre üniteler devre dışı bırakılmaktadır.

2016 yılında Muğla ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 503'de verilmektedir.

Çizelge 503 - Muğla ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MUĞLA (Merkez Hava izleme ist.)	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	40	-	111	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	53	-	105	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	43	-	77	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	23	-	13	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	9	-	8	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	12	-	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	7	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	-	13	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	24	3	116	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	22	-	80	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

YATAĞAN (Hava İzleme ist.)	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	25		70	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	17		64	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10		64	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11		79	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5		61	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	24		69	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	16		66	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	9		71	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8		63	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12		73	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	19		90	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10		82	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Muğla ilinde 2016 yılında konutlarda kullanılan doğalgaz miktarı 2.923.540 m³ dür.

İlde Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi almış 28 adet istasyon bulunmaktadır. Muğla ilinde 2016 yılı içerisinde 141.315 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde su temini Mumcular İçmesuyu Arıtım Tesisi (İAT) Mumcular Barajından, Güvercinlik İAT Geyik Barajından, Marmaris İAT Marmaris Atatürk Barajından, Mumcular İAT ye ait 12 adet derin sondaj kuyusundan, Güvercinlik İAT ye ait 6 adet Çamköy derin sondaj kuyularından ve Su ve

Kanalizasyon Daire Başkanlığına ait Muğla genelindeki diğer derin sondaj kuyularından sağlanmaktadır.

Muğla Belediyesi sınırları içerisinde içme ve kullanma suyu Mumcular İAT, Güvercinlik İAT, Marmaris İAT ve Çökertme İAT olmak üzere dört tesisten temin edilmektedir. Bu tesislerden Mumcular İAT ve Güvercinlik İAT Bodrum yarım adasına su sağlamaktadır.

Çizelge 504 – 2016 yılı Belediye İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi için kaynaklara göre çekilen su miktarları (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2016)

Tesis Bilgisi	Yüzeysel Su Temini		Yer altı Su Temini	
	Su Temin Yeri	Temin edilen miktar (m ³)	Su Temin Yeri	Temin Edilen Miktar (m ³)
Mumcular İAT	Mumcular Barajı	4.051.076	Mumcular Ovasında 12 adet derin sondaj kuyusu	2.731.294
Güvercinlik İAT	Geyik Barajı	5.645.580	Çamköyde 6 adet derin sondaj kuyusu	2.858.009
Marmaris İAT	Marmaris Barajı	15.212.311	-	-
Çökertme İAT	-	-	Çökertme derin sondaj kuyusu	120.000

Çizelge 505- Muğla ili içme suyu arıtma tesisi durumu (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2016)

İçme Suyu Arıtma Tesisi Adı	Kapasitesi (m ³ /gün)	Üretilen su miktarı (m ³ /yıl)
Mumcular İAT	28.000	6.598.284
Güvercinlik İAT	40.000	7.993.206
Çökertme İAT	360	120.000
Marmaris İAT	53.000	15.152.912

Çizelge 506 - Muğla ilindeki kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı ve bağlı nüfus, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (TÜİK, 2016)

	YILLAR	2010	2012	2016
Atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu		239.790	359.470	495.026
Atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı (%)		29,3	42,2	55,3
Atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı		24	29	14
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu		337.301	429.353	626.156
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı (%)		41	50	70
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı		32	36	14

İller Bankasınca 2013 yılında ihale edilen altyapı ihalesi kapsamında 205 km kanalizasyon, 55 km yağmursuyu altyapı yenileme işi devam etmektedir.

Muğla ilinde 2016 yılında atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu 495.026, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu ise 626.156'dır.

Çizelge 507 – Muğla ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
ii Merkezi	Muğla-Menteşe	X			İleri	17.111	0,0907	100.000	3.660
	Ula/Akyaka-Gökova	X			Biyolojik	4.500	0,0212	26.000	737
iii İlçeler	Menteşe	X			Doğal	0,10		700	
	Kavaklıdere	X			Doğal				
	Köyceğiz	X			Biyolojik	4.320	0,0521	12.500	623
	Marmaris	X			Biyolojik	50.625	0,5862	50.000	8.149
	Marmaris /Turunç	X			Biyolojik	2.000	0,0235	15.000	1.634
	Datça	X			Biyolojik	17.500	0,0343	60.000	857
	Ortaca	X			Biyolojik	8.640	0,1212	37.200	155
	Ortaca/Dalyan	X			Biyolojik	4.320	0,0371	25.000	481
	Dalaman				Biyolojik	9000	0,1390	57.000	1.091
	Fethiye	X			İleri	25.000	0,3857	112.398	11.164
	Fethiye/Göcek	X			Biyolojik	4.500	0,0421	4.606	370
	Fethiye /Ölüdeniz	X			Biyolojik	3.500	0,0263	12.000	1.081
	Seydikemer								
	Bodrum /Gümbet	X			Fiziksel+ Biyolojik	9.600	0.1097	48.000	3.595
	Bodrum /İçmeler	X			Fiziksel+ Biyolojik	10.000	0.0566	35.000	2.823
	Bodrum /Konacık	X			Fiziksel+ Biyolojik	3.000	0,0292	15.000	667
	Bodrum /Bitez	X			Fiziksel+ Biyolojik	2.500	0,0277	12.500	562
	Bodrum /Gümüşlük	X			Fiziksel+ Biyolojik	2.500	0,0118	10.000	650
	Bodrum /Gölköy	X			Fiziksel+ Biyolojik	3.000	0,0202	15.000	919
	Bodrum /Gündoğan 2	X			Paket Arıtma	1.800	0,0170	9.000	
	Bodrum /Gündoğan 1	X			Paket Arıtma	440	0,0075	2.500	
	Bodrum /Ortakent	X			Paket Arıtma	1.000	0,0117	5.000	
	Bodrum /Yalıkavak	X			Fiziksel+ Biyolojik	6.000	0,0442	30.000	623
	Bodrum /Mumcular	X			Fiziksel+ Biyolojik	500	0,0058	2.000	38
	Bodrum /Güvercinlik	X			Fiziksel+ Biyolojik	2.500	0,0151	10.000	135
	Bodrum /Turgutreis	X			Fiziksel+ Biyolojik + İleri		DDD (Derin Deniz Deşarjı)		
Milas	X			Fiziksel+ Biyolojik	10.800	0,1256	40.000	6.358	

İlde organize sanayi bölgesi bulunmamakta olup, endüstriyel nitelikli atık su arıtma tesisi bulunmamaktadır.

3. Atık

ÖÇK bölgelerinde 2013 yılına kadar 32 adet atık yönetimi hizmeti projesi tamamlanmıştır. Bunların arasında Göcek, Ortaca, Datça ve Fethiye Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri yer almaktadır. Özellikle son yıllarda Muğla ilinde Özel Çevre Koruma Bölgeleri yerleşim yerlerinde üretilen katı atıklar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü maddi katkıları ile düzenli katı atık depolama tesislerinde bertaraf edilmektedir.

Çizelge 508 – Muğla ilinde bulunan katı atık deponi tesisleri

Göcek (Fethiye)	(1 Belediye+1 Köy)
Marmaris (Marmaris-İçmeler-Armutalan-Beldibi, Turunç ve Bozburun)	(6 Belediye+15 Köy)
Köyceğiz-Ortaca (Dalaman, Beyobası, Toparlar, Dalyan)	(6 Belediye+16 Köy)
Datça	(1 Belediye+ 9 Köy)
Fethiye (Çamköy, Çiftlik, Karaçulha, Ölüdeniz, Eşen, Kemer, Kadıköy, Yeşilüzümlü)	(8 Belediye+6 Köy)

Muğla Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı tarafından önceden sadece Marmaris ilçesinde bulunan hafriyat ve inşaat yıkıntı atığı bertaraf sahasına ek olarak Dalaman, Ula, Milas, Menteşe, Bodrum ve Fethiye ilçelerinde olmak üzere 7 adet Hafriyat Atığı Depolama Sahası daha hizmete açılmıştır. 2016 yılı içerisinde şahıslar ve kamu kurumları tarafından getirilen toplam 905.305 ton hafriyat atığı bertaraf edilerek bu atıkların orman arazilerine ve diğer alıcı ortama gelişi güzel dökülmesinin önüne geçilmiş, böylelikle çevre kirliliğinin önüne geçmek üzere çalışmalar yürütülmüştür. Bodrum Torba Hafriyat sahasında 2016 yılında yaklaşık 10.000 ton Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının geri dönüşümü sağlanmıştır. Bu sayede ilçe belediyelerine ve Büyükşehir Belediyesine alt dolgu malzeme ihtiyacı karşılanmaktadır.

Çizelge 509 – Muğla ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	5
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	17
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	11

İlde 2016 yılı itibari ile 13 adet ambalaj üreticisi, 131 adet piyasaya süren, 17 adet ambalaj atığı toplama, ayırma ve taşıma lisanslı firma, 11 adet ambalaj atığı geri kazanım tesisi ve 3 adet tedarikçi bulunmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında Muğla ilinde 3.545,92 ton tehlikeli atık üretildiği bildirilmiştir. Bu atığın 2.664,26 tonu geri kazanılmış, 712,55 tonu bertaraf edilmiş, 65,12 tonu ihraç edilmiş ve 103,99 tonu da stokta.

Muğla ilinde 2016 yılında 377,46 ton atık motor yağı, 692,64 ton atık endüstriyel yağ oluşmuştur. Bu yağın 1.004,98 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 65,12 tonu ihraç edilmiş ve 18,05 tonu da stokta bulunmaktadır.

İl merkezinde, merkez ilçe ve tüm ilçelerde bulunan resmi dairelerde, okullarda, atık piller, kullanılmış aküler Tüm Aküder, Aküder, TAP tarafından toplanarak bertaraf edilmektedir. Marmaris'te kaynağında ayrılma metoduyla toplanıp, değerlendirilmektedir. Ortaca ilçesinden kaynaklanan atık piller; kamu kurum ve kuruluşları, alışveriş merkezleri, okullar ve belediyede bulunan toplama noktalarında biriktirilip, bertaraf tesislerine gönderilmektedir. İlde toplanan atık miktarı 80,304 ton, atık pil miktarı da 434 kg'dır.

Çizelge 510 – Muğla ilindeki termik santrallerde 2016 yılında kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Yatağan Termik Santrali	5.426.390,00	1.443.650,36
Yeniköy Termik Santrali	3.869.646	1.076.493
Kemerköy Termik Santrali	5.550.138	1.552.118
TOPLAM	14.846.174	4.072.261,36

İl sınırları içerisinde tıbbi atık sterilizasyon tesisi bulunmamaktadır. İlde oluşan tıbbi atıklar 4 adet lisanslı araçla toplanarak Denizli’de bulunan sterilizasyon tesisine götürülerek bertaraf edilmektedir. 2016 yılında Muğla’da toplanan tıbbi atık miktarı 767.470,62 kilogramdır. Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 21 adet Tıbbi Atık Yönetim Planı onaylanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde genel olarak 19 adet endemik floraya rastlanmıştır. En önemlileri; Sığla ağacı (*Liquidambar orientalis*), Datça Hurması, Halep Çamı (*Pinus halepensis*)’dir. İlde genel olarak 6 adet endemik fauna mevcut olup en önemlileri; Akdeniz foku (*Monachus monachus*) ve *Caretta caretta*’dır.

Muğla ilinde bulunan bazı endemik bitkiler:

<u>Endemik Bitkiler:</u>	<u>Yerel İsimleri:</u>	<u>IUCN Tehlike Kategorileri</u>
<i>Astragalus condensatus</i>	Ledeb Sıkgeven	LR (lc)
<i>Phlomis bourgaei</i> Boiss	Çoban Çırası	LR (nt)
<i>Lotus macrotrichus</i> Boiss.	Koca Gazalotu	VU
<i>Convolvulus galaticus</i> Rostan ex Choisy	Boz Sarmaşık	LR (le)
<i>Silene cariensis</i> Bosis.	Muğla nakıl	LR (cd)
<i>Crocus Cansellatus</i> Herbert Subsp. <i>Lycius</i>	Garip Çiğdem	LR (nt)
<i>Fritillaria bithynica</i> Baker	Deli Lale	LR (cd)
<i>Crocus fleiseheri</i> Gay.	Taşlık Çiğdemi	LR (lc)
<i>Stachys eretica</i> L. Subs. <i>Symrnaea</i> Rech.	İzmir deliçayı	LR (lc)

Muğla ilinde bulunan endemik hayvanlar:

- *Caretta caretta* Deniz Kaplumbağası
- *Chelonra mydas* Kamplumbağa
- *Monachus monachus* Akdeniz Foku
- *Rupicapra rupicapra* Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi
- *Tryonyx triungus* Nil Kaplumbağası
- *Vipera lebentina* Engerek Yılanı

a) Saklıkent Milli Parkı: Fethiye’ye 45 km mesafede Antalya–Muğla sınırında olup Bakanlar Kurulunun 96/8238 sayılı kararı ile milli park olması kararlaştırılmış, 06 Haziran 1996 yılında Resmi Gazete’de ilan edilmiştir. Eşen çayının bir kolu olan ve Antalya–Muğla İl sınırı olan Karaçay deresi üzerinde bulunmaktadır. Saklıkent 18 km uzunluğu ve 200 m derinliği olan bir kanyondur. Saklıkent 18 km uzunluğu ve 200 m derinliği olan bir kanyondur. Kanyon girişindeki suyun debisi ortalama 14-17 m³/sn’dir. Kanyon genişliği bazı yerlerde 2 m’ye kadar düşer. 1.637 Ha genişliğindedir. (87 ha Muğla, 1.550 ha Antalya İli sınırlarındadır.)

b) Marmaris Milli Parkı: Bakanlar Kurulunun 96/7861 sayılı kararı ile Milli Park olarak belirlenmiş 30/01/1996 tarihli Resmi Gazete’de ilan edilmiştir. Muğla İli Marmaris ilçesi sınırlarında yer alan Marmaris Milli Parkı Kuzeyde; Balan Tepe, Belekçe alan Tepe, Kale Tepe ve sırtları Güneyde, Akdeniz, Doğusunda; Deve Taşı, Kabakargı Tepe, Yırtma Tepe ve sırtı takiben Balan Tepe, Batısında; Karaören, burnundan başlayarak Yumru Tepe, Karacabalan Tepe, Kuşyuvası Tepesi, Zeytin Tepe, Günocak Tepe ve Sakızlı Tepe ile sınırlı 33.350 ha’lık bir alanı kapsamaktadır.

c) Ölüdeniz–Kıdrak Tabiat Parkı: Muğla İli Fethiye ilçesi sınırları içerisinde yer alan tabiat parkı 1978 yılında günü birlik Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tesis edilmiş olup, 29/12/1983 gün ve MP.1/5–311 sayılı Bakanlık Oluru ile Kıdrak Orman İçi Dinlenme Yeri olarak ilan edilmiş ve daha sonra 950 ha’lık alan Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Ölüdeniz–Kıdrak Tabiat Parkı 13.11.1982 gün A–4020 sayılı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunca 1.derece doğal sit alanı olarak ilan edilmiştir. Aynı zamanda Fethiye–Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi içindedir.

d) Ömer Eşen Tabiat Parkı: Muğla İli Fethiye İlçesi Yanıklar Mahallesi mülki hudutları içerisinde yer almakta olup 4.426 ha’lık alana sahiptir. Tabiat Parkı orman rejimi içerisinde yer almakta olup, tamamı devlet ormanıdır. Tabiat parkında bulunan *Liquidambar orientalis* (Sığla) ormanları, bitki örtüsü, topografik yapısı, manzara güzellikleri, plajı alanın ana kaynak değerini oluşturmaktadır.

e) Katrancı Tabiat Parkı: Fethiye-Muğla kara yolu üzerinde Fethiye'ye 18 km mesafededir. 20.877 ha'lık alana sahiptir. Alan, 3. Derece doğal sit alanıdır ve Fethiye-Göcek ÖÇK bölgesinde kalmaktadır.

f) Küçük Kargı Tabiat Parkı: Fethiye-Muğla karayolunun 20. kilometresinden 1 km mesafededir. 1970 yılında, ülkemizin endemik türlerinden doğal sığla (*Liquidambar orientalis*) ormanı ile kaplı alanda tesis edilmiştir, bu yüzden mahalli ismi Günnük olarak bilinir. 2008 yılında alanın sınırları, 2,78 ha daha genişletilerek 15.281 ha olmuştur. 2011 yılında mesire yeri statüsü sona ermiş, Küçük Kargı Tabiat Parkı olarak tescil edilmiştir. Tabiat parkının en önemli özelliği, koyu gölge ve serinliğinin yanı sıra hoş kokusu ve güzel görünümü ile dikkat çeken ve Türkiye'de yalnızca Muğla ve Isparta civarında bulunan Sığla Ormanı içerisinde tesis edilmiş olmasıdır. Tabiat parkı, 3. Derece doğal sit ve Fethiye- Göcek ÖÇK bölgesi içerisinde kalmaktadır.

g) Çubucak Tabiat Parkı: Marmaris - Datça kara yolunun 22. Km üzerinde ve Hisarönü Körfezi kıyısında 1971 yılında mesire yeri olarak tesis edilmiş olup, 2011 yılında tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Kızılçam, mersin, defne ve sığla ağaçları ile kaplıdır. 20,5 ha alana sahip olup 1.800 m de sahil şeridi vardır.

ğ) İnbükü Tabiat Parkı: Marmaris-Datça karayolunun 25. Km'si üzerinde ve Hisarönü Körfezi kıyısında 36,2 ha alanda 1984 yılında mesire yeri olarak tesis edilmiştir. 2011 tarihinde tabiat parkı olarak ilan edilen alan, Datça Bozburun ÖÇK ve 1. Derece Doğal Sit alanı içerisinde kalmaktadır. Kızılçam, mersin, defne ve sığla ağaçları ve Akdeniz maki florası ile kaplıdır. İnbükü, Çökertme ve Mağara koyu olmak üzere 3 koydan ibarettir.

h) Kovanlık Tabiat Parkı: Datça merkezine 20 km, Marmaris'e 40 km mesafede bulunan tabiat parkı, 1970 yıllarında mesire yeri olarak kurulmuş olup, 4,21 ha alana sahiptir. 2011 tarihinde tabiat parkı olarak ilan edilen alan, Datça Bozburun ÖÇK ve 2. Derece Doğal Sit Alanı içerisinde kalmaktadır.

ı) Bafa Gölü Tabiat Parkı ve Sulak Alanı: Göl 1994 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilerek koruma altına alınmıştır. Bafa Gölü aynı zamanda Uluslararası sözleşmelere göre (RAMSAR), öncelikli korunması gereken sulak alanlar arasında yer almaktadır. A Sınıfı Sulak Alandır. 12.281 hektarı kapsayan Bafa Gölü Tabiat Parkı'nın içerisinde acı-tuzlu su gölü bulunmaktadır. Su kotu 2 metre seviyesinde olup gölün en derin yeri, 25 metredir.

Tabiat Parkı, 261 kuş, 22 sürüngen ve 19 memeli türüne de ev sahipliği yapmaktadır. Göl ve çevresi nesli tehlike altında bulunan birçok kuş türüne üreme ve kışlama ortamı sağlamaktadır. Göl ve çevresindeki adalar, su kuşları açısından önemli alanlardır. Menet Adası, çeşitli türlere ait çok sayıda yuvanın bir arada bulunduğu önemli bir üreme alanıdır. Burgazkule, İkizce Ada'da kuş türlerinin önemli beslenme barınma yerleridir. Bataklık Kırlangıcı, Tepeli Pelikan, Küçük Akbalıkcıl, Gri Balıkcıl, bu alanı üreme alanı olarak kullanan türlerden bazılarıdır. Kaşıkçı Kuşu göldeki adacıklara, Ak Kuyruklu Kartal ise gölün bitişiğindeki Beşparmak Dağları'nda üremektedirler. Kış aylarında göle barınmak amacıyla Küçük Batağan, Karabatak, Küçük Karabatak, Tepeli Pelikan, Boz Ördek, Mahmuzlu Kızkuşu, Sakarmeke, Flamingo, Kaz, Kuğu, Fiyu vb. birçok kuş gelir. Gölün dip yapısı bitki türleri açısından zengin olduğundan yılan balıkları ve su yılanlarına cazip gelmektedir.

i) Usuluk Tabiat Parkı: Usuluk Tabiat Parkı, Bodruma 8 km mesafede 14,30 ha alanda Mesire Yeri statüsünde kurulmuş olup, 2011 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Usuluk Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve müstakil koyu ile dinlendirici bir yapıya sahiptir.

j) Güvercinlik Tabiat Parkı: Güvercinlik Tabiat Parkı, Bodrum merkezine 20 km, Milas merkezine 25 km mesafede 2,58 ha bir alanda, mesire Yeri olarak kurulmuş olup 2011 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

k) Sırtlandağ Halep Çamı Tabiatı Koruma Alanı: Ülkemizde az rastlanan bir tür olan Halep Çamı (*Pinus helepensis*) Türkiye'deki iki tabii yayılış alanlarından birini teşkil eden nadir bir ekosistemi oluşturmaktadır. Muğla ili Milas ilçesinde bulunan tabiatı koruma alanı 760 ha'lık bir alanı kaplamaktadır. Tabiatı koruma alanı içerisinde Halep Çamı başta olmak üzere Kızılçam (*Pinus brutia*), Sakız Ağacı (*Pistacia lamtiscus*), Pırnal Meşesi (*Quercus ilex*), Yabani Zeytin (*Olea oleaster*), Akçameşe (*Phillya media*), Defne (*Laurus nobilis*), Laden (*Cistus sp.*), Dağ Çileği (*Arbutus andrachnea*), Ardıç (*Juniperus nana*) ağaçları ve yaban hayvanlardan tilki, çakal, yaban domuzu, tavşan, kirpi, keklik, benekli su tavuğu, karatavuk bulunmaktadır.

l) Kartal Gölü Tabiatı Koruma Alanı: Köyceğiz ilçesi, Sandras Dağı'nda bulunan Kartal Gölü, 23.12.1994 tarihinde, Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir. 1.343 ha'lık bir alana sahiptir.

m) Köyceğiz Gölü: Köyceğiz Gölü, 8.000 ha'lık yüz ölçüme sahiptir. Göl; kanal, bataklık, sazlık, kumul ve subasar sığla ormanı gibi değişik ekosistemlerden oluşmuştur. Hafif tuzlu bir göldür. Başta Namnam Deresi olmak üzere çok sayıda dere, kaynak ve drenaj kanallarının taşıdığı sularla beslenir. Dalyanın en önemli özelliği nesli tehlike altındaki adı deniz kaplumbağalarının yumurtlama alanı olan kumsaldır. Yine tehlike altında olan yumuşak kabuklu Nil kaplumbağası, kumsalın göl tarafında yumurtlar. Alan, aralarında karabatak, küçük karabatak, Macar Ördeği ve Sakar Meke'nin de bulunduğu büyük sayıda kışlayan su kuşuna ev sahipliği yapmaktadır. Alan, 1988'de ilan edilen ve 1990 yılında sınırları genişletilen Köyceğiz Gölü Özel Çevre Koruma Gölgesi içerisinde yer almaktadır.

n)Metruk Tuzla ve Güllük Deltası: Muğla İli, Milas İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Sırtlandığı Halep Çamı Tabiatı Koruma Alanına komşu olan sulak alan havzası, Tuzla Gölü Sulak Alanı ve Güllük Dalyanı olmak üzere 1.180 ha alanı kapsamaktadır. Sulak alan, uluslararası öneme sahip sulak alanlarımızdan bir tanesidir. Tuzla ve Güllük 2001 yılında (IBA Important Bird Area) Önemli Kuş Alanı olarak tanınmıştır. Tuzla Gölü ve Güllük Dalyanı'nın hafif tuzlu acımsı suyu, kuşların yaşamsal besin kaynağı olan balık, deniz yosunları ve küçük canlıları barındırır. Tuzla ve Güllük, her yıl 2000 flamingoya ev sahipliği yapmaktadır.

o)Dalyan Sulak Alan Ekosistemi: Dalyan, Köyceğiz Gölü ile Akdeniz'i birleştiren ana kanal üzerinde bulunur. Dalyan Kanalının denize ulaştığı yer olan İztuzu Plajı, deniz kaplumbağaları olan *Caretta caretta*'ların yumurtalarını bıraktıkları kumsallardan biridir. Kaunos Antik Kenti de Dalyan'da bulunmaktadır. Bitki varlığı açısından, fitoplanktonik organizmalara ait Bacillariophyta'dan 16 takson, Cyanophyta'dan 5, Chlorophyta'dan 1 ve Dinophyta'dan 4 takson olmak üzere toplam 21 takson tespit edilmiştir. Hayvan varlığı açısından, Dalyan Gölü'nde Mollusca/Gastropoda'ya ait 11, Diptera/Chironomidae'den 1 tür, Crustaceae'dan 1 tür, Crustaceae /Amphipoda'dan 2 ve Lamellibrachiata'dan 2 tür olmak üzere toplam 17 tür tespit edilmiştir. Sülüngür Gölünde, Mollusca Gastropoda'ya ait 11, Diptera/ Chironomidae'den 1 tür, İnsecta/Diptera'dan 1 tür, Crustaceae'dan 2 tür, Crustaceae /Amphipoda'dan 1 ve Lamellibrachiata'dan 2 tür olmak üzere toplam 18 tür tespit edilmiştir. Dalyan Kanalları ve Sülüngür Gölü, Köyceğiz-Dalyan Özel çevre Koruma Alanı içerisinde kalmaktadır.

Çizelge 511 - Muğla'da özel çevre koruma bölgeleri

Bölgeler	İlan Tarihi	Nüfus	Kara Alan (ha)	Deniz Alan (ha)	Toplam (ha)	Kıyı (km)
Gökova	05.07.1988	8.780	27.755	81.935	109.690	193
Köyceğiz-Dalyan	05.07.1988	36.608	42.062	4.084	46.146	46
Fethiye-Göcek	05.07.1988	105.503	46.526	34.011	80.537	226
Datça-Bozburun	21.11.1990	26.324	70.705	73.663	144.368	417
Patara	18.01.1990		4.273	1.465	5.738	8
TOPLAM		177.215	191.321	195.158	386.479	890
ÖÇK BÖLGELERİNE GÖRE			(%)18 1.053.907	(%)69 282.456	(%)29 1.336.363	(%)76 1.177
MUĞLA İLINE GÖRE		(%)22 802.208	(%)14 1.333.800			(%)78 1.124

Not: Patara ÖÇK bölgesinin hem Muğla hem de Antalya il sınırları içerisinde kalmaktadır. Sadece Muğla il sınırlarındaki değerler alınmıştır.

Çizelge 512 – Muğla ilinde bulunan anıt ağaçlar

	Ağaç Türü	Anıt Ağacın Yeri		Ağaç Türü	Anıt Ağacın Yeri
1	Çınar	Yağcılar Hanı girişi-Muğla	42	Çınar	Kabaağaç-Fethiye
2	Çınar	Şemsiana Çeşmesi yanı-Muğla	43	Karaağaç	Kumluova Köyü-Fethiye
3	Çınar	Şemsiana Çeşmesi yanı-Muğla	44	Çınar	Saklıkent Köyü-Fethiye
4	Çınar	Şemsiana Çeşmesi yanı-Muğla	45	Andız	Döğer Köyü-Fethiye
5	Çınar	Saburhane Camiiyanı-Muğla	46	Andız	Döğer Köyü-Fethiye
6	Çınar	Saburhane Meydanı-Muğla	47	Andız	Döğer Köyü-Fethiye
7	Çınar	Arasta içi-Muğla	48	Çınar	Arsa Köyü-Fethiye
8	Çınar	Yeşilyurt-Muğla	49	Karaçam	Arsa Köyü-Fethiye
9	Pinar	Çiftlik Köyü-Bodrum	50	Çınar	Bağlı Ağaç Köyü-Fethiye
10	Çınar	Peksimet Köyü-Bodrum	51	Çınar	Bağlı Ağaç Köyü-Fethiye
11	Çınar	Yalıkavak Çeşme yanı-Bodrum	52	Çınar	Bağlı Ağaç Köyü-Fethiye
12	Çınar	Kavak Meydanı-Reşadiye-Datça	53	Pinar	Arsa Köyü-Fethiye
13	Palmiye	Datya Mahallesi-Datça	54	Pinar	Arsa Köyü-Fethiye
14	Ardıç	Datya Mahallesi-Datça	55	Çınar	Yaka Köyü-Fethiye
15	Okalıptüs	Datya Mahallesi-Datça	56	Çınar	Yaka Köyü-Fethiye
16	Harnup	Datya Mahallesi-Datça	57	Çınar	Yaka Köyü-Fethiye
17	Sakız	Datya Mahallesi-Datça	58	Çınar	(12 Adet) Yaka Köyü-Fethiye
18	Dut	Datya Mahallesi-Datça	59	Çınar	(60 Adet) Yaka Köyü-Fethiye
19	Dut	Datya Mahallesi-Datça	60	Çınar	Temel Köyü-Fethiye
20	Çınar	Paspatır Mevkii-Fethiye	61	Çınar	Kınık Köyü-Fethiye
21	Çınar	Yaka Köyü-Fethiye	62	Çınar	Bekçiler Köyü-Fethiye
22	Çınar	Yaka Köyü-Fethiye	63	Kara Kavak	Çaltılar Köyü-Fethiye
23	Çınar	Hisarönü Köyü-Fethiye	64	Çınar	Günlükbaşı-Fethiye
24	Çınar	Kaya Köyü-Fethiye	65	Pinar	Karadere Köyü-Fethiye
25	Çınar	Keçiler Köyü-Fethiye	66	Çınar	Ağla Köyü-Köyceğiz
26	Çınar	Seki-Yenice Mahallesi-Fethiye	67	Meşe	Selimiye Köyü-Marmaris
27	Çınar	Temel Köyü-Fethiye	68	Çınar	Bayır Köyü-Marmaris
28	Palamut	Keçiler Köyü-Fethiye	69	Çınar	Bayır Köyü-Marmaris
29	Çınar	Kaya Köyü-Fethiye	70	Çınar	Bayır Köyü-Marmaris
30	Ardıç	Kaya Köyü-Fethiye	71	Meşe	Bozalan Köyü-Milas
31	Menengüç	Hisarönü Köyü-Fethiye	72	Meşe	Bozalan Köyü-Milas
32	Pinar	Ovacık-Fethiye	73	Çınar	Bozalan Köyü-Milas
33	Menengüç	Ovacık-Fethiye	74	Palmiye	Güllük-Milas
34	Pinar	Ovacık-Fethiye	75	Palmiye	Güllük-Milas
35	Çınar	Ovacık-Fethiye	76	Palmiye	Güllük-Milas
36	Çınar	Ovacık-Fethiye	77	Palmiye	Güllük-Milas
37	Palamut	Ölüdeniz-Fethiye	78	Palmiye	Güllük-Milas
38	Palamut	Ölüdeniz-Fethiye	79	Palmiye	Güllük-Milas
39	Çınar	Ölüdeniz-Fethiye	80	Okalıptüs	Akçapınar-Ula
40	Çınar	Fethiye-Antalya karayolu	81	Siğla Ağaç Topluluğu	Okçular Köyü-Ortaca
41	Çınar	Kabaağaç-Ağla-Fethiye	82	Siğla Ağaç Topluluğu	Yerbeleni-Ortaca

Çizelge 513 - Muğla'da korunan alanlar (Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

Koruma Statüsü	Alan (ha)	Adet
Özel Çevre Koruma Bölgeleri	380.741	5
Milli Parklar	49.184	10
Doğal SİT	----	167
Arkeolojik ve Doğal SİT	----	15
Kentsel ve Doğal SİT	----	3
Tarihi ve Doğal SİT	----	1
Kentsel-Arkeolojik-Doğal Sit	----	1
TOPLAM		212

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 514 – Muğla ili arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

MUĞLA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	18.302,09	1,46	26.588,88	2,12	28.066,55	2,23	30.258,53	2,41
2) Tarımsal Alanlar	299.785,23	23,85	294.762,55	23,46	291.292,66	23,17	290.057,02	23,07
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	922.497,62	73,41	918.903,93	73,12	924.089,25	73,49	922.325,25	73,35
4) Sulak Alanlar	4.478,80	0,36	4.602,25	0,37	4.278,69	0,34	4.143,35	0,33
5) Su Yapıları	11.639,48	0,93	11.845,64	0,94	9.657,85	0,77	10.702,65	0,85
TOPLAM	1.256.703,22	100,00	1.256.703,25	100,00	1.257.385,00	100,00	1.257.486,8	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 515 – Muğla ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Muğla ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	45	8	0	5	0	2	4	64
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	0	1	1	4

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 516 – Muğla ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Muğla ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	124	124
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	159	159
TOPLAM	0	283	283

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 517 – Muğla ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Muğla ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	20
Ani (plansız) denetimler	1.130
Genel Toplam	1.150

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 518 – Muğla ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Muğla ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	49.095	49.095	49.095	98.190	0	0	179.115	410.581	835.171
Uygulanan Ceza Sayısı	1	1	1	2	0	0	9	12	26

İlde Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği yükümlülüğünü yerine getirilmeden faaliyete geçen 9 işletmeye faaliyet durdurma cezası, Çevre Kanununun 20. Maddesi gereğince uygulanmıştır. Bu tesisler turizm-konut ve tarım-gıda sektöründe faaliyet gösteren işletmelerdir.

Muğla ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 5 adet alt seviye ve 4 adet de üst seviye olmak üzere 9 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

49. MUŞ

1. Hava Kalitesi

İlde kışın uzun ve sert geçmesi, ısınma amaçlı yakıt tüketiminin fazla olması özellikle ısınma amaçlı yakıt tüketiminden kaynaklanan hava kirliliğine neden olmaktadır. Bunun yanında kent merkezinde hava kirliliğinin artışında trafikten kaynaklanan kirlilik önemli bir yer tutmaktadır. 2016 yılında kalitesiz yakıt kullanılması, ateşçilerin eğitimsiz olması gibi sorunların önüne geçilmiştir.

Muş ilinde 2016 yılında konutlarda 105.315 m³, sanayide ise 154.390 m³ doğalgaz kullanılmıştır.

2016 yılında Muş ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 519'da verilmektedir.

Çizelge 519 - Muş ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	75	-	125	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	30	-	114	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	20	-	92	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	-	73	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	94	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	88	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	-	153	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	-	127	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	-	122	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	51	-	153	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	64	-	237	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde verilen emisyon ölçüm yetki belgesi 3 adettir. 2016 yılında Muş Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından toplam satılan ölçüm pulu sayısı 15.010 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Muş il merkezinde içme suyu kaynağı olarak yüzeysel su değil kaynak suyu ve sondajlar kullanılmaktadır. İlde 4 adet doğal kaynak ve sondaj kuyularından su temin edilmektedir. Elde edilen suyun %67'si sondaj, %33'ü ise doğal kaynaklardan sağlanmaktadır. Sanayi amaçlı kullanılan su bulunmamaktadır. Belediye nüfusunun tamamı su hizmetinden yararlanmaktadır.

Çizelge 520 - Muş ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Muş Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Muş			X				
İlçeler	Hasköy			X				
	Korkut			X				
	Bulanık			X				
	Malazgirt			X				
	Varto			X				

İçme Suyu temin edilen kaynaklar: Kızıliyaret Kaynağı 4.320 m³/gün, Kaniye Denge Kaynağı 3.456 m³/gün, Eriklibağı ve Kumluk Kaynakları 864 m³/gün, sondajlardan ise 17.280 m³/gün su temin edilmektedir.

İl merkezinin nüfusu 91.100 kişi olup bu nüfusun %90'ına kanalizasyon hizmeti verilmektedir. Kanalizasyon sistemi hizmetinden faydalanan nüfus sayısındaki oran her yıl artmaktadır. Atıksu arıtma tesisi halen kurulamamıştır. Atıksu arıtma tesisi ile ilgili fizibilite çalışmaları ve arsa tahsis işlemleri devam etmektedir. Kanalizasyon hizmetinden 1994 yılında belediye nüfusunun %27'si, 2008 yılında belediye nüfusunun 51'i, 2015 yılında belediye nüfusunun %90'ı yararlanmakta olup, 2016 yılında bu oran %92'ye ulaşmıştır.

3. Atık

İlde Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisi henüz kurulamamıştır. Toplam yaklaşık 100 ton evsel nitelikli katı atık ve yaklaşık olarak 20 tona yakın kül ve moloz çıkmakta ve hepsi vahşi depolama yöntemiyle uzaklaştırılmaktadır. İl merkezinde oluşan bütün katı atıklar Belediye tarafından ihale yoluyla hizmet alımı yapmış olduğu şirketçe toplanmakta ve Muş-Bitlis Karayolu 7. km'de bulunan Asfalt Plent Şantiyesi arka kısmına dökülmektedir. İlde Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf tesisinin 23.11.2016 tarih ve 2016/2 sayılı MÇK kararı ile ilin Korkut ilçesi Kümbet Köyü sınırları içerisinde bulunan 169 nolu parselde yapılması için kararlaştırılmıştır. Katı Atık Düzenli Depolama alanı için çalışmalar devam etmektedir.

İle bağlı ilçelerde evsel nitelikli katı atıkların toplanması belediyeler tarafından yapılmaktadır. Toplanan katı atıkların depolanması ve bertarafı için Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisleri ilçelerimizde bulunmamaktadır.

Çizelge 521 – Muş ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları ile ilgili yapılan özel bir çalışma bulunmamaktadır.

İlde kayıt altına alınan ambalaj üreticisi 1 adet bulunmaktadır. Kayıt altına alınan piyasaya süren işletme sayısı ise 19 adettir. İlde 2016'da yaklaşık 400 ton plastik ambalaj üretilmiştir.

İlde tehlikeli madde oluşturan tesis sayısı az olup, Tehlikeli Atık Kontrolü Yönetmeliğine göre gönderilerek bertaraf/geri kazanılması konusunda çalışmalar yapılmaktadır. İlde; tehlikeli atıklarla ilgili lisans almış tesis bulunmamaktadır. İlde 135,08 kg tehlikeli atık geri kazanım tesislerine, 216.126 kg atık ise bertaraf tesislerine gönderilmiştir.

"Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği" çerçevesinde ilde 1.48 ton atık endüstriyel yağ toplanarak lisanslı geri kazanım tesislerine gönderilmiştir. Ayrıca 5,24 ton atık yağ lisanslı tesis stoğunda bulunmaktadır.

Muş Belediyesinin atık piller ile ilgili TAP ile bir protokolü bulunmakta olup 2016 yılında yaklaşık 100 kilo atık pil TAP'a göndermiştir. İlde 11.000 ton atık akü toplanmıştır.

İlde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. 2016 yılında başka ildeki lisanslı bir firmaya 6.350 kg bitkisel atık yağ gönderilmiştir.

Muş'ta "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında, 2011 yılından itibaren ilde oluşan tıbbi atıklar düzenli olarak toplatılmaktadır. Muş Belediye Başkanlığına bağlı olarak yap-işlet-devret modeli ile bir sterilizasyon merkezi kurulmuş ve sterilize olan tıbbi atıklar Bİ-KA katı atık düzenli depolama sahasına götürülmektedir. 2016 yılında 218 ton tıbbi atık sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde yer alan 6 adet sulak alan bulunmaktadır. [Büyük Hamurpet Gölü, Küçük Hamurpet Gölü, Haçlı Gölü, Kaz (Gaz) Gölü, Bulanık Şorgöl Sazlığı, Sazlıkbaşı (İron) Sazlığı]. Sazlıkbaşı Sazlığı uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır.

Muş ilinin bitki örtüsü tiplerini genel olarak step (bozkır) bitkileri, çayır otları ve meşe ormanları oluşturur. Soğanlı bitkiler sınıfından olan lale endemik türlerdendir.

Muş'ta bitki örtüsü olarak çoğunlukla bozkır bitki topluluğu hakimdir. İl arazisinin yaklaşık %9'u ormanlık alan oluşturmaktadır.

Muş ilinin merkez ilçesinde bulunan 80. Yıl Cumhuriyet Hatıra Ormanı Kent Ormanı statüsü iptal edilerek; 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesine göre, Bakanlık Makamı'nın 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Olur'ları ile Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

Büyük Hamurpet Gölü, Küçük Hamurpet Gölü, Haçlı Gölü, Kaz (Gaz) Gölü, Bulanık Şorgöl Sazlığı, Sazlıkbaşı (İron) Sazlığı önemli doğa zenginlikleridir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 522 – Muş ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

MUŞ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.385,10	1,20	10.610,59	1,22	9.586,39	1,11	9.692,62	1,12
2) Tarımsal Alanlar	406.766,58	46,88	406.552,13	46,86	455.862,62	52,73	44.9374,7	51,98
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	433.805,73	50,00	433.835,84	50,00	384.725,70	44,50	383.494,08	44,36
4) Sulak Alanlar	2.634,39	0,30	2.634,39	0,30	2.993,33	0,35	3.003,88	0,35
5) Su Yapıları	14.040,15	1,62	13.999,23	1,61	11.403,83	1,32	19.006,56	2,20
TOPLAM	867.631,95	100,00	867.632,18	100,00	864.571,87	100,00	864.571,84	100,00

Muş, Bitlis ve Van illerini kapsayan Çevre Düzeni Planı yapılması çalışmalarına başlanılmıştır. Ancak henüz onaylanmamıştır. 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışması, belirlenen amaç doğrultusunda, planlama bölgesini oluşturan Muş, Bitlis ve Van illerinin bütününde, 2035 yılına yönelik olarak, planlama kararlarını doğrudan ya da dolaylı etkileyecek sorunların saptanması, yasal, doğal ve yapay eşiklerin belirlenmesi, koruma kararlarının ve sektörel gelişme önerilerinin, koruma-kullanma dengesi gözetilerek arazi kullanım kararlarına dönüştürülmesini kapsamaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 523 - Muş ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Muş ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	1	0	2	1	0	0	9
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 524 – Muş ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Muş ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	7	7
Çevre İzni Belgesi	1	4	5
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	1	11	12

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 525 – Muş ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Muş ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	58
Ani (plansız) denetimler	44
Genel Toplam	102

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
32	0,00

Çizelge 526 – Muş ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Muş ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	223.520	0	223.520
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	11	0	11

2016 yılında ilde herhangi bir tesise durdurma kararı verilmemiştir.

50. NEVŞEHİR

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Nevşehir ilinde konutlarda 33.394.240 m³, sanayide ise 1.912.494 m³ doğalgaz kullanılmıştır.

2016 yılında Nevşehir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 527'da verilmektedir.

Çizelge 527 - Nevşehir ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Nevşehir ilinde 8 adet ölçüm yetki belgesi verilen firma vardır ve 2016 yılı içerisinde 32.100 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde kentsel su temini için yüzeysel su kullanılmamaktadır. Nevşehir'de içme suyu belediyeler tarafından açılan yeraltı kuyularından temin edilmektedir. Nevşehir merkez ilçede üç ayrı yerde içme suyu (arsenik) arıtma tesisi faaliyete başlamışlardır.

Çizelge 528 – Nevşehir ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (İlgili Belediyeler, 2016)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X			Fiziksel+ Biyolojik	15.744	0,185	98.100
İlçeler	Avanos	X			Biyolojik	252	0,07	-
	Derinkuyu	X			Fiziksel+ Biyolojik	36	0,05	-
	Ürgüp	X			Biyolojik	360	0,1	-
	Acıgöl		X					
	Gülşehir		X					
	Hacıbektaş			X				
	Kozaklı			X				

İl genelinde sanayi de kullanılan suyun tamamı yeraltı kuyularından temin edilmektedir. Geri dönüşüm suyu kullanılmamaktadır.

İlde kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı ve atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 100'dür.

Nevşehir'de kentsel kanalizasyon sistemi bulunmayan belediye yoktur, atıksu arıtma tesisi çalışan 4 belediye bulunmaktadır. Bunlar Nevşehir, Avanos, Derinkuyu ve Ürgüp'dür. Diğer belediyelere ait tesisler inşaat aşamasındadır.

İlde Acıgöl Organize Sanayi Bölgesi ve Boğaz köyünde bulunan 2014 yılı ortalarında ıslah OSB niteliğine kavuşan sanayi bölgesi bulunmaktadır. Acıgöl OSB'nin atıksu arıtma tesisi için Geçici Faaliyet Belgesi alınmış olup, Çevre İzin süreci devam etmektedir.

3. Atık

Katı atık düzenli depolama tesisi işletme işi 20.01.2015 tarihinde sözleşmeye bağlanmış olup 27.01.2015 tarihi itibarıyla fiilen faaliyete başlamıştır. Bununla birlikte vahşi depolama alanlarının rehabilitasyonu yapılmaya başlanmıştır.

Çizelge 529 – Nevşehir ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Avanos Belediye Başkanlığı'nın izinli deponi alanı bulunmaktadır.

Nevşehir ilinde kayıt altına alınan ambalaj üreticisi 2 işletme ve piyasaya süren 119 işletme vardır. Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan 1 adettir.

Atıkların Karayolunda Taşınmasına İlişkin Tebliğ çerçevesinde; İlde, Tehlikeli Atıkların taşınması ile ilgili 4 adet firmaya "Firma Lisansı" ve bu firmalara ait toplam 17 adet araca "Araç Lisansı" verilmiş olup, bu lisanslar 5 yıl geçerlidir.

2016 yılında Nevşehir'de 10.484.583 kg tehlikeli atık toplanmış olup bu tehlikeli atığın 2.166.051 kg'ı geri kazanıma, 218.342 kg'ı bertarafına gönderilmiş, 8.095.010 kg'ı lisanslı tesis içinde stokta beklemekte ve 5.180 kg'ı da ihraç edilmiştir.

2016 yılında 12.080 kg atık motor yağı, 18.676 kg endüstriyel atık yağ bildirim yapılmıştır. 13.4 ton atık akü, 665 ton atık bitkisel yağ toplanmıştır.

Nevşehir'de tıbbi atıklar Kapadokya İl Özel İdareleri ve Belediyeler Birliği adına özel bir lisanslı firmaya toplatılarak Sulusaray Kasabası İçmece Mevkiinde bulunan lisanslı sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. 2016 yılında Nevşehir'de 202.7 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde korunan alan olarak 1 adet milli park (**Göreme Tarihi Milli Parkı**) bulunmaktadır. 30.10.1986 tarih 86/11135 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Milli Parkın ilanı gerçekleştirilmiştir.

İldeki korunan alan, ülkemizdeki toplam korunan alanın %1,3'ünü oluşturmaktadır. Göreme Tepeleri, Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye) tarafından "Önemli Bitki Alanı (ÖBA)" olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu alan Bern Sözleşmesi kapsamında Tehlike Altındaki Habitatlar arasındaki İran-Anadolu stepleri kapsamındadır.

Tarih öncesinden günümüze insan yerleşimlerinin sürdürüldüğü bu alan, günümüze kadar ulaşan önemli step bitki topluluklarını koruyabilmiş olup, milli park sınırı içinde yaklaşık 650 taksonun varlığı saptanmıştır. Bunlardan 118'i Türkiye'ye özgüdür (endemiktir). Göreme Tepeleri ÖBA'da ülke çapında 23 nadir bitki bulunur.

Milli Park alanına ve yakın çevresi için bölgesel endemik olan iki tür astracantha kırshirica ve astracantha talassea (iki geven türü)'dir. Ayrıca, Allium nevshirense (Nevşehir soğanı) ve Onosma decorticans'ın bilim dünyasına tanıtıldığı ilk tip örnekleri Göreme'den toplanmıştır.

Fotoğraf 35 – Göreme Milli Parkı

Fauna olarak: Memeliler; Kurt (*canis lupus*), Tilki (*Vulpes vulpes*), Su tipi (*Lutra lutra*), Porsuk (*Meles meles*), Sansar (*Martes foina*), Tavşan (*Lepus europaeus*). Kuşlar; Keklik (*Alectoris graeca*), Bildircin (*Coturnix*), Güvercin (*Columba livia*), Doğan (*Falco sp.*). Sürüngenler; Kaplumbağa (*Testudo graeca*), Kertenkele (*Lucertaviridis*). Balıklar; Yayın (*Silurus glanis*), Sazan (*Cyprinus*)'dır.

Ormanlık alan toplamı 10.305 ha olup, ormancılık faaliyetleri düzenli olarak yapılmakta ve her yıl ortalama 500 ha yeni tesis edilip orman varlığı artırılmaktadır.

İlde mevcut çayır ve mera alanı 70.000 ha'dır ilde bulunan çayır ve mera alanları ülke genelinde olduğu gibi 6-7. Sınıf tarım alanı olup verimsiz mera türüdür. İl sınırları içerisinde bulunan doğal sit alanlarına ilişkin bilgiler Çizelge 530'da verilmektedir. İlde tabiat parkı ve tabiat anıtı bulunmamaktadır.

Çizelge 530– Nevşehir ilinde bulunan doğal sit alanları

ADI	ADET	ALAN (m ²)	ORAN
I. DERECE DOĞAL SİT	16	232.498.741,86	64,38
II. DERECE DOĞAL SİT	4	6.237.971,05	1,73
III. DERECE DOĞAL SİT	19	122.397.235,44	33,89
	39	361.133.948,35	100,00

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 531– Nevşehir ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

NEVŞEHİR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.196,15	1,83	11.081,38	1,99	10.918,84	1,99	11.356,07	2,07
2) Tarımsal Alanlar	459.973,26	82,48	459.218,37	82,35	458.791,37	83,67	457.734,19	83,48
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	85.326,99	15,30	85.004,39	15,24	76.275,32	13,91	76.143,97	13,89
4) Sulak Alanlar	359,05	0,06	359,05	0,06	623,04	0,11	623,04	0,11
5) Su Yapıları	1.807,04	0,32	1.999,35	0,36	1.723,50	0,31	2.474,79	0,45
TOPLAM	557.662,49	100,00	557.662,54	100,00	548.332,07	100,00	548.332,06	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 532– Nevşehir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Nevşehir ÇŞİM, 2017).

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	8	1	0	0	0	0	2	11
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	2		1	0	1	0	4

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 533 – Nevşehir ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Nevşehir ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	15	17
Çevre İzni Belgesi	0	23	23
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	1	3
TOPLAM	4	39	43

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 534 – Nevşehir ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Nevşehir ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	84
Ani (plansız) denetimler	179
Genel Toplam	263

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
180	0,00

Çizelge 535– Nevşehir ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Nevşehir ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Anız	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	49.095	0	0	1.176	0	0	261.236	11.619	323.126
Uygulanan Ceza Sayısı	1	0	0	2	0	0	12	1	16

İlde 4 tesise durdurma cezası verilmiştir.

Nevşehir ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 1 adet alt seviye ve 1 adet üst seviye olmak üzere toplam 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

51. NİĞDE

1. Hava Kalitesi

Niğde ilinde 2016 yılında sanayide 6.651.000 m³, konutlarda ise 41.500.000 m³ doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. 2016 yılında Niğde ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 536'de verilmektedir.

Çizelge 536 - Niğde ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	22,59	0	58,51	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10,93	0	70,12	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8,96	0	63,22	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6,1	0	76,55	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	58,90	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4,16	0	73	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4,53	0	54	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4,60	0	90,26	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4,86	0	63,5	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9,03	0	100	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14,29	0	105,30	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	11,38	0	65,03	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Motorlu araçlarla ilgili egzoz emisyon ölçümü yapmak üzere, 8 sabit istasyon ve 1 adet seyyar istasyon olmak üzere toplam 9 adet yetkili egzoz ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlarda 2016 yılında 23.775 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

Niğde ilinde kışın uzun ve sert geçmesi, ısınma amaçlı yakıt tüketiminin fazla olması özellikle ısınma amaçlı yakıt tüketiminden kaynaklanan hava kirliliğine neden olmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Niğde İl Merkezine verilen içme suyunun tamamı yer altı kaynaklarından sağlanmaktadır. Faal durumda 40 adet kuyu bulunmaktadır. İlin merkez ilçesi ve Bor İlçesinde 1'er adet olmak üzere toplam 2 adet arsenik arıtma tesisi mevcuttur.

İlde 29 adet Belediye bulunmaktadır. Niğde Merkez ilçede kanalizasyon sistemi bulunmakta ve 1 adet fiziksel ve biyolojik atıksu arıtma tesisi ile sonlanmaktadır. Hizmet alan nüfus 132.155 kişidir. Niğde Belediyesinin Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi, Bor Belediyesinin, Altunhisar Belediyesinin ve Çukurkuyu Belediyesinin doğal arıtması olup, izinleri mevcuttur. Merkez Aktaş Belediyesi, Gümüşler Belediyesi, Niğde Belediyesiyle protokol yapmış olup, atık suları Niğde Belediyesi Atıksu Arıtma tesisinde bertaraf edilmektedir. Diğer belediyelerin kanalizasyon iş termin planları Niğde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne teslim edilmiştir.

İlin merkez ilçesi sınırları içerisinde bulunan Niğde Organize Sanayi Bölgesine ait 1 adet (Fiziksel-Biyolojik) atıksu arıtma tesisi bulunmakta olup, kapasitesine yönelik gerçekleştirilen artış neticesinde tesis kapasitesi 4.000 ton/gün olmuştur. Yine ilin Bor İlçesi sınırları içerisinde bulunan Bor Karma Organize Sanayi Bölgesine ait 1 adet (Fiziksel-Biyolojik-Kimyasal) atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 537 – Niğde ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Niğde	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Niğde Belediyesi	X			Fiziksel+ Biyolojik	21,6		
	Orhanlı Belediyesi	X			Fiziksel	0,6		
	Dündarlı Belediyesi		X		Fiziksel			
	Edikli Belediyesi		X		Fiziksel			
	Sazlıca Belediyesi		X		Fiziksel			
İlçeler	Bor Belediyesi	X			Fiziksel	10,7		
	Altunhisar Belediyesi	X			Fiziksel	1,2		
	Çukurkuyu Belediyesi	X			Fiziksel	1,44		

Çizelge 538 - Niğde ilinde 2016 Yılı OSB'lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Niğde ÇŞİM, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Niğde OSB	Var	4.000	Fiziksel-Biyolojik		Akkaya Barajı
Bor Karma OSB	Var	1.500	Biyolojik-Fiziksel-Kimyasal		Emen Ovası

3. Atık

Niğde Belediyesi mücavir alanları içerisinde, işletme, mesken, kurumlardan cadde ve sokaklardan günlük yaklaşık 117 ton katı atık toplanmaktadır. Hali hazırda Niğde ili içerisinde çıkan katı atıklar düzenli depolama yöntemi ile şehir merkezine 7 km mesafede bulunan Hıdırlık mevki Katı Atık Düzenli Depolama tesisine taşınmaktadır. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi tamamlanmış olup; 2013 yılı içerisinde faaliyete alınmıştır. Tesis alanında 3 lot kullanıma hazır halde olup, hali hazırda tesis alanında 1. Lot kullanılmaktadır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016'da Niğde ilinde 663.561 kg tehlikeli atık üretilmiştir.

Çizelge 539 – Niğde ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

“Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik” çerçevesinde ildeki atık yağ toplama miktarları 2016 yılı içinde 31,072 ton Atık Motor Yağı ve 14,680 ton Atık Endüstriyel Yağı oluşmuştur.

Niğde Belediyesi Mücavir alanları içerisindeki Hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıkları yönetmelik kapsamında Belediye tarafından belirlenen Hıdırlık Mevkiindeki kum ocağı olarak işletilen alanların dolgusunda kullanılmaktadır. 2016 yılında il genelinde 1.700.000 ton hafriyat toprağı, 6.000 ton inşaat/yıkıntı atığı belediyeler tarafından kayıt altına alınmış olup, hafriyat toprağı dolgu malzemesi olarak kullanılırken inşaat ve yıkıntı atığı ise belediyelerin tespit ettikleri alanlarda depolanmaktadır.

Niğde ilinde 2016 yılında 1.198 kg atık pil, 14,551 ton bitkisel atık yağ, 281,290 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Niğde, Aladağlar ve Bolkarlar gibi biyolojik çeşitlilik yönünden zengin sıradağları içerisinde bulunması nedeniyle flora ve fauna açısından oldukça zengindir. Ulukışla ilçesi sınırları içerisinde bulunan Bolkar Dağları'nın zirvesinde yer alan Karagöl ve Çiniligöl'de yaşayan Toros Kurbağası Türkiye'de endemik olup; sadece bu küçük buzul göllerinde bilinir. Yine Bolkarlar'da yaşayan Yünlü Kayauyuru ve halk arasında "arısıpası" denen küçük bir böcekçil türü Türkiye'de endemik türüdür. Çamardı ilçesi sınırları içerisinde Aladağlar Milli parkı ve Demirkazık Yaban Hayatı Geliştirme sahası bulunmaktadır (KARATAŞ A., KARATAŞ A., SÖZEN M, 2008).

Niğde ilinde toplam 13 adet doğal sit alanı bulunmaktadır. Bu alanlar;

Çizelge 540 - Niğde ilinde bulunan doğal sit alanları

	Doğal Sit Alanları	Doğal Sit Dereceleri	Alan (Hektar)
1	Gümüşler Ören Yeri	I. Derece	5,6
2	Kitreli Uyuz Göleği	III. Derece	Ölçeksiz
3	Aladağlar Milli Parkı	I. Derece	55.064
4	Meydan Yaylası	I. Derece	444
5	Tepe Bağları	III. Derece	130
6	Kayardı Bağları	III. Derece	246
7	Gebere Barajı	II. Derece	70
8	Narlıgöl	I. ve III. Derece	775
9	Nar Vadisi	I. Derece	196
10	Kayırlı Çayırönü Vadisi	I. Derece	14,4
11	Kayırlı Pınarcık Mahallesi Güneyi Peri Bacaları	I. Derece	1
12	Kayırlı Pınarcık Mahallesi Peri Bacaları	II. Derece	0,12
13	Değirmenli Damlatış Mağarası	I. Derece	0,62

Fotoğraf 36 - Tepe Bağlarından Genel Görünüm

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 541 – Niğde ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

NİĞDE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.150,54	1,44	11.467,68	1,63	11.326,23	1,57	12.314,84	1,70
2) Tarımsal Alanlar	321.413,38	45,66	321.576,53	45,69	328.542,46	45,42	328.352,19	45,39
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	371.235,31	52,74	369.679,32	52,52	382.243,24	52,84	381.350,05	52,72
4) Sulak Alanlar	838,67	0,12	838,67	0,12	851,94	0,12	851,94	0,12
5) Su Yapıları	241,83	0,03	317,49	0,05	384,34	0,05	479,19	0,07
TOPLAM	703.879,73	100,00	703.879,69	100,00	723.348,21	100,00	723.348,21	100,00

Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 16.07.2007 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmış olup, bu hükümler doğrultusunda işlemler yürütülmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 542 – Niğde ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Niğde ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	8	3	6	2	0	0	1	20
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	1	1	1	0	4

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 543 – Niğde ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Niğde ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	12	17
Çevre İzni Belgesi	2	23	25
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	1	4
TOPLAM	10	36	46

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 544 - Niğde ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Niğde ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	288
Genel toplam	293

Çizelge 544 - Niğde ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Niğde ÇŞİM, 2017) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	9	9.144,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
2	0,00

Çizelge 545– Niğde ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (İl Müdürlüğü, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	211.656	0	0	2.346.584	0	0	51.952	0	2.610.192
Uygulanan Ceza Sayısı	15	0	0	2	0	0	3	0	20

Niğde ilinde 2016 yılında, 2016 yılında, Geçici Faaliyet Belgesi bulunmadan tesisin faaliyette olması nedeniyle, 1 adet madencilik faaliyetine durdurma kararı verilmiştir.

Niğde’de 2016 yılı itibariyle 2 adet alt seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

52. ORDU

1. Hava Kalitesi

Ordu ilinde 2016 yılında sanayide 2.981.179,95 m³, konutlarda ise 55.666.801,74 m³ doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. 2016 yılında Ordu ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 546'da verilmektedir.

Çizelge 546 - Ordu ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

STADYUM	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	36	0	52	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	25	0	57	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	0	47	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	41	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	0	63	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	54	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

KARŞIYAKA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	PM 2,5	AGS
Ocak	56	0	41	1	971		39		99		138			
Şubat	40	0	46	2	1144		89		191		280			
Mart	43	0	102	6	469		38		152		191			
Nisan	15	0	51	2	380		29		136		165			
Mayıs	5	0	31	0	219		13		73		86			
Haziran	3	0	38	0	271		5		24		28			
Temmuz	4	0	29	0	341		35		72		107			
Ağustos	5	0	35	0	293		63		87		150			
Eylül	6	0	28	0	606		49		106		155			
Ekim	10	0	34	0	1020		65		128		193			
Kasım	26	0	57	2	1208		128		165		293			
Aralık	59	0	56	4	1217		157		159		316			

ÜNNE	SO ₂	AGS	PM10	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	49	0	79	11	68		91		159		34	
Şubat	46	0	119	16	76		101		176		31	
Mart	27	0	118	21	41		59		129		42	
Nisan	15	0	105	18	37		81		118		40	
Mayıs	6	0	65	5	20		52		72		54	
Haziran	4	0	71	7	16		43		59		51	
Temmuz	10	0	69	7	11		59		70		56	
Ağustos	11	0	Veri Yetersiz		13		65		78		47	
Eylül	9	0	Veri Yetersiz		16		81		97		48	
Ekim	12	0			27		108		135		33	
Kasım	25	0	131	8	79		228		307		20	
Aralık	43	0	84	13	89		206		327		24	

Çizelge 546 - Ordu ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

FATSA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	111	1	56	4	41		85		125			
Şubat	85	0	75	5	50		98		148			
Mart	70	0	58	4	29		88		118			
Nisan	30	0	51	2	24		74		98			
Mayıs	11	0	31	0	29		29		58			
Haziran	5	0	31	0	5		11		15			
Temmuz	5	0	26	0	10		36		45			
Ağustos	5	0	32	0	16		41		57			
Eylül	8	0	27	0	12		41		54			
Ekim	20	0	42	0	31		62		93			
Kasım	65	0	63	5	47		90		137			
Aralık	175	8	67	6	58		104		162			

Ordu'da 2016 yılında, 18 sabit ve 1 mobil olmak üzere toplamda 19 adet egzoz gazı emisyon yetki belgesine sahip istasyon bulunmaktadır. Bu sabit istasyonların 10 tanesi Altınordu, 4'ü Fatsa, 3'ü Ünye ve 1'i Gülyalı İlçesinde bulunmaktadır. Mobil egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu, istasyon bulunmayan ilçelerde egzoz gazı emisyon ölçümü yapmaktadır. Bu istasyonlarda 2016 yılında toplamda 63.864 aracın egzoz gazı ölçümü yapılmıştır.

Ordu ilinde hava kalitesi üzerinde etkili olan kaynaklar; sanayi, ısınma ve motorlu araçlardan kaynaklanmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Ordu ilinde belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu 2014 yılında sadece kaynak ve akarsulardan temin edilmiştir. Ordu ilinde 26 içmesuyu arıtım tesisi bulunmakta olup 6'sı 2015 yılında faaliyete başlamıştır.

Çizelge 547 – Ordu ili içme ve kullanma suyu kaynakları (DSİ, 2016)

Proje Aşaması	Kapasite
Fatsa İlçesi Şehir Merkezi İçme Suyu Temini	18,85 hm ³ /yıl

İşletme Aşaması	Kapasite
Ünye İlçesi İçmesuyu Projesi	19,08 hm ³ /yıl
Ordu İçmesuyu Projesi Ordu İli ve Gülyalı İlçesi İçme Suyu Temini	29,00 hm ³ /yıl

Çizelge 548 – Ordu ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Ordu	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü		Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /gün)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)		
		Var	İnşa/plan aşamasında					Yok	
İl Merkezi	Altınordu Durugöl	X			İleri	34.000	30.000	215.000	10 (%85 kuruluk)
	Altınordu Kumbaşı	X			İleri	1.150	600	5.000	0,4
	Altınordu Kökenli	X			Fiziksel+ Biyolojik	190	190	1.000	-
	Ünye Doğu Atıksu	X			Fiziksel+ Biyolojik	8.000	1.605		11
	Ünye Batı Atıksu	X			Fiziksel+ Biyolojik	1.500	6.403		4-5
İlçeler	Fatsa Doğu DDD			X		4.500	19.000	80.000	-
	Fatsa Batı DDD			X		5.000	3.024	65.000	-

Çizelge 549 – Ordu ilindeki 2016 yılı itibariyle OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Ordu OSB	Faaliyette	-	-	-	Ordu Belediyesi Kanalına
Fatsa OSB	Faaliyette	-	-	-	Fatsa Derin Deniz Deşarjı
Ünye OSB	Faaliyette değil	-	-	-	-

Ordu ili dağlık bir bölge olması dolayısıyla iç kesimlerdeki yerleşmelerin çoğunda kanalizasyon hizmeti verilememektedir. Bu yerlerde meskenlere ait fosseptik çukurlar yaptırılarak atıksu uzaklaştırılma işlemi yapılmaktadır. Mevcut arıtmalardan çıkan arıtma çamurları daha çok susuzlaştırılarak toprakta kullanılmaktadır.

3. Atık

Ordu ilinde vahşi depolama yapılmakla birlikte katı atık bertaraf tesislerine ilişkin projeler bulunmaktadır.

Çizelge 550– Ordu ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

2016 yılı itibariyle Ordu ilinde piyasaya süren sayısı 148, tedarikçi 9, ambalaj üretici sayısı ise 4 adettir.

2016 yılında Ordu’da 156.698 kg tehlikeli atık beyanı yapılmıştır.

2016 yılı itibariyle Ordu ilinde 1.894,97 ton atık yağ toplanmıştır. Ordu’da 2016 yılında 2.680 kg atık akü, 192 kg atık pil toplanmıştır.

Ordu ilinde 2016 yılında 42.424 kg Ömrünü Tamamlamış Lastik beyanı yapılmıştır. 2016 yılında toplanan tıbbi atık miktarı 458 ton olarak gerçekleşmiştir. Tıbbi atıklar Ordu ilinde bulunan bir sterilizasyon tesisine gönderilerek bertaraf edilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde Milli Park bulunmamaktadır. Bununla birlikte Ordu ili doğal güzellikleri ve yaşama alanı açısından oldukça güzel bir Karadeniz ilidir. İlde pek çok sit alanı, tabiat parkı, mesire yerleri mevcuttur.

Ulugöl Tabiat Parkı: Ordu ilinin Gökçöy ilçesi sınırları içerisinde Ulugöl Mevkindeki 26,56 ha’lık saha 10/03/2009 tarihinde Ulugöl A tipi Mesire Yeri olarak tescil edilmiş, Mesire yeri daha sonra 07/09/2009 tarihli mülga Çevre ve Orman Bakanı Olurları ile Ulugöl Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Tabiat Parkı Türkiye’nin 36. Tabiat Parkıdır. Alan içerisindeki yapraklı orman Kayın, Kızılağaç, Gürgen ve Akçaağaç türlerinden oluşmaktadır. Yapraklı ormanın sonbahar renklenmesi seyretmeye değerdir. Alt flora sarı ve mor çiçekli orman gülü, yabancı karayemiş, ayı üzümü, alıç, porsuk gibi türlerden meydana gelmektedir. Alan içindeki yaban hayvanları yaban domuzu, sansar, gelincik türleri ile Sazan ve Abant alabalığından meydana gelmektedir.

Çınarsuyu Tabiat Parkı: Ordu ili Ünye ilçesi sınırları içerisinde bulunan 2003 yılında A Tipi Mesire Yeri olarak tescil edilen Çınarsuyu Mesire Yeri, 11/07/2011 tarih ve 903 sayılı mülga Çevre ve Orman Bakanı Olurları ile Çınarsuyu Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

Tabiat Anıtı: Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tespit tescil hakkındaki yönetmelik kapsamında İlde Perşembe ilçesi Efirli Köyü Tepe Mahallesi Camii önünde bulunan İhlamur ağacı ile ilin Çatalpınar ilçesi Orta köy Tikenoğlu Mahallesi Ortaköy mezarlığında bulunan İhlamur ağacı tabiat anıtı olarak tescil edilmiştir.

Fotoğraf 37 - Ulugöl Tabiat Parkı (Orman ve Su XI. Şube Müdürlüğü, 2014)

Tabiatı Koruma Alanları: Perşembe ilçesi sınırları içerisinde Hoynat Adası olarak bilinen ada tepeli küçük karabatağın yaşam alanı olduğundan tabiat koruma sahası olarak teklif yapılmış, inceleme aşamasındadır.

Gaga Gölü Doğal Sit Alanı: Fatsa ilçesi, Örencik ve Yassıtaş Köyleri arasındaki Gaga Gölü, Fatsa-Aybastı yolunun yaklaşık 10. kilometresinde yolun hemen kenarında yer almaktadır. Yaklaşık 150-200 yıllık olan göl içerisinde sazan balığı başta olmak üzere değişik cins balıklar yetişmektedir. 1999 yılında göl ve çevresine ait yaklaşık 21,5 ha lık alan 1. Derece, 125,1 ha lık alan 3. Derece olmak üzere toplam yaklaşık 146,6 ha alan Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Fotoğraf 38 - Gaga Gölü Doğal Sit Alanı (Samsun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, 2014)

Kurul Kayalıkları Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili merkezine 13 km mesafedeki Bayadı köyü sınırlarında bulunan sivri bir kaya üzerine kurulmuş antik bir yerleşme alanıdır. Arkeolojik olarak önem arz etmektedir. Yapılan çalışmalarda 2 metre kalınlığında duvar ortaya çıkarılmış, kurul kayalıklarının aslında kale olduğu düşünülmektedir. Bu alanda dehliz kazısı yapılmış 250 –300 adet merdiven gün ışığına çıkarılmıştır. Kaya üzerinde piknik alanları mevcuttur. Kazı esnasında bulunan pişmiş topraktan çatı kiremitleri duvar örgüsü seramik parçaları incelenmiş MÖ. V ve IV. yüzyılda yerleşme yapıldığı tespit edilmiştir. Yaklaşık 448,95 ha'lık alan Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır.

Yason Burnu Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili, Perşembe ilçesi, Çaytepe Köyü, Yason mevkiinde yer alan Yason Burnu yarımadası, kuzeye doğru uzanan eski bir yerleşim alanıdır. 1. Derece Arkeolojik ve 2. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Boğaziçi Köyü Mağarası Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili, Perşembe ilçesi, Boğaziçi Köyü, Kayaazgı Mevkiinde yer alan mağara 3x5 m'lik bir açıklıktan girildikten sonra yaklaşık 250x300 m²

geniş bir alan ve tavanda oluşum halinde sarkıtlar mevcuttur. 2001 yılında 2. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Gençağa Kalesi Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili, İkizce ilçesi, Ağcakale Köyü sınırları içerisinde bulunan kale, doğal kayalıklar üzerinde iki bölüm halinde yapılmıştır. Yüksekliği ve konumu itibarıyla İkizce, Ünye ve Terme ilçelerini görebilecek konumdadır. 1998 yılında 1. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Yazkonağı Mağarası: Ordu ili, Ünye ilçesi, Yazkonağı Köyü sınırları içerisinde bulunan Yazkonağı Mağarası korunması gerekli taşınmaz tabiat varlığı olarak 2005 yılında tescil edilmiştir

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 551 – Ordu ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ORDU	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.250,22	0,73	6.194,29	1,06	6.876,28	1,17	7.194,96	1,23
2) Tarımsal Alanlar	285.879,58	48,80	283.897,57	48,46	321.003,07	54,77	320.438,1	54,67
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	294.012,06	50,19	294.055,54	50,19	256.809,53	43,82	256.758,33	43,81
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	1.693,23	0,29	1.687,7	0,29	1.414,34	0,24	1.711,85	0,29
TOPLAM	585.835,09	100,00	585.835,1	100,00	586.103,22	100,00	586.103,24	100,00

Ordu ilinin de içerisinde yer aldığı Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca 24.06.2011 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

İl genelinde özellikle turizm ve tarım sektörlerinin kalkındırılması ve geliştirilmesi öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. Çevre Düzeni Planı plan kararları ile Ordu ilini bölgenin kültür ve turizm merkezi haline getirmek, mevcut hammaddelere ve yenilikçi sektörler için sanayi gelişimini desteklemek, ulaşım ve altyapı olanaklarını artırmak, orman ve özel ürün tarım arazisi (fındık) olarak tahsisli alanların sürdürülebilirliğini sağlamak, kırsalda hayvancılık ve tarım sektörünü kalkındırmak hedeflenmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 552 – Ordu ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ordu ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	27	1	2	2	5	1	2	40
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	0	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 553 – Ordu ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Ordu ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	12	12
Çevre İzni Belgesi	2	18	20
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	3	30	33

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 554 – Ordu ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ordu ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	118
Ani (plansız) denetimler	388
Genel toplam	506

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
207	31.564,00

Çizelge 555 – Ordu ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ordu ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	50.512	49095	49.095	0	81.816	218.900	25.122,8	474.540,8
Uygulanan Ceza Sayısı	0	3	1	1	0	2	12	5	24

2016 yılı içerisinde bir tane Geri Dönüşüm Tesisi, bir tane de Yapı Kimyasalları Üretim Tesisi olmak üzere iki işletmeye mevzuata aykırı çalışmaları gerekçesi ile durdurma kararı uygulanmıştır.

53. RİZE

1. Hava Kalitesi

Rize ilinde konutlarda 30.207.277 Sm³, sanayide de 6.442.542 Sm³ doğal gaz 2016 yılında kullanılmıştır. 2016 yılında Rize ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 556'da verilmektedir.

Çizelge 556- Rize ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	2	0	39	2	-	-	12	0	30	0	24	0	37	0
Mart	2	0	38	3	-	-	7	0	29	0	19	0	51	0
Nisan	1	0	33	1	-	-	5	0	34	0	23	0	37	0
Mayıs	2	0	20	0	-	-	2	0	18	0	11	0	56	0
Haziran	1	0	23	0	-	-	2	0	11	0	8	0	59	0
Temmuz	1	0	22	0	-	-	1	0	6	0	7	0	64	0
Ağustos	1	0	23	0	-	-	1	0	5	0	6	0	49	0
Eylül	2	0	15	0	-	-	1	0	5	0	7	0	60	0
Ekim	2	0	17	0	-	-	2	0	7	0	9	0	49	0
Kasım	3	0	30	0	-	-	6	0	11	0	17	0	39	0
Aralık	5	0	16	0	-	-	3	0	10	0	13	0	48	0

İlde 2016 yılı itibarıyla egzoz emisyon ölçümü yaptıran araç sayısı da 37.252'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Rize içme suyu arıtma tesisine ham su, Poşut Deresi ve İlica Deresi üzerinde yapılmış olan su alma yapılarından (regülatör) temin edilmektedir. Poşut ve İlica derelerinin suyu, su alma yapılarının bulunduğu yerde tortusuz ve kokusuz durumdadır. Her iki derenin drenaj havzası içinde herhangi bir yerleşim yeri, sanayi ve endüstriyel kuruluş bulunmadığından, bu alan içinde önemli bir yapay kirlenme söz konusu değildir. Rize'de içme suyu amaçlı baraj bulunmamaktadır.

Rize il merkezi ve civar yerleşimlere Okta ve Karasu Derelerinden 6,31 hm³/yıl ilave içme, kullanma suyu temin edilmesi amacı ile gerekli olan içmesuyu tesisleri inşa edilecek ve Rize Merkez içmesuyu İsale Hattı İnşaatı için 29,2 km boru temin edilecektir.

Çizelge 557 – Rize ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok							
İl Merkezi	İslampaşa	X				0,883	X	111.212		
	Fener	X				0,231	X	111.212		
İlçeler	Fındıklı	X								
	Ardeşen		X	X						
	Pazar	X			Fiziksel + Biyolojik	12.408 m ³ /gün	0,051	X	17.000	Atık Çamur oluşmamaktadır. 2022 Proje verilerine Göre; K.ızgara :0,02 m ³ /gün İ.ızgara:0,19 m ³ /gün Kum tutucu:0,77m ³ /gün Katı atık oluşmaktadır.
	Hemşin		X	X					1.250	
	Çamlıhemşin		X	X						

Çizelge 557 – Rize ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok							
İlçeler	Çayeli	X			Fiziksel + Biyolojik	11.230	0,051	X	21.000	Oluşmamaktadır
	Güneysu			X						
	Derepazarı			X						
	İyidere			X						
	Kalkandere		X	X						
	İkizdere			X						

3. Atık

2014 yılı TÜİK verilerine göre Rize ilinde kişi başına düşen ortalama atık miktarı 0,97 kg/kişi-gün olarak belirlenmiştir. Toplanan belediye atık miktarı ise 78.516 ton/yıl olarak belirlenmiştir.

Çizelge 558 – Rize ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

Rize ilinde 2 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ve ayırma tesisi bulunmaktadır. Rize ilinde 2016 yılında 740.097 kg tehlikeli atık toplanmış, bunun 333.122 kg'ı geri kazanılmış, 401.444 kg'ı bertaraf edilmiş ve 5.531 kg'ı da lisanslı firmada stokta. Yine aynı dönemde 193,194 ton atık madeni yağ geri kazanılmış, 4,910 ton atık madeni yağ lisanslı firmada stokta. "Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında lokantalar, iş yerleri ve sanayi tesislerinden 13,895 ton ton atık bitkisel yağ toplanmıştır. İlde 2016 yılında 6,750 ton akümülatör toplanmıştır.

İlde "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında tıbbi atık üreten sağlık kuruluşları tarafından üretilen tıbbi atıklar lisanslı araçlarla toplanarak Trabzon ilinde bulunan sterilizasyon ünitesinde sterilize edildikten sonra düzenli depo sahasında bertaraf edilmektedir. Rize ilinde 2016 yılında 372,200 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kaçkar Dağları Milli Parkı: İl sınırları içerisinde 1994 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Kaçkar Dağları, Milli Park olarak ilan edilmiştir. Milli Parkın toplam alanı 51.550 ha'dır. Rize iline 68 km Çamlıhemşin ilçe merkezine 18 km uzaklıktadır. Genel alanın %35'i (18.013 ha) Ormanlık alandır.

Kaçkar Dağlarını; batıdan Fırtına Deresi, kuzeyden ve doğudan Hemşin Deresi çevreler ve bu vadilerin zengin bir flora ve fauna yapısına sahiptir. Bitkilerde 54'ü endemik olmak üzere 756 takson, omurgasız hayvanlarda 6'sı endemik olmak üzere 149 takson, omurgalı hayvanlarda ise 178 taksonu içerdiği belirlenmiştir. Türkiye'de Rhodendron'ların 3.000 metreye ulaştığı tek yer burasıdır.

Rize ilinin doğal sit alanları:

1. İkizdere Vadisi: İkizdere Vadisi, Rize İli, İkizdere İlçesinde Salar Deresi, Sarpinovit Deresi, Çalçarak Deresi, Kuryatak Deresi ve Cimil Deresinin içinde bulunduğu İkizdere Vadisi; Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 22.10.2010 tarih ve 3019 sayılı kararı ile İkizdere Vadisinin I, II. Ve III. Derece doğal sit alanı ilan edilmesine karar verildi. Trabzon Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 22/05/2012 tarih ve 43 sayılı kararı ile 3019 sayılı kararın hukuki geçerliliğini koruduğuna karar verilmiştir.

2. Çamlıhemşin İlçesi Fırtına ve Hala Derelerinin Bulunduğu Alan: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 19/05/1998 gün ve 3148 sayılı kararıyla doğal sit ilan edilmiştir. 1/25.000 ölçekli haritada sınırları belirlenen bölümlerin I, II, III. Derece doğal sit, Zilkale ve Kale-i Bala çevresinin I. derece arkeolojik sit, ilan edilmesine karar verilmiştir. Kurulun 18/02/2010 tarih ve 2529

sayılı kararı ile düzenleme yapılarak sayısal koordinat değerleri onaylanan sit sınırları yeniden belirlenmiştir.

3. Çamlıhemşin İlçesi Kaplıca Köyü Ayder Mevkii: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 31.10.1991 gün ve 1185 sayılı kararıyla doğal sit olarak belirlenmiş, kurulun 27.06.1992 tarih ve 1404 sayılı kararı ile doğal sit alanının sınırları ve dereceleri belirlenmiştir. Yine Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 23.03.1998 tarih ve 3062 sayılı kararı ile Koruma Amaçlı İmar Planı ve yapılanma koşulları düzeltilerek onaylanmıştır.

4. Fındıklı İlçesi Aksu Mahallesi: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 28/07/2002 gün ve 4515 sayılı kararı ile sahil şeridinde yerinde yapılan inceleme sonucu Doğu Karadeniz Yöresinde ender rastlanan bir kumsal alanın varlığı saptandığından devlet karayolunun Hopa istikametine doğru jandarma bölük komutanlığı binasından Aksu ilköğretim Okuluna kadar olan kesimin sit alanı ilan edilmesine prensipte uygun olduğuna karar verilmiştir. Yine Kurulun 03/05/2003 gün ve 4723 sayılı kararı ile sit sınırları ve dereceleri (III. Derece) belirlenmiştir. Trabzon Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 08/08/2012 gün ve 75 sayılı kararı ile sit alanı ilan edilme nedenleri ortadan kalktığından, "Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik" doğrultusunda idari işlemler yapıldıktan sonra Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmasının gündeme alınacağına karar verilmiştir.

5. Fındıklı İlçesi Çağlayan Köyü Abuçağlayan Vadisi: Dere yataklarının doğal yapısı, bitki örtüsü çeşitliliği ve ilginç peyzaj bütünlüğünün çıkardığı doğal yapının korunabilmesi için Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 15/11/2008 gün ve 1852 sayılı kararı ile 1.derece doğal sit alanı ilan edilmiştir.

6. Fındıklı İlçesi Arılı Vadisi: Bitki örtüsü çeşitliliği ve ilginç peyzaj bütünlüğünün çıkardığı doğal yapı ve özgün ahşap ağırlıklı yayla evlerinin ortaya çıkardığı doğal ve kültürel değerlerin korunabilmesi için, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 18/02/2010 gün ve 2536 sayılı kararı ile 1. ve 3. derece doğal sit alanı ilan edilmiştir.

7. Merkez İlçe Kırklartepe Köyü Ayana Tepesi: Tepe üzerinde bulunan kutsal su ve orman olan çevresi-12.12.1982 tarih ve 4016 sayılı kararı ile ilan edilmiş, ancak alanın sınırları pafta üzerinde tescil edilmemiştir.

Fotoğraf 39 - Rize-Çamlıhemşin Tar Deresi (Bulut) Şelalesi

Rize ilinin Tabiat Varlıkları

1. Tunca Vadisi Tabiat Parkı: Ardeşen ilçesi sınırları içerisinde kalan toplam 4.082 ha büyüklüğe sahip saha, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Bakanlık Makamınının 11.07.2013 tarih ve 1516 sayılı Olur'ları ile "Tunca Vadisi Tabiat Parkı" ilan edilmiştir.

2. Rize Çamlıhemşin-Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: İlin Çamlıhemşin ilçesi sınırları içerisinde bulunan toplam 4.273 ha'lık saha, 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı karar ile "Rize Çamlıhemşin-Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak tescil edilmiş; 16.10.2005 tarih ve 25968 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Alanın yönetiminden Orman ve Su İşleri Bakanlığı Rize Şube Müdürlüğü Sorumludur.

3. İspir Verçenik Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Toplam alanı 63.130 ha olan İspir Verçenik Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı karar ile tescil edilmiş ve karar 16.10.2005 tarih ve 25968 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Alanın yönetiminde Orman ve Su İşleri Bakanlığı Erzurum Şube Müdürlüğü sorumludur. Bu sahanın 1.222,9 ha'lık kısmı Rize il sınırları içerisinde yer almaktadır.

5. Arazi Kullanımı**Çizelge 559– Rize ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)**

RİZE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.205,21	0,31	1.767,2	0,45	1.735,07	0,45	1.735,07	0,45
2) Tarımsal Alanlar	75.773,34	19,25	75.382,02	19,16	79.409,23	20,72	79.422,02	20,72
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	313.654,36	79,70	313.657,51	79,70	300.060,14	78,29	300.047,34	78,28
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	2.899,60	0,74	2.725,81	0,69	2.075,17	0,54	2.075,17	0,54
TOPLAM	393.532,51	100,00	393.532,54	100,00	383.279,61	100,00	383.279,6	100,00

Rize'nin de içinde bulunduğu "Ordu, Trabzon, Rize, Giresun, Gümüşhane, Artvin Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca 24.06.2011 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri**Çizelge 560 - Rize ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Rize ÇŞİM, 2017)**

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Su	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	7	1	1	0	0	0	4	2	15
ÇED Gereklidir	3	0	0	0	0	0	0	0	3
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	1	0	0	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 561 - Rize ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Rize ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	21	21
Çevre İzni Belgesi	0	35	35
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	56	56

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 562– Rize ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Rize ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	387
Genel toplam	392

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
47	0,00

Çizelge 563 – Rize ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Rize ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	208.647	208.590	0	196.576	0	8.178	118.028	36.801	776.820
Uygulanan Ceza Sayısı	5	14	0	3	0	1	7	3	33

Rize’de 2016 yılı itibariyle 1 adet alt seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

54. SAKARYA

1. Hava Kalitesi

Sakarya'da 2016'da konutlarda 161.112.967,07 m³, sanayide de 243.288.909,42 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Sakarya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 564'de verilmektedir.

Çizelge 564 - Sakarya ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

	SO ₂ (µg/m ³)		PM ₁₀ (µg/m ³)			PM _{2,5} (µg/m ³)	NO ₂ (µg/m ³)		CO (µg/m ³)	
	Sakarya	Ozanlar	Sakarya	AGS	Merkez	AGS	Ozanlar	Merkez	Ozanlar	Merkez
Ocak	25	45	71	10	50	3	44	32	41	1
Şubat	26	43	160	12	71	9	38	27	34	713
Mart	23	23	86	17	70	11	36	38	34	1.367
Nisan	27	22	76	10	64	5	26	38	34	1.499
Mayıs	4	10	47	2	49	2	19	33	31	1.284
Haziran	3	12	33	0	45	0	14	28	23	464
Temmuz	2	26	37	0	38	0	14	25	17	426
Ağustos	3	21	52	0	45	0	17	37	22	440
Eylül	4	11	52	0	48	0	22	71	33	706
Ekim	8	5	52	1	68	7	38	70	32	1.195
Kasım	21	21	78	15	110	16	61	48	38	2.425
Aralık	28	23	62	8	91	16	68	40	42	2.193

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde bulunan 16 adet belediye, içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilmektedir. Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde hizmet verilen bölgelere içme suyu kaynağı olarak akarsu, göl-gölet, sondajlar kullanılmaktadır. İlde en önemli içme ve kullanma su kaynağı Sapanca Gölüdür. Sapanca Gölü, Marmara Bölgesinin doğu kesiminde, Adapazarı ovasını İzmit körfezi oluğuna birleştiren uzun bir çukurun doğu yarısında yer alan tatlı su gölüdür. Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırlarında bulunan ve hali hazırda işletilmeye devam eden toplam 10 adet içmesuyu arıtma tesisi vardır. Adapazarı, Serdivan, Erenler, Ferizli, Söğütlü, Kaynarca ve Arifiye ilçelerimizin merkezleri ve bazı köy yerleri Sapanca Gölünden çekilerek Hızırilyas İçmesuyu Arıtma Tesislerinde arıtılan su ile beslenmektedir.

Çizelge 565 – Sakarya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisleri Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisleri Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Adapazarı	X			Fiziksel + Biyolojik	198.800	0.922	534.414	71,57
İlçeler	Akyazı	X			Fiziksel + Biyolojik	13.970	0.158	30.415	6,24
	Hendek	X			Fiziksel + Biyolojik	12.970	0.126	43.669	7,67
	Karasu	X			Fiziksel + Biyolojik + İleri	9.491		99.981	
	Geyve	X			Fiziksel + Biyolojik	7.459		47.000	
	Kocaeli		X						

Kentsel kanalizasyon sistemi Adapazarı, Serdivan, Arifiye, Erenler, Akyazı ve Hendek ilçeleri atıksuları kanalizasyon sistemi ile Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi, Akyazı ve Hendek Atıksu Arıtma Tesislerine gelmektedir. Arıtma tesisi hizmeti Sakarya Büyükşehir Belediyesine bağlı Adapazarı, Akyazı ve Hendek Belediyeleri olmak üzere toplamda üç belediye tarafından verilmektedir. Atıksu arıtma tesisi hizmeti verilen nüfus yıllık ortalama 31.781 kişi artmaktadır. Atıksu arıtma tesisi hizmeti verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 75'dir.

İlde 3 adet faal, 3 adet inşaat aşamasında ve 1 adet ihtisas olmak üzere toplam 7 adet OSB bulunmaktadır. OSB'lerin kendilerine ait atıksu arıtma tesisleri bulunmamaktadır. OSB'lerdeki işletmeler ön arıtmadan geçirdikleri atıksuları deşarj standartlarına uygun hale getirdikten sonra Belediyeye ait atıksu arıtma tesislerine atıksu kanalları vasıtasıyla iletmektedir.

3. Atık

Sakarya Büyükşehir belediyesi katı atık düzenli depolama sahası 23 Ocak 2009 tarihinden beri hizmet vermektedir. Tesis ilgili mevzuatlar çerçevesinde çağın gerekliliklerine uygun olarak işletilmektedir. Sakarya İline bağlı ilçelerde toplanan katı atıkların düzenli depolama sahasına kabulü yapılarak bertarafı sağlanmaktadır. Saha özel sektör eliyle işletilmektedir. 2016 yılında 248.299 ton/gün atık depolanmıştır. Ayrıca Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi ile Entegre olarak çalışacak ön işlem tesisi kurulması planlanmaktadır.

Çizelge 566 – Sakarya ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	57

2016 yılı itibariyle Sakarya'da, atık ambalaj sistemine kayıtlı olan ambalaj üreticisi 32, piyasaya süren 240, tedarikçi 31, ambalaj atığı toplama, ayırma ve geri dönüşüm GFB/Lisanslı firma sayısı 57'dir.

Sakarya'da 2016'da, TABS'a 29.537.835 kg tehlikeli atık beyan edilmiştir. Bu tehlikeli atığın 23.650.089 kg'ı geri kazanılmış, 5.584.630 kg'ı bertaraf edilmiş, 162.171 kg'ı yetkili firmada stokta bulunmakta ve 134.945 kg'ı da ihraç edilmiştir.

"Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında ilde geri kazanım lisansına sahip 1 adet tesis bulunmaktadır. 2016 yılında Sakarya'da, toplanan atık yağın 199,9 tonu geri kazanılmıştır. 2016 yılında ilde 233.236 kg atık motor yağı, 696.860 kg atık sanayi yağı toplanmıştır.

"Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında Sakarya'da 1 adet tıbbi atık bertaraf tesisi bulunmaktadır. Tesis, belediye adına civar illerden de toplanan tıbbi atıkları toplayarak bu tesise getirmekte ve sterilize ederek bertaraf etmektedir. Tesis 6 ayda bir akredite laboratuvar tarafından numune alınarak test edilmektedir. 2016 yılı içerisinde Sakarya'da 921,39 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırlarında bitkisel atık yağ toplayıcıları tarafından, 2016 yılında bitkisel atık yağların toplanması konusunda toplanan bitkisel atık yağ miktarı da 52 ton 'dur.

Karaman, Akyazı ve Hendek Atıksu Arıtma Tesislerinde oluşan arıtma çamurları Sakarya Büyükşehir Belediyesi Katı Atık Depolama Sahasına gönderilmektedir.

2016 yılında Sakarya'da 158,338 ton atık akü, 143 kg atık pil toplanmıştır.

Sakarya'da 2016'te 249,58 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanılmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Sakarya İli, iklimin, toprak yapısının kendisine sunduğu üstün avantajlar nedeniyle çok zengin floraya sahiptir. İlin zengin florası içinde, geniş yapraklı ağaçlardan; Meşe, kayın, gürgen, kestane, kızılğaç, kavak, dişbudak, ıhlamur, huş, akçaağaç ve çınar, iğne yapraklı ağaçlardan; sarıçam, kızılçam, karaçam, fıstık çamı, köknar, ladin, sedir, ardıç, servi türleri ile onlarca değişik süs bitkisi bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde milli parklar ve tabiatı koruma alanları bulunmamaktadır. İl sınırları içerisinde 3 Tabiat Parkı, 3 Tabiat Anıtı bulunmaktadır.

İl Ormanı Tabiat Parkı; Adapazarı - Sapanca karayolu üzerinde Adapazarı'na 12 km mesafede 103 ha alana sahiptir.

Fotoğraf 40 - İl Ormanı Tabiat Parkı

Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı; Adapazarı'nın kuzeyinde, Karasu yolu kenarında Adapazarı'na 10 km mesafede 231 ha alana sahiptir.

Fotoğraf 41 - Poyrazlar Tabiat Parkı

Kuzuluk Tabiat Parkı; Adapazarı-Akyazı-Mudurnu yolu üzerinde, Akyazı'ya 8 km, Adapazarı'na 34 km uzaklıktadır. 11,85 ha alana sahiptir.

Fotoğraf 42 - Kuzuluk Tabiat Parkı

1. **Ulumeşe Tabiat Anıtı;** Sakarya'nın Hendek ilçesi Çayırbaşı Köyü sınırları içerisinde bulunan "Meşe Anıt Ağacı" 400-450 yaşında olup, 25 m boyunda, 2 m çapındadır. 7 m çevre genişliğine ve 2.500 m² alan kaplama özelliğine sahiptir.

Fotoğraf 43- Ulumeşe Tabiat Anıtı

2. **Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı;** Sakarya ili Geyve ilçesi Maksudiye Köyü sınırları içinde bulunan 4 hektar büyüklüğündeki Doğançay Şelalesi tabii-kültürel kaynak değerleri ve rekreasyon potansiyeli sebebiyle Bakanlık Makamının 13.05.2013 tarih ve 1030 sayılı Olur'ları ile "Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı" olarak ilan edilmiştir. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı Sakarya İl Merkezine 25 km, Sakarya-Bilecik karayoluna 10 km mesafededir.

Fotoğraf 44 - Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı

3. **Karagöl Yaylası Sarıçam Tabiat Anıtı:** Sakarya ili, Taraklı ilçesi, Karagöl Yaylası mevkiinde bulunan sarıçam ağacının (*Pinussylvestris*) sıra dışı gelişim göstermiş olması sebebiyle Bakanlık Makamının 16/12/2015 Tarih ve 1793 sayılı OLUR 'u ile "tabiat anıtı" olarak tescil edilmiştir. Sarıçam ağacı 200 yaşlarında, 17 metre boy, 1,5 metre çap ve 4,5 metre çevre genişliğine sahiptir.

Fotoğraf 45 - Karagöl Yaylası Sarıçam Tabiat Anıtı

İl sınırları içerisinde tek Yaban Hayatı Geliştirme sahası Acarlar Gölü Longoz Ormanıdır. Su menekşesi (*Hottonia palustris*) sadece ülkemizde Acarlar Gölü'nde bulunmaktadır. Ayrıca göl lalesi (*Leucojum aestivum*) ve benzer birkaç nadir tür de Acarlar Gölü'nde yer almaktadır.

Acarlar Gölü aynı zamanda sulak alandır. Sulak Alan Yönetim Planı 2009 yılında onaylanmıştır. Diğer Sulak Alanlardan bazıları; Sakarya Nehri, Mudurnu Çayı, Sapanca Gölü, Poyrazlar Gölü, Akgöl, Küçük Akgöl ve Küçükboğaz Gölüdür.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 567 – Sakarya ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

SAKARYA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	8.192,99	1,70	11.838,51	2,46	13.272,65	2,75	14.341,67	2,97
2) Tarımsal Alanlar	215.184,36	44,70	213.134,26	44,27	267.457,37	55,47	266.595,88	55,29
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	251.134,95	52,17	249.461,73	51,82	195.247,92	40,49	194.998,07	40,44
4) Sulak Alanlar	207,35	0,04	163,64	0,03	598,27	0,12	589,7	0,12
5) Su Yapıları	6.698,47	1,39	6.820,11	1,42	5.630,37	1,17	5.681,92	1,18
TOPLAM	481.418,12	100,00	481.418,25	100,00	482.206,58	100,00	482.207,24	100,00

Sakarya ilinin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı hazırlanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 568 – Sakarya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Sakarya ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	5	6	4	1	0	2	28
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	1	0	1	2	1	0	0	5

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 569 – Sakarya ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Sakarya ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	39	44
Çevre İzni Belgesi	13	63	66
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	7	8	15
TOPLAM	25	110	125

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 570 – Sakarya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Sakarya ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	50
Ani (plansız) denetimler	951
Genel toplam	1.001

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

Çizelge 570 – Sakarya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Sakarya ÇŞİM, 2017) (devam)

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
222	0,00

Çizelge 571– Sakarya ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Sakarya ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	439.261	1.602.719	0	1.263.654	0	0	230.366	61.323	3.597.323
Uygulanan Ceza Sayısı	9	21	0	12	0	0	11	7	60

İlde 12 adet işletmeye faaliyet durdurma yaptırımı uygulanmıştır. 12 adet faaliyet durdurma kararının 3 adedi atıksu, 4 adedi hava, 1 adedi diğer ve 4 adedi ÇED Yönetmeliğine aykırı davranmaktan uygulanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Sakarya ilinde 1 adet alt seviye, 3 adet te üst seviye olmak üzere toplam 4 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

55. SAMSUN

1. Hava Kalitesi

İl Büyükşehir Belediyesi sınırları dâhilinde doğal gaz kullanımı 29.10.2005 tarihi itibarıyla sağlanmış olup 2016 yılı içinde ısınma amacıyla 213.727.977 m³, sanayi amaçlı ise 852.856.117 m³ doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir.

Samsun ilinde 6 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. İstasyonlarda PM₁₀, SO₂, NO, NO₂, NO_x ve CO ölçümleri yapılmaktadır. 2016 yılında Samsun ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 572’de verilmektedir.

Çizelge 572 - Samsun ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

SAMSUN İLKADIM HASTANE	SO ₂	AGS	PM10	AGS
Ocak	11	-	59	5
Şubat	5	-	77	10
Mart	3	-	79	15
Nisan	3	-	74	8
Mayıs	1	-	53	3
Haziran	1	-	57	1
Temmuz	4	-	53	3
Ağustos	3	-	56	1
Eylül	4	-	50	-
Ekim	5	-	60	10
Kasım	10	-	82	17
Aralık	12	-	68	7

SAMSUN TEKKEKÖY	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	NO ₂
Ocak	14	-	33	-	502	23
Şubat	123	3	49	7	400	21
Mart	71	3	72	12	505	24
Nisan	11	-	84	13	434	21
Mayıs	6	-	50	4	373	17
Haziran	3	-	60	4	390	13
Temmuz	18	-	61	3	463	9
Ağustos	11	-	42	-	621	11
Eylül	16	-	31	-	653	17
Ekim	11	-	46	2	621	22
Kasım	14	-	79	12	1521	25
Aralık	11	-	37	-	1056	26

SAMSUN CANIK	SO ₂	AGS	PM10	AGS	NO ₂
Ocak	39	-	47	4	52
Şubat	37	-	69	8	73
Mart	25	-	84	17	94
Nisan	18	-	77	9	88
Mayıs	4	-	43	2	45
Haziran	6	-	41	-	33
Temmuz	10	-	36	-	44
Ağustos	10	-	41	-	46
Eylül	13	-	40	-	41
Ekim	17	-	45	-	47
Kasım	34	-	73	14	62
Aralık	46	-	55	7	52

Çizelge 572 - Samsun ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

SAMSUN ATAKUM	SO ₂	AGS	PM10	AGS	NO ₂
Ocak	30	-	19	-	24
Şubat	27	-	39	-	-
Mart	13	-	48	1	36
Nisan	8	-	51	4	43
Mayıs	7	-	36	2	27
Haziran	10	-	41	-	11
Temmuz	13	-	37	1	32
Ağustos	9	-	38	-	23
Eylül	7	-	35	-	45
Ekim	5	-	34	-	80
Kasım	9	-	48	1	47
Aralık	16	-	37	1	49

SAMSUN BAFRA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	NO ₂
Ocak	39	-	38	2	64
Şubat	29	-	54	4	63
Mart	18	-	72	7	60
Nisan	10	-	65	8	48
Mayıs	9	-	44	2	22
Haziran	3	-	46	-	19
Temmuz	13	-	44	1	57
Ağustos	12	-	53	-	55
Eylül	9	-	45	-	48
Ekim	10	-	57	4	53
Kasım	26	-	72	12	69
Aralık	29	-	55	4	81

SAMSUN YÜZÜNCÜ YIL	PM10	AGS	CO	NO ₂
Ocak	56	4	1284	170
Şubat	72	11	1241	175
Mart	80	11	1242	216
Nisan	78	12	947	75
Mayıs	50	3	553	57
Haziran	48	-	484	56
Temmuz	46	-	543	64
Ağustos	58	-	675	122
Eylül	55	1	628	114
Ekim	57	2	769	118
Kasım	86	17	1197	151
Aralık	84	11	1393	156

2016 yılında toplam 22 adet emisyon ölçüm yetki belgesi bulunan işletme bulunmakta olup; 2016 yılında toplamda 133.700 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 29.675 egzoz emisyon ruhsatı verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Samsun ili içme suyu arıtma tesislerine su, 13.346 metre mesafede bulunan Çakmak Barajından gelmekte olup, tesis kapasitesi 200 bin m³/gün ve ortalama kullanım 150 bin ton/gün'dür. Büyükşehir sınırları içerisinde içme suyu bu kaynaktan sağlanmaktadır. Barajdan gelen su Samsun Belediyesi arıtma tesislerinde arıtmadan geçirilerek şehre verilmektedir.

Çizelge 573 – Samsun ili içme suyu potansiyeli

Sıra No	Planlaması Tamamlanan Projeler	Fayda (hm ³ /yıl)
1	Samsun Terme Projesi Terme, Salıpaزاری, Ayvacık ve Çarşamba İçme Suyu Temini	25,74
2	Samsun Alaçam Taşkelik Barajı	2,50
3	Samsun Vezirköprü Kapakleşme Barajı	1,82

Sıra No	İnşa Halindeki Projeler	Fayda (hm ³ /yıl)
1	Samsun Bafra ve 19 Mayıs İlçeleri İçme Suyu Temini	22,27

İşletme Aşaması		
Vezirköprü Duruçay Göleti	1,89	hm ³ /yıl
Havza Hacidede (Ballıkaya) Göleti	0,57	hm ³ /yıl
Ladik-Derinöz Projesi	3,80	hm ³ /yıl
Kavak Güven Göleti	0,63	hm ³ /yıl
Samsun İçme suyu (Çakmak Barajı) Projesi	126,5	hm ³ /yıl

Çizelge 574– Samsun ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /gün)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
Merkez	MERKEZ	(DOĞU) Atakum İlkadım Canık Tekkeköy	X			İleri	105.000	143.250	80
	ALTINKUM	(BATI) Altinkum Çatalçam Taflan		X		İleri			
İlçeler	ALAÇAM		X			Biyolojik	2.952	2.900	2,61
	ASARCIK		X			Biyolojik	600	400	
	AYVACIK		X			Biyolojik	500	496	0,4
	BAFRA		X			Biyolojik	35.000	9.100	15
	ÇARŞAMBA	Çarşamba Merkez		X					
		Çakmak Barajı Koruma Havzası					173	150	0,25
	HAVZA		X			Biyolojik	3.555	3.383	0,83
	KAVAK			X		İleri			
	LADIK			X		İleri			
	SALIPAZARI			X		İleri			
	TERME	MERKEZ	X			Biyolojik	8.878	8.650	0,2 t/yıl
		EVCİ	X			Biyolojik	899	885	1
		SAKARLI (Paket)	X			Biyolojik	600	400	
	VEZİRKÖPRÜ			X		İleri			
YAKAKENT			X		İleri				
ONDOKUZMAYIS		X			Fiziksel + İleri	3.450	3.300	Yok	

Samsun ili 17 ilçeden oluşmaktadır. Samsun ilinde 14 adet ilçenin ve 2 adet Mahallenin (Evcı ve Hüseyinmescit) projeye dayanan kanalizasyon şebekesi tamamlanmıştır. Bir önceki raporda feshedildiği belirtilen Vezirköprü Kanalizasyon İnşaatında fesihten sonra kalan işler için yeniden ihale

yapılmış ve 15.02.2017 tarihinde yer teslimi yapılmıştır. Yakakent ilçesinde ise kanalizasyon şebekesi ve atıksu arıtma tesisi inşaatı eş zamanlı olarak devam etmekte olup atıksu arıtma tesisi henüz işletmeye alınmamıştır. Kanalizasyon tesisinin ise %50 lik kısmı tamamlanmıştır. Salıpazarı ilçesinde kanalizasyon şebekesi inşaatı tamamlanmış ve tesisin işletmeye alınması ile Samsun ili genelinde kanalizasyon hizmetinden yararlanan nüfus 906.440 kişiye yükselmiştir.

Kanalizasyon sisteminden 2007 yılında 688.520 kişi hizmet almakta iken 2016 yılında 906.440 kişi hizmet almıştır. Atıksu arıtma tesislerinden 2007 yılında 127.153 kişi hizmet almakta iken 2014 yılında Canik, Tekkeköy, İlkadım, Atakum, belediyelerine ait atıksu arıtma tesisi inşaatı Samsun Büyükşehir Belediyesince tamamlanmış olup işletmeye alınmıştır. Ayrıca Kavak Ladik ve Vezirköprü Atıksu arıtma tesislerine ait ön proje çalışmaları devam etmektedir. Bunun sonucunda 2016 yılında 773.591 kişi atıksu arıtma tesislerinden hizmet almaktadır. (Samsun Büyükşehir Belediyesi nüfusu 2016 verilerine göre 1.295.927'dir.)

Çizelge 575 – Samsun ilinde 2016 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Çevre Yönetimi ve Denetimi Şubesi, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Merkez OSB	Çevre İzni Bulunmaktadır	10.000	Biyolojik		DSİ kanalı ile Karadeniz
Bafra OSB	Bafra AAT ne bağlı				
Kavak OSB	Yok				

3. Atık

Samsun Büyükşehir Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Sahasına ait 2016 yılı verilerine göre 2016 yılında atık üretimi 269.327,54 ton/yıl olarak gerçekleşmiştir.

İlde Çarşamba Belediyesine ve Büyükşehir Belediyesine ait iki adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Büyükşehir Belediyesi ve Çarşamba Belediyesinde düzenli depolama tesisi sızıntı suları arıtma tesisi bulunmakta olup, arıtılan bu sızıntı suları tekrar depodaki atıklar üzerine verilmektedir. Diğer ilçelerdeki evsel atıkları almak için Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından Bafra Mobil Transfer İstasyonu (Yakakent, Bafra, Alaçam, 19 Mayıs) ve Kavak Mobil Transfer İstasyonu (Kavak, Havza, Asarcık) kurulmuştur.

Samsun ilinde 2016 yılında 22.257.384 kg tehlikeli atık toplanmış, bu atığın 19.984.978 kg'ı geri kazanılmış, 2.020.679 kg'ı bertaraf edilmiş, 154.786 kg'ı ihraç edilmiş, 96.941 kg'ı da bertaraf tesislerinin stoğunda bertaraf edilmeyi beklemektedir. Benzer olarak, 2016 yılında Samsun'da 320,116 ton atık yağ geri kazanılmış, 20.870 ton ÖTL çimento fabrikasında ek yakıt olarak kullanılmıştır.

Çizelge 576 – Samsun ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	7

Samsun ilinde 2016 yılında 1.223.084ton akü toplanmıştır.. Benzer olarak 2016 yılında Samsun ilinde 2.375 kg atık pil toplanmıştır. 2016 yılında Samsun ilinde bulunan bir adet demir ve çelik üreten tesiste 203.346 ton cüruf oluşmuştur.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü iletilen veriler çerçevesinde 2016 yılında Hafriyat Taşıma Belgesi toplam 851.044,35 m³ toprak Samsun Büyükşehir Belediyesinin belirlemiş olduğu Hafriyat toprağı depolama alanına dökülmüştür.

Samsun'da Tıbbi Atık Sterilizasyon Ünitesi 4 Ağustos 2008 tarihinde kurulmuştur. Tesisin kapasitesi 450 kg/saat'dir. Tesiste 2016 yılında sterilize edilen tıbbi atık miktarı ise 2.007,60 tondur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Samsun ili sınırları içerisinde 52 adet endemik flora, 2 adet endemik faunaya rastlanmıştır. 15 adet amfibi-sürüngen, 9 adet kuş, 6 adet balık, adet 23 bitki nesli tehlike altındadır. Ramsar Sözleşmesi kapsamında olan ve aynı zamanda Kuş Cenneti statüsüne sahip olan Bafra Kızılırmak Deltası'ndaki en önemli türler; büyük denizdüdükçünü, kuzey incir kuşu, küçükkiraz kuşu, akkirazkuşudur.

Çizelge 577 – Samsun ilinde bulunan tabiat parkları, yaban hayatı geliştirme sahaları, tabiatı koruma alanları

Tabiat Parkı		
1	19 Mayıs-Sarıgazel Tabiat Parkı	127 ha
2	Vezirköprü-Vezirsuyu Tabiat Parkı	35 ha
3	Yakakent-Çamlıgöl Tabiat Parkı	25 ha
4	Amazon Tabiat Parkı	562,65
5	Bayraktepe Tabiat Parkı	132,0
6	Şahinkaya Kanyonu Tabiat Parkı	1032,0

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası		
1	Bafra Kızılırmak Deltası Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti sahası dahil)	5.174,0 ha
2	Terme Gölardı Simenlik Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	3.355,0 ha

Tabiatı Koruma Alanı		
1	Haciosman Ormanı Tabiatı Koruma Alanı	140,11 ha

Fotoğraf 46 - Amazon Tabiat Parkı

SULAK ALANLAR		
KIZILIRMAK DELTASI		
Coğrafik Konum	:	41° 30' Kuzey 36° 05' Doğu
Delta Alanı	:	56.000 Hektar
Sulak Alanın Alanı	:	16.100 Hektar
Flora	:	Değişik ekolojik karakterdeki habitatların varlığı deltayı bitki çeşitliliği yönünden de zengin kılmıştır. Göl kıyıları, sazlıklar ve bataklıklar yoğun vejetasyonla kaplıdır. Göllerde su sümbülleri cinsine ait türler hakimdir. Kıyılarda ise kamış, saz, sivri hasırotu bulunmaktadır. Bazı yerlerde nilüferlere de rastlanmaktadır. Kuru kesimlerde vejetasyon daha zayıftır. Bu kesimlerde hasırotu vejetasyonu içerisinde ayrıkotu, sinirotu, beşparmakotu ve sütleğen türleriyle, göl soğanı, engerekotu ve orkide yayılış göstermektedir. Kumulların yer aldığı sahil kesimleri bitki örtüsünden yoksundur. Diğer kesimlerde sütleğen, sığırkuyruğu yaygındır. Daha çok eski kumullarda olmak üzere yer yer defne, kocayemiş, mersin, süpürge otu, şimşir, orman gülü, çıkırgan ve erkek kızılcağ gibi bodur ağaç ve çalılarla kaplı alanlar mevcuttur. Türkiye'deki nadir subasar ormanlardan biri olan Galeriç ormanının hakim ağaç türü dişbudaktır. Diğer önemli ağaç türleri ise; meşe, söğüt, peruka çalısı ve yemişendir.
Fauna	:	Kızılırmak Deltası, biyolojik üretim yönünden bol gıda ihtiva eden karakterde bir sulak alan ekosistemidir. Deltada bulunan göller, sazlıklar ve bataklıkların planktonlar ve omurgasız canlılar bakımından zengin oluşu alanın değişik türde zengin faunaya sahip olmasını sağlamıştır. 16.000 hektarlık alanda 100.000 su kuşunun barınması deltanın besin maddesince ve fauna elemanlarınca zenginliğinin en iyi göstergesidir. Deltada bu güne kadar 340 kuş türü saptanmıştır. Bu sayı Türkiye kuş türlerinin %74' ü olup, Türkiye' de bir alanda tespit edilmiş en yüksek sayıdır. Bölgede görülen türlerden büyük deniz düdükçünü ve kuzey incir kuşu bugüne dek Türkiye' de sadece Kızılırmak Deltasında saptanmıştır. Yine küçük kirazkuşu ve akkirazkuşu son 25 yılda Türkiye' de sadece Kızılırmak deltasında görülmüştür. Deltada bulunan göllerde, sazan, sudak, has kefal, mersin morinası, alabalık türlerine ait zengin balık popülasyonları mevcuttur. Ayrıca bol miktarda kerevit bulunmaktadır. Yeşilkurbağa, sıçrayıcı kurbağa, ağaç kurbağası ile su kaplumbağaları ve su yılanları deltanın değişmez ve önemli sakinlerindedir. Delta ve yakın çevresi memeliler bakımından da oldukça zengindir. Yörede görülen başlıca memeli türleri su sıçanı, ev sıçanı, su samuru, yaban kedisi, çakal, ağaç sansarı, sincap ve yaban domuzudur.

YEŞİLIRMAK DELTASI	
Yeşilirmak Deltası Türkiye' nin Karadeniz kıyılarındaki en büyük deltalarındandır. Deltanın çok büyük bir bölümü kurutularak tarım alanına dönüştürülmüştür. Deltanın doğu bölümünde yer alan ve kısmen de olsa doğal özelliğini koruyabilmiş Simenlit Gölü – Akgöl sulak alan kompleksi, kumul alanlar ve bunların arkasında geniş bir ağaçlandırma sahası mevcuttur. Simenlit Gölü – Akgöl'ün 1.900 hektarlık yüzölçümünün 200 hektarı açık su alanı, gerisi sazlık ve bataklıktır. Simenlit Gölü – Akgöl sulak alan kompleksi ve çevresindeki 16.042,0 ha2lık alan 1975 yılından itibaren Yaban Hayatı Koruma Sahası statüsüne alınmıştır. 16/10/2005 tarih ve 25968 sayılı Resmi Gazetede Samsun Terme Gölardı Simenlik Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 3.355 ha olarak yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	

Fotoğraf 47- Şahinkaya Kanyonu Tabiat Parkı

Samsun ilinde tescil edilen doğal sit alanları aşağıda verilmektedir:

1-Kızılırmak Deltası Doğal Sit Alanı: 19 Mayıs, Bafra ve Alaçam ilçe sınırları içerisinde bulunan Kızılırmak deltası; ülkemizin en önemli sulak alan ekosistemlerinden biri olup, barındırdığı canlı türlerinin çeşitliliği, canlılar için zengin yaşam alanları bulundurması ve halen bozulmamış olan doğal yapısı ile ülkemizin uluslararası öneme sahip ender habitat alanlarından biridir. Kızılırmak deltasının yaklaşık 23.597,53 ha'lık bir bölümü Doğal Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır.

2-Terme Siment Gölleri Doğal Sit Alanı: Terme tarafından denize akan bir çayın, arazinin çok düz olmasından dolayı denize dökülmeden önce geniş bir alana yayılarak iç içe oluşturduğu gölleri de kapsayan yaklaşık 1.520,83 ha lık bir alan Doğal Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır.

3-Hacı Osman Ormanı Doğal Sit Alanı: İlin Çarşamba ilçesi, Gelemen Çiftliği bitişiğinde yer alan Hacı Osman Ormanı, Orman İşletme Müdürlüğü Mülkiyetinde olup, dişbudak, meşe, gürgen ve akçaağaç türlerinden oluşmaktadır. Yaklaşık 140,11 ha'lık alan doğal sit alanı olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır.

4-Asarkale Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Kolay Beldesi, Asar Köyü yakınında yer alan, Kızılırmak'ın batı kenarında Bafra ovasını Anadolu'nun iç kısımlarına bağlayan vadiyi kontrol etmek için kurulmuş kale tipi bir yerleşmedir. Teraslar halindeki Asarkale'de kayaya oyulmuş bir sarnıç ile yine kayaya oyularak açılmış merdivenli bir yer altı geçişi vardır. Yaklaşık 1.063,24 ha'lık bir alan arkeolojik sit ve doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 578 – Samsun ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

SAMSUN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.459,98	1,60	19.075,39	1,97	17.602,02	1,81	17.727,3	1,82
2) Tarımsal Alanlar	476.631,23	49,21	471.399,45	48,67	495.893,21	50,96	495.914,38	50,96
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	449.982,38	46,46	447.994,56	46,25	430.240,63	44,22	429.966,45	44,19
4) Sulak Alanlar	9.811,85	1,01	9.710,24	1,00	9.465,42	0,97	9.455,72	0,97
5) Su Yapıları	16.702,01	1,72	20.407,75	2,11	19.849,22	2,04	19.986,62	2,05
TOPLAM	968.587,45	100,00	968.587,39	100,00	973.050,50	100,00	973.050,47	100,00

Samsun-Çorum-Tokat Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 4856 sayılı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 2(h) ve 10(c) maddeleri ile 5491/2872 sayılı Çevre Kanununun 9 (b) maddesi uyarınca 20/07/2007 tarihinde Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca onaylanmıştır.

Mülga Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Samsun Valiliği ve Samsun Büyükşehir Belediye Başkanlığınca oluşturulan planlama ekibi 1/50.000 ölçekli Samsun Çevre Düzeni Planı tarafından tamamlanarak Mülga Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca 18/11/2004 tarihinde 3194 sayılı İmar Kanununun 9. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

Samsun Bütünleşik Kıyı Alanları Projesi kapsamında hazırlanan 1/25.000 ölçekli Samsun Kıyı Alanları Strateji Belgesi ve Raporu Bakanlık Makamınının 30/05/2011 tarihli ve 10147 sayılı Oluru ile 3194 sayılı İmar Kanununun 9. maddesi ve 3621 sayılı Kıyı Kanununun 7. maddesi uyarınca uygun görülmüştür. 1/25.000 ölçekli Kızılırmak Deltası Çevre Düzeni Planı Mülga Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca 25/07/1996 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 579 – Samsun ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (ÇED ve Çevre İzinleri Şb., 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	19	0	2	6	2	1	2	32
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	1	0	1	2	0	0	0	4
PTD İade	1	0	0	0	0	0	0	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 580 – Samsun ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Samsun ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	7	28	35
Çevre İzni Belgesi	9	46	55
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	7	7	14
TOPLAM	23	81	104

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 581 – Samsun ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Samsun ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	97
Ani (plansız) denetimler	715
Genel toplam	812

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
136	0,00

Çizelge 582 – Samsun ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Samsun ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	149.926,55	290.473	0	171.819	0	0	84.125	0	696.343,55
Uygulanan Ceza Sayısı	11	7	0	2	0	0	9	0	29

İlde 2016 yılında 2872 sayılı Çevre Kanununun 20.Maddesinin (b) bendi ve (e) bendi gereği toplam 6 faaliyet üzerinde faaliyet durdurma yaptırımları uygulanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 2016 yılı itibariyle 12 adet üst seviye, 6 adet de alt seviye olmak üzere toplamda 18 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

56. SİİRT

1. Hava Kalitesi

İl genelinde 2012 yılına kadar evsel ısınmada yerli kömür, ithal kömür, fuel-oil, odun vb. yakıtlar kullanılmakta iken, 2012 yılından itibaren il merkezine gelen doğalgaz hattı ile merkeze bağlı ana mahallelerde yer alan apartmanların çoğunda doğalgaz dönüşümü gerçekleştirilmiştir. Doğal olarak %100'lük bir dönüşüm olması bir süreç gerektirdiğinden hala ithal kömür başta olmak üzere çeşitli ısınma amaçlı yakıtlar kullanılmaktadır. Siirt ilinde 2016 yılında konutlarda kullanılan doğalgaz miktarı 16.782.631,86 m³, sanayide kullanılan doğalgaz miktarı ise 3.854.686,85 m³ tür.

2016 yılında Siirt ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 583'de verilmektedir.

Çizelge 583 - Siirt ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

SiİRT	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	29		123		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	23		94		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	21		71		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9		61		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7		75		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6		84		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3		98		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4		123		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3		82		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	28		95		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	38		106		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	57		87		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Siirt ili genelinde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından üç adet firmaya egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup bu firmalar ilgili yönetmelik çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Yetki belgesine sahip firmalar Siirt Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından belli periyotlar dâhilinde denetlenmektedir. 2016 yılında yetkili firmalara 9.867 adet egzoz emisyon pulu satışı gerçekleştirilmiş olup, toplam egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 9.842 'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde kentsel amaçlı su temini Şirvan ilçesi Çeltikyolu Köyü mevkiinde bulunan Hesko kaynak suyu ve Hizan'dan gelen yeraltı suyu, içme suyu arıtma tesisinde arıtma işlemlerinden geçerek TS 266 standartları ve Dünya Sağlık teşkilatı standartlarına uygun olarak sağlandıktan sonra ilgili Belediyelerin isale ve şebeke hattına verilmektedir. Mevcut sular evsel amaçlı olarak kullanılmaktadır. Siirt İçme Suyu Arıtma Tesisi, şehir merkezine 5 km mesafede Siirt-Şirvan karayolu üzerinde yer almaktadır. Kezer Çayı'ndan regülatör vasıtası ile alınan su, müstakil bir hatla kendi cazibesiyle arıtma tesisine ulaşmaktadır. Gerekli görülen durumlarda, Hesko isale hattından da tesise su verilebilmektedir. Siirt il merkezi ile Tillo, Kurtalan, Kayabağlar ve Atabağı ilçeleri ile Gökçebağ Beldesinin 2040 yılına kadar olan içme suyu ihtiyaçları için Arıtma Tesisi 2 kademede planlanmış olup, arıtma tesisinin ilk etabının bitirilmesiyle günlük maksimum 50.000 m³ su arıtılarak Siirt ili, Kurtalan ve Tillo ilçesi Kayabağlar ve Atabağı beldelerinin ihtiyacı olan içme ve kullanma suyu TS 266 standartları ve Dünya sağlık teşkilatı standartlarına uygun olarak sağlanmaktadır. Siirt ili içme suyu temin edilen kaynaklardan HESKO kaynağı su ihtiyacının %40'ını, HİZAN yüzeyel su kaynağı da %60'ını karşılamaktadır.

Siirt Kent merkezinde yaşayan vatandaşların 2015 yılı itibari ile kanalizasyon sisteminden faydalanan nüfusun kent nüfusuna oranı %95 oranındadır. Yapılan alt yapı projeleri ile birlikte alt yapı sisteminden faydalanan nüfus oranının %100 seviyesine çıkartılması hedeflenmektedir. Atıksu arıtma tesisinden faydalanan nüfusun toplam nüfusuna oranı ise %89 civarındadır. Yeni yapılan projeler ile birlikte bu oranın yine %100 seviyesine çıkartılması ve çevrenin daha iyi korunması hedeflenmektedir.

Çizelge 584 – Siirt ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi Merkez	X			Fiziksel + Biyolojik	18,686	17,30	140,278	
İlçeler								

3. Atık

İlde sadece Merkeze bağlı Hatrant Yolu üzeri Çınarlısu Köyü mevkiinde Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın finansmanı ile yapılan ve 2012 yılı sonu itibariyle faaliyete hazır hale getirilen Katı Atık Düzenli Depolama Tesisini, il genelindeki tüm Belediye Başkanlıklarını kapsayacak şekilde hazırlanan Siirt İli Yerel Yönetimleri Katı Atık Yönetimi Birliği (SİRKAB) tüzüğü Bakanlar Kurulunun 07.11.2016 tarih ve 2016/9505 sayılı izni ile kurulmuştur. Tesisin 2017 yılı itibariyle aktif olarak çalışmaya başlaması planlanmaktadır. Tesiste yeraltı ve yüzeysel sularının kirlenmemesi için gerekli sızdırmazlık tabakaları tekniğine uygun yapılarak drene edilen sızıntı suları, hâlihazırdaki sızıntı suyu toplama havuzlarında toplanacaktır. Sızıntı suları için uygulamada arıtma söz konusu olmadığından işletmede pratikte mevcut çöp yığınlarının üzerine spreyleme yapılarak buharlaşma ile tasfiyesinin sağlanması düşünülmektedir. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisini 2016 yılında faaliyete geçirilemediğinden il genelinde katı atıklar vahşi çöp depolama sahalarında ilkel olarak bertaraf edilmeye çalışılmakta olup, tekniğine uygun yapılmış hâlihazırdaki tesisin işletmeye alınmasına müteakip vahşi çöp depolama sahalarında iyileştirme çalışmalarının yapılmasından sonra bu çevresel problem ortadan kalkacaktır.

Çizelge 585 – Siirt ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisinin Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisini ve Geri Dönüşüm Tesisinin Sayısı	1

Siirt Belediyesi mücavir alanı içerisinde sağlık kurumlarından kaynaklı tıbbi atıklar 2016 yılı itibariyle, Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca yetkilendirilmiş ve Siirt Belediyesi ile anlaşmalı, katı atık düzenli depolama alanında olan özel firma tarafından toplanarak tıbbi atık sterilizasyon tesisinde steril edildikten sonra bertarafı sağlanmaktadır. Sağlık kurumlarında tıbbi atıkların düzenli depolanmasına yönelik denetimler yapılmaktadır 2016 yılında Siirt ilinde 197ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Siirt'te 7 adet bitki türünün EN kategorisinde olduğu, bunlardan 6'sının endemik olduğu, bunun dışında 1 türün CR, 35 türün VU, 4 türün DD, 6 türün LR(cd), 12 türün LR(lc) ve 5 türün LR(nt) kategorisinde yer aldığı anlaşılmaktadır.

EN kategorisindeki türler aşağıda verilmektedir;

- Sedum hispanicum var. Planifolium (CRASSULACEAE)
- Onosma davisii (BORAGINACEAE)
- Verbascum globiferum Hub.-Mor. in Bauhinia (SCROPHULARIACEAE)
- Scutellaria Orientalis L. subsp. carica Edmondson (LABIATAE)
- Trifolium batmanicum Katzncison in Israel J. Bot (LEGUMINOSAE)
- Rosularia blepharophylla Eggli in Kakt (CRASSULACEAE)
- Cousinia arbalensis C.winkler & Bornm (ASTERACEAE)

İl Müdürlüğü kayıtlarında tabiat varlıklarını koruma statüsünde belirlenmiş bir alan mevcut bulunmamaktadır. Bununla birlikte; Siirt ili Merkez Çölköy sınırları dahilinde köy mezarlığı içinde yöre haklı tarafından Bittim ve Ben olarak adlandırılan Menengiç Ağacı (Çap: 4,71 m, Boy:17 m) Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından doğal ve kültürel varlıkları koruma kapsamında anıt ağaç olarak tescillenmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 586 – Siirt ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

Siirt	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Yapay Alanlar	1.221,77	0,22	1.365,55	0,24	2.272,14	0,40	2.601,76	0,45
Tarımsal	100.943,68	17,84	100.686	17,80	126.181,22	22,07	126.291,95	22,09
Orman ve Yarı Doğal Alanlar	461.751,85	81,62	461.751,83	81,62	441.357,04	77,18	440.054,76	76,95
Sulak Alanlar	274,32	0,05	274,32	0,05	204,19	0,04	204,19	0,04
Su Yapıları	1.532,01	0,27	1645,9	0,29	1.825,95	0,32	2687,87	0,47
Toplam	565.723,63	100	565.723,6	100	571.840,54	100	571.840,53	100

Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 02.08.2013 tarihli ve 12130 sayılı Bakanlık Oluru ile son revize haliyle yürürlükte olup, İl genelindeki yapılan proje ve planlamalarda bu plan hükümleri doğrultusunda iş ve işlemler yapılmaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 587 – Siirt ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Siirt ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	4	0	0	2	0	0	0	6
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	1	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 588 – Siirt ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Siirt ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	8	10
Çevre İzni Belgesi	0	7	7
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	1	2
TOPLAM	3	16	19

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 589 – Siirt ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Siirt ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	23
Ani (plansız) denetimler	40
Genel toplam	63

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
40	0,00

Çizelge 590 – Siirt ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Siirt ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	7.111	0	0	0	0	0	0	0	7.111
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	0	0	0	0	0	0	2

İl genelinde herhangi bir tesise faaliyet durdurma/kapatma kararı verilmemiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 2016 yılı itibariyle 1 adet alt seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

57. SİNOP

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Sinop ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 591'de verilmektedir.

Çizelge 591 - Sinop ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

	SO ₂ µg/m ³	AGS	PM ₁₀ µg/m ³	AGS
Ocak	16	-	55	-
Şubat	9	-	63	3
Mart	14	-	55	2
Nisan	10	-	49	1
Mayıs	3	-	28	-
Haziran	1	-	34	-
Temmuz	2	-	36	-
Ağustos	2	-	41	-
Eylül	1	-	34	-
Ekim	3	-	39	-
Kasım	13	-	54	2
Aralık	16	-	54	2

Sinop ilinde 8 adet Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm İstasyonu vardır. 2016 yılında Sinop'ta 22.271 adet egzoz gazı emisyon ölçüm pulu satışı gerçekleşmiştir. İlde kış aylarında genellikle ısınmadan kaynaklı hava kirliliği görülmektedir. Isınmadan kaynaklı hava kirliliğinin sebepleri arasında, kalorifer ateşleyicilerinin birden fazla binanın kaloriferini ateşledikleri için yakıtın tutuşma zamanını beklemeden zehirli gazların atmosfere salınımının daha fazla olmasına neden olması, ateşleyicilerin bilinçsizliği, ilde doğalgaz bulunmadığından fosil yakıt kullanımı gibi nedenler yer almaktadır. Bunun yanı sıra imalat sanayi ve egzoz emisyon ölçümünü yaptırmayan araçlar da yine hava kirliliğine neden olmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Sinop ilinde yeterli miktarda su kaynağı bulunmaktadır. İl merkezi ve ilçelerin çoğunda içme suyu şebekesi yapılmış olup, il genelinde yerleşimlerin içme suyu ve kullanma suyu ihtiyacı karşılanabilmektedir. İçme ve kullanma suyu belediyeler tarafından kaynak, akarsu ve kuyulardan temin edilmektedir. İlde içme suyu %75 oranında doğal kaynaklardan, %22 oranında kuyulardan ve %3 oranında akarsulardan temin edilmektedir. İlde inşaatı 2013 yılında tamamlanan bir adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bu arıtma tesisi ile Sinop il merkezi, Erfelek ilçe merkezi ve 33 adet köyün 2050 yılına kadar olan içme ve kullanma suyunun artırılması amaçlanmaktadır.

Çizelge 592 – Sinop ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Artırılan/Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (kg/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi			X					
İlçeler			X					

İlde bulunan 9 belediyenin tamamına kanalizasyon şebekesi ile yaklaşık % 96 oranında hizmet verilmektedir. İlde atıksu arıtma tesisi bulunmamakta ve derin deniz deşarjı yapılmamaktadır.

Sinop ilinin Merkez ilçesinde bulunan Sinop Organize Sanayi Bölgesi'nin arıtma tesisi mevcuttur. Arıtma tesisinin günlük kapasitesi 250 tondur. Evsel atık nitelikli atıksular arıtılmaktadır. Arıtılan su Aşıklı Deresi'ne deşarj edilmektedir.

Sinop ilinde Merkez, Gerze, Ayancık, Türkeli ilçelerine ait plajlarda Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği gereği denizlerden numune alma noktalarında yapılan kirlilik ölçüm sonuçlarının, yönetmelikteki zorunlu değerleri sağladığı tespit edilmiştir.

3. Atık

İlde Sahil Belediyeler Birliği olarak nitelendirilen Merkez, Ayancık, Erfelek, Gerze, Türkeli, Dikmen ve Güzelkent belediyelerinin düzenli depolama sahaları bulunmaktadır. Buna karşın Boyabat, Durağan ve Saraydüzü belediyelerinin atıkları düzensiz (vahşi) depolanmaktadır.

Sinop Sahil Belediyeler Birliğine ait Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi İçin Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 31.01.2012 tarih ve 1460 sayılı Geçici Faaliyet Belgesi verilmiştir. Sinop Sahil Belediyeler Birliğine ait Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi İçin 20.02.2012 tarihinde İl Özel İdaresi tarafından iş yeri açma ve çalışma ruhsatı verilmiştir. Katı atık düzenli depolama tesisi Sinop İli Hacıoğlu Köyü Meşedağ Mevkii'nde 163.250 m² yüzölçümlü alan üzerinde, 860 m² yüzölçümlü kapalı alanda yer almaktadır. Katı atık sahası depolama kapasitesi 555.000 m³, katı atık sahası kullanım ömrü ise 15 yıldır.

Çizelge 593 – Sinop ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde toplanan atık kompozisyonuna bakıldığında %37 oranında organik atık, %14 oranında kağıt karton, %3 oranında kül, %20 oranında plastik, %7 oranında cam,% 16 oranında diğer yanabilen ve % 1 oranında metal atık toplanmaktadır.

Hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları ile doğal afet atıklarının toplanması, geçici biriktirilmesi, taşınması, geri kazanılması ve bertarafı ile ilgili yönetim planına göre; ilde Gerze ilçesinde toplam 53.115 m³ kazı yapılmıştır. Bunun 43.725 m³'ü kullanılmayan kazıdır. 9.390 m³'ü ise dolgu işlemlerinde kullanılmıştır. İlin Erfelek ilçesinde de toplam 1.095 m³ kazı yapılmıştır. Bunun 735 m³'ü kullanılmayan kazıdır. 290 m³'ü dolgu işlemlerinde kullanılmıştır.

İlde Toplama Ayırma Tesisi (TAT) ve Geri Dönüşüm Tesisi (GDT) lisansı alan işletme ve ambalaj atıkları ayırma tesisi bulunmamaktadır. İlde 1 adet ambalaj üreticisi, 58 adet piyasaya süren firma bulunmakta olup ambalaj tedarikçisi bulunmamaktadır.

Sinop'ta Tehlikeli Atık Beyan sistemine kayıtlı tesislerden elde edilen verilere göre, 2016 yılında 374.377 kg tehlikeli atık tespit edilmiştir. Sinop'ta 2016 yılında 8,668 ton atık yağ toplanarak geri kazanıma gönderilmiştir.

Sinop ilinde 2014 yılı itibarı ile 12.680 kg atık akü toplanmıştır. İlde lisanslı atık akümülatör geçici depolama tesisi ve geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Sinop'ta oluşan bitkisel atık yağlar sızdırmaz kutu, pet şişe gibi ambalajlarda biriktirilmektedir. Biriktirilen bu bitkisel atık yağları İstanbul ve Kocaeli'den gelen anlaşmalı lisanslı firmalar tarafından geri dönüşüm amaçlı toplanmaktadır. 2016 yılında ilde toplam 27.000 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2016 yılında Sinop ilinde toplanan ömrünü tamamlamış lastiğin 14.170 tonu geri kazanıma, 0,3 ton'u da çimento fabrikalarına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

2010 yılından itibaren, ilin merkez ve ilçelerindeki tüm sağlık kuruluşlarından toplanan tıbbi atıklar protokol imzalanmış olan ve Samsun ilinde bulunan sterilizasyon tesisine, yine lisanslı bir firma aracılığı ile gönderilmektedir. 2016 yılında Sinop ilinde toplanan tıbbi atık miktarı toplam 147.512,00 ton'dur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Sinop ilinin önemli bitki alanı kriterini sağlayan bitki türleri küresel ölçekte tehlike altında olan 2 (*Isatis arenaria* [END, E]), Avrupa ölçeğinde tehlike altında olan 2 (*Cyclamen coum* [n/I], *Crocus speciosus* ssp. *Xantholaimos* [END, R]), ulusal ölçekte nadir türler 14 adettir (*plicatus* [n/I], *Jurinea kilaea* [R], *Pancratium maritimum* [V], *Peucedanum obtusifolium* [END, n/I], *Polygonum mesembrium* [V], *Rumex hydrolapathum* [R], *Schoenoplectus triquetter* [R], *Thelypteris palustris* [R], *Tournefortia sibirica* [R]. Endemik/endemik olmayıp koruma altında olan 26 adet bitki türü bulunmaktadır.

Bunlardan 13 tanesi endemiktir. Sinop ili, Ayancık ilçesi Çangal – Akgöl Dağları Bölgesi'nde tespit edilen küresel ölçekte tehdit altındaki türler 1 (*Euonymus latifolus* ssp. *Caucosis*), Avrupa ölçeğinde tehlike altındaki türler 11 (*Allium kastambulense*, *Arabis abietina*, *Campanula latiloba* ssp. *latiloba*, *Colchium bornmuelleri*, *Doronicum bithynicum* ssp. *sparsipilosum*, *Gentiana lutea* ssp. *symphyandra*, *İris histrioides*, *Lonicera caucasica* ssp. *orientalis*, *Orchis punctulata*, *Sempervivum minus* ssp. *minus*, *Verbascum eriocarum*), ulusal ölçekte nadir türler 15 adettir (*Arenaria filicaulis* ssp. *filicaulis*, *Angelica sylvestris*, *alnus glutinosa* ssp. *glutinosa*, *Capsella rubella*, *Chenopodium polyspermum*, *Doronicum orientale*, *Epilobium tetragonum* ssp. *lamyi*, *Galanthus plicatus* ssp. *plicatus*, *Galinsago parviflora*, *Monoses uniflora*, *Osmunda regalis*, *Potentilla umbrosa* ssp. *decrescens*, *Sigesbeckia orientalis*, *Stellaria media* ssp. *neglecta*, *Teucrium scordium* ssp. *scordioides*). Buradaki endemik tür sayısı ise 23'tür.

Çizelge 594 – Sinop ili 2016 yılı tıbbi bitkileri (ÇŞİM, 2017)

Familya	Tür İsmi	Türkçe İsmi	Nispi Bolluk
Hypericaceae	<i>Hypericum perforatum</i>	Sarıkantaron	Yüksek
Malvaceae	<i>Malva sylvestris</i>	Ebegümece	Düşük
Malvaceae	<i>Althaea officinalis</i>	Hatmi	Nadir
Rosaceae	<i>Rubus sanctus</i>	Böğürtlen	Yüksek
Rosaceae	<i>Rosa canina</i>	Kuşburnu	Orta
Gentianaceae	<i>Erythraea centaurium</i>	Kızılkantaron	Orta
Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i>	Defne	Yüksek
Cornaceae	<i>Cornus mas</i>	Kızılcık	Düşük
Scrophulariaceae	<i>Digitalis ferruginea</i>	Yüksükotu	Düşük
Lamiaceae	<i>Melissa officinalis</i>	Oğulotu	Düşük
Rubiaceae	<i>Galium verum</i>	Yoğurtotu	Yüksek
Liliaceae	<i>Ruscus aculeatus</i>	Enir	Yüksek

2016 yılı sonu itibari ile Sinop il sınırları içerisinde 1 adet Tabiatı Koruma Alanı (Sarıkum TKA - 785 ha), 3 adet Tabiat Parkı (Hamsilos TP – 61,8 ha, Tatlıca Şelaleri TP - 4 Hektar, Topalçam TP 14,72 ha), 1 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Bozburun YHGS – 1.145 ha) ve 3 adet de Tabiat Anıtı (Bazalt Kayalıkları TA – 10 ha, Görkemli Meşe Tabiat Anıtı – 50 m², Kızılcaelmaaltı Meşe Tabiat Anıtı – 50 m²) bulunmakta olup, toplamda 2.020,53 ha korunan alan bulunmaktadır. İlin Türkeli ilçesi Çatak Köyü civarında Milli Park tescil çalışmaları yapılmaktadır. Söz konusu Milli Park'ın ismi Çatak Milli Parkı'dır.

Ayrıca il sınırları içerisinde yer alan sulak alanlardan 1 tanesi (Sarıkum Gölü) de uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır. Gölün denizle bağlantısı nedeniyle hem tatlı su hem de tuzlu su balıklarını ve canlılarını barındırmaktadır. Sahanın kapladığı alan 785 ha olup bunun büyük bir bölümünü su yüzeyleri oluşturmaktadır. Özellikle güneybatı bölümü bataklık ve turbalık bitki örtüsü ile kaplıdır. Gölün güneyinde mevsimsel su basar dişbudak ormanı geniş yer tutar. Daha kuru alanlarda meşe ve gürgen ormanları gölü çevrelerken, kumulların bir bölümünde çam türleri ile ağaçlandırma yapılmıştır. Aralarında dik kuyruğun da bulunduğu önemli sayıda su kuşunun kışlamasına imkan sağlaması alanın uluslararası öneme sahip sulak alanlar içerisinde değerlendirilmesini sağlar. Sinop il sınırları içerisinde Tabiat Varlıklarını Koruma Alanları ile ilgili tescilli yapılmış olan liste aşağıda Çizelge 595'de verilmiştir.

Çizelge 595 - Sinop ilinde tescilli yapılmış olan tabiat varlıkları listesi (Sinop ÇŞİM, 2017)

Doğal Sitler	Sarıkum Gölü (1. ve 3. derece)
	Boyabat Kalesi Doğal Sit Alanı
	Hamsilos – Akliman (1. ve 2. derece)
	Erfelek Tatlıcak Takım Şelaleleri (1. derece)
	Gerze Belediye Serviliği
	Tersane Mevkii Anıt Ağacı
	Gelincik Mah. Anıt ağacı
Anıt Ağaçlar	Bektaşğa Köyü anıt ağacı
	Salı Köyü anıt ağacı
	Kozcuğaz Köyü anıt ağacı
	Ünlüce Köyü anıt ağacı
	Dizdaroğlu Köyü anıt ağacı
Tescilli kayalık	Bazalt Kayalıkları (Kurusaray/Boyabat)

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 596 – Sinop ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

SINOP	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.362,18	0,24	1.572,45	0,28	2.138,08	0,37	2.900,73	0,51
2) Tarımsal Alanlar	168.717,63	29,78	167.654,05	29,59	172.474,32	30,12	172.053,15	30,05
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	394.314,24	69,59	394.614,08	69,64	394.219,48	68,85	393.681,83	68,76
4) Sulak Alanlar	338,39	0,06	338,39	0,06	313,67	0,05	313,67	0,05
5) Su Yapıları	1.899,40	0,34	2.452,86	0,43	3.406,66	0,59	3622,8	0,63
TOPLAM	566.631,84	100,00	566.631,83	100,00	572.552,21	100,00	572.572,18	100,00

Sinop ilindeki tüm belediyeleri kapsayan “Sinop-Çankırı-Kastamonu Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” 23.01.2008 tarihinde Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. Sinop-Kastamonu-Çankırı 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı hükümleri 7.5 maddesi uyarınca hazırlanan “Sinop Merkez İlçe Planlama Alt Bölgesi 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı” ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nca 03/05/2012 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 597 – Sinop ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	0	0	1	0	1	1	12
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 598 – Sinop ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	6	7
Çevre İzni Belgesi	0	16	16
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	0	1
TOPLAM	2	22	24

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 599 – Sinop ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Sinop ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	8
Ani (plansız) denetimler	171
Genel toplam	179

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 600 – Sinop ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.106	0	0	14.146	0	0	23.531	0	38.783
Uygulanan Ceza Sayısı	1	0	0	2	0	0	2	0	5

“Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında, ilde SEVESO sistemine kayıtlı kuruluş bulunmamaktadır.

58. SİVAS

1. Hava Kalitesi

Sivas'ta 2016 yılında konutlarda 98.003.313 m³, sanayide de 12.438.070 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Sivas ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 601'de verilmektedir.

Çizelge 601 - Sivas ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

(Meteoroloji HKİ.)	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	440	0	80	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	440	0	80	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	440	0	80	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	440	0	80	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	440	0	80	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	440	0	80	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	440	0	80	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	440	0	80	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	440	0	80	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	440	0	80	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	440	0	80	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	440	0	80	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(İstasyon Kavşağı HKİ.)	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	80	13	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Şubat	-	-	80	20	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Mart	-	-	80	24	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Nisan	-	-	80	27	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Mayıs	-	-	80	18	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Haziran	-	-	80	24	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Temmuz	-	-	80	16	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Ağustos	-	-	80	19	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Eylül	-	-	80	16	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Ekim	-	-	80	29	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Kasım	-	-	80	27	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-
Aralık	-	-	80	23	12000	0	-	-	280	0	30	**	-	-

Başöğretmen HKİ.)	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	440	0	80	5	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Şubat	440	0	80	10	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Mart	440	0	80	17	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Nisan	440	0	80	18	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Mayıs	440	0	80	2	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Haziran	440	0	80	4	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Temmuz	440	0	80	5	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Ağustos	440	0	80	7	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Eylül	440	0	80	8	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Ekim	440	0	80	27	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Kasım	440	0	80	26	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-
Aralık	440	0	80	21	-	-	-	-	280	0	30	**	-	-

2016 yılı itibaren egzoz gazı emisyonu yetki belgesi alan 11 adet firma tarafından 2016 yılı içinde 56.850 adet egzoz gazı emisyon ölçüm pulu ve 14.090 adet motorlu taşıt egzoz gazı emisyon ruhsatı verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Sivas ilinin içme ve kullanma suyu ihtiyacının yaklaşık %39'luk kısmı yeraltı, %61'lik kısmı da yüzeysel su kaynaklarından karşılanmakta olup; günlük ihtiyaç mevsim şartlarına göre 800–1.100 l/s arasında değişmektedir. Yeraltı suyu Tavra Vadisi'nde bulunan ve hâlihazırda devamlı çalışma potansiyeli bulunan yer altı su kuyularından karşılanmaktadır. Kuyular ihtiyaca göre çalıştırılıp, pompalama yoluyla şehre 24 saat su verilmektedir. Şehrin yüzeysel su kaynağı ise DSİ tarafından Mısmırlamak üzerinde içme suyu amaçlı inşa edilen 4 Eylül Barajıdır.

4 Eylül Barajı'nın planlanan içme ve kullanma suyu kapasitesi 33 hm³/yıl olup; depolama tesisine ilaveten yapılan içme suyu arıtma tesisi ile birlikte şehre ilgili standartlara uygun içme ve kullanma suyu verilmesi hedeflenmiştir. Depolama tesisi 2004 yılında, arıtma tesisi de 2007 yılında tamamlanarak Sivas Belediyesi'ne devirleri yapılmıştır. Arıtma tesisi 68.980 m³/gün kapasitede olup, havalandırma, hızlı karıştırma, yavaş karıştırma, durultucu, filtreler, çamur yoğunlaştırma, çamur susuzlaştırma ve dezenfeksiyon üniteleri mevcuttur. Arıtma tesisinden çıkan arıtılmış içme ve kullanma suyu şu an için sadece şehrin alt kotlarında bulunan bölgelere ulaşmakta olup; DSİ 19.Bölge Müdürlüğü tarafından 2011 yılı içerisinde inşaatına başlanılan terfi merkezinin tamamlanması ile birlikte tüm şehre arıtılmış su verilebilecektir. Terfi merkezinin 2014 yılı içerisinde tamamlanması hedeflenmektedir.

İlde kentsel kanalizasyon sistemi ile 2000 yılında nüfusun yaklaşık % 95'si hizmet alırken 2016 yılında nüfusun % 100'üne yakın kısmına hizmet verilmektedir.

Çizelge 602 – Sivas ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
Merkez	SİVAS	X			Fiziksel Biyolojik İleri	68.980	0,676	329.082	76 (ortalama)
İçmeler	AKINCILAR		X					3.000	
	ALTINYAYLA		X					3.250	
	DİVRİĞİ		X					11.000	
	DOĞANŞAR		X					1.500	
	GEMEREK		X					5.750	
	GÖLOVA		X		Biyolojik	300		2.500	
	GÜRÜN	X			Fiziksel	3.500		10.000	
	HAFİK		X					1.500	
	İMRANLI	X			Biyolojik	518	6	3.600	
	KANGAL			X				11.000	
	KOYULHİSAR		X					5.100	
	SUŞEHRİ		X					15.000	
	ŞARKIŞLA	X			Biyolojik + Fiziksel	8.557		22.200	
	ULAŞ		X					3.000	
	YILDIZELİ		X					10.000	
ZARA		X					12.000		

Sivas Belediyesine ait atıksu arıtma tesisi Mart 2009 da faaliyete geçmiş olup Sivas Belediyesi atıksu arıtma tesisi 345.000 nüfusa hizmet etmek üzere, 78.516 m³/gün atıksu debisi baz alınarak projelendirilmiş ve hizmete alınmıştır.

İlde rekreasyonel amaçlı olarak tavra bölgesindeki yeraltı suyu kullanılmaktadır. Bu kuyulardan alınan su Paşabahçe mesire alanı içerisinde ve şehir merkezi içerisinde bulunan Aksu Parkı içerisinde

bulunan yapay su kanalında kullanılmaktadır. Bu amaçla Paşabahçe mesire alanına ortalama 65 lt/sn su verilirken, Aksu içerisinde bulunan yapay kanala ortalama 15 lt/sn su verilmektedir.

Sivas Belediyesi Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi arıtma son ürünü olan arıtma çamurlarını; kısa vadede düzenli depolayarak bertaraf etmeyi planlamaktadır. Bu kapsamda depolama alanı için CİMPOR Yibitaş Çimento Sanayi ve Tic. A.Ş tarafından daha önce Maden Ocağı olarak kullanılmış alanın Milli Emlak Müdürlüğü'nden tahsisi alınmış olup, depolama alanı için ÇED çalışmaları tamamlanarak "ÇED Gerekli Değildir" belgesi alınmıştır. Mevcut durumda ise Sivas Belediyesi "Arıtma Çamuru Depolama Tesisi" çalışmalarını yürütmektedir. Çalışmalar tamamlanincaya kadar mevcut tahsis alanı içerisinde belirlenen bir bölgede çamur susuzlaştırma sonrası kireçle stabilize edilen çamur, geçici olarak depolanmaktadır. Ayrıca çamur kurutma-yakma sistemi ile ilgili çalışmalar yürütülmektedir.

İlde 3 (üç) adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunlar, Merkez ilçe, Şarkışla ilçesi ve Gemerek ilçelerindedir. Söz konusu OSB'lerin çalışmakta olan ya da proje aşamasında olan atıksu arıtma tesisleri bulunmamaktadır. Ancak, Merkez OSB, Sivas Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine bağlıdır.

Kızılırmak erozyon etkisi ile askıda katı madde miktarının artması sonucu tamamen kızıl bir renk almakta ve suyun kalitesi düşmektedir. Kızılırmak'ın kirlenmesinin bir diğer nedeni ise il merkezinin ve akarsu boyunca bulunan İmranlı, Zara, Hafik, Ulaş, Şarkışla, Gemerek ilçeleri ile diğer küçük yerleşim birimlerinin atık sularının Kızılırmak'a ve ırmağı besleyen akarsulara hiçbir arıtma yapılmadan deşarj edilmesidir.

3. Atık

İlde katı atık düzenli depolama sahası (89 ha) Erzincan Karayolu 12. Km'de Seyfeli Haçın Deresi mevkiinde bulunmaktadır ve 2014 yılı sonu itibariyle faaliyete geçmiştir. İlde 2016 yılı içerisinde yaz aylarında günde ortalama 330 ton, kış aylarında ise günde ortalama 320 ton katı atık oluşmuştur.

Çizelge 603 – Sivas ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	3

Sivas'ta 2016 yılı içerisinde 1.458.519 kg ambalajın üretimi gerçekleşmiş, piyasaya sürülen ambalaj atığı miktarı da 3.059.595 kg olarak gerçekleşmiştir. İlde 2016 yılı sonu itibariyle atık ambalaj sistemine kaydedilen ambalaj üreticisi sayısı 16, tedarikçi 8 olup, piyasaya süren sayısı ise 167'dir.

TABS'a göre 2016 yılında Sivas ilinde 2.259 ton tehlikeli atık ortaya çıkmıştır. Bu tehlikeli atığın 1.302 tonu geri kazanılmış, 863 tonu bertaraf edilmiş, 62 tonu lisanslı firma stoğunda bulunmakta, 32 tonu ise ihraç edilmiştir.

Eğitim kurumlarında ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarındaki atık pil toplama kutularında toplanan atık piller Sivas Belediyesi tarafından toplanmakta ve periyodik olarak Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği (TAP)'ne gönderilmektedir. Sivas ilinde 2016 yılında 468,500 ton atık akümülatör, 3.092 kg atık pil, 346,086 tonu atık madeni yağ, 27,200 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde demir çelik sektöründe SİDEMİR Sivas Demir Çelik İşletmeleri A.Ş. kurulu bulunmasına rağmen faaliyet göstermemektedir.

Çizelge 604 – Sivas ilinde 2016 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri tarafından üretilen cüruf ve bunun bertaraf yöntemi (Sivas ÇŞİM, 2017)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
SİDEMİR A.Ş.	0	0	-

Kangal Termik Santralının kazanlarında yakılan kömürün külü I. ve II. ünitelerde baca gazı ile sürüklenerek elektro filtreler tarafından tutulmaktadır. Elektrofiltrelerde tutulan küller ile kazan

altına düşen ve burada su dolu bir teknede soğutulan cüruf ayrı ayrı silolarda toplandıktan sonra kapalı galeri içinde bulunan bantlarla kül dağına taşınmakta ve burada depolanmaktadır. Dozerlerle kül vadisine serilmektedir. III. Ünite de ise baca gazları elektro filtrelerden sonra kükürt arıtımı için BGD tesisine gitmekte ve atık olarak alçı taşı oluşmaktadır. Oluşan alçı taşı kül ile karıştırılarak kül dağına gönderilmektedir.

Çizelge 605 – Sivas ilinde 2016 yılı termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf ve uçucu kül miktarı (Kangal Termik Santrali, 2017)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Kangal T.S.	7.384.152	180.617 – 1.507.735
TOPLAM	7.384.152	1.688.352

Sivas ilinde bulunan tıbbi atıklar; Erzincan Karayolu 12. Km Seyfebeli Mevkiinde bulunan ve 3100 m² alan üzerine kurulu, 850 m² kapalı alanı olan ve günlük 14 ton tıbbi atığı sterilizasyon edebilecek kapasiteye sahip sterilizasyon tesisinde sterilize edilmektedir. Tesiste sterilizasyon işlemi, 3,2 basınç altında 145°C’de ve 45 dakikada gerçekleştirilmekte ve sterilize edilen tıbbi atıklar zararsız hale getirildikten sonra düzenli depolama sahasında bertaraf edilmektedir. 2016 yılında günde ortalama olarak 2,04 ton tıbbi atık toplanmakta ve sterilizasyon tesisinde sterilize edilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Sivas ilinde 57 adet endemik bitki türü bulunmakta olup “Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı” adlı eserde verilen IUCN Red Data Book (2000) kategorilerine göre düzenlenmiştir.

Orman ve Su İşleri Bakanlığınca verilen ödenek çerçevesinde 2011 yılında Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği’ne göre Tödürge ve Ulaş Gölleri Yönetim Planı yaptırılmıştır ve 2012 yılında Hafik Gölü Sulak Alan Alt Havzası Biyolojik Çeşitlilik Araştırma Alt Projesi yaptırılmıştır.

Tödürge Gölü: 350 ha büyüklüğünde olan ve üçgen şeklinde bir alanı kaplayan bu göl, ülkemizin büyük karstik göllerinden biridir. Ortalama derinliği 2 m, maksimum derinliği ise 28 m’dir. Tödürge Gölü, Ramsar (Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme)’a aday ve ÖKA (Önemli Kuş Alanı) statüsü olan, Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi’ne göre yüksek derecede koruma statüsüne sahip türleri barındıran bir göl olması nedeni ile büyük önem taşımaktadır. Tödürge Gölü’nde ve çevresinde, 9 takım ve 11 familyaya ait 17 kuş türü kuluçkaya yatmaktadır. Bunların yanında Tödürge Gölü, burada üreyen Nettarufina (Macar ördeği–40 çift) popülasyonu nedeniyle Önemli Kuş Alanları Statüsü kazanmıştır.

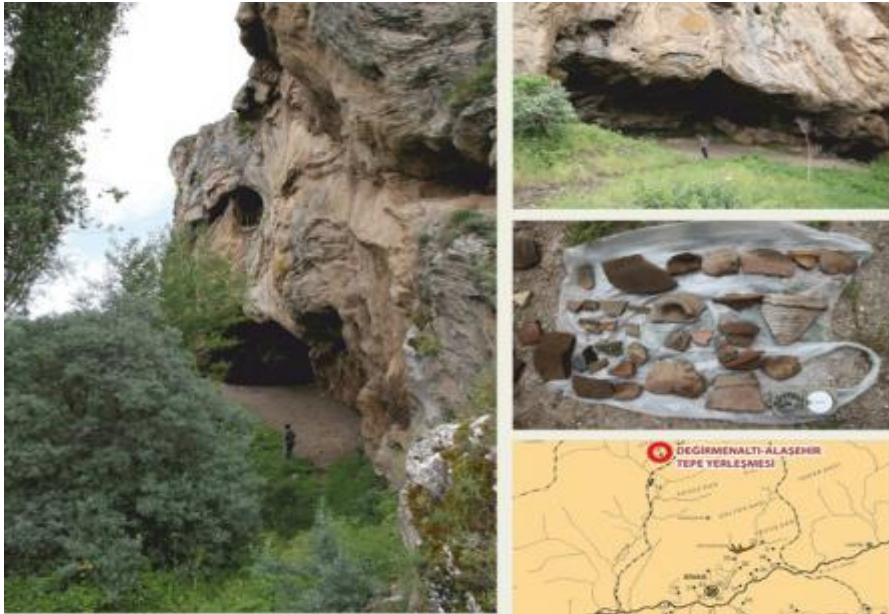

Fotoğraf 48 - Macar ördeği

Gölde sazan ve tatlısu kolyozu Avrupa Konseyi Koruma Kriterlerine göre tehlike altında ve duyarlı (etkilenebilir), yayın ve çöpçü balığı ise etkilenebilir ve nadir türler arasındadır. Ayrıca tatlısu kolyozu Avrupa'nın tehdit altında olan türler listesinde yer alır. Tödürge Gölü, sürüngen faunası açısından da önemli bir konuma sahiptir.

Çizelge 606 – Sivas ilinde bulunan doğal sit ve tabiat varlığı alanları

Gemerek	Sızır Beldesi Sızır Şelalesi	2. Derece Doğal Sit Alanı
Gürün	Mağarabaşı ve Kuşkayası Mevkii Şuğul Vadisi	1. ve 2. Derece Doğal Sit Alanı
Merkez	Değirmenaltı Alaşehir Yerleşimi ve Şelalesi	2. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Gürün	Gürün Bahçeici köyü Anıt Ağaçları	Anıt ağaç
Kangal	Kavak Köyü Balıklı Kaplıca	2. Derece Doğal Sit Alanı
Kangal	Kaklım Köyü Balıklı Kaplıcası	2. Derece Doğal Sit Alanı
Yıldızeli	Bakırcıoğlu Köyü Tabi Su Kaynağı ve Doğal Mağara	1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Yıldızeli	Kalın Beldesi Kandilsırtı Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı	1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Altınyayla	Başören Köyü, Gölgediği Mevkii Hitit Barajı ve Açık hava Tapınma Alanı	1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Şarkışla	Alaman Köyü Sıcak Su Kaynağı	2. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit

Fotoğraf 49 - Değirmenaltı Alaşehir Yerleşimi ve Şelalesi

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 607 – Sivas ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

SİVAS	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.287,01	0,36	12.848,16	0,45	14.821,67	0,53	16.466,76	0,58
2) Tarımsal Alanlar	1.138.573,86	40,01	1.134.390,22	39,86	1078.648,29	38,31	1.077.716,56	38,28
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.686.820,72	59,28	1.684.483,36	59,19	1.705.559,97	60,57	1.703.969,41	60,52
4) Sulak Alanlar	1.746,74	0,06	1.662,17	0,06	2.260,90	0,08	2.211,57	0,08
5) Su Yapıları	8.274,87	0,29	12.319,35	0,43	14.379,77	0,51	1.5306,3	0,54
TOPLAM	2.845.703,20	100,00	2.845.703,26	100,00	2.815.670,60	100,00	2.815.670,6	100,00

İlk olarak 02/04/2012 tarih ve 4985 sayılı Olur'u ile onaylanan ve uygun bulunan itirazlara ilişkin gerekli düzeltmeler yapılarak 07/09/2012 tarih ve 14066 sayılı oluru ile revize edilen Yozgat Sivas Kayseri Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'na askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında Yozgat-Sivas-Kayseri Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (I32, I33, I37, I38 ve J38 Paftaları), Plan Açıklama Raporu Değişikliği (53. ve 55. Sayfalar) ve Plan Hükümleri Değişikliği (Plan Hükümleri 4-8-10) Bakanlık Makamı'nın 21.02.2013 tarih ve 2735 sayılı Olur'u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 608 – Sivas ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Sivas ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	58	3	0	1	1	2	0	65
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	2
ÇED Olumlu Kararı	3	0	0	0	0	0	0	3

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 609 – Sivas ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Sivas ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	50	53
Çevre İzni Belgesi	2	49	51
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	2	0	2
TOPLAM	7	99	106

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 610 – Sivas ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Sivas ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	12
Ani (plansız) denetimler	269
Genel toplam	281

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	6	6.096,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
57	0,00

Çizelge 611– Sivas ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Sivas ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	123.713	0	0	20.452	0	8.172	172.496	69.553	394.386
Uygulanan Ceza Sayısı	27	0	0	1	0	1	11	11	51

İnceleme ve denetimler sonucunda (4) adet işletme Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) sürecine başlamadan yatırıma başladığından dolayı, Çevre Kanununun 20 nci maddesinin (e) bendinin 1 inci paragrafı doğrultusunda proje bedelinin % 2'si oranında idari para cezası uygulanmış ve faaliyeti aynı Kanununun 15 inci maddesi kapsamında durdurulmuştur. Faaliyetleri durdurulan işletmelerin sunmuş oldukları proje tanıtım dosyalarının incelenmesi sonucunda "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı verilen işletmelerin faaliyetlerine devam etmelerine izin verilmiştir. İl sınırları içerisinde faaliyet gösteren (2) adet işletme ise, Çevre İzni almadan faaliyet gösterdiğinden dolayı idari yaptırım uygulanarak faaliyetlerinin durdurulmasına karar verilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Sivas ilinde 2016 yılı itibarıyla toplam 3 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Söz konusu işletmelerin acil durum eylem planları hazırlattırılarak Bakanlığımıza ve ilgili kurumlara gönderilmesi sağlanmıştır. Üst seviye olan bu kuruluşlar Bakanlığımız bildirim ve kayıt sistemine kayıtlarının yaptırılması sağlanmış ve sisteme giriş şifreleri verilmiştir.

59. TEKİRDAĞ

1. Hava Kalitesi

Tekirdağ ilinde hava kalitesini kontrol etmek amacıyla üç adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. Bunlardan iki tanesi il merkezinde olup diğeri ise Kapaklı ilçesinde bulunmaktadır. İl merkezinde bulunan istasyonlardan birisi araç trafiğinden kaynaklanan hava kirliliğini diğeri ise kentsel kirliliği ölçmek, Kapaklı 'da bulunan istasyon ise Kentsel/Endüstriyel kirliliğin neden olduğu hava kalitesini ölçmek için kurulmuştur. Tekirdağ ilinde sanayiden kaynaklanan hava kirliliğinin kontrolünün yapılması amacıyla, Sürekli Emisyon Ölçüm Sistemleri Tebliği kapsamında 27 adet işletmeye ait 30 adet baca sürekli emisyon ölçüm sitemi ile donatılmış ve online olarak izlenmektedir.

Çizelge 612 - Tekirdağ ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

	MERKEZ (Süleymanapaşa-1)				MERKEZ (Süleymanapaşa-2 MTHM)			
	SO ₂	AGS	PM10	AGS	SO ₂	AGS	PM10	AGS
Ocak	90,8	-	66,8	6	146,4	5	98,6	14
Şubat	76,9	-	77,4	10	90,9	-	110,1	20
Mart	60,9	-	80,7	10	64,3	-	119	23
Nisan	10,5	-	93,9	15	18,7	-	121	22
Mayıs	4	-	54,4	2	14,9	-	76	12
Haziran	2,2	-	61,7	6	9,4	-	83,8	15
Temmuz	2,2	-	44,6	-	5,9	-	87,5	16
Ağustos	2,6	-	88,2	9	19	-	116,4	28
Eylül	3,4	-	84,5	16	26	-	94,1	23
Ekim	6,4	-	57,5	2	30,6	-	113,6	20
Kasım	17,7	-	74,5	12	47,4	-	116,8	19
Aralık	42,8	-	66,4	8	73,7	-	88,7	19

MERKEZ (Kapaklı- Çerkezköy MTHM)	SO ₂	AGS	PM10	AGS
Ocak	44,8	-	41,5	1
Şubat	47,3	-	58,6	8
Mart	36,4	-	56,4	7
Nisan	38,6	-	56	5
Mayıs	28,6	-	35,8	2
Haziran	23,3	-	33	-
Temmuz	5,6	-	22,5	-
Ağustos	3,9	-	27,7	-
Eylül	8,8	-	29,6	-
Ekim	11,9	-	25,9	-
Kasım	23	-	48	5
Aralık	30,8	-	45,9	1

İlde Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş toplam 14 tane egzoz emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlardan 2016 yılı içerisinde toplam 87.212 adet aracın egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Tekirdağ, su kaynakları potansiyeli açısından değerlendirildiğinde yerüstü suyu 713 hm³/yıl, yeraltı suyu 172.9 m³/yıl, toplam su potansiyeli 885.9 hm³/yıl ve 2016 yılı yeraltı suyu fiili tahsis miktarı 229,87 hm³/yıldır. Yerleşim birimlerinde, sanayi ve endüstri sulama amacıyla suni olarak açılan çok sayıda kuyu mevcuttur. Son yıllarda özellikle sanayileşmenin bölgedeki gelişim etkisi ile

artan su ihtiyacının karşılanması için kontrolsüz olarak kuyu açılmaları gözlenmektedir. Ancak bu durumun önlenmesi için DSİ Bölge Müdürlüğü kuyu açılmalarını kısıtlama yoluna gitmiştir. 1970'li yıllarda 10-30 m olan yer altı suyu tablası seviyesi günümüzde 80-200 m düzeyine inmiştir.

İlde 2016 yılında TESKİ tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılan suyun temini için gölet (%8,47), kaynak (%0,08) ve yaklaşık 360 adet kuyudan (%91) su çekilmiştir.

Gerçek Zamanlı Uzaktan Atıksu İzleme Sistemi Genelgesi kapsamında atıksu debisi 10.000 m³/gün ve üzerinde olan 7 adet endüstriyel nitelikli atıksu arıtma tesisi sürekli atıksu izleme sistemi ile donatılmış olup, kirletici parametreler çevrimiçi olarak izlenmekte ve kirlilik durumunda anında müdahale edilmektedir.

Çizelge 613 – Tekirdağ ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisleri Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisleri Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
Marmara Ereğlisi	M. Ereğlisi	x			Biyolojik	3.840	0,044	23.452	0,24
	Yeniçiftlik	x			Biyolojik + İleri	3.000	0,035		0,19
	Sultanköy	x			Biyolojik	720	0,008		0,05
Süleymanpaşa	Toki (biodisk)	x			Biyolojik	800	0,009	187.727	0,02
	Barbaros	x			Biyolojik	200	0,002		
	S.Paşa DDD	x			Fiziksel	40.000	0,463		x
	Batı Atıksu AT		İnşa		Biyolojik + İleri	40.440	-		
	Doğu Atıksu AT		Plan				-		
	Kumbağ AAT		İnşa		Biyolojik	1.200	-		
Şarköy	Müreفته	x			Biyolojik	1.000	0,012	30.982	0,07
	Şarköy DDD	x			Fiziksel	54.950	0,318		x
Muratlı	Muratlı Bel.	X			Biyolojik + İleri	5.236	0,060	26.987	0,99
Malkara	Malkara Bel.	X			Biyolojik + İleri	7.320	0,084	52.663	1,40
Hayrabolu	Hayrabolu Bel.	X			Biyolojik + İleri	5.339	0,061	32.602	1,63
Çerkezköy	Çerkezköy Bel.Birliği		X		Biyolojik + İleri	52.800	0,611	133.626	
	Kapaklı							97.700	
Ergene	Ulaş Vakıflar			X			-	7.989	
Ergene	Yeşiltepe, Sağlık Marmaracık Cumhuriyet		X		Biyolojik + İleri	86.400	-	33.664	
	Çorlu Bel.							245.630	
Çorlu	Yenice	X			Biyolojik	1.400	0,016	1.721	0,08
	Saray Bel.	X			Biyolojik + İleri	10.631	-	48.272	1,38

Çizelge 614 – Tekirdağ ilinde 2016 yılı itibarıyla OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Çerkezköy OSB	Faaliyette	80.000	Fiz+Kim+Bio	80 ton/gün	Çorlu Deresi
Deri OSB	Faaliyette	36.000	Fiz+Bio	60 ton/gün	Çorlu Deresi
Avrupa Serbest Bölge	Faaliyette	2500	Fiz+Bio	0,16 ton/gün	Ergene Deresi
Hayrabolu	Proje	5000	Fiz+Bio		
Malkara	Proje	5000	Fiz+Bio		
Velimeşe (Yalıboyu, Kapaklı, Veliköy)	İnşaat (%55)	150.000	Fiz+Kim+Bio		Çorlu Deresi
Muratlı	İnşaat (%100)	25.000	Fiz+Kim+Bio		Çorlu Deresi
Ergene 1	İnşaat (%42)	60.000	Fiz+Kim+Bio		Ergene Deresi
Ergene 2	İnşaat (%100)	60.000	Fiz+Kim+Bio		Ergene Deresi
Çorlu -1	İnşaat (%100)	15.000	Fiz+Kim+Bio		Şerefli Deresi

3. Atık

Tekirdağ ili, 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden sonra Büyükşehir Belediyesi statüsü kazandığından, katı atıklar (evsel nitelikli) ilçe belediyeleri tarafından toplanarak Büyükşehir Belediyesi’ne ait Demirli Düzenli Depolama Tesisine getirilmekte olup, 2017 yılında 5 adet aktarma istasyonu kurulması planlanmaktadır.

Çizelge 615 – Tekirdağ ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	44
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	47

İlde 2016 yılı sonu itibarıyla 2016 yılı sonu itibarıyla 85 adet ambalaj üreticisi, 887 adet piyasaya süren ve 73 adet tedarikçi işletme sayısı bulunmaktadır. 2016 yılında Tekirdağ ilinde ambalaj atıkları kaynaktan ayrı toplama miktarı 12.545 ton olarak gerçekleşmiştir.

Tekirdağ ilinde oluşan ve endüstriden kaynaklanan 2016 yılı tehlikeli atık miktarı 86.822,9 ton’dur. Bu tehlikeli atığın 47.187 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 39.401 tonu bertaraf edilmiş, 92,7 tonu lisanslı tesiste stoklanmış, 151 tonu da ihraç edilmiştir.

İlde oluşan 2016 yılı atık yağ miktarı 1.513,1 tondur. Bu atık yağın 356,4 tonu atık motor yağı, 1.156,1 tonu da atık endüstriyel (hidrolik) yağdır. Atık yağın 1.441 tonu geri kazanıma gönderilmiştir. 2016 yılında Tekirdağ’da 315,9 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2016 yılında Tekirdağ’da 10,9 kg atık pil, 247,9 kg da atık akümülatör lisanslı tesisler tarafından toplanmıştır. Tekirdağ’da 2016 yılında 860,7 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmıştır.

İlde toplamda 117 (yüzyedi) adet tehlikesiz atık toplama-ayırma belgesi almış tesis bulunmakta olup, 20 adet Geçici Faaliyet Belgesi ve 45 adet Çevre Lisanslı olmak üzere toplam 65 adet tehlikesiz atık geri kazanım tesisi mevcuttur.

Tekirdağ ilinde tıbbi atıklar, Tekirdağ ili, Süleymanpaşa İlçesinin ki adresinde faaliyet gösteren Çevre Lisanslı sterilizasyon tesisi tarafından toplanarak sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. Sterilizasyon işleminden sonra atıklar konteynırlara koyularak yine Süleymanpaşa İlçesinde bulunan düzenli depolama sahasına götürülerek bertarafı sağlanmaktadır. Tekirdağ’da 2016 yılında 805,5 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Tekirdağ ili doğal bitki örtüsü açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Bu zenginlik bölgenin konumundan, yani Akdeniz (Mediterran), Euro-Sibiryan (Avrupa Sibiryası) ve İrona Turanien (İran-Turan) Floristik bölgelerin karşılaştığı alanda bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bunun sonucu olarak bölge oldukça geniş bir flor koleksiyonuna sahiptir. Langos ormanlarından makilere, hatta

gariglere dek her çeşit bitki örneğine rastlanabilmektedir. Karaçam, kızılçam, kayın, meşe, gürgen, dışbudak, akçağaç, kocayemiş, erika gibi ağaç ve ağaççıkların yaygın olarak bulunduğu ormanlarda yabancı bitki ve hayvan çeşitliliklerinde de zenginlik söz konusudur. İlde en yaygın olarak bulunan fauna türleri; sürüngenlerden; kurbağa, kertenkele, yılan, kirpi, fare, köstebek, orman sıçanı, gelincik, kuşlardan; şahin, ardıç kuşu, ishak kuşu, puhu, saka, serçe, kırlangıç, ibibik, doğan, ağaçkakan, bildircin, kara tavuk, çulluk, çil, keklik, alakarga, küçükkarga, memelilerden; kurt, çakal, tilki, yaban domuzu, tavşan, kunduz, karaca, sansar, porsuktur. Nesli Tehlike Altında Olan Yabancı Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin (CITES Sözleşmesi) Ek II Listesinde yer alan korunan türlerden Testudo hermanni (Trakya tosbağası) il sınırlarında yaşamaktadır. Bunun yanında, ilde bulunan Çamlıkoy mesire yerindeki kumul, zengin bitki çeşitliliğine sahiptir. Kasatura kumulları olarak bilinen bu kumullarda; Asperulla littoralis, Centaurea kilea, İsatis arenaria, Linum tauricum ssp. Bosphori, Silena sangaria gibi endemik kumul bitkileri bulunmaktadır (Türkiye'nin Kuzey Kumullarının Korunmasına Dair Rapor).

İl sınırlarında, Orman ve Su İşleri Bakanlığı I. Bölge Müdürlüğü Tekirdağ Şube Müdürlüğü sorumluluğunda 2 Tabiat Parkı bulunmaktadır. Bunlar; Atatürk Ormanı Tabiat Parkı ve Çamlıkoy Tabiat Parkıdır.

Çamlıkoy Tabiat Parkı: 11.07.2011 tarihinde ilan edilmiş olup, 45,1 ha'lık alan kaplamaktadır. Saray ilçesindedir. 1994 yılı onaylı gelişme planı mevcut olup, Tabiat Parkı Gelişme Planı yapılacaktır.

Atatürk Ormanı Tabiat Parkı: 11.07.2011 tarihinde ilan edilmiş olup, 28,4 ha'lık alan kaplamaktadır. Merkez ilçesindedir. 07.06.2010 onay tarihli gelişme planı mevcut olup, uygulama projeleri de yapılmış, onaylanmıştır.

Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında ve veya su altında bulunan korunması gerekli alan olarak ilde tescilli 8 tane doğal sit alanı vardır. Ayrıca ilde 35 adet anıt ağaç bulunmaktadır.

Çizelge 616 – Tekirdağ ilinin doğal sit alanları (Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2016)

	İLİ	İLÇESİ	(MEVKİİ)	NEV'İ	TESCİL KARARI		
					TARİH	NO	KARARI VEREN KURUM
1	Tekirdağ	Merkez	İsmail Yazıcı Mahallesi 131 Ada 137 Nolu Parsel	1. Derece Doğal Sit Çeşmenin Anıt Eser Olarak Tescili	10.05.1996	3110	K.T.V.K.K 4.255 m ²
2			Kumbağ Dut Limanı 8 Pafta 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932 ve 1576 Nolu Parseller	1. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.02.1993	1344	K.T.V.K.K 151.773 m ²
3			Kumbağ Sütlüce Manastırı 8 Pafta 871, 909, 910, 911, 912 ve 913 Nolu Parseller	1. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.02.1993	1344	K.T.V.K.K 61.115 m ²
4		Çerkezköy	Veliköy Değirmen Dere Antik Su Kaynakları	1. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	12.07.1996	3261	K.T.V.K.K 569.753 m ²
5		Şarkköy	Uçmak Dere Şarap Fabrikası Yanı Çınarlık Alan	1. Derece Doğal Sit Alanı	30.06.1993	1429	K.T.V.K.K 7.014 m ²
6		Şarkköy	Kızılcaerzi-Kocaeli-Şenköy	1. Derece Doğal Sit Alanı	09.07.1998	4777	K.T.V.K.K 2 104 389 m ²
7		Saray	Güneşkaya Ergene Vadisi Güngörmez Mağaraları	1. Derece Arkeolojik Sit Alanı II. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.10.1991	994	K.T.V.K.K 2.899.384 m ²
8		Saray	Güneşkaya Ergene Vadisi Güneşkaya Mağaraları	II. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.10.1991	994	K.T.V.K.K 2.644.875 m ²
TOPLAM ALAN:					844.25 ha		8.442.558 m²

Fotoğraf 50 - Tescilli Anıt Ağaç- Çınarağacı (Tekirdağ,ÇŞİM,2016).

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 617 – Tekirdağ ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

TEKİRDAĞ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	15.855,33	2,55	25.427,25	4,09	28.597,03	4,62	30.156,82	4,87
2) Tarımsal Alanlar	492.834,56	79,37	483.083,79	77,80	478.345,34	77,30	476.971,02	77,08
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	109.839,25	17,69	109.739,02	17,67	109.006,99	17,62	108.807,76	17,58
4) Sulak Alanlar	125,45	0,02	80,43	0,01	134,27	0,02	134,27	0,02
5) Su Yapıları	2.306,23	0,37	2.630,35	0,42	2.694,38	0,44	2.708,15	0,44
TOPLAM	620.960,82	100,00	620.960,84	100,00	618.778,01	100,00	618.778,02	100,00

Planlı ve çevreye duyarlı kalkınma ilkeleri doğrultusunda Tekirdağ ilinin sınırlarını da kapsayacak şekilde hazırlanmış ve 13.07.2004 tarihinde Bakanlığımızca 1/100.000 ölçekli Trakya alt Bölgesi Ergene Havzası Revizyon Çevre Düzeni Planı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı - BİMTAŞ / İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (IMP) tarafından tamamlanmıştır. Bakanlığımızca plan 24.08 2009 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

1/100.000 Ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı ile birlikte, Tekirdağ ilinin içinde planlı dönem başlamış olup, Çevre Düzeni Planı ile gerek kentsel, gerek tarımsal arazinin kullanımında koşullar, sınırlar ve olanaklar tariflenmiştir. Bu doğrultuda, İlde gerek coğrafyası, gerekse mevcut durumu ile daha hassas konumdaki “Çorlu Çerkezköy Marmaracık B.Karıştırın ve Muratlı ”bölgesi ile “Marmara Ereğlisi, Yenice, Tekirdağ Kumbağ” kıyı aksı da 1/25.000 ölçekli planlama bölgeleri olarak seçilmiş, 1/25000 ölçekli Tekirdağ Çevre Düzeni Planı 22.08.2011 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 618 – Tekirdağ ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Tekirdağ ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	23	1	25	1	23	1	0	74
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	2	3	15	1	1	1	0	23

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 619 – Tekirdağ ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Tekirdağ ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	32	71	103
Çevre İzni Belgesi	30	94	124
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	11	24	35
TOPLAM	76	190	266

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 620 – Tekirdağ ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Tekirdağ ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	126
Ani (plansız) denetimler	1.924
Genel toplam	2.050

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
35	0,00

Çizelge 621 – Tekirdağ ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Tekirdağ ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	2.011.756	1.315.207	0	1.252.615	0	0	557.016,31	16.356	5.152.950,31
Uygulanan Ceza Sayısı	36	21	0	36	0	0	24	2	134

2016 yılı içerisinde Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 15 tane işletmeye 11.08.1983 tarihli ve 18132 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun 15. Maddesi kapsamında faaliyet durdurma kararı alınmıştır.

Faaliyet durdurma/kapatma kararı, 15 işletmeye; 10.09.2014 tarihli ve 29115 resmi gazete sayılı Çevre İzin Lisans Yönetmeliği kapsamında faaliyete Geçici Faaliyet Belgesi olmadan geçildiği gerekçesiyle, 25 işletmeye; 25.11.2014 tarih ve 29186 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği kapsamında ÇED sürecine başlanmadan veya bu süreç tamamlanmadan yatırıma ve faaliyete geçildiği gerekçesiyle, 1 işletmeye de ÇED sürecinde verilen taahhünameye aykırı faaliyet gösterildiği gerekçesiyle verilmiştir. (Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2016)

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Tekirdağ ilinde 2016 yılı itibarıyla toplam 19 adet alt seviye, 9 adet üst seviye olmak üzere toplam 28 adet SEVESO kuruluşu yer almaktadır.

60. TOKAT

1. Hava Kalitesi

2016 yılı içinde Tokat ilinde konutlarda 63.409.871 Sm³, sanayide de 3.312.999 Sm³ doğal gaz tüketilmiştir. 2016 yılında Tokat ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 622'de verilmektedir.

Çizelge 622 - Tokat ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

TOKAT-Merkez	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	0	76	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	49	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	39	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	2	0	38	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	15	0	85	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	12	0	43	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

TOKAT Meydan	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak			72	9	1720		50		85		134		28	
Şubat			74	12	1649		47		82		129		29	
Mart			82	6	1071		32		65		97		44	
Nisan			55	2	904		23		57		80		49	
Mayıs			37	0	1157		19		46		65		53	
Haziran			47	0	1284		15		36		51		52	
Temmuz			52	2	1010		15		45		60		59	
Ağustos			44	0	657		11		38		49		63	
Eylül			43	1	613		20		51		71		46	
Ekim			74	11	734		31		56		87		32	
Kasım			104	14	1983		83		101		184		17	
Aralık			80	12	1476		49		80		129		20	

TOKAT Erbaa	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	23	0	53	3	-	-	11		36		47		-	-
Şubat	33	0	83	10	-	-	20		38		58		-	-
Mart	31	0	72	13	-	-	30		33		63		-	-
Nisan	22	0	73	12	-	-	13		27		40		-	-
Mayıs	13	0	39	0	-	-	8		17		25		-	-
Haziran	14	0	64	3	-	-	5		15		19		-	-
Temmuz	12	0	76	1	-	-	3		15		18		-	-
Ağustos	17	0	65	5	-	-	5		13		18		-	-
Eylül	16	0	51	2	-	-	9		23		32		-	-
Ekim	13	0	61	8	-	-	13		25		37		-	-
Kasım	43	0	192	26	-	-	40		50		91		-	-
Aralık	40	0	129	22	-	-	31		44		75		-	-

Çizelge 622 - Tokat ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

TOKAT Turhal	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	47	0	86	15	-	-	4		22		25		-	-
Şubat	60	0	96	16	-	-	41		113		154		-	-
Mart	29	0	57	6	-	-	13		61		74		-	-
Nisan	12	0	44	1	-	-	8		49		56		-	-
Mayıs	5	0	24	0	-	-	3		29		32		-	-
Haziran	7	0	31	0	-	-	3		25		28		-	-
Temmuz	8	0	30	0	-	-	3		23		26		-	-
Ağustos	9	0	34	0	-	-	3		22		25		-	-
Eylül	9	0	22	0	-	-	6		30		36		-	-
Ekim	19	0	38	0	-	-	14		40		54		-	-
Kasım	93	3	81	12	-	-	73		67		140		-	-
Aralık	83	1	64	7	-	-	32		52		84		-	-

2016 yılı içinde Tokat-Merkez, Tokat-Meydan, Tokat-Erbaa ve Tokat-Turhal Hava Kalitesi İzleme İstasyonlarında ölçülen PM₁₀, SO₂ ve NO₂ Parametreleri doğrultusunda bir değerlendirme yapıldığında, ilde HKDYY Turhal ve Erbaa ilçeleri dışında yıllık ortalama bazında sınır değerlerin aşılmadığı, ancak özellikle Kasım ve Aralık aylarında havaların soğumasına bağlı olarak ısınma amaçlı katı yakıt kullanımının artması, şehirlerin coğrafi yapısı ile meteorolojik şartlara bağlı olarak PM₁₀ değerlerinde yükselmeler ve aşımalar gözlenmektedir. Erbaa İlçesindeki PM₁₀ ortalama değerlerinin yüksek çıkma nedeni olarak ilçe merkezi ve çevresindeki tuğla fabrikalarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Tokat ilinde verilen emisyon ölçüm yetki belgesi sayısı 13 olup 2016 yılı içinde yapılan egzoz emisyon ölçüm sayısı 51.655'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Merkez Belediye olarak su temini için çekilen suyun kaynağını temel olarak kaynak suları ve yeraltından çekilen sondaj kuyu suları oluşturmaktadır. Temin edilen su miktarı 14.618.880,00 m³/yıl'dır. Temin edilen suyun yaklaşık %40'ı içme suyu, %30'u kullanma suyu, %20'si sanayide kullanım, %10'u tarımda kullanım olarak dağıtılmaktadır. İl merkezinde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Tokat Merkez Belediyesi 2016 yılı toplam 482,95km uzunluğunda kanalizasyon sistemine sahiptir. Kanalizasyon hizmetini alan nüfus toplam nüfus olan 148.149 kişinin yaklaşık %98'ine karşılık gelmektedir. Merkez belediye olarak 2010 yılında Atıksu Arıtma Tesisi hizmete açılmış bulunmaktadır. Kanalizasyon sisteminin tamamı atıksu arıtma tesisine bağlanmaktadır.

İl genelinde Tokat OSB, Erbaa OSB, Turhal OSB, Niksar OSB ve Zile OSB kurulmuş olup, Tokat OSB ve Erbaa OSB'nin atıksuları Tokat ve Erbaa Belediyeleri'nin AAT'lerinde arıtılmaktadır.

Çizelge 623 – Tokat ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
Merkez	Tokat	X			Biyolojik	33.120	0,278137	148.149	11,94
İlçeler	Almus		Proje aşamasında						
	Artova		Doğal arıtma					2.000	
	Başçiftlik		Doğal arıtma						
	Niksar		Proje aşamasında						
	Erbaa	X			Biyolojik	11.880	0.098	64.941	9,52
	Pazar			X					
	Reşadiye		Plan aşamasında						
	Sılsaray			X					
	Turhal		Plan aşamasında						
	Yeşilyurt			X					
Zile		İnşaat aşamasında							

3. Atık

Tokat il merkezi ve ilçelerinde yazın 426,162 ton/gün, kışın 416.410 ton katı atık oluşmaktadır. Tokat ilinde ve Erbaa ilçesinde olmak üzere 2 adet katı atık düzenli depolama tesisi mevcuttur. İl merkezine ait olan Tokat-Turhal-Zile-Pazar Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi 2015 yılı başından itibaren atık kabulüne başlamış olup, il geneli toplanan atıklar mevcut 1 adet aktarma istasyonundan düzenli depolama alanına gönderilmektedir.

Erbaa ilçesine ait katı atık düzenli depolama tesisi Tokat ili merkezinin kuzeyinde Erbaa ilçesi sınırları içinde, Evyaba Köyü, Yarıkaya Bodur düzü mevkiinde yaklaşık 7 hektarlık alandadır. Depolama alanı 2 lottan oluşmakta olup toplam alan yaklaşık 4 hektardır. Katı atık düzenli depolama alanında oluşan atık sular ve yağış sonrası oluşan sızıntı suları, sızıntı suyu toplama sistemi ile toplanarak sızıntı suyu havuzunda birirmektedir. Buradan belirli periyotta çekilerek Erbaa Belediyesi Atıksu Arıtma tesisine götürülmektedir.

Çizelge 624 – Tokat ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1
Atık Ara Depolama, Geri Kazanım ve Bertaraf Tesisi	1

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Tokat ilinde oluşan ve endüstriden kaynaklanan 2016 yılında tehlikeli atık miktarı 9.940,16 ton'dur. Bu atığı 147,2 tonu geri kazanılmış, 9.741,9 tonu bertaraf edilmiş, 24,91 tonu ihraç edilmiş, 11,5 tonu tesis içi stokta ve 14,66 tonu da lisanslı firma stoğundadır. Tokat ilinde 2016 yılında 53.336 ton atık madeni yağ PETDER tarafından toplanarak geri kazanıma gönderilmiştir. 2016 yılında Tokat ilinde 285.510 kg atık akümülatör, 4.455 kg atık pil, 35,660 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında sağlık kuruluşlarında oluşan tıbbi atıklar için Tokat iline hizmet verecek Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi kurulmuş olup tıbbi atık taşıyacak firma ve araç için Taşıma Lisansı 2015 yılı Şubat ayında verilmiştir. 2016 yılında Tokat'ta 530,735 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

Tokat il merkezinde oluşan hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları yılda ortalama 10.000 ton dolayındadır. Toplanan bu atıklar il merkezine 5 km mesafede Yeşilirmak kenarındaki alanda depolanmaktadır. Hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları ilçelerde ise ayrı belirlenen alanlarda depolanmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Tokat ili gerek orman arazileri gerekse mera, yaylak ve kışlaklar, flora ve fauna bakımından oldukça zengindir. Tokat ve yöresi florasında tıbbi aromatik bitkilerden adaçayı (*Salvia tomentosa*), misk adaçayı (*Salvia sclarea*) ve diğer bazı *Salvia* türleri yaygın olarak bulunmaktadır. Bunun yanı sıra *Thymbra spicata* (karabaş kekiğı), *Thymus spyleus* (kır kekiğı) ve diğer bazı kekik türleri de doğal olarak bulunmaktadır. Ayrıca, Tokat yöresinde *Melisa officinalis* (oğul otu), rezene (*Foeniculum vulgare* var. dulce), Çörek otu (*Nigella sativa*), Çemen (*Trigonella foenum garecum*) gibi türler de doğal ve kültürel olarak bulunmaktadır. Tokat ili kaybolmaya yüz tutan, özellikle sağlık meyveleri olarak bilinen çok sayıda meyve türlerine sahiptir. Örneğin; Üvez (*Sorbus domestica* L.), Muşmula (*Mespilus germanica* L.) bunlardandır. Ayrıca Hünnap, kebere (*Cappari spinoza*)'nin de korunması ve kültüre alınması gerekir.

Tokat'ın Pazar ilçesi Kaz Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 1.170 ha alana sahiptir. Kaz Gölü sucul ekosistem dengesini muhafaza etmekle kalmayıp aynı zamanda su ekosistemi özelliğini de sergilemektedir. Sazlarla kaplı alan çeşitli yerli ve yabancı su kuşlarının barınma, beslenme yuvalanma ve kuluçlanma ihtiyaçlarına cevap vermesi bakımından önem arz etmektedir.

Fotoğraf 51 - Kaz gölünden görünümeler

Çizelge 625 – Tokat ilinde bulunan tabiat varlıklarına ait bilgiler (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü Samsun Bölge Komisyonu)

NO	İli	İlçesi	Sit Alanının Adı- Adresi	Alt Adı (doğal, kentsel arkeolojik, tarihi)	Niteliği	Derecesi
1	Tokat	Merkez	Alipaşa Camii avlusunda yer alan 2 adet çınar ağacı // Yenitabakhane Mah.	Doğal sit	Anıt ağaç
2	Tokat	Erbaa	2 adet çınar ağacı// Cumhuriyet mah.	Doğal-Kentsel	Anıt ağacı
3	Tokat	Pazar	Balıca Mağarası// Balıca Köyü	Doğal	Mağara	II.Derece
4	Tokat	Pazar	Cumhuriyet Cad. yer alan 1 adet çınar ağacı // Cumhuriyet Cad.	Doğal	Anıt ağaç
5	Tokat	Turhal	Koca Kavak anıt ağacı// Seyfi Demirsoy Mah. Şeker Fab. Bah.	Doğal-Kentsel	Anıt ağaç

Tokat ili dâhilinde tabiat parkı statüsünde Pazar ilçesinde 483 ha alanda Ballica Mağarası, Reşadiye ilçesinde 50 ha alanda Zinav Gölü ve Almus ilçesinde 5 ha alanda Orman Evleri Tabiat Parkı olmak üzere 3 adet nadide yer bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 626 – Tokat ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

TOKAT	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	8.886,99	0,90	9.571,66	0,97	8.769,41	0,87	9.488,12	0,95
2) Tarımsal Alanlar	390.627,99	39,53	389.728,61	39,44	396.261,33	39,49	396.111,14	39,48
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	581.510,12	58,85	581.340,96	58,84	590.938,42	58,89	590.528,1	58,85
4) Sulak Alanlar	222,06	0,02	222,06	0,02	222,06	0,02	222,06	0,02
5) Su Yapıları	6.825,56	0,69	7.209,48	0,73	7.214,25	0,72	7.056,04	0,70
TOPLAM	988.072,72	100,00	988.072,77	100,00	1.003.405,47	100,00	1.003.405,46	100,00

Tokat – Samsun – Çorum 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni planları, Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yaptırılarak 20 Temmuz 2007’de onaylanmıştır. Toplam olarak planlama bölgesi, 3.793.671 ha olup, Planlama Bölgesi içinde 40 adet ilçe belediyesi, 121 belde belediyesi ve köy yerleşimleri bulunmaktadır. İle ait 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 13 paftadan oluşmaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 627 – Tokat ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Tokat ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	SU	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	16	0	1	0	3	2	0	1	23
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	0	2
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	1	0	0	0	3

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 628 – Tokat ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Tokat ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	22	25
Çevre İzni Belgesi	0	11	11
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	2	1	3
TOPLAM	5	34	39

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 629 – Tokat ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Tokat ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	12
Ani (plansız) denetimler	241
Genel toplam	253

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	16	16.256,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
3	0,00

Çizelge 630 – Tokat ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Tokat ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	23.592,16	0	0	382	0	0	51.984,58	0	75.958,74
Uygulanan Ceza Sayısı	26	0	0	2	0	0	7	0	35

2016 yılı içerisinde 2872 sayılı Çevre Kanununun 15. Maddesi gereğince, Tokat Valiliği tarafından 10 adet işletmeye faaliyet durdurma kararı verilmiştir. Ayrıca bu işletmelere Çevre Kanununun 20 (e) maddesi gereğince idari para cezası uygulanmıştır.

2016 yılı itibarıyla Tokat ilinde toplam 2 adedi de alt seviye olmak üzere 2 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

61. TRABZON

1. Hava Kalitesi

Trabzon'da 2016 yılında konutlarda 342.439.211,29 m³ sanayide ise 3.468.721,19 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Trabzon ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarının aylara göre verileri Çizelge 631'de verilmektedir.

Çizelge 631 - Trabzon ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

AKÇAABAT İSTASYONU	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	14	-	70	7	310	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	-	53	5	938	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	-	44	1	1.176	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	24	-	35	-	1.638	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	57	-	30	-	2.063	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	46	-	28	-	2.475	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	20	-	39	-	1.226	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	-	27	-	500	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	-	30	-	794	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	-	48	-	1.281	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	15	-	44	1	1.875	-	-	-	-	-	-	-	-	-

BEŞİRLİ İSTASYONU	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	100	15	979	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	-	71	9	1.252	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	-	-	66	8	1.211	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	41	2	783	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	40	-	1.046	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	-	-	1.432	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	40	-	1.321	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	30	-	675	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	30	-	1.278	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	57	-	1.769	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	43	1	819	-	-	-	-	-	-	-	-	-

FATİH İSTASYONU	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	45	-	129	17	1.747	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	14	-	74	10	1.502	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	-	66	3	1.531	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8	-	27	-	1.407	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	35	-	1.245	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	59	-	1.382	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	-	33	-	1.144	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	-	28	-	709	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	2	-	33	-	1.258	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	-	67	10	2.114	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	39	-	30	1	1.216	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge 631 - Trabzon ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

MEYDAN İSTASYONU	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	17	-	109	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	14	-	116	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	-	75	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	-	47	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	9	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	9	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	10	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	24	-	76	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	16	-	44	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

VALİLİK İSTASYONU	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	29	-	79	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	23	-	105	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	-	69	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9	-	52	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	10	-	52	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	15	-	44	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2016 yılında Trabzon ilinde toplam 75.041 adet araca egzoz ölçümü yaptırılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Değirmendere deresinin suyunun aşırı derecede kirlenmesi sonucunda, kente temiz su sağlamak amacıyla Trabzon Belediye Başkanlığının talebi ve DSİ Genel Müdürlüğünün 05.04.2000 tarih ve 1250 sayılı olurları doğrultusunda "Atasu Barajı İnşaatı" işinin kapsamında Galyan suyunu Trabzon Belediyesi Arıtma Tesislerine taşımak için Galyan Regülatörü ve 2.316 m lik isale hattı inşaatı tamamlanmış ve 2001 yılında Trabzon Belediyesine teslim edilmiştir. Tesisin yıllık kapasitesi 47 milyon m³ tür.

TÜİK'den alınan veriler dikkate alındığında ilde 2012 yılı itibari ile toplam nüfusun %77 kadarı kentsel kanalizasyon sistemini kullanmaktadır.

Trabzon ilinde denize kıyısı olan ilçelerin birçoğunda derin deniz deşarj sistemi olmakla birlikte diğer ilçelerde atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Çizelge 632 – Trabzon ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Ortahisar (Değirmendere)	X			Fiziksel	24.645		X	150.000	
	Ortahisar (Çimenli)	X			Fiziksel	11.923		X	60.000	
	Ortahisar (Pazarkapı)	X			Fiziksel	57.715		X	110.000	
İlçeler	Akçaabat	X			Fiziksel	13.219		X	116.744	
	Araklı	X			Fiziksel	6.955		X	47.427	
	Arsin	X			Fiziksel	3.888		X	27.814	
	Beşikdüzü	X			Fiziksel	13.824		X	21.692	
	Çarşıbaşı	X			Fiziksel	3.015		X	15.399	
	Çaykara (Uzungöl)	X			Biyolojik	2.000		yok	1.577	
	Of	X			Fiziksel	13.854		X	41.277	
	Sürmene	X			Fiziksel	4.320		X	25.764	
	Tonya	X			Biyolojik	900		yok	14.771	
	Vakfikebir	X			Fiziksel	43.200		X	26.560	
	Yomra	X			Fiziksel	43.104		X	34.629	

3. Atık

Kutlular düzenli depolama sahası, Trabzon ili ile Rize ili arasında kalan Trabzon ilinin Sürmene İlçesine bağlı Çamburnu Mahallesinde bulunmaktadır.

Düzenli depolama tesisinde oluşan atıksular Fiziksel+Biyolojik atıksu arıtma sisteminde arıtıldıktan sonra alıcı ortama verilmektedir. Atıksu arıtma sisteminde, fiziksel olarak membran sistemi bulunmaktadır. Bölgenin coğrafi durumundan ötürü aşırı yağışlı zamanlarda arıtma tesisi kapasitesi yetersiz kaldığında oluşan atık sular derin deniz deşarjına taşınmaktadır. Bunun yanında TRAB-RİKAB'a ait olan Deliklitaş ve Of Transfer İstasyonlarının her birinde atıksular için birer adet paket arıtma tesisi çalıştırılmaktadır.

Çizelge 633 – Trabzon ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atıklarının Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	4
Lisanslı Ambalaj geri dönüşüm tesisi sayısı	3

Trabzon ilinde Kutlular düzenli depolama sahasının işletmeye açılmasıyla birlikte eski vahşi döküm sahaları rehabilite edilerek kapatılmıştır. Bugün itibariyle Trabzon ilinde vahşi döküm sahası bulunmamaktadır.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde 282 adet piyasaya süren firma, 24 adet ambalaj üreticisi, 10 adet tedarikçi firma bulunmakta olup, il genelinde oluşan ambalaj atıklarını toplama ve ayırma amacıyla lisans alan 4 adet firma, ambalaj atıkları toplama ayırma ve geri dönüşüm lisansı alan 1 adet firma, toplama ayırma tesisi geçici faaliyet belgeli 1 adet firma, geri dönüşüm lisansı alan 3 adet firma bulunmaktadır.

2016 yılında Trabzon'da üretilen tehlikeli atığın 3.784.598 kg'ı geri kazanıma gönderilmiş, 22.573 kg'ı bertaraf edilmiş ve 212.136 kg'ı da lisanslı tesisin stoğunda bulunmaktadır.

İlde 2016 yılı sonu itibariyle envantere kayıtlı 270 Atık Madeni Yağ Üreten Resmi ve Özel Kurum/Kuruluş bulunmakta olup 302.062 ton atık yağ toplanmıştır. Toplanan atık yağın 275.792 litresi atık motor yağı, 26.270 litresi de atık sanayi yağıdır.

2016 yılında Trabzon'da 761.210 kg atık akü, 6.400 kg atık pil toplanmıştır.

Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği gereğince 2016 yılında Trabzon'da toplam 127.201ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Trabzon ve Rize illerinde sağlık kuruluşları tarafından oluşturulan tıbbi atıklar TRAB-RİKAB tarafından toplanıp taşınmakta ve bertaraf edilmektedir. Tıbbi atıkların bertaraf edildiği sterilizasyon ünitesi 5.000 kg/gün kapasitede ve Trabzon ili Trabzon-Maçka karayolu üzerinde Sanayi Mahallesi Anadolu Caddesi adresinde bulunan Birliğe ait Katı Atık Aktarma İstasyonu içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 2010/17 Genelgesi doğrultusunda Ordu, Giresun, Gümüşhane, Rize (Birliğe üye olmayan kısım) ve Artvin illerinde oluşan tıbbi atıklar da TRAB-RİKAB tarafından sterilizasyon işlemine tabi tutularak Kutlular Düzenli depolama sahasında bertaraf edilmektedir. 2016 yılında Trabzon ilinde 1.145,503 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanlığı (Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı) tarafından "Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkları Yönetim Planı hazırlanmıştır. Planda İl Merkezinde, Doğu ve Batısında döküm sahaları belirlenmiştir. Bu alanlar Ortahisar İlçesi Beşirli Mahallesinde Gülcemal Proje sahası, Of İlçesi Yemişalan Mahallesinde ve Çarşıbaşı İlçesi Fener Mahallesinde bulunmaktadır. Bu alanlar için ilgili kurumlardan muvafakat istenmiştir. Muvafakat alınması halinde Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkları Yönetim Planı onaylanmak üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığına sunulacaktır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Trabzon'da 127 endemik bitki bulunmaktadır. İlde 2 adet küresel ölçekte tehlike altındaki endemik kuş türü (Dağ horozu - Tetrao mlokosiewiczzi ve Kafkas çıvgını-Phylloscopus lorenzii) mevcuttur. Ayrıca Kafkasya Ekolojik Bölgesi'nin en önemli türlerinden Kafkas semenderi (Mertensiella caucasica) ilde yaşamını sürdürmektedir.

Trabzon ili sınırları içerisinde, bir adet Milli Park, 6 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Altındere Vadisi Milli Parkı: Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Trabzon ili sınırları içinde yer alır. Sümela Manastırı, Altındere Vadisi ve bu vadinin jeomorfolojik yapısı ile flora ve faunası milli parkın kaynak değerini oluşturmaktadır. Manastır, vadinin batı yamacında, M.S. 4. yüzyılda kurulmuştur. Altındere, duvarları dik ve derin bir vadi içinden akar. Altındere Vadisi Milli Parkı 1987 yılında ilan edilmiştir. 4.800 ha alana sahip milli park 1.080- 2.790 m rakımdadır.

Fotoğraf 52 - Sümela Manastırı (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Web Sitesi)

Uzungöl Tabiat Parkı: İlin Çaykara ilçesine bağlı Uzungöl Beldesi sınırları içerisinde alan 1989 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilmiş olup, 1.625 hektar büyüklüğündedir. Kaynak değerlerini; bir set gölü olan Uzungöl ve çevresindeki bitki ve yaban hayatı zenginliği ile manzara bütünlüğü oluşturmaktadır.

Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi; 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9.maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nun 2003/6692 sayılı kararı ile 7 Ocak 2004 tarih ve 25339 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak "Özel Çevre Koruma Bölgesi"olarak ilan edilmiştir. 1/25.000 Ölçekli Uzungöl Çevre

Düzeni Planı: Kurum tarafından hazırlanan 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planı ise 2009 yılında yine Kurum tarafından onaylanmıştır.

Sera Gölü Tabiat Parkı: 2010 Yılında ilan edilen Tabiat Parkı 21,9 ha alana sahiptir. Sera Gölüne ulaşım Trabzon-Akçaabat karayolunun 7.km'sinden, güneye doğru Yıldızlı ve Derecik belde yolu ile sağlanır. Sera Gölü Trabzon iline 10 km, Akçaabat ilçesine ise 5 km mesafede olup, yolu asfalttır. Akçaabat ilçesi sınırları içinde, Trabzon ile Akçaabat arasında Demirtaş Köyü yakınında bulunmaktadır. Uzunluğu 1 km genişliği ortalama 150 m olup, en derin yeri 55 m'dir. Sera Gölü denize dökülen Sera Deresi vadisinin sahile 3 km mesafede, bir yer kayması sonucu önünün kapanmasıyla oluşmuştur.

Kayabaşı Tabiat Parkı: 1994 Yılında Mesire Yeri olarak tescil edilen alan 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 120 ha alana sahip Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden zengin olup manzara güzelliklerine sahiptir. Trabzon'a 56 km (38 km asfalt + 18 km iyi vasıflı toprak yol), Akçaabat'a 43 km (25 km asfalt+18 km iyi vasıflı toprak yol) en yakın Ana Karayoluna 48 km (30 km asfalt+18 km toprak yol) mesafededir. Tabiat Parkının 134,1 ha büyüklüğe sahip olacak şekilde güncellenmesi teklif edilmiştir.

Çal-Camili Tabiat Parkı: 2003 Yılında Mesire Yeri olarak tescil edilen alan 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 17 ha alana sahip Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden zengin olup manzara güzelliklerine sahiptir. Trabzon'a 56 km (44 km asfalt + 12 km toprak yol), Düzköy'e 12 km toprak yol, en yakın Ana Karayoluna 39 km (27 km asfalt + 12 km toprak) mesafededir. Tabiat Parkının 8,8 ha büyüklüğe sahip olacak şekilde güncellenmesi teklif edilmiştir.

Çamburnu Tabiat Parkı: 1967 Yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 5,1 ha alana sahiptir. Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden zengin olup manzara güzelliklerine sahiptir. Ayrıca bir Sarıçam ekolojik alt türü olan Pinus sylvestris ssp. koçhiana'nın Türkiye'de deniz kıyısına kadar inebildiği, yurdumuzdaki yegane iki noktadan biridir.

Fotoğraf 53 - Çamburnu Tabiat Parkından Görünüm

Görnek Tabiat Parkı: 2010 Yılında Mesire Yeri olarak tescil edilen alan 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 5,1 ha büyüklüğünde olan Tabiat Parkı, anayola 21 km uzaklıktadır.

Çizelge 634 - Trabzon ili doğal SİT alanları bilgi tablosu (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2014)

Sıra No	Sit Alanının Adı	Yeri	Türü	Karar Tarihi
1	Merkez	Boztepe Mah.	Doğal Sit (II.III.Der)	16.03.2006-594
2	Merkez	Soğuksu	Doğal Sit (I.II.III.Der)	07.03.1996-2375
3	Merkez	100.Yıl Parkı	Doğal Sit (II.Der)	29.10.1999-3374 21.10.1998-3303
4	Merkez	Erdoğdu Mah.	Doğal Sit	22.10.1987-3697
5	Merkez	Çamoba	Doğal Sit (I.Der)	17.08.1991-1141
6	Akçaabat	Marzalı Yaylası	Doğal Sit (I.III. Der)	27.07.2002-4513
7	Akçaabat	Işıklar Köyü Amele Çayırı	Doğal Sit (I.II. Der)	20.05.1988-3149
8	Akçaabat	Yıldızlı Sera Gölü	Doğal Sit (III. Der) ve Arkeolojik Sit (III.Der)	27.05.2005-266
9	Beşikdüzü	Merkez Adacık Mah.	Doğal Sit (I.III. Der)	29.11.2002-4614
10	Araklı	Konakönü	Doğal Sit (I. Der) ve Kentsel Sit	18.07.1996-2526
11	Çaykara	Uzungöl	Doğal Sit (I.III. Der)	04.12.1998-3332
12	Çaykara	Arpaözü	Doğal Sit (III. Der)	27.05.2005-5264 25.06.2002-4455 04.12.1998-3332
13	Maçka	Altındere ormanlık alanı	Doğal Sit ve Arkeolojik Sit (I. Der)	20.07.1996-2542 14.11.1981-3161
14	Maçka	Sümela Manastırı-Meryemana	Doğal Sit (I. II. III. Der) ve Arkeolojik Sit (I. Der)	27.01.1999-3355 03.08.1988-3214 03.08.1998-3215 26.03.1997-2778
15	Maçka	Ortaköy Aşağı Hortakop Kalesi	Doğal Sit ve Arkeolojik Sit (II. Der.)	14.12.1999-3667 19.10.1998-3255
16	Maçka	Şimşirli Köyü Kuştıl Manastırı	Doğal Sit (I. II. III. Der) ve Arkeolojik Sit (I. Der.)	04.12.1988-3327
17	Vakfikebir	Merkez Sahil Şeridi	Doğal Sit (I. II. III. Der.)	11.10.2000-3893 29.01.1999-3376
18	Tonya	Kadiralak Yaylası	Doğal Sit (III. Der.)	25.12.2009-2407

Trabzon ili, Maçka ilçesi sit alanı dışında Maçka Tünelinin giriş ve çıkışların üst kısmında yer alan Sıra Kayalıkları 23.03.2011 tarih ve 3275 sayılı kararla tabiat varlığı olarak tescil edilmiştir.

Trabzon ili, Düzköy ilçesi, Taşocağı Köyü, Lüra Mezrasında yer alan Cenehde Şelalesinin yakın çevresi 21.10.1994 tarih ve 2046 sayılı karar ile doğal varlık olarak tescil edilmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 635 – Trabzon ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

TRABZON	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	2.225,92	0,48	3.003,36	0,65	3.935,76	0,85	4.415,91	0,95
2) Tarımsal Alanlar	216.223,51	46,57	215.541,07	46,42	190.549,47	41,12	190.185,73	41,04
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	243.393,58	52,42	243.350,22	52,41	268.210,68	57,89	268.009,14	57,84
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	2.486,07	0,54	2.434,47	0,52	654,74	0,14	755,82	0,16
TOPLAM	464.329,08	100,00	464.329,12	100,00	463.350,65	100,00	463.366,6	100,00

Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 24.06.2011 tarih ve 1141 sayılı olur ile onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 636 – Trabzon ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Trabzon ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	21	4	2	2	0	3	4	36
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	2
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 637 – Trabzon ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Trabzon ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	18	19
Çevre İzni Belgesi	0	37	37
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	3	4
TOPLAM	2	58	60

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 638 – Trabzon ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Trabzon ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	15
Ani (plansız) denetimler	760
Genel toplam	775

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0,00	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
333	0,00

Çizelge 639 - Trabzon ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Trabzon ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	200.865	0	1.459.165	0	0	36.821	0	1.696.851
Uygulanan Ceza Sayısı	0	4	0	22	0	0	1	0	27

2016 yılı itibariyle herhangi bir tesise faaliyet durdurma cezası uygulanmamıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Trabzon ilinde 2016 yılı itibariyle toplam 1 adet alt seviye, 5 adet üst seviye olmak üzere toplam 6 adet SEVESO kuruluşu yer almaktadır.

62. TUNCELİ

1. Hava Kalitesi

Tunceli ili hava kirliliği açısından kirlilik potansiyeli düşük illerden biri olarak gösterilebilir. İl merkezinde gürültü genelde taksi, kamyon ve motosikletlerden kaynaklanmakla birlikte trafik yoğunluğunun az olması nedeniyle rahatsız edici seviyede değildir. Sanayinin gelişmemesi, büyük çaplı sanayi tesislerinin mevcut olmaması bu durumun en önemli nedenidir. Gürültü konusunda ise Tunceli Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne özellikle yaz aylarında sayısını arttıran eğlence yerlerinden ve inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan gürültüyü önlemek amacıyla rutin denetimler gerçekleştirilmekte olup, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlarda tutmak için düzenli denetimler ve ilgili kurumlar ile koordineli çalışmalar yürütülmektedir. 2016 yılında Tunceli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 640'da verilmektedir.

Çizelge 640 - Tunceli ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

TUNCELİ	SO ₂	AGS	PM10	AGS
Ocak	3	-	15	-
Şubat	4	-	16	-
Mart	5	-	16	1
Nisan	5	-	15	-
Mayıs	7	-	14	-
Haziran	8	-	19	-
Temmuz	4	-	19	-
Ağustos	3	-	33	2
Eylül	4	-	13	-
Ekim	2	-	24	-
Kasım	7	-	22	-
Aralık	12	-	21	1

İl merkezinde bulunan bir adet firmaya emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiştir. 2016 yılı içerisinde toplamda 4.250 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 1.140 adet ruhsat satışı Tunceli Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kentin içmesuyu ihtiyacı Zagge Kaynağı, Büyükyurt(Hakis) Kaynağı, Hagü Kaynağı ve 2 adet Sondaj kuyusundan karşılanmaktadır. Sondaj kuyuları, kaynak sularının yeterli olması durumunda sadece Çığ semtinin su ihtiyacını karşılamak için günde 1-2 saat çalıştırılmaktadır. Suların bulanık akması ile birlikte diğer kaynakların devre dışı bırakılması dönemlerinde ve yaz aylarında kaynak sularının azalmasına bağlı olarak ihtiyaca göre 24 saat çalıştırılmaktadır.

İldeki sanayi işletmelerine 2014 yıl verilerine göre toplam 4.802.257 m³/yıl su verilmektedir. Sanayi tesislerine verilen su için kullanılan kaynaklar içme suyu ile aynıdır. Belediye tarafından kaynaktan alınan sular tüm kullanımlar için aynı şebekelerden verilmektedir. İl genelinde 11.388 m³/yıl su rekreasyonel amaçlı kullanılmaktadır.

Belediye imar planı dâhilinde olan yerleşimlerin yaklaşık 90-95'i kanalizasyon şebekesine bağlı bulunmaktadır. Kanalizasyon şebekesine bağlı olan yerleşim alanlarının ise yaklaşık % 90'ı ilde bulunan 5 adet terfi merkezi ile 2013 yılında faaliyete giren ileri biyolojik atıksu arıtma tesisine iletilerek arıtılmaktadır. Kalan %10'luk kısmı Cumhuriyet Mahallesi ve Atatürk Mahallesinde bulunan Fosseptiklere verilmekte olup, halen inşaatı devam eden çalışmayla 2016 yılının sonunda tüm atık suların bertarafı, mevcut olan atıksu arıtma tesisimizle beraber İnönü mahallesi kurulan Paket Atıksu Arıtma ünitesiyle sağlanmış olacaktır.

Çizelge 641 – Tunceli ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Tunceli	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	X			İleri	9000	5.500-6.000		2,5-3
İlçeler								

DSİ Müdürlüğü tarafından il için sulama yönünden su yönetim planı vardır. Bu planda Tunceli ili genelinde sulanabilir tarım arazilerinin sulanmasına yönelik olarak tesis planlaması ve inşaatları yapılmaktadır.

Çizelge 642 – Tunceli ilinde tarımsal arazinin sulama bilançosu

Toplam arazi	17.859 (ha)
Sulanabilir arazi	15.846 (ha)
İşletmede olan tesisler	-Tunceli Pertek Kacarlar Göleti ve Sulaması (613 ha) -Tunceli Ovacık Ovası Sulaması (1 400)
İnşaat halinde olan tesisler	-Tunceli-Akpazar Sulama Projesi (3.671 ha) -Tunceli Çemişgezek Göleti ve Sulaması (203 ha) - Tunceli-Hozat Uzundal Göleti ve Sulaması (1233 ha) -Tunceli Pertek Biçmekaya Köyü Gölet ve Sulaması (233 ha)
Proje aşamasında olan tesisler	- Tunceli Pertek Projesi (655 ha) - Tunceli Çemişgezek Projesi(58 740 da)
Ön inceleme aşamasında olan tesisler	Tunceli Mazgirt Yılmaz Göleti ve Sulaması (330 ha)

3. Atık

Mevzuata uygun sürdürülebilir ve modern bir bertaraf tesisi kurmak, atıkların toplanması ve taşınmasını optimize etmek, mevcut düzensiz depolama sahalarının rehabilite edilmesi için Tunceli-Pülümür-Nazimiye-Ovacık-Mazgirt Belediyelerinden oluşan Katı Atık Yönetim Birliği tarafından 'Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi' (DER-KAB) projesi için, depolama alanı olarak, Sütlüce (Tüllük) Köyü Kemer Mezrası Mevkii olarak belirlenmiştir.

Tunceli il merkezinde açığa çıkan kentsel katı atıkların tamamı Tunceli Belediye Başkanlığı tarafından toplanmaktadır. Toplama işlemi belediyeye ait hidrolik sıkıştırılmalı kamyonlarla yapılmaktadır. Tunceli'de günümüz itibariyle "Düzenli Katı Atık Depolama Alanı ve İşleme Tesisi" mevcut olmayıp, 2004 yılına kadar şehir merkezine yaklaşık 2 km uzaklıktaki Pülümür nehrinin sağ yamacı düzensiz katı atık depolama alanı olarak kullanılmıştır. 2004 yılından itibaren ise il merkezine yaklaşık 8 km mesafede bulunan Kıltaşı Tepe civarındaki saha; depolama alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde il merkezinde üretilen tüm katı atıkların bu alanda düzensiz olarak depolanması işlemlerine devam edilmektedir. Yaklaşık on bir yıldır kullanılan sahaya, kış aylarında günlük yaklaşık 35 ton, yaz aylarında ise 50 ton atık dökülmektedir. Sahanın kullanılabilir kısmı yaklaşık 20 dönümdür ve mevcut alanın tamamına yakını kullanılmış olup günümüzde katı atıklar istiflenerek yükseltme yoluna gidilmektedir. Sahada depolanan atıkların üzeri zaman zaman toprakla örtülerek hem yeni çöp döküm alanları kazanılmakta hem de çöplerin çevreye yayılması önlenmektedir.

2016 yılında Tunceli'de üretilen tehlikeli atığın 3.550 litresi geri kazanıma gönderilmiş, 50.170 kg'ı bertaraf edilmiş ve 190 kg'ı da stokta bulunmaktadır.

Tunceli'de 2016 yılında 2.500 litre atık motor yağı toplanmıştır.

Tunceli ve bağlı ilçelerinde mevcut hastane ve sağlık ocakları tıbbi atıklarını Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak ayrı biriktirilmekte olup, atıklar lisanslı araçlar ile taşınarak Erzurum Büyükşehir Belediyesi sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. 2016 yılı itibarıyla 52,850 ton tıbbi atık bertaraf tesisine gönderilmiştir.

İlde Tunceli Belediye Başkanlığı Belediye sınırları içerisindeki bitkisel atık yağ üreticilerinden çıkan yağların toplanması için lisanslı bir firma ile anlaşmış olup, 2011 yılından itibaren bitkisel atık yağların geçici depolama alanlarında biriktirilerek geri kazanım tesislerinde depolanması sağlanmaktadır. 2011, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında toplamda 18.890 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Çizelge 643 – Tunceli ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

"Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında ilde ömrünü tamamlamış araç teslim yeri olarak faaliyet gösteren 1 işletme bulunmaktadır.

İlde "Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında, İl Müdürlüğü tarafından ilköğretim okulları, kamu kurum ve kuruluşlarına atık pil kutuları dağıtılmış olup pillerin bu kutularda biriktirilerek geri dönüşüm firması olan TAP'a gönderilmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca İl Müdürlüğü tarafından "Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında atık pillerin diğer atıklardan ayrı toplanması ve geri dönüşümünün sağlanması amacıyla el broşürleri dağıtımı yapılmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Tunceli'de hâkim ağaç cinsi meşedir ve muhtelif cinsleri vardır. Diğerleri karaağaç, akçaağaç, ceviz, yabani fındık, söğüt, çınar, asma, kızılbaş, dişbudaktır. Bunlardan kavak, ceviz, söğüt, kızılbaş, asma ve karaağaç su boyunca karışık bir galeri meydana getirir. Yamaçlar kayalık olmayan yerlerde meşeliktir. Fındık burada karışık olarak bulunmaktadır.

Tunceli ilinde farklı fiziki coğrafya özelliklerine, iklim farklılıklarına ve çok zengin olan su kaynaklarına bağlı olarak ortaya çıkan biyoçeşitlilik, il topraklarında bitki örtüsünün çok zengin olmasına sebep olmuştur. Türkiye Florası (Flora of Turkey) kayıtlarına göre Tunceli ili 62 familya, 259 cinse ait 597 taksona sahiptir. Bunların da 173'ü endemiktir. Önemli bitki alanı kabul edilen Munzur Dağlarında 1.407 tür, 75 alttür ve 36 varyete olmak üzere toplam 1.518 takson saptanmıştır. Munzur dağlarında bilinen Türkiye'ye özgü endemik türlerin (Dünyada Türkiye'den başka yerde yetişmeyen türler) sayısı 277 olup toplam doğal flora oranı %20'dir. Bunlardan 43 tür yalnızca Munzur dağlarına özgüdür. Munzur Dağlarına özgü olan bu türlerden biri Tunceli sarımsağı veya dağ sarımsağı olarak bilinen *Allium tuncelianum* türüdür. Diğer endemik türler ise Çançıçeği, Erzincan kirazı, Bin demir keklik otu, Munzur kekiği, Munzur Düğün çiçeği, Dağçayı, Munzur Dağı otları ve Menekşe sayılabilir (Şinasi YILDIRIMLI, "Munzur Dağları Florası Üzerinde Bir Araştırma" isimli doktora tezi).

Tunceli ili, yaban hayatı bakımından oldukça zengindir. Özellikle Munzur Vadisi ve çevresi yaban hayvanları için elverişli bir ortam sunmaktadır. Çengel Boynuzlu Yaban Keçisi ve Bezuar isimli iki tür dağ keçisi ile av kuşlarından Ur Kekliği bu yöreye özgü ilginç ve nadir türlerdir. Çengel boynuzlu yaban keçisi, yazın orman sınırının üzerindeki kayalık yerlerde, kışın ormanın içindeki sarp yerlerde yaşamaktadır. İlde sansar, kokarca, porsuk, tavşan, dağ keçisi, dağ koyunu, tilki, boz ayı, domuz, kurt, sincap ve kirpi yaban hayatının yaygın türlerini oluşturmaktadır. Mağaralarda ve kaya kovuklarında yaşayan boz ayı Munzur yaban hayatının önemli büyük memelilerinden biridir. Bölgenin diğer büyük memelileri, orman içerisindeki kayalıklarda yaşayan vaşak, yaban domuzu ve bozkurt'tur. İlde yırtıcı kuşlardan kartal, akbaba, doğan, şahin, atmaca, kerkenez, tellice ve çaylaklara hemen her yerde rastlanmaktadır. Gece yırtıcılarından puhu kuşu, baykuş ve yarası da yaygın türlerdendir. Yörede yaşayan diğer kuş türleri arasında keklik, çil keklik, toy, mezeldek, turna, bildircin, çulluk, üveyik, tahtalı ve kaya güvercinleri, bazı ördek türleri ve ender olarak da kaz bulunmaktadır.

Kırmızı benekli Alabalık, Munzur ve Pülümür çaylarında bulunmaktadır. Munzur ve çevresinde arazinin çok arızalı ve ormanlarla kaplı olması büyük ulaşım yollarına ve yerleşim merkezlerine uzak

oluşu nedeni ile birçok yabancı hayvan türlerinin nesilleri korunmuştur. Ayrıca dik kanyon vadiler temiz, bol ve serin akarsular sarp ve dik yamaçlar zengin bitki örtüsü; yüksek yaylalar ve sivri kaya doruklar, alp çiçek ve çayırliklar; değişik küçük mikro klimalar yabancı hayvanlar için çok elverişli bir biyolojik yaşam ortamı oluşturur.

Tunceli-Ovacık arasında uzanan Munzur Vadisinde, 42.000 Hektarlık bir alan 1971 yılında Milli Park olarak ilan edilmiştir.

Örenönü Tabiat Parkı: Tunceli İli Pülümür İlçe karayolunun 5.km'sinde bulunmakta olan Örenönü Tabiat Parkı 11.07.2011 tarihinde ilan edilmiş 11,7805 ha büyüklüğündedir. Alanın genelini Karakavak (*Populus nigra*) meşceresi kaplamaktadır. Sahanın güneyinden ve doğusundan Pülümür Çayı geçmektedir. Saha piknik yapmak için ve doğa yürüyüşü (traking) yapmak için çok elverişlidir.

Fotoğraf 54 - Örenönü Tabiat Parkı

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 644 - Tunceli ilinde arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

TUNCELİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.196,92	0,16	1.551	0,20	1.440,24	0,19	1.406,32	0,19
2) Tarımsal Alanlar	123.218,88	16,12	123.043,46	16,09	118.543,33	15,61	117.926,34	15,53
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	616.227,67	80,61	616.060,87	80,58	615.106,17	81,02	61.4709,5	80,97
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	23.854,39	3,12	23.842,48	3,12	24.077,32	3,17	25.124,88	3,31
TOPLAM	764.497,86	100,00	764.497,81	100,00	759.167,06	100,00	759.167,04	100,00

Tunceli ili arazi yapısı bakımından genellikle eğimli, dağlık, yamaç ve ormanlık alanlardan oluşmaktadır. Bu nedenle tarım arazileri toplam arazi varlığının %15'ini oluşturmaktadır. Geri kalan arazi orman ve mera arazisi olarak kullanılmaktadır. Tarım arazilerinin bir bölümünde de meyilden dolayı erozyon problemi mevcuttur. Orman-mera bayır arazilerinde ise aşırı eğim, erozyon, topografya bozukluğu ve taşlılık problemleri mevcuttur.

İlde arazi kullanımları 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'na göre yapılmaktadır. Bunun dışında Bakanlığımız tarafından 2009-2011 Yılı Yatırım Programı kapsamında ihale edilerek çalışmalara başlanan "Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 645 – Tunceli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Tunceli ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	3	0	1	0	0	0	0	4
ÇED Gereklidir	2	0	0	0	0	0	0	2
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	1	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 646 – Tunceli ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Tunceli ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	4	4
Çevre İzni Belgesi	0	2	2
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	6	6

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 647 – Tunceli ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Tunceli ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	17
Ani (plansız) denetimler	32
Genel toplam	49

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
13	0,00

Çizelge 648 – Tunceli ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Tunceli ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	57,272	57,272
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	2	2

63. ŞANLIURFA

1. Hava Kalitesi

2016'de Şanlıurfa'da konutlarda 52.686.198 m³, sanayide 269.307.293 m³ ve konut harici (ticari, resmi kurum vb.) binalarda 12.800.285 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Şanlıurfa ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 649'da verilmektedir

Çizelge 649 - Şanlıurfa ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

Haliliye	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	2	-	62	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	4	-	58	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	-	37	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	14	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	52	-	66	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	61	-	76	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde toplam 16 adet yetki belgeli egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2016 yılı içerisinde toplam 107.343 adet pul satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Şanlıurfa il merkezinin içme suyu temel olarak Atatürk Baraj Gölünden gelen tünellerin yanında kurulan arıtma tesisinden karşılanmaktadır. İçme suyu arıtma tesisinden Şanlıurfa ilinin tüm içme suyu ihtiyacı karşılanmaktadır.

Çizelge 650 – Şanlıurfa ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Oluşan AAT Çamur Miktarı(ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Haliliye		X					
	Eyyübiye		X					
	Karaköprü		X					
	OSB	x		X	Fiziksel + Biyolojik	4000	*	3
İlçeler	Harran		X					
	Halfeti		X					
	Bozova		X					
	Siverek		X					
	Ceylanpınar	X			Fiziksel + Biyolojik	9.860	*	*
	Akçakale	X			Fiziksel + Biyolojik	8.232	*	*
	Suruç	X			Fiziksel + Biyolojik	1265	*	*
	Birecik			X				
	Hilvan			X				
	Viranşehir			X				

İlin atık su kanalizasyon şebekesi 2030 yılı ve 1.200.000 nüfusa göre hesaplanarak planlanmıştır. Bir kısmının inşaatı tamamen bitmiş olup, toplam uzunluğu 360 km'dir. Bu proje ayrıık sistem olup, ağ şeklindedir. Şehir merkezinin %80 'ini kapsamaktadır. %20'si baks tipi kanaldan oluşmaktadır. Bu sistem eski Urfa'da dar yerlerde mevcuttur.

İlde 3 adet ilçe belediyesinin arıtma tesisi mevcut olup, diğer belediyelerin arıtma tesisi mevcut değildir. Ancak Bakanlık tarafından yayımlanan 2006/15 nolu Atık su Arıtma Tesisleri İş Termin Planları Genelgesi doğrultusunda belediye başkanlıkları tarafından iş termin planları Bakanlığımıza sunulmuştur.

Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesinin 4.000 ton/gün kapasiteli atıksu arıtma tesisi (fiziksel, biyolojik, kimyasal) bulunmaktadır. Tesiste ortaya çıkan çamur miktarı 3 ton/gün'dür.

Viranşehir Organize Sanayi Bölgesinin 250 ton/gün kapasiteli atıksu arıtma tesisi (fiziksel, biyolojik) bulunmaktadır.

3. Atık

Mevcut durumda Şanlıurfa iline hizmet veren 1 adet düzenli depolama tesisi hizmet etmekte olup, Şanlıurfa ili - Merkez ilçesi - Akçamescit- İkiçe Köyü sınırları içerisinde kurulmuştur. Şanlıurfa ilinde günlük ortalama 1280 ton evsel atık oluşmaktadır. Oluşan evsel atığın günlük 850 tonluk kısmı Merkez Katı Atık Düzenli Depolama sahasında bertarafı yapılmaktadır. Katı atık depolama alanından çevreye olumsuz etkileri olan sızıntı suyu için; katı atık sahasının tabanından gerekli izolasyon çalışmaları yapılmıştır. Taban izolasyonu alttan üste doğru geçirimsizlik tabakası, plastik örtü, koruyucu örtü, drenaj tabakası şeklinde yapılmıştır.

Şanlıurfa Merkez Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında Eyyübiye, Haliliye, Karaköprü, Suruç, Akçakale ve Harran ilçelerinde oluşan evsel atıkların bertarafı yapıldığından bu ilçelerde vahşi depolama alanları bulunmamaktadır. Düzenli Depolama sahasında bertarafı yapılmayan Halfeti, Birecik, Viranşehir, Ceylanpınar, Siverek, ve Hilvan ilçelerinde oluşan evsel atıklar Vahşi Depolama yöntemi ile bertarafı yapılmaktadır.

Şanlıurfa Akçakale arasında bulunan 1. Lot kapasitesini tamamlamış olup 2. Lot inşaat aşamasındadır. Bunun ile birlikte Harran, Suruç ve Akçakale ilçelerinde Atık Transfer Alanları bulunmakta olup Birecik ilçesinde ise inşaat aşamasında bulunan bir adet Transfer Merkezi bulunmaktadır. Şanlıurfa katı atık düzenli depolama tesisi içerisinde katı atıklardan kaynaklanan metan gazından elektrik üretimine başlanmıştır. Ayrıca katı atıklar düzenli depolama tesisine gönderilmeden içeriğinde bulunan ambalaj atıkları, ambalaj ambalajatığı ayırma tesisinde ayrılmakta geriye kalan çoğunluğu organik kökenli atıklar düzenli depolama tesisinde bertaraf edilmektedir. 2016 yılı içerisinde Şanlıurfa İl bütününde yaklaşık olarak 471.215 ton/ yıl katı atık Büyükşehir bünyesinde faaliyet gösteren tesis içerisinde bertaraf edilmiştir.

Çizelge 651– Şanlıurfa ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3

İl sınırları dahilinde lisans alarak faaliyet gösteren 1 adet geri kazanım (GKT) tesisi ve 2 adet toplama ayırma tesisimiz (TAT) bulunmaktadır.

Şanlıurfa'da 1 adet Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Tesisi bulunmaktadır. 2016 yılı içerisinde bu tesis bünyesinde toplam 110.750 litre atık yağ geri dönüşüm ve bertarafı yapılmıştır.

2016 yılında ilde 97.503 kg atık motor yağı, 5.648 kg atık akümülatör, 22.632 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır. 2016 yılında Şanlıurfa ilinde geri kazanım tesislerine gönderilen toplam ÖTL (Ömrünü Tamamlamış Lastik) miktarı ise 65,49 ton 'dur.

İl genelinde tıbbi atıklar hastane ve tıp merkezlerinden Tıbbi Atık Yönetmenliği çerçevesinde belediye tarafından evsel atıklardan ayrı olarak toplanmakta ve ilde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. 2016 yılında Şanlıurfa'da 1.189,119 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Şanlıurfa'da 2 adet Ömrünü Tamamlamış Araç Geçici Depolama Yeri bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kelaynak (*Geronticus eremita*), Çizgili İshak kuşu (*Otus brucei*), Yeşil Arıkuşu (*Merops superciliosus*), Serçe (*Passer domesticus*), Kaya Güvercini (*Columba livia*), Peçeli Baykuş (*Tyto alba*), Sığırcık (*Sturnus vulgaris*), Sakarmeke (*Fulica atra*), Yeşilbaş (*Anas platyrhynchos*), Balıkçıl (*Ardea cinerea*), Karabatak (*Palacrocrax carba*) Ebabil (*Apus apus*), Alaca yalıçapkını (*Coryle rudis*), Kırlangıç (*Hirundo rustica*), Kilkuyruk, Yaz ördeği, Macar ördeği, Pakta, Bozördek, Angut, Çeltikçi, Balaban, Bahri. Dünyada nesli yok olma tehlikesi altında olan ve Birecik ilçesinde doğal olarak bulunan Göçmen Kelaynak kuşları, halen ilçe merkezindeki Üretme İstasyonunda 117 bireylik koloni halinde yarı vahşi olarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Tektek Dağları Milli Parkı: Şanlıurfa ili merkez ilçesi, Harran ilçesi ve Akçakale ilçesi sınırlarında bulunan park 19.335 ha lık alanı kapsamaktadır ve 2007 yılında Milli Park ilan edilmiştir. Sahanın içerisinde Doğal Orman alanı bulunmamaktadır fakat menengiçten aşıl原因 olarak fıstığa dönüştürülmüş fıstık ağaçları bulunmaktadır. Söz konusu sahada kendine özgü flora ve fauna bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre yıllar öncesinde sürüler halinde bölgede bulunan Ceylan (*Gazella Subgutturosa*) türünün bu bölgede yaşadığı tahmin edilmektedir. Milli Park içerisinde doğal olarak bulunan hayvan türleri; Kartal, Kızıl Şahin, Kumru, Delice, Tarla Kuşu, Sığırcık, Arı Kuşu, Ardıç Kuşu, Karga, Serçe, Tepeli Toygar, Toy gibi kuşlar; Yaban Domuzu, Tavşan, Kızıl Tilki, Tarla Faresi, Kaplumbağa, Yılan, Kertenkele, Sincap gibi türlerdir.

İl sınırları içerisinde Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı, Tabiatı Koruma Alanları bulunmamaktadır.

İl merkezine bağlı köylerin sınırları içerisinde yer alan ve 20.420 ha'lık alanı kapsayan Kızılkuyu Yaban hayatı geliştirme sahası kaynak değer olarak nesli tehlikede olan Ceylan'ın (*Gazella subgutturosa*) doğal yaşam alanıdır. Doğal ortamda ise envanter çalışmaları sonucu yaklaşık olarak 500 adet ceylanın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu alan nesli tehlikede bulunan Toy'un (*Ovis montanus*) konaklama yeridir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 652 – Şanlıurfa ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

Ş.URFA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	19.340,51	1,00	23.985,4	1,24	26.326,74	1,37	31.050,49	1,62
2) Tarımsal Alanlar	1.401.600,97	72,68	1.386.735,11	71,91	1.359.369,51	70,77	1.356.764,33	70,64
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	497.166,04	25,78	487.174,28	25,26	502.150,46	26,14	499.516,22	26,01
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	162,46	0,01	161,91	0,01
5) Su Yapıları	10.239,08	0,53	30.451,85	1,58	32.693,72	1,70	33.209,94	1,73
TOPLAM	1.928.346,60	100,00	1.928.346,64	100,00	1.920.702,89	100,00	1.920.702,89	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 653 – Şanlıurfa ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda Hayvancılık	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	11	1	9	1	2	1	30
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	2	0	0	1	0	0	0	3

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 654 – Şanlıurfa ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Şanlıurfa ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	27	27
Çevre İzni Belgesi	0	26	26
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	53	53

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 655 – Şanlıurfa ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	10
Ani (plansız) denetimler	404
Genel toplam	414

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0,00	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
22	0,00

Çizelge 656 – Şanlıurfa ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	93.007	204,35	147.873	0	32.743	79.432	144.289	497.548,35
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	1	4	0	2	5	8	21

İlde 2016 yılında 2 adet tesisin faaliyeti durdurulmuştur.

Şanlıurfa İl sınırları dâhilinde kurulu bulunan tesislerden 2 tanesinin Büyük Endüstriyel Kazalara Sebepiyet Verebilecek Tesis (Üst Seviye) olduğu tespit edilmiştir.

64. UŞAK

1. Hava Kalitesi

Uşak ilinde 2016 yılında konutlarda 61.720,033 m³, sanayide de 139.306,062 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Uşak ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 657’de verilmektedir.

Çizelge 657 - Uşak ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

UŞAK MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	17		63		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	14		77		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8		65		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8		72		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8		64											
Haziran	5		72		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4		67		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2		66		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2		50		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	2		75		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	4		85		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	7		80		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 9 adet yetkili istasyon bulunmaktadır. İlde verilen toplam Egzoz emisyon ölçüm pulu sayısı ise 38.517 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Uşak ilinde içme ve kullanma suları genelde yeraltı suyu kaynaklarından temin edilmekte olup, mevcut durumda ilin içme ve kullanma suyu temin edilen tek yüzeysel içme ve kullanma suyu kaynağı Küçükler Barajı’dır. Küçükler Barajı’nın kapasitesi normal şartlarda 450 lt/sn, Çokrağan Kaynağının ise 1.000 lt/sn’dir. Uşak merkez ilçenin su ihtiyacı ise 400 lt/sn’dir. Yıl içerisinde mevsimsel şartlara göre Çokrağan Kaynağından ve Küçükler Barajından karşılanan su miktarı oranı değişkenlik göstermektedir. Bazı dönemlerde, tüm su ihtiyacı sadece Çokrağan Kaynağından karşılanabilmektedir. Gelecekte Uşak iline içme ve kullanma suyu sağlanacak Zep ve Dikendere Barajları ile ilgili çalışmalar ise DSİ II. Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

İl dahilinde bulunan 12 Belediye’den Uşak Belediyesi ve Karahallı Belediyelerinin Eysel Atıksu Arıtma Tesisleri faaliyette olup; Bölme Belediyesi evsel atıksuları terfi hattı ile birlikte Uşak Belediyesi Eysel Atıksu Arıtma Tesisine iletilmektedir. Uşak Belediyesi Eysel AAT 2007 başı, Karahallı Belediyesi Eysel AAT ise Kasım 2014 itibarıyla işletmeye alınmıştır.

İlde mevcutta Uşak ve Karahallı Belediyelerinin Eysel Atıksu Arıtma Tesisleri faaliyette olup; 2 adet Eysel Atıksu Arıtma Tesisinden kaynaklanan arıtma çamurları halen vahşi olarak depolanmaktadır. Uşak Belediyesi Eysel Atıksu Arıtma Tesisinden kaynaklanan arıtma çamurlarında nem oranının sağlanamamasından, ayrıca düzenli deponi alanında arıtma çamurları için özel bir alan olmaması ve lisans kapsamında yer almamasından dolayı Düzenli Depolama Alanına kabulü yapılamamaktadır.

Çizelge 658– Uşak ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)		
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok							
İl Merkezi	Merkez	X			Fiziksel + Biyolojik + İleri	Ort. 20.000 Max. 30.000	30.000 – 40.000 (Kapasite artışı çalışmaları başlatıldı)*	201.634	15 - 20	
	Bölme	X			Uşak Belediyesi Evsel AAT'ne Terfi ile iletilmekte	-	-	3.011	-	
İçerler	Banaz		İnşaat İhalesi	X		-	-	16.239	-	
	Kızılcasöğüt		İnşaat İhalesi	X		-	-	1.939	-	
	Ulubey		Proje	X		-	-	4.980	-	
	Sivaslı		İnşaat İhalesi	X		-	-	6.935	-	
	Pınarbaşı			X		-	-	1.942	-	
	Tatar			X		-	-	1.920	-	
	Selçikler			X		-	-	1.992	-	
	Karahallı	X				Fiziksel + Biyolojik	500	500	4.127	-
	Eşme		Proje	X			-	-	14.768	-
	Yeleşen		-	X			-	-	2.260	-

Çizelge 659 – Uşak ilindeki 2016 yılı itibariyle OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Uşak ÇŞİM, 2017)

OSB Adı	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Uşak Organize Sanayi Bölgesi	12.000	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	5-10	Celeb Deresi – Gediz Nehri
Uşak Deri (Karma) Organize Sanayi Bölgesi	24.000	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	80-90	Dokuzsele Deresi

3. Atık

İlde 24 Belediyenin katılımı ile Uşak Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Belediyeler Birliği kurulmuştur. 2014’te İldeki Belediye sayısı 12’ye düşmüş olup; 12 Belediyenin tümü Birliğe üyedir. Ayrıca Birliğin ismi Uşak Çevre Birliği olarak değiştirilmiştir. Uşak Çevre Birliği Düzenli Depolama Alanı işletmeye alınmış olup; mevcutta, Uşak ve Bölme Belediyelerinin katı atıkları Düzenli Depolama Alanına iletilmektedir. Diğer Belediyelerin katı atıkları ise vahşi depolanmakta ve aktarma istasyonlarının tamamlanması akabinde Düzenli Deponi Alanına iletilecektir. Uşak Belediyesinin Gediz Havzası içinde kalan vahşi deponi alanı ile ilgili rehabilitasyon çalışmaları ise devam etmekte olup, %90 tamamlanmıştır.

Çizelge 660– Uşak ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	7

Belediyelerde Oluşan Katı Atık Miktarı 146,75 ton/yıl (1,096 kg/kişi.gün hesabı ile); Ambalaj Atığı Miktarı 13.051 ton/yıldır.

İlde 2016 yılında 1.292.805,00 ton tehlikeli atık oluşmuş olup 417.168 kg bertaraf edilmiş, 875.637 kg geri kazanıma gönderilmiştir. İlde tehlikeli atık lisanslı geri kazanım tesisi 3 adet firma bulunmaktadır.

2016 yılında Uşak'ta 346.355 ton atık yağ geri kazanıma gönderilmiş, 20.790 ton atık yağ ihraç edilmiş ve 6.720 ton atık yağ stokta bulunmaktadır.

2016'te Uşak ilinde 17,503 ton atık akümülatör, 1.497 kg atık pil, 27.051 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Uşak'ta tıbbi atıklar 2011 yılından itibaren yönetmeliklere uygun olarak ayrı toplanmakta ve Afyonkarahisar Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisine gönderilmektedir. İlde 2016 yılında tıbbi atık üreticilerinden toplama – taşıma ve bertarafı yapılan tıbbi atık miktarı yaklaşık 335,155 ton/yıl'dır.

Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması ile ilgili olarak çalışmalar devam etmektedir. İlde 3 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi ve toplam 32.716,8 ton/yıl kapasiteli 4 adet lisanslı ambalaj atığı geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2016 yılı sonu itibari ile Uşak ili sınırları içerisinde 1 adet milli park Başkomutanlık Tarihi Milli Parkı bulunmakta olup milli parkın alanı 2.280 ha'dır.

Ayrıca Uşak ili Ulubey ilçesinden geçen kanyonların Milli Park olması yönündeki çalışmalar Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 661 – Uşak ilinde arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

UŞAK	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	8.849,36	1,58	10.152,76	1,82	8.054,89	1,45	8.488,62	1,53
2) Tarımsal Alanlar	279.400,59	49,98	278.101,82	49,75	311.422,46	56,09	311.174,04	56,04
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	270.654,95	48,41	269.813,47	48,26	234.518,28	42,24	234.233,46	42,18
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	126,55	0,02	963,45	0,17	1.266,68	0,23	1.366,18	0,25
TOPLAM	559.031,45	100,00	559.031,5	100,00	555.262,31	100,00	555.262,3	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 662 – Uşak ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (İl Müdürlüğü 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	16	1	12	28	0	0	0	57
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 663 – Uşak İlinde 2016 Yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (İl Müdürlüğü, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	6	21	27
Çevre İzni Belgesi	5	32	37
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	3	10	13
TOPLAM	14	63	77

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 664 – Uşak ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Uşak ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	20
Ani (plansız) denetimler	96
Genel toplam	116

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0,00	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
19	208,00

Çizelge 665 – Uşak İlinde 2016 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimya-sallar	Gürültü	ÇED	Diğer (Birleşik Denetim)	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	140.277	465.010	0	57.054	0	0	72.744	123.961	859.046
Uygulanan Ceza Sayısı	2	8	0	2	0	0	6	8	26

İlde 5 adet firmaya kapatma kararı uygulanmıştır.

Uşak İl sınırları dâhilinde kurulu bulunan tesislerden 2 tanesinin Büyük Endüstriyel Kazalara Sebepiyet Verebilecek Tesis (Üst Seviye) olduğu tespit edilmiştir

65. VAN

1. Hava Kalitesi

Van ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 666'da verilmektedir.

Çizelge 666 - Van ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

VAN	SO ₂	PM10
Ocak	47	38
Şubat	34	52
Mart	19	38
Nisan	13	27
Mayıs	4	25
Haziran	3	24
Temmuz	5	30
Ağustos	6	40
Eylül	4	32
Ekim	11	42
Kasım	38	55
Aralık	31	41

2016 yılında İlde toplam 55.768 adet aracın egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır. Ayrıca İlde 4 firma emisyon ölçüm yetki belgesine sahiptir. Araçlardan kaynaklanan emisyonlar İlde kaçak benzin ve mazottan dolayı oluşmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İle verilen temiz su kaynaklarının (içme suyu) kapasiteleri; Gürpınar su kaynağı kapasitesi 1.500 lt/sn, derin kuyular 300 lt/sn'dir. İlin su şebekesi aşağıda belirtilen şekilde sınıflandırılmıştır.

- Memba suyu: Şehir içme su şebekesi Gürpınar ilçesi Yukarı Kaymaz (Mejingir) ana membadan 1.200 lt/sn su 1 nolu su deposuna ulaşmaktadır. Şehir su şebekesi 3 kademeli olup 1. kademe 400 lt/sn, su almaktadır. 2. ve 3. kademeler terfi sistemi ile beslenmektedir. Bu kademeler de saniyede 400 litre kapasitededirler. Her üç kademeye ait su depoları mevcut olup, 1 No' lu su deposunda gaz klorlama sistemi ile klorlama yapılmaktadır.
- Derin kuyu suyu: Derin kuyu pompaları eskiden şehri beslemiş olup, hali hazırda 3 adedi faal durumda çalışmaktadırlar. Bu kuyuların suları Sıhke su deposunda klorlanmaktadır.
- Zernebat suyu: Zernebat suyu Erek Dağının doğusunda şehrimize 125'lik pik borularla ulaşmaktadır. Ancak yoğun göç nedeniyle, hatların geçtiği köylerde tahribatlar köylülerce yapılmaktadır. Zernebat suyu eski şebekemizi beslemekte iken, yeni şebekemizin devreye girmesiyle sadece ilin muhtelif yerlerinde bulunan Zernebat suyu hayrat çeşmelerinde akıtılmaktadır.

Van ilinin yaklaşık il geneli 1960 kilometreye varan kanalizasyon şebekesi çeşitli bölgelerde birleşen atık suların kolektör hatları yardımıyla arıtma tesisine taşınmasını sağlamaktadır. Buna ilişkin hali hazırda yapımı devam eden kanalizasyon şebeke ve kolektör hatları mevcuttur. Sistem tarafından taşınan atık sular kapasitesi 1.200 lt/sn olan ve üç (3) üniteden oluşan arıtma tesisinde toplanmaktadır. Aktif çamur sistemi ile çalışan mekanik ve biyolojik arıtım ünitelerinde arıtma tesisinde arıtılan sular göle deşarj edilmektedir. Arıtım sonucu oluşan atıkların bir kısmı çöp alanına taşınırken, atık çamur ise kurutma yataklarına depolanmaktadır. Depolanan atık çamurun bertarafına ilişkin araştırma çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 667 – Van ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Van	X	Faaliyette		Fiziksel + Biyolojik	69.120	51.840 m ³ /gün	350.000	5
İlçeler	Edremit	X	Faaliyette		Fiziksel + Biyolojik + İleri	10.400		100.000	
	Bahçesaray			X					
	Başkale	X	Faaliyette		Fiziksel + Biyolojik + İleri	2.506	0,029	17.707	
	Çaldıran			X					
	Çatak			X					
	Erciş	X	İnşaat aşamasında		Fiziksel + Biyolojik + İleri	30.936		81.212	
	Gevaş	X	Faaliyette		Fiziksel + Biyolojik + İleri	2.402		11.028	
	Gürpınar			X					
	Muradiye			X					
	Özalp		İnşaat aşamasında		Fiziksel + Biyolojik + İleri	2.481		11.069	
	Saray			X					
	Çelebibağı	X	Faaliyette		Fiziksel + Biyolojik + İleri	2.536	0,0075	11.629	

Van Organize Sanayi Bölgesinde 1.000 kişi/gün kapasiteli paket atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

Envanter çalışmaları neticesinde Van’da kişi başına düşen atık miktarı 1,10 kg/kişi-gün olarak belirlenmiştir. Atıkların envanteri oluşturulurken mevcut durum itibarıyla konutlar, işyerleri vs. şeklinde bir ayrıma gidilmemiştir. İldeki tüm katı atıklar Van-Özalp Devlet yolu 8. km’de bulunan Katı Atık Deposu’da vahşi olarak depolanmaktadır.

Çizelge 668 – Van ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	4

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İPA Dairesi Başkanlığına VANÇEB tarafından “Katı Atık Yönetim Sistemi Projesi” sunulmuştur. Bakanlığımızca söz konusu proje Avrupa Birliğine sunulmuştur ve Avrupa Birliği Delegasyonu Heyeti söz konusu projeyi yerinde incelemeye gelmiştir. Katı Atık Yönetim Sistemi Projesi kapsamında katı atık sahasına taşınması planlanan katı atıklar için 5 adet aktarma istasyonu için yer seçimi yapılmış olup tahsisi işlemleri için başvurular yapılmıştır. Mevcut proje kapsamında bütün katı atık sahalarının rehabilitasyonu planlanmaktadır. VANÇEB’e Büyükşehir ve 13 İlçe Belediye Başkanlıkları üyedir.

İlde 2016 yılında 1.220.022 kg tehlikeli atık oluşmuş olup 329.067 kg bertaraf edilmiş, 885.391 kg geri kazanıma gönderilmiş ve 5.564 kg tehlikeli atık stokda bulunmaktadır

2016 yılında Van’da 21.193 kg atık yağ geri kazanıma gönderilmiş ve 5.118 kg atık yağ stokda bulunmaktadır.

2016’te Van ilinde 11.514 kg atık akümülatör, 24 kg atık pil, 14,470 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Van ili Merkezinde 28 acil sağlık hizmeti, 14 toplum sağlık merkezi, 83 aile sağlık merkezi, 9 devlet hastanesi, 1 dal hastanesi, 1 ağız diş sağlık merkezi, 1 Tıp Fakültesi, 1 diş hekimliği fakülte hastanesi, 4 özel hastane, 34 özel ağız diş sağlık polikliniği, 14 diş protez laboratuvarı, 1 biyokimya laboratuvarı, 143 eczane, 6 işitme merkezi, 16 optik müessesesi, 8 güzellik salonu, 5 röntgen merkezi 119 muayenehane, 5 ecza deposu bulunmaktadır. Van'da tıbbi atıklar yönetmeliklere uygun olarak ayrı toplanmakta ve Van'da bulunan Atık Sterilizasyon Tesisine gönderilmektedir. İlde 2016 yılında tıbbi atık üreticilerinden toplama – taşıma ve bertarafı yapılan tıbbi atık miktarı yaklaşık 989.761 kg'dır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde, *Linum pycnophyllum* Boiss&Heldr, *Achillea nobilis* L. Subsp *Kurdica* Hub.-Mor, *Astragalus sachanewii* Sirj, *Ranunculus vanensis* PH:Davis, *Astragalus chaldiranicus* Kit Tan & Sorger, *Limonium vanense* Kit-Tan & Sorger, *Centaurea Karduchorum* Boiss, *Salvia Kronenburgii* Rech.Fil, *Allium* gibi endemik bitkiler mevcuttur.

İl sınırları içerisinde uluslararası kriterlere sahip çok sayıda sulak alan bulunmaktadır. Bu sulak alanlar;

- Van Gölü,
- Bendimahi Deltası,
- Çaldıran Ovası Sulak Alanı,
- Çelebibağı Sazlıkları,
- Çimenova (Akgöl) Gölleri,
- Edremit Sazlıkları,
- Dönemeç Deltası,
- Erçek Gölü,
- Kaz Gölü,
- Keşiş (Turna) Gölü.

Ayrıca Karasu, Kazlıgöl, Adır Sazlığı ve Van Sazlığı da Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanlarımızdır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 669 – Van ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

VAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	11.527,06	0,56	12.953,17	0,63	18.639,00	0,89	20.251,47	0,97
2) Tarımsal Alanlar	492.239,29	23,80	490.230,34	23,70	605.181,25	28,95	605.357,54	28,96
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	1.339.566,83	64,76	1.338.993,20	64,73	1.238.690,76	59,25	1.237.693,86	59,21
4) Sulak Alanlar	18.459,30	0,89	18459,2	0,89	16.394,41	0,78	15.584,84	0,75
5) Su Yapıları	206.680,60	9,99	207.837,14	10,05	211.602,41	10,12	211.620,11	10,12
TOPLAM	2.068.473,08	100,00	2.068.473,05	100,00	2.090.507,83	100,00	2.090.507,82	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 670 – Van ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Van Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	0	0	5	0	10	0	24
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	0	1	0	0	3
ÇED Kapsam Dışı	6	2	16	31	46	3	9	113

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 671– Van ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Van Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	14	14
Çevre İzni Belgesi	0	12	12
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	1	1
TOPLAM	0	27	27

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 672– Van ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Van ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	127
Ani (plansız) denetimler	99
Genel toplam	226

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0,00	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
37	0,00

Çizelge 673–Van ilinde 2016 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (Van ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

66. YOZGAT

1. Hava Kalitesi

Yozgat'da 2016 yılında konutlarda 100.000.000 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Yozgat ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 674'de verilmektedir.

Çizelge 674 - Yozgat ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

YOZGAT	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	136	6	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	119	2	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	44	0	37	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	53	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	53	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	54	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	0	60	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	52	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	0	71	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	48	0	63	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	38	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Yozgat ilinde 2016 yılında 3 adet yetki belgesi yenilenmiştir.1 istasyonun yetki belgesi kendi isteğiyle iptal edilmiş ve 36.358 adet egzoz emisyon pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Yozgat ilinde kentsel su temini için çekilen yüzeysel su kaynağı Kirazlı içme suyu göletidir. Yozgat Belediyesi tarafından 1985 yılında devreye alınarak işletilen 3.000 m³/gün kapasiteli içme suyu arıtma tesisi mevcuttur. Tesisten çıkan suyun tamamı şebekeye verilerek evsel amaçlı kullanılmaktadır.

Çizelge 675 – Yozgat ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
ii Merkezli	YOZGAT	VAR	-	-	Biyolojik	24.000	0,210	76.250	1,2
içmeler	AKDAĞMADENİ		PLAN						
	AYDINCIK	X			Fiziksel	450			
	BOĞAZLIYAN		PLAN						
	KADIŞEHİRİ		İNŞ.		Biyolojik	600			
	ÇAYIRALAN		PLAN						
	SORGUN		PLAN		Biyolojik	4.400			
	YERKÖY	X			Biyolojik				
	ÇANDIR		İNŞAAT						
	YENİFAKILI			X					
	SARIKAYA			X					
	SARAYKENT		KESİN KABULDE		Biyolojik				
ŞEFEATLİ	X			Biyolojik	1.000				

79.240 kişi merkez nüfusa sahip ilin nüfusça %97'si Yozgat Belediyesine ait kentsel kanalizasyon sisteminden faydalanmaktadır. Yozgat Belediyesi Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi 2006 yılında devreye alınmış olup, tesisin kapasitesi 24.000 m³/gün dür. Yaklaşık olarak hizmet verdiği nüfus 76.863 kişidir. Deşarj edilen su miktarı ise 0,210 m³/sn'dir. Tesiste oluşan arıtma çamuru miktarı 1,2 ton/gündür. Oluşan arıtma çamuru Yozgat Belediyesi Katı atık düzenli depolama alanına dökülerek bertaraf edilmektedir. Ayrıca kanalizasyon sistemi ile toplanan atık suyun tamamı Yozgat Belediyesi atık su biyolojik arıtma tesisinde arıtılarak Baltaözü Deresine deşarj edilmektedir.

3. Atık

İl merkezinde katı atıkları toplama ve taşıma hizmeti Yozgat Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Katı atıklar ilde 2007 yılında hizmete giren Yozgat Belediyeler Birliğine ait düzenli depolama alanında bertaraf edilmektedir. Yozgat ilindeki katı atıkların bir miktarı 200 lt'lik bidonlarda, bir miktarı da 1.500 lt' lik standart biriktirme kaplarında toplanmaktadır. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinin faaliyete geçmesiyle atıkların çevreye olan etkileri asgariye düşmüştür. Planlanan aktarma istasyonlarının faaliyete geçmesi ile katı atık konusunda önemli bir tehdit bertaraf edilmiş olacaktır.

Çizelge 676 – Yozgat ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Yozgat Katı Atık Bertaraf Tesisi)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde 8 ambalaj üreticisi firma, 37 piyasaya süren firma, 1 tedarikçi firma bulunmaktadır. 4 adet Geri Kazanım lisanslı firma bulunmaktadır.

2016 yılında Yozgat'ta üretilen tehlikeli atığın 273.547 kg'ı geri kazanıma gönderilmiş, 301.222 kg'ı bertaraf edilmiş, 84,999 tonu ise lisanslı tesiste stoklanmıştır.

2016 yılında Yozgat'ta 27ton atık motor yağı, 16,1 ton atık endüstriyel yağı toplanarak geri kazanıma gönderilmiştir. İlde 2016 yılında 11.400 ton akümülatör, 11,24 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Yozgat'ta 2016 yılında 327 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanmış olup, 23 tonu geri kazanım tesisinde 304 tonu ise çimento fabrikasında bertaraf edilmiştir.

İldeki tıbbi atıklar lisanslı araçlar tarafından toplanılarak Yozgat Belediyeler Birliğine ait Merkez Salmanfakılı sınırları içerisinde bulunan Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. Yozgat ilinde 2016 yılında 302 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Yapılan Yozgat Florasının Derlenmesi çalışmasına göre; 56 Familya'ya ait 213 Genus ve 399 Tür tespit edilmiş olup, bu 399 türün 70 tanesi endemiktir. Ayrıca yine bu 399 türün 69 tanesi alttür ve 48 tanesi de varyete düzeyindedir. Familyaların içerdikleri tür sayısına göre yüzdeleri sırası ile; Compositae %14 (55 tür), Legüminosae %13 (52 tür), Graminea %9 (36 tür), Labiatae %7 (27 tür), Caryophyllaceae %5 (21 tür), Rosaceae %5 (20 tür), Boraginaceae %5 (19 tür), Scrophulariaceae %4 (17 tür), diğer familyalar %38 (152) şeklindedir.

Yozgat ilinin fauna türlerinin incelenmesi sonucu fauna türleri memeliler, kuşlar ve sürüngenler olarak üç bölümde incelenmiştir. Yapılan incelenme sonucu 4 türlü memeli, 9 tür kuş ve 3 tür yılan çeşidi tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları tilki, tavşan, tarla faresi, sincap, yaban domuzu, altın kartal, küçük atmaca, delice, sığırcık, dağ kargasıdır.

Yozgat ilinin merkez ilçesinde bulunan Kent Park ve Fuar alanına yakınlığı sebebi ile yoğun ziyaretçi potansiyeli olan Davulbaztepe mevki 2009 yılında Türkiye'nin 38. Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'na 2 km mesafede olan Tabiat Parkı 72 ha alan kaplamaktadır. Sahanın büyük kısmı ağaçlandırılmış ve koruma altına alınmıştır. Sahanın korunaklı olması nedeni ile bölgede bulunan hayvan popülasyonunda artış gözlenmektedir.

Yozgat Çamlığı Milli Parkı	
Alanın resmi adı	: Yozgat Çamlığı Milli Parkı
Coğrafi konumu	: İl Merkezinin 2 km kuzeyinde bulunmaktadır.
Alanı	: 786 Hektar
Alanın açıklanmalı tanımı	: Başlangıçta 264 ha olan alan, belediyece Bakanlığa devredilen alanlarla 522 ha, daha sonra yapılan ilave ağaçlandırma sahaları ile beraber Milli Parkın sahası 786 Hektar'a çıkartılmıştır. Çamlık Milli Parkı, Türkiye'nin ilk Milli Parkı olma gururunu taşımaktadır.
Yasal Konumu	: Çamlık Milli Parkı 1958 yılında Yüksek İcra Vekilleri Heyetinin 05.02.1958 tarih ve 4/9909 sayılı kararı ile Milli Park olarak ilan edilmiş ve tapuya şerh konularak, belediyeye ait olan bu alanın 49 yıllığına izin irtifak hakkı Orman Bakanlığına devredilmiştir.

Çizelge 677– Yozgat ilinde bulunan tabiat anıtları

	Bulunduğu yer	Cinsi	Kapladığı alan (m ²)	Boyu (m)	Çapı (m)	Çevresi (m)	Yaşı
1	Çekerek İlçesi Kamışçık Köyü	Kavak Ağacı	40	20	2,5	8.00	200
2	Akdağmadeni İlçesi Karadikmen Köyü	Meşe Ağacı	310	20	1,4	4,20	450-500

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 678 – Yozgat ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

YOZGAT	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	17.738,17	1,32	18.961,92	1,41	18.933,51	1,38	19.610,9	1,43
2) Tarımsal Alanlar	833.962,38	62,13	829.992,38	61,83	877.035,17	64,12	875.141,05	63,98
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	490.128,04	36,51	489.793,53	36,49	468.145,45	34,23	467.824,08	34,20
4) Sulak Alanlar	205,80	0,02	205,8	0,02	166,56	0,01	166,56	0,01
5) Su Yapıları	292,85	0,02	3.373,66	0,25	3.554,60	0,26	5.092,69	0,37
TOPLAM	1.342.327,24	100,00	1.342.327,29	100,00	1.367.835,29	100,00	1.367.835,28	100,00

Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanarak ve 12.09.2012 tarih ve B.09.0.MPG.0.11.03.00-305.02-998/14212 sayılı yazı ile bildirilen Yozgat-Sivas-Kayseri Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Plan Hükümleri ve Plan Açıklama Raporu, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. Maddesi uyarınca Bakanlık Makamı'nın 21/02/2013 tarih ve 2735 sayılı Olur'u ile onaylanan ve uygun bulunan itirazlara ilişkin gerekli düzeltmeler yapılarak 12/11/2013 tarih ve 17583 sayılı oluru ile revize edilmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 679 – Yozgat ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Yozgat ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	13	2	2	6	2	0	0	25
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	2	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 680 – Yozgat ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre izni ve Lisansı Belgesi sayıları (Yozgat ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	21	21
Çevre İzni Belgesi	0	20	20
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	0	3	3
TOPLAM	0	44	44

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 681 – Yozgat ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Yozgat ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	41
Ani (plansız) denetimler	57
Genel toplam	98

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0,00	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
118	0,00

Çizelge 682 – Yozgat ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Yozgat ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)				96.974.27			20.452		117.426,27
Uygulanan Ceza Sayısı				24			1		25

İlde herhangi bir tesise verilen faaliyeti durdurma/kapatma kararı bulunmamaktadır.

2016 yılı itibarıyla Yozgat ilinde “Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında 2 adet alt seviye, 1 adet üst seviye olmak üzere toplam 3 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

67. ZONGULDAK

1. Hava Kalitesi

Zonguldak ilinde 2016 yılında konutlarda 46.814.221 m³ sanayide ise 30.669.570 m³ doğal gaz kullanılmıştır.

Zonguldak merkezde 1 adet, Çatalağzı Beldesinde 3 adet (2 adet Çatalağzı Termik Santrali, 1 adet Eren Enerji Elektrik Üretim A.Ş. tarafından kurulmuştur) ve Kdz. Ereğli ilçesinde 2 adet (bir tanesi Erdemir T.A.Ş. tarafından diğeri de Kdz. Ereğli Belediyesi tarafından kurulmuştur) olmak üzere toplam 6 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Zonguldak ilindeki istasyonlardan Merkezde ve Kdz. Ereğli ilçesinde bulunan (Kdz. Ereğli Belediyesine ait) istasyonlar Ulusal Hava Kalitesi İzleme İstasyonuna Entegre edilmiştir.

Ayrıca Zonguldak İli Çatalağzı Beldesinde Kurulu bulunan Eren Enerji Elektrik Üretim A.Ş.'ince Çevre Mevzuatı uyarınca kurulduğu bölgenin hava kalitesinin durumunu izlemek amacıyla 3 adet izleme istasyonu alınmış olup, bu istasyonların bir adedi fabrika sahası içerisinde kurulmuş 2 adedi de Bakanlığımıza hibe edilmiştir. Bakanlığımıza hibe edilen istasyonlardan biri Kilimli Beldesinde diğeri de Kozlu Beldesinde kurulmuştur. Elektrik Üretim A.Ş. ait Çatalağzı Termik Santralinin de 2 Adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır ve bu istasyonlarında Bakanlığımız tarafından Ulusal Hava Kalitesi İzleme İstasyonuna entegre edilme işlemleri devam etmektedir.

Zonguldak ilindeki 2016 yılında Zonguldak ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 683'te verilmektedir.

Çizelge 683 - Zonguldak ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

Merkez	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	24,74	-	94,93	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	26,96	-	94,10	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10,09	-	83,74	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5,32	-	62,03	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3,23	-	40,19	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2,62	-	30,06	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2,89	-	26,70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2,46	-	27,35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2,70	-	26,70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5,51	-	52,67	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	18,41	-	86,59	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	26,74	-	85,93	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kdz. Ereğli	SO ₂	AGS	PM2,5	AGS*	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	49,71	3	0,781	-	38,35	1	100,02	-	136,03	-	33,32	-
Şubat	8,66	-	60,34	8	0,874	-	46,35	2	83,82	-	129,53	-	29,82	-
Mart	5,96	-	63,57	3	1,297	-	27,50	1	87,28	-	114,14	-	39,06	-
Nisan	11,50	-	-	-	-	-	147,58	4	95,41	-	242,66	4	35,38	-
Mayıs	2,92	-	40,43	2	0,509	-	24,40	-	84,72	-	109,00	-	47,75	-
Haziran	1,93	-	43,50	-	0,515	-	32,86	-	55,86	-	88,60	-	30,72	-
Temmuz	0,93	-	49,29	1	0,549	-	5,54	-	22,82	-	28,09	-	22,12	-
Ağustos	0,24	-	124,18	6	0,519	-	7,00	-	12,00	-	19,13	-	19,59	-
Eylül	1,4	-	17,36	-	0,457	-	49,81	1	24,09	-	74,00	1	20,72	-
Ekim	1,36	-	35,09	1	0,532	-	20,06	-	23,90	-	44,09	-	17,03	-
Kasım	2,61	-	47,23	6	0,770	-	40,04	-	33,53	-	73,93	-	13,61	-
Aralık	1,57	-	48,07	4	0,889	-	32,34	-	37,73	-	70,07	-	14,07	-

2016 yılında Zonguldak ilinde 22 adet Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesine sahip istasyon bulunmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Zonguldak ilinde kentsel içme suyu yüzeysel su olarak, barajlar ve akarsudan temin edilmektedir. İçme Suyu temini için çekilen suyun büyük bir kısmını baraj oluşturmaktadır. Çekilen

suyun %61'si yüzeysel sulardan karşılanmaktadır. Kentsel içme suyu yeraltı suyu olarak, kaynak ve kuyulardan temin edilmektedir. Çekilen suyun %39'ü yeraltı suyundan çekilmektedir.

İlde toplam 31 adet belediyeden atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren belediye sayısı 6'dır. 2014 yılı itibarıyla Zonguldak ilinde atıksu arıtma tesisine bağlı nüfusun toplam belediye nüfusu (toplam ilçe ve belde belediyeleri) içerisindeki oranı %30,2'dir.

Çizelge 684 – Zonguldak ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Zonguldak	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Merkez	X	Bitti		Biyolojik + İleri	34.000 m ³ /gün	18.000 m ³ /gün	105.000	9,25
	Beycuma		Proje aşamasında		Biyolojik				
İlçeler	Kdz. Ereğli	X			Fiziksel	59.875,20	0,30	114.000	
	Devrek	X	Yeni Arıtma Tesisi Planlama Aşamasında		Fiziksel + Biyolojik	9.000	0,075	26.600	0,5
	Gülüç	X			-	1.400		7.800	
	Filyos		X		-	-		5.700	
	Kilimli	X	Derin Deniz Deşarjı Plan Aşamasında		Fiziksel			22.000	
	Çaycuma	X			Fiziksel + Biyolojik	3.950	0,046	27.000	1,5
	Alaplı	X			Fiziksel	2.191,78	0,03	20.287	0,13
	Karapınar		Proje Aşamasında						
	Saltukova		Proje Aşamasında						

İlde Çaycuma ve Ereğli ilçelerinde olmak üzere 2 adet organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Bu OSB'ler içinde Ereğli Organize Sanayi Bölgesinin ortak 200 ton/gün kapasiteli atıksu arıtma tesisi mevcuttur. Çaycuma Organize Sanayi Bölgesinin Atıksu arıtma tesisi ise 1.000 ton/gün olup, evsel atıksuları için atıksu arıtma tesisi kurulum çalışmaları tamamlanmış ve faaliyete geçmiştir.

3. Atık

Zonguldak sınırları dâhilinde bulunan Belediyeler ve İl Özel İdaresi ZONÇEB 'e ait katı atık depolama tesisinden yararlanmaktadır. Evsel katı atıklar kaynağında ayrıştırılmadan toplanılmaktadır. Merkez İlçe Sofular Köyü Tombalaklar mevkinde bulunan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi'ne katı atıkların taşınmasının ekonomik olmasını sağlamak, taşıma hattındaki trafiğe fazla yüklenmemek için atıklar, Kilimli (Karadon), Çaycuma, Devrek, Kdz. Ereğli ve Zonguldak Belediyesi transfer istasyonlarından sıkıştırılmalı semi treylerlerle düzenli depolama sahasına nakledilmektedir.

Çizelge 685 – Zonguldak ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	2
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1

İlde ambalaj ve ambalaj atıklarını ayrı toplayan belediye bulunmamaktadır. Zonguldak ili sınırları içerisinde Merkez ve Devrek ilçesi olmak üzere 2 tane lisanslı Ambalaj Atığı Toplama ve

Ayırma Tesisi bulunmaktadır. Ayrıca Çaycuma İlçesinde Ambalaj Atığı Geri Kazanım Lisansına sahip 1 tane tesis bulunmaktadır.

Çizelge 686 – Zonguldak ilindeki UATF ile toplanan atık miktarları

ATIK TÜRLERİ	2016 (kg/yıl)
Atık Yağlar	620.000
Atık Piller ve Aküler	218.667
Ömrünü Tamamlamış Lastik Atıkları	37.520

Zonguldak ilinde 2016 yılında 27.788,068 ton tehlikeli atık üretilmiş, bu atıkların 8.908,038 tonu geri kazanılmış, 3.423,854 tonu bertaraf edilmiş, 8.452,12 tonu tesis içinde stokta beklemekte, 6.926,646 tonu lisanslı firmada stokta beklemekte ve 77,41 tonu de ihraç edilmiştir.

İlde Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliğinin 12. Maddesi kapsamında Tehlikesiz Atık Toplama ve Ayırma Belgesi 4 adet tesise verilmiştir ve toplam tesis sayısı 25'e yükselmiştir.

Çizelge 687 – Zonguldak ilindeki 2016 yılında termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (Türkiye Taşkömürü Kurumu, 2016)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
ÇATES ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	825.319,07 (I. ve II. Ünite toplamı)	4.868,14 Uçucu Kül
		40.791,4 Kül-Cüruf
Toplam		412.659,54 ton/yıl
EREN ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	3.716.546 ton/yıl	285.357 ton/yıl Uçucu Kül
		83.342 ton/yıl Uçucu Kül
		74.456 ton/yıl Yatakalıtı Külü
Toplam		443.155 ton/yıl

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği uyarınca tıbbi atıklar il sınırları içerisinde bulunan 1 adet Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde sterilize edilerek zararsız hale getirilmekte ve düzenli depolama alanında evsel atıklarla beraber depolanmaktadır. 2016 yılı içerisinde toplam 916,736 ton tıbbi atık sterilize edilmiştir.

Çizelge 688 – Zonguldak ilinde 2016 yılında maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı (TTK, 2016)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı
Armutçuk TİM Lavvar Tesisi	Taşkömürü	63.563	Düzenli Depolama	III. Sınıf
Üzülmöz TİM Lavvar Tesisi	Taşkömürü	115656	Düzenli Depolama	III. Sınıf
Karadon TİM Lavvar Tesisi	Taşkömürü	169.859	Düzenli Depolama	III. Sınıf
Kozlu TİM Lavvar Tesisi	Taşkömürü	148.902	Düzenli Depolama	III. Sınıf

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Literatür ve arazi çalışmalarına göre, Zonguldak ili sınırları içerisinde Eğreltiotları'ndan (Pteridophyta) 9 familya, 11 cinse ait 16 tür, Yarıaçık tohumlu bitkilerden (Gymnospermae) 3 familya ve 4 cinse ait 9 tür ve alttür, Tohumlu Bitkilerden (Angiospermae) 87 familya ve 284 cins'e ait toplam 521 tür ve alttür seviyesinde bitki tespit edilmiştir. Tıbbi önemi olan bitkilerin sayısı 74, ekonomik olanlar ise 127'dir. İl sınırları içerisinde 17 adet endemik flora, 13 adet de endemik fauna türüne rastlanmıştır. Zonguldak yöresi endemik bitki varlığı açısından da oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Ana toprağı Zonguldak olan bu bitkilerin bir bölümü yörenin antik adları ile (phrygia, paphlagonica, galaticus, bihhynicum, pontica...), bir bölümü de mitolojik kaynaklardaki adları ile

(delphinium, olympica, heracleum...) bilinmektedir. Zonguldak ilindeki flora türlerinin % 3'ü toplam tür sayısı içinde tehlike sınıfı açısından koruma altındadır. Zonguldak ilindeki fauna türlerinin % 28'si toplam tür sayısı içinde tehlike sınıfı açısından koruma altındadır.

Zonguldak ilinde Milli Park bulunmamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 689 – Zonguldak ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

ZONGULDAK	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	12.504,08	3,95	12.766,55	4,03	8.729,87	2,61	9.134,18	2,73
2) Tarımsal Alanlar	155.712,29	49,16	155.238,84	49,01	146.736,84	43,89	146.546,23	43,83
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	145.336,19	45,89	145.415,21	45,91	175.808,83	52,59	175.571,65	52,51
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	3.170,91	1,00	3.302,84	1,04	3.039,27	0,91	3.077,71	0,92
TOPLAM	316.723,47	100,00	316.723,44	100,00	334.314,81	100,00	334.329,77	100,00

İl sınırları içinde Zonguldak-Bartın-Karabük Planlama Bölgesi 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı yürürlükte bulunmaktadır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 690 – Zonguldak ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Zonguldak ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	2	1	2	4	1	1	1	12
ÇED Olumlu Kararı	3	1	0	2	0	0	0	6
ÇED Gereklidir	2	1	1	1	0	0	0	5

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 691 – Zonguldak ilinde 2016 yılında ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Zonguldak ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	16	17
Çevre İzni Belgesi	1	18	19
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	4	1	5
TOPLAM	6	35	41

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 692 – Zonguldak ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Zonguldak ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	124
Ani (plansız) denetimler	258
Genel toplam	383

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
185	0,00

Çizelge 693 – Zonguldak ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Zonguldak ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	98.190	368.244	186	736.425	0	0	59.100,69	0	1.282.597,69
Uygulanan Ceza Sayısı	2	2	1	5	0	0	3	0	13

2016 yılı içerisinde 4 adet tesise faaliyeti durdurma yaptırımını uygulanmıştır.

2016 yılı itibariyle Zonguldak ilinde “Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında 6 adet alt seviye, 1 adet te üst seviye kuruluş olmak üzere toplam 7 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

68. AKSARAY

1. Hava Kalitesi

Aksaray ilinde 2016 yılında konutlarda 56.583.188 m³ ve sanayide 31.391.723 m³ doğalgaz kullanılmıştır. İlde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 694'te verilmektedir.

Çizelge 694 - Aksaray ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	10	-	69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	-	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	-	64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	61	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	52	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	-	76	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	-	59	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	-	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	17	-	75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	48	-	124	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2016 yılında iptal edilen emisyon ölçüm yetki belgesi bir adet istasyon olup İlde verilen toplam emisyon ölçüm yetki belgesi sayısı 9 ve 2016 yılı egzoz emisyon ölçüm pulu sayısı ise 19.019 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Aksaray ili (merkez) içme suyu potansiyeli mevsimlere göre değişiklikler göstermekte olup ilde yılda ortalama 16,2x10⁶ m³ su tüketilmektedir. Aksaray ili içme suyu ihtiyacını üç ayrı kaynaktan kullanmaktadır. Bunların ikisi yer altı su kaynağı olup diğeri de yüzeysel su kaynağı olan Mamasun Barajıdır. Mamasun Barajı en büyük içme suyu kaynağı olup buradan alınan su belli bir fiziksel ve kimyasal arıtmaya tabi tutulduktan sonra şehre verilmektedir. Diğer iki yeraltı su kaynağı ise (Bağlıköy yeraltı su kaynağı ve Helvadere tatlı su kaynağı) kimyasal arıtım ile arsenik giderimi yapılarak şehre verilmektedir.

Çizelge 695–Aksaray ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez		X		77.760			
	Topakkaya		X					
	Yenikent		X		320			
İlçeler	Ağaçören		X		200			
	Eskil	X			1000		17.145	
	Ortaköy		X		200			
	Sarıyahşi		X		86,4			

İl nüfusu 205.000 olup bunun %98 si kanalizasyon sistemine bağlıdır. Aksaray OSB'nin atık su arıtma tesisi inşaatı tamamlanmış olup hizmet vermektedir.

3. Atık

İlde 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Tesis Mahalli idareler Hizmet Birliği tarafından işletilmektedir. Toplanan katı atık miktarı yaz aylarında 247 ton/gün, kış aylarında 213 ton/gündür. Ayrıca katı atık tesisi içerisinde oluşan deponi gazından elektrik üretimi yapılmaktadır.

Tesis 108.000 m²lik alanda 910.000 m³lük katı atık depolama kapasitesi ile faaliyet göstermek üzere inşa edilmiştir. İlde vahşi depolama yapılmamaktadır.

Çizelge 696 – Aksaray ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	5
Lisanslı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	7

İlde lisans almış 2 adet ve GFB almış 1 adet olmak üzere toplam 3 adet tehlikeli atık geri dönüşüm tesisi ve geri kazanım, bertaraf, stok olarak toplamda 5.907 ton tehlikeli atık bulunmaktadır.

İlde Atık Madeni Yağ Geri Kazanım tesisi bulunmamaktadır. 2016 yılında 118.700 kg atık motor yağı, 21.700 kg endüstriyel yağ toplanmıştır.

İlde 2 adet atık akü geri kazanım tesisi olup, 3.835.436 kg akü toplanmıştır.

İlde “Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında bir adet geçici depolama alanı mevcuttur. Geçici Depolama Alanlarındaki ÖTL Miktarı 23,040 tondur. İlde 2016 yılında toplam 480 ÖTA hurdaya ayrılmıştır.

2016 yılı içerisinde 236 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Aksaray ilinde bilinen tek sulak alan Eskil ilçesi sınırları içerisinde bulunan Eşmekaya Sazlığı’dır. Yüzölçümü 7.936 ha olup, denizden yüksekliği 945 m’dir. Tuz Gölü Özel Çevre Koruma alanı içinde yer alan ve önemli kuş alanı statüsü de olan Eşmekaya Sazlığı, aynı zamanda I. Derecede Doğal Sit Alanı ve Yaban Hayatı Koruma Sahasıdır. Tuz Gölü’nün güneyinde yer alan Ö.K.A., sazlıklarla çevrili açık bir tatlı su gölünden (Eşmekaya Gölü), ana göl çevresindeki küçük sulak alandan ve içinde pek çok pınarın bulunduğu geniş bataklık ve meralardan oluşmuştur. Bölgede görülen önemli kuş türleri arasında; Kızılbeyunlu batağan, leylek, sakarca, macar ördeği, dikkuyruk, bozkır delicesi, çayır delicesi, küçük kerkenez, turna, bataklıklırlangıcı, gülen sumru, su kuşu, mahmuzlu kızkuşu sıralanabilir. Ancak, Konya Kapalı Havzasındaki yer altı sularının düşüşüyle birlikte pınarlar kurumuş ve bir zamanlar birçok su kuşu için üreme alanı olan Eşmekaya Sazlığı bugün neredeyse tamamen kurumuştur.

İlde milli park, tabiat parkı ve tabiatı koruma alanları bulunmamaktadır. İlde tabiat anıtı olarak Merkez İlçe Kurtuluş Mahallesi Ervah Kabristanlığı girişinde Kanlı Pelit, Hamit Mahallesi Güzelbaba sokakta Karaoğlan Kavağı bulunmaktadır.

Ayrıca, il sınırları içerisinde İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi bulunmakta ve Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesinin önemli bir bölümü de il sınırları içerisinde kalmaktadır. İlde İhlara Vadisi Ören Yeri, Manastır Vadisi Ören Yeri, Saratlı Belediyesi Kırkgöz Yeraltı Şehri yerli ve yabancı turistleri ağırlamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 697 – Aksaray ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı,2017)

AKSARAY	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	10.824,88	1,39	13.698,42	1,76	18.685,23	2,44	19.004	2,48
2) Tarımsal Alanlar	503.518,23	64,64	502.865,86	64,56	495.436,27	64,70	495.088,21	64,66
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	225.624,31	28,97	225.119,58	28,90	140.265,62	18,32	139.638,26	18,24
4) Sulak Alanlar	21.788,19	2,80	21.037,31	2,70	98.021,53	12,80	98.010,91	12,80
5) Su Yapıları	17.147,97	2,20	16.182,29	2,08	13.291,14	1,74	13.958,41	1,82
TOPLAM	778.903,58	100,00	778.903,46	100,00	765.699,79	100,00	765.699,79	100,00

6.07.2007 tarihinde onaylanan "Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı"nın L-33 no'lu paftasında 11.11.2008 tarih ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik", 4856 sayılı Kanun'un 2 (h) ve 10 (c) maddeleri ile 2872/5491 sayılı Kanun'un 9 (b) maddesi uyarınca 28.01.2013 tarihinde değişiklik yapılmıştır.

Bakanlığımızca 24.06.2011 tarihinde onaylanan Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği kapsamında M-32 nolu paftasında sehven yapılmış olan hatanın 14.06.2016 tarih ve 29030 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin 20.maddesinin 2.fıkrası çerçevesinde giderilerek, "Sanayi ve Depolama Bölgesi" amacıyla yapılan düzenlemeye yönelik Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği Bakanlık Makamı'nın 29.01.2016 tarih ve 1644 sayılı Olur'u ile onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 698 – Aksaray ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	Su	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	5	4	1	2	0	0	2	23
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	1	1	0	0	3

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 699–Aksaray ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	15	19
Çevre İzni Belgesi	1	7	8
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	2	3	5
TOPLAM	7	25	32

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 700 – Aksaray ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Aksaray ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	424
Genel toplam	429

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,0

Çizelge 701 - Aksaray ilinde 2016 Yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çevre Yönetimi ve Denetimi Şube Müdürlüğü, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	147.285	49.095	0	364.136	0	0	20.452	111.621
Uygulanan Ceza Sayısı	2	1	0	3	0	0	1	11

69.BAYBURT

1. Hava Kalitesi

Bayburt'ta 2016'da konutlarda 18.567.434,24 m³, sanayide 28.053,73 m³ doğalgaz tüketilmiştir. Bayburt'ta 2016 yılı içerisinde katı yakıt olarak 485,53 ton ithal taşkömürü, 548,20 ton yerli linyit ve 75 ton odun tüketimi gerçekleşmiştir. 2016 yılında Bayburt ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 702'de verilmektedir.

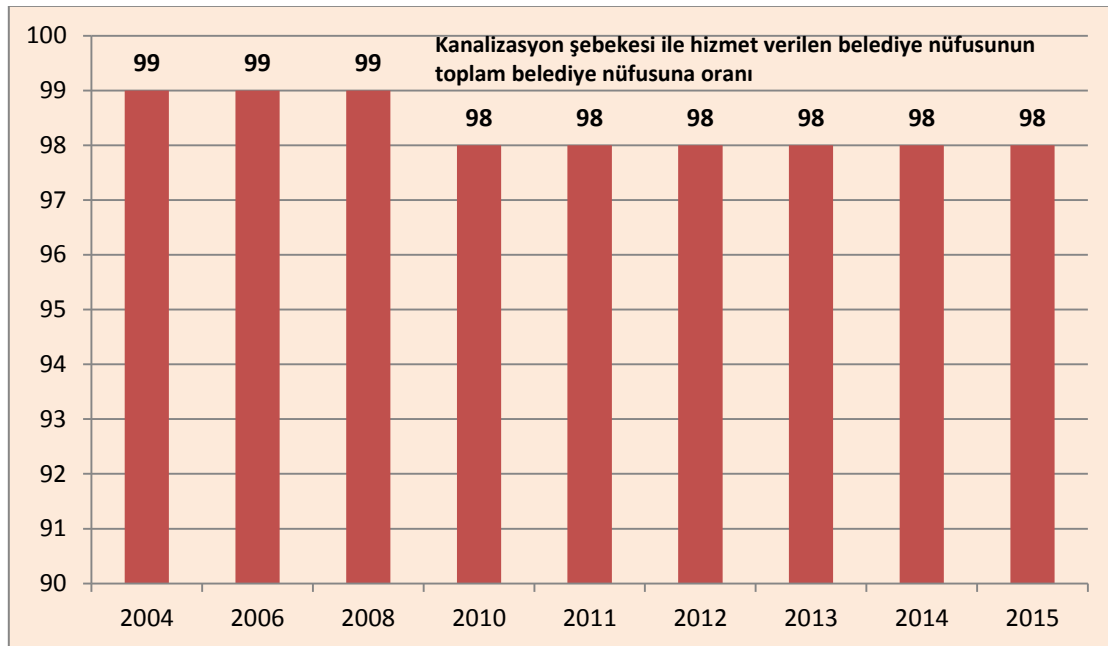
Çizelge 702 - Bayburt ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	33	0	55	1	-	-	-	-	39	0	-	-	-	-
Mart	10	0	49	7	-	-	-	-	22	0	-	-	78	0
Nisan	5	0	54	4	-	-	-	-	18	0	-	-	74	0
Mayıs	2	0	38	2	-	-	-	-	16	0	-	-	78	0
Haziran	1	0	41	0	-	-	-	-	14	0	-	-	75	0
Temmuz	1	0	38	2	-	-	-	-	13	0	-	-	71	0
Ağustos	2	0	59	3	-	-	-	-	18	0	-	-	72	0
Eylül	2	0	43	2	-	-	-	-	17	0	-	-	56	0
Ekim	6	0	131	1	-	-	-	-	23	0	-	-	37	0
Kasım	7	0	68	7	-	-	-	-	25	0	-	-	37	0
Aralık	8	0	38	0	-	-	-	-	38	0	-	-	38	0

2016 yılında ilde trafiğe kayıtlı olan araçların 6.432'si egzoz gazı emisyon ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Tarımsal faaliyetler için sulamada büyük ölçüde yüzeysel sulama metotları kullanılmaktadır. İlde sulama amaçlı; Masat Sulama Projesi (12.690 ha sulama alanı, 22,72 hm³/yıl kapasiteli), Çayıryolu Kooperatifi (YAS) (625 ha sulama alanı, 5,60 hm³/yıl kapasiteli Yeraltısuyu), Topraksu Kooperatifleri Sulaması (YAS) (216 ha sulama alanı), KHGM Sulamaları (Gölet, Yerüstü) (8.180 ha sulama alanı) ve 4.186 ha sulama alanına sahip halk sulamaları mevcuttur.

Grafik 24- Bayburt'ta 2004-2015 Yılları Kanalizasyon Hizmeti Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı (Belediyeler-TUİK, 2015)

Çizelge 703 – Bayburt ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Bayburt ÇŞİM, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /gün)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Bayburt	X			Biyolojik	5.184		
İçmeler				X	-	-	-	-

Bayburt Belediyesi içme ve kullanma suyunu; Dilenci Kaynağı (Min.200-Max.245 lt/sn), Masat Kaynağı (40-60 lt/sn), Veysel Kaynağı (14-19 lt/sn) kaynak sularından temin edilmektedir. Aydıntepe Belediyesi %20 Kuyu suyu, %80 kaynak suyundan, Arpalı, Gökçedere ve Demirözü Belediyeleri suyun tamamını kaynak sularından temin etmektedirler. İlde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Bayburt ilinde toplam 48.739 nüfusa sahip 9 belediyenin yaptığı alt yapı hizmetler sonucunda %98-99 oranında kanalizasyon sistemine bağlanmıştır. İlde sanayi çok küçük olup suyu genelde şehir şebekesinden kullanmaktadır. Bayburt ilinde atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

İlde, Gökçedere Göletinde 245 ton/yıl kapasiteli ağ kafeste alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır. Yapım aşamasında olan Kanlı Çoruh Deresi üzerine kurulması düşünülen Bayburt Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden ÇED kararı alınmış 49 ton/yıl kapasiteli alabalık tesisi ve 7 adet düşük kapasitelerde tarla alabalıklığı yapılmaktadır.

3. Atık

İlin sınırları içerisinde Katı Atık Düzenli depolama sahası yapılmıştır. Bayburt İli Ortak Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi 11,18 a'lık bir alanı kapsamaktadır. Yalnızca evsel nitelikli atıklar depolanmaktadır.

Bayburt ilinde, 2016 yılı itibarıyla toplanan katı atık miktarı 78,40 ton/gün, tıbbi atık miktarı ise 55.806 kg/yıl'dır. İlde toplanan tıbbi atıklar Erzurum'da bertaraf edilmektedir. Çöpün atık kompozisyonu bilinmemektedir. Düzenli depolama alanındaki atık sular sızdırmaz depolama alanında biriktirilerek, depolama alanının üzerine fiske ile geri dönüşüm yapılmaktadır.

İlde lisanslı toplama-ayırma tesisi bulunmamaktadır. İlde ambalaj üreticisi olarak 1 adet işletme mevcut olup 2016 yılı yıllık üretimi 200 kg'dır.

İlde sanayi kaynaklı tehlikeli atık bulunmamakta olup, tehlikeli atıklar; tıbbi atıklar, atık pil ve aküler, atık madeni yağlardan oluşmaktadır. Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre Bayburt'ta 2016 yılında 58,63 ton tehlikeli atık üretilmiştir.

Çizelge 704 – Bayburt ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0

Atık madeni yağ üreten resmi ve özel kurum/kuruluş sayısı 3 olup bu kuruluşlardan 2016 yılında 2.700 litre (2.300 kg) atık madeni yağ, 59,16 kg atık pil, 1 ton kızartmalık yağ toplanmıştır. İlde 17,78 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesislerine ve çimento fabrikalarına gönderilmiştir.

Bayburt'ta "Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Bayburt Belediyesinin belirlediği 46.246 m² ve 46.575 m² alanlara sahip 2 adet alan bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bayburt bulunduğu coğrafya itibarıyla çok zengin bir biyoçeşitliliğe sahiptir. Nüfus yoğunluğunun az olması ve yapılan ağaçlandırma çalışmaları sonucu orman varlığı gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle Soğanlı dağları ve Kop dağları biyorezerv olarak çok önemlidir.

Bayburt ili flora açısından oldukça zengindir. Bayburt ilinde toplam 63 familya, 278 cins, 537 takson damarlı bitki tespit edilmiştir. Bu bitki türlerinden 96 tanesi endemik olarak rapor edilmiştir. *Stachys Bayburtensis* (Çarşak Otu) ve *Silene Bayburtensis* (Bayburt Nakılı) isimli bitkiler hem endemik, hem de nesli tehlike altında türlerdir. Literatür de Bayburt ilinde olduğu belirtilen *Cirsium ekimianum* (Ak Kangal) bitkisi de nesli tehlike altında olan bir türdür.

Bayburt'ta 53 familyaya ait toplam 271 kuş türü tespit edilmiştir. Bunların 140 türü yerli, 131 türü ise göçmen ve ziyaretçidir. İlde 17 familyaya ait 48 memeli, 3 familyaya ait 10 iç su balığı, 14 tür yılan, 14 tür kertenkele ve 2 türde kaplumbağa olmak üzere 30 tür sürüngen, 2 tür semender ve 4 tür kurbağa olmak üzere 6 tür çift yaşamaktadır. 6 böcek takımından 42 familyaya ait 241 tür ve Gastropodea sınıfına ait familyadan 5 omurgasız tür tespit edilmiştir.

Soğanlı Dağlarının doğusunda, merkezi Kaçkar Dağları olan bölge, Önemli Kuş Sahası (IBA-ÖKA) ilan edilmiştir. Bu alan Trabzon, Rize, Artvin, Bayburt, Gümüşhane, Erzurum illerine doğru uzanır. 2012-2016 döneminde yapılan çalışmalar sonucu 122 tür kuş fotoğraflanarak teşhis edilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin kelebek açısından en zengin iki alanından birisi Kop Dağı geçididir. Bu alan 10 adet endemik ve 37 adet nadir olmak üzere 134 farklı kelebek türünü barındırır.

2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında ilde 2 adet korunan alan bulunmaktadır.

- **Yakupabdal Tabiat Parkı:** Yakupabdal Tabiat Parkı 02.12.2014 tarihinde ilan edilmiş olup, gelişim planı onaylanmıştır.
- **Kop Dağı Müdafaası Tarihi Milli Parkı:** Kop Dağı Müdafaası Tarihi Milli Parkı 15.12.2016 tarihinde ilan edilmiş olup, Uzun Devreli Gelişim Planı çalışmalarına başlamıştır.

Ayrıca Uzungöl Özel Çevre Koruma Alanının küçük bir kısmı Bayburt ili sınırları içindedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 705– Bayburt ilinde arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

BAYBURT	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	2.034,67	0,54	2.074,99	0,55	1.906,37	0,51	1.993,97	0,53
2) Tarımsal Alanlar	137.936,49	36,44	137.913,96	36,43	141.420,61	37,76	141.319,28	37,73
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	238.416,32	62,98	238.358,21	62,97	230.839,56	61,63	230.853,29	61,64
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	180,56	0,05	152,75	0,04
5) Su Yapıları	165,29	0,04	205,61	0,05	190,59	0,05	218,39	0,06
TOPLAM	378.552,77	100,00	378.552,77	100,00	374.537,69	100,00	374.537,68	100,00

İlin çevre düzeni planı, ihalesi yapılmış olup çalışmalar devam etmektedir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 706– Bayburt ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bayburt ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	1	1	2	0	0	0	9
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	1	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 707 – Bayburt ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bayburt ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	1	1
Çevre İzni Belgesi	0	6	6
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	7	7

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 708 – Bayburt ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bayburt ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	2
Ani (plansız) denetimler	30
Genel toplam	32

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0,00	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
9	0,00

Çizelge 709 – Bayburt ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bayburt ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	196,0	0	0	236,0	0	432
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	0	1	0	2

2016 yılı itibarıyla ildeki tesislere verilen faaliyeti durdurma/kapatma kararı verilmemiştir.

İlde “Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamına giren tesis bulunmamaktadır.

70. KARAMAN

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Karaman ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 710'da verilmektedir.

Çizelge 710 - Karaman ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

KARAMAN	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	44	2	56	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	39	2	76	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	17	0	56	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	65	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	48	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	0	57	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	1	0	76	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	75	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	72	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	126	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	0	135	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17	0	92	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Karaman ilinde 2016 yılı sonu itibarıyla 9 adet firmanın egzoz emisyon yetki belgesi bulunmaktadır. 2016 yılında egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 26.350 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Karaman ili 1.814 milyon m³ yerüstü, 244 milyon m³ yeraltı olmak üzere toplam 2.058 milyon m³ su potansiyeline sahiptir. İlin yer üstü su potansiyelinin %85'ini Göksu oluşturmaktadır. İlde yıllık %75'i yeraltı su kaynaklarından, %25'i yerüstü su kaynaklarından olmak üzere toplam 586 milyon m³ su kullanılmaktadır.

Karaman ilinde içme ve kullanma suyu tamamen kuyulardan temin edilmektedir. TÜİK 2015 yılı verilerine göre içme ve kullanma suyundan nüfusun tamamı yararlanmaktadır.

2015 yılı itibarı ile kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı % 100'dür.

Çizelge 711 – Karaman ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Karaman Belediyesi, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi				Stabilizasyon		4,72	148,362	
İlçeler								

Çizelge 712 – Karaman ilinde 2016 Yılı OSB'lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Organize San. Müd., 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Karaman OSB	Proje Onay Aşamasında	12.000	SBR (Ardışık Kesikli Reaktör)	-

3. Atık

İlde kış aylarında günlük 162 ton evsel katı atık düzenli depolama sahasına taşınırken, yaz aylarında 162 ton evsel nitelikli katı atık düzenli depolama sahasına taşınmaktadır. Düzenli depolama tesisinde yeraltı suyunun kirlenmesini önlemek için zemine jeomembran serilmiştir. İlde birde vahşi depolama alanı mevcut olup 2012 yılında düzenli depolama alanının faaliyete geçmesi ile kullanım dışı kalmıştır.

Çizelge 713 – Karaman ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	2
Lisanslı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	5

“Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında Karaman İl Özel İdaresi, Karaman Belediyesi, Akçaşehir, Ermenek, Güneyyurt, Sarıveliler, Kazımkarabekir, Sudurağı, Ayrancı Belediyeleri tarafından Hafriyat- Enkaz Sahası alan belirlemesi yapılmıştır. Afet Bilgi Koordinasyon sistemine de koordinatları ile bilgileri girilmiştir. Belirlenen alanlar için İlde Mahalli Çevre Kurul Kararı alınmıştır.

İlde Tehlikeli atık işleme lisanslı firma bulunmamaktadır. 2016 yılında bildiri yapılan tehlikeli atık miktarı 360,7 ton’dur. 2016 yılında 1,7 ton atık akümülatör toplanmıştır.

Karaman ilinde 2016 yılında 8,5 ton atık motor yağı, 10,8 ton atık endüstriyel yağ, 8,19 ton atık akü, 21,3 ton atık bitkisel yağ toplanmıştır.

İlde tehlikesiz atıkların toplanması ve ayrılması – geri kazanımı konusunda çevre izin ve lisansı bulunan dört adet tesis bulunmaktadır. Karaman’da Tehlikesiz Atık Toplama-Ayırma belgesi bulunan 5 adet işletme ve belge alma süreci devam etmekte olan 3 adet tesis bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Karaman ilinde endemik olarak yetişen türler içerisinde; dünyada doğal yayılış alanı Isparta’nın Eğirdir yöresi olan *Quercus Vulcanica* (Kasnak Meşesi) ilde Karadağ mıntıkasında dar bir alanda yayılış göstermektedir. Endemik olmasa bile yöre köylülerine gelir sağlayan *Pistacia terebinthus* (Menengiç) Antepfıstığı aşılması yapıp Antepfıstığı hasadı Bucakkışla Göksu havzasında yapılmaktadır. Türkiye’de nesli tükenmekte olan orman ağacı türlerinden *Acer ssp.* (Dağ Akça Ağacı) Bucakkışla Çevlik Dağında yayılış göstermektedir. Karaman’ın muhtelif mevkilerinde Tali Orman ürünleri *Thymus ssp.* (Kekik), *Salvia ssp.* (Ada Çayı), *Rhus coriaria* (Sumak) yöre halkı tarafından toplanmakta ve değerlendirilmektedir. Kuzu Göbeği ve Dolaman mantarları da il ekonomisine katkı sağlayan önemli doğal ürünlerdendir.

Karaman Merkez İlçede Karadağ ve Yeşildere’de Meşe ormanları, Karaman Mut yolu civarı ve Değirmenbaşı, Lale Köyleri civarında Karaçam Ormanı ve Ağaçlandırma alanları, Göksu Bucakkışla havzasının Kuzeydoğusunda Maki (Yabani Zeytin, Pırnal Meşesi, Menengiç, Sumak vb), Güneybatısı alçak zonlarda Kızılçam, üst bölümlerde Karaçam, Ardıç az miktarda Gökmar ve ağaçlandırma sahaları, Kazımkarabekir ilçesi Hacıbaba dağı çevresinde yoğun meşe ve kısmen ardıç ormanları, Ayrancı ilçesi Ayrancı Barajı çevresinde ağaçlandırma sahaları üst bölümlerinde yüksek zonlarda Ardıç Ormanları, Ermenek Göksu havzasında alçak zonlarda Kızılçam, yüksek zonlarda Karaçam, Sedir, Gökmar ve Ardıç Ormanları, Sarıveliler, Başyayla’da Sedir, Gökmar ve Ardıç Ormanları mevcuttur.

Ayrıca Karaman’ın merkez ilçe sınırları içerisinde Karadağ bölgesi Yaban Koyunu yerleştirme alanı ve Ermenek İlçesi Yaban Hayatı Koruma Sahaları bulunmaktadır (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015).

Akgöl (Ereğli Sazlıkları) Tabiatı Koruma Alanının toplam alanı 67.870 dekar olup, Karaman ili Ayrancı ilçesi ve Konya ili Ereğli ve Karapınar ilçeleri sınırlarında yer almaktadır. 41.800 dekar Karaman İli sınırları içerisinde kalmaktadır. Sığ bataklık, sazlık, sığ tatlı su gölleri, gölcükler ve tuzcul stepten oluşan karmaşık bir sulak alan sistemidir. 1992 yılında I. Derece Doğal Sit Alanı, 1995 yılında Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiştir. Ayrıca, Ramsar Sözleşmesi kapsamında A Sınıfı Sulak Alan olma özelliğini de taşımaktadır. Havzadaki habitat çeşitliliğinden dolayı sazlıklarda 200’ü aşkın kuş türü

bulunmakta olup, sazlıklar Ak Pelikan ile Filamingoların birlikte üreme özelliği gösterdiği tek alandır. Akgöl sazlıkları geniş açık göl aynasında sazlık, kamışlık alanlardan, irili ufaklı çok sayıda kum ve çamur adalarından oluşmuş bir sulak alan sistemidir. Sazlıkların güneyinde karstik Düden Gölü' de yer almaktadır. Tatlı su ekosistemine sahip sazlık etrafında yer yer çorak bozkırların bulunması hem tatlı hemde tuzlu su ekosistemlerinde görülen kuş türlerinin beslenme ve barınmalarına olanak vermektedir.

İlde Milli Park statüsünde saha bulunmamaktadır.

Altıkardeş Tabiat Anıtı: Altıkardeş Tabiat Anıtının tescil alanı 1,0 dekadır. 16.12.2002 yılında ilan edilmiştir. Karaman İli, Ermenek ilçesi sınırları Kazancı Beldesi sınırları dâhilinde yer almaktadır. Altıkardeş Tabiat Anıtının boyu 27 metre, gövde çapı 3 metre olan Boylu Ardıç (*Juniperus excelsa*) olup, ağacın yaşının 500 yıldan fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Dedeardıç Tabiat Anıtı: Dedeardıç Tabiat Anıtının tescil alanı 1,0 dekadır. 16.12.2002 yılında ilan edilmiştir. Karaman İli, Sarıveliler ilçesi, Göktepe Beldesi sınırları dâhilinde yer almaktadır. Dedeardıç Tabiat Anıtının boyu 15 metre, gövde çapı 3.76 metre olan Kokulu Ardıç (*Juniperus foetidissima*) olup, ağacın yaşının 500 yıldan fazla olduğu tahmin edilmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 714 – Karaman ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

KARAMAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1)Yapay Alanlar	5.015,21	0,57	6.661,89	0,75	6.450,41	0,74	6.788,87	0,78
2)Tarımsal Alanlar	353.053,53	39,90	352.151,12	39,80	386.716,97	44,55	384.313,1	44,27
3)Orman ve Yarı Doğal Alanlar	523.087,24	59,11	523.492,93	59,16	471.223,68	54,28	467.636,29	53,87
4)Sulak Alanlar	523,98	0,06	2.257,27	0,26	3.112,43	0,36	3.112,43	0,36
5)Su Yapıları	3.221,19	0,36	337,8	0,04	638,72	0,07	6.291,52	0,72
TOPLAM	884.901,15	100	884.901,01	100	868.142,21	100	868.142,21	100

Bakanlıkça 03.09.2009 tarihinde onaylanmış olan Mersin-Karaman Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzen Planının yürütmesi Danıştay 6. Dairesi Başkanlığı'nın 01.11.2011 tarihli kararıyla durdurulmuştur. Konya Karaman illerini kapsayan Çevre Düzeni Planı 16.09.2013 tarih ve 14278 sayılı Bakanlık Oluru ile yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 715 – Karaman ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Karaman ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	31	2	0	2	0	0	1	36
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 716 – Karaman ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Karaman ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	6	7
Çevre İzni Belgesi	2	10	12
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	2	4
TOPLAM	5	18	23

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 717 – Karaman ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Karaman ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	10
Ani (plansız) denetimler	176
Genel Toplam	186

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
8	0,00

Çizelge 718 – Karaman ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Karaman ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	53.921	0	8.178	32.719	16.835	111.653
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	10	0	1	2	4	17

İlde 2016 yılı içerisinde faaliyet durdurma kararı verilmemiştir.

Karaman ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 6 adet alt seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

71. KIRIKKALE

1. Hava Kalitesi

Kırıkkale’de, doğalgaz çalışmaları tamamlanmış olup, şehir merkezinde konutlarda ısınma amacıyla kullanıma başlanmıştır. Sanayi tesislerinin bir kısmı da proseste doğalgaz kullanımına geçmiş bulunmaktadır. İlde 2016 yılında konutlarda 54.758 m³, sanayide ise 9.520 m³ doğalgaz kullanılmıştır.

2016 yılında Kırıkkale ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 719’da verilmektedir.

Çizelge 719 - Kırıkkale ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	18	0	25	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	13	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	18	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	16	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	16	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	74	7	41	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	48	5	25	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde egzoz emisyonları ölçümü yetki belgesi verilmiş 4 firma bulunmaktadır. 2016 yılında Kırıkkale’de 34.537 adet aracın egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl sınırlarında Kızılırmak Nehri, Delice Irmağı ve Çoruhözü Deresi olmak üzere üç önemli su kaynağı bulunmaktadır. İlde en önemli ve en çok kullanılan su kaynağı Kapulukaya Barajıdır.

İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu 216.921 dir. İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 91’dir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 239.331 dir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 3’tür. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 11’dir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 100’dür.

Çizelge 720– Kırıkkale ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Kırıkkale Belediyesi, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Kırıkkale	X			Fiziksel + Biyolojik + İleri	38.000	28.000	202.309	3
İlçeler	Karaahmetli Beldesi				Doğal arıtma				

Kırıkkale Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü verilerine göre; İlde kentsel su temini için Kapulukaya Barajından 12.508.396 m³/yıl evsel amaçlı su temin edilmiştir.

Kapulukaya Barajından içme ve kullanma amacıyla alınan su Kırıkkale Yeşil Vadi Su Birliğinin içme suyu arıtma tesisinde kum filtreler ve reverse osmose yöntemiyle arıtma işlemine tabi tutulduktan sonra içme ve kullanma suyu şebekesine verilmektedir.

Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 234.772'dir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı %98'dir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı %87'dir.

Çizelge 721 – Kırıkkale ilinde 2016 Yılı OSB'lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (OSB,2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Kırıkkale	Çalışır faal	200	Kimyasal + Biyolojik		Kuru dere
Keskin	Yok	-	-	-	-

3. Atık

Kırıkkale Katı Atık Yönetimi Belediyeler Birliği tarafından yapılan "Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi" ilin Bahşılı ilçesi, Bedesten mevkiinde 28,5 hektarlık alanda kurulu bulunmaktadır. Depolama alanı 6 lottan oluşmakta olup, halen 1 adet lot yapılmış ve depolamaya devam edilmektedir. II. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi Lisansına sahiptir. Depolama sahası altında 2.406,25 m³ kapasiteli sızıntı suyu havuzu bulunmaktadır. İl merkezinden, Bahşılı, Keskin ve Yahşihan ilçelerinden 2016 yılında toplam 67.306 ton evsel atık, katı atık düzenli depolama tesisinde bertaraf edilmiştir.

Çizelge 722 – Kırıkkale ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

Kırıkkale ilinde 2016 yılı itibarıyla Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Plan sayısı 1 adettir.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre ilde 2016 yılında toplam 16.429.495 kg tehlikeli atık oluşmuş olup, 15.742.028 kg'ı geri kazanım tesislerine, 672.973 kg'ı bertaraf tesislerine gönderilmiş, 14.494 kg'ı tesis içi stokta, 14.494 kg'ı lisanslı firma stoğunda beklemektedir.

İlde 2016 yılında toplam 294 ton atık endüstriyel yağ, 1.613 ton atık akü, 148 kg atık pil, 1.400 ton atık bitkisel yağ toplanmıştır.

Kırıkkale'de oluşan tıbbi atıklar Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında bulunan Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisinde sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. Söz konusu tesis 15.03.2012 tarihinde Tıbbi Atık Sterilizasyon konulu lisans almıştır. 2016 yılında ilde 402 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmalar

Kırıkkale florasında 126 endemik tür tespit edilmiştir. Endemizm oranı %13,6'dır. Endemik bitkilerin tamamı IUCN kategorilerine göre sınıflandırılmış olup 1 adet CR, 2 adet EN, 7 adet VU, 2 adet LR (cd), 1 adet LR (nt), 113 adet LR (lc) ve kategorisine giren endemik bitki türü bulunmaktadır.

Omurgasız faunasından; eklembacaklılardan 109 tür, yumuşakçalardan 2 tür, halkalı solucanlardan 1 tür ve tekerlekli hayvanlardan 14 tür olmak üzere toplam 126 tür tespit edilmiştir. İlde, kelebeklere ait toplam 638 tür tespit edilmiştir. Bu türlerden 42'si Türkiye için ilk kayıttır. Omurgalı faunasından; 10 tür balık, 3 tür iki yaşamlı, 14 tür sürüngen, 61 tür kuş, 22 tür memeli tespit edilmiştir.

Kırıkkale ili Bahşılı ilçesi Karaahmetli beldesinde 107 ha büyüklüğünde alan 29.06.2009 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Karaahmetli Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Kırıkkale Orman İşletme Müdürlüğü verilerine göre, 447.104,4 hektar sorumluluk alanında; %15,85'ini (70.905,1 hektar) ormanlık alan, 84,15'ini (376.199,3 hektar) açıklık alan oluşturmaktadır. Ormanlık alanın %54,97'si (38.973,7 hektar) Normal Koru, %45,03'ü (31.931,4 hektar) Bozuk Koru niteliğindedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 723 – Kırıkkale ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

KIRIKKALE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1)Yapay Alanlar	8.621,96	1,77	9.127,59	1,87	7.459,11	1,56	7.680,1	1,6
2)Tarımsal Alanlar	336.736,08	69,03	335.973,95	68,87	332.92443	69,49	332.782,5	69,46
3)Orman ve Yarı Doğal Alanlar	140.189,6	28,74	139.936,06	28,69	135.923,15	28,37	135.795,01	28,34
4)Sulak Alanlar	0,00	0,00	0,	0,00	58,77	0,01	58,77	0,01
5)Su Yapıları	2.267,38	0,46	2.777,45	0,57	2.747,01	0,57	27.96,08	0,58
TOPLAM	487.815,02	100	487.815,04	100,00	479.112,47	100,00	479.112,46	100,00

5302 sayılı İl Özel İdare Kanunu kapsamında Kırıkkale ili 1/100.000 Çevre Düzeni Planı değerlendirilmiş olup; 29.02.2008 tarih ve 1619 sayılı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığının yazısı ile uygun görüş alınmıştır. 03.04.2008 tarih ve 4 nolu Kararı ile İl Belediye Meclisinde onaylanmıştır. 03.07.2008 tarih ve 124 nolu karar ile İl Genel Meclisinde onaylanarak 07.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 724– Kırıkkale ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kırıkkale ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	2	0	1	0	0	0	1	4
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	0	2	3

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 725 – Kırıkkale ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre izni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kırıkkale ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	10	12
Çevre İzni Belgesi	3	13	16
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	0	2
TOPLAM	7	23	30

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 726 – Kırıkkale ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kırıkkale ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	28
Ani (plansız) denetimler	190
Genel Toplam	318

Çizelge 726 - Kırıkkale ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kırıkkale ÇŞİM, 2017)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	8	8.128

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0

Çizelge 727 – Kırıkkale ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kırıkkale ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	147.285	98.190	46.501	149.049	0	0	27.452	36.801	505.278
Uygulanan Ceza Sayısı	3	1	1	8	0	0	2	3	18

ilde 2016 yılında faaliyeti durdurma cezası uygulanmamıştır.

Kırıkkale ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 14 adet alt seviye ve 8 adet de üst seviye olmak üzere 22 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

72. BATMAN

1. Hava Kalitesi

Batman ilinde hava kirliliğine neden olan etmenler arasında kış sezonunda ısınma amaçlı kullanılan yakıtlar, endüstriyel tesislerin şehir içinde kalması, motorlu taşıtlar, anızların yakılması, meteorolojik faktörler (Şehrin çanak şeklinde olması, inversiyonlu günlerin çok olması durgun gün sayısı 200 gün ve hava karışım yüksekliğinin 4 m olması) sayılabilir. 2016 yılında Batman ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 728’de verilmektedir.

Çizelge 728 - Batman ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	0	81	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	0	92	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	3	0	61	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	52	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	46	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	50	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	50	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	78	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	74	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	96	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6	0	93	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	3	0	49	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Batman il genelinde konut ve işyerlerinin ısıtılmasında yakıt olarak doğal gaz, kömür, odun, kalorifer yakıtı ve az miktarda motorin kullanılmaktadır. 2016 yılında konutlarda 29.721.493,35 m³ ve konut dışı (resmi daire, ticarethane) de ise 9.097.144,099 m³ doğalgaz kullanılmıştır. Batman ilinde altı firmaya Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi verilmiş olup, ildeki 2016 yılı pul satışları ise toplamda 30.342 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Batman ilinde içme suyu kaynağı olarak yüzeysel su kaynaklarından yararlanılmamaktadır. İlde kullanılan suyun tamamı derin su kaynaklarından temin edilmektedir.

Üretilen su miktarı 2016 yılında 80.300 m³ tür. Batman Belediyesi BASKİ Müdürlüğü'nün verilerine göre üretilen suyun % 93,9 evsel ve % 4,1 sanayi amaçlı kullanılmaktadır. Geri kalan %2 de diğer ticari, inşaat, park bahçeler vb amaçlarla kullanılmaktadır. Temin edilen su ilde yalnızca merkez ilçede bulunan bir belediye kent nüfusuna hizmet vermektedir. Nüfus mevsimsel değişkenlik göstermektedir. 700 km lik şebeke ağı ise 429.000 statik nüfusa hizmet etmektedir. İlde içme suyu arıtım tesisi bulunmamaktadır.

Batman ilinin mevcut içme suyu Batman Çayı alüvyonlarından karşılanmaktadır. Batman Çayı, 945 ha alanda ve 86,75 km uzunluğundadır. Batman Çayı'nın yıllık ortalama su potansiyeli 4,2 milyar m³'tür.

Üretilen su miktarı 2016 yılında 80.300 m³ tür. Batman Belediyesi BASKİ Müdürlüğü'nün verilerine göre üretilen suyun % 93,9 evsel ve % 4,1 sanayi amaçlı kullanılmaktadır. Geri kalan %2 de diğer ticari, inşaat, park bahçeler vb amaçlarla kullanılmaktadır.

Batman ilinde kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %98'e ulaşmıştır. Batman Belediyesinin atıksu arıtma tesisi 2011 yılında hizmete alınmıştır. Belediyenin atıksu arıtma tesisinden çıkan arıtma çamuru mevcut haliyle belediye katı atık sahasına gönderilmektedir.

Çizelge 729 – Batman ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Batman Belediyesi, 2017)

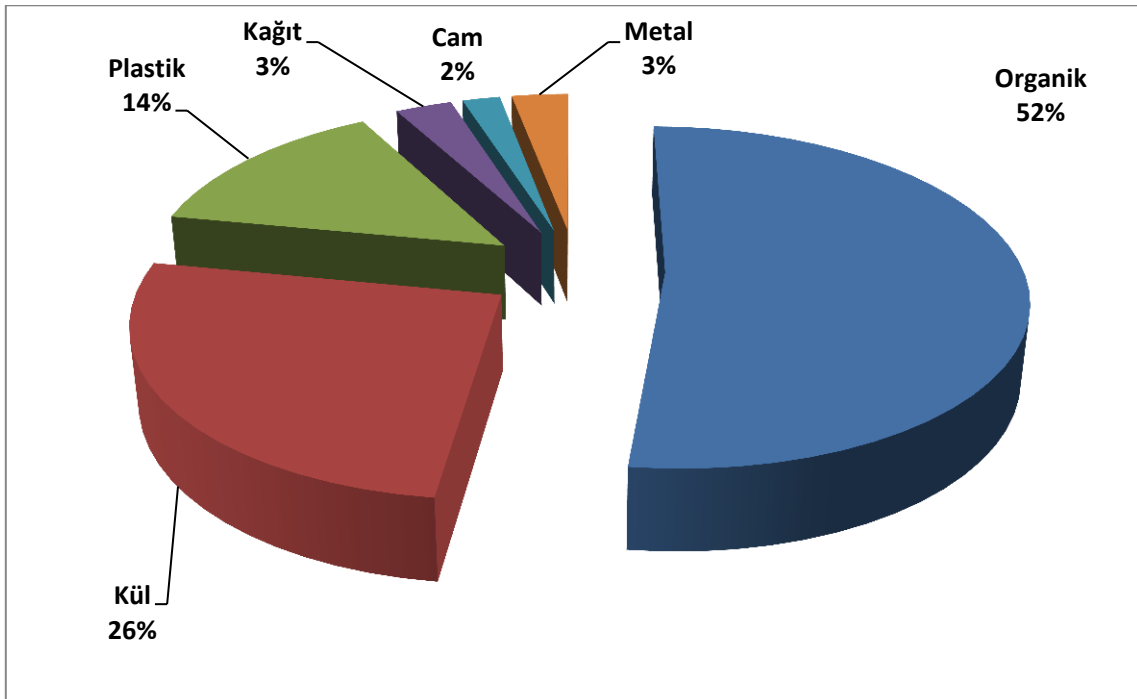
Yerleşim Adı	Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Batman	X			Fiziksel	61.000	0,63		7,8
İlçeler									

Çizelge 730 – Batman ilinde 2016 Yılı OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Batman OSB, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Batman Organize Sanayi Bölgesi	Çalışır faal	600	Biyolojik	0,006	Kuru dere

3. Atık

Batman ilinde 2016 yılında üretilen belediye atık miktarı toplam 400 ton/gün’dür. İlde Düzenli Evsel Katı Atık Depolama sahası bulunmamakta olup atıklar Raman Katı Atık Sahasında vahşi olarak depolanmaktadır. Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği Programı kapsamında yürütülen “Batman Katı Atık Projesi”nin Avrupa Komisyonu değerlendirme süreci devam etmektedir. Değerlendirme süreci tamamlandıktan sonra Katı Atık Depolama sahası için ihale ve inşaat süreci başlatılacaktır. Düzenli Evsel Katı Atık Depolama sahası ile ilgili çalışmalar yapılmakta olup Batman (Merkez), Kozluk, Gercüş, Beşiri, Sason, Hasankeyf, Balpınar, İkköprü, Bekirhan belediyelerinden oluşan Batman Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği kurulmuştur.

Grafik 25 - Batman ilindeki 2015 yılı atık kompozisyonu (Batman Belediyesi, 2015)

18.03.2004 tarih ve 25406 sayılı resmi gazetede yayımlanan Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin 8. maddesi gereğince; Batman ili Merkez İlçesi Tilmis mevkiinde 2304/3 parsel numaralı 36.976,76 m²'lik Batman Belediyesi mülkiyetine ait olan arazinin Hafriyat Toprağı ve İnşaat/Yıkıntı Atıkları Depolama sahası olarak belirlenmiş ve faaliyete geçmiştir. Hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıkların toplanması, taşınması ve bertaraf faaliyetleri Batman Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü kontrol ekibince denetlenmektedir.

Çizelge 731 – Batman ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Atık Ambalaj Sisteminde Batman'da 2016 yılında yönetmelik kapsamında 2 ambalaj üreticisi, 38 piyasaya süren, 2 tedarikçi, 2 piyasaya süren ve tedarikçi, 1 ambalaj üreticisi ve piyasaya süren kayıt altına alınmış bulunmaktadır. Batman'da 2016'da toplam 984.012 kg ambalaj piyasaya sürülmüştür.

2016 yılında ise 2.373 ton atık motor yağı, 1.060 ton atık sanayi yağı toplanmıştır. 3.433 ton atık yağ geri kazanılmıştır. Ayrıca Batman'da 1 tane atık yağ geri kazanım tesisi faaliyette bulunmaktadır.

İlde petrolün aranması, çıkarılması, işlenmesi gibi faaliyetlerden kaynaklı yağ içeren 912,06 ton sondaj çamuru ve atığı oluşmaktadır. Oluşan sondaj çamurları geçici depolanarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş bertaraf/geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir.

Batman'da Atık PİL ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliğinin 12. maddesi kapsamında (Akümülatör Ürünlerinin Dağıtımını ve Satışını Yapan İşletmeler ve Araç Bakım-Onarım Yerleri) 2 firmaya izin verilmiştir. 2016 yılında 19.372 kg atık akü toplanmıştır.

İlde bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi ve geçici depolama alanı ve taşıma lisansı alan firma bulunmamaktadır. 2016 yılında Batman'da 33.27 ton bitkisel atık yağ toplanmış olup, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından lisanslandırılmış geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

Batman'da ek yakıt olarak ÖTL kullanan tesis bulunmamaktadır. 2016 yılında İlde 216.419 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmış olup, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından lisanslandırılmış geri kazanım tesislerine gönderilmiştir. 9.8 ton ÖTL çimento fabrikalarına gönderilmiştir.

İlde "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında Mülga Çevre ve Orman Bakanlığının 05.11.2010 tarih ve 18729 sayılı 2010/17 Genelgesi kapsamında Batman Belediyesi Diyarbakır ilinde bulunan sterilizasyon tesisiyle protokol imzalamış bulunmaktadır. 2016 yılında 910 kg tıbbi atık toplanmıştır.

İlde hurda metal (demir, bakır, çinko, alüminyum vs.) toplayan ve tehlikesiz atık toplama ayırma belgesi alan 2 firma bulunmakta olup tehlikesiz atıklar konusunda çevre izin ve lisansı alan 1 tesis bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Orman alanları, meşe başta olmak üzere menengiç (bitim), ceviz, çınar, kavak ve çeşitli meyve ağaçlarından oluşmaktadır. Alçak ve düz alanlarda, Yavşan (Pelin) ile Kekik türleri yaygındır. Bunlar arasına bazı Gramanie cinslerine ait alt türler ile diğer bölgelerde rastlanmayan tipik step türleri girmektedir. Daha yüksek ve eğimli yamaçlarda ise yastık formundaki Astragalus sp. (Gevenler), Onobrychis sp., Acantholimon sp. gibi bitkiler yaygın bulunmaktadır. Bunlar arasında; Genista, Tyhmus, Verbascum, Phlomis, Salvia, Cousinia, Stachys, Sideritis ve daha pek çok cins tür bulunmaktadır.

İl faunasını oluşturan türlerin büyük bir kısmı Türkiye genelinde, az bir kısmı ise diğer birkaç bölgede yayılış gösteren türlerdir. Ayrıca bu türlerin popülasyon yoğunlukları oldukça azdır. Kirpi, tarla faresi, çöl sıçanı, avurtlak, kayalık faresi, cüce yarasa memeli türler olarak ön sıralarda yer almaktadır.

Kuş faunasının tespiti oldukça zor olmasına rağmen çayak türleri, kartal türleri, keklik türleri, bülbül türleri, ötlegən, ardıç, sinekkapan, çekirge kuşu, toygar türleri, baykuş türleri bölgede yaşayan bazı kuş türleridir.

Sürüngen türleri, bölgede bol olarak bulunmakta ancak, tehlikeli olmayan canlılardır. Başlıcaları; tosbağa, keler, kertenkele türleri ve yılan türleridir.

Batman ilinde tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanları bulunmamaktadır

Batman ilinde, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında tescil varlığı ve doğal sit alanı bulunmamaktadır. Batman’da tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanları da bulunmamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 732 – Batman ilinde arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veri tabanı, 2017)

BATMAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.000,90	0,89	5.144,59	1,15	5.244,12	1,17	5.874,47	1,31
2) Tarımsal Alanlar	156.853,66	35,08	155.306,18	34,73	197.172,28	43,93	196.832,15	43,85
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	278.832,10	62,35	278.743,41	62,33	238.796,16	53,20	238.505,97	53,14
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,15	0,00	0,15	0,00
5) Su Yapıları	7.493,24	1,68	7.985,79	1,79	7.620,51	1,70	7.620,51	1,70
TOPLAM	447.179,90	100,00	447.179,97	100,00	448.833,22	100,00	448.833,25	100,00

07/09/2012 tarihinde onaylanan “Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı”na askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında; “Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” (L47, M45, M46, M47,M48, M51, M52, N45, N46, N47 ve N48 Paftaları), Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri, Bakanlık Makamı’nın 21/02/2013 tarihli ve 2737 sayılı Olur’u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 733 – Batman ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Batman ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	3	0	1	1	0	0	2	7
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 734 – Batman ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre izni ve Lisansı Belgesi sayıları (Batman ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	5	5
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	6	6
TOPLAM	0	11	11

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 735– Batman ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Batman ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	115
Ani (plansız) denetimler	149
Genel Toplam	264

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
15	0,00

Çizelge 736 – Batman ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Batman ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	289.828	0	49.095	50.859	0	0	25.500	0	415.282
Uygulanan Ceza Sayısı	177	0	1	8	0	0	2	0	188

İlde 2016 yılına ait tesislere verilen faaliyeti durdurma/kapatma kararı bulunmamaktadır. Batman ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2 adet alt seviye ve 2 adet de üst seviye olmak üzere 4 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

73. ŞIRNAK

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Şırnak ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 737’de verilmektedir.

Çizelge 737 - Şırnak ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

Şırnak	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	30	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	23	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	18	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Egzoz gazı emisyon ölçümü yapmak üzere başvuru yapacak istasyonların TS 12047 “Yetkili Servisler-Motorlu Araçlar İçin- Kurallar” standardını sağlayan sabit istasyon veya TS EN ISO/IEC 17020:2004 “Çeşitli Tipteki Muayene Kuruluşlarının Çalıştırılmaları İçin Genel Kriterler” standardını sağlayan sabit veya Mobil Araç Muayene İstasyonu olması gerekmektedir.

İlde egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş 5 adet sabit istasyon, 1 adet mobil araç muayene istasyonu bulunmaktadır. Söz konusu ölçüm istasyonlarına 2013 yılında 16.810 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

Şırnak ilinde hava kirliliği kontrolü, kirlilik önleme ve hava kalitesinin iyileştirilmesi çalışmaları yürürlükte bulunan mevzuatlar ve ilde Mahalli Çevre Kurulu’nca oluşturulan Temiz Hava Programları doğrultusunda Şırnak Belediyesi ile Şırnak Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü’nün koordinasyonu ve işbirliğinde yürütülmektedir. Hava kirliliği kontrolü konusunda egzoz emisyon denetimleri düzenli olarak yapılmaktadır. İl Millî Eğitim Müdürlüğü bahçesi içerisinde bulunan hava kalitesi ölçüm istasyonunda düzenli olarak ölçüm yapılmakta ve kontroller sağlanmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

DSİ 10.Bölge Müdürlüğü’nün denetiminde yapımı tamamlanan Şırnak İçme Suyu Tesisleri ve İsale Hattı 1. Kademe İnşaatı işi 2009 yılında başlanıp 2010 yılında tamamlanmıştır. Yapılan tesislerle Mijin kaynağından Şırnak merkez, Şenoba, Hilal ve Balveren beldelerine 2020 yılı ihtiyacı olan 8,07 milyon m³/yıl içme kullanma suyu sağlanmıştır. Bu proje kapsamında çalışılmış ve içme suyu olarak kullanılabilir olan alternatif kaynak ise Anılmış Kaynağıdır.

2016 yılında nüfusun yaklaşık %90’ı kanalizasyon hizmetlerinden yararlanmaktadır. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 19’dur. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 318.078 tür. İlde, atıksu arıtma tesisi hizmeti verilen belediye bulunmamaktadır.

Çizelge 738 – Şırnak ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisinin Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Şırnak			X				
İlçeler	Cizre			X				
	Silopi			X				
	İdil			X				
	Beytüşşebap			X				
	Uludere			X				
	Güçlükonak			X				

3. Atık

İlde toplanan atık miktarı 2014 yılı itibariyle TÜİK tarafından 139.255 ton/yıl olarak belirtilmiştir. İlde düzenli depolama tesisi henüz bulunmamaktadır. Şırnak Belediyesi-Kumçatı Belediyesi-Balveren Belediyesi ve İl Özel İdaresi arasında oluşturulan Şırnak İli Çevre Hizmetleri Birliği tarafından yapımı planlanan düzenli katı atık depolama tesisinin proje aşaması bitmiş olup katı atık tesisi inşaat aşamasındadır. GAP idaresi tarafından hazırlanıp revize edilen Uygulama Projesi Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca uygun bulunmuş olan Düzenli Depolama Tesisinin hayata geçmesiyle birlikte 450.000 nüfusa hizmet vermesi yılda 122.000 ton/yıl atık depolanması beklenmektedir. İlde Eysel nitelikli katı atıklar Şırnak-Cizre karayolu 7.km güneybatı yönü 1/25.000' lik Cizre-M8-C3 pafta sınırları içerisinde bulunan alanda vahşi olarak depolanmaktadır.

Çizelge 739 – Şırnak ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

2016 yılında Şırnak ilinde 36,640 ton atık sanayi yağı toplanmıştır.

Silopi Termik Santrali Tehlikesiz Atık Depolama Alanı Şırnak ili, Silopi ilçesi, Çalışkan Beldesi'nin kuş uçuşu 4,5 km kuzeybatısında ve Görümlü Beldesinin 3,5 km güneydoğusunda yer almaktadır. Tehlikesiz Atık Depolama Alanı Santral alanının batısında yaklaşık olarak 700 m uzaklıkta bulunmaktadır. Depolama tesisinin inşaatı 2009 tarihinde tamamlanmış olup santralin üretime başladığı 02/05/2009 tarihinden itibaren işletmeye alınmıştır. Silopi Termik Santrali'nde yılda 1.273,974 ton kömür kullanılmakta ve 195.929 ton cüruf ve uçucu kül oluşmaktadır.

30.03.2011 tarihi itibari ile il ve ilçe belediyeleri, bir Lisanslı Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisi ile sözleşme yapmış olup söz konusu tıbbi atıkların Van ilinde bulunan Lisanslı Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisine götürülerek bertaraf edilmektedir sağlanmıştır. 2016 yılında 36.640 kg madeni yağ geri kazanılmıştır. 2016 yılında 290 kg pil ve akümülatör toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde biyolojik çeşitlilik ve endemik flora/fauna türleri ile ilgili yapılmış bir araştırma bulunmamakla birlikte, Şırnak ili Silopi ilçesinde Varanus griseus türü sürüngenin yaşam alanları mevcuttur. Söz konusu sürüngenin dünyada yayılış alanları, Kuzey Afrika'dan başlayarak ülkemizin güneydoğu bölgesini de içine alacak şekilde Suriye, Filistin, Lübnan, Ürdün ve Irak'ta bulunur. Dev kertenkele türü ülkemizde Suriye ve Irak sınırındaki Şanlıurfa ve Şırnak ili sınırlarında yayılmıştır. Şırnak ili Silopi ilçesinde, Kapılı, Çiçekli, Ortaköy, Çiftlik, Buğdaylı, Ovaköy, Aktepe ve Çardaklı köylerinde görülmektedir. Tüm dünyada geniş bir yayılış sahasına sahip olan dev kertenkele, sayılarının hızla azalması nedeniyle IUCN tarafından nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan türlerin yer aldığı "Kırmızı Liste"de yer almakta olup, durumu "Hassas" olarak tarif edilmiştir.

İl genelinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında henüz koruma statüsünde alan (Milli Parklar, Tabiat Parkları, Tabiatı Koruma Alanı, Tabiat Anıtı) bulunmamakta olup, potansiyel alanlar (Cudi Dağı Milli Parkı, Güneş Tabiat Parkı vb) değerlendirilmektedir.

Şırnak orman varlığı bakımından, alan olarak zengin, nitelik olarak ise fakir bir ildir. Şırnak ilindeki toplam orman alanı 257.600,5 hektar olup, 428.282,0 hektar ormansız alandır. İlin toplam alanı 685.882,5 hektardır. Şırnak orman varlığının, il yüzölçümünün yaklaşık %35'ini oluşturması ilk bakışta iyi bir gösterge olarak görünmesine rağmen, söz konusu alanları kaplayan ormanların niteliği dikkate alındığında, ormanların tamamı baltalık meşe ormanıdır.

Bölgemiz genelindeki doğal alanlar, sulak alanlar, ormanlar ve türler, Kurum olarak ilgili mevzuat (Milli Parklar Kanunu, Orman Kanunu, Kara Avcılığı Kanunu ve diğer ilgili mevzuat) çerçevesinde korunmaktadır.

Bölgemiz genelindeki doğal alanlar, sulak alanlar, ormanlar ve türler, Kurum olarak ilgili mevzuat (Milli Parklar Kanunu, Orman Kanunu, Kara Avcılığı Kanunu ve diğer ilgili mevzuat) çerçevesinde korunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 740 – Şırnak ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Başkanlığı Corine Veritabanı)

ŞIRNAK	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.680,33	0,66	6.022,89	0,85	4.283,32	0,61	4.923,12	0,70
2) Tarımsal Alanlar	160.767,74	22,59	160.168,54	22,51	171.886,81	24,35	171.661,41	24,31
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	543.421,75	76,37	542.673,34	76,26	526.636,31	74,59	526.221,89	74,54
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	2.731,13	0,38	2.736,19	0,38	3.189,63	0,45	3.189,63	0,45
TOPLAM	711.600,95	100,00	711.600,96	100,00	705.996,07	100,00	705.996,05	100,00

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. Maddesi uyarınca, Bakanlık Makamınının 02/08/2013 tarihli ve 12130 sayılı Olur'u ile onaylanan "Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlanma Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Şırnak Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 28/08/2013-27/09/2013 tarihleri arasında askıya çıkarılmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 741 –Şırnak ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2016)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	3	0	4	0	1	0	0	8
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	1	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 742 – Şırnak ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi Sayıları (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2016)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	1	1
Çevre İzni Belgesi	1	0	1
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	1	2	3

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 743 – Şırnak ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Şırnak ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	2
Ani (plansız) denetimler	0
Genel Toplam	2

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0,00	0,00

Çizelge 744 – Şırnak ilinde 2016 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	6.560	0	6.560
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	2	0	2

74. BARTIN

1. Hava Kalitesi

Bartın ili 2. derecede hava kirliliği yaşanan 14 il arasında bulunmaktadır. Coğrafi konum ve topografik yapı sebebi ile şehrin %80'inde hava sirkülasyonu yoktur. Kış aylarındaki meteorolojik şartlar kirli havayı dağıtamamaktadır. İlin bazı bölgelerinde doğal gaz kullanımına başlanmış olup, çalışmaları devam etmektedir. Çalışmaların tamamlanması halinde kömür kullanımının önemli oranda azalacağı, buna bağlı olarak hava kalitesinde olumlu yönde gelişme olması beklenmektedir.

İlde 2016 yılında konutlarda 10.498.081 m³, sanayide de 8.883.801 m³ doğal gaz kullanılmıştır.

2016 yılında Bartın ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 745'de verilmektedir.

Çizelge 745 - Bartın ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

BARTIN	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	36	0	97	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	22	0	90	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	15	0	65	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	0	48	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	35	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	1	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	16	0	79	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	19	0	78	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2016 yılı içinde 2 adet yetkili servis faaliyetini sonlandırmış, 1 adet yetkili servis ise faaliyete başlamış olup toplamda egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 5 adet yetkili servis ile egzoz gazı emisyon ölçümü yapılmaktadır. 2016 yılında egzoz gazı ölçüm yetki belgesine sahip işletmelere toplamda 22.500 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 6.067 adet egzoz emisyon ruhsatı verilmiştir. Trafiğe kayıtlı olan araçların 23.042 si egzoz gazı emisyon ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlin toplam su potansiyeli 1248.38 hm³/yıl'dır. (DSİ 233. Şube Müdürlüğü)

Ülkemizin toplam kullanılabilir su potansiyeli 104,5 milyar m³/yıl'dır. Bartın ilinde emniyetli çekilebilecek yeraltı suyu potansiyeli; 6,0 hm³/yıl'dır.

Bartın ilinde 2016 yılı sonuna kadar toplam 106 adet tahsisli kuyu ile 7.944,271 ton/yıl su tahsisi yapılmıştır.

Bakteriyolojik kontrol raporunda Bartın Çayı'ndaki Coli bakterileri miktarı oldukça yüksek bulunmaktadır. Bunun başlıca iki önemli nedeni vardır:

1. Şehir merkezlerinin kanalizasyon sularını direkt çaya vermesi,
2. Kırsal alanlardaki hayvan dışkı ve artıklarının, yağmur sularıyla oluşan yüzey akış sularıyla çaya ulaşmasıdır.

Gerçekten, kırsal alanlarda lağım sularının arazide açılan çukurlara verilmesine karşın; çay etrafında toplu halde bulunan Hasankadı, Kumluca ve Kozcağız Beldeleri ve Bartın İli gibi yerleşim birimlerinde kanalizasyon suları hiçbir arıtma işlemine tabi tutulmadan doğrudan çaya verilmektedir.

İlde ana içme ve kullanma suyu kaynağı Ulupınar-Bahçecik membasıdır. Ayrıca Karaçay mevkiinde sondaj ve keson kuyular ile Çayırköyü mevkiinde keson kuyuları mevcuttur. Kaman Köyünde de Kavşak içme suyu memba bulunmaktadır. 2016 yılında evsel amaçlı 2.307.356 m³ ve sanayi amaçlı da 140.155 m³ su tüketilmiştir.

2016 yılında Belediye tarafından temin edilen içme ve kullanma suyunun yaklaşık %51' i Ulupınar-Bahçecik kaynağından, %37' si keson kuyularından, %9' u sondajlardan ve %1' i de Kavşak İçme Suyu membasından elde edilmektedir. (Bartın Belediyesi Su İşleri Müdürlüğü, 2016)

İlde, merkez ilçe ile birlikte 4 ilçe ve 4 belde bulunmaktadır. Bunların büyük çoğunluğunun kanalizasyon sistemi kısmen de olsa tamamlanmıştır.

Ancak İlde bulunan 8 belediyenin de atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Tüm Belediyelerin (Mülga) Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün 23.06.2006 tarih ve 2006/15 sayılı Atıksu Arıtma Tesisleri için İş Termin Planı Genelgesi kapsamında iş termin planları mevcuttur.

Çizelge 746 – Bartın ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Bartın	X	Geçici kabul için test aşamasındadır		Fiziksel+ Biyolojik	12.439	0,109	68.900	1,3
	İnkümu (Derin Deniz Deşarjı)	X			Fiziksel	2.283	0,003	12.000 eşdeğer nüfus	
	Kozcağız	X	Tamamlanma tarihi 01.12.2017		Fiziksel	1.000		7.080	
İlçeler	Ulus		X		Biyolojik				
	Amasra			X					
	Kurucaşile		X		Fiziksel+ Biyolojik			2.892	
	Kumluca		X						

İlde sanayi kuruluşları genellikle Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunmaktadır. Organize Sanayi Bölgesi'ne ait atıksu arıtma tesisi inşaatı 2014 yılı sonu itibarıyla tamamlanmış olup devreye alınmıştır. Organize Sanayi Bölgesi atıksu arıtma tesisi, deşarj edilecek atıksu miktarı 1.700 m³/gün olarak projelendirilmiş olup, sanayi tesislerinin büyük bir kısmının münferit olarak atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

OSB Atıksu arıtma tesisinde 2016 yılı sonuna kadar 1263 ton arıtma çamuru oluşmuş ve lisanslı atık firmalarına gönderimi sağlanmıştır. Günlük ortalama çamur miktarı 2.800 kg'dır. (Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2016)

3. Atık

İlde katı atıklar Gürgenpınarı Mevkiindeki alanda vahşi depolama ile depolanmaktadır. Bartın Belediyeler Birliğince, 5491 Sayılı Kanunla Değişik 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun Geçici 4. Maddesi gereği Katı Atık Bertaraf Tesisi kurmak için Mayıs 2012 tarihli İş Termin Planı Bartın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne sunulmuştur. Bu kapsamda; İl Mahalli Çevre Kurulu Kararı ile Zonguldak İli E28-C1 pafta haritada Kaman Köyü sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 98.029,94 m²'lik alan "Bartın İli Katı Atık Bertaraf Tesisi" alanı olarak belirlenmiş olup, projeye ait ÇED süreci tamamlanmıştır.

İlde toplam nüfus 192.389 olup, Bartın Belediyeler Birliği'nden alınan verilere göre toplam katı atık miktarı yaklaşık 103.908 ton/yıl olup, ilin 2016 yılı kişi başına düşen katı atık miktarı 1,48 kg/kişi-gün olarak belirlenmiştir

Çizelge 747 – Bartın ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	1

İlde 1 adet Çevre İzin ve Lisans Belgeli ambalaj atığı toplama- ayırma tesisi bulunmaktadır.

Bartın ilinde 2016 yılında 6.009.581 kg tehlikeli atık, 39 kg atık endüstriyel yağ, 27.035 atık motor yağı toplanmıştır.

2016 yılında Bartın ilinde 636 kg atık pil toplanmıştır.

İlde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesis bulunmamaktadır. 2016 yılı içerisinde 12.505 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır. İlde toplanan ömrünü tamamlamış lastiklerden 137 ton geri kazanım tesislerine, 32 tonu çimento fabrikasına gönderilmiştir.

İlde “Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında toplanan tıbbi atıklar Zonguldak’da bulunan bir ‘Tıbbi Atık Bertaraf Tesisi’ne gönderilmektedir. 2016 yılında ilde 182 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bartın İli ve çevresinde 4 adet endemik bitki türü tespit edilmiştir. Bu endemik bitkilerin ad ve populasyonları aşağıdaki gibidir (Z.KAYA Bartın Florası 1999).

- Centaurea kilaea - Dar populasyon
- Centaurea cadmea - Dar populasyon
- Abies nordmanniana subsp. Normandiana
- Campanula lyrata subsp. lyrata – Normal

Bartın’ın bitki örtüsünde geniş yer tutan ormanlar genellikle yayvan ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşur. Sahil boyunca 600 m yüksekliğe kadar olan alanın karakteristik ağaçları; Meşe, Kayın ve Gürgeç’tir. Sahilden içeride ve 1.500 m den yüksek kesimlerde; Kayın, Kestane, Köknar ve Çam türleri, sahil şeridinde de Ceviz, Kestane ve Fındık plantasyonları yaygındır (Son yıllarda mandalina-portakal-kivi yetiştiriciliği de bu plantasyon içinde yerini almaya başlamıştır).

Yaban yaşamı türleri, endemik hayvan türleri ve yılın çeşitli zamanlarında geleneksel olarak kullandıkları yaşam ortamlarındaki populasyonlar ile ilgili olarak il geneli yapılmış bir envanterimiz bulunmamaktadır. Sadece hedef türü geyik, karaca olan Bartın Ulus Sökü YHGS için yapılan envanter çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmada da Geyik ve Karaca sayımı yapılmaktadır.

Önemli Doğa Alanı, Önemli Kuş Alanı ve Önemli Bitki Alanı olan Küre Dağları Mili Parkı ve tampon bölgesi, 930 bitki taksonuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu bitkilerden 157’si endemik ve 60 taksonun nesli tehlike altındadır. Bölge, yaban kedisi (*Felis sylvestris*), susamuru (*Lutra lutra*), bozayı (*Ursus arctos*) ve ulugeyik (*Cervus elaphus*) gibi memeli türleri dahil, Türkiye’de yaşayan 160’dan fazla memeli türünden 48’ine ev sahipliği yapmaktadır. Bugüne kadar 129 kuş türünün yaşadığı belirlenen milli parkta yaşayan küçük akbaların (*Neophron percnopterus*) nesli küresel ölçekte tehlike altındadır. Ayrıca, Küre Dağları Milli Parkı’nda 113 omurgasız türü, 10 çiftyaşamlı (amfibi) türü ve 23 sürüngen türü yaşamaktadır. (Orman ve Su İşleri Bartın Şube Müdürlüğü, 2016)

Uluslararası ve ulusal öneme sahip milli park ve tampon bölgesi günümüzde tehlike altındaki “Karadeniz Nemli Karstik Orman” ekosistemlerinin en iyi yabancı örneklerine sahiptir ve Avrupa’da korunması gereken 100 Orman Sıcak Noktası’ndan biridir. Ayrıca Dünya Doğayı Koruma Vakfı’nın (WWF) doğa koruma açısından küresel düzeyde öncelikli 200 ekolojik bölgeden biri olan “Kuzey Anadolu ve Kafkasya Ilıman Kuşak Ormanları” içinde yer almaktadır.

İlde 1 adet Milli Park ve 3 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Küre Dağları Milli Parkı İlde Karadeniz Bölgesi’nin batısında, Küre Dağları üzerinde ve Bartın ile Kastamonu il sınırları içinde yer alan Küre Dağları Milli Parkı 07.07.2000 tarihinde Milli Park ilan edilerek koruma altına alınmıştır. 37.753 hektarlık yüzölçüme sahip Milli Parkın çevresindeki tampon bölge ise 134.366 hektardır.

Doğal yaşlı ve bakir ormanları, habitat ve peyzaj zenginliği, dünyaca önemli kanyon ve mağaraları, şelaleleri, jeolojik/jeomorfolojik özellikleri, bitki çeşitliliği, yaban hayatı zenginliği, kültürel ve mimari özelliklere sahip milli park, Türkiye’nin en önemli ekoturizm merkezlerinden biridir.

Doğu-batı doğrultusunda uzanan milli park, yakın çevresi için fiziksel ve sosyal anlamda bir eşik niteliğinde olduğundan sınırları içinde yerleşim yeri bulunmamaktadır. Tampon bölgede Azdavay, Pınarbaşı, Şenpazar, Cide, Kurucaşile, Amasra ve Ulus ilçeleri ile Arıt belde sınırları içerisinde 123 köy köyde 20.000'den fazla kişi yaşamaktadır.

1998-2000 yıllarında Orman Bakanlığı, UNDP ve FAO ortaklığında yürütülen "Milli Parklar ve Koruma Alanları Yönetimi, Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Kırsal Kalkınma Projesi" kapsamında koruma süreci başlayan bölgede Türkiye'de ilk kez katılımcı bir anlayışla bir korunan alanın sınırları belirlenmiş ve milli parkı ile korunması amaçlanan biyolojik çeşitliliği güvence altına almak için "tampon bölge" kavramı da Türkiye'de ilk kez gündeme gelmiştir. Bu çalışmalar sonucunda alan taslak yönetim planı hazırlanarak 2000 yılında milli park ve tampon bölge ile birlikte resmi olarak koruma altına alınmıştır.

Balamba Tabiat Parkı: Merkez İlçesinde yer alan 131 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Aralık 2006 tarihinde 1. Revizyon Balamba Mesire Yeri Gelişme Planı onaylanmıştır. Balamba Tabiat Parkı Gelişme Planı revize çalışmaları devam etmektedir.

Ahatlar Tabiat Parkı: Amasra İlçesinde yer alan 93 dekarlık saha 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Gürcüoluk Mağarası Tabiat Parkı: Amasra İlçesinde yer alan 500 dekarlık saha 11.07.2013 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Bakanlığımızın (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü) sorumluluğu altında yürüttüğü çalışmalar neticesinde Bartın ili sınırları içerisinde, 2016 yılı itibari ile 14 adet doğal sit alanı, 8 adet anıt ağaç ve 1 adet mağara olmak üzere toplamda 23 adet koruma altına alınmış (tescil edilmiş) alan bulunmaktadır. Bartın İli sınırları içerisinde koruma altına alınan alanlara (doğal sit alanları, mağaralar ve anıt ağaçlar) ait bilgiler aşağıda Çizelge 747'de yer almaktadır.

Çizelge 748 – Bartın ilinde koruma altına alınan yerler

1	Bartın İli, Güzelcehisar Köyü Suuçuran Mevkii ile Güzelcehisar Burnu Arasındaki Kıyı Bandı	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 16/12/1988 tarih ve 605 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
2	Bartın İli, Amasra İlçesi Göçkündemirci Köyü Kıyı Şeridi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 10/11/1992 tarih ve 2730 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
3	Bartın İli, Amasra İlçesi Bozköyü Kıyı Şeridi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 10/11/1992 tarih ve 2730 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
4	Bartın İli, Çakrazşeyhler Köyü Kıyı Şeridi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 10/11/1992 tarih ve 2730 sayılı kararı	2.Derece Doğal Sit Alanı
5	Bartın İli, Amasra İlçesi Çakrazboz Köyü Gürcüoluk Mağarası	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 15/11/1994 tarih ve 3777 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
6	Bartın İli, Kurucaşile İlçesi Tekkeönü Köyü Tekkeönü Kalesinin olduğu yer	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 11/12/1995 tarih ve 4385 sayılı kararı	1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
7	Bartın İli, Ulus İlçesi Ulukaya Köyü Ulukaya Şelalesi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 13/11/1998 tarih ve 6015 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
8	Bartın Irmağı	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 26/07/2002 tarih ve 8087 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
9	Bartın Irmağının bazı bölümleri	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 16/12/1988 tarih ve 605 sayılı kararı	1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
10	Bartın İli, Amasra İlçesi Tavşan Adası	Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı

Çizelge 748 – Bartın ilinde koruma altına alınan yerler (devam)

11	Bartın İli, Amasra İlçesi Kuşna Kayalıkları	Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
12	Bartın İli, Amasra İlçesi Poseidon Mabedinin bulunduğu tepenin kuzeybatısındaki alan	Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
13	Bartın Amasra Karayolu Kuzeyi	Bartın-Amasra Karayolunun kuzeyinde bulunan alan Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	3.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
14	Bartın Karabük Karayolu Sıra Ağaçlar	18/08/2009 tarihli ve 1338 sayılı Karabük KTVK Kurulu kararı	1. Derece Doğal Sit Alanı
15	Ulus İlçesi Hasandede Türbesi Çevresi	Ulus İlçesi Hasandede Türbesi çevresi Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 25/04/1989 tarih ve 786 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
16	Bartın İli, Amasra İlçesi İnceğöz Köyü İnceğöz Mağarası	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 25/11/2005 tarih ve 1077 sayılı kararı	Tescilli Mağara
17	Bartın İli, Ulus İlçesi Hasandede İlköğretim Okulu bahçesindeki 2 adet çınar ağacı	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 25/04/1989 tarih ve 786 sayılı kararı	Anıt Ağaç
18	Bartın İli, Büyükkızılkum Köyü Kavlandibi Mevkiindeki tescilli 1 adet çınar ağacı	Ankara 2 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 30/05/2012 tarih ve 39 sayılı kararı	Anıt Ağaç
19	Bartın İli, Ulus ilçesi Demirciler Sokaktaki (Uğur Mumcu Sokak) tescilli 1 (bir) adet çınar ağacı	Ankara 2 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 25/04/1989 tarihli ve 786 sayılı kararı	Anıt Ağaç
20	Bartın İli, Köyortası Mahallesi tescilli 1 (Bir) Adet Çınar Ağacı	Ankara 2 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 16/11/1993 tarihli ve 3269 sayılı kararı	Anıt Ağaç
21	Bahçecik Köyü (Ulus İlçesi) (bir) adet doğu çınar ağacı (Bahçecik Köyü merkezindeki karayolu köprüsünün yanı)	Karabük KTVKB Kurulu 18/08/2009 tarihli ve 1338 sayılı kararı	
22	Hasankadı beldesi merkezindeki meydanda yer alan 1 (bir) adet doğu çınar ağacı	23/02/2015 tarihli ve 214 sayılı Ankara 2 Nolu TVK Bölge Komisyon kararı	
23	İlyasgeçidi Köyü (Kurucaşile İlçesi) yer alan 1 (bir) adet doğu çınar ağacı	03/04/2015 tarihli ve 223 sayılı Ankara 2 Nolu TVK Bölge Komisyon kararıyla	

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 749 – Bartın ilinde arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

BARTIN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.666,82	1,54	3.777,45	1,59	2.844,56	1,22	2.923,61	1,25
2) Tarımsal Alanlar	103.788,44	43,59	103.543,7	43,49	101.677,77	43,62	101.678,42	43,62
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	128.811,36	54,10	128.940,21	54,15	126.898,08	54,44	126.818,38	54,40
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	1.832,36	0,77	1.840,62	0,77	1.692,62	0,73	1.692,62	0,73
TOPLAM	238.098,98	100,00	238.101,98	100,00	233.113,03	100,00	233.113,03	100,00

12/05/2009 onay tarihli Zonguldak-Bartın-Karabük Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın: Plan Paftaları'nda (E28, E29, F28, F29 No'lu Paftalar ile Gösterim Paftası), Plan Hükümlerinde (3/14, 8/14 ve 11/14 No'lu Plan Hükümü Paftaları) ve Plan Açıklama Raporu'nda (VI.7. başlığı altında) yapılan plan değişikliği, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 03/05/2012 tarihinde onaylandı.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 750 – Bartın ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bartın ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	0	0	0	0	0	0	9
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	1	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 751 – Bartın ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bartın ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	2	2
Çevre İzni Belgesi	2	6	8
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	2	8	10

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 752 – Bartın ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bartın ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	204
Genel toplam	209

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
8	0,00

Çizelge 753 – Bartın ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bartın ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	49.095	0	0	0	0	0	0	49.095
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	0	0	0	0	0	0	1

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 1 adet alt seviye SEVESO Kuruluşu vardır

75. ARDAHAN

1. Hava Kalitesi

Yörenin yüksek olması ve yüzey şekillerinin değişkenlik göstermesi dolayısıyla il genelinde karasal iklim hakim olduğundan, kışlar uzun, sert ve kar yağışlıdır. Denizden yüksekliği 1.829 m ve karayolu ile denize uzaklığı 211 km olan ilde; yaz mevsiminde en yüksek 30,1 °C'ye kadar çıkabilen sıcaklıkların, kışın -30,5 °C'ye kadar düştüğü görülmektedir.

İlde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni ise; aşırı soğuk havalardan dolayı yüksek miktarda ve bilinçsizce yakılan kömürden kaynaklanmaktadır.

Kullanılan katı yakıtların tamamına yakını evsel ısınmada kullanılmıştır. Genellikle kış aylarında kullanılan bu yakıtlar hava kalitesi sınır değerlerini aşmamakla birlikte inversiyon etkisiyle de Ardahan hava kalitesini lokal de olsa olumsuz yönde etkilemektedir.

İlde doğalgaz şebekesi kurulması çalışmalarına 2013 yılında başlanmıştır. 2014-2015 kış sezonu itibarıyla doğalgaz kullanımı başlamıştır. İl düzeyinde 2014-2019 yılları Temiz Hava Eylem Planı hazırlanmıştır.

Ardahan ilinde 1 adet ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonda SO₂, PM, NO_x, CO ve O₃ parametreleri ölçülmektedir.

Çizelge 754 – Ardahan ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	32	-	81	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	38	-	36	-	-	-	3	-	24	-	28	-	61	-
Mart	15	-	21	-	-	-	3	-	16	-	19	-	72	-
Nisan	11	-	16	-	-	-	3	-	16	-	18	-	57	-
Mayıs	5	-	12	-	-	-	2	-	18	-	21	-	54	-
Haziran	3	-	15	-	-	-	3	-	20	-	23	-	52	-
Temmuz	1	-	12	-	-	-	3	-	15	-	18	-	51	-
Ağustos	2	-	19	-	-	-	4	-	18	-	22	-	45	-
Eylül	3	-	8	-	-	-	3	-	18	-	22	-	33	-
Ekim	6	-	17	-	-	-	7	-	16	-	24	-	22	-
Kasım	22	-	48	-	-	-	20	-	44	-	64	-	17	-
Aralık	26	-	40	1	-	-	11	-	45	-	56	-	24	-

İlde egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş 1 adet tesis olup söz konusu ölçüm istasyonuna 2016 yılında 5.558 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Ardahan Ovasında açılan araştırma kuyuları genellikle su kalitesi yönünden C₁ - S₁, C₂ - S₁ sınıflarında iyi kaliteli sulardır.

Göle Ovasında açılan araştırma kuyuları genellikle su kalitesi yönünden C₁ - S₁, C₂ - S₁ sınıflarında iyi kaliteli sulardır.

Ardahan Belediyesinin kullandığı Su Atan kaynağının debisi 40 lt/sn, Büyükdere kaynağının 80 lt/sn debisi olup kullanılan suyun %100'ü evsel amaçlı kullanılmaktadır. İçme suyu şebekesi nüfusun tamamına hizmet vermektedir. 19.075 nüfuslu ilin tamamı şebeke suyundan faydalanmaktadır. İçme suyunun tamamı evsel ve tarımda olarak kullanılmaktadır. Sanayide kullanılan şebeke suyu yoktur. İçmesuyu arıtma tesisi bulunmamaktadır. İlçe belediyelerde kentsel su temini kuyu ve kaynak suları ile sağlanmakta olup evsel amaçlı kullanılmaktadır. Tarım ve sanayide kullanılan şebeke suyu yoktur.

19.075 nüfuslu olan ilde kanalizasyon şebeke hattının 1. Kademe inşaatı 1988 yılında yapılmış ve nüfusun yaklaşık %40'na hitap etmekteydi. 2004 yılında projeleri tamamlanan kanalizasyon şebeke projesinin inşaatına 2012 yılında başlanmış, 2013 yılı sonu itibarıyla %80'i, 2015 yılı itibarıyla %98'i tamamlanmıştır. 2016 yılı itibarıyla de nüfusun %100'üne hitap etmiştir. 1988'de 20 km hat yapılmış olup 2012 yılında yapılan kanalizasyon hattı ise yaklaşık 45 km'dir. Geri kalan %20'lik kısım daha sonra yapılmaktadır. İlde atık su arıtma tesisi bulunmamaktadır. İlde yeni yapılan Organize Sanayi Bölgesinin altyapısı henüz yeni tamamlanmış olup bölgede atıksu arıtma ve ön arıtma sistemleri bulunmamaktadır.

Çizelge 755 – Ardahan ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
il Merkezi	Merkez		İnşa Aşamasında					
İlçeler	Çıldır		Plan Aşamasında					
	Damal		Plan Aşamasında					
	Göle		Plan Aşamasında					
	Hanak		Plan Aşamasında					
	Posof		Plan Aşamasında					

3. Atık

İlde günlük miktarı 15-20 ton olan katı atıklar, ev ve işyerlerinden elden ve sabit konteynerlerden düzenli olarak toplanmaktadır. İl merkezindeki katı atıklar, il merkezine 4 km uzaklıkta Kartalpınar mevkiinde yaklaşık 45.000 m² lik bir alanı kaplayan vahşi depolama sahasında depolanmaktadır. Stabilize yolu dışında hiçbir alt yapısı olmayan katı atık depolama sahası, konum açısından aranan katı atık sahası için aranan niteliklere sahip olup yaklaşık ömrü 40-50 yıl arasındadır. İldeki atık kompozisyonu bilinmemektedir.

Ardahan İli Belediyeler Birliği tarafından söz konusu alan düzenli depolama sahası olarak planlanmış olup, konuyla ilgili yapılan çalışmalar Ardahan Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından takip edilmektedir.

İlde il ve ilçe genelinde vahşi depolamalar yer almakta olup Ardahan Belediyeler Birliği tarafından yapımına başlanan düzenli depolama sahası inşaat faaliyetleri devam etmektedir. İlin katı atık kompozisyonu hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Çizelge 756 – Ardahan ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0

İl Belediyelerinin düzenli hafriyat depolama alanı bulunmamaktadır. Ancak çıkan inşaat atıklarını dolgu alanlarında kontrollü olarak kullanılmaktadır. 2016 yılında hafriyat atık miktarı toplamda yaklaşık olarak 46.840 m³ tür.

İl sınırları içerisinde ambalajın üretimi yapan firma bulunmamakla birlikte 2016 yılı itibariyle 14 tane kayıtlı firma bulunmakta olup ambalaj atığını piyasaya süren 6 firma bulunmaktadır.

İlde 2016 yılında 96,89 ton tehlikeli atık toplanmış, bu atığın 96,19 ton bertaraf edilmiş, 0,7 tonu da lisansli tesis stoğundadır. 2016'da Ardahan'da 6,5 ton atık motor yağı, 4,79 ton atık endüstriyel yağ toplanmış olup bu yağların 10,59 tonu bertaraf edilmiş, 0,7 tonu da lisanslı tesis stoğundadır.

Ardahan ilinde 2016 yılında toplanan atık akümülatör miktarı 1,3 tondur. 2016'da ilde geri kazanım tesislerine gönderilen ömrünü tamamlamış lastik miktarı 18,05 tondur.

Hastane, sağlık merkezi ve dispanser gibi sağlık kuruluşlarınca üretilen ve diğer atıklardan ayrı biriktirilen tehlikeli ve tıbbi atıklar her yıl İl Mahalli Çevre Kurulu gündemine alınarak tıbbi atık ücreti belirlendikten sonra Ardahan Belediyesi tarafından Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile anlaşma sağlanarak toplanan tıbbi atıklar Erzurum'daki sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. Ardahan'da 2016'da toplanan tıbbi atık miktarı 52,44 tondur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Ardahan İli, yaban hayatı yaşama ortamı için son derece uygun bir bölgedir. İlde yaban hayatı için uygun yerler oluşturan orman, çalılık, sulak alan ve kanyon gibi doğal barınak alanları bulunmaktadır. Tepeli Pelikan, Türkiye’de sadece 5 sulak alanda kuluçkaya yatmaktadır. Ardahan ilindeki Aktaş Gölü de, Tepeli Pelikanların kuluçkaya yattığı 5 sulak alandan biridir.

Kura Nehri’nin İl Merkezinden Gürcistan sınırına kadar oluşturduğu kanyon ildeki yaban hayatı ve yok olma tehlikesi altında bulunan bitkiler için son derece önemli bir alanı oluşturmaktadır. Bu kanyonda yaşam alanı bulan en önemli türler; Kızıl Akbaba, Kaya Kartalı, Sakallı Akbaba, Küçük Orman Kartalı, Kızıl Şahin, Ur Keklik ve Puhudur.

Ayrıca İlde yaban hayatı ve zengin bir flora çeşitliliğine sahip önemli bir alan olan Ilgar Dağı ve çevresinin korunma altına alınması gereklidir. İlde Ilgar Dağı ve çevresinde, diğer ormanlık ve sulak alanlarda yaşayan başlıca türler; Yaban Domuzu, Tilki, Tavşan, Kurt, Karaca, Ördek, Doğan, Şahin, Kartal, Baykuş, Keklik, Orman Çulluğu, Su Samuru, Kirpi, Telli Turna, Kırlangıç, Sürmeli Kızkuşu, Çayır Delicesi ve diğer göçmen kuşlardır.

İlde doğal çiçekli flora elemanlarının tespitine yönelik olarak İl Müdürlüğü ve Doğal Hayatı Koruma Derneğinin işbirliği ile yürütülen “Ardahan’ın Nadir Bitkilerinin Korunması Projesi” kapsamında hazırlanarak basımı gerçekleştirilen “Karlı Yaylaların Saklı Bahçesi/Ardahan’ın Doğal Bitkileri” kitabında ilde var olduğu konusunda üzerinde görüş birliğine varılmış 1.500 çeşit çiçekli bitki türünden, 85 adedi bu bölgede yaşayan ender türlerden olmak üzere 1.150 adet çiçekli bitki türüne yer verilmiştir.

Kura Nehri Yukarı Havzasında, bütün ormanların hakim ağaç türünü iğne yapraklılardan soğuk ve nemli iklim isteyen Pinus silvestris (sarıçam) meydana getirir. Posof Havzası sınırları içinde sarıçamlarla birlikte Picea orientalis (ladin) ve daha az olarak Abies nordmanniana (Göknar), yükseklerde Betula pendula (Huş) karışmış olarak bulunur. Saf sarıçam orman topluluklarına dağınık olarak Hanak ve Ardahan depresyonunun kuzeydoğusunda Kura yarma vadisinin iki yanında, Çamlıçatak (Hamamlı Ormanı), Ölçek ve Altaş Köyleri civarında, Kura-Cot Suyu kavşağı arasında (Kumsallar yeri), Danalık, Topuzoğlu, Kışla, Harmanyeri, Şahinbey ve Başağıl Tepelerinde; daha yoğun olarak da Ardahan Ovasının güneybatısındaki Uğurlu Dağının Yalnızçam Bucağına bakan yamaçları ile Kılıç Dağının Kura Vadisine ulaşan yamaçları üzerinde ve Göle depresyonun güney-güneybatısındaki dağlık, tepelik alanlarında rastlanır.

Fotoğraf 55 – Çıldır Gölünde balıkçılar

Çıldır Gölü: Yüzölçümü 124 km², derin yeri 42 metre, deniz seviyesinden yüksekliği 1.960 metredir. Çıldır Gölü, Ardahan ve Kars İl sınırları içerisinde kalan Göl Doğu Anadolu Bölgesinin en büyük tatlı su ve en büyük ikinci gölüdür. Deniz seviyesinden 1965 metre yükseklikte bulunan gölün en derin noktası 42 metre civarında olduğu tahmin edilmekte olup, tektonik oluşumlu bir göldür.

Aktaş Gölü: Ardahan İli Çıldır ilçesi sınırları içerisinde yer alan 2.700 ha yüzölçümüyle ilin ikinci büyük gölü olan Aktaş Gölü'nün 1.400 hektarlık kısmı ülkemiz, 1.300 hektarlık kısmı Gürcistan ülke sınırları içerisinde yer almaktadır. En derin yeri 10 metre olan kapalı havza şeklindeki 1.794 m rakımlı göl tektonik oluşumdur. Gölün doğusunda Gürcistan, batısında Kenarbel Köyü ve Kayabeyi Köyü, kuzeyinde Öncül Köyü ve güneyinde Akbulak Harabeleri yer alır. Göl içerisinde irili ufaklı on iki tane ada bulunmaktadır. Gölün suyu acı ve sodalı olduğundan gölde canlı barınmamaktaydı ancak, son yıllarda gölün yapısında meydana gelen değişiklikler paralelinde göl birçok balık türüne yaşam alanı sağlamaktadır.

Fotoğraf 56 – Aktaş Gölü florası ve gölü simgeleyen Ak Pelikanlar (F. Yıldız)

Fotoğraf 57 – Posof Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Putka (Gölbaşı-Sazara) Gölü: Ardahan Merkez ilçe sınırları içerisinde yer alan sulak alan 4,181 ha büyüklüğündedir. Putka Gölü 2015 yılında Ulusal Öne Hız Sulak Alan ilan edilmiştir. Göl çevresinde çayır bitkileri ve söğüt, sarıçam, huş ağaçları ile göl içerisinde gruplar halinde sazlıklar bulunmaktadır. Alan kuşlar açısından önemli bir alandır. Üreyen 10 çift çayır delicesi nedeni ile uluslararası öneme sahip bir sulak alandır. Alanda ayrıca turna da üremektedir. Bölgede ayrıca angıt, boz ördek, karabatak, karabaş martı, serçe, kızkuşu ve kızıl şahin bulunmaktadır.

Ayrıca ilde Kanlı Göl (8 dekar), Ayaz Göl (10 dekar), Sagra'nın Gölleri (7 dekar), Davar Gölü (3 dekar), Arile (Balık) Gölü (8 dönüm) gibi irili ufaklı göllerde yer almaktadır.

Cemal Tural Fidanlığı Tabiat Parkı: Ardahan Merkez İlçesinde özellikle sarıçam ağaçlarının oluşturduğu, öncesinde Cemal Tural Fidanlığı Mesire Yeri adıyla hizmet veren koruma statülü bir alandır. Orman, sulak alan, dağ ve çayır peyzajlarına sahip olan, bu kaynak değerleri yanında, manzara seyir terasları, piknik alanları ve barındırdığı farklı iklimik özellikleri ile önemli bir rekreasyonel potansiyeli bulunmaktadır.

Posof Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Ardahan'ın yaklaşık 65 km kuzeyinde bulunan ve Posof İlçesinde yer alan 59.589,00 hektarlık alan "Ardahan Posof Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak ilan edilmiştir. Alan önemli bir bitki alanıdır ve ilde gerçekleştirilen akademik çalışmalar sonucunda 12 adet endemik flora türüne rastlanılmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 757 – Ardahan ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

ARDAHAN	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	6.615,29	1,34	6.639,16	1,34	5.641,94	1,14	6.016,02	1,22
2) Tarımsal Alanlar	169.920,69	34,39	170.120,68	34,43	236.834,53	48,03	236.600,13	47,98
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	307.602,89	62,26	307.385,72	62,22	230.028,54	46,65	229.888,87	46,62
4) Sulak Alanlar	696,25	0,14	689,53	0,14	11.342,62	2,30	11.342,62	2,30
5) Su Yapıları	9.227,17	1,87	9.227,17	1,87	9245,89	1,88	9.245,89	1,88
TOPLAM	494.062,29	100,00	494.062,26	100,00	493.093,52	100,00	493.093,53	100,00

02/04/2012 tarihinde onaylanan Ardahan-Ağrı-Kars-Iğdır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, plan paftaları, plan hükümler ve plan açıklama raporu askı sonrası itiraz onayı; 11/11/2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve görevleri hakkında K.H.K. nin 7. maddesi uyarınca 03/01/2013 tarihinde yapılmıştır. 24/02/2014, 20/08/2015 ve 09/01/2017 tarihlerinde Çevre Düzeni Planında değişiklik yapılarak Bakanlık Makamınca onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 758 – Ardahan ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ardahan ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	11	1	0	0	0	0	0	12
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	2	0	0	0	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 759– Ardahan ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Ardahan ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	1	1
Çevre İzni Belgesi	0	0	0
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	1	1

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 760 – Ardahan ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ardahan ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam
Planlı denetimler	46
Ani (plansız) denetimler	73
Genel toplam	119

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
1	0,00

Çizelge 761 – Ardahan ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ardahan ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	49.905	205.172	0	0	175.616	0	429.983
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	1	2	0	0	5	0	8

İlde 2016 yılında 2872 sayılı Çevre Kanunu çerçevesinde 3 (üç) adet faaliyeti durdurma kararı verilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Ardahan ilinde SEVESO kuruluşu bulunmamaktadır.

76. IĞDIR

1. Hava Kalitesi

İlde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni ise; aşırı soğuk havalardan dolayı yüksek miktarda ve bilinçsizce yakılan kömürden kaynaklanmaktadır.

İlde doğalgaz şebekesi kurulması çalışmalarına 2013 yılında başlanmıştır. 2014-2015 kış sezonu itibarıyla doğalgaz kullanımı başlamıştır.

Hava kalitesi ile ilgili denetim ve kontroller devam etmekte olup, il düzeyinde 2014-2019 yılları Temiz Hava Eylem Planı hazırlanmış olup, çalışmalarımız devam etmektedir. 2016 yılında Iğdır ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 762'de verilmektedir.

Çizelge 762 – Iğdır ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS
Ocak	14	0	256	19	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	28	0	175	23	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	0	96	12	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	70	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	50	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	57	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	43	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	57	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	50	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	83	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	12	0	195	17	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	21	0	169	21	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 1 adet istasyona İl Müdürlüğü tarafından egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup, 2016 yılında yetkili araç muayene istasyonu tarafından, 14.098 adet egzoz emisyon pulu ve 3.354 adet egzoz emisyon ruhsatı satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde içmesuyu arıtma tesisi bulunmamaktadır. İçme suyu yüzeysel kaynaktan karşılanmamakta, yeraltı suyundan karşılanmaktadır. İlde 6.025.000 m³/yıl (TÜİK, 2012) miktarında içme suyu, 9 adet derin kuyudan alınan Q=175 lt/sn ile karşılanmaktadır. Kişi başına düşen su miktarı ise 152 lt/kişi-gün'dür. İlde, OSB'nin içme ve kullanma suyu sondaj kuyuları ile Iğdır Orman İşletme Müdürlüğü tarafından yapılan ortak çalışma neticesinde, Yeşil Kuşak Kent Ormanında açılan kuyulardaki yeraltı suyundan temin edilmektedir.

Çizelge 763 – Iğdır ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Iğdır ÇŞİM, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok				
İl Merkezi	Merkez		IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir	X			
	Melekli		IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir	X			
	Halfeli		IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir	X			
	Hoşhaber		IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir	X			
İlçeler	Karakoyunlu		IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir	X			
	Aralık			X			
	Tuzluca			X			

3. Atık

İlde Çevre Hizmetleri Birlik Başkanlığı tarafından yapılan Katı Atık Düzenli Depolama tesisi mevcut olup, 2013 yılında Birlik Başkanlığı tarafından işletilmesine başlanılmıştır. Çevre İzni kapsamında “Bakanlığımızca verilmiş olan 23.01.2015 tarihli Çevre İzin ve Lisans Belgesi” mevcuttur.

İlde, “Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında, hafriyat, inşaat ve yıkıntı atıklarının depolanması amacıyla depolama yeri belirlemek için çalışmalar devam etmektedir.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında, ambalaj atıkları konusunda lisans almış 1 adet Toplama Ayırma Tesisi, bulunmaktadır.

İlde, “Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında, Ömrünü Tamamlamış Lastik Geçici Depolama İzni verilmiş olan 1 adet ÖTL Geçici Depolama Alanı mevcut olup, ÖTL Geri Kazanım Tesisi bulunmamaktadır. 650.350 ton Ömrünü Tamamlamış Lastik toplanmıştır.

Çizelge 764– Iğdır ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

Iğdır ilinde 2016 yılında oluşan, 2.181 ton atık motor yağı PETDER tarafından toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Flora: Ardiç, Gürgen, Huş, Söğüt, Kafkas Üçgülü, Kırmızı Üçgül, Aküçgül, Yabani Fiğ, Yabani Yonca, Kılçıksız Brom, Tilki Kuyruğu, Koyun Yumağı, Yabani Arpa, Yabani Buğday, Yabani Çavdar önemli odunsu ve otsu bitki türleri olarak öne çıkmaktadır. İlde tespiti yapılan türlerden 3 tanesi bilim dünyası için yeni türler olup bunlar;

- jurinella moschus* (habl) ssp *pinnatisecta* (Boiss) Danina / Ağrı dağı Kazan Kulpu
- atsragalus vesicaris* L. Subsp. *Agridagensis* Y.Z./ Ağrı Dağı Geveni
- linaria genistifolia* L. Subsp *agridagensis*/ Ağrı Dağı Katırtırnağımsı Nevruz otu'dur

Fauna: Ur Keklik, Kaya Kekliği, Çil Keklik, Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi, Ayı, Tilki, Kurt, Tavşan, Vaşak, Yaban Domuzu, Akbaba, Kartal, Şahin, Doğan, Engerek Yılanı, Alabalık, Sazan bulunmaktadır.

Ağrı Dağı Milli Parkı, Ağrı ili Doğubayazıt ilçesi ve Iğdır ili Aralık ve Karakoyunlu ilçelerinin sınırları içerisinde yer almaktadır.

Ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal ve kültürel kaynak değerleri olan Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı 5.137 m yüksekliği ile ülkemizin ve Avrupa'nın en yüksek noktasıdır. Bu özelliği nedeniyle de ülkemizde ve dünya dağcılığında önemli bir konuma sahiptir. Yarattığı turizm faaliyetleri ile bölge ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır.

İlde Ağrı Dağı Milli Parkı başta olmak üzere il sınırlarında bulunan nesli tükenmekte olan akbabalar için koruma faaliyeti yapılmaktadır. Kuşların göç yolunda olduğu için çeşitli kuş türlerinin halkalanması faaliyetleri yürütülmektedir.

Çizelge 765 – Ağrı Dağı Milli Parkının coğrafi katmanına ait öznitelik bilgileri (Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na ait korunan alan verileri)

Öznitelik	Açıklama
Yasal Kuruluş Tarihi (İlan Tarihi)	01.11.2004
Yasal Kuruluş Dokmanı	2873 SAYILI MİLİ PARKLAR KANUNU
Korunan Alanın Adı	AĞRI DAĞI MİLLİ PARKI
Veri Üretim Ölçeği	1/25 000 (İ52 a1,İ52 b1- İ52 a3,İ52 b4- İ52 d2, İ52 c1, İ52c2- İ52 d3, İ52 c4 İ52 c3- J52 b1, J52 b2)
Alan Açıklaması	01.11.2004 tarih ve 2004/ 8078 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Ağrı Dağı Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir. Ağrı ve Iğdır il sınırları içerisinde kalan ve toplam alanı 87.380 hektar olan, Ağrı Dağı Milli Parkı Türkiye, Ermenistan, Nahçıvan ve İran Devlet sınırlarının kesişme noktası yakınında, Ağrı ili, Doğubayazıt ilçesi, Iğdır ili, Aralık ve Karakoyunlu ilçelerinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı, 5.137 m yüksekliği ile Türkiye ve Avrupa Kıtasının en yüksek ve Dünyanın da ikinci en büyük volkanik dağı unvanına sahip olup açık havalarda Ermenistan, Nahçıvan, Azerbaycan ve İran toprakları ile Erzurum, Van, Kars, Bitlis yörelerinden görülebilen büyüklüktedir.
Alan Kaynak Değeri	En önemli kaynak değeri Ağrı Dağı, eşsiz peyzaj özellikleri ve endemik bitki ve hayvan çeşitleriyle ekoturizm Doğa Turizmi, Kayak, Dağcılık Spor, yamaç paraşütü ve sportif olta balıkçılığı.
Alan tanımlayıcı	Ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal ve kültürel kaynak değerleri olan Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı, 5.137 m yüksekliği ile Türkiye ve Avrupa Kıtasının en yüksek ve Dünyanın da ikinci en büyük volkanik dağı unvanına sahip olup açık, flora ve fauna zenginliği, ilginç peyzaj özellikleri, jeolojik-jeomorfolojik oluşumları, Arazi yapısı zirveden itibaren buzul, (Türkiye'nin en büyük buzulu olup 12 km lik bir alanına sahiptir. Buzul kolları ise 0,5 ile 1,8 km arasında değişen uzunluğa sahip olup, buzul kalınlığı 50 m ile 100 m arasında değişmektedir. Aşağılara indikçe lav akıntılarının oluşturduğu kokurdanlıklardan oluşur. Tüm sınırlar içerisinde arazi çok sarp ve engebelidir.)
Veri Kaynağı	Ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal ve kültürel kaynak değerleri olan Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı, 5.137 m yüksekliği ile Türkiye ve Avrupa Kıtasının en yüksek ve Dünyanın da ikinci en büyük volkanik dağı unvanına sahip olup açık havalarda Ermenistan, Nahçıvan, Azerbaycan ve İran toprakları ile Erzurum, Van, Kars, Bitlis yörelerinden görülebilen büyüklüktedir. Ağrı Dağı Milli Parkı olarak ilan edilen alan, flora ve fauna zenginliği, ilginç peyzaj özellikleri, jeolojik-jeomorfolojik oluşumları, sulak alanları, rekreasyonel potansiyeli, Türkiye'nin ve Avrupa'nın en yüksek noktası olması gibi ulusal ve uluslararası düzeyde kaynak değerlerine sahiptir
Alan Büyüklüğü	87.380 ha
Alan Yönetim Planı	Uzun Devreli Gelişim Planı için çalışmalar başlatılmıştır.
Korunmuş Varlık	Birçok tarihi eserlerin Kız Kalesi, Oğlan Kalesi, Korhan Kalesi Artaksiyaslılardan kalma mezar taşları değirmen kalıntıları, meteor çukuru, zerdüş tapınağı ve mağaraların bulunması büyük bir avantajdır. Bilindiği gibi ağrı dağının toplam 4 çıkış rotası bulunmaktadır. Bunlardan 3 tanesi (fikret ünlü rotası, korhan rotası, küpgölü rotası), Zengin biyolojik çeşitlilik, epik ve jeomorfolojik oluşumlardır.

İlde sulak alan olarak göl statüsünde olabilecek Bulakbaşı Sazlığı bulunmaktadır. 135 ha'lık alan üzerinde Ağrı Dağı'ndan çıkan su kaynakları ile beslenen bir göldür

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 766 - Iğdır ilinin arazi kullanım durumu (Çevre ve Orman Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

IĞDIR	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	1.695,17	0,47	1.921,59	0,54	4.280,34	1,17	4.644,15	1,27
2) Tarımsal Alanlar	104.869,21	29,31	104.879,71	29,31	119.134,04	32,62	119.462,59	32,71
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	244.030,15	68,20	243.871,71	68,16	235.796,38	64,57	2.35104	64,38
4) Sulak Alanlar	5.332,70	1,49	5.332,71	1,49	4.362,83	1,19	4.362,83	1,19
5) Su Yapıları	1.863,76	0,52	1.785,62	0,50	1.608,58	0,44	1.608,58	0,44
TOPLAM	357.790,99	100,00	357.791,34	100,00	365.182,17	100,00	365.182,15	100,00

Iğdır ilinin, 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 2011 yılında Ardahan, Kars, Iğdır ve Ağrı'ya kapsayacak şekilde hazırlanmış ve 02.04.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 767 – Iğdır ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Iğdır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	0	0	2	0	0	0	0	2
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 768 – Iğdır ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Iğdır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	5	5
Çevre İzni	0	2	2
Çevre İzin ve Lisansı	0	0	0
TOPLAM	0	7	7

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 769 – Iğdır ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Iğdır ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	43
Ani (plansız) denetimler	55
Genel toplam	98

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
42	0,00

Çizelge 770 – Iğdır İlinde 2016 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (Iğdır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Iğdır ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında SEVESO tesisi bulunmamaktadır.

77. YALOVA

1. Hava Kalitesi

Yalova ilinde hava kirliliğine etken olarak sanayiden kaynaklanan emisyonlar, evsel ısınma kaynaklı emisyonlar ve trafikten kaynaklanan egzoz gazı emisyonlarıdır. Yıllık ortalama sıcaklık değeri 14,1 °C'dir. İlde en yüksek sıcaklık değeri 35,8 °C ile Ağustos ayında, en düşük değeri ise -1,8 °C olarak Şubat ayında ölçülmüştür.

İlde sanayi ve evsel olarak öncelikli olarak ısınma kaynağı olarak doğalgaz kullanılmaktadır. Sanayi kuruluşların tamamına yakın bir bölümü, konutların ise %96'sı doğalgaz kullanılmaktadır. 2016 yılında konutlarda 66.723.746 m³, sanayide 25.238.893 m³ doğal gaz kullanımı gerçekleştirilmiştir.

İlde hava kirlenici emisyonlarının azaltılmasına ilişkin tedbirler Mahalli Çevre Kurulu Kararlarıncı belirlenmektedir. Bu kapsamda ilde özellikle doğalgazın hem sanayide hem de evsel ısınma amaçlı kullanımı artmaktadır. İlde sanayide ağırlıklı olarak doğalgaz kullanılmakta olup, bazı tesislerimizde fuel oil kullanımı devam etmektedir. 2016 yılında Yalova ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 771'de verilmektedir.

Çizelge 771 - Yalova ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

YALOVA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	PM2.5	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	O3	AGS
Ocak	9	-	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	8	-	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	-	75	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	-	110	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	74	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	-	65	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	1	-	59	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	-	60	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	1	-	53	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	2	-	55	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	3	-	84	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	3	-	64	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ALTINOVA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	PM2.5	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	O3	AGS
Ocak	9,6	-	-	-	21,0	-	10,1	-	41,9	-	52,0	-	72,9	-
Şubat	9,7	-	-	-	25,6	-	32,0	-	65,7	-	97,7	-	62,4	-
Mart	8,3	-	-	-	24,3	-	11,8	-	37,8	-	49,5	-	58,4	-
Nisan	27,9	-	-	-	20,5	-	7,0	-	28,6	-	35,6	-	58,5	-
Mayıs	9,5	-	-	-	17,1	-	3,2	-	20,2	-	23,4	-	63,2	-
Haziran	13,0	-	-	-	14,7	-	1,9	-	16,3	-	18,3	-	69,7	-
Temmuz	6,2	-	-	-	14,2	-	1,3	-	11,5	-	12,8	-	76,4	-
Ağustos	6,1	-	-	-	17,3	-	2,1	-	14,7	-	16,8	-	78,1	-
Eylül	10,8	-	-	-	16,9	-	3,1	-	19,0	-	22,1	-	54,7	-
Ekim	11,2	-	-	-	19,5	-	4,5	-	21,9	-	26,4	-	50,1	-
Kasım	12,7	-	-	-	26,0	-	8,7	-	45,9	-	54,6	-	40,1	-
Aralık	8,6	-	-	-	22,9	-	4,9	-	20,7	-	25,6	-	40,7	-

Çizelge 771 - Yalova ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri (devam)

ARMUTLU	SO ₂	AGS	PM10	AGS	PM2.5	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	O ₃	AGS
Ocak	5,6	-	21,6	-	16,7	-	1,1	-	14,3	-	15,5	-	63,5	-
Şubat	4,8	-	28,6	-	17,9	-	1,8	-	11,9	-	13,7	-	63,0	-
Mart	6,8	-	34,0	1	17,9	-	1,5	-	9,3	-	10,8	-	85,1	-
Nisan	10,0	-	35,8	1	17,6	-	1,7	-	12,9	-	14,6	-	90,2	-
Mayıs	9,5	-	27,0	1	13,3	-	0,8	-	6,6	-	7,5	-	98,7	-
Haziran	7,8	-	28,1	-	13,8	-	0,9	-	8,5	-	9,4	-	102,7	-
Temmuz	5,8	-	23,1	-	13,8	-	0,8	-	7,8	-	8,6	-	102,7	-
Ağustos	3,4	-	27,4	-	17,3	-	0,9	-	8,1	-	9,0	-	88,7	-
Eylül	5,6	-	23,1	-	14,2	-	1,0	-	9,0	-	10,0	-	73,2	-
Ekim	5,5	-	23,1	-	15,2	-	1,1	-	10,2	-	11,3	-	68,5	-
Kasım	5,5	-	31,9	1	18,9	-	1,4	-	13,8	-	15,2	-	55,9	-
Aralık	7,0	-	19,4	-	13,3	-	1,0	-	11,4	-	12,5	-	49,9	-

2016 yılı içerisinde Yalova ilinde yetkili 1 adet istasyonun belgesi, süresi dolması nedeniyle firma tarafından yapılan başvuru neticesinde yenilenmiştir. İlde 2016 yılı sonunda egzoz emisyon ölçüm yetki belgesine sahip 5 adet sabit ve 1 adet mobil olmak üzere 6 adet egzoz emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Yalova Belediyesi temiz su ihtiyacını 1989 yılından bu yana Gökçe Barajından temin etmektedir.

Yeşil Körfez Su Birliği tarafından işletilen arıtma tesisi, diğer birlik üyesi Belediyeler ve abonelerine içme suyu standartlarına uygun su sağlamaktadır. İçme suyu arıtma tesisi 1.200 lt/sn kapasiteli olup; havalandırma, kimyasal madde ile çöktürme, filtrasyon ve klorlama ünitelerinden oluşmaktadır. Baraj kapasitesi 25.000.000 m³tür ve baraj için 60 yıl ömür öngörülmektedir.

İçme suyu arıtma tesisinden Yalova Belediyesi şebekesine günlük 50.000-90.000 m³ su iletilmektedir. İletilen suyun içerisindeki mineral miktarları TS-266 ve WHO'nun standartlarına uygunluk sağlamaktadır.

İldeki sanayi kuruluşlarının kullandığı sular Gökçe Barajından temin edilmektedir. Yaklaşık 100.000 m³/gün su tüketilmektedir.

2016 yılı itibari ile Yalova Belediyesi nüfusunun %99'u kanalizasyon hizmetinden yararlanmaktadır. İlde evsel nitelikli atıksular, kanalizasyon sistemi ile belediyelerin ortak arıtma tesislerinde sonuçlanıp arıtılmakta ve Marmara denizine deşarj edilmektedir. Dolayısıyla su kaynakları üzerinde evsel kirlilik baskısı fazla olmamaktadır.

Yalova İleri Biyolojik Atıksu Arıtma tesisi YASKİ tarafından işletilmektedir. YASKİ'ye üye belediyeler; Yalova, Çiftlikköy, Termal, Taşköprü ve Kadıköy Belediyeleridir. Üye belediyelerden gelen atıksuyun tamamı tesiste arıtılmaktadır. Yalova İleri Biyolojik Atıksu Arıtma tesisinden çıkan arıtma çamuru YAKAB katı atık düzenli depolama tesisine gönderilerek orada depolanmaktadır.

Yalova ilinde Gökçedere üzerinde 1 adet 20 ton/yıl kapasiteli alabalık, Teşvikiye Deresi üzerinde 1 adet 25 ton/yıl kapasiteli alabalık, Esenköy Çal Deresi üzerinde 1 adet 29 ton/yıl kapasiteli alabalık üretim çiftliği bulunmaktadır.

Çizelge 772– Yalova ilde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan/Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok							
İlçeler	Merkez(Yaski)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	50.000	40.000	Var	150.000	1,5
	Kadıköy(Yaski)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	50.000	40.000	Var	150.000	1,5
	Armutlu	X			Fiziksel Biyolojik	10.000	4.500	Var	5.160	1
	Altınova(TASKKAB)	X			Fiziksel Biyolojik	20.000	7.200	Var	19.000	1
	Tavşanlı TASKKAB)	X			Fiziksel Biyolojik	20.000	7.200	Var	19.000	1
	Kaytazdere TASKKAB)	X			Fiziksel Biyolojik	20.000	7.200	Var	19.000	1
	Subaşı TASKKAB)	X			Fiziksel Biyolojik	20.000	7.200	Var	19.000	1
	Çınarcık(Mavi Deniz)	X			Fiziksel Biyolojik	25.000	25.000	Var	16.000	2
	Esenköy	X			Fiziksel Biyolojik	6.000	4.000	Var	2.400	0,5
	Koruköy			Yok						
	Teşvikiye(Mavi Deniz)	X			Fiziksel Biyolojik	25.000	25.000	Var	16.000	2
	Kocadere(Mavi Deniz)	X			Fiziksel Biyolojik	25.000	25.000	Var	16.000	2
	Çiftlikköy(Yaski)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	50.000	40.000	Var	150.000	1,5
	Taşköprü(Yaski)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	50.000	40.000	Var	150.000	1,5
	Termal(Yaski)	X			Fiziksel Biyolojik İleri	50.000	40.000	Var	150.000	1,5
Armutlu ilçesi Kapaklı köyü	X			Fiziksel Biyolojik	300	200	Var	2.000		

3. Atık

Yalova ili Denizçalı köyü Handere Mevkiindeki Yalova Katı Atık Düzenli Depolama Sahasının Çevre ve Orman Bakanlığının 20.04.2006 gün ve 188 sayılı ÇED oluru ile 49 yıllığına kesin izni alınmış ve 10.05.2006 tarihinde saha teslim alınarak inşaatına başlanmıştır. 99.500 m² ve 3 Lot olarak projelendirilen Yalova Katı Atık Düzenli Depolama Sahasının tamamlanan 19.472,07 m² lik 1.Lot'u 08.09.2008 tarihinde işletmeye açılmış ve ömrü dolmak üzeredir. 2. Lotun inşaat çalışmaları başlamış olup Bakanlığımız tarafından 800.000 tl.'lik nakdi yardım yapılmıştır.

Yalova ilinde 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmakta olup, söz konusu tesis ildeki Belediyeler ve İl Özel İdaresinin üyesi olduğu YAKAB tarafından işletilmektedir.

Çizelge 773 – Yalova ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	2 adet toplama ayırma tesisi
Lisanslı Ambalaj Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2 adet plastik geri dönüşüm tesisi

İlde çevre bilgi sistemi üzerinden atık beyan sistemine kayıtlı 291 adet firma, 1 adet tehlikeli atık geri kazanım lisansı almış tesis bulunmaktadır. İlde oluşan atıklar atık yönetim planları kapsamında ülke genelinde bulunan lisanslı tesislerde (çimento fabrikaları, izaydaş, ara depolama, geri kazanım vb.) bertaraf edilmektedir. Tehlikeli atıklar, TABS üzerinden beyan edilmekte ve Yalova

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne onaylanmaktadır. 2016 yılında Yalova'da 1.255 ton tehlikeli atık bertaraf edilmiş 16.005 tonu da geri kazanılmış, 197,515 tonu lisanslı tesiste stoklanmış ve 13,570 tonu ihraç edilmiştir.

Yalova'da 2016 yılında yaklaşık 20 ton atık motor yağı, 514 ton da endüstriyel yağ toplanmıştır. İlde atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. İlde bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. Yalova'da 2016 yılında 37,356 TON bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2016 yılında cam ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması projesi başlatılmıştır. Bu kapsamda Yalova Belediyesi sınırları içerisinde uygun bulunan noktalara 75 adet cam kumbara yerleştirilmiştir. Bu kumbaralardan 2016 yılının ikinci yarısında toplam 937 ton cam ambalaj atığı toplanmıştır. (Yalova Belediyesi, 2016)

2016 yılında Yalova Belediyesi sınırları içerisinde 1,431 ton elektronik atık toplanmıştır. (Yalova Belediyesi, 2016)

İlde 2016 yılı içerisinde 1 adet atık kâğıt, bir adet de atık plastik olmak üzere toplamda 2 adet tehlikesiz atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Geri kazanım tesislerinin Çevre İzinleri vardır.

Çizelge 774 – Yalova ilindeki termik santralden kaynaklanan kül ve bertaraf yöntemi (Yalova Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

ATIK ADI	ATIK KODU	ATIK MİKTARI (kg)	BERTARAF VE GERİ KAZANIM
Uçucu Kül	100102	43.160.000	Çimento Fabrikaları
Alçı Taşı	100105	8.864.000	Çimento Fabrikaları
		0	İzaydaş + Düzenli Depolama
Dip Cürufu	100101	6.357.000	Çimento Fabrikaları
		0	İzaydaş + Düzenli Depolama
Toplam		58.381.000	

İlde oluşan tıbbi atıklar, belediyeler aracılığıyla tıbbi atık taşıma lisanslı firmalar tarafından toplanmakta ve Bursa'da Lisanslı bertaraf tesisine taşınmaktadır. Yalova'da 2016 yılında 243,024 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Yalova ili Altınova ilçesi Subaşı Beldesi sınırlarında izinli iki hafriyat depolama sahası vardır. Bu depolama sahalarına hafriyatlar yönlendirilmektedir. Ayrıca Altınova İlçesi Ayazma Köyü yakınlarında eski maden ocağı sahası için izin işlemleri tamamlanmak üzere olan III. Sınıf Düzenli Depolama Sahası oluşturulabilecek (tehlikesiz ve inert atıklar için) bir alan belirlenmiştir.

Yalova Belediyesi Hacımehmet Köyü sınırları içerisinde 106 ada, 36 parsel sayılı alanda 'hafriyat toprağı sahası' gereklilikleri sağlanmış ve köy tüzel kişiliği tarafından hafriyat sahası belgesi alınarak 07/01/2015 tarihinde işletmeye açılmıştır. Esenköy Belediyesi sınırlarında 2015 yılında hafriyat depolama sahası hizmete açılmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Yalova ilinde yapılan arazi gözlemleri ve literatüre göre yapılan çalışma sonucunda ilin daha çok Akdeniz Floristik Bölge'sinin etkisi altında kaldığı gözlenmiştir. Yalova ilinde Chenopodium, Lactura serriola, Cichoriuminthybus ve Centaurea solstitialis türleri tahrip edilmiş alanlarda yaşamaktadır. Ekolojik toleransı fazla olan bu türler kozmopolittir.

Yalova ili toplam ormanlık alanı 46.613,00 ha'dır. Yalova Orman İşletme Müdürlüğü'nün genel saha miktarı 79.185,5 ha'dır. Yenilenen orman amenajman planlarına göre 212 ağaçlandırma, rehabilite, imar-ıslah, erozyon kontrol ve mera çalışmaları ile ilgili sahaların toplamı 11.819 ha olarak belirlenmiştir. Yalova ili sınırları içerisinde 2 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

a) Delmece Yaylası Tabiat Parkı; Yalova ili Çınarcık-Armutlu ilçeleri sınırları içerisinde kalan mülkiyeti orman olup, 19,76 ha'lık alanı kapsamaktadır. Orman amenajman haritalarına göre Çınarcık 271 nolu bölme ve Armutlu 107 nolu bölme içerisinde kalmaktadır. Yayla turizmi potansiyeline sahip, her yıl yayla şenliklerinin yapıldığı yer olma özelliği taşıyan bölgedir. Denizden yüksekliği 750 m dir. Alanın vejetasyonu kayın, gürgen, karaçam, meşe, funda ve otsu bitkilerdir.

b) Harmankaya Tabiat Parkı; Harmankaya Tabiat Parkı Yalova ili Termal ilçesinde bulunmaktadır. Tabiat Parkının alanı 0,6 ha'dır. Alanın tamamı kayın ağacı ile kaplıdır. Saha ve çevresi

odunsu türlerin yanı sıra otsu bitki türleri açısından da zengin yapıya sahiptir. Yaban hayatı olarak da memeli türlerinden kurt, çakal, tilki ve yaban domuzu, yırtıcı ve ötücü kuş türleri bulunmaktadır.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı II. Bölge Müd. Yalova Şube Müdürlüğü olarak 2014 yılında Yalova İli Biyolojik Çeşitlilik İzleme ve Envanter Projesi ve 2015 yılında ise Karadere Göl Aynası Altında Kalacak Bitki Türlerinin Tespit Projesiyle Yalova ilinin biyoçeşitlilik zenginliği ortaya çıkarılmıştır. Önümüzdeki yıllarda ise projeler kapsamında bulunan türlerin izlenmesine yönelik çalışmalara başlanılacaktır. Mahalli Sulak Alanı Hersek Lagünündeki kuş turizminin geliştirilmesi için Kuş Gözlem Kulesi ve Kuş Ziyaretçi Merkezi çalışmalarına hız verilecektir. 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu kapsamında ise Yalova ilinde çalıştay çalışmalarına 2015 yılında başlanmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 775 – Yalova ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

YALOVA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	2.158,14	2,74	3.272,52	4,15	3.667,46	4,65	3.888,36	4,92
2) Tarımsal Alanlar	28.770,67	36,50	27.713,99	35,16	26.266,86	33,28	26.266,86	33,25
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	47.705,82	60,53	47.542,63	60,32	48.881,88	61,94	48.726,11	61,69
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	183,41	0,23	284,09	0,36	106,68	0,14	106,68	0,14
TOPLAM	78.818,04	100,00	78.813,23	100,00	78.922,88	100,00	78.988,01	100,00

1/25.000 ölçekli Yalova İl Çevre Düzen Planı, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu gereğince İl Genel Meclisi'nin 09.02.2007 tarih ve 37 ve Yalova Belediye Meclisi'nin 09.02.2007 tarih ve 58 nolu kararları ile onaylanmış, 06.07-06.08.2007 tarihleri arasında askıya çıkartılarak ilan edilmiş; askı süresi boyunca yapılan itirazlar İl Genel Meclisi'nin 08.06.2007 tarih ve 145 ve Yalova Belediye Meclisi'nin 270 sayılı kararları ile itirazların değerlendirildiği şekli ile kesinleşerek yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 776 – Yalova ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Yalova ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	1	1	2	1	1	1	2	9
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	1	0	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 777 – Yalova ilinde Bakanlık merkez ve 2016 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre izni ve Lisansı Belgesi sayıları (Yalova ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	6	7
Çevre İzni Belgesi	1	16	17
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	2	3
TOPLAM	3	24	27

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 778 – Yalova ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Yalova ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	54
Ani (plansız) denetimler	360
Genel toplam	414

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
104	0,00

Çizelge 779 – Yalova ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Yalova ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	49.095	49.095	0	196	0	73.638	0	0	172.324
Uygulanan Ceza Sayısı	1	1	0	1	0	3	0	0	6

İlde 2016 yılı içerisinde 1 adet faaliyet durdurma kararı Bakanlık Kararı ile yapılmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Yalova ilinde 2 adet üst seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

78. KARABÜK

1. Hava Kalitesi

Karabük'te 2016 yılında konutlarda 49.094.020 m³, işyerlerinde 83.383.381 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Karabük ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 780'de verilmektedir.

Çizelge 780 - Karabük ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

KARABÜK	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	52	0	80	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	49	0	84	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	14	0	55	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	12	0	50	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	10	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	7	0	12	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	0	12	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	10	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	26	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

KARDEMİR1	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	61	0	-	-	1,07	-	212	-	64	-	276	-	5	-
Şubat	52	0	-	-	1,11	-	310	-	68	-	376	-	4	-
Mart	22	0	-	-	0,71	-	84	-	59	-	143	-	14	-
Nisan	12	0	89	5	0,69	-	26	-	54	-	80	-	21	-
Mayıs	4	0	85	16	0,56	-	19	-	46	-	65	-	65	-
Haziran	2	0	73	4	0,49	-	19	-	40	-	60	-	43	-
Temmuz	1	0	59	4	0,42	-	24	-	38	-	62	-	65	-
Ağustos	1	0	76	9	0,51	-	42	-	38	-	79	-	192	-
Eylül	-	-	70	5	-	-	26	-	44	-	70	-	366	-
Ekim	13	0	82	14	0,74	-	35	-	44	-	79	-	128	-
Kasım	22	0	127	21	1,66	-	107	-	50	-	157	-	20	-
Aralık	36	0	85	10	1,90	-	81	-	52	-	133	-	8	-

KARDEMİR 2	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	34	0	58	5	0,97	-	17	-	25	-	42	-	18	-
Şubat	40	0	57	2	0,88	-	13	-	25	-	39	-	21	-
Mart	36	0	43	0	0,72	-	6	-	24	-	30	-	45	-
Nisan	30	0	41	1	0,87	-	-	-	-	-	-	-	66	-
Mayıs	13	0	23	0	0,67	-	7	-	20	-	27	-	85	-
Haziran	17	0	26	0	0,66	-	6	-	17	-	24	-	171	-
Temmuz	12	0	20	0	0,55	-	5	-	12	-	16	-	451	-
Ağustos	8	0	27	1	0,63	-	-	-	-	-	-	-	75	-
Eylül	4	0	27	0	0,53	-	9	-	4	-	12	-	60	-
Ekim	13	0	46	1	0,88	-	9	-	14	-	22	-	17	-
Kasım	21	0	66	7	1,62	-	22	-	27	-	49	-	39	-
Aralık	13	0	58	6	1,39	-	19	-	26	-	45	-	15	-

Karabük ilinde altı yetkili servise Egzoz Emisyon ölçüm yetkisi verilmiş ve bunlarla 2016 yılı için protokol yapılmıştır. İlde, 2016 yılında 27.800 adet egzoz pulu, 6.300 adet ise egzoz ruhsatı satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Karabük Belediyesi sınırları içerisinde içme ve kullanma suyunun %74'ü Karasu Kaynağından temin etmektedir. Bazı bölgelere ise Hamzalar Kuyu Suyundan (%26) temin edilmektedir. Karabük İçme Suyu Sertlik Giderme Tesisi ile 110.000 kişiye hizmet verilmekte olup, bu suyun %3'ü sanayide, %97'si de ticarethane, okullar ve meskenlerde kullanılmaktadır.

Çizelge 781– Karabük ilinde 2016 Yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Adı	Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (m ³ /gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Karabük	X			Fiziksel+ Biyolojik	61.776		113.277	
İlçeler	Eflani		X		Fiziksel+ Biyolojik	600		2.235	
	Eskipazar		X		Biyolojik	1.200		6.965	
	Eskipazar*	X			Fiziksel+Biyolojik	335		2000	

*Eskipazar İlçesi Mermer Mahallesinde bulunan 2000 kişilik paket AAT henüz aktif durumda değildir

İlde, Yenice İlçesi, Yenice Çayı'nda (Şeker Deresi) mersin balığı, yavru alabalık ve gözlenmiş alabalık üretiminin yapıldığı bir adet balık çiftliği bulunmaktadır.

3. Atık

İlde düzenli depolama alanı bulunmadığından vahşi depolama yapılmaktadır.

Merkez ve İlçe belediyelerinin ortaklaşa kullanabilecekleri düzenli katı atık bertaraf tesisinin yapılması için Karabük İli Çevre Hizmetleri Birliği kurulmuş olup, katı atık bertaraf tesisi henüz faaliyete geçmemiştir.

Çizelge 782 – Karabük ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

İlde çevre izni alan bir adet tehlikeli atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

2016 yılında Karabük'te 14.970 ton atık motor yağı, 145.280 ton atık sanayi yağı toplanmıştır.

Karabük ilinde 2016 yılında 32 kg atık pil, 4.601 kg atık akü, 77.316 ton kullanılmış kıyartmalık yağ toplanmıştır.

2016'da Karabük'te 396,689 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Yapılan çalışmalar ile toplamda literatürle 701'e ulaşan bitki taksonu sayısı 1000'in üzerinde toplanmış bitki örneğinin teşhis edilmesiyle 1010'a ulaşmıştır. Karabük ili için 309 yeni bitki taksonu kaydı verilmiş ve literatürde 65 olan endemik tür sayısı 90'a ulaşmıştır.

İlde ulusal ve uluslararası mevzuat gereğince tescil edilen sulak alan olmamakla birlikte; Araç Çayı, Soğanlı Çayı, Filyos Çayı ile Ovacık-Karagöl ve Eflani Göletleri önemli su kaynaklarıdır.

Tabiat Parkları;

Çamlık Tabiat Parkı: Karabük il merkezinde 15 ha. Lık bir alanda yer almaktadır. Saha içerisinde kızılçam, karaçam gibi boylu orman ağaçlarının yanı sıra; meşe, sandal, akçakesme, böğürtlen, kuşburnu, yayılcı ardıç gibi çalı formu bitkiler görmek mümkündür. Hayvan ve kuş türlerinden ise; tavşan, karatavuk, kızılgerdan, beç tavuğu türleri görülebilir.

Gürleyik Tabiat Parkı: Saha UNESCO Kültür Mirası Safranbolu'ya sadece 15 km uzaklıkta olup, Ahmetusta Mevkiinde yer alır. Alanı 150 dönümdür. Gürgen, kayın, kızılıçık gibi bitki türleri ile tavşan, karaca, karatavuk, şahin gibi hayvan ve kuş türlerini gözlemlemek mümkündür.

Tabiatı Koruma Alanları:

Kavaklı Tabiat Koruma Alanı: Alanın çok çeşitli ağaç, ağaççık ve çalının yer aldığı nadir bir orman ekosistemi özelliği taşıması; olağanüstü boy ve çapta porsuk, fındık ve dişbudak ağaçlarının bulunması; Batı Karadeniz Bölgesi'nin geniş yapraklı ve ibreli orman ağacı türlerinin oluşturduğu, farklı yapısal özelliklere sahip tür çeşitliliği yüksek, yaşlı orman ekosistemi ile kaplı olması koruma altına alınmasının ana nedenleri arasındadır.

Çitdere Tabiat Koruma Alanı: Çitdere Tabiatı Koruma Alanı, toplam 721,5 hektar büyüklüğündeki alanın koruma altına alınma nedenlerinin başında, alanda çok çeşitli ağaç türlerinin bir arada bulunması; dünyada eşine ender rastlanan boy ve çapta Istranca meşesi örneklerinin yer alması ve nadir, nesli tehlike altında veya nesli tehlike altına girme riski bulunan pek çok bitki ve hayvan türlerinin varlığı gibi nedenler sıralanmaktadır.

Tabiat Anıtları:

Eskipazar Türbe Çamı Tabiat Parkı: Sahada yaşlı ve nadir formu bir karaçam yer almaktadır. Ayrıca Karaçam, at kuyruğu, meşe gibi flora elemanları yakın çevrede mevcuttur.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 783 – Karabük ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine Veritabanı, 2017)

KARABÜK	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.539,26	1,08	4.568,26	1,08	3.748,71	0,90	3.860	0,93
2) Tarımsal Alanlar	106.359,71	25,24	106.087,48	25,17	102.235,34	24,64	102.228,42	24,64
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	309.077,78	73,34	309.321,04	73,40	306.919,42	73,97	306.780,18	73,94
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	1.455,81	0,35	1.455,81	0,35	2.023,57	0,49	2.058,44	0,50
TOPLAM	421.432,56	100,00	421.432,59	100,00	414.927,04	100,00	414.927,04	100,00

12/05/2009 onay tarihli Zonguldak-Bartın-Karabük Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın: Plan Paftaları'nda (E28, E29, F28, F29 No'lu Paftalar ile Gösterim Paftası), Plan Hükümlerinde (3/14, 8/14 ve 11/14 No'lu Plan Hükümü Paftaları) ve Plan Açıklama Raporu'nda (VI.7. başlığı altında) yapılan plan değişikliği, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 03/05/2012 tarihinde onaylandı.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 784– Karabük ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Karabük ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	8	1	6	1	0	0	1	17
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	1	0	1	0	0	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 785 – Karabük ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Karabük ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	10	13
Çevre İzni Belgesi	0	18	18
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	4	28	32

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 786 – Karabük ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Karabük ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	15
Ani (plansız) denetimler	259
Genel toplam	274

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 787 – Karabük ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Karabük ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	147.285	98.190	51.537	159.552	0	0	61.356	0	517.920
Uygulanan Ceza Sayısı	2	2	2	2	0	0	2	0	10

İlde madencilik sektöründe faaliyette bulunan, izne tabi bir adet tesise 3 yıl içerisinde 2 kez yönetmeliklerde belirlenen emisyon standartlarına ve sınırlamalarına aykırı olarak çalışmasının tespiti sonucunda 2782 Sayılı Çevre Kanununun 20. Maddesinin (b) bendi gereği idari yaptırım kararı ve aynı Kanunun 15. Maddesi gereğince durdurma kararı alınmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Karabük ilinde 1 adet üst seviye, 1 adet de alt seviye olmak üzere toplam 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

79. KİLİS

1. Hava Kalitesi

2016 yılında Kilis ilinde konutlarda 11.918.200 m³, sanayide ise 556.273 m³ doğalgaz kullanılmıştır.

2016 yılında Kilis ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 788'de verilmektedir.

Çizelge 788 - Kilis ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

KİLİS	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	18	0	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	13	0	55	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	0	35	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	44	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	0	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	0	53	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	23	0	57	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	23	0	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2016 yılı itibarıyla 3 adet sabit ve 1 adet mobil emisyon ölçüm yetki belgesi yenilenmiştir. 2016 yılında İlde 10.281 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Belediye hizmet bölgesi içerisindeki içme suyu kaynakları; Yeniyanan (Bent Harabeleri Kaynağı) ve Seve Barajı'dır. Yeniyanan kaynağından 2016 yılında 1.550.520 m³ su çekilmiştir. Seve Barajından 2016 yılında 7.446.000 m³ su alınıp içme suyu arıtma tesisinde arıtılarak şehre dağıtım yapılmıştır. Ayrıca 2016 yılında 788.400 m³ kuyu suyu çekilmiştir.

Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı 2015 yılı için % 100'dür.

Atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı % 75'dir.

Çizelge 789 – Kilis ilinde 2016 yılı kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (ÇŞİM, 2017)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Merkez	X			Biyolojik	15.109	91.458	15-20
İlçeler	Elbeyli			X				
	Musabeyli			X				
	Polateli			X				

Çizelge 790 – Kilis ilinde 2016 yılı OSB’lerde atık su arıtma tesislerinin durumu (Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2017)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Kilis	Faal	200	Fiziksel+ Biyolojik	0,00829	Vidanjör ile çekim yapılmakta
Kilis	Proje	1.Kademe 2.000 m ³ /gün 2.Kademe 2.000 m ³ /gün			Arıtma Tesisi

3. Atık

İldeki Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Çukuroba Köyü mevkiinde bulunmaktadır. 2011 yılına kadar ilde vahşi depolama yapılmaktaydı. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi yapılmış ve vahşi depolama alanının rehabilitasyonu da yapılmıştır. İlde, üretilen belediye atık miktarı ve toplanan atık miktarı 58.400 ton’dur.

Çizelge 791 – Kilis ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

“Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında ilde hafriyat toprağı ve inşaat yıkıntı atıkları için Kilis Belediyesi tarafından Kilis 7 Aralık Üniversitesi kuzeybatısındaki alan encümen kararı ile inşaat yıkıntı atıkları depolama alanı olarak belirlenmiştir. Belediye tarafından zaman zaman bilgilendirme toplantıları yapılmakta ve hafriyat döküm alanına döküm yapılması sağlanmaktadır. 2016 yılında Kilis Belediyesi tarafından toplanan hafriyat toprağı 149.305,77 m³, geri kazanılan 92.208,54 m³ ve bertaraf edilen miktar 58.033,62 m³ olarak gerçekleştirilmiştir.

Kilis ilinde 3 adet ambalaj üreticisi ve 62 adet piyasaya süren işletme vardır. İlde Onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı sadece Kilis Belediyesi tarafından hazırlanmıştır.

Kilis ilinde tehlikeli atık bertaraf tesisi mevcut değildir. Tehlikeli atık üreten 113 adet tesis sistemde kayıtlı olup, Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılı itibari ile bu tesislerden kanaklanan tehlikeli atığın 160.245 kg’ı bertaraf edilmiş, 108.010 kg’ı geri kazanılmış, 884 kg’ı da lisanslı tesis stoğundadır.

2016 yılında Kilis ilinde 1.255 kg endüstriyel atık yağ ve 3.040 kg atık motor yağı oluşmuştur. Oluşan bu atık yağlar 4.295 litresi geri kazanım ve 313 litre stok yapılmıştır.

Kilis ilinde atık pil ve akümülatör toplama, depolama, bertaraf ve geri kazanım yapan tesis mevcut değildir. İlde 2016 yılı içinde atık üretici olarak 2 adet firma faaliyet göstermekte olup, 95.015 ton atık akü, 21 kg atık pil toplanmıştır.

Kilis’de 2016’da 7.630 kg kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır. Kilis ilinde 2016 yılında 4,21 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanarak geri kazanım tesisine gönderilmiştir.

Kilis ilinde Ömrünü Tamamlamış Araçlar için 2 adet geçici depolama alanı mevcuttur.

İl genelinde toplanan tıbbi atıklar 164,249 ton civarındadır. Bu atıklar Gaziantep ilinde bulunan lisanslı araçlarla toplanarak tıbbi atık sterilizasyon ünitesine götürülmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde 8 adet endemik bitki bulunmaktadır. Burada belirtilen endemikler Türkiye Endemikleri olduğu ve Kilis ilinde de bulunduğu TÜBİTAK tarafından rapor edilmiştir.

İl sınırları içerisinde Hisar Çamlığı Tabiat Parkı şuan Uzun Devreli Çalışma kapsamında olup, gelişme aşamasındadır.

İlde Orman ve Su İşleri Bakanlığı Kilis Şube Müdürlüğüne sorumluluk alanı içerisinde sulak alan bulunmamaktadır

Kilis ilinde, Doğal Alanı Koruma Varlıkları olarak 5 adet ağaç türü bulunmaktadır. Bunlar; Kilis Merkez Hacı İlyas Mahallesi’nde tescilli 1 adet Çınar Ağacı, Merkez Duruca Köyünde tescilli 1 adet Anıt

Ağacı, Polateli ilçesi Belenözü Köyü Revanda Mevkiinde tescilli 1 adet Kızılcım Ağacı ve 2 adet Çınar Ağacı bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 792 – Kilis ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veri tabanı 2017)

Kilis	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	815,36	0,58	918,74	0,65	1.279,38	0,91	1.279,38	0,91
2) Tarımsal Alanlar	125.775,22	89,34	125.534,28	89,17	112.268,50	80,05	112.282,66	80,06
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	14.184,63	10,08	14.184,63	10,08	26.524,72	18,91	26.524,72	18,91
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0,00
5) Su Yapıları	0,00	0,00	137,56	0,10	169,40	0,12	155,25	0,11
TOPLAM	140.775,21	100,00	140.775,21	100,00	140.242,00	100,00	140.242,01	100,00

1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı İl Genel Meclisinin 01/06/2009 tarih ve 33 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 793 – Kilis ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kilis ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	4	0	0	7	1	0	0	12
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	1	0	0	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 794 – Kilis ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kilis ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	1	1
Çevre İzni Belgesi	0	2	2
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	3	3

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 795 – Kilis ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kilis ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	331
Genel Toplam	336

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
60	0,00

Çizelge 796 – Kilis ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kilis ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	59.580,71	0	0	0	0	0	0	0	59.580,71
Uygulanan Ceza Sayısı	10	0	0	0	0	0	0	0	10

2016 yılında ilde faaliyet durdurma cezası uygulanmamıştır.

Kilis ilinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında SEVESO tesisi bulunmamaktadır.

80. OSMANİYE

1. Hava Kalitesi

Osmaniye ilinde 2016 yılında konutlarda 14.503.978,42 m³, sanayide de 14.720.043,33 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Osmaniye ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 797’de verilmektedir.

Çizelge 797 - Osmaniye ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri

Osmaniye	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	40	0	103	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	40	0	73	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	16	0	52	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	16	0	41	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	48	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	0	41	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	1	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	0	50	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	108	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	0	52	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	3	0	78	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	19	0	114	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2016 yılında Osmaniye ilinde egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi bulunan 10 adet servis istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlar tarafından 2016 yılında toplam 51.061 adet araç egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Osmaniye ilinin ihtiyacı olan içme suyunun %45’i doğal kaynaklardan ve %55’i kuyulardan sağlanmaktadır. İçme suyu kaynaklarının kapasitesi ise 750 lt/sn’dir. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinde kullanılmakta olan endüstriyel suyun tamamı, bölge içerisinde açılmış olan sondaj kuyularından temin edilmektedir. 6 adet su sondaj kuyusunun 4 adedi bölgede, 2 adedi de Erzincan’da’dır. 2016 yılında sanayi tesislerinin kullandığı toplam su miktarı 4.971.190 m³/yıl’dır. Kadirli Organize Sanayi Bölgesinde kullanılmakta olan endüstriyel suyun tamamı Akarsu gözünden temin edilmektedir.

İl merkezinde kanalizasyon sistemi mevcut olup, evsel atıksular kanalizasyon sistemiyle toplanıp arıtma tesisinde arıtıldıktan sonra Hamus Çayına verilmektedir.

Çizelge 798 – Osmaniye ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
	Var	İnşaat aşamasında	Yok					
İl Merkezi	Osmaniye	X	İşletmede	Fiziksel Biyolojik	70.000	33.000	249.136	13
İlçeler	Kadirli		İnşaat aşamasında	Fiziksel Biyolojik	-			
	Düziçi	X	İşletmede	Fiziksel Biyolojik	7.700		80.430	
	Bahçe	X	İşletmede	Fiziksel Biyolojik	2.520		21.042	

Osmaniye merkez ilçesinde bir adet atıksu arıtma tesisi bulunmakta ve merkezde oluşan atıksular arıtıldıktan sonra Hamus Çayına deşarj edilmektedir. Diğer belediyelerde ise iş termin planlarında verilen süreler çerçevesinde atıksu arıtma tesisi yapılacaktır.

Osmaniye Belediyesinin 2016 Nüfusu 259.614 kişi, kanalizasyona bağlanma oranı %90 ve Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) mevcuttur. Bahçe Belediyesinin Nüfusu 10.675 kişi, kanalizasyona bağlanma oranı %87 ve AAT işletmeye alınmıştır. Düziçi Belediyesinin Nüfusu 40.539 kişi, kanalizasyona bağlanma oranı %45 ve AAT işletmeye alınmıştır. Kadirli Belediyesinin Nüfusu 60.784 kişi, kanalizasyona bağlanma oranı %89 ve AAT inşaat aşamasındadır. Diğer belediye ve beldelerimizin ise AAT bulunmamaktadır.

Osmaniye İl sınırları içerisinde işletmede olan 2 adet OSB bulunmaktadır. Osmaniye OSB'nin atıksu arıtma tesisi Nisan 2009'da işletmeye alınmıştır. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'nin Atıksu Arıtma Tesis kapasitesi 3.600 m³/gün'dür. Kadirli OSB; Arıtma tesisi bulunmamakta olup Kadirli Belediyesi kanalizasyon sistemine bağlıdır.

3. Atık

İlde katı atıkların yönetimi Osmaniye Katı Atık Bertaraf ve Altyapı Hizmetleri Mahalli İdareler Birliği tarafından yürütülmektedir. Katı atıklar, Merkez İlçe Yaveriye Köyü Karabahadır Mevkiinde yer alan Belediye Atıkları ve Tehlikesiz Atık Düzenli Depolama tesisinde depolanmaktadır.

Çizelge 799 – Osmaniye ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	4

Osmaniye ilinde 10 adet ambalaj üreticisi, 6 adet toplama ayırma tesisi, 3 adet tedarikçi ve 133 adet ambalajlı ürünü piyasaya süren firma ve 2 adet geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında Osmaniye ilinde 1 adet tesise Hafriyat Toprağı Sahası/Geri Kazanım Tesisi Belgesi düzenlenmiştir. Ancak tesisler henüz faaliyette değildir. Ayrıca Osmaniye Belediye Başkanlığınca hazırlanan bir adet rehabilitasyon projesi mevcuttur.

2016 yılı içerisinde 60.292 ton tehlikeli atık oluşmuştur. Osmaniye ilinde 2 adet tehlikeli atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Oluşan tehlikeli atıkların 59.804 tonu geri kazanım tesislerine, 447 tonu bertaraf tesislerine gönderilmiştir.

Osmaniye ilinde 2016 yılı içerisinde 52,1 tonu atık endüstriyel yağ, 344,9 tonu da atık motor yağı olmak üzere toplam 396,9 ton atık yağ oluşmuştur. Oluşan atık yağın 363 tonu geri kazanıma gitmiş, 0,4 tonu bertaraf edilmiş, 21,25 tonu ihraç edilmiş, 11,689 tonu da stokta bulunmaktadır. İlde iki adet lisanslı atık yağ geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği gereğince 2016 yılında Osmaniye ilinde toplam 6.382 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2 adet "Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi" ve 1 adet "Ömrünü Tamamlamış Lastik Geçici Depolama İzni" alan tesis bulunmaktadır. ÖTL'yi ek yakıt olarak kullanan herhangi bir tesis bulunmamaktadır. Osmaniye ilinde 2016 yılında 3.079 ton ÖTL toplanarak geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

Çizelge 800 – Osmaniye ilinde 2016 yılı için Demir ve Çelik Üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf yöntemi (Osmaniye Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
Baştuğ Metalurji Sanayi A.Ş.	1.916.482	265.499	R12
Tosçelik Profil Ve Saç Endüstrisi A. Ş. Osmaniye Şubesi	2.157.260,94	193.523,2	R12
Platinum Demir Çelik Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Osmaniye Şubesi	113.795	10.555	R12
Koç Çelik Sanayi A.Ş.	936.619	160.019	R12
Cansan Metalurji San. Ve Tic. Ltd. Şti. Osmaniye Şubesi	38.799,461	2.059,027	R12
TOPLAM	5.162.956	631.655	-

Osmaniye ilinde 2 adet teslim yeri, 4 adet Ömrünü Tamamlamış (Hurda) Araçlar (ÖTA) Geçici Depolama ve ÖTA İşleme tesisi bulunmaktadır. 2016 yılında Osmaniye ilinde 4.160 ton ÖTA işlenmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde 1 adet milli park (KARATEPE – ASLANTAŞ) 4.341,5 ha, 1 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Zorkun) 3.914 ha, 1 adet Tabiat Parkı (Çiftmazı) bulunmaktadır.

Karatepe-Aslantaş Milliparkı: 29.05.1958 yılında Bakanlar Kurulu olur'u ile 8.006,5 ha'lık alan üzerinde kurulmuş olan Milli Park, Hitit devrinin zengin arkeolojik kalıntılarını barındıran bir açık hava müzesi şeklindedir. Milli parkta avlanma ve yerleşme yasaklanmış, özel koruma altına alınmıştır. Bakanlık Makamınının 17.09.2012 tarih ve 70 sayılı oluru ile Milli Park içerisinde değerlendirilen ancak muhafaza ormanı statüsünde olan 3.596 ha saha Kadirli Orman İşletme Müdürlüğüne teslim edilmiştir. Milli park sahası 4.295,50 olarak tespit edilmiştir.

Zorkun Yaylası Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Zorkun Yaylası civarında Osmaniye Merkez ilçeye 25 km mesafede Amanos Dağlarında 3.889,85 hektar orman alanında Karacaların üreme sahası olarak ayrılmış olup av yasağı getirilmiştir.

İlde yasal statüye kavuşturularak koruma altına alınmış sulak alan bulunmamakla birlikte Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği kapsamında korunan Kastabala Vadisi Önemli Doğa Alanı Sulak Alan bulunmaktadır. Kastabala Vadisi Önemli Doğa Alanı Sulak Alan havzasında, Orman ve Su İşleri Bakanlığı personeli, Doğa Derneği ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan araştırma ve incelemeler sonucu, 241 adet göçmen ve yerli kuş türü tespit edilmiştir.

Çiftmazı Tabiat Parkı: Çiftmazı Mesire Yeri 2011 yılında tabiat parkı ilan edilmiştir. Osmaniye ili Merkez ilçesinin güneyinde Osmaniye kent merkezine yaklaşık 10 km mesafede yer almaktadır. 22,75 ha'lık bir alanı kapsamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 801 – Osmaniye ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

OSMANİYE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	4.362,38	1,34	6.104,17	1,88	7.044,72	2,12	7.823,78	2,36
2) Tarımsal Alanlar	179.029,64	55,13	177.036,54	54,51	171.678,42	51,73	171.479,24	51,67
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	137.134,08	42,23	136.863,37	42,14	148.383,13	44,71	147.783,43	44,53
4) Sulak Alanlar	152,33	0,05	259,91	0,08	130,14	0,04	130,14	0,04
5) Su Yapıları	4.083,02	1,26	4.497,46	1,38	4.609,86	1,39	4.629,64	1,40
TOPLAM	324.761,45	100,00	324.761,45	100,00	331.846,27	100,00	331.846,23	100,00

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 802 – Osmaniye ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Osmaniye ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	6	1	1	3	1	0	1	13
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	1	0	0	1

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 803 – Osmaniye ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Osmaniye ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	11	14
Çevre İzni Belgesi	0	20	20
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	6	1	7
TOPLAM	9	32	41

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 804 – Osmaniye ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Osmaniye ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	5
Ani (plansız) denetimler	510
Genel toplam	515

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
73	0,00

Çizelge 805 – Osmaniye ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Osmaniye ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	47.044,84	1.221	0	379.818	0	0	47.314	0	475.397,84
Uygulanan Ceza Sayısı	83	1	0	6	0	0	3	0	93

2016 yılında 6 adet tesise faaliyet durdurma kararı verilmiştir. Faaliyet durdurma kararları firmaların ÇED Gerekli Değildir Kararı almadan faaliyete başlanması ve/veya kapasite artışı yapılmış olması nedeniyle uygulanmıştır. ÇED Gerekli Değildir kararı alınmasına müteakip faaliyet durdurma kararı kaldırılmıştır.

Osmaniye’de 2016 yılı itibarıyla sistemde yaşanan sıkıntılardan dolayı alt seviyeli ve üst seviyeli kuruluş sayılarına ilişkin verilere ulaşılamamıştır.

81.DÜZCE

1. Hava Kalitesi

Düzce’de 2016 yılında evsel ısınmada 3.796 ton ithal ve yerli kömür kullanılmıştır. Aynı yılda konutlarda 51.299.594 m³, sanayide de 83.934.498 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2016 yılında Düzce ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 806’da verilmektedir.

Çizelge 806 - Düzce ilinde 2016 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	21	0	169	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	21	0	143	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9	0	94	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9	0	80	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	51	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	48	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	0	67	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13	0	165	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	11	0	162	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2016 yılı itibariyle Düzce’de bulunan 10 adet araç muayene istasyonu/sabit yetkili egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu ile 1 adet mobil araç muayene istasyonu tarafından yapılmaktadır. Düzce ilinde 2016 yılında 36.803 adet aracın egzoz gazı emisyon ölçüm işlemi yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Düzce Ovası, büyük ve zengin bir yeraltı suyu havzasıdır. İlin ovadaki güvenli yeraltı suyu rezervi 100 hm³/yıdır. Düzce ili sınırlarını kapsayan Melen Su Toplama Havzası, İstanbul iline içme suyu sağlayan Büyük Melen Projesi havzasını oluşturmaktadır. Akçakoca ilçesi hariç ilin tamamı Büyük Melen Projesi havzası içerisinde kalmaktadır.

Çizelge 807 – Düzce ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasite (ton/gün)	Artılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)	
	Var	İnşa/plan aşamasında	Yok						
İl Merkezi	Merkez	X			ileri	50.000	0,58	Belediye Nüfusunun Tamamı	0,5 ton/gün (Bir yılda ~6 ay kek yapılabilir)
	Akçakoca	X			ileri	5.000	0,12	Belediye Nüfusunun %90’ı	
İçmeler	Çilimli			X	-	-	-	-	-
	Gümüşova			X	-	-	-	-	-
	Gölyaka			X	-	-	-	-	-
	Yığılca			X	-	-	-	-	-
	Kaynaşlı			X	-	-	-	-	-
	Cumayeri			X	-	-	-	-	-
Beyköy			X	-	-	-	-	-	

Düzce ilinin içme suyunun tamamı yüzeysel bir su kaynağı olan Uğur Deresinden karşılanmaktadır. Düzce Belediyesi İçmesuyu Arıtma Tesisi sahasında 5 adet sondaj kuyusu bulunmaktadır. Sadece yaz aylarında kuraklığa bağlı yaşanan su sıkıntılarında yeraltı suyundan

yararlanılmaktadır. Beyköy Beldesinde bulunan İçme Suyu Arıtma Tesisinden Düzce Şehir Şebekesine 2016 yılında 11.682.960 m³ su verilmiştir.

Düzce Belediyesi, nüfusunun %95'ine kanalizasyon sistemi hizmet vermekte olup kanalizasyon sistemi Düzce Merkez Atıksu Arıtma Tesisine ile sonlanmaktadır. Kent merkezi ve civarındaki yerleşim yerlerinin yaklaşık %15'i fosseptik kullanmaktadır.

Akçakoca Belediyesi nüfusunun %97'sine kanalizasyon sistemi hizmet vermekte olup kanalizasyon sistemi Akçakoca Merkez Atıksu Arıtma Tesisine ile sonlanmaktadır.

Düzce Organize Sanayi Bölgesi'nden kaynaklanan atıksu miktarı 726 m³/gün civarında olup Bölgeden kaynaklanan atıksular kolektör hattı vasıtası ile Düzce Belediyesi Merkez Atıksu Arıtma Tesisine taşınmakta ve burada arıtılmaktadır. Bölgenin arıtma tesisi olmadığından arıtma çamuru oluşmamaktadır. Bölgede faaliyet gösteren 6 adet tesisin ön arıtma tesisi bulunmaktadır.

Düzce II. Organize Sanayi Bölgesi'nden kaynaklanan atıksu miktarı 278 m³/gün civarında olup Bölgeden kaynaklanan atıksular kolektör hattı vasıtası ile Düzce Belediyesi Merkez Atıksu Arıtma Tesisine taşınmakta ve burada arıtılmaktadır. Bölgenin arıtma tesisi olmadığından arıtma çamuru oluşmamaktadır. Bölgede faaliyet gösteren 2 adet tesisin ön arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

Düzce ilinde çevre kirliliğini oluşturan ve toplum sağlığını olumsuz yönde etkileyen çevresel sorunlara çözüm üretmek amacıyla 27.12.2002 tarihli ve 2002/5116 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Düzce İli Belediyeleri Katı Atık Birliği (DİBKAB) kurulmuştur. Birliğe Düzce, Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca İlçe Belediyeleri ile Beyköy, Boğaziçi Belde Belediyeleri üyedir. Düzce İl'inde bütün belediyelerin üyesi olduğu Katı Atık Birliği tarafından kullanılacak olan Kat Atık Bertaraf ve Düzenli Depolama Tesis sahası için yer seçim çalışmalarına 2004'lü yıllarda başlanmıştır. İl Merkez İlçesi Esençam Köyü Mevkii'nde yapılacak olan Katı Atık Bertaraf Tesisine ait 13.01.2011 tarihli Nihai ÇED Raporu Bakanlığımıza sunulmuş ve 28.02.2011 tarih 15970 sayılı yazı ile "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı verilmiş olup 08.11.2013 tarihinde tesisin inşaat çalışmaları başlamış 2015 yılında tamamlanarak atık kabul edilmiştir. Ancak "Düzce Katı Atık Bertaraf Tesisine"ne ilişkin Sakarya 2. İdare Mahkemesinin 06.11.2015 tarihli ve K:2015/1051 sayılı kararı ile "ÇED Olumlu" kararında hukuka uygunluk bulunmadığından kapatma kararı verilmiştir.

Çizelge 808 – Düzce ilinde bulunan atık işleme tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesis Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesis	12
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesis Sayısı	7

Düzce'de 2010 yılından bu yana ambalaj üretici firma sayısı 16 iken, sisteme kayıtlı piyasaya süren işletme sayısı 2016 yılı itibari ile 186'ya ulaşmıştır.

Atık Yönetim Uygulaması verilerine göre 2016 yılında Düzce ilinde 11.014,8 kg tehlikeli atık üretildiği beyan edilmiş, bu atığın 9.480,8 kg'ı geri kazanıma, 1.186,6 kg'ı bertarafa gönderilmiş, 74,9 kg'ı ihraç edilmiş, 272,4 kg' da stoktaadır.

Düzce Belediyesi bünyesinde oluşan atık motor yağları, atık yağ üreticisi yükümlülüklerini yerine getirmek ve kamu kurum ve kuruluşlarına örnek olmak amacıyla Makine İkmal Müdürlüğü'nde bulunan geçici depolama alanında biriktirilmekte ve Bakanlığın yetkilendirdiği tek kuruluş olan PETDER'e düzenli aralıklarla teslim edilerek lisanslı tesislere gönderilmektedir. Düzce ilinde 2016 yılında 90,89 ton atık motor yağı, 208,37 ton atık sanayi yağı toplanmıştır.

2016'de Düzce ilinde 25.982 kg atık akü, 13 kg atık pil, 25,39 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır, ayrıca 89,57 ton ömrünü tamamlamış lastik toplanarak geri kazanım tesislerine gönderilmiştir. Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde 3 tane Araç Teslim Yeri bulunmaktadır.

Düzce'de 2016 yılında toplanan 373,165 kg tıbbi atık Sakarya ilinde bulunan bir sterilizasyon firmasında gönderilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Düzce’de yapılan çalışmalar sonucunda 102 familya, 471 cins, 1.200 tür ve tür altı takson tespit edilmiştir. Toplam familya sayısının %6’sını eğrelti, %3’ünü Gymnospermae ve %91’ini Angiospermae’ye ait familyalar oluşturmaktadır. Toplam cins sayısının %1,6’sını eğreltiler, %1’ini Gymnospermae ve %97,4’ünü de Angiospermae’ye ait cinsler teşkil etmektedir. Toplam tür ve tür altı takson sayısının %1’ini Eğrelti, %0,5’ini Gymnospermae ve %98,5’ünü de Angiospermae’ye ait tür ve tür altı taksonlar oluşturmaktadır.

Çizelge 809 –Kategorilere Göre Endemik Takson Sayısı (Düzce Üniversitesi, 2014)

Tehlike Kategorisi	Vahim (CR)	Tehlikede (EN)	Hassas (VU)	Tehdite Açık (NT)	Düşük Riskte (LC)
Takson Sayısı	5	2	3	12	44

Endemik olmayan ancak Bern Sözleşmesi gereği koruma altında bulunan *Cyclamen coum* subsp. *coum* türü bölgede geniş yayılış göstermektedir (Aksoy ve ark., 2010).

Düzce ilinde Milli Park alanı bulunmamaktadır. Bununla birlikte il sınırları içerisinde Tabiat Parkı olarak Güzeldere Şelalesi Tabiat Parkı, Kurugöl Tabiat Parkı, Aydınpınar Tabiat Parkı ve Yılançatı Tabiat Parkı bulunmaktadır. Ayrıca bir (1) adet Tabiatı Koruma Alanı bulunmaktadır.

Fotoğraf 58 - Anadolu Aklar Otu (Düzce Üniversitesi, 2014)

Güzeldere Şelalesi Tabiat Parkı: Gölyaka İlçesi Güzeldere Köyü Güzeldere Şelalesi Mevkiinde yer almakta olup 20,24 hektarlık alanı kapsamaktadır. Mesire Yeri olarak 28.12.1993 yılında Tabiat Parkı olarak 11.07.2011 yılında tescil edilmiştir.

Kurugöl Tabiat Parkı: Merkez ilçe ve Kaynaşlı ilçesi sınırlarında yer almakta olup 21,95 hektarlık alanı kapsamaktadır. Mesire Yeri olarak 16.01.2004 tarihinde Tabiat Parkı olarak 11.07.2011 yılında tescil edilmiştir.

Aydınpınar Şelaleleri Tabiat Parkı: Alan Düzce ili, Aydınpınar Köyü sınırları içerisinde Kızılıpınar Deresi üzerinde bulunmaktadır. Tabiat Parkı olarak 25.08.2014 tarihinde tescil edilmiş olup 100 hektar büyüklüğe sahiptir. Alan içerisindeki **1. Şelale** kayalardan aşağıya 15 metre akmakta ve sonrasında 15 metre yükseklikten, **2. Şelale** 50 metre yükseklikten, **3. Şelale** Ard arda 3 şelaleden oluşmakta ve en üsteki şelale 20 metre, sonrakiler ise 10’ar metre yükseklikten **4. Şelale** ise Ard arda 2 şelaleden oluşmakta ve en üsteki şelale 9 metre sonraki ise 8 metre yükseklikten dökülmektedir.

Yılançatı Tabiat Parkı: Düzce İli Yığılca İlçesi Hocaköy Mevkiinde yer almaktadır. Tabiat Parkı olarak 11.02.2016 tarihinde ilan edilmiştir. Sahanın tamamı 196 ha'dır.

Demirciönü Tabiatı Koruma Alanı Akçakoca Alaplı sınırı Çayağzı Köyü Mevkii'nde yer almaktadır. Akçakoca ilçesi sınırları içerisindedir. Saha 430 ha olup, 12.04.1994 tarihinde tescil edilmiştir. Tabiatı koruma alanı olarak belirlenen alanda Kayın, Gürgen, Kestane, Meşe türlerinin yer yer saf, yer yer karışık mesçereler oluşturması optimum yayılış alanlarından doğal özellikleri bozulmamış bir örneğini teşkil etmesinin yanı sıra zengin bir alt flora ve fauna potansiyeline sahip bir orman ekosistemi özelliği göstermesidir.

İl sınırları içerisinde dört adet Tabiat Anıtı bulunmakta olup bunlar;

a) Samandere Şelalesi Tabiat Anıtı: Merkez İlçe Samandere Köyü Köyiçi Mevkiindedir. Alanı 10 hektardır. 19.12.1988 tarihinde tescil edilmiştir. Çavlan, çağlayan ve cadı kazanı gibi ilginç jeolojik özellikler ve yer yer anıt ağaçların da var olduğu zengin ve bakir bitki örtüsüne sahiptir. Türkiye'nin ilk tescil edilen tabiat anıtıdır. Şelalenin düşüş yüksekliği 20 metredir.

b) Sarıkyayla Gökarnı Tabiat Anıtı: Merkez İlçe Çınardüzü Köyü Odayeri Bölgesi Sarıkyayla Mevkiinde ormanlık alanda yer almaktadır. Gökarn Ağacı (*Abies nordmanniana*) türü 300 yaşlarında, 70 m boy, 1,36 m çap ve 6 m çevre genişliğine sahiptir. 1.000 m² alan Tabiat Anıtı olarak 06.09.2002 tarihinde tescil edilmiştir.

c) Paşabükü Dışbudak Ağacı Tabiat Anıtı: Yığılca ilçesi Kırık Köyü Paşabükü Mevkiinde ormanlık alanda yer almaktadır. Dışbudak Ağacı (*Fraxinus oxycarpa*) türü, 110 yaşlarında, 46 m boy, 1 m çap ve 3 m çevre genişliğine sahiptir. 1.000 m² alan tabiat anıtı olarak 06.09.2002 tarihinde tescil edilmiştir.

d) Kayadibi Porsuk Ağacı Tabiat Anıtı: Yığılca ilçesi Gökçe ağaç Köyü Kayadibi mevkiinde ormanlık alanda yer almaktadır. Porsuk Ağacı (*Taxus baccata*) türü, 775 yaşlarında, 27,5 m boy, 1.90 m çap ve 4.80 m çevre genişliğine sahiptir. 1.000 m² alan tabiat anıtı olarak 06.09.2002 tarihinde tescil edilmiştir.

Düzce ili sınırları içerisinde 3 adet Tabiat Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (YHGS) bulunmaktadır: Efteni Gölü YHGS, Yedigöller YHGS (Merkez Bolu), Yeşilöz YHGS; (Merkez Zonguldak).

a) Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Merkez ilçeye bağlı Gölormanı, Paşakonağı, Kuşaçması ve Ballica Köyleri ile Gölyaka ilçesine bağlı Hamamüstü ve Hacıyakup Köyleri Mevkiinde yer almaktadır. 764 ha'lık alanı kapsamakta olup sedde içindeki göl alanı 158 ha'dır. Maksimum su kotu 977 ha, su taşkın alanı ise 3.760 ha'dır. 14.02.1992 tarihinde "Su Kuşları Koruma ve Üretim Sahası" olarak 580 ha alanlı tesis edilmiş olup, 03.05.1995 tarihli Bakanlık oluru ile 750 ha'a genişletilmiştir. Son olarak Bakanlık emri gereğince saha üzerindeki sınır çalışması yenilenerek koordinatlar belirlenmiş, alanın 764 ha olarak düzeltilmesi 05.07.2005 tarihinde talep edilmiş ve Bakanlar Kurulunun 29.11.2005 tarih ve 2005/9729 sayılı kararı ile "Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak ilan edilmiştir.

Gölün Flora (Bitki) Varlığı: Aksoy (2006) ve Keten (2009) tarafından yapılan çalışmalarda otsu ve odunsu olmak üzere sucul, yarisucul ve karasal 105 tür tespit edilmiştir. Bunlardan *Lythrum anaticum* (Leblebici&Secmen), *Verbascum bithynicum* (Boiss.) ve *Campanula lyrata* (Lam.) tespit edilen endemik türlerdir.

Gölün Fauna (Hayvan) Varlığı: Kuş tür (Aves) sayısı 175 olup, 123 adet kuş türü Dünya Doğayı Koruma Birliği'nin (IUCN) Kırmızı Listesine göre tehlike altındadır. Ayrıca, 11 balık türü (*Actinopterygii*), 2 çift yaşamlı tür (*Amphibia*), 6 sürüngen türü (*Reptilia*), 9 memeli türü (*Mammalia*), 14 omurgasız türü (*Invertebrata*) bulunduğu tespit edilmiştir. Göl içerisinde ve çevresinde görülebilecek kuş türleri; Sakar meke, beyaz leylek, kara leylek, beyaz balıkçıl kuşu, angit, pasbas patka, karabaş patka, dikkuyruk, orman kartalı, çakır kuşu, kırmızı doğan vs dir. Göldeki başlıca balık türleri ise; Çapak balığı, turna balığı, kadıncık, tatlı su kefali, kızıl göz balığı, yeşil sazan, yayın balığı, tatlı su levreğidir.

Fotoğraf 59- Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ve Sulak Alanı (Orman ve Su İşleri Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü Düzce İl Şube Müdürlüğü, 2015)

Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası aynı zamanda sulak alan olarak da tanımlanmaktadır. Efteni Gölü için hazırlanan “Sulak Alan Yönetim Planı” Temmuz 2012 Ulusal Sulak Alan Komisyonu Olağan 1. Toplantısında görüşülerek sulak alanının koruma bölgeleri ile plan hükümleri kabul edilmiştir. Efteni Gölünün sedde içindeki göl alanı 158 ha, su maksimum kotu 977 ha, su taşkın alanı ise 3.760 ha’dır.

b) Yedigöller Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Yedigöller Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak tescil edilmiştir. Yaklaşık 40.000 ha büyüklüğündeki sahanın batısındaki 21.000 ha’lık kısmı Düzce ili, doğusundaki 19.000 ha’lık kısmı ise Bolu ili sınırlarında kalmaktadır. Yedigöller havzası, kayan kütlelerin vadilerin önlerini kapaması sonucu oluşan Büyükgöl, Küçükgöl, Deringöl, Seringöl, Sazlıgöl Nazlıgöl ve İncegöl gibi 7 adet heyelan gölünden meydana gelmektedir. Bu göller Bolu il sınırları içerisinde yer almaktadır.

c) Yeşilöz Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak tescil edilmiştir. Bu alanın tamamı 30.717 ha olup 5.704 ha’lık kısmı il sınırları içerisinde kalmaktadır.

Düzce ili sınırları içerisinde 3 adet Doğal Sit Alanı bulunmaktadır. Bunlar:

1) Sarıkaya Mağarası Bölgesi: Sarıkaya Mağarası ve çevresi 2001 yılında 1 inci Derece Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir. Düzce’nin doğu kesiminde Yığılca İlçesi sınırları içerisinde yer alan Doğal Sit Alanı, 43,75 ha büyüklüğe sahiptir. Alanın büyük bir bölümü orman alanıdır. Flora ve fauna özellikleri yanında alanda bulunan karstik mağara alanının önemini arttırmaktadır. Sarıkaya Mağarası, derin ve boyuna bir düden tabanında gelişmiş bir mağaradır. Tamamen doğal özelliklerini korumaktadır. Sarıkaya Mağarası, derin ve boyuna bir düden tabanında gelişmiş bir mağaradır. Tamamen doğal özelliklerini korumaktadır. Mağaranın geniş bir girişi ve devamında görece dar bir koridorla girişe bağlanan oldukça yüksek tavanlı geniş bir galerisi bulunmaktadır. Mağaranın toplam uzunluğu 717 m olarak haritalanmıştır. Mağara içerisinde iyi gelişmiş damla taşlar, sarkıtlar ve dikitler bulunmaktadır.

2) Fakıllı Mağarası Bölgesi: Fakıllı Mağarası ve çevresi 1995 yılında 1inci Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Düzce’nin kuzeyinde, Akçakoca ilçesi sınırları içerisinde yer alan Fakıllı Mağarası Bölgesi Doğal Sit Alanı, 2,40 ha büyüklüğe sahiptir. Yerleşim yeri ve tarım alanlarının bulunduğu alan, flora ve fauna özelliklerinin yanında karstik özellikteki Fakıllı Mağarası ile önem kazanmaktadır. Fakıllı Mağarası, yatay olarak gelişmiş, yer yer geçit özelliği gösteren düden karakterinde bir mağaradır. Birbirine bağlı iki ayrı girişi bulunmaktadır. Mağaranın uzunluğu 1.012 metre olarak haritalanmıştır. Mağaranın içerisindeki bazı galerilerde aktif damlataş oluşumu devam etmektedir.

3) Akçakoca Kale Mevkii Bölgesi: İlin Akçakoca ilçesi, Hacıyusuflar Mahallesi’nde yer alan Ceneviz Kalesinin bulunduğu alan ve çevresi 1996 yılında arkeolojik ve doğal sit alanı olarak tescil edilmiştir. Bölge, sahip olduğu özelliklere göre 1 inci, 2 nci ve 3 üncü Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak ayrılmıştır. Bölgede ayrıca 2,50 ha büyüklüğünde Ceneviz Kalesi’ne fon teşkil eden 3üncü Derece Doğal Sit Alanı bulunmaktadır.

Fotoğraf 60 - Sarıkaya Mağarası (Yığılca Kaymakamlığı internet sayfası)

Düzce ilinin Yığılca İlçesi, Gökçe ağaç Köyü, Kayadibi mevkiindeki porsuk ağacı; Kırık Köyü, Paşabükü mevkiindeki dişbudak ağacı; Cumayeri İlçesi, Dokuzdeğirmen Köyü, Köyiçi mevkiindeki çınar ağacı; Merkez İlçe, Çınardüzü Köyü, Sırıkyayla Mevkiinde göknar ağacı; Burhaniye Mahallesi, 256.sokak 86 ada 69 parselin güneyindeki 4 adet şimşir ağacı; Akçakoca İlçesi, Orhangazi Mahallesi, Hamam Sokak, Orhangazi İlkokulu yanındaki kestane ağaçları; Arabacı Köyü yolu, Cumayeri Mesire Alanı, Değirmendere kenarındaki 3 adet çınar ağacı; Orhangazi Mahallesi, 206 ada üzerindeki 2 adet çınar ağacı, Yalı Mahallesi, İskele Sokak'taki 4 adet ıhlamur ağacı ve 2 adet çınar ağacı anıt ağaçlar listesinde yer almaktadır.

Fotoğraf 61 – Fakılı Mağarası

Koçköy Mağarası: Akçakoca İlçesi, Yeni Mahalle’de bulunan Koçköy Mağarası 2008 yılında sarkıt, dikit ve şelale bakımından zengin ve güzel bir görünümüne sahip olması ve turizm potansiyeli taşınması sebebiyle taşınmaz tabiat varlığı olarak tescil edilmiştir. Mağara, daire şekilli bir çukurluğun tabanında yer almaktadır. Koçköy Mağarası, yarı aktif ve aktif bölümlerden meydana gelen bir mağaradır. Aktif galerinin içi, görünümü sarkıt, dikit, sütun, duvar ve pembe damlatışları ve damlatış havuzları ile kaplıdır. Ayrıca buradan geçen yeraltı deresi çoğu yerde göl, dev kazanı ve küçük şelaleler oluşturmuştur.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 810 – Düzce ilinin arazi kullanım durumu (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Corine veritabanı, 2017)

DÜZCE	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	3.874,05	1,56	5633,4	2,27	7.543,85	3,03	7.698,98	3,09
2) Tarımsal Alanlar	86.044,47	34,73	84.301,71	34,02	116.663,72	46,80	116.507,62	46,74
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	157.495,37	63,56	157.320,13	63,49	124.065,16	49,77	124.066,09	49,77
4) Sulak Alanlar	43,13	0,02	43,13	0,02	403,80	0,16	403,8	0,16
5) Su Yapıları	327,35	0,13	485,98	0,20	578,63	0,23	578,63	0,23
TOPLAM	247.784,37	100,00	247.784,35	100,00	249.255,16	100,00	249.255,12	100,00

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7. maddesi uyarınca 16.07.2014 tarihinde onaylanan “Düzce İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı” plan hükmü değişikliğine ilişkin 30 günlük ilan-askı işlemleri sonucunda yapılan değişiklikler 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7. maddesi uyarınca 05.02.2015 tarihinde onaylanmıştır.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7. maddesi uyarınca 05.02.2015 tarihinde onaylanan “Düzce İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı” plan hükmü değişikliğine ilişkin iletilen itirazlar ve plan değişikliği teklifleri değerlendirilerek Düzce İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (Plan Paftası, Plan Hükümleri, Plan Değişikliği Raporu) 25.02.2016 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED İşlemleri

Çizelge 811 – Düzce ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2016 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Düzce ÇŞİM, 2017)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	4	0	4	1	2	1	1	13
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	1	0	0	2

7. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 812 – Düzce ilinde 2016 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Düzce ÇŞİM, 2017)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	25	26
Çevre İzni Belgesi	1	24	25
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	2	50	52

8. Çevre Denetimleri ve İdari Yaptırım Uygulamaları

Çizelge 813 – Düzce ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Düzce ÇŞİM, 2017)

Denetim Türü	Toplam Denetim Sayısı
Planlı denetimler	26
Ani (plansız) denetimler	477
Genel toplam	503

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	6	7.112,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
301	0,00

Çizelge 814 – Düzce ilinde 2016 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Düzce ÇŞİM, 2017)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Egzoz	Çevre Görevlisi	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	784	188.598	250.325	7.112	31.416	0	98.163	576.398
Uygulanan Ceza Sayısı	0	4	2	36	7	3	0	1	57

YAYIN LİSTESİ

YAYIN NO	YAYININ ADI	BASIM YILI
Yayın No 1	: Ankara İli Çevre Durum Raporu	1994
Yayın No 2	: İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu	1996
Yayın No 3	: Çevreyi Öncelikle Etkileyen Bazı Sanayiler ve Temel Sektör Faaliyetleri	1996
Yayın No 4	: Türkiye Çevre Atlası 96	1997
Yayın No 5	: Türkiye Çevre Durum Raporu	2007
Yayın No 6	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2005- 2006)	2008
Yayın No 7	: Çevresel Göstergeler 2008	2009
Yayın No 7	: Environmental Indicators 2008	2009
Yayın No 8	: Çevresel Göstergeler Kitapçığı 2009	2010
Yayın No 8	: Environmental Indicators 2009	2010
Yayın No 9	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu 2007-2008	2010
Yayın No 10	: Çevresel Göstergeler 2010	2011
Yayın No 10	: Environmental Indicators 2010	2011
Yayın No 11	: 2011 Türkiye Çevre Durum Raporu	2012
Yayın No 12	: Çevresel Göstergeler 2011	2012
Yayın No 12	: Environmental Indicators 2011	2012
Yayın No 13-1	: 2011 Çevre Denetimi Raporu	2012
Yayın No 13-2	: Environmental Inspection Report of Türkiye in 2011	2012
Yayın No 14	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu	2012
Yayın No 15	: Çevre Durum Raporu: 2012 Yılı Özeti - İller	2013
Yayın No 16	: Çevre Denetimi Raporu: 2012	2013
Yayın No 16-2	: Environmental Inspection Report: 2012	2013
Yayın No 17	: Çevresel Göstergeler 2012	2013
Yayın No 17	: Environmental Indicators 2012	2013
Yayın No 18	: Çevresel Etki Değerlendirmesi: Etkiler - Önlemler	2013
Yayın No 19	: Çevre İzin ve Lisansları	2013
Yayın No 20	: Çevre Denetiminin Temelleri ve Türkiye’de Çevre Denetimi	2013
Yayın No 21	: Uluslararası ÇED Kongresi Bildiri Kitabı	2013
Yayın No 22-1	: Çevre Denetimi Raporu: 2013	2014
Yayın No 22-2	: Environmental Inspection Report of Turkey in 2013	2014
Yayın No 23	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu	2014
Yayın No 24	: Çevresel Göstergeler 2013	2014
Yayın No 24	: Environmental Indicators 2013	2014
Yayın No 25-1	: 2014 Çevre Denetimi Raporu	2015
Yayın No 25-2	: Environmental Inspection Report of Turkey in 2014	2015
Yayın No 26	: Çevre Durum Raporu: 2013 Yılı Özeti - İller	2015
Yayın No 27	: Çevresel Göstergeler 2014	2016
Yayın No 27	: Environmental Indicators 2014	2016
Yayın No 28-1	: Çevre Denetimi Raporu: 2015	2016
Yayın No 28-2	: Environmental Inspection Report of Turkey in 2015	2016
Yayın No 29	: Çevre Durum Raporu: 2014 Yılı Özeti - İller	2016
Yayın No 30-1	: Türkiye Çevre Durum Raporu	2016
Yayın No 30-2	: State of the Environment Report for Republic of Turkey	2016
Yayın No 31	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu 2013	2015
Yayın No 32	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu 2014	2016
Yayın No 33-1	: Çevresel Göstergeler Kitapçığı 2015	2017
Yayın No 33-2	: Environmental Indicators 2015	2017
Yayın No 34	: Çevre Durum Raporu: 2015 Yılı Özeti - İller	2017
Yayın No 35	: Çevre Denetimi Raporu: 2016 Yılı	2017
Yayın No 36	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu 2015	2017